ANNALIVM
ET HISTORIAE
FRANCORVM

Ab anno CHRISTI DCCVIII.
ad ann. DCCCCXC.

SCRIPTORES COÆTANEI
XII.

Nunc primum in lucem editi

Ex Bibliotheca P. PITHOEI I.C.

Inserta sunt & alia quædam vetera, ad illorum temporum historiam pertinentia.

II.

PARISIIS,
Apud CLAVDIVM CHAPPELET, via Iacobæa, sub signo Vnicornis.

M. D. LXXXVIII.
CVM PRIVILEGIO.

PATRIÆ. ET. POSTERITATI.
P. PITHOEVS. P. F. P. N.
HAC. ETIAM. PARTE.
QVOD. POTVIT. PRO.
TEMPORE. V. S. L. M.

IN HOC TOMO HAEC CONTINENTVR.

IN ALTERO ISTA.

PRÆFATIO.

CVM nobis pridem in animo esset hoc etiam Patriæ Posteritatiq. tribuere, vt veteres suas non historias solum, sed & Leges & Synodos, potissimum vero illas quæ temporum siue negligentia siue iniuria hactenus latuerunt, tandẽ aliquando in lucem editas aspiceret, visum est, hac maxime tempestate qua leges iudiciaq. potius quam lites & iurgia interquiescunt, ex tribus illis, quas Regiæ familiæ varietate quadam, quasi diuersas Reipublicæ nostræ ætates vulgo notant, a media potius incipere; cum quod ea, quamuis rerum suarum scriptores nec paucos nec ignobiles habuerit, hominibus tamen nostris ad hunc diem minus cognita fuit, tum quod mutationis vtriusque exempla præbet insignia, quę prętericarum rerum experimẽtis & periculis in futurum prospicere ma-

iores nostros docuerunt, & vt nos posterosque, bene positos ab illis terminos bona fide cõseruare doceãt, etiam atque etiã optandum est. Ac iam quidem ea à nobis mente edita sunt nuper Pipini, Karoli ac Ludouici Capitula (sic enim leges suas appellarunt) adiectis etiã nonnullis à Caluo sub regni initia promulgatis. Reliqua ipsius, simul & aliorũ eius familiæ plura quæ commode eodem tomo comprehẽdi non potuerunt, aliud ocium expectant, quo, Deo dante, vel separatim vel cum Synodis edentur: quæ & ipsæ satis testari poterunt, quam misera & calamitosa non plebi modo, sed etiam Ecclesiæ illorum temporum conditio fuerit. Mali fontes causasque aperient rerum gestarum ex professo scriptores coætanei plures quos iã in publicũ damus, ea nobis lege vltro imposita, vt ne quid admisceremus eorum quæ ad reliquarum ætatum historiam magis pertinere visa essent, vel quæ antehac edita, aut longo post tempore scripta fuisse constaret. Hanc tamen fefellit Appendix Nangiana, quã forte ad præcedens Chronicon ex maiore opere decerptam, supplementi loco olim adieceramus. Sed & Partitio illa regnorum Karoli Imp. quæ licet dubiæ

fit fidei vt merito numerari poſſit inter tot ſingularis ocij commēta quę ſequiora nobis ſæcula ingeniaque pepererunt, tamen in chartaceo exemplari, Thegani vere Frāci hominis operi recentiore manu ſubiuncta fuit. Nam quod ad Gallici ſcriptoris fragmentum attinet, mole ſua tanti non fuerit vt in numerum veniat; & tamē eiuſmodi eſt, quod reliqui deſiderium non immerito excitet. Annales plures dare potuimus, eos etiam quos Theodulphi nomine à multis laudari audimus, falſo. Sunt enim iidem ipſi quos plebeio & ruſticano ſermone ſcriptos Regino Prumiæ abbas ad annum DCCCXIIII. nonnullis interpolatis, ſequutum ſe ait: quibus in exemplari amici noſtri viri optimi & doctiſſimi, quo illi ſolo vſi ſunt, præfixi verſus ex præfatone Theodulphi Aurelianen. Epiſcopi ad Karolum regē de proceſſione ſpiritus ſancti, anſam eius erroris facile præbuerunt. Eos, ſiquis adhuc deſiderat, inſertos reperiet vitę Karoli Magni quam ex codice, nō Angoliſmenſi, vt titulus aliquando prætulit (eſt vero id portus ad Oceanum Santonicum nomen, Vandalorum quondam adpulſu & Martelli victoria celebre, quod hodieque locus ipſe retinet) ſed Ecoliſ-

mensi seu Iculisnensi adiecimus. At nos Reginonis eiusdem excusatio, qua se de rebus Ludouici Imp. Lud. F. a quo ipse nec ætate nec regione adeo remotus fuit, nihil aut legisse scriptũ, aut a senioribus audisse queritur, præcipue induxit, vt eos potius Annales præponeremus, quorum auctorem Caluo nostro ad calumniã vsque iniquum minus mirabitur qui Moguntiæ sub Ludouici illius ditione conscriptos sciet, leuius etiam laturus cum in Pium patrem ac Iuditham turpissima conuitia Friderici Traiecten. Episcopi historiæ inserta legerit. Adeo veritatis interest iræ & studij procul esse caussas. quod ego ne de Nitardo quidem prudentissimo alioqui scriptore præstare ausim: quem Centulẽsis historia (vt hoc etiã obiter moneamus) non satis congruente tẽporũ ratione Engilberto patri in eiusdẽ monasterij possessione, beneficij Regalis iure successorem facit. Iam de Frodoardi Chronico (siue is Flaualdus vel Floardus sit Remensis Ecclesiæ presbyter qui Archiepiscoporum suorum vitas à B. Remigio ad Artaldum diuerso plane stilo descripsit) & hoc monere visum est, ea quæ ad Virdunenses Episcopos pertinent, sed & alia quædam

virgulis incluſa, ex tribus exemplaribus vnius eſſe quod Diuionenſe appellauimus, quãquam Viriduni potius deſcriptum videatur. Quiſquis ille fuit ſcriptor, multas profecto nobis ſui ſæculi hiſtoriȩ tenebras diſcutiet: fabulas etiam illas de Nortmannis ceſſare iubebit quarum auctor noſtris VVillelmus Gemmeticenſis cœnobita, illi Dudo quidam vir peritus, qui tribus libris ſcholaſtico ſermone, vt tempora tulerunt, poëtice potius quã hiſtorice, eius gẽtis res potiſſimum in Gallia geſtas compoſuit ad annum Chriſti DCCCXCVI. Eorum nobis antiquiſſima exemplaria videre contigit, quorum nugas alter ille libro primo hiſtoriæ ſuæ gentilitia fide complexus eſt. Sed de rerũ noſtrarum ſcriptoribus ſingulorumque auctoritate ac fide, dabitur alius amplius dicendi locus. Nunc nos temporis ac valetudinis ociique ratio breuiores eſſe cogit, quam fortaſſe par erat, certe quã propoſueramus. Illud tamen hic profiteri noſtra intereſt, omnia nos fide optima ex antiquis exemplaribus aut deſcripſiſſe, aut deſcribi edique curaſſe, tãta certe ſimplicitate ac religione, vt non ſcripturæ modo varietatem, ſed etiã vitia pleraque manere paſſi ſimus, quæ alioqui nobis quidẽ

corrigere & emendare facile fuit. Hoc veremur ne sęculi vitio superstitionem plerique interpretentur. Verum in hanc partem deficere, tutius nobis visum est. Tu Lector, in bonam accipe, faue, & vale. Lut. Parisior. v. Id. Sept. CIↃ IↃ LXXXVIII.

Extraict du Priuilege.

PAR priuilege du Roy dōné à Paris le 28. iour du mois d'Aoust 1588. signé par le Cōseil Danes, pour imprimer ou faire imprimer par Claude Chappelet Libraire en l'Vniuersité de Paris vn liure intitulé, *Annalium & Historiæ Francorum ab anno* DCCVIII. *ad annum* DCCCCXC. *Scriptores*, est defendu à tous autres Libraires ou Imprimeurs de ce Royaume, d'imprimer vendre ou distribuer ledict liure fors de ceux que ledict Chappelet aura imprimé ou faict imprimer, ou de son consentement iusques à dix ans apres la premiere impression à peine de confiscation de ce qui se trouuera imprimé ou vendu autrement & d'amende arbitraire.

Ex antiquißimo codice legis Salicæ cui subiunctum fuit Chronicon ad annum DCCXCVIIII.

*

Anno DCXCVII	Pipinus senior regnare cœpit.
DCCVII	Quando Droco mortuus est tempore vernis.
DCCVIIII	Quando Domnus Pipinus perrexit in Suauis cõtra Vvilariũ.
DCCX	Idem Pipinus in Suauis contra VVilarium.
DCCXI	Tunc aquæ inundauerunt valde, & Hildebertus mortuus est,& exercitus Francorum in Suauis.
DCCXII.	Item exercitus Francorum in Suauis contra VVilarium; & Eribertus rex Langobardorum mortuus est.
Anno DCCXIII	Mors Angledulfi regis,&depositio Suidberti Episcopi.

*

ANNALES SIVE GESTA FRANCORVM AB ANNO INCARNATIONIS DOMINI DCCXIIII. AD ANNVM DCCCLXXXIII. INCERTI SED VETVSTI SCRIPTORIS.

PIPPINVS filius Anchiſi dux Francorum, poſt mortem VVolfaldi ducis partem Auſtriæ regebat, obtinuítque regnum Francorum per annos XXVII. cum regibus Ludduuico, Hildeberto & Dagoberto. Moritur anno ſecundo Anaſtaſij Imperatoris, qui eſt ab Incarnatione Domini DCCXIIII. in menſe Decembri. Huius filius Karlus ex Alheyde, quam poſthabita priore coniuge VValtrude duxit vxorem, ſub honore Maiordomatus tenuit regnum Frãcorum annis XXVII. Hoc eodem anno DCCXIIII. Grimoaldus ſimiliter mortuus eſt.

Anno dccxv. Post mortem Pippini Plectrudis eius relicta vidua incomparabili odio contra Carlum succensa, custodia eum publica obseruari iubet: vnde ille diuino auxilio liberatus, primo certamine contra Ratbodum regem Frisonum qui Coloniã vsque venerat, mense Martio pugnans, dum fortiter dimicat, magnum exercitus sui damnum consequitur: Dagobertus Rex mortuus est, & Saxones deuastauerunt terram Bazzoarionum.

dccxvi. Raginfridus maiordomus & Hilpricus cum exercitu fines Coloniensium & regiones Reno contiguas vastant, acceptisque à Plectrude muneribus reuertuntur.

dccxvii. Raginfridus & Hilpricus rex in Vinciaco, die Dominica ante Pascha cũ Carlo pugnantes terga verterunt, quos Carlus fugientes cædendo persequitur vsque Parisios.

dccxviii. Carlus victor regrediens Coloniam venit, receptisque à Plectrude thesauris patris sui, regem sibi constituit Lotharium, nomine, non potestate. Hilpricus vero & Raginfridus auxilio Eudonis ducis Aquitaniorum instaurata rursus acie, superati fugantur à Carlo.

DCCXIX. Carlus ad Eudonē mittit & Hilpricum, qui ad eum cōfugerat, per legatos recipit. Quo tempore rex Lotharius mortuus eſt.

DCCXX. Mortuo Hilprico Carlus Teotricum in ſede regni conſtituit.

DCCXXI. Carlus Raginfridū perſequens, Andegauis vrbem cepit. Poſtea Saxones vaſtando, victor redit.

DCCXXII. Carlus Alamannos Baioarios armis ſubegit.

DCCXXIII. Iterum Alemanni & Norici pacis iura temerare nituntur.

DCCXXIIII. Carlus trāſito Ligere, Eudonem fugat, vaſtata & incenſa regione eius.

DCCXXV. Sarraceni ab Eudone in auxilium ſuum vocati cū rege ſuo Abdirama, Garonnam Burdigalémque perueniunt, cunctis locis vaſtatis & eccleſiis igne crematis. Baſilicam quoque ſancti Hylarij Pictauis incendunt.

DCCXXVI. Carlus Sarracenis cum manu valida occurrens, & auxilio Dei fretus, regem eorum cum infinita multitudine proſtrauit, deuictiſque hoſtibus cū triumpho regreditur.

DCCXXVII. Carlus Burgundiam petens Lugdunum & ciuitates reliquas ſuæ di-

tioni subegit.

DCCXXVIII. Eudo dux moritur, & Carlus Aquitaniæ prouinciam absque bello recepit.

DCCXXVIIII. Carlus nauali euectione regnum Frisonum ingreditur, interfectísque quàm plurimis, Popponem ducem eorum interemit, subuersisq; lucis, fanis, victor cum præda magna reuertitur.

DCCXXX. Sarraceni, collecto exercitu, Auennionem vrbem capiũt, & circumquaque regiones deuastant.

DCCXXXI. Carlus assumptis armis vrbẽ Auennionem obsidione vallat, instructísque machinis capiens, magnam Sarracenorum stragem effecit.

DCCXXXII. Carlus Gothorum fines penetrans, Narbonem obsidet, rege Sarracenorum Athirua intus incluso.

DCCXXXIII. Sarraceni de Hispania audientes vrbem obsessam, armati superueniunt: contra quos Carlus dimicãs, regem cum populo vsque ad internecionem deleuit.

DCCXXXIIII. Sarraceni à Carlo in bello superati: qui gladium effugere poterant, ascensis nauibus, demersi sunt in mari.

DCCXXXV. Franci Carlo duce Sarrace-

nos proterunt, prædam magnam ducẽtes, & captiuorum multitudinem.

DCCXXXVI. Regionem Gothicam Carlus cũ Francis ingrediens, vrbes famosissimas, Nemausum, Agaten & reliqua castella capit, destructis muris & mœniis earum vsque ad fundamenta.

DCCXXXVII. Carlus Saxones tributarios fecit.

DCCXXXVIII. Carlus regionem Prouinciam ingressus, Maurorum ducem qui dudũ Sarracenos per dolum inuitauerat, fugere compulit.

DCCXXXIX. Carlus Prouinciam totam, & cuncta eius maritima loca suæ ditioni subegit.

DCCXL. Pax & quies regno Francorum per Carlum redditur ad tempus, Gothis superatis, Saxonibus & Fresonibus subactis, expulsis Sarracenis, Prouincialibus receptis.

DCCXLI. Carlus anno Ducatus sui XXVIII. moritur Parisiis, & apud sanctum Dionysium sepelitur. Cuius filij Carlmannus & Pippinus, sub obtẽtu Maiordomatus, totius Franciæ regnum suscipiunt, & inter se diuidunt.

DCCXLII. Carlmannus & Pippinus Hu-

naldum Aquitanię ducem imperio ſuo reſiſtentem, bello ſuperatum ad VVaſcones fugere compellunt: ſimul & Alamannos duce Theobaldo rebellare temptantes, mira celeritate comprimunt.

DCCXLIII. Carlmannus & Pippinus Odilonem ducem Baioariorum rebellare conantem prælio ſuperant.

DCCXLIIII. Carlmannus cum Odilone duce Baioariorum pacem fecit.

DCCXLV. Carlmannus & Pippinus ſimul Saxonum perfidiam, vaſtata eorum regione, vlciſcuntur, & caſtrũ Ohsburg capiũt.

DCCXLVI. Carlmannus Alamannos iterum res nouas molientes, nõnullis eorum interfectis, compeſcuit.

DCCXLVII. Carlmannus relicta, quam tenebat, poteſtate Romã vadit, ibique mutato habitu religioſe victurus, in Caſſinum ad ſanctum Benedictum ſecedit & monachus efficitur.

DCCXLVIII. Gripho frater Carlmanni & Pippini poteſtatem quandam affectans ad Saxones ſe contulit. Pippino verò per Thuringiam ingreſſo Saxoniam ſuper fluuium Obacra, in loco qui dicitur Horoheim Saxones occurrunt, Gryphonẽ cum eo pacificare cupiẽtes. Grypho autem nec

Saxonibus, nec Frãcis se credẽs, in Baioariam fugit.

DCCXLIX. Pipinus in Baioariam pergens Tassilonem nepotem suum natum ex Hilthrude sorore sua, ducẽ ibi cõstituit, Gryphone & Lanfrido inde eductis.

DCCL. Pipinus Gryphoni in partibus Neustrię, XII. comitatus dedit. Sed ille nec ibi securũ se esse ratus, ad VVaifarium ducem Aquitaniæ secessit.

DCCLI. Pipinus missa Romam legatione, Zachariam Papam interrogat de regibus Francorum ex antiqua Merouingorum stirpe descẽdentium, qui reges quidem dicebãtur, sed potestas regni tota apud Maiorẽ domus habebatur, excepto quod cartæ & priuilegia Regis nomine scribebantur, & in Martis cãpum qui Rex dicebatur plaustro bobus trahentibus vectus, atque in loco eminenti sedens, semel in anno à populis visus, publica dona sollẽniter sibi oblata accipiebat, stãte coràm Maiore domus, & quæ deinceps eo anno agenda essent, populis adnuntiante: sicque Rege domum redeũte, cætera regni negotia Maior domus administrabat. Orat ergo sibi decerni quis eorum iuste Rex debeat dici & esse, is qui securus domi sedeat, an ille qui

curam totius regni, & omnium negotiorum molestias sufferat.

DCCLII. Zacharias Papa ex auctoritate sancti Petri Apostoli, mãdat populo Frãcorum, vt Pipinus, qui potestate regia vtebatur, nominis quoque dignitate frueretur. Ita Hyldricus Rex, qui vltimus Merouingorũ Frãcis imperauit, depositus & in monasterium missus est. Pipinus verò in ciuitate Suessionũ à sancto Bonifacio Archiepiscopo in regem vnctus, regni honore sublimatus est.

DCCLIII. Pipinus iterum Saxonum perfidia prouocatus, regiones eorũ deuastat: in qua expeditione Hildigarius Coloniensis Archiepiscopus à Saxonibus interimitur. Grypho frater Pipini cùm Italiam petere conaretur, in valle Mauriẽna, à comitibus fratris sui occisus est. Stephanus Papa Romanus auxilium cõtra Haistulphum regem Longobardorum petens, ad Pipinum in Franciam venit: a quo honorificè exceptus, apud Parisios duos filios eius Carlmannum & Carlum vnxit in reges.

DCCLIIII. Bonifacius Archiepiscopus Moguntinensis Ecclesiæ, euangelizans gẽti Fresonum verbum Dei, martyrio coronatur, anno Episcopatus sui XXXVI. die

quarto mensis Iunij. Post quem Lullus in cathedra eius sedit annos xxxij. Carlmannus frater Pipini cum cõsilio Haistulfi regis Longobardorum in Franciam veniens ad persuadendum fratri ne exercitum in Italiam duceret, non post multos dies Luduni vita decessit. Pipinus verò Italiam ingressus Haistulfum superatum & Papiæ inclusum obsides dare, & res sãcti Petri reddere sacramẽto cõstringit. Stephanus Papa duce Hieronimo fratre Pipini Romam reuertitur.

DCCLV. Haistulphus sacramenta mentitus, collecto exercitu, Romam impugnando circundat, omnia extra vrbem ferro & igne vastans. Eius rei nuntium pontifex, marino itinere missis legatis, Pipino insinuat, deprecans & obtestans ne inceptum opus quod sancto Petro promiserat, imperfectum relinqueret.

DCCLVI. Iterum Pipinus Italiam ingressus Haistulfum Papiæ inclusum obsidet, Rauennam cum Pentapoli reddere compellit, & per Folradum missum suum, sãcto Petro Apostolo & Stephano Papæ vicario eius tradit.

DCCLVII. Haistulphus in venatione quadam equo lapsus regnum cum vita perdi-

dit. Cōstantinus Imperator Pipino regi inter cætera munera, etiam organum mittit.

DCCLVIII. Pipinus Saxonibus tributum imposuit, vt trecentos equos singulis annis sibi soluerent.

DCCLIX. Vaipharius dux in Aquitania tyrannidem exercens, pressuras Ecclesiarum Dei mouit, deprædationes & iniustitias multas fecit.

DCCLX. Pipinus VVaipharij ducis stultitia permotus, ducto in Aquitaniā exercitu, iustitias Ecclesiarum Dei facere renuētem, rerum iniuste ablatarum restitutionē promittere sacramento coegit.

DCCLXI. Vaipharius iuramenta mentitus Pipino molestus efficitur, & ferro & igne cuncta vastando Cauillonem vsque peruenit, Pipinumque sibi cum suis occurrere compulit.

DCCLXII. Pipinus cum Carlo filio Burbonem, Canitelam Clarmontem, aliasque ciuitates & castella pugnando cepit, aliisque quam plurimis eius dominatui subiectis, etiam Bituricam expugnat.

DCCLXIII. Tassilo nepos Pipini de exercitu regis se subducens, ad Baioarios secessit.

DCCLXIIII. Hoc anno contigit hiems valida & præter solitum prolixa.

DCCLXV. Pipinus interfecto VVaiphario & omni Aquitania subacta rediens, apud Parisios VIII. Kalēdas Octobris diē obiit, anno ætatis LIIII. filiíque eius Carlus & Carlmannus infulas regni suscipiunt.

DCCLXIX. Carlus cum fratre Carlmanno Hunaldum in Aquitania rebellare & imperio suo resistere conantem, bello superatum cepit.

DCCLXX. Bertham reginam filiam Desiderij regis Langobardorum Carlmanno filio suo coniugio sociandam de Italia adduxit.

DCCLXXI. Carlmannus Rex decessit II. nonas Decēbris in villa Salmuntiaco. sepelitur Remis. vxor eius & filij in Italiam pergunt. Carlus habita synodo in Valentianas, Corbanacum venit, vbi omnes Episcopi, Abbates, Comites & Duces qui fuerunt fratris sui, ad se venientes suscepit, exceptis paucis qui cum vxore Carlmanni perrexerant.

DCCLXXII. Carlus Saxoniam bello aggressus, Eresburgum castrum cepit, & idolum Saxonū, quod vocabatur Irminsul, destruit. Vbi cū exercitus præ siccitate siti deficeret, subito in quodam torrente, media die diuinitus aquę effusę sūt largissi-

mæ. Saxones iuxta Visurgim fluuium ad Regem veniẽtes, datis obsidibus XII. cum eo pacificantur. Adrianus Romæ pontificatum suscepit.

DCCLXXIII. Carlus ab Adriano pontifice pro defensione rerum sancti Petri inuitatus cum exercitu ad Italiam pergebat: cui Desiderius obsistere nitens, clusis Alpium obseratis, occurrit. Franci clusis potiti, Desiderium fugientem & Papię inclusum obsident. Carlus orandi gratia Romã venit, & ab Adriano honorificè susceptus sanctum diẽ Paschæ cum lætitia celebrat.

DCCLXXIIII. Longobardi obsidione pertæsi pariter cum rege Desiderio egrediuntur ad Regem. Ille verò altera die cum hymnis & laudibus Dei vrbẽ ingrediens thesauros regum repertos exercitui distribuit, & cunctum Italiæ regnum adeptus, in Frãciam regreditur, ducẽs secum Desiderium cum cõiuge eius. Adalgisus filius eius Cõstantinopolim fugit. Interea Saxones in Hessis terminos Francorum vastant.

DCCLXXV. Carlus Saxonum perfidiam vltus, omnes eorum regiones ferro & igni depopulatur. Sigisburgum castrum capit, Eresburgũ reædificat. duobus præliis eos superat, vno iuxta Brunesberg, ripas Vi-

ſurgis fluminis defendere conantes, & altero in Lidbechi maxima eorum multitudine interfecta. Ruodgaudus Langobardus Italiæ regnum affectat.

DCCLXXVI. Carlus cõtra Ruodgaudum in Italiam profectus eundem interficit. In Saxonia Eresburgum caſtrum Saxonibus redditum eſt, Sigiburgũ ab eis obſeſſum, ſed non expugnatum.

DCCLXXVII. Saxones poſt multas cædes & varia bella afflicti, tandem Chriſtiani effecti, Francorum ditioni ſubduntur, & conuentus in Saxonia habitus, in loco qui vocatur Padrabrunno, vbi Ainalarabi Saracenus præfectus Cæſar-Auguſtæ venit ad regem. Ibi Saxones baptizati ingenuitatem & omnem proprietatem ſuam ſecundum morem gentis abdicantes, regi tradiderunt, ſi à die illa & deinceps Chriſtianitatem, & regi ac filiis eius fidelitatem abnegaſſent.

DCCLXXVIII. Carlus cũ exercitu in Hiſpaniã vſque Cæſar-Auguſtã venit. Pampilonem vrbem deſtruit. De Ainalarabi & de Habitauro præfectis Saracenorum obſides accepit, VVaſconib. & Nauarris ſubactis, reuertitur in Frãciam. Interea Saxones, VVindichindo tyrãno annitẽte, Frã-

corum terminos vſque ad Rhenum ferro & igne deuaſtant, ſed non impune reuertuntur. Nam ab exercitu Regis quem cōtra eos miſerat, in loco qui dicitur Lieſi ſuper fluuium Adarna, pars maxima eorum interfecta eſt.

DCCLXXIX. Carlus more ſuo Saxonum perfidiā in loco qui dicitur Hocholz, per ſe vlciſcitur, & omnes acceptis obſidibus firmat in loco qui vocatur Medofulli. Hildibrādus dux Spoletanus ad Carlum venit.

DCCLXXX. Carlus habito cōuentu in Saxonia iterum eam ſubigit, diſpoſitiſque tam Saxonum quam Sclauorū rebus orationis cauſa Romam vadit.

DCCLXXXI. Pippinus filius Carli Romæ baptizatur ab Adriano Papa, à quo ipſe & frater eius Ludouuicus vncti ſūt in Reges. Taſſilo dux Baioariæ apud VVormatiā ſacramento & obſidibus ſuæ ſubiectionis fidem fecit, honorifice remiſſus ad ſua. Eo tempore multa ſigna apparuerunt, inter quæ ſignum Crucis in veſtimentis hominum frequentiſſime viſum eſt.

DCCLXXXII. Carlus habuit conflictum in loco vbi Lippia oritur, cum omnibus primatibus Saxonum, excepto VVidichindo rebelle & eis qui cum eo erāt. Vbi ad eum

venerunt missi Godefridi regis Danorum: Halpdani scilicet cũ sociis suis: Missi quoq; Hunorum Cagani & Iugurri. quibus auditis atque remissis, Rex quidem in Frãciam reuersus est, Saxones vero, suadẽte VVidikindo, iterum rebelles effecti, legatos regis Adalgisum & Gailonẽ in Sclauos cum exercitu missos, conserto cum eis prælio in loco qui dicitur Sundtal, nõ sine grãdi clade suorum occiderunt: quorum mors quatuor millium & quingentorum hominum decollatione vindicata est.

DCCLXXXIII. Hydegarda Regina diẽ obiit II. Kal. Maij. Decessit & Berta Regis mater IIII. Id. Iul. Carlus Saxones duobus prȩliis magnis vicit, vno in Thiotmellic, altero iuxta fluuium Basa, immensa eorum multitudine interfecta. Eodem anno rex Vastradam duxit vxorem.

DCCLXXXIIII. Carlus iunior à patre cum exercitu in Saxoniam missus VVastfalaos in prælio superauit & domuit.

DCCLXXXV. VVittikint Saxo Attiniaci ad fidem Carli venit, & baptizatus est, & Saxonia tota subacta. Coniuratio Orientaliũ Francorum contra regem exorta, & cito compressa est.

DCCLXXXVI. Carlus per Autulfum Sen-

ſcalcum miſſo exercitu Britones domuit. Et ipſe per Italiam rebus ordinatis orationis cauſa Romam vadit. Lullo Mogontiacẽſi Epiſcopo defuncto Richolf ſucceſſit. Auctores conſpirationis contra Regẽ partim morte, partim cæcitate & exilio damnantur. Eclipſis ſolis facta eſt xv. Kalen. Octob. Carlus cum exercitu Beneuentum ingreſſus, Capuam venit: Grimaldũ Aragiſi ducis Beneuentanorum in obſidatum accepit. Hruodtrudis filia regis à Conſtãtino Imperatore deſponſatur.

DCCLXXXVII. Taſſilo dux Baioariorum ad Carlum in palatio Ingilehein veniens, multis periuriis & infidelitatibus conuictus deponitur.

DCCLXXXVIII. Græcorum exercitus à Francis, & Langobardis, & Beneuentanis prælio ſuperatur. Similiter & Auares in Marcha Baioarię atque Italiæ à regis exercitibus victi & fugati ſunt.

DCCLXXXIX. Carlus per Saxones iter faciens, venit ad Album fluuium, habens in exercitu ſuo Frãcos, Saxones, Sorabos & Abodritos, quorũ princeps erat VVitzan, Freſones quoque per Abola fluuium nauigio veniẽtes, cõſtructis duobus pontibus, quorum alterum ex vtraque parte caſtellis muniuit,

muniuit, transito flumine, Sclauorum qui vocantur VVilzzi, terrã ingressus, magnis eos præliis domuit, ac ditioni suæ subiugauit.

DCCXC. Hic annus à bellorum motibus quietus fuit, quem Rex apud VVormaciam transegit.

DCCXCI. Palatium VVormacense incendio cõsumptum est. Carlus propter multa mala & prædationes ac cædes quas Huni exercuerant in populo Dei prouocatus, congregato exercitu in Baioaria iuxta Anisam fluuium, cum omni populo suo ieiuniis & obsecrationibus triduo celebratis, exercitum diuidit. Ipse cum Frãcis, Alamãnis, & Baioariis ex Australi parte Danubij per Cummiberg; Saxonibus & Thuringis cum parte Francorum per littus Septẽtrionale pergentibus; Frisonibus verò & qui cum ipsis deputati sunt, nauali euectione per alueum euntibus, Pannoniã ingressi sunt: Hunis perterritis & fugientibus, omnes eorum regiones vsq; ad Raba fluuium ferro & igne deuastat.

DCCXCII. Hæresis Feliciana, ipso auctore eam abnegante, apud Reganespurg primum damnata est, qui etiam per Engilberthum abbatem in præsentia Adriani Apo-

ſtolici adductus denuò eam confeſſione facta damnauit. Coniuratio Pipini contra patrem facta à Baioaria, cito detecta & compreſſa eſt, auctoribus factionis partim morte, partim exilio & cæcitate damnatis. Pons naualis in Danubio factus eſt.

DCCXCIII. Foſſa à rege facta eſt inter Ardantiam & Alemonem fluuios. Prælium factum eſt inter Sarracenos & Francos in Gothia, in quo Sarraceni ſuperiores extiterunt. Saxones more ſolito defecerunt.

DCCXCIIII. Synodus habita in Franconofurt, in qua hæreſis Feliciana corã Epiſcopis Germaniarum & Galliarum Italorúmque, præſente magno principe Carlo & miſſis Adriani Apoſtolici Theophilacto & Stephano Epiſcopis, tertio damnata eſt, & rata ſtipulatione damnatio roborata. Eaſtrada regina moritur, & Mongontiæ apud ſanctum Albanum honorificè ſepulta eſt. Pſeudoſynodus Græcorum pro adorandis imaginibus habita, & falſo ſeptima vocata, ab Epiſcopis damnatur. Saxones in Sinifelde cõgregati à Carlo ſubacti ſunt, & tertius ex eis homo tranſlatus. His temporibus Alcuinus cognomento Albinus, ſanctitate & doctrina clarus habetur.

DCCXCV. Carlus cum exercitu Saxoniam ingenti populatione vastando, peruenit vsque ad locũ quem vocãt Liuni, vbi VVitzan dux Abodritorum ad regem pergere volens, à Saxonibus occisus est. In eo loco Tuduin, qui in gẽte Hunorum magnæ potestatis erat, per legatos suos se & terram cum populo cui præerat, Regi daturum & Christianum futurum esse promisit. Rex verò afflictis Saxonibus & obsidibus firmatis in Franciam rediit.

DCCXCVI. Adriano pontifice defuncto Leo Papa successit. Cagã & Iugurro principibus Hunorum ciuili bello & intestina clade à suis occisis, campus eorum quem vocãt Hringum, primo per Ehericum ducem Foroiuliensem, deinde per Pipinum filiũ regis abdictus & captus est, & omnes Hunorum opes ac thesauri sublati, & Carlo in Aquisgrani palatio allati sunt. Tudun secundum pollicitationem suam cum populo suo ad Regem veniens baptizatus, & honorificè remissus est. Saxonia iterum vastatur.

DCCXCVII. Barcinona Hispaniæ ciuitas, quæ iam pridem à Francis defecerat, per Zatun Sarracenum præfectum eius Carlo reddita est. Cõstãtinus Imperator à Græ-

cis excæcatus eſt. Carlus expeditione facta totam Saxoniam vſque ad Oloha, quæ ſita eſt in littore Oceani, peragrauit, atque impeditionem per obſides acceptam Aquiſgrani reuertitur. Vbi Adbellam Sarracenum filium Ibin Mauge Regis, qui à fratre regno pulſus in Mauritania exulabat, ipſo ſe cōmendante ſuſcepit. Illuc quoque Legos Nicetæ præfecti Siciliæ nomine Teoctiſe venit cum epiſtola Imperatoris, quem Rex magnificè ſuſcipiens poſt paucos dies abſoluit, & abire permiſit.

DCCXCVIII. Carlus cum exercitu hiemauit in Hariſtallio Saxonico. Hadofuns Rex Gallitiæ & Haſturiæ per Floram legatum ſuum papilionem miræ pulchritudinis Regi tranſmiſit. Tranſalbiani Saxones ſeditione commota legatos regios, qui ad iuſtitias faciendas apud eos verſabantur, comprehendunt, quibuſdam ex eis ſtatim trucidatis, quibuſdam ad redimendum reſeruatis, ex quibus aliqui effugerunt, cæteri redempti ſunt. Quo audito rex in deſertores arma corripiens, totam Saxoniam inter Albim & Viſurgim populando peragrauit. Tranſalbianos per Eburiſum legatum ſuum & Traſugonem ducem Obodritorum in prælio vicit, cæſis in loco certa-

minis IIII. milibus, cæteris pacem postulãtibus. A quibus Rex acceptis obsidibus Aquisgrani reuersus, epistolã Herenæ Imperatricis, cuius filius Constantinus anno priore excæcatus est, à Constantinopoli per Michaël patriciũ Frigiæ & Theophilum presbyterum pro pace missam suscepit. Quos cùm remisisset, remisit etiam cũ eis & Sisinnium fratrem Tarasij Constantinopolitani Episcopi iam dudum in Italia prælio captum. Hadofuns quoque supra dictus Rex prędata Olisippona Hispaniæ, ciuitate, insignia victoriæ suæ, loricas, mulos, captiuósque Mauros per Froium & Basiliscum legatos suos misit. Mauri piraticam exercere incipiunt.

DCCXCVIIII. Leo Papa à Romanis in letania maiore lingua detruncata excæcatus, & per VViruindũ Abbatẽ & VVinigisum ducẽ Spolitanum ereptus, ad Carlũ in Saxonia ad Padraprunno deductus est. Ehericus dux Foroiuliẽsis iuxta Tharsaticam Liburniæ ciuitatem insidiis oppidanorum occisus est: & Geroldus Baioariæ præfectus cum Hunis dimicans interfectus est. Baleares insulæ postulato & accepto Carli auxilio, Mauris & Sarracenis, à quibus priore anno prædabantur, ereptæ

ſunt. Signa quoque Maurorum in pugna ſublata, regi ſunt præſētata. Britannia ciſmarina per VVittonem ducem tota ſubacta & arma ducum qui ſe dediderāt. Nam hi ſe & terrā & populum vnuſquiſque tradidit. Patriarcha Hieroſolimitanus reliquias de ſepulchro Domini per monachū quendam Regi tranſmiſit.

DCCC. Rex abſolutum Hieroſolimitanum monachum reuerti fecit, miſſo cum eo Zacharia presbytero de palatio ſuo, qui eius donaria per illa loca ſancta deferret. Ipſe peragratis Oceani Gallici littoribus; quod piratis infeſtum erat, diſpoſitíſque præſidiis reuertens, Turonis ad ſanctum Martinum orationis cauſa peruenit. Vbi Hyldegardis coniunx eius defuncta eſt, & humata. Inde reuerſus propter Leonis Papæ cauſam Romam proficiſcitur, ibíque hiemauit, & exercitum cum Pipino filio ſuo in Beneuentanorum terras prædatum ire iuſſit. Leo Papa poſtquàm facta de eo quæſtione, nullus probator criminum ei obiectorum eſſe voluit, in baſilica ſancti Petri ambonem aſcendit, poſito ſuper caput ſuum Euangelio, & coram omni populo inuocata ſancta Trinitate, purgauit.

DCCCI. In die natalis Domini, ante con-

fessionem beati Petri Apostoli cum Rex ab oratione surgeret, Leo Papa coronam capiti eius imposuit, & à cuncto Romanorum populo acclamatũ est, Carlo Augusto à Domino coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum, vita & victoria. Et post laudes more antiquorum principum adoratus est, atque ablato patricij nomine Imperator & Augustus est appellatus. Post paucos autem dies iussit eos, qui pontificem anno superiori deposuerant, exhiberi, & habita de eis quæstione, secundum legem Romanam, vt maiestatis rei capitis sententia damnati sunt: pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit. Nam & vita & membrorum integritas eis concessa est: cæterum pro facinoris magnitudine deportati sũt. Terræmotus factus est 11. Kal. Maij per totam Italiam, tam vehemens, vt in quibusdam locis vrbes ruerent, & montes, & tectum basilicæ beati Pauli Apostoli Romæ cum trabibus suis magna ex parte decideret. Circa Renum quoque & in Gallia & in Germania quædam loca tremuerunt. Barcinona ciuitas in Hispania, & in Italia Teate, captæ sunt, præfectis earum Zatun videlicet Barcinonæ & Rosel-

mo Teate comprehensis, regi pariter prę-ſentatis & exilio damnatis.

DCCCII. Herena Imperator de Conſtantinopoli miſit legatum nomine Leonem Spatariū de pace confirmanda inter Francos & Græcos, & Imperator viciſſim abſoluto illo miſit Ieſſe Epiſcopum Ambianenſem & Hemgaudum comitem Conſtantinopolim, vt pacē cum ea ſtatuerēt. Iſaac videns Elephantum & alia munera quę Aaron Rex Perſarum miſerat, Aquiſgrani Carlo detulit. Tranſalbiani Saxones à Francis vaſtantur. Ortona ciuitas in Italia in deditionem accepta, & Luceria ſimiliter, poſitúmque in ea præſidium Francorū. Et VVinigiſſus dux Spolitan⁹, qui prę-ſidio præerat, à Grimaldo obſeſſus & captus eſt. Eo anno Baugulfus Abbas Fuldenſis cœnobij, relicta quam habuit poteſtate, Ratgarium ſucceſſorem accepit. Paulinus patriarcha Foroiulenſis obiit.

DCCCIII. VVinigihiſus à Grimaldo redditus, & miſſi Imperatoris de Conſtantinopoli reuerſi ſunt, & venerunt cum eis legati Nicifori Imperatoris tunc rempublicā regentis. Nam poſt aduentum legationis Frāciæ, Herenam depoſuerunt. Quos Imperator ad ſe venientes in loco qui dicitur

Salz superfluuium Sala suscepit, & auditos cum epistola pactum faciendæ pacis continente remisit ad propria.

DCCCIIII. Carlus Saxones Trãsalbianos cum mulieribus & natis transtulit in Franciã, & pagos Transalbianos Obodritis dedit. Leo Papa ad Imperatorem Carisiaci venit, vbi natale Domini cum eo celebrauit, donatúsque magnis muneribus per Baioariam reuersus est Romam. Causa aduentus eius hæc erat: perlatum est ad Imperatorẽ æstate præterita, Christi sanguinem in Mantua ciuitate fuisse repertum: propter hoc misit ad Papam, petẽs vt huius famæ veritatem inquireret. Qua accepta occasione exeundi primo in Longobardiam quasi pro inquisitione prædicta profectus est, inde arrepto itinere ad Imperatorem vsque peruenit, vnde absolutus Romam repedauit. Ribbitto Archiepiscopus Treuirensis moritur.

DCCCV. Carlus iunior in Boëmanos Sclauos cum exercitu à patre missus, depopulata prouincia, regem eorum nomine Lechonem occidit. Capcanus princeps Hunorum Aquis ad regem venit, & vt postulãs inter Sariam & Carnontum habitandi locum accepit, eo quod Sclauis infestanti-

bus priſtinas ſedes habitare non potuit. Erat enim Chriſtianus nomine Theodorus. quo ad ſuos reuerſo, & non multo poſt morte præuento, Cagano per legatos ſuos petenti ab imperatore conceſſus eſt honor antiquus, quē Caganus apud Hunos iuxta priſcum eorum ritum habere ſolebat.

DCCCVI. Partitio regni Francorum ab Imperatore facta in villa Theodonis inter filios ſuos, vt ſciret vnuſquiſque eorum quam partem tueri & regere debuiſſet, ſi pater eum ſuperſtitem relinqueret. De hac partitione teſtamentum conſcriptum, & ab optimatibus Francorum confirmatum, & Leonis Apoſtolici ſubſcriptione roboratũ eſt. Carlus iunior cum exercitu à patre miſſus in Sorabos ſuper Albim fluuiũ habitantes, depopulata Sclauorum terra, ducem eorum Miliduoch interfecit. Miſſa eſt manus de Baioaria & Alamannia atque Burgundia in Boëmanos, vaſtata eſt prouincia non minima portione, abſque vllo graui incõmodo regreſſa eſt. In Corſicam quoque claſſis à Pipino contra Mauros miſſa eſt, cuius aduentum Mauri non expectãtes diſceſſerant. Hadumar tamē ciuitatis Genuæ præfectus contra eos imprudenter dimicans occiſus eſt.

DCCCVII. Aaron Rex Persarum papilionem & tentoria atrij vario colore facta miræ pulchritudinis Imperatori misit. Erant enim bissina omnia, tam tentoria quàm funes eorũ, diuersis tincta coloribus. Pallia quoque serica multa & pretiosa, & odores atque vnguenta, & balsamum, nec non & horologium ex auricalco arte mechanica mirifice compositum, in quo XII. horarum cursus ad clepsidram vertebatur, cum totidem æreis pilulis, quæ ad completionem horarum decidebant, & casu suo subiectum sibi cimbalum tinnire faciebant, additis in eodem eiusdem numeri equitibus, qui per XII. fenestras completis horis exibãt, & impulsu egressionis suæ totidem fenestras, quæ prius erant apertæ, claudebant. Eodem anno Rex Burghardum comitem stabuli sui classe misit in Corsicam, vt eã à Mauris qui superioribus annis illuc prædatum venire consueuerant, defenderet. A quo, cùm venirent, & cũ eo decertarent, victi ac fugati sunt, amissis XII. nauibus, & plurimis suorum interfectis.

DCCCVIII. Godofridus Rex Danorum Abodritos bello aggressos quamuis multis afficeret malis, cum magno tamen copiarum suarum detrimento rediit, Regi-

noldo filio fratris ſui & optimis militum ſuorum & manu promptiſſimorũ amiſſis. Carlus verò filius Imperatoris qui ad reſiſtendum, ſi Saxonum terminos aggredi tentaret, directus fuerat, Albiam pontem iunxit, & cum exercitu cui præerat, in Linoues & Simeldingos, qui & ipſi ad Godefridũ defecerant, quãta potuit celeritate tranſpoſuit, populatiſque circumquaque eorum agris, & tranſito iterum flumine, cum incolumi exercitu ſe in Saxoniam recepit. Eardulfus Nordanimbrorum regno & patria pulſus, ad Imperatorẽ venit, & patefacto aduentus ſui negotio Romam proficiſcitur.

DCCCIX. Dertoſa ciuitas Hiſpanię à Hludouuico filio Imperatoris obſeſſa, ſed non expugnata eſt. Eardulfus Rex Nordanimbrorũ in regnũ reductus eſt per legatos Imperatoris & Leonis Papæ. His temporibus conciliũ habitũ eſt de proceſſione Spiritus ſãcti. Quam quæſtionem Ioannes quidam monachus Hieroſolymis primo commouit, cuius definiẽdæ cauſa Bernharius Epiſcopus VVangionum, & Adalhardus abbas Corbeiiæ monaſterij, Romam ad Leonem Papam miſſi ſunt. Imperator autem cùm ei multa de iactantia & ſuperbia regis

Danorum nunciarentur, iussit castrum Esesfeld trans Albiam ædificari. Interea Thrasco dux Obodritorum postquã cum auxilio Saxonum VVilzos & Smeldingos perdomuit, & omnes qui à se defecerant reuerti coëgit, in emporio Reric ab hominibus Godofridi per dolum interfectus est.

DCCCX. Hruoddrud Imperatoris quæ natu maior erat, VIII. Id. Iul. diem obijt. Imperator verò Aquisgrani adhuc agens, & cõtra Godofridum regem expeditionem meditans, nuncium accepit classem ducentarum nauium de Nordmannia Frisiam appulisse, totásque Frisiaco littori adiacentes insulas esse vastatas, iamque exercitum illum in continenti esse, ternáque prȩlia cum Fresonibus commisisse, Danósq; victores tributum victis imposuisse, & vectigalis nomine centum libras argenti à Frisonibus esse solutas, Regẽ verò Godofridum domi iã esse: & reuera ita erat. Qui nuncius adeò Imperatorem concitauit, vt missis in omnes circumquaque regiones ad congregandum exercitum nunciis, ipse sine mora palatio exiens, primò quidem classi occurreret, deinde verò transmisso Reno flumine, in loco qui dicitur Lippeha, copias quȩ nondũ conuenerant, statuit operiri. vbi dũ

aliquot dies moraretur, Elephās ille quem ei Aaron Rex Sarracenorum miserat, subita morte periit. Congregatísque tandem copiis quanta potuit celeritate ad Alarum fluuium contendit, castrísque iuxta confluentem eius quo VVisuræ flumine coniungitur, positis, minarum Godofridis regis præstolatur euentum. Nam rex ille vanissima spe victoriæ inflatus, acie se cum Imperatore congredi velle iactabat. Sed cùm Imperator memorato loco statiua haberet, diuersarum rerum nuncia ad eum deferuntur. Nam & classem quæ Frisiam vastabat, domum regressam, & Godofridum regem à quodam suo satellite interfectum, castellum vocabulo Hohbuchi Albiæ flumini adpositum, in quo loco legatus Imperatoris, & Oriētalium filium eius regem Italiæ VIII. Id. Iul. de corpore migrasse, duásque legationes de diuersis terrarum partibus, vnam de Constantinopoli, alteram de Corduba pacis faciendę causa, aduētasse narratur. Quibus ille acceptis, dispositа pro temporis conditione Saxonia, domum reuertitur. Tāta fuit in ea expeditione pestilentia, vt pene nullus tanto exercitui superesset, quin omnes vsque ad vnum interirent, & non solū ibi, sed etiam

per omnes Imperatori ſubiectas prouincias, illius generis animalium mortalitas immaniſſime graſſata eſt. Imperator Aquaſgrani veniens menſe Octobrio ſupra dictas legationes audiuit, pacémque cum Niciphoro Imperatore, & cum Abulaz rege Hiſpanię fecit. Nam Niciphoro Venetiam reddidit, & Haunricum comitem olim à Sarracenis captum, Abulaz remittente recepit. Godofrido Danorum rege mortuo, Hyemmingus filius fratris eius in regnum ſucceſſit, ac pacem cum Imperatore fecit.

DCCCXI. Imperator legatos ſuos Conſtantinopolim miſit, Haydonem Baſilenſem Epiſcopum, & Bug comitem Turonicum, & Aio Lãgobardum de Aquileia ad confirmandam cum Niciphoro pacem. Condita verò inter Imperatorem vtriuſq̃ue gentis, Francorum videlicet & Danorum, iuxta fluuium Egidoram viciſſim ſecundum ritum ac morem ſuum datis ſacramentis confirmatur. Tres quoque exercitus in totidem partes regni Francorum miſſi; vnus in Lilones, qui eorum terra vaſtata, Hohbuochi caſtellum priore anno deſtructum reparauit: alter in Pannonias ad cõtrouerſias Hunorum & Scla-

uorum finiẽdas: tertius in Britones ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes rebus proſperè geſtis reuerſi ſunt incolumes. Interea Carlus qui Imperatoris filius maior natu erat, II. Non. Decẽb. obiit: Hemmingo Danorum rege defuncto.

DCCCXII. Sigifridus nepos Godofridi regis, & Anulo nepos Herialdi ſuccedere volẽtes, cùm inter eos de primatu conuenire non poſſet, commiſſo prælio ambo moriuntur: pars tamen Anulonis adepta victoriam, Herialdum & Raginfridum fratres eius reges ibi conſtituit, quod neceſſario pars victa conceſſit. In eo prælio x. milia DCCCCXL. viri cecidiſſe referuntur. Niciforus imperator Græcorum poſt multas victorias & res proſperè geſtas, à Bulgaris occiſus, Michaëlem ſucceſſorem accepit, qui legatos Carli ad Niciforum miſſos Conſtantinopoli audiuit & abſoluit, cũm quibus & ſuos legatos direxit, & pacem à Niciforo inceptam confirmauit: qui etiam vbi ad Imperatorem Aquis venerunt, ſcriptum pacti ab eo in Eccleſia ſuſcipientes, more ſuo, id eſt Græca lingua, laudes ei dixerunt, Imperatorem eum & baſileum appellantes. Cum Grimaldo duce Beneuẽtanorum pax facta, & tributi

tributi nomine xxv. milia ſolidorum auri à Beneuentanis accepta. Claſſis Danorum Hiberniam aggreſſa, à Scottis prælio ſuperatur. Hoc anno poſt meridiē ſolis eclipſis fuit.

DCCCXIII. Imperator Amalharium Treuirenſem Epiſcopum & Petrum abbatem monaſterij nom. Antulas propter pacē cū Imperatore Michaële confirmandam Cōſtantinopolim miſit. Hludauuicum filium ſuum coronauit, & ſibi conſortem Imperij fecit. Bernhardū quoque nepotē ſuū, filiū Pipini filij ſui, Italię præfecit, & regē appellari iuſſit. Concilia quoque ſuper ſtatu Eccleſiarum corrigendo ab Epiſcopis celebrari iuſſit, quorum vnum Mogonciaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabillione, quintum Arelati cōgregatum eſt. Quorum geſta qui noſſe voluerint, in prædictis quinque ciuitatibus inuenire poterit. Pons apud Magontiacum incendio conflagrauit.

DCCCXIIII. Carlus Imperator dum Aquiſgrani hiemaret, anno ætatis ſuæ circiter LXXI. regni autem XLVII. ſubactæque Italiæ XLIII. ex quo Imperator & Auguſtus appellatus eſt anno XIIII. v. Kal. Feb. rebus humanis exceſſit. Cui Hludouuicus filius

eius ſucceſſit, & ad ſuſcepti regni admini-ſtrationem cura conuerſa, primo legatio-nes gentium quæ ad patrem venerant, auditas abſoluit, deinde ſimili modo ad patrem miſſas quidem ad ſe venientes ſuſcepit, & abſolutas remiſit,habitóque Aquiſgrani generali conuentu populi ſui, ad iuſticias faciendas, & oppreſſiones populares releuandas, legatos in omnes regni ſui partes miſit, & erepta per vim patrimonia multis reſtituit.

DCCCXV. Exercitus Frãcorum à Ludouico imperatore ad auxilium Herialdo Danorum regi ferendum contra filios Godefridi in Nordmanniam miſſus, cúm aduerſarij eis congredi non auderent, circumquaque vicinis pagis * & acceptis popularum obſidibus XL. reuerſus eſt. Romæ quidam primores in necem Leonis Papæ conſpirantes interficiuntur.

DCCCXVI. Saxones & Orientales Frãci in Sorabos dicto inobedientes miſſi, contumaciam audacium nõ magno labore compreſſerunt. VVaſcones gentili leuitate vſi defecerunt, ſed duabus expeditionibus ita ſunt edomati,vt tarda eis deditio & pacis impetratio videretur. Leo Papa deceſſit VIII. Kal. Iul. Et Stephanus Diaconus

pontifex factus, paucis post ordinationem suam diebus, ad Imperatorem venit, à quo apud Remorum ciuitatem honorificè susceptus est. Qui statin aduentus sui causas principi insinuans, celebratis ex more missarum solēniis, cum diadematis impositione coronauit. Multis deinde inter eos muneribus & datis, & acceptis, & amicitia vicissim firmiter roborata, pontifex Romam Imperator Compendium palatium petit.

DCCCXVII. Eclipsis solis facta est nonas Feb. eadem nocte stella cometes gladio similis visa est. Stephanus Papa ix. Kal. Feb. diem obiit, cui Paschalis presbyter successit. Hludouuicus Imperator filium suum primogenitum Hludharium coronauit, & nominis atque imperij sui sibi socium cōstituit, cęteros reges appellatos, vnū Aquitaniæ, alterū Baioariæ præfecit. Sclaomir dux Obodritorum, propterea quod regiā potestatem, quam post mortem Thrasconis solus super Obodritos tenebat, cum Ceadrogo filio Thrasconis partiri videbatur, iratus cum populo suo sibi subiecto defecit, & missa trans mare legatione cum filiis Godofridi amicitias iūxit. Bernardus Rex Langobardorum consilio prauorum

hominum tyrannidem meditatus, cum se à suis deseri vidisset, rebus propriis diffidens, apud Cauillonem armis depositis Imperatori se tradidit. Leonis Imperatoris legati de Constantinopoli pro pace ad Imperatorem Hludouuicum missi venerunt, quos ille apud Gillehem susceptos audiuit ac dimisit. Ratgarius Abbas Fuldensis cœnobij accusatus à fratribus & conuictus deponitur.

DCCCXVIII. Bernhardus Francorum iudicio executus moritur: similiter & authores coniurationis capitali sententia damnati, luminibus tantum orbātur, Episcopi synodali decreto depositi monasteriis mācipantur, cæteri prout quisque nocentior vel innocentior apparuit, vel exilio deportatus, vel tonsus & in monasterium missus est. Imperator verò Britanniam cismarinā bello petēs, captísque rebellionū munitionibus breui totam in suam potestatē redegit. Nam Mormano qui in ea tyrannidem exercuit, occiso, nullus præterea inueniebatur, qui resisteret, aut imperata facere renueret. Eclipsis solis contigit VIII. Id. Iul. Irmingardis regina V. non. Octo. decessit. Monasterio Fuldensi Eigil Abbas electus & ordinatus est.

DCCCXIX. Sclaomir dux Obodritorum à primoribus ſui populi multis criminibus accuſatus, cùm obiecta ſibi rationabiliter refellere non poſſet, exilio condemnatus eſt, & regnum Ceadrogo filio Thraſconis datum. Similiter & Lupus VVaſco de perfidia cõuictus, exilio deportatus eſt. Conuentus Aquiſgrani habitus eſt, in quo multa de ſtatu eccleſiarum & monaſteriorum tractata atq; ordinata ſunt, legibus etiam capitula quædam perneceſſaria, quia deerant, addita ſunt. Imperator inſpectis pleriſque nobilium filiabus, Iudith filiã Huelpi comitis duxit vxorem. Contra Ludeuuicum quoque Sclauum in Pannonia rebellantem exercitûs de Italia miſſus, rebus parũ proſperè geſtis, infecto pene negotio regreſſus eſt. Pipinus filius Imperatoris VVaſcones vicit & ſubegit. Hoc anno baſilica ſancti Bonefacij martyris in cœnobio Fuldenſi ab Heſtulfo Archiepiſcopo dedicata eſt in honorẽ Domini Saluatoris & omnium ſanctorum eius, tranſlatáq; ſunt oſſa ſancti martyris. kal. Nouẽ.

DCCCXX. Tres exercitus contra Ludeuuicum in Pannoniam mittũtur, quorum vnus de Italia per Alpes Noricas; alter de Saxonia per Canratonorum prouinciam;

tertius Francorum, per Baioariam & Pannoniam ſuperiorem ingreſſi, cùm in vnum conuenerunt, totam penè regionem ferro & igni deuaſtantes, nullo graui damno accepto reuerſi ſunt. Is tamen qui per Pannoniam ſuperiorem iter fecerat, in tranſitu Draui fluminis ea locorum & aquarum inſalubritate ſoluti ventris incommodo grauiter affectus eſt, & pars eius non modica hoc modo conſumpta. Bera comes Barcenonæ, infidelitatis à vicinis ſuis inſimulatus, cum accuſatore ſuo equeſtri pugna confligere conatus, vincitur, & vt reus maieſtatis capitali ſentẽtia damnatus, parcente ei Imperatore, exilio deportatur. Propter nimietatem pluuiarum aëre corrupto, hominum & boum peſtilentia longe latéque ita graſſata eſt, vt vix vlla pars regni Francorum ab hac peſte immunis poſſet inueniri: fruges quoque vel colligi non poterant, vel collectæ putruerunt. Vinum etiam propter caloris inopiam acerbum & inſuaue fiebat.

DCCCXXI. Hludouuicus Imperator Nouiomagi diuiſionem regni fecit inter filios ſuos, deinde in villa Theodonis omnes qui ſuo tempore in exilium miſſi fuerũt, reuocauit, & ſingulos in ſtatum priſtinum reſti-

tuit, possessiones quoq; iudicio legis in fiscum redactas magna liberalitate restituit. Hludharius filius eius vxorem duxit, & apud VVormaticam hiemauit. Ceadrogo princeps Obodritorum, quia perfidiæ & cuiusdam cum filiis Godofridi factę societatis tenebatur, Sclaormiz æmulus eius in patriam remittitur, qui cùm in Saxoniam venisset, ægritudine decubuit, & percepto Baptismi sacramento defunctus est.

DCCCXXII. In regione Thuringorũ quodã in loco iuxta fluuiũ nomine * cespes longitudine pedum quinquagenum, latitudine quatuor denum, altitudine sexquipedali, de terra sine manibus & præcisus & sublatus est, & ab eo loco in quo sumptus est, xxv. pedum spatio distans inuentus est. Item in parte Orientalis Saxoniæ, quę Soraborum finibus contigua est, in quodam deserto loco, iuxta lacum qui dicitur Arnseo, in modum aggeris intumuit, & limitẽ vnius leugæ spatio porrectum, sub vna nocte absque humani operis molimine ad instar valli subrexit. Hludouuicus Imperator sacerdotum vsus consilio de omnibus quę publicè perperam gessit, publicam pœnitentiam egit: & post hæc cuncta quæ in regno suo corrigẽda inuenire potuit, cor-

rigere atque emendare curauit. Hlodharius in Italiam, Pipinus frater eius, & ipse vxore ducta in Aquitaniam missus est. Eigil Abbas Fuldensis cœnobij defunctus, Rabanum successorē accepit. Eboremorum Episcopus genti Nordmannorum euangelizauit verbum Dei.

DCCCXXIII. Hlodharius iuuenis rogante Paschale Papa Romam veniēs, ab eodem coronatur, & à populo Romano Imperator Augustus appellatur. Luideuuicus qui superiore anno propter exercitum contra se missum, relicta Siscia ciuitate ad Sorabos, qui magnam Dalmatiæ partem obtinere dicuntur, fugiendo se contulit, & iterum cū in Dalmatas ad Emuhslum auunculum Boneducis peruenisset, dolo ipsius interfectus est. Hoc anno prodigia quædam extitisse narrantur, in quibus præcipua fuerunt, in Aquense palatio terræmotus, & in territorio Tullense iuxta villam Commarceium puella quædam annorum fere XII. ab omni cibo per X. menses abstinens, & in Saxonia in pago Frisazi villæ XXIII. igne cælesti concrematæ, & fulgura sereno atque interdiu de cælo cadentia, & in territorio Cometense Italicæ ciuitatis, in vico Gradabona, in Ecclesia Sancti

Iohannis Baptistæ imago sanctæ Mariæ puerum Iesum gremio continẽtis, ac Magorum munera offerẽtium, in absida eiusdem Ecclesiæ prædictæ, & ob nimiam vetustatem obscurata & pene obolita, tanta claritate per duorũ dierum spatia effulsit, vt omnem splendorem nouæ picturæ, suæ venustatis pulchritudine, cernentibus penitus vincere videretur: Magorum tamen imagines præter munera quæ offerebant minime claritas illa inradiauit. Et in multis regionibus grandinis vastatione deletæ, atque in quibusdam locis simul cum ipsa grandine veri lapides atque ingentis ponderis decidere visi. Domus quoque de cælo tactæ, hominésque ac cætera animalia passim fulminum ictu præter solitum crebro exanimata dicuntur. Secuta est ingens pestilentia atque hominum mortalitas magna.

DCCCXXIIII. Rex Bulgarorum Omortag pacis faciendæ gratia ad Imperatorem legatos & litteras misit, quos rex auditos remisit, & cum eis Maghelmum de Baioaria ad memoratum regem direxit. Paschalis Papa defunctus, & Eugenius pro eo pontifex constitutus est. Imperator Hlodharium filium suum ad iusticias faciendas

Romam misit. Ipse cum exercitu Brittanniam petit, diuisisq; in tres partes copiis, totam ferro & igni deuastat, acceptísque à perfido Britonum populo quos superauerat obsidibus, reuersus est. Hoc anno hiems aspera, & valdè prolixa facta est, quæ non solum animalia, verumetiam homines quosdam immanitate frigoris extinxit. Ante solsticium quoque paucis diebus, in territorio Augustadnense, aëre in tempestatem subita mutatione conuerso, ingens fragmentum ex glacie simul cum grandine decidisse perhibetur, cuius longitudo quindenum, latitudo septenũ, crassitudo duorum pedum dicitur.

DCCCXXV. Iterum Rex Bulgarorũ alios legatos ad Imperatorem misit, de terminis videlicet ac finibus inter Francos & Bulgarios cõstituendis. quibus Rex auditis, per eosdẽ qui ad se missi fuerãt legatos regi eorum missis literis respondit prout videbatur. VVihomarcus Britto perfidus terminos Francorum incendiis & direptionibus infestare non cessauit, donec ab hominibus Lãberti comitis in domo propria circumuentus & occisus est. Imperator cum filiis Godofridi pacem quam ipsi petebant, cum eis in marca eorum confir-

mare iussit. In territorio Tullense iuxta Commerciacum villam puella duodenis post sacram communionem quam in Pascha à sacerdote susceperat, primò pane, deinde aliis cõmunibus cibis& potibus ita abstinuit, vt nulla penitus corporis alimẽta percipiens, plenum triennium sine omni victus desiderio complerit. Cœpit autem ieiunare anno incarnationis Dominicæ DCCCXXIII. sicut in ipsius anni descriptione supra adnotatum est, & in hoc anno, id est DCCCXXV. circa Nouembris mẽsis initium, escam sumere, ac more cæterorum mortalium manducando viuere cœpit.

DCCCXXVI. Cùm regi Burgarorum legati sui quod egerant renuntiassent, iterum eum quem primum miserat, ad Imperatorem cum literis remisit, rogans vt sine morarum indispositione terminorum diffinitio fieret, vel si hoc non placeret, suos quisque terminos sine pacis fœdere tueretur. quem Imperator susceptum & auditum, sine literis remeare fecit: mẽse autem Maio apud Ingalenheim habito cõuentu, diuersarum gẽtium legationes auditas absoluit. Quo tempore Herialdus cum vxore, & magna Danorum multitudine, apud

Magontiam baptizatus eſt. Georius quidam presbyter de Venetia, cum Baldrico comite Foroiulienſe veniens, organum ydraulicum Aquiſgrani fecit. Poſtea verò cum Imperator in Salz villa regia conuẽtum haberet, perlatum eſt ad eius noticiã, quomodo Aizo Gothus de palatio fugiẽs, ad Sarracenos ſe contuliſſet, & inde auxilia contra noſtros accepiſſet, grauiter accepit: tamen ne quid incõſulte ageret, aduentum conſiliariorum ſuorum iudicauit opperiri. Dum hæc aguntur, Hilduuunus Abbas monaſterij ſancti Dionyſij Romã mittens, annuente precibus Eugenio Apoſtolicæ ſedis tunc præſule, oſſa beati martyris Chriſti Sebaſtiani accepit, & ea apud Sueſſonam ciuitatem in baſilica ſancti Medardi collocauit. vbi dum adhuc in loculo, ſicut ablata erant, inhumata iacerent, tanta ſignorum ac prodigiorum multitudo claruit, tanta virtutum vis in omni genere ſanitatũ per diuinam gratiam enituit, vt à nullo mortalium eorumdem miraculorum aut numerus comprehendi, aut varietas valeat enarrari.

DCCCXXVII. Exercitus à rege Sarracenorum Abdiraman ad auxilium Aizoni ferendum, duce Abumaruan regis propin-

quo, Gerundam venit: cui Pipinus filius Imperatoris cũ exercitu miſſus reſiſteret, niſi deſidia ducum quos copiis præfecerat, tardius quàm rerum neceſſitas poſtulabat, is quem ducebant ad marcam veniſſet exercitus. quæ tarditas in tantum noxia fuit, vt Abumauruan, vaſtatis Barcenonenſium ac Gerundenſium agris, villíſq; incẽſis, cũ incolumi exercitu Cæſar-Auguſtam ſe prius reciperet, quàm à Frãcorum exercitu potuiſſet vel videri. Huius cladis præſagia credita ſunt viſæ multoties in cęlo acies, & ille terribilis nocturnæ coruſcationis in aëre diſcurſus. Interea Bulgari Sclauos in Pannonia ſedẽtes, miſſo per Drauum nauali exercitu, ferro & igni vaſtauere, & expulſis eorum ducibus, Bulgariacos ſuper eos rectores conſtituerunt. Corpora beatorum Chriſti martyrũ Marcellini & Petri menſe Nouembri in Franciam allata ſunt. Eugenio poſt paucos dies mortuo Gregorius presbyter tituli ſancti Marci pontificatum ſuſcepit.

DCCCXXVIII. Reliquiæ ſãcti Macelli martyris poſt Paſcha ad Aquis palatiũ delatæ, & per eas ibi multa ſigna facta ſunt. Hludharius cum exercitu ad marcam Hiſpanicam miſſus eſt: ſimiliter & Hludauuicus iu-

uenis contra Bulgaros. Fœdus cum Normannis factum per negligentiã ruptum, & castra nostrorum à Normãnis direpta sunt.

DCCCXXIX. Ante Pascha in sabbato sãcto terræmotus noctu Aquisgrani factus. Imperator generalẽ conuentũ mẽse Augusto VVormaciæ habuit Bulgari nauibus per Drauum fluuium veniẽtes, quasdam villas nostrorum flumini vicinas *

* in palatio camerarius, constitutus, & Hludharius in Italiam profectus est.

DCCCXXX. Commotio contra Imperatorem à primoribus Francorum in Compendio exorta, propter Bernardum quem in palatio esse noluerũt. quo inde depulso atque fugato, in gratiam cum eo redierũt, sed ad breue temporis spatium.

DCCCXXXI. Conuentu apud Nouiomagũ habito, Imperator omnes qui sibi contrarij fuerãt, velut iustè exauctorauit, quosdã publicis, quosdã priuatis rebus exspolians, quosdam in exiliũ mittẽs, multũ contra se & Iudith vxorẽ suam nõ solum populi, sed etiam filiorum suorum animos concitauit.

DCCCXXXII. Imperator mense Maio cõtra Hludouuicũ filium ad Augustam Vindelicũ cũ exercitu venit. Inde reuersus in Aquitaniam, Pipinum filium regno priua-

uit. Sed inde postquã vxorem abdicauit, cum magna difficultate ad Aquẽse palatiũ regressus est. Sol defecit v. Non. Maij, & Luna XIII. Kal. Iunij.

DCCCXXXIII. Imperator initio quadragesimæ VVormatiam venit, & ibi vxore reuocata atque exercitu congregato, contra filios suos ad se venire volentes, in Alisatiam profectus, atque ibi à suis desertus ac proditus, & in filiorum potestatem redactus est. Erat ibi cum filiis Gregorius Papa Romanus.

DCCCXXXIIII. Post hæc iudicio Episcoporum arma deposuit, & ad agendam pœnitentiam inclusus est. Vxor in Italiam ducta, proximáque æstate ipse relaxatus arma resumpsit, vxorem recepit. Hludharium ad Italiam cum his qui eum sequi volebant, redire coëgit. Pugnatum est eodem anno cum Malfrido & Lamberto: in quo prælio perierunt Vodo comes Aurilianensium, & Theodo Abbas sancti Martini Turonẽsis, & alij multi.

DCCCXXXV. Imperator cum filiis suis Pipino & Hludouuico conuentum generalem habuit apud Lugdunum, dispositísque ibi illarum partium causis ad Aquense palatium reuersus est. Normanni Dore-

ſtadum vaſtauerunt. Imperator in palatio Theodenhoue conuentum habuit, ad quē Hludharius venire non potuit, quia grauiter & vſque ad deſperationem ægrotauit. Quo peracto, Imperator Francofurdum venit, inde ad ſanctum Macellinum & Petrū, & inde ad Ingilēheim, & inde Aquenſe palatium rediit Normanni Anduuerpiā ciuitatē incendunt, ſimiliter & VVittham emporium iuxta oſtium Moſæ fluminis, & à Friſionibus tributum acceperunt.

DCCCXXXVI. Ticenum in Italia III. Kal. Ianuar. octies noctu tremuiſſe perhibetur. Plures ex primoribus Italiæ defuncti ſunt. Inter quos pręcipui fuerunt Lantbertus & Hugus. Stella cometes in ſigno Libræ apparuit iij. Id. April. & per tres noctęs viſa eſt. Nordmanni tributum exactantes in VValehram inſulam venerunt, ibíque Eggihardum eiuſdē loci comitē, & Hemmingum Halpdani filium, cum aliis multis XV. Kal. Iul. occiderūt, & Doreſtradum vaſtauerunt, acceptóque à Friſionibus tributo reuerſi ſunt. Imperator omiſſo itinere Italico Aquiſgrani hiemauit.

DCCCXXXVII. XV. Kal. Febr. veſperi terræmotus apud ſanctum Nazarium, & in VVormacenſe & Spirenſe & Lobadunēſe factus

se factus est. Naues contra Nordmannos ædificabantur. Optima pars regni Francorum Carlo iuueni data est. Hludharius & Hludauuicus in valle Tridentina colloquium habuerunt, ante mediam Quadragesimam. Imperator verò mense Iunio Nouiomagi cõuentu generali habito, cõsiliis quorundam ex primoribus Francorũ acquiescens, pacti conscriptione Hludouuico filio suo regnum Orientalium Francorum, quod prius cũ fauore eius tenuit, interdixit. Ille autem intelligens ex inuidia consiliantium talem prodisse sententiam, edicto prius habito III. kal. Decẽb. ad Frãconfurt venit. Contra quem Imperator quasi sibi aduersantem cum exercitu veniens, Mogontiaci natalem Domini celebrauit. Pippinus quoque filius eius Rex Aquitaniorum mense Nouemb. eiusdem anni defunctus est.

DCCCXXXVIII. Imperator verò post peractã festiuitatẽ Natalis Domini & Theophaniæ, VII. Id. Ianuar. cum exercitu nauigio Renum transiit, obuios habens Saxones, partim minis partim suasionibus, Adalberti comitis abductos. Quo cognito Hludouuicus nefas esse sciens filium patri repugnare, cedendúmq; tempori iudicãs,

in Baioariam se recepit. Imperator autem in Franconofurt veniens, ibíque manens, ieiunium quadragesimale inchoauit: inde pergens in Alamanniam, iuxta lacum Briganticum Pascha celebrauit. Post Pascha verò mense Maio VVormatiam veniens, Hludhario filio suo de Italia in fidem eius venienti reconciliatur, regnúmque Francorum inter eum & Carlum filium suum minimum diuidit, Hluthario quidem qui maior natu erat, nomini sui dignitatem & sedē regni tribuēs, Hludouuico verò filio suo minori pro eò quod eum offenderat, Baioariorum prouincia tantum concessa. Post kal. autem Iul. Hlutario ad Italiam redeunte, Imperator assumpto secum Carlo, ad disponendas Aquitaniorum res, Occidentem proficiscitur. Eodem quoque anno stella cometes in signo arietis apparuit, & prodigia alia in cœlo visa sunt. Nam & cælum noctu serenū rubuit, & per aliquot noctes igniculi plurimi instar stellarum per aërem discurrere videbantur.

DCCCXXXIX. Hludouuicus filius Imperatoris, partem regni trans Renum, quasi iure sibi debitam affectans, per Alamāniam facto itinere venit ad Franconofurt, multorum ad se Orientalium Francorum animis

prudenti consilio conuersis. Quo comperto, Imperator de Aquitania infecto negotio redire cõpulsus, Druogonem Archicapellanũ & Adalbertũ comitẽ cũ aliis multis præmisit ad tuẽdum littus Oriẽtale Reni fluminis, ipse verò secutus in Aquisgrani Pascha celebrauit. Hisce tẽporibus per aliquot noctes rubor aëris nimius apparuit, ita vt vnus trames ardens ab Euro, alter à Circio exoriens, in conũ coïrent, & quasi coagulati sanguinis speciem in summitate cæli monstrarent. Post Pascha autem Imperator collecto exercitu filiũ per Turingiam vsque ad terminos Barbarorum persequitur, exclusúmque à finibus regni per Sclauorum terram cum magno labore Baioariam redire compellit. Ipse verò rebus in partibus illis ordinatis, ad Salz villã regiam reuersus dies, Letaniarum & Ascẽsionis Domini sollemnia celebrauit. In ipsa autem vigilia Ascẽsionis Domini, hoc est IIII. Id. Maij, Eclipsis Solis circa septimam & octauam horam diei facta est tam valida, vt etiam stellæ propter obscuritatem solis visæ sint, rebúsque color in terris mutaretur. Imperator verò illis diebus morbo correptus ægrotare cœpit, & per Mœnum fluuium nauigio ad Franconofurt, inde

post dies paucos in insulam quandam Reni fluminis prope Ingilenheim delatus, morbo inualescente XII. Kal. Iul. diem vltimum clausit, corpúsque eius Mettis ciuitatem perlatum in Basilica sancti Arnulfi confessoris honorificè sepultum est. Hlutharium verò de Italia sero venientẽ Franci loco patris eius super se regnaturum suscipiunt. Hunc enim ferunt Imperatorem morientem designasse, vt post se regni gubernacula susciperet, missis ei insignibus regalibus, hoc est sceptro imperij, & corona. Quod fratres eius non consentientes contra eum insurgere parant, ac primum ei in suburbanis Magontiacis cum exercitu venienti, frater eius Hludouuicus cum manu valida Oriẽtalium Francorum partẽ regni ab Oriente Reni defensurus occurrit, initóque pacto, & dilato in aliud tempus placito, Hlutharius cõtra Carlum Occidentem proficiscitur, Hludouuicus verò Oriẽtales, Francos, Alamannos, Saxones & Turingios sibi fidelitatis iure cõfirmat.

DCCCXL. Interea cũ circa contigua Reni loca præsidia poneret, & littus Orientale contra Occidentalium irruptionem defendere pararet, Hlutarius nuntij rumore permotus, omissa Karli insecutione, reuer-

ſus inchoante menſe April. iuxta VVormatiam cum exercitu clam tranſiit Renũ, & Hludouuicum à quibuſdam ſuis proditum, ac penè circumuẽtum Baioariam redire coëgit: poſitíſq; cuſtodibus partium illarum quos ſibi fideles eſſe arbitratus eſt, denuo ad reſiſtendum karlo, qui iam tunc vltra Maſam caſtra ponere moliebatur, ſtudia conuertit & vires. Igitur dum hæc agerentur, Hludouuico per nuntios Karli ad auxilium vocato, & per Alamanniã iter facienti, Comites quos Hlutharius Turonis partium ſuarum dimiſerat, in Renenſe occurrunt cum exercitu, ortóque prælio, Adalbertus comes & incentor diſcordiarum occiditur, & cum eo innumerabilis multitudo hominum proſternitur, III. Id. Maij. Itaque Hludouuicus hac congreſſione victor Renum tranſiens, karlo fratri ſuo auxilium laturus, in Gallias pergit. Vbi cùm conueniſſent tres fratres in regione Alcedronenſe iuxta villam Fontinatam, & de partitione regni concordare non poſſent, renuente Hluthario, qui ſibi monarchiãvindicabat, ferro decernendũ, & Dei iudicio cauſam examinandam decreuerunt. Factúmque eſt inter eos VII. kal. Iul. prælium ingens & tanta cædes ex

vtraque parte, vt nunquam ætas præſens tantam ſtragem in gente Francorum antea factã meminerit. Et Hlutharius quidẽ ipſa die ad Aquenſe palatium reuertitur: Hludouuicus verò & Carlus caſtris potiti, collectis ac ſepultis eorum cadaueribus qui ex ſua parte ceciderãt, ab inuicem diſcedunt, & Carlo in Occidẽtalibus remanente, Hludouuicus quaſi mediante mẽſe Auguſto, venit ad villam regiam, quæ vocatur Salz. Hlutharius verò iterum ſuis vndiquę collectis Mogontiacum veniens, Saxones cum Hluthario filio ſuo paruulo obuiam ſibi Nemeti venire præcepit. Ipſe autem Renum tranſiens, quaſi Hludouuicum fratrem ſuum vſque ad exteras nationes fugaturus, infecto negotio redit VVormatiam, vbi celebratis filiæ ſuæ nuptiis, rurſus contra Carlũ in Gallias pergit: vbi toto hiberno tempore inani labore conſumpto, Aquiſgrani reuertitur. Cometes ſtella VIII. kal. Ianua. ſub ſigno Aquarij apparuit.

DCCCXLII. Hludouuicus verò vidẽs Hlutarium in priſtina pertinacia perdurantem, nec adhuc velle deſiſtere victum, collecta Orientalium non modica manu, Renum tranſiit, ciuitates in Occidentali Reni

littore positas, quæ partibus Hlutharij fauebāt, in deditionē accipit, occurrítque ei Carlus apud vrbem Argentoratum, quæ nunc Strazburgus vocatur: vnde pari intentione pergentes, Hlutharium in villa Sentiaca morantem & à suis desertum, in quibus non parum cōfidebat, fugere compellūt, XVII. Kal. April. Putantes autem eū, vt fama vulgabat, rebus desperatis Italiam petere, partem regni quam habuit eatenus, inter se dispertiunt. Hlutharius verò collecto fido satis exercitu, apud Madasconam Galliæ vrbem consedit. Quem consecuti fratres sui cùm iam vidissent proniorem ad faciendam cum eis pacem, fœdus inire maluerūt, quàm diutius cōtentionibus deseruire, ea tamē conditione, vt è partibus singulorum XL. ex primoribus electi in vnum conuenientes regnum æqualiter describerent, quo facilius postmodū inter eos pari sorte diuideretur. Quib' gestis, Hludouuicus inde reuersus mense Augusto in villam quæ vocatur Salz, habito generali cōuentu, in Saxoniam pergēs, validissimam conspirationem libertorum legitimos dominos opprimere conantium, auctoribus factionis capitali sentētia damnatis, fortiter compescuit. Circa autumnum verò apud

VVormatiam Karolo fratri occurrit, Hluthario in villa Thiotonis morante, cũ missis eorum in Confluente castello conuenientes de partitione regni concordare non possent, dilato in aliud tempus placito, singuli ad sua reuertuntur. Eodem anno Eclipsis Lunæ facta est in Kal. April. v. feria ante Pascha, decima hora noctis.

DCCCXLIII. Descripto regno à primoribus, & in tres partes diuiso, apud Virdunum Galliæ ciuitatem, tres Reges mense Augusto conuenientes, regnum inter se dispertiunt: & Hludouuicus quidem Orientalem partem accepit, Karlus verò Occidentalẽ tenuit, Hlutarius qui maior natu erat, mediam inter eos sortitus est portionem: factáque inter se pace & iuramento confirmata, singuli ad disponendas tuendásque regni sui partes reuertuntur. Karlus Aquitaniam, quasi ad partem regni sui iure pertinentem, affectans, Pippino nepoti suo molestus efficitur, eúmque crebris incursionibus infestans, grande detrimentum proprij sæpe pertulit exercitus. Gregorius Papa obiit, in cuius locum subrogatus est Sergius: & Mauri Beneuentum occupauerunt.

DCCCXLIIII. Karlus Bernhardum Barce-

nonensem ducem incautum, & nihil ab eo mali suspicātē occidit. Pippini duces Kalli exercitum superant VII. Id. Iunij. in quo prælio ceciderunt Hugo Abbas patruus Kalli, & Rihboto Abbas, Raban quoque signifer, cum aliis multis ex nobilibus. Hludouuicus Adobodritos defectionem molientes bello perdomuit, occiso rege eorū Gozzombil, terrámque illorum & populum sibi diuinitus subiugatum per Duces ordinauit. Hrabanus quoque sophista, & sui temporis poëtarum nulli secundus, librum quem de Laude sanctæ crucis Christi figurarum varietate distinctum difficili & mirando poëmate composuit, per Ascrihum & Hrüodbertum monachos monasterij Fuldensis, Sergio Papæ sancto Petro offerendum transmisit.

DCCCXLV. Normanni regnum Kalli vastantes per Sequanam vsque Parisios nauigio venerunt, & tam ab ipso, quàm incolis terræ accepta pecunia copiosa, cum pace discesserunt. In Fresia quoque tribus præliis conflixerunt, in primo quidem victi, in secundis verò duobus superiores effecti magnam hominum multitudinem prostrauerunt. Castellum etiam in Saxonia quod vocatur Hammaburg, populati, nec

inulti reuersi sunt. Karlus cum Brittonibus conflixit, & cum grandi damno exercitus sui, ipse cũ paucis vix euasit. Hludouuicus XIIII. ex ducibus Boëmanorum cum hominibus suis Christianam religionem desiderantes suscepit, & in octauis Theophaniæ baptizari iussit. Tempore verò autumni, in Saxonia apud Padraprunno generale placitum habuit, vbi fratrũ suorum & Normannorum, Sclauorum quoque & Bulgarorum legationes suscepit, audiuit & absoluit. Hutharius Solcratum ducem Arelatensem & reliquos comites illarum partiũ rebellare molientes in deditionem accepit, & prout voluit, Prouinciam ordinauit.

DCCCXLVI. Gisalbertus vassallus Karli filiam Hlutharij Imperatoris rapuit, & in Aquitaniam profectus, in coniugem accepit. Hludouuicus Occidentem profectus mense Martio cum Karlo placitum habuit, in quo vterque eorum publicè contestatus est, suæ non fuisse voluntatis quo Gisalbertus filiæ Hlutharij iungeretur, vt his auditis, Hlutharius placari facilius potuisset. Inde reuersus iuxta lacum Briganticum II. Non April. Pascha celebrauit, postea, cum Hluthario locutus, volens cum cum Karlo

pacificare, cùm res non haberet effectum, circa medium menſem Auguſt. cum exercitu ad Sclauos Margenſes defectionē molietes profectus eſt. Vbi ordinatis, & iuxta libitum ſuum compoſitis rebus, ducem eis conſtituit Raſticem nepotem Moimari. Inde per Boïmanos cum grandi difficultate & magno damno exercitus ſui reuerſus eſt. His temporibus Mauri Romam cum exercitu venientes, cùm non poſſent vrbem inrumpere; Eccleſiam ſancti Petri vaſtauerunt.

DCCCXLVII. Hic annus à bellis quieuit, quem Hlutharius & Hludouuicus mutua familiaritate tranſegerunt. Nam vterque eorum ad domum alterius inuitatus, conuiuiis & muneribus Regiis honoratus eſt. Hludouuicus tamen Hlutharium & Karlum, ita vt voluit pacificare non potuit, renuente Hluthario propter iniuriam ſibi à Gisberto vaſſallo Karli in raptu filiæ ſuæ factam. Normanni Doreſtatum incendētes vaſtauerunt. Otgarius Mogontiacenſis Epiſcopus XI. Kal. Maij obiit, in cuius locum Hrabanus ordinatus eſt, V. Kal. Iul. qui, in eodem anno, iubente Hludouuico rege, apud Mogontiacum ſynodum habuit circa Kal. Oct. Per idem tempus mulier quæ-

dam de Alamãnię partibus,nomine Thiota, Pſeudo-prophetiſſa Mogontiacum venit, quæ Salomonis Epiſcopi parochiam ſuis vaticiniis non minimè turbauerat. Nã certum conſummationis ſeculi diem, aliáque perplura Dei ſolius noticiæ cognita, quaſi diuinitus ſibi reuelata, ſcire ſe fatebatur, & eodem anno vltimum diem mundo imminere prædicabat. Vnde multi plebei vtriuſque ſexus timore perculſi ad eam venientes munera illi ferebant, ſeque orationibus illius commendabant, & quod grauius eſt, ſacri ordinis viri doctrinas Eccleſiaſticas poſtponẽtes, illam quaſi magiſtram cælitus deſtinatam ſequebantur. Hęc in præſẽtiam Epiſcoporum apud ſanctum Albanum deducta, & diligenter de ſuis aſſertionibus requiſita, presbyterum quendam ſibi ea ſuggeſſiſſe, & ſe talia quæſtus cauſſa narraſſe profeſſa eſt. Quapropter ſynodali iudicio publicis cæſa flagellis, miniſterium prædicationis quod inrationabiliter arripuit, & ſibi contra morem Eccleſiaſticum vindicare præſumpſit, cum dedecore amiſit, ſuíſque vaticiniis tandem confuſa finem impoſuit.

DCCCXLVIII. Hlutharius & Hludouuicus menſe Februario colloquium habuerũt in

Confluente castello, vbi pars Hlutharij illud quidem, sicut fama vulgabat, maximè moliebatur, vt Hludouuicus, posthabita Karli amicitia, sibi germanitatis iure sociaretur. Hludouuicus verò memor pacti quod cum Karlo dudum cũ adtestatione diuini nominis inierat, suasoria machinamẽta ingeniose declinãs, finito colloquio, ad suos reuersus, eos expeditione cõtriuit, legatósque pacis gratia mittere, & obsides dare coëgit. Circa Kal. autẽ Octob. generale placitum habuit apud Mogontiacum, in quo legatos fratrum suorum & Nordmannorum Sclauorúmque suscepit, audiuit & absoluit. Homines etiam Hrabani Episcopi aduersus dominum suum conspirantes, publicè conuictos cum eo pacificauit. Legatos suos ad fratrem suum Hlutharium in Theotonis villa placitum habentem pro Gislaberto qui eodem anno ad fidem eius venerat, reconciliationis gratia direxit. Gotescalcus quoque quidã presbyter de prædestinatione Dei prauè sentiens, & tam bonos ad vitam quam malos ad mortẽ perpetuã ineuitabiliter à Deo prædestinatos esse adfirmans, in conuentu Episcoporum rationabiliter, vt plurimis visum est, conuictus & ad proprium

Epiſcopum Ingumarum Remis tranſmiſſus eſt, prius tamen iuramento confirmans ne in regnum Hludouuici vltra rediret.

DCCCXLIX. Boemani more ſolito fidem mentientes cōtra Francos rebellare moliuntur. Ad quorum perfidos motus comprimendos Hernuſtus dux partium illarum, & inter amicos Regis primus, Comitéſque non pauci atque Abbates cum exercitu copioſo mittuntur. Barbari verò pro pace & ſecuritate ſua obſides ſe daturos & imperata facturos per legatos ad Thachulfum directos promittūt, cui præ cæteris credebant, quaſi ſcienti leges & conſuetudines Sclàuicæ gentis. Erat quippe dux Sorabici limitis, ſed in illa expeditione iam tunc grauiter vulneratus. Nam pridie cùm exercitus vallum hoſtium vi magna inrumperet, & reſiſtentibus aduerſariis ex vtraque parte multi ſine diſcretione ſauciarentur, ipſe in ſiniſtro genu ſagitta percuſſus eſt. Cū legatis verò qui miſſi fuerant, quo minus ab eis debilitas eius deprehenderetur, equo ſedēs ſimulata ſanitate locutus eſt: cúmque quibuſdam ex primatibus per miſſos ſuos legatorum verba nuntiaſſet, indignati ſunt aliqui eorum aduerſus eum, quaſi cæteris præferri cu-

piens, ſummam rerum gerendarum in ſe vellet inclinare, & citato impetu, inconſultis cæteris, bellum hoſtibus paci ſtudentibus intulerunt, ſtatímque experti ſunt quid ſine timore Dei, propria diſcordium poſſit virtus & audacia. hoſtes enim effecti ſuperiores, cædendo perſecuti ſunt eos vſque in caſtra, occiſorúmque ſpolia in conſpectu eorum ſecuri detrahentes, tantis eos terroribus affecerunt, vt euadendi ſpe penitus priuarentur. Vnde coacti obſides dabant eis à quibus ſuſcipere dedignati ſunt, vt inlæſi ab hoſtibus, & via tantum publica per gẽtes in patriã reuerti potuiſſent. Et vt maior cõfuſio ſuperbientibus, & de ſua virtute præſumentibus fieret, contigit eodem anno poſt non multi temporis ſpatium in villa Hohſtedi, quę eſt in territorio Mogõtiaco, ſpiritum nequam per os cuiuſdam arreptij proteſtari, bello ſe Bomatico præfuiſſe, ſociósq; ſuos ſpiritũ ſuperbiæ atque diſcordiæ fuiſſe, quorũ doloſis machinationibus Franci Boemanis terga vertiſſent.

DCCCL. Roruc natione Nordmannus, qui temporibus Hludouuici Imperatoris cum fratre Harialdo vicum Doreſtadum ure beneficij tenuit, poſt obitum Imperaoris defuncto fratre apud Lutharium qui

patri ſucceſſit in regno, proditionis crimine falſo, vt fama eſt, inſimulatus, tentus & in cuſtodiam miſſus eſt: vnde fuga lapſus in fidem Hludouuici regis Orientalium Frãcorum veniens, cùm per annos aliquot ibi moraretur, & inter Saxones qui cõfines Nordmannis ſunt, manſitaret, collecta Danigenarum non modica manu, cœpit piraticam exercere, & loca regni Lutharij Septentrionalis Oceani littoribus contigua vaſtare: venítque per oſtia Reni fluminis Doreſtadum, & occupauit eam atque poſſedit. Et cum à Luthario principe ſine periculo ſuorum non poſſet expelli, cum conſilio ſenatus legatis mediantibus in fidem receptus eſt, ea conditione vt tributis cæteríſque negotijs ad Regis ærariũ pertinentibus fideliter inſeruiret, & piraticis Danorum incurſionibus obuiando reſiſteret. Normanni Godafrido duce per Sequanam aſcendentes, regnum Karli prædantur, ad quorum expulſionem Lutharius in auxilium vocatus, cùm ſibi pugnandum eſſe cum hoſte putaret, Karlus clam mutato conſilio Godafridum cum ſuis in ſocietatem regni ſuſcepit, & terram eis ad inhabitandum delegauit. Lutharius verò aduentum ſuum illo ſuperuacuum videns, ad pro-

ad propria reuersus est. Eodem anno grauissima fames Germaniæ populos oppressit, maximè circa Renum habitantes. Nam vnus modius de frumento Mogonciaci vendebatur decem siclis argenti. Morabatur autem eo tempore Rabanus Archiepiscopus in quadam villa parochiæ suæ cui vocabulum est VVinzella, & pauperes de diuersis locis venientes suscipiens quotidie plusquam trecentos alimento sustentabat, exceptis his qui in præsentia illius vescebantur assiduè. Venit autem & mulier quędam penè consumpta inedia cum puerulo paruulo, inter cæteros refocillari desiderans: Quæ prius quàm limen portæ transcenderet, præ nimia imbecillitate corruẽs spiritum exhalauit, puer verò mamillam matris mortuæ quasi viuentis de sinu protrahens & sugere tentans multos intuentes gemere ac flere coëgit. Quidam etiam in illis diebus de Grabfeldon cum vxore sua & filio tenero in Turingiam proficiscens, vt malum inopiæ temperare posset, vxorẽ in itinere in quadam silua positus sic affatus est: Nonne, inquit, melius est vt puerum istum occidamus & manducemus carnes eius, quàm omnes inedia consumamur? Illa vero contradicente ne tantum

ſcelus committeret, tandem vrgente fame filium de brachiis maternis per vim rapuit, & voluntatem opere compleſſet, niſi Deus illũ ſua miſeratione præueniſſet. Nam, ſicut idem poſtea in Thuringia poſitus plurimis retulit, cùm euaginaſſet gladium vt mactaret filium, & in ancipiti poſitus necẽ diſtuliſſet, vidit eminus duos lupos ſuper vna cerua ſtantes, & lacerantes carnes eius, ſtatimque parcens filio ad cadauer ceruæ cucurrit, & lupos inde abigens, tulit de carnibus prægustatis, & cum incolumi filio ad vxorem reuerſus eſt. Primus enim, quando filium tulerat de manibus matris, paululũ ab ea declinauerat, ne illa morientem puerum videret vel audiret. At illa, veniente marito, videns recentes carnes & cruore profuſas, putabat filium occiſum, & cecidit retrorſum pene exanimis. Ille autem accedens conſolatus eſt eam, & erigens illam, oſtendit ei puerum viuentem. Tunc illa reſumpto ſpiritu Deo gratias egit, quia filium ſanum recipere meruit: nec minus ille, quòd eum Deus à liberi interfectione innocuum dignatus eſt conſeruare. Ambo tamen de carnibus lege prohibitis neceſſitate coacti ſe recrearunt.

DCCCLI. Sorabi Francorum fines crebris

incursionibus atque incendiis infestant. Vnde Rex commotus cum exercitu per Turingiã iter faciens, terrã eorum ingressus, graui eos obsidione fatigauit, perditísque frugibus & omni spe adempta, magis eos fame quàm ferro perdomuit. Pipinus Rex Aquitaniæ comprehensus à suis, Carlo Regi cum regno traditur, effectúsque clericus Suessioni in monasterio sãcti Medardi retruditur. Similiter & Carlus frater eius iunior, cùm de regno Lutharij profectus, fratrem inuisere disposuisset, tẽtus est à comitibus Caroli Regis, & illo iubente tonsus in Corbiense monasterio missus est in custodiam.

DCCCLII. Genaldus Nordmannus qui superioribus annis iram domini sui Horuc Danorum Regis fugiens, ad Regem Hludauuicum se contulit, ab eo benignè susceptus, baptizatus, ac fidei Sacramentis imbutus est: cùm per plures annos honorificè inter Francos haberetur, tandem principibus Borealium partium, & custodibus Danici limitis, quasi lubricæ fidei & molimine proditionis cœpit esse suspectus: vnde & ab eis occisus est. Habita est autem & Synodus ex voluntate atque præcepto eiusdem serenissimi principis in ciuitate

Mogontia metropoli Germaniæ, præſidẽte Rabano venerabili eiuſdẽ vrbis Archiepiſcopo cum omnibus Epiſcopis atque Abbatibus Orientalis Franciæ, Baioariæ & Saxoniæ: & illi quidem de abſoluendis quæſtionibus eccleſiaſticè tractatum habebant, Rex verò cum principibus & pręfectis prouinciarum publicis cauſis litibúſque componendis inſiſtens, poſtquam Synodalia eorum decreta ſuo iudicio cõprobauit, & legationes Bulgarorum Sclauorúmque audiuit & abſoluit, Baioariam reuerſus eſt: vbi ordinatis & diſpoſitis quæ videbantur neceſſaria, ſine mora rediens per alueum Reni fluminis nauigio venit Coloniam. Vbi cum quibuſdam ex Lotharij fratris ſui principibus habita locutione, profectus eſt in Saxoniam ob eorũ vel maxime cauſas vindicandas, qui à prauis & ſubdolis * iudicium negle&ti & multis modis, vt dicunt, legis ſuæ dilationibus decepti, graues atque diuturnas patiebantur iniurias. Suberant etiam & aliæ cauſæ ad ſe ipſum ſpecialiter aſpicientes, poſſeſſiones videlicet ab auita vel paterna proprietate iure hæreditario ſibi derelictæ, quas oportuit ab iniquis peruaſoribus iuſta repetitione legitimo domino reſtitui.

Igitur in loco qui appellatur Nimia super amnem, quem Cornelius Tacitus scriptor rerum à Romanis in ea gẽte gestarum, Visurgim, moderni verò VVisuracha vocant, habito generali conuentu, tam causas populi ad se perlatas iusto absoluit examine, quàm ad se pertinentes possessiones juridicorum gẽtis decreto recepit. Inde transiens per Angros, Harudos, Suabos & Holsingos, & per mãsiones singulas, prout seprębuit opportunitas, causas populi iudicans, Thuringiã ingreditur: Vbi apud Erpfessurt habito conuentu, decreuit inter alia, vt nullus præfectus in sua præfectura, aut quæstionarius infra quæsturam suam alicuius causam aduocati nomine susciperet agendam: in alienis verò præfecturis vel quæsturis singuli pro sua volũtate, aliorum causis agendis haberent facultatem. Inde profectus diem natalis Domini in Reganesburg celebrauit.

DCCCLIII. Nordmanni per Ligerem fluuium venientes Turonum Galliæ ciuitatem prædantur, & inter alias ædes, Ecclesiam quoque sancti Martini confessoris, nemine resistente, succendunt. Aquitanorum legati Ludouuicum Regem crebris supplicationibus sollicitant, vt aut ipse su-

per eos regnum susciperet, aut filium suum mitteret, qui eos à Karli regis tyrannide liberaret: ne forte ab extraneis & inimicis fidei, cum periculo Christianitatis, quærere cogerentur auxilia, quæ ab orthodoxis & legitimis dominis inuenire nequirent. Hẽmo Haberensis Episcopus v. Kal. April. defunctus est, in cuius locũ Hildigim Episcopus est ordinatus. Reginbericor Episcopus VI. kal. Septemb. de hoc mundo transiens Folchardum successorem reliquit. Hadauuart quoque Mimidensis Episcopus XIII. kal. Octob. diem clausit vltimũ, cathedrámque suam Theotrico dimisit. In kal. autem Septemb. basilicam sancti Bonefacij martyris noctu fures ingressi, partẽ de thesauro Ecclesiæ abstulerunt, & ita hactenus res latet, vt neque auctores facti inuestigari, neque pecuniæ aliquod possit indicium reperiri.

DCCCLIIII. Hluduuuicus filius Hludauuici regis ad Aquitaniam pergit, volens experiri si vera essent, quæ patri suo per legatos gentis promittebantur. Cùm ergo venisset, & non esset susceptus nisi ab ea tantum sola cognatione quam Karlus maximè offendit propter interfectionem Gozberti eorum propinqui, quem iussit occidi, cæ-

teris omnibus ad ſuſceptionẽ eius diſſimulantibus, aduẽtum ſuum illo ſuperuacuum fuiſſe ratus, cum ſuis ſe circa tempus autumni in Franciam recepit. Nordmanni, qui continuis xx. annis regni Francorum fines per loca nauibus acceſſibilia cædibus & incendiis atque rapinis crudeliter vaſtabant, cõgregati de regionibus per quas prædãdi cupiditate diſperſi fuerãt, in patriam ſuam reuerſi ſũt: Ibique inter Horuc regem Danorum & Guduym filium fratris eius qui * etaneus ab eo regno pulſus piratico more iuſſit, orta contentione ita ſe mutua cæde mactauerunt, vt vulgus quidem promiſcuum innumerabile caderet, de ſtirpe verò regia niſi vnus puer nullus remaneret, Domino ſanctorum virorum ſuorum iniurias vlciſcente, & aduerſariis digna factis retribuente.

DCCCLV. Apud Mogontiacum terra vicies tremuiſſe perhibetur. Aëris inſolita commotio turbinibus ac tempeſtatibus plagiſque grandinum multis damnum intulit. Fulminum ictibus ædes plurimę crematæ ſunt, inter quas baſilica ſancti Chiliani martyris Nonis Iuniis, clero laudes veſpertinas celebrante, repentino ictu percuſſa & ſuccenſa eſt; & mirum in modum

ſub laquearibus domus ignis pendulus inlæſa materia tamdiu oberrabat, donec oſſa ſancti martyris, & totius Eccleſiæ theſaurus efferretur inlæſus. Clericorũ quoque nonnulli fulmine tacti, inlęſis veſtibus, per diuerſa membrorum loca graues combuſturas habuiſſe reperti ſunt. Fertur etiam quendam in illis regionibus hominem ita cæleſti igne combuſtum, vt conſumpto corpore veſtis ab igne remaneret inlæſa. Sequentis verò menſis die octaua inſtante ſollemnitate natalis eiuſdem martyris, muros Eccleſiæ, quos priùs cæleſtis non conſumpſit ignis, ſubitò terribilis exorta tempeſtas funditus euertit. Quam ruinam mors Epiſcopi Gozbaldi ſubſecuta eſt, qui tertio de hinc menſe, id eſt XII. Kal. Octob. præſentem vitam finiens, Harnum diſcipulum ſuum ſibi ſucceſſorem reliquit. Rex quoque Ludouuicus in Sclauos Margentes contra Raticen ducem eorum ſibi rebellantẽ, parum proſperè ducto exercitu, ſine victoria rediit, malens aduerſarium firmiſſimo, vt fertur, vallo munitũ, ad tempus dimittere, quàm militum ſuorum periculoſè pugnando damna ſuſtinere. Magnam tamen prouinciæ partem prædis & incendiis vaſtauit exercitus, nec paruam

multitudinem hoſtium caſtra Regis inuadere cupientium vſque ad interneci'onem deleuit, ſed nõ impune: quia poſt reditum Regis, Raſtices cum ſuis inſecutus plurima trans Danuuium finitimorum loca prædando vaſtauit. Menſe verò Octob. XVI. kal. Nouemb. per totam noctem igniculi inſtar ſpiculorum Occidentem verſus per aërem denſiſſimè ferebantur. Hlutharius Im'perator renuntians omnibus quæ habuit, Prumienſe monaſterium ingreſſus, effectúſque ibi monachus, VI. kal. Octob. mortalem hominem exuit, & ad vitã perrexit æternam. Principes autem & optimates regni, filium eius Lutharium ſuper ſe regnare cupi'entes, ad Ludouuicum Regem Orientalium Francorum patruũ eius in Franconofurt eum adducentes, cum conſenſu & fauore illius ſibi regnare conſentiunt.

DCCCLVI. Menſe Februario IIII. die mẽſis defunctus eſt Hrabanus Archiepiſcopus Mogontiacenſis Eccleſiæ, habens in Epiſcopatu annos VIIII. menſem vnum & dies quatuor: cui ſucceſſit karlus magis ex voluntate Regis & conſiliariorum eius, quàm ex cõſenſu & electione cleri & populi. Deceſſit autem & Hatto Abbas Ful-

densis cœnobij, pridie Id. April. in cuius locum per electionem fratrum & auctoritatem regiam ordinatus est Thioto vnus ex ipsis monachis. Mense verò Augusto Hludouuicus Rex collecto exercitu, per Sorabos iter faciens, Ducibus eorum sibi coniunctis, Dalmatas prælio superat, acceptisque obsidibus tributarios fecit. Inde per Boëmanos transiens, nõnullos ex eorum ducibus in deditionẽ accepit. In qua expeditione perierunt Comites Bardo & Erpf, cùm aliis quàm pluribus.

DCCCLVII. Rex Hludouuicus mense Februario colloquium habuit in Confluente castello cum Luthario nepote suo. Tempore verò Quadragesimæ placitum habuit apud VVangionum ciuitatem. Ruoruc Nordmannus qui præerat Dorestado, cũ cõsensu Domini sui Lutharij Regis classẽ duxit in fines Nanorum, & consentiente Horico Danorum Rege, partẽ regni quæ est inter mare & Egidoram cum sociis suis possedit. Otgarius Episcopus & Hruodoltus Comes palatij, & Hernustus filius Hernusti Ducis, cum hominibus suis & Boëmanis missi, ciuitatem VViztrachi Ducis ab annis multis rebellem occupauerunt, expulso ab ea Scala-Iugato filio Ducis

VViztrachi, qui tyrannidem tunc in ea exercebat. Quo per fugam lapſo, & ad Raſticen ſe conferente, frater eius qui ab eo patria pulſus apud Cziztiborum Sorabũ exulabat, ad regem fideliter veniens loco fratris Dux conſtituitur. Habita eſt autem & ſynodus apud Mogontiacum circa kal. Octob. præſidēte Carolo Archiepiſcopo, vbi inter alia quæ ventilata ſunt de iure eccleſiaſtico, præſentata eſt epiſtola Guntharij Colonienſis Epiſcopi ad Altfridum Epiſcopum directa, in qua legebatur, contigiſſe Coloniæ XVII. kal. Octob. terribilē valde tempeſtatem: populo cuncto præ nimio horrore in baſilicā ſancti Petri confugiente, &, ſignis Eccleſiæ concrepantibus, vnanimiter Dei miſericordiā implorante, ſubito fulmen informe ignei draconis inſtar baſilicam ſcidiſſe ac penetraſſe, atque ex omni illa multitudine tres homines diuerſis quidem locis, ſed vno ictu in mortem deieciſſe, presbyterū ſcilicet iuxta altare ſancti Petri, diaconum verò ad altare ſancti Dionyſij, laicum autem ad altare ſanctæ Mariæ, alios etiam numero ſex, eodem impetu ita proſtrauiſſe, vt elati ſemiuiui vix conualeſcerent. Feruntur & alia prodigia his temporibus Treueri contigiſ-

ſe, quæ ideo ſcribere diſtuli, quia de eis certum nuncium non habui.

DCCCLVIII. In Kalendis Ianuariis terræmotus magnus factus eſt per ciuitates & regiones diuerſas, maximus tamen apud Mogontiacum, vbi maceriç antiquæ ſciſſæ ſunt, & Eccleſia ſancti Albani martyris ita concuſſa eſt, vt murus de faſtigio cadens, oratorium ſancti Michaelis ad occidentem baſilicæ bicameratū cum tecto & laquearibus ruina ſua confringens terræ coæquaret. Menſe autem Februario Rex cum quibuſdam conſiliariis ſuis in Forhheim colloquium habuit. Inde condicto placito & deſignatis ad hoc ſpecialiter Comitibus, in villa Alamanniæ quæ vocatur Vlma, Notingum Epiſcopum & Eburhardum Comitem miſſos Ludauuici nepotis ſui ſuſcepit & audiuit. Poſt mediam autem Quadrageſimā venit in Franconofurt, & ibi Paſcha celebrauit. Interea miſſi quos ad Lutharium nepotem ſuū directos habuit, veniunt, eúmque, iuxta condictum, in Confluente caſtello Regi occurſurum eſſe nunciarunt. Rege autem promiſſionibus eius credente, & ante dies Letaniarum ad condictum diem & locum veniente; Lutharius promiſſa mentitus, neque

ipſe venit, neque de ſuis aliquem mittere voluit. Fœdus enim cũ Carlo contra Regem iniit, quod vterque eorum iuramento firmauit. Qui cùm ſe vidiſſet inluſum eſſe, reuerſus in Frãconofurt cùm multa de vtilitate regni cum ſuis tractaret atque diſponeret, tunc etiam decreuit tres exercitus in diuerſos regni ſui terminos eſſe mittendos, vnum quidem per Karlmannum filium ſuum ſeniorem in Sclauos Margentes contra Raſticen, alterum verò per Ludáuuicum filium ſuum minorem in Obodritos & Linones; tertium autem per Tracholfum in Sorabos dicto obedire nolentes, vt ſedatis extrinſecus aduerſariorum tumultibus, facilius intrinſecus regni gubernacula diſponeret. Menſe autem Iulio collectis & ordinatis exercitibus ireque profectis, repente die media ſubiit Regem curarum maxima moles. Legati enim ab Occidente venerunt Edalhartus abbas & Oto Comes, poſtulantes eum, vt populo periclitanti & in anguſtia poſito præſentia ſua ſubueniret. Quod niſi celeriter fieret, & ex parte eius ſpe liberationis priuarentur, à paganis cum periculo Chriſtianitatis quærere deberent defenſionem quam à legitimis & orthodoxis dominis inuenire non

possent. Tyrãnidem enim karoli se diutius ferre non posse testati sunt, quia quod ex eis pagani extrinsecus, nemine resistente aut scutum opponente, prædando, captiuando, occidendo, atque vendendo reliquissent, ille intrinsecus subdole sæuiendo * videndo disperderet, nec quenquam esse in omni populo qui iam promissionibus aut iuramentis eius fidem adhiberet, cunctis de bonitate illius in desperationem cadentibus. Quibus auditis rex grauiter conturbatus est. Duplici enim premebatur angustia, quoniam si populi votis acquiesceret, cõtra fratrem, quod impium esset, agere deberet: si autẽ fratri parceret, à periclitãtis populi liberatione, quod æque impiũ esset, cessare deberet. Ad hoc accessit etiam nõ modicus angustiarum cumulus, vulgi videlicet æstimatio, suspicãtis totum quod actũ fuerit in huiusmodi negotio, nõ voto fieri populo condolentis, sed sola intentione regnum dilatare cupientis. Quod longe aliter esse quàm se vulgi fert opinio, cuncti cõsiliorum Regis conscij veraci sermone testantur. In ista igitur curarum molestia positus, tandem consilio sapientium acquiescens, simul & conscientiæ suæ puritate præditus maluit multorum vtilitati-

bus consulere, quàm vnius hominis pertinaciæ consentire: precibúsque legatorum fauens, votis populi præsentiam eius desiderantis, cum diuino adiutorio se adfuturum promisit. Mediante autem mense Augusto VVangioni collecto comitatu per Alisatiam profectus: venit in Galliam ad villam regiam, in regno karoli, quæ vocatur Panticona, vbi occurrerunt ei ferè omnes primates partium illarum, exceptis eis quos tunc Karolus secum in præsidio habuit, pugnans contra Normannos supra Ligerem fluuium. qui vt audiuit Ludauuicum esse intra terminos regni sui, dimissa obsidione, cum exercitu occurrit in loco qui vocatur Briacus, visáque multitudine Orientalium simul & eorum qui è suis contra tyrannidem eius coniurauerant, cũ se virtute cerneret imparem, nec posse sine grandi periculo suorum cum fratris copiis in acie congredi, deposito tamen & quasi ad pugnandum milite ordinato, ipse quidẽ cum paucis latenter abscessit. Exercitus verò in loco certaminis derelictus, cognito ducis abscessu ad Ludouuicum trãsiuit. Ille verò sedato impetu populi Karlũ persequi cupientis, ad disponenda regni negotia, quasi libera vtens potestate, diligẽtiam

curámque conuertit. Et primùm quidem nimis incauta ductus securitate, omne robur totius exercitus, quem ab Oriente secum adduxerat, remisit in patriam, frustra in desertores & proprij domini proditores spei suæ fiduciam ponẽs, quorum etiam consilio ibi decreuit hiemare, ignarus per omnia imminẽtis sibi periculi quod ei parabatur ex parte Karoli, cuius animum ad vltionem iniuriarum suarum erexerant filij Conrati comitis, Ludouuicum securum & paucos esse qui cum eo ex suis remanserant indicantes: quos ille quidem quasi sibi fideles ad explorandos, sibíque renuntiandos actus Karli transmiserat. Illi verò fidem mentiti & Karlo coniuncti, quomodo Ludouuicus ex improuiso cum multitudine exercitus obrueretur, tota intentione moliebantur. Interea nuntiatum est ei in Oriẽte rempublicam Sorabici limitis esse turbatam, eo quòd Sorabi, duce eius Ezistiboro nomine, sibi fidelissimo, insidiose, perempto, defectionem meditarentur. Ac per hoc, ille quidem ad comprimendam seditionem, exortam in regnum suum quanta potuit celeritate regressus est. Karlus verò post discessum eius sedem regni sui nullo aduersante sine difficultate recepit.

pit. Villa quædã haud procul ab vrbe Pinguia ſita eſt Caput montium vocata, eo quòd ibi montes per alueum fluminis Reni tendentes, initium habent, quam vulgus corruptè Cammunzi nominare ſolet, vbi malignus ſpiritus eiuſdem nequitiæ ſuæ oſtendit indicium. Nam primùm quidem lapides iaciendo & parietes domorum quaſi malleo pulſando, hominibus loci illius infeſtus efficitur; deinde verò manifeſtè loqui, & furtim ſublata quibuſdã prodere, poſt hæc diſcordias inter habitatores eiuſdem loci ſeminare: denique omnium animos contra vnum hominem concitauit, quaſi peccatis illius exigentibus cæteri talia paterentur. Et vt maius odium aduerſus eum excitaret, in quamcumque domũ idẽ intrauit, ſtatim malignus ſpiritus illam excuſſit. Igitur ex neceſſitate coactus cum vxore & filiis foris manſit in agris, omnibus propinquis ſuis ſub tectum ſuum illũ ſuſcipere timentibus. Sed nec ibi tutus fuiſſe permiſſus eſt. Nã cùm vniuerſas fruges ſuas congregaſſet, & in aceruos collegiſſet, ſpiritus nequam ex improuiſo veniens cunctas incendit. Vt autem animos vicinorum illum interficere cupientium placare potuiſſet, idem ipſe, ferro feruen-

F

te, de omnibus quæ ei obiiciebantur criminibus ſe oſtendit immunem. Miſſi ſunt igitur ab vrbe Mogontiaca presbyteri atque diaconi cum reliquiis & crucibus, qui malignum ſpiritum ab eo loco expellerēt. Sed illis in quadam domo, vbi maximè ſęuiebat, letanias agētibus, & aquam benedictam ſpargentibus, antiquus hoſtis nonnullos ex eadem villa illuc conueniētes iactando lapides cruentauit: tamen modicū temporis à ſua infeſtatione quieuit. Poſtquàm verò inde diſceſſerunt qui miſſi fuerant, idem hoſtis multis audientibus lugubres edidit ſermones. Nam primū quendam nominatim exprimens, ſe ſub cappa illius ſtetiſſe profeſſus eſt ea hora quando aqua benedicta aſpergebatur in domo. Quibus ſe præ timore ſignantibus, idem hoſtis de eodem presbytero, Meus, inquit, proprius eſt ſeruus: à quo enim quis ſuperatur, huius & proprius eſt ſeruus, quia nuper, me ſuadente, cum filia procuratoris iſtius villæ concubuit. Quod factum nullus mortaliū ante ſciebat, exceptis his qui hoc crimen perpetrauerant. Patet ergo quia, iuxta veritatis ſentētiam, nihil opertum eſt quod non reueletur. His & huiuſmodi malis apoſtata ſpiritus in loco ſupra

dicto per tria annorum curricula infestus non ante cessauit, donec vniuersa pene ædificia succendio consumeret.

DCCCLIX. Ludouuicus Rex quasi inchoante verno tempore, de Gallis rediens VVormatiam venit. Cùm frequentibus legatorum suorum discursibus fratris ac nepotis sui animos sibi reconciliare studeret, corúmque responsa per internuntios reciproca relatione susciperet, tandē condicto tempore, singuli cum æquo numero principum suorum ex auersa parte nominatim expressorum, iuxta Aternacum castellum, in quadā insula Reni fluminis nauigio vecti conuenerunt, reliquo singulorum comitatu super littus ex vtraque parte fluminis consistente. Vbi cùm diu varia & anceps actarū simul & agēdarum rerum agitata esset disputatio, cōdicto placito autumni tēporis iuxta Basalā cōmuniter habendo, singuli cum suis ad propria reuersi sunt. Ludouuicus tamen eis qui priore anno à Karlo deficientes sui effecti sunt, honores quos prius habuerant, impetrare non potuit. Dilata enim res est in futuro placito finiēda. Interea verò cū suis habita locutione, Tiothonem Fuldensis cœnobij Abbatē ad Ludauuicum regē Italiæ nepo-

tem ſuum & ad Nicholaum Apoſtolicum Apologitica intentione Romam miſit, reſponſa eorum, ſi eſſet poſſibile, ad condictum regale placitum perlaturũ. A quibus honorificè ſuſceptus, cùm de geſtis præteriti anni Regem per omnia rationabiliter excuſaret * infamiæ, Apoſtolica fultus Epiſcopus rediens, iuxta lacum Brigantícum ad Regẽ venit, de loco prædicto placiti iam tunc reuerſum, quia ad cõdictum diem vel locum placiti neuter ſibi Regum occurrerat. Qui cùm de legatione ſua Regi per omnia ſatisfeciſſet, accepta licentia ad proprium rediit monaſterium. Vrbs Mogontia cum locis ſibi contiguis, per totum anni circulũ immani terræ motu vexatur. Probus presbyter religioſus, cuius caſta conuerſatio & doctrinæ ſanctæ ſtudium Mogontianam illuſtrauit Eccleſiã, VII. Kal. Iulij, diem obiit. Sed quoniam per omnia longum eſt texere qualiter in ſupra dicta Eccleſia ſine faſtidio die noctúque fructuoſo labore deſudauerit, vel quomodo omnia omnibus factus fuerit vt cunctos lucrifaceret Chriſto, ſaltim aliqua virtutum illius duobus verſiculis non pigeat memoriæ cõmendare, vt ex his cætera diuinitus illi collata facilius valeãt intelligi.

Quam prudẽs, humilis, patiens, castúsque fuisset,
Littera vel lingua nulla referre potest.

DCCCLX. Hibernum tempus asperum nimis & solito prolixius erat, frugibúsque & arborum prouentibus pernoxium. Nix quoque sanguinulenta in plerisque locis cecidisse reperta est. Mare etiam Ionium glaciali rigore ita constrictum est, vt mercatores qui nunquam antea nisi vecti nauigio, tunc in equis quoque & carpẽtis mercimonia ferentes Venetiã frequentarent. Ludouuicus Rex & Carlus frater eius, nepósque eorum Lutharius, cum primatibus suis in Confluente castello conuenientes, pacem inter se & fidelitatem mutuam singuli iuramento firmauerunt, cuius sacramenti series huiusmodi fuit. Amodo & quamdiu vixero, istum fratrẽ meum Karlum, & nepotes meos Ludouuicum & Lutharium atque Karlum ad Dei voluntatem & sanctæ Ecclesiæ statum & honorem atque defensionem, & ad nostram communem salutem & honorẽ, & ad populi Christiani nobis commissi saluamentum & pacem, & ad legis ac iustitiæ & rectæ rationis conseruationem, quantum mihi Dominus scire & posse donauerit, & ipsi me obaudierint, & à me ipsi quæsierint, vero cõ-

filio &, secundum quod mihi rationabiliter & salubriter possibile fuerit, sincero auxilio adiutor ero ad regnum illorum continendum, & nec in vita, nec in membris, neque in regno illorum eos fors consiliabo in hoc, vt ipsi erga me similem promissionem faciant & conseruent.

DCCCLXI. Ludauuicus Rex conuentum habuit in Reganesburg tertia septimana post sanctum Pascha, in quo Ernustum summatem inter omnes optimates suos quasi infidelitatis reum publicis priuauit honoribus. Vtonem quoque & Berngarium fratrem eius atque Sigitardum Comites, VValdonémque Abbatem, cum aliis nonnullis, quasi cõplices infidelitatis eius, similiter exauctorauit. è quib' Vto & Bernarius cum VValdone fratre suo in Gallias ad Karlum Regem secesserũt, cæteris intra patriam in proprietate sua remanentibus. Karlmannus quoque filiorum Regis maximus, res nouas molitus est. Expulit enim duces quibus custodia cõmissa erat Pannonici limitis & Cartani, atque per suos marcam ordinauit: quod Regis animum rebellionem suspicantis non parum commouit.

DCCCLXII. Carlemannus per sacramen-

ta pacis & ſecuritatis ſuæ Reganesburgum venit, & reddita ratione conuicit aduerſarios, patríque ſuo recõciliatur, iuramento confirmans ne contra eius iuſtam poteſtatem quicquam deinceps mẽte malicioſa machinaretur. Et Karlemannus quidẽ ad ſua cum pace reuertitur, Rex verò Mogõtiam profectus, occurrentem ſibi ad colloquium nepotem ſuum ſuſcepit Lutharium regem. Eodẽ quoque anno Rex ducto in Obodrictos exercitu, ducem eorum Tabamuizilem rebellantem dicto obedire, & filium ſuum cum aliis obſidibus dare coëgit.

DCCCLXIII. Carlemannus filius Regis qui prælatus erat Carantanis, tam multis criminibus & tam magnis apud patrem abſens accuſatus eſt, vt meritò reus maieſtatis haberi debuiſſet, ſi ea quæ in eum dicta ſunt ab accuſatoribus probari potuiſſent. Quod regis animum adeo commouit, vt per ſe ipſum coram frequentia populi ſui proteſtatus ſit, karlemannum filium ſuum ab eo tempore & deinceps donec ipſe viueret & regnaret, ſua voluntate publicis honoribus nunquam eſſe potiturum. Quo audito Karlemannus ab itinere quo ad palatium ire cœperat, perterritus in Carithiã ſe recepit, ibi tutari apud ſuos quos ſibi fi-

deles arbitratus eſt, volens, donec patris ira quieſceret, & ipſe per internuntios veraces ſibi fallaciter obiecta purgaret. Interea Rex collecto exercitu, ſpecie quidem quaſi Raſticem Margenſium Sclauorum ducem cum auxilio Bulgarorum ab Oriẽte venientium, vt fama fuit, domaturus, re autem vera ad Carantanos filium expugnaturus acceſſit; qui reuera ad id temporis defenderet, niſi proditione Gundachari Comitis ſui deciperetur incautus, qui totum pene robur exercitus ſecum habens, quaſi vada fluminis N. hoſtibus prohibiturus, cum omnibus copiis trãſiuit ad Regem, & prælatus eſt Carantanis, ſicut ei prius occulte promiſſum eſt, ſi Dominum ſuum fraude decepiſſet. Et hic quidem prę fecturæ dignitatem hoc modo promeruit. Karlemannus verò per iuramenta principum venit ad patrẽ, & de obiectis ſibi criminibus ſecurus, quia innocens erat & teſtimonio conſcientiæ fretus, lætum ſe per omnia exhibebat atque iucũdum. Ea tempeſtate karlus Archiepiſcopus Mogontiacenſis Eccleſiæ II. non. Iunij defunctus eſt; Luibertus eiuſdem ſedis honore ſublimatus II. kal. Decemb. In regno quoque Lutharij pro eo quòd dimiſſa vxore legitima

alteram duxit, synodus in Mettis cõgregata est omnium Episcoporum eius præter Hungariũ Traiectẽsem, quem ęgritudo detinuit. Adernat & missi Nichoali Romani pontificis ob eandem causam diligenter inuestigandam directi: In quo negotio vẽtilato, Rex factum suum propter quod arguebatur, consilio & auctoritate Episcoporum se fecisse testatus est. Quod illi non inficiantes, quasdam assertiones rationum verisimilium quibus gestæ rei qualitatem munire nisi sunt, opposuerũt, easq; litteris comprehensas, vt legati Apostolici suggesserunt, per Guntharium Agrippinæ Coloniæ, & Theotgaudum Treuerensem Galliæ Belgicæ Archiepiscopos, Apostolicæ sedis pontifici probandas transmiserunt. Qui conuocato Romanę sedis Episcoporũ concilio, & Mettensem anathematizauit synodum, & ad se missos Episcopos deposuit, & communione priuauit, iustè quidẽ & canonicè vt scriptis suis ipse testatur, iniustè verò sicut illi rescriptis & assertionibus firmare conantur. Propterea partis vtriusque scriptorum seriem his annalibus inserendam esse iudicaui, discernendæ rei veritatem lectoris arbitrio relinquens. Et hæc quidem sunt Apostolicæ sedis decre-

ta synodalia: *Nicholaus seruus seruorum Dei reuerentissimis & sanctissimis fratribus nostris Archiepiscopis in regno Ludouuici Regis Germani constitutis. Scelus quod Lutharius Rex, si tamen Rex veraciter dici possit qui nullo salubri regimine corporis appetitus refrenat, sed lubrica eneruatione magis ipsius illicitis motibus cedit.* * *Teuberga scilicet & VValdrada cōmisit, omnibus manifestum est. Sed & dudum Episcopos Teogaudum & Guntarium in tali facto cum habuisse tutores atque fautores, penè totus nobis orbis vndique ad limina seu sedem Apostolicam confluens referebat, absentibus quoque id scribētibus nostro Apostolatui. Quod nos tanto credere renuimus, quanto de Episcopis tale quid audire nullatenus sperabamus, donec ipsi Romam tempore concilij venientes, coram nobis & sancta synodo tales inuenti sunt, quales fuerant à multis sæpe prædicati, ita vt scriptura quam suis stipulauerant manibus, quamque volebant vt nostro roboraremus chirographo, caperentur, & dum muscipulam innocentibus opponere satagerent, insidiis suis illaqueati sunt ipsi: sicque completum est, Deo auctore, quod in prouerbiis legitur: Frustra iactatur ante oculos pennatorum: siquidem ipsi obligati sunt & ceciderunt. Nos verò qui in hoc flagitium falso cecidisse dicebamur, fauente Domino cum iustitiæ pro-*

pugnatoribus resurreximus & erecti sumus. Igitur decernente nobiscum sancta synodo, in præsentia depositi & ab officio sacerdotali excommunicati, atque à regimine Episcopatus alienati indubitanter existunt. Vnde nostra fraternitas canonum normam custodiens, & decretorum sanctiones obseruans cauet, ne hos quos nos abiecimus, recipere in sacerdotum catalogo quis præsumat. Depositionis autem sententia quam in prædictos Thetgaudum & Guntharium protulimus, cum cæteris capitulis quæ sancto concilio nobiscum sanciente promulgauimus, inferius annexa monstrabitur. DE SYNODO IN METENSIVM VRBE A THIETGAVDO ET GVNTHARIO ARCHIEPISCOPO CONGREGATA PENITVS ABOLENDA CAPITVLVM. *Synodum quæ nuper, id est sub piissimo Imperatore Ludouuico per indictionem* XI. *mense Iunio, in Metensium vrbe ab Episcopis qui nostrum præuenerant iudicium, collecta est, quique Apostolicæ sedis instituta temerè violauerunt, ex tunc, & nunc, & in æternum iudicamus esse cassatam, & cum Ephesino latrocinio reputatam Apostolica auctoritate in perpetuum esse sancimus damnandam, nec vocari synodum, sed támquã adulteris fauentem, prostibulum appellari decernimus.* DEPOSITIO THIET-

GAVDI ET GVNTHARII ARCHIEPISCOPORVM. *Theutgaudum Treuerensem primatem Belgicæ prouinciæ & Guntharium Agrippinæ Coloniæ Episcopos, nunc coram nobis & sancta synodo, sub gestorum insinuatione qualiter causam Lotharij Regis & duarum mulierum eius Theutpergae scilicet & VValtdrudæ se recognouerint & iudicauerint, scriptum super hoc propriis roboratum manibus offerentes, nihilque se plus vel minus aut aliter egisse ore proprio multis corā positis affirmantes, et sententiā quā à sede Apostolica, in Ingiltrudem vxorem Busonis sanctißimus frater noster Mediolanensis Archiepiscopus Tado, & cæteri coepiscopi nostri petierant emittendam, & nos diuino succensi zelo, sub anathematis obtestatione canonicè protuleramus, publicè viua voce se violasse confitentes, in quibus omnibus inuenimus eos Apostolicas atque canonicas sanctiones in pluribus excesßisse, & æquitatis normam nequiter temerasse, omni iudicamus sacerdotij officio permanere penitus alienos, spiritus sancti iudicio & beati Petri per nos auctoritate omni Episcopatus exutos regimine consistere definientes. Quod si iuxta præcedentem consuetudinem, tamquam Episcopi ausi fuerint aliquid de sacro ministerio contingere, nullo modo liceat eis, nec in alia synodo, restitutionis spem aut locum habere*

ſatisfactionis, ſed communicantes eis omnes abiici de Eccleſia, & maximè ſi poſtea quàm didicerint aduerſus memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentauerint.

DE CÆTERIS EPISCOPIS, CAP. III. *Cæteri autem Epiſcopi qui complices horum Theutgaudi ſcilicet & Gunthariј vel ſectatores eſſe feruntur, ſi cum his coniuncti ſeditionem, coniurationes vel conſpirationes fecerint, vel ſi à capite, id eſt à ſede beati Petri, illis hærendo diſſenſerint, pari cum eis damnatione teneantur aſtricti. Quòd ſi cum ſede Apoſtolica, vnde eos principium Epiſcopatus ſumpſiſſe manifeſtum eſt, ſapere de cætero per ſemetipſos vel miſſos ad nos legatos cum ſcriptis ſuis profeſſi extiterint, nouerint ſibi à nobis veniam non negandam, nec amiſſionem honorum ſuorum pro retro-actis præſumptionibus, aut ſubſcriptionibus quas pro inſanis fecerunt geſtis, per nos vllo modo formidandam.* DE ENEGILDRVDA CAP. IIII. *Engildrudam filiam quondã Mactifredi Comitis, quæ à Buſſone proprio viro relicto, * ecce iam per ſeptem circiter annos hac atque illac vagabunda nuper cum factoribus ſuis regulariter anathematizauimus, ſed propter contumaciã iterato anathematis vinculis duximus innodãdã. Sit igitur à patre & filio & ſpiritu ſancto vno & vero Deo, ab om-*

nibus sanctis patribus, & ab vniuersa sancta Dei catholica & Apostolica Ecclesia, & à nobis penitus anathema, cum omnibus complicibus excommunicatoribus atque auxiliatoribus suis, ita vt, sicut iam decreuimus, si quis ei communicare vel fauere in aliquo præsumpserit, siquidem clericus fuerit, in eodem vinculo constrictus, officium clericatus amittat, monachi verò & Laici si inobedientes decreto præsenti fuerint, similiter anathematizẽtur. Sane si eadem mulier ad virum suum reuersa fuerit, vel Apostolicam beati Petri sedem Romam properans, veniam ei post dignam satisfactionem proculdubio non negabimus. Veruntamen sub priori vinculo anathematis, quo illam prius & nunc obligauimus, interim constricta permaneat. Si quis autem eidem Engildrudæ Apostolicam beati Petri sedem Romam specialiter properanti vel occurrẽti nescius communicauerit, aut sciens opem in veniẽdo præstiterit, nullo pro hoc vinculo teneatur innexus. DE SENTENTIIS ANTIQVIS INTERDICTIS SEDIS APOSTOLICÆ CAP. V. *Si quis dogmata, mandata, interdicta, sanctiones vel decreta pro catholica fide, pro Ecclesiastica disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum à sedis Apostolicæ præsule salubriter pro-*

mulgata contempserit, anathema sit. Episcopi verò supradicti postquam damnati sunt, hæc rescripserũt. CAP. I. *Nicholao pontifici. Guntharius atque Theutgaudus patres Episcopi & fratres coepiscopi nostri ad te nos direxerunt, & nos spontè iuimus, consulere videlicet, expleta generali legatione, tuum magisterium super his specialiter quæ pariter, prout nobis visum fuit, & * aditiẽtibus notũ esse potuit, indicauimus, auctoritates rationésq; quas secuti fuimus scriptis ostendentes, vt tua sapientia, perscrutatis omnibus, quid inde sentires & quid velles, nobis paterno demõstrares affectu, nosq; fraterna caritate procurares, et, si melius illud tua sãctitas inueniret, vt nos instrueres & doceres, suppliciter obsecrauim*⁹*, parati, quicquid rectius et probabilius esset, libẽter amplecti.* CAP. II. *Sed nos per tres hebdomadas tuũ expectantes responsum, nihil certitudinis nihílque doctrinæ nobis expreßisti. tantum quodam die in publico dixisti, nos excusabiles apparere & innocentes iuxta assertiones nostri libelli.* CAP. III. *Ad vltimũ autem nos euocati ad tuam præsentiam deducti sumus, nihil aduersitatis suspicantes, ibique obseratis ostiis, facta more latrocinali conspiratione, ex clericis & laicis turba collecta & permixta, nos violenter inter tantos opprimere studuisti, longa scilicet intercapedine à nostris &*

clericis & laicis separatos, atque sine synodo & sine canonico examine, nullo accusante, nullo testificante, nullaque disputationis discretione dirimēte, vel auctoritate ac probatione conuincente, absque nostri oris cōfeßione, absentibus aliis metropolitanis et diocesaneis coepiscopis & confratribus nostris, extra omniū omnino cōsensum, tuo solius arbitrio & tyrannico furore nosmet damnare voluisti, subito quadā tibi cartula & improuise porrecta lectoris officium assumens, aßistēte lateri tuo Anastasio olim presbytero ambitus damnato et deposito et anathematizato, cuius scelerato magisterio tuus præcipitatur furor.

CAP. IIII. *Ergo tuam prauam sentētiam à zelo rectitudinis alienam iniustam & inrationabilem, canonicis legibus cōtrariam, nequaquā recipimus, imo cū omni cœtu fraterno, quasi nefas atque maledictum frustra prolatum cōtemnimus atque abiicimus, tibíque anathematorum & religionis sacræ abiectorum & contemptorum fautori & communicatori reuera communicare nolumus, contenti totius Ecclesiæ communione et fraterna societate, quamtu arroganter te super exaltans despicis, teque ab ea elationis tumore indignum faciens segregas.* CAP. V. *Igitur ex tua leuitatis temeritate propria tibimet sententia anathematis plagam inflixisti, exclamans, Qui Apostolica præcepta non seruat anathema sit,*

quæ

quæ multipliciter violare & violasse dignosceris, diuinas leges simul & sacros canones calcãs, &, quantum in te est, euacuans, prædecessorum tuorum pontificum Romanorum vestigia sequi nolens. Nunc ergo qui fraudulentiam & calliditatem experti sumus, indignationem quoque tumidúmque potentatũ agnoscimus, nihil tibi tuæque superbiæ cedimus, qua nos ad vota nostrorũ, quibus faues, inimicorũ obruere festinabas, sciésque nos non tuos esse, vt te iactas & extollis, clericos, quos vt fratres & coepiscopos recognoscere, si elatio permitteret, debueras. Et hæc tibi nostri ordinis non inscij, nimium tua improbitate compulsi respondemus, non quasi ad illatam nobis contumeliam prouocati, sed contra tuam iniquitatem ecclesiastico zelo accensi, nec nostræ vtilitatis personam attendentes, sed omnem nostri ordinis vniuersitatem, cui vim inferre conaris, præ oculis habentes. *

DCCCLXIIII. Guntharius Coloniæ ciuitatis Episcopus pænitentia ductus quòd contra domnum apostolicum iniustæ rationis contentionem inchoauerat, reconciliationis suæ & emendationis gratia Romam profectus, in præsentiam Apostolici viri Nicholai venit: sed veniam minime consecutus est. Hludouuicus rex in mense Augusto, vltra Danubium cum manu vali-

da profectus, Rasticen in quadam ciuitate quæ lingua gentis illius Douuina à puella dicitur obsedit. At ille cùm regis copijs congredi non auderet, atque loca sibi effugiendi denegata cerneret, obsides quales & quantos Rex præcepit, necessitate coactus dedit; insuper cum vniuersis optimatibus suis, fidem se cunctis diebus Regi seruaturum esse iuramento firmauit, licet illud minime seruauerit. Hludouuicus & karolus reges & fratres apud Dusicā villā mense Septē. conuenientes fœdus ineunt, & quidquid inter eos leuitate humana vel suggestione militum perperam gestum fuerat, sibi mutuo dimittunt, cuncta retro obliuioni tradenda censentes. Huius autē fœderis pactum inuiolabiliter omni tempore conseruādum, testes & admonitores idonei ex vtraque parte statuuntur. Nam Hludouuicus ex parte Karoli Hincmarum Remensem Episcopum & Engilrammum comitem: Karolus vero ex parte Hludouuici Luitbertū Archiepiscopum & Altfridum antistitem elegit, vt si forte ab aliquo eiusdem pacti iura læderentur, his admonentibus & gesta priora ad memoriam reuocantibus, facilius in pristinum statum reformari possent. Gūtharius Comę ciuita-

tis Episcopus pœnitentia ductus quòd ministerium sacerdotale ab Apostolico sibi interdictum contingere præsumpserat, Romam profectus est; sed restitutionis vel satisfactionis locum minimè inuenit.

DCCCLXV. Ruodolfus Fuldensis cœnobij presbyter & monachus, qui apud totius pene Germaniæ partes doctor egregius & insignis floruit Historiographus & poëta, atque omnium artium nobilissimus auctor habebatur, VIII. Id. Mar. diem vltimum feliciter clausit. Decessit autẽ eodem anno Ernustus comes. & Arsenius Episcopus Nichoali Papæ Romanæ vrbis legatus, ob pacẽ & concordiam inter Hludouuicũ & karolũ fratrẽ eius, nec nõ Hluthariũ nepotẽ eorũ, renouandã atque cõstituendã missus est in Frãciam, qui apud villã regiã Frãconofurt à Hludouuico rege honorificè susceptus, & muneribus magnificis honoratus, condictóque inter eos placito de supra dicta conuentione apud Agrippinã Colonam habituro, ad Karolum regem in Galliam pergit. Illic quoq; mirifice à Rege susceptus, regalibusque donis sublimatus, propter condictum placitum Agrippinã, vt diximus, Coloniam venit, ibique obuiã ei duo fratres Hludouuicus videlicet atque

Karolus, absente Hluthario nepote eorum ad condictum placitum conuenerunt, multísque ibidem causis bene dispositis, cum pace reuertitur Romam. Verinharius Comes vnus ex primoribus Francorum apud Hludouuicum Regẽ accusatus, quasi Rastizen suis hortationibus aduersus eum incitasset, publicis priuatus est honoribus. Arsenius Episcopus Nicholai Romani pontificis legatus ob pacem & concordiam inter Hludouicũ regem, & nepotes eius Hludouuicum videlicet Italiæ Imperatorem & Hlutharium fratrem eius, missus est in Franciam: qui mense Iunio veniens apud Frãconofurt ab Ludouuico Rege honoricè susceptus est, à quo absolutus in Galliam perrexit, & Theutpergam reginam à Luthario dudum dimissam, sicut ei ab Apostolico iniũctum fuerat, eidem restituens, VValdradam concubinam eius in Italiam duci præcepit, & vt Hlutharius Teutpergam quemadmodum Rex legitime sibi coniunctam deinceps tractaret reginam, duodecim ex optimatibus eiusdem Regis iuramento firmare coëgit. Deinde in regnum Karoli profectus, multísque ibi, quorum gratia illuc venerat, bene dispositis, Romam reuersus est. Hludouuicus

Hludouuici regis filius grauiter ferēs quod Rex quędam beneficia illi subtrahēs, Karlmanno fratri suo reddidit, patri molestus efficitur. Nam nuntiis per vniuersam Thuringam & Saxoniam missis, quos potuit ad se traxit, & cōtra Regē rebellare disposuit. VVerinharium quoque, Vtonem, & Berēgarium comites à patre suo depositos, suis adhibens consiliis, pristinam eis dignitatē se restituturū esse promisit. Sed & Heinricum principem suæ militiæ ad Rastizen destinauit, obnixè postulans vt eiusdem conspirationis fautor fieri non recusaret. Quo comperto Rex Karmannum ad tuitionem Baioariæ derelinquens, concitus venit in Franciam, & à suis vndique confluentibus honorificè apud Franconofurt susceptus est, & conspirationem exortam facilè extinxit. Tāta etenim multitudo fidelium suorum cum eo tunc aderat, vt pars aduersa, nisi timor filij eius adfuisset, ligari proculdubio potuisset. Interea Guntpoldus quidam de satellitibus Kalmanni contra Dominum suum volēs dimicare, amisso exercitu vix viuus euasit. Hludouuicus verò mediante Luitberto Archiepiscopo aliisque pacis amatoribus, mense Nouēb. apud VVormatiam patri suo reconciliatur

Ea tempeſtate apud Mogontiacum quidam de hominibus Luitberti Archiepiſcopi, orta ſeditione interfecti ſunt, quorum mors grauiter in auctores ſeditionis vindicata eſt. Quidam enim in ligno ſuſpenſi, alij manuum & pedum ſummitatibus amputatis, etiam lumine oculorum priuantur: nonnulli omnia ſua relinquentes, & mortem euadere cupientes, exules effecti ſunt. Legati Bulgarum Radeſponam ad Regem venerunt, dicentes regem illorum cum populo non modico ad Chriſtum eſſe conuerſum, ſimulque petentes vt Rex idoneos prædicatores Chriſtianæ religionis ad eos mittere non differret.

DCCCLXVII. Rex Hludouuicus Bulgarum petitionibus annuens Ermenricum Epiſcopum cum presbyteris & diaconibus ad propagandam fidem catholicam præfatæ genti deſtinauit. Sed cùm illuc perueniſſent, Epiſcopi à pontifice Romano miſſi totam illam terram prædicando & baptizando iam tunc repleuerant. Quapropter iſti accepta à rege licentia redierunt in ſua. Hlutharius Rex promiſſionē ſuam quam ſuper Theutpergam reginam legato pollicitus eſt Apoſtolico, irritam ducens, atque iuramentum optimatū ſuorum flocci pen-

dens, iterum VValdradæ ab Italia reuocatæ se clanculo sociauit. Vnde Nicholaus Apostolicus diuino zelo cõmotus per diuersas Christianæ religionis prouincias Italiæ videlicet & Germaniæ satisfactionẽ sequestrauit. Misit præterea epistolam filiis Hludouuici Regis, de honore parentum seruando. Ruodbertus Karoli Regis Comes apud Ligerim fluuium contra Nordmannos fortiter dimicans occiditur, alter quodãmodo nostris temporibus Machabæus: cuius prælia quæ cum Brittonibus & Nordmannis gessit, si per omnia scripta fuissent, Machabæi gestis æquiperari potuissent. Terræmotus per plurima loca factus est VII. Id. Octob.

DCCCLXVIII. Nicholaus põtifex Romanus Episcopis Germaniæ duas destinauit epistolas, vnam quidem de factionibus Græcorum, alteram verò de Theugaudi & Gũtharij Episcoporũ depositione, in qua refert eos septem capitalia crimina commisisse, & ob hoc pristinæ dignitatis restitutionem nequaquam eos in sempiternũ recipere posse cõmemorat. Synodus apud VVormatiam mense Maio habita est præsente Hludouuico Rege, vbi Episcopi nõnulla capitula de vtilitate Ecclesiastica cõ-

ſcribentes, Græcorum ineptiis congrua ediderunt reſpõſa. Hlutharius Rex Romam profectus, ſummo ſtudio niſus eſt VValdradam cum conſenſu & fauore Nicholai pontificis ſibi matrimonio cõiungere: ſed cum iam defunctum reperiens, in Beneuẽtum ad fratrem ſuum Hludouuicum perrexit, & huius copulæ fautorem illum fore poſtulauit apud Adrianum qui Nicholao in pontificatu ſucceſſit: ſed petitionis effectum minimè conſecutus eſt. Eodem anno ſtella cometes per aliquot noctes apparuit, fontes quoque & flumina propter nimiam imbrium inundationem creſcendo intumuerunt, & per diuerſa loca in frugibus & ædificiis damnum fecere non modicum. Hanc plagam fames etiam magna cum ingenti pernicie humani generis per totam Germaniam & Galliam ſecuta eſt.

DCCCLXVIIII. Sclaui qui vocantur Behemi, terminos Baioariorum crebris incurſionibus infeſtant, & quaſdam villas incendio tradentes, mulieres inde duxere captiuas. Contra quos Hludouuicus Rex tutores partium illarum interim miſit, donec ipſe oportuno tempore ſuorum vindicaturus iniurias, in deſertores arma corriperet. Karlmannus exercitibus Raſtici bis

numero congressus victor extitit, prædam inde capiens nõ modicam, sicut ipse litteris ad patrem suum destinatis retulit. Sorabi & Siusli iunctis sibi Beheimis & cæteris circum circa vicinis, antiquos terminos Thuringiorum transgredientes, plurima loca deuastãt, & quosdam sibi incautè congredientes interficiunt. Eundachar vassallus Karlmanni qui multis periuriis & dolosis machinationibus Hludouuico Regi eiúsque filiis sæpenumero extitit infidelis, & proprium dominum derelinquens ad Rasticen defecerat, cõtra patriam more Catilino dimicare volens, occisus est. Hic Karlmanni ducibus ad locum certaminis appropinquantibus, dixisse fertur ad eos, quibus Arasfizo erat prælatus: Pugnate fortiter vestram patriam tuentes, ego enim in hoc certamine vobis proficuus non ero, quoniam sanctus Emmerammus cæteríque sancti, in quorum reliquiis Hludouuico Regi filiísque illius fidẽ me seruaturum esse iuraui, meum clypeum & hastam tenentes mea brachia iisdem deprimunt, & me vndique constrictum quasi loris ligatum retinẽt, ita vt nec manum quidem ad os mittere valeam. Dum hæc infelix loqueretur, nostris superuenien-

tibus occubuit, Domino illi infidelitatis ſuæ condignam mercedem retribuente. Quod cùm Regi relatum fuiſſet, omnes in commune laudare Dominum, ſignis etiã cunctarum in Reganesburg Eccleſiarum concrepantibus, pro interitu hoſtis extincti pręcepit. Hlutharius Rex infecto negotio propter quod Romam venerat, in regnum ſuum redire volens, apud Placentiam Italiæ vrbem menſe Iulio diem obiit, plurimíque de optimatibus illius in eodem itinere conſumpti ſunt. Menſe verò Auguſto Rex Hludouuicus collectis copiis in tres partes dimiſit exercitum. Æquiuocum ſuum cum Thuringiis & Saxonibus ad comprimendam Sorabũm audaciã deſtinauit: Baioarios verò karlmanno in adiutorium fore præcepit, contra Zuentibaldum nepotem Raſtizi dimicare volentem: Ipſe autem Francos & Alamannos ſecum retinuit aduerſus Raſtizen pugnaturus. Cúmque iam proficiſcendum eſſet, ægrotare cœpit. Vnde neceſſitate compulſus, karolum filiorum ſuorum vltimum eidem exercitui pręfecit, Domino exitum rei cõmendãs. Qui dum cum exercitu ſibi commiſſo in illam ineffabilẽ Raſtici munitionem, & omnibus antiquiſſimis diſſimilem

veniſſet, diuino auxilio fretus, omnia mœnia regionis illius cremauit incendio, & abſcondita quæque in ſiluis vel defoſſa in agris reperiens, cum ſuis diripuit, omnéſque ſibi congrediẽtes fugere compulit vel interfecit. Nec minus Carlmannus regnũ Zuentibaldi nepotis Raſtizi, igne & gladio depopulatur, vaſtatáque omni regione Karlus & Karlmannus fratres conuenerũt, de victoria ſibi cælitus data gratulantes. Interea Hludouuicus frater illorum cum Sorabis manum conſerens, primo quidem quibuſdã occiſis, hoſtes terga vertere coëgit: deinde verò non modica ex eis multitudine proſtrata, & Behemis qui à Sorabis mercede conducti fuerant, partim occiſis, partim turpiter ad ſua redeuntibus, cæteros in deditionem accepit. Dum hęc in diuerſis locis gerebantur, Hludouuicus Rex apud Radasbonam Baioariæ ciuitatẽ graui detinebatur infirmitate, ita vt medici illum ſanitatẽ recuperare poſſe deſperarent. Quapropter omne aurum & argentum quod in theſauris illius inueniri potuit, per diuerſa monaſteriorum loca diſtribuit, & pauperibus erogauit: vnde & à cœleſti medico cui ſe ſuaque commendauit, curari promeruit. Karolus verò Rex cõperta Hlu-

douuici fratris sui infirmitate, regnū Hlutharij inuasit, & secundū libitum suum disposuit, atque ad se de eodem regno venire nolentes publicis priuatísque rebus priuauit. Qui etiam prauorum vsus consilio, in vrbe Mettensi diadema capiti suo ab illius ciuitatis Episcopo imponi, & se Imperatorem & Augustū, quasi duo regna possessurus, appellare præcepit. Omnes autē Hludouuici Regis filij in diuersis locis rebus prosperè gestis, sine damno militū suorū, cum triumpho regressi sunt. Behemi dextrā sibi à Karlmanno dari petūt & accipiūt.

DCCCLXX. Hludouuicus Rex de infirmitate sua conualescens, mense Februario in purificatione sanctæ Mariæ ad Franconofurt villam regni sui peruenit, ibíque plurimos de optimatibus Hlutharij diu illū opperientes, in suum suscepit dominiū, & beneficium illis à Karolo sublatum restituit. Nōnulli etiam qui prius cū Karolo fuerāt, eum deserētes, ad Hludouuicum venerūt. Luitbert9 Mogūtinę sedis Archiepiscopus cum quibusdā suffraganeis suis profectus Coloniam, VVillibertum presbyterū iussu Hludouuici Regis & totius cleri & populi electione, etiā Karlo nolēte, in locū Gūtharij ordinauit Episcopū. Zuentibald nepos

Raſtizi propriis vtilitatibus conſulens, ſe Karlmanno vna cum regno quod tenebat, tradidit. Vnde Raſtiz vehementer iratus, nepoti occultè ponit inſidias, & eum in conuiuio nihil mali ſuſpicantem iugulare diſponit, ſed gratia Dei à periculo mortis liberatus eſt. Nam antequã illi qui eum necaturi erant domum intrarent, ſurrexit de loco conuiuij annuente ſibi quodam eiuſdem fraudis conſcio, & quaſi cum flaconibus ludum exercens, præparatus deuitauit inſidias. Raſtiz autem videns denudatum conſilium ſuum, nepotem cum militibus quaſi comprehenſurus inſequitur: ſed iuſto iudicio Dei captus eſt laqueo quẽ tetẽdit. Nam ab eodem nepote ſuo comprehenditur, ligatur, & Karlmanno præſentatur: à quo ſub militibus illum ne elaberetur obſeruantibus, in Baioariam miſſus, vſque ad præſentiã Regis ſeruandus in ergaſtulum retruditur. Karlmannus verò regnũ illius nullo reſiſtẽte ingreſſus, cunctas ciuitates & caſtella in deditionem accepit, & ordinato regno atque per ſuos diſpoſito, ditatúſque gaza regia reuertitur. Rex autem Hludouuicus dies Letaniarum & Pẽtecoſtes in villa Biſeſtat prope VVormacenſe celebrauit. Inde à Karolo ad collo-

quíum inuitatus, mēſe Iunio ad Occidentem profectus eſt:ſed in itinere in quodam ſolario poſitus, ruente ædificio,& ipſe pariter corruit, grauem patiens membrorum colliſionem: tamen ſimulata ſanitate cum karolo colloquiū habuit, & diuiſo inter ſe Hlutharij regno, Aquiſgranū reuerſus eſt, ibíque per plures dies iacuit ęgrot us. Apud Mogontiacum per aliquot noctes aër totus rubore quaſi ſanguine perfuſus enituit. alia etiam prodigia viſa ſunt in cælo. Nam nubes quædam ab Aquilone quadā nocte aſcēdit, altera ab Oriente & meridie è cōtra venit,ſpicula ignea inuicē ſine intermiſſione mittētes,tandēque in ſummitate cæli coëuntes, & ſe quaſi exercitus in prælio confundētes, non modicum timorē ſimul & admirationem cernentibus ingerebant omnes tamen rogabāt in bonum monſtra cōuerti. Ipſa quoq; ciuitas terræ motu bis concuſſa eſt. Nōnulli etiam in pago VVormacenſi meſſem colligentes,propter Solis calorem ſolito grauiorem extincti referuntur. Plurimi quoque in Reno flumine ſuffocati perierunt. Sed & mulier quædam in feſtiuitate ſancti Laurentij, cæteris ad Eccleſiam properantibus, panes coxit venales, quæ à vicinis ſuis admonita vt tantæ

diei honorem tribueret & Ecclesiam peteret, noluit omittere quin opus quæstus causa expleret: sed cùm reuerentiæ sanctorum præposuisset lucrum terrenum, & ex eadem massa farinæ de qua prius fecerat nitidos panes, postea formatos misisset in fornacem, subito eosdem atramēto repperit nigriores. Igitur confusa foras cucurrit, & peccatum quod commisit in transgressione tātæ sollemnitatis, & damnum quod de interitu panum perpessa est, palam omnibus qui aderant indicauit. Boum quoque pestilentia in nonnullis Franciæ locis immanissime grassādo, multis inrecuperabile intulit damnū. Habita est autē & synodus in ciuitate Colonia iussu Hludouuici regis VI. die Kalend. Octob. præsidentibus metropolitanis Episcopis prouinciarum, Luitberto Mogontiacensium, Berthulfo Treuerorum, VVilliberto Agrippinēsum, cum cæteris Saxoniæ Episcopis. Vbi cùm plurima ad vtilitatem Ecclesiasticam pertinentia ventilassent, etiam domum sancti Petri eatenus minimè consecratam dedicauerunt. Feruntur etiam in eadem nocte, quando basilica mane erat consecranda, voces malignorum spirituum auditæ inter se loquentium, & valde dolentium se

ab obſeſſis diutiſſime ſedibus expelli debere. Morante autē Hludouuico Rege in Aquēſe palatio, venerūt ad eū legati Hludouuici Imperatoris de Italia, ſimúlq; Adriani Papę, quos ille ſuſcipiēs abſoluit. Et poſt paululum inde tranſiens circa Kal. Nouēb. in Baioariam profectus eſt, ibíque cum ſuis colloquium habens, Raſtizen graui catena ligatum ſibi præſentari iuſſit, eúmque Francorum iudicio & Baioariorum, nec non Sclauorum qui de diuerſis prouinciis regi munera deferentes aderant, morte damnatum, luminibus tantum oculorum priuari præcepit.

DCCCLXXI. Hludouuicus & Karolus Hludouuici regis filij dure accipientes quod quandam partem regni Francorum, quam Rex illis ſub teſtamento poſt obitum ſuum habendam delegauerat, ab eis auferri & Karlmanno fratri illorum tradi fama volitante audierunt, congregata multitudine non modica, Spirenſem pagum occupant, cōtra Regem rebellare diſponentes. Quod cùm Rex comperiſſet, de Baioaria profectus venit ad Franconofurt in Kal. Febru. miſſiſque nuntiis, animos filiorum ſuorum ſibi reconciliare nititur. Sed cùm reciproci nuncij diu laborātes rem ad effectum perducere

ducere non potuissent, tandem condicto placito, atque pace ex vtraque parte iuramento firmata, Rex quidem in Baioariam se recepit, filij verò illius in loca sibi delegata profecti sunt. Zuentibald nepos Rastizi apud Karlmannum infidelitatis crimine insimulatus, in custodiã missus est. Sclaui autem Marahenses ducem suum perisse putantes, quendam presbyterum eius ducis propinquum nomine Selagamarũ sibi in principem constituunt, ei minantes interitum, nisi ducatum super eos susciperet. Qui eisdem necessitate coactus assensum præbens, cõtra Engilscalcum & VVillihelmum duces Karlmanni prælia mouere, & eos ex obsessis ciuitatibus expellere nititur. Illi verò aduersus hostem pari intẽtione dimicantes, & nonnullos de exercitu eius prosternẽtes eum fugere cõpulerunt. Rex Hludouuicus mense Maio, iuxta condictum placitum, venit ad villam Tribuere, ibíque filiorum suorum animos propter obcæcationem cuiusdam Saxonis, ad iracundiam prouocauit, ita vt ad eius colloquium nollent venire. Erat enim is qui excæcatus fuerat, Heimrichi comitis vassallus. Rex autẽ filios inde trãseuntes in villa Genchesheim prosecutus, vix ad suũ inui-

tauit colloquium, & blandis sermonibus & beneficiorum pollicitationibus aliquo modo mitigauit. Deinde mense Iunio ad Occidentem profectus, loca ad se pertinẽtia peragrauit. Interea Zuẽtibald cum nullus crimina quæ ei obiecta fuerãt, probare potuisset, à karlomanno dimissus & muneribus regiis honoratus in regnum suum rediit, ducens secum karlmanni exercitum, quasi Sclagamarũ expugnaturus. Sic enim per dolum karlomanno promiserat, si ei ad patriã reditus cõcederetur. Sed sicut solet incautos & de se præsumentes sequi ignominia, sic illi contigit exercitui. Nã Zuentibald cæteris castrametãtibus, vrbẽ antiquam Rastizi ingressus est, statímque Sclauisco more fidem mentitus & iuramẽti sui oblitus, non ad expugnandũ Sclagamarũ, sed ad vlciscẽdam contumeliã à karlmanno sibi illatam vires studiúmque cõuertit. Denique Baioarios nihil mali suspicãtes & minus se obseruantes cũ exercitu in castris aggressus est, & multos ex eis viuos cõprehendit, cæteris pæne omnibus occisis, exceptis his qui prius se prudenter de castris subtraxerant, omnísque Noricorũ lætitia de multis retro victoriis conuersa est in luctũ & lamẽtationem. Quibus auditis karl-

mannus de exercitus ſui interitu nimium conſternatus eſt, & neceſſitate compulſus omnes obſides, qui in ſuo regno erãt, iuſſit colligi & Zuẽtibaldo reddi, vixque vnum virum nomine Ratbodonem inde ſeminecem recepit. Mẽſe Auguſto Hludouuicus Rex cũ karolo fratre ſuo colloquiũ habuit prope Maſa fluuium, ſed nec ibi filios ſuos ſecum pacificare potuit. Noluerũt enim ad eius colloquiũ venire, propter dilationem beneficiorũ quæ eis promiſſa fuerãt. Cùm autem falſus rumor exiſſet Hludouuicum Italiæ Imperatorẽ ab Adalgiſo duce Beneuẽtano inſidioſè peremptum fuiſſe, & Rex triſtis de Aquenſe palatio in Oriẽtales partes regni ſui rediret, ilico filij eius obuiã ei venientes, & quibuſdã beneficiis ab eo acceptis, ſine vlla difficultate regni reconciliantur. Rex autem Menſe Octob. cum ſuis colloquiũ habuit in Franconofurt. Inde in Baioariã profectus, contra Behemos irruptionem in regnum ſuũ molientes, tutores partium ſuarũ miſit, Arnum videlicet Epiſcopum & Ruodoldum comitem, alióſque cum eis. Aduerſarij autẽ quendam locum vallo firmiſſimum circundederunt, iter anguſtum in ipſo aditu facientes, ad inſidias ſcilicet illorum qui terminos obſeruabant,

vt ſi forte aliquis ex illis illuc veniret, in ipſo anguſto itinere nuſquã declinare valens occideretur. Interea Sclaui Marahenſes nuptias faciunt, ducentes cuiuſdam ducis filiam de Behemis. Quod cùm ſupra dicti viri, id eſt Arni & alij qui cum eo erãt, comperiſſent, ilico armati aduerſarios ſequebantur. Illi autem fugientes, ad vallum memoratum ignari venerunt, ibíque propter loci anguſtiam, equis & armis derelictis, vix nudi euaſerunt. Noſtrates verò ſuperuenientes DCXLIIII. equos cum fręnis & ſellis, atque eiuſdem numeri ſcuta quæ fugientes dimiſerant, inuenerunt, & hæc nullo reſiſtente tollentes ad caſtra læti reuerſi ſunt.

DCCCLXXII. Mẽſe Ianuario circa Epiphaniam Baſilij Græcorum Imperatoris legati cum muneribus & epiſtolis ad Ludouuicum Regem Radasbonam venerũt, atque ei, inter cætera xenia, cryſtallum miræ magnitudinis, auro gẽmíſque pretioſis ornatũ cum parte non modica Salutiferæ crucis obtulerunt. Qui honorificè ſuſcepti, & cõgrua reſponſione accepta, redierunt in ſua. Rex verò mediãte quadrageſima apud villam Forahheim generali conuentu habito, filios ſuos de regni partitione inter ſe diſſi-

dentes pacificauit, & quam quisque partẽ post obitum suũ tueri deberet, liquido designauit. Ibi etiam Hludouuicus & karolus filius eius in conspectu totius exercitus fidem se illi seruaturos esse omni tempore vitæ illorum, iuramento firmauerunt. Inde Rex in Baioariam reuersus, Pascha celebrauit. Mense autem Maio misit Thuringos & Saxones contra Sclauos Marahenses, qui quoniam regem secum non habebant, & inter se concordes esse nolebant, idcirco hostibus terga verterunt, & plurimis suorum amissis turpiter redierunt: ita vt quidam comites in illa expeditione fugientes, à mulierculis illius regionis verberati, & de equis in terrã fustibus deiecti referantur. Iterũ quidã de Francia mittuntur Karlmãno in auxiliũ cõtra Sclauos supra dictos, alij destinãtur cõtra Behemos, qui Dei adiutorio freti duces quinque, quorũ ista sunt nomina, Zuuentislan, VVitislan, Heriman, Spoitimar, Myslan, cũ maxima multitudine sibi rebellare nitentes, in fugam verterũt, & alios quidem occiderunt, alios verò in fluuio Fludaha submerserunt. Qui autem euadere potuerunt, in ciuitate defecerunt. Deinde parte non modica illius prouinciæ depopulata, inco-

lumes reuersi sunt. In hac expeditione Luitbertus Archiepiscopus primatum tenuit. Hi verò qui Karlmanno missi sunt in auxilium, id est Aran Episcopus & Sigahardus Abbas Fuldensis monasterij, quãuis fortiter hostes premendo pugnassent, plurimis tamẽ suorum amissis cum magna difficultate regressi sunt. Sed cũ karlmannus cædes & incendia in Marahẽsibus exercuisset, Zuentibald misso clam exercitu copioso, Baioarios qui ad tuendas naues in littore Histri fluminis relicti fuerant, occupauit, & alios occidit, alios necauit in flumine, alios verò duxit captiuos, nullúsque inde, nisi Embrico Radasbonæ ciuitatis Episcopus, cum paucis euasit. Omne tempus æstiuum grandinibus variisque tempestatibus peruarium extitit. Nam grando plurimis locis fruges deuastauit, horrenda etiam tonitrua & fulmina penè quotidie mortalibus interitum minabantur, quorum ictibus peruaalidis homines & iumenta in diuersis locis exanimata, & in cinerem redacta narrantur. Domus quoque sancti Petri apud VVormatiam igne cœlesti consumpta est, & muri penitus euersi. Sed & terræ motus III. Non. Decemb. hora prima Magontiam con-

ſumpſit ciuitatem. Rex autem diſpoſita Baioariorum regione, ad Franconofurt menſe Decembr. venit, ibíque natale Domini celebrauit.

DCCCLXXIII. Menſe verò Ianuario cum ſuis vndique venientibus de ſtatu regni ſui & vtilitate in loco ſupradicto placitum habere diſpoſuit, ibíque, Domino fauente, eius bonitas magnificè demonſtrata eſt, & quorundam malitia illi inſidiantium denudata. Nam cùm VII. kal. Feb. curiam introiſſet, in præſentia illius & optimatum ſuorum Epiſcoporum videlicet atque comitum, malignus ſpiritus Karolum filium eius minimum, inuaſit & grauiter vexauit, ita vt à ſex viris fortiſſimis vix teneri potuiſſet. Et ſatis iuſtè: qui enim Regem à Deo electum & ordinatum decipere voluit, ipſe deceptus eſt: & qui patri ſuo inſidioſè laqueos tendere conſiliatus eſt, ipſe in laqueos diaboli incidit, quatenus ex ipſa vexatione diabolica diſceret, non eſſe conſilium contra Deum. Rex autem, & omnes qui cum illo erant, vehementer cõtriſtati lachrymas fuderunt. Cúmque duceretur ad Eccleſiam, vt Epiſcopi pro eius ſanitate Domino ſupplicarent, nunc exili, nunc grandi voce clamitãs, morſum ſe te-

nentibus aperto ore minabatur. Conuersus igitur Rex ad ęquiuocum suum, ait: Vidésne, ô fili, cuius dominio vos mancipatis túque fratérque tuus, quando aduersum me aliquid sinistri machinari cogitatis? Modo intelligere poteris, si antea noluisti, quod, iuxta veritatis sententiam, nihil opertum est quod non reueletur. Confitere ergo peccata tua, & age pœnitētiam, & Deum humiliter postula vt te relaxet. Ego etiam, quantum in me est, indulgentiam tibi tribuo. Idem verò karolus post sedatam infestationem diaboli, viua voce, multis audientibus, retulit se toties aduersæ potestati traditū, quoties contra regem conspirationem iniisset. Karolus Galliæ tyrannus, paterna miseratione deposita, Karlmannum filium suum in diaconatus officio positum excæcari præcepit. Exactis autem diebus quadragesimæ, & hebdomada Paschali finita, Rex de Franconofurt transiens in villa Bisestat prope VVormatiam placitum habuit, filiósque suos Hludouuicum videlicet & Karolum, ad audiendū singulorū causas constituit, vt quicquid illi per se terminare non possent, patris iudicio reseruarent. Vnde accidit vt

vndique conuenientium querimoniis legitimè terminatis, vnusquisque cum gaudio rediret in sua. Venerunt quoque illuc Sigifridi Danorum Regis legati pacis faciendæ gratia inter illos & Saxones * positis, & vt negotiatores vtriusque regni inuicem transeuntes & mercimonia deferētes emerent & venderent pacificè. Quæ omnia Rex ex sua parte rata fore permisit. Quidā etiā de Alamannia nomine Berthrammus, qui superiori anno in Marahensibus Sclauis fuerat comprehensus, à Zuentibaldo dimissus, venit ad Regem, & legationem sibi ab eodem duce iniunctam retulit, sicut prius iuramento constrictus se facturum esse pollicitus est. Inde Rex circa Kalend. Maij Mogontiacum veniens, per alueum Reni fluminis nauigio vectus Aquēse palatium petiit, ibique cum suis secretū habuit colloquium, & Rorichum per obsides ad se venientem in suum suscepit dominium. Deinde mense Augusto cùm apud vrbem Mediomatricorum generalem conuentum habuisset, Halbdeni frater Sigifridi Regis etiam suos ad eum nuntios misit, eadem postulans quæ frater suus postulauerat, videlicet vt Rex legatos suos ad fluuium nomine Egidoram, qui illos & Sa-

xones dirimit, mitteret, & illi eiſdem occurrentes pacem ex vtraque parte omni tempore ſtabilem confirmarent. Obtulerunt quoque iidem nuntij gladium Regi pro munere, aureum habentem capulum, obnixè flagitantes, vt Rex dominos ſuos, ſupradictos ſcilicet Reges, in loco filiorum habere dignaretur, & illi eum quaſi patrem venerari vellent cunctis diebus vitæ ſuæ. Iurabant etiam iuxta ritum gentis ſuæ per arma ſua, quod nullus deinceps de regno dominorum ſuorum, regnum Regis inquietare, aut alicui in illo læſionem inferre deberet. Quæ omnia Rex gratanter accepit, & poſtulata ſe facturum ſpopondit. Quibus in patriam reuerſis, Rex per Alſatiam tranſiens, Argentoratum venit, ibique Reno flumine tranſito, in Baioariam profectus eſt. Eodem anno facta eſt fames valida per vniuerſam Italiam atque Germaniam, & multi inedia conſumpti ſunt. Tempore verò nouarum frugum, noui generis plaga & prima in gente Francorum viſa, Germanicum populum, peccatis exigentibus, non modiocriter afflixit. Nã vermes quaſi locuſtæ, quatuor pennis volantes, & ſex pedes habentes, ab Oriente venerunt, & vniuerſam ſuperficiem terræ

instar niuis operuerunt, cunctáque in agris & in pratis viridia deuastabant. Erãt autem ore lato & extenso intestino, duósque habebant dentes lapide duriores, quibus tenacissimas arborum cortices corrodere valebant. Longitudo & grossitudo illarum quasi pollex viri: tantæque erant multitudinis, vt vna hora diei cẽtum iugera frugum propè vrbem Mogontiam consumerent. Quando autem volabant, ita totum aërem per vnius miliarij spatium velabant, vt splendor solis infra positis vix appareret. Quarum nõnullæ in diuersis locis occisæ, spicas integras cum granis & aristis in se habuisse repertæ sunt. Quibusdam verò ad Occidentem profectis, superuenerunt aliæ, & per duorum mensium curricula penè quotidie suo volatu horribile cernẽtibus præbuere spectaculum. In Italia in pago Brixiensi tribus diebus & tribus noctibus sanguis de cęlo pluisse narratur. Mẽse Iunio Hruodulfus quidam Normannus de regio genere, qui regnum Karoli prædis & incendiis sæpenumero vastauerat, classem duxit in regnũ Hludouuici regis, in comitatũ videlicet Abdagi Regis, missísque nunciis præcepit habitatoribus loci illius tributa sibi soluere. Qui cùm respon-

lassi sumus, & plurimi nostrũ grauiter vulnerati, isti autem qui hic intus latitant, in desperatione positi sunt. si contra eos pugnare cœperimus, nõ eos sine cruenta obtinebimus victoria. si autem illi fortiores extiterint, varius enim euentus est prælij, forsitan nobis expugnatis securi discedent iterum nocituri. Consultius ergo mihi videtur vt obsides ab eis accipiamus, & quosdam ex illis inlæsos abire patiamur ad naues, & obsides interim retineamus, donec mittant vniuersam pecuniam quam in nauibus retinent, prius tamen præstito sacramento, ne vltra in regnũ Hludouuici regis redeãt. Huius itaque cõsilio cæteri assenserunt, & obsidibus acceptis quosdam ad naues ire permiserũt. Illi autẽ miserunt pecuniã valde multam, & obsides quos dederãt receperũt: prius autem, vt dixi, præstito sacramento ne vltra in regnum Hludouuici Regis redirent, ac deinde cum magna confusione ac suo detrimẽto etiam sine duce, à finibus illis discesserunt. Mense Nouemb. Agathõ Archiepiscopus Basilij Græcorum Imperatoris legatus, ad renouandam pristinã amicitiam cum epistolis & muneribus ad Hludouuicum regem Radasbonam venit. Quem rex honorificè suscepit & ab-

ſoluit. Trachulfus comes & dux Sorabici limitis menſe Auguſto defunctus eſt.

DCCCLXXIIII. Hiems aſpera nimis & ſolito prolixior, nix quoque immenſa à Kal. Nouemb. vſque in æquinoctium vernale ſine intermiſſione cadens, magnum hominibus fecit impedimentum ſiluas petere lignaque colligere. Vnde accidit vt non ſolum animalia, verumetiam homines plurimi frigore perirent. Sed & Rhenus & Moenus glaciali frigore constricti, longo tempore ſe ſub veſtigiis incedentium calcabiles præbuerunt. Sorabi & Siuſli, eorúmque vicini, Thaculfo defuncto defecerunt. Quorum audaciam Luitbertus Archiepiſcopus & Ratolfus Thaculfi ſucceſſor vltra Salam fluuium menſe Ianuario profecti, prædis & incendiis ſine bello compreſſerunt, & eos ſub priſtinum ſeruitium redegerunt. Eodem menſe Hludouuicus iunior apud ſanctos Marcellinũ & Petrum cum quibuſdam patris ſui conſiliariis ſecretum habuit colloquium, quod Regem de Baioaria traxit in Frãciam. Venit enim circa Kal. Februar. ad Franconofurt, ibíque de concordia & ſtatu regni cũ fidelibus ſuis conſiliatus eſt. Diebus autem Quadrageſimæ cùm negotiis ſæcularium

rerũ dispositis, orationi vacaret, vidit quadam nocte in somnis genitorem suũ Hludouuicum Imperatorem in angustiis constitutum, qui eum hoc modo Latino affatus est sermone: Adiuro te per Dominum nostrũ Iesum Christũ, vt me eripias ab his tormentis in quibus detineor, vt tandẽ aliquãdo vitã possim habere æternã. Hac ergo visione perterrit⁹ epistolas per cũcta regni sui monasteria destinauit, obnixè postulans vt animæ in tormẽtis positæ suis apud Dominum precibus interuenirent. Vnde datur intelligi, quod quamuis memoratus Imperator multa laudabilia & Deo placita fecisset, plurima tamen legi Dei contraria in regno suo fieri permisit. Si enim, vt cætera omittam, hæresi Nicolaitarum firmiter & viriliter restitisset, & monita Gabrielis Archangeli quæ Einhardus Abbas duodecim capitulis comprehensa ei obtulit legenda & facienda, obseruare curasset, forsitan talia nõ pateretur. Sed quia, vt scriptum est, Deus nullum peccatum relinquit impunitum, & iuxta Apostolum, Non solum qui id faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte, meritò pœnas luere visus est, qui dum potuit, sibi commissorum errata vel admonitus corri-

gere noluit. Rex autem Hludouuicus in hebdomada Paſchali Fuldenſe monaſterium petiit cauſa orationis,& inde reuerſus generalem habuit conuentum in villa Tribuere. Inde in Italiam per Alpes Noricas tranſiens, cum Hludouuico nepote ſuo & Iohanne Romano pontifice, haud procul ab vrbe Verona,colloquium habuit.Indéque rediens cum Karlmanno & Hludouuico filiis ſuis in villa Foraheim locutus eſt: Ibique legatos Zuentibaldi pacem petentes & fidelitatem promittentes ſuſcepit. Cuius legationis princeps erat Ioannes presbyter de Venetiis, qui etiam vt ei Rex omni ambiguitate remota crederet, quicquid verbis dicebat, ſacramento firmabat,videlicet vt Zuentibald Regis fidelis permaneret, cunctis diebus vitæ ſuæ, & cenſum à Rege conſtitutum per annos ſingulos ſolueret,ſi ei tantummodo quietè & pacificè à Rege viuere concederetur. Behemorum quoque nuntia Rex audiuit & abſoluit,& poſt hæc in Baioariam venit ad Franconofurt: & inde poſt paululum tranſiens, apud villam Biburg conſcenſis nauibus ad Aquaſgrani palatium perrexit, exactóque ibi tempore non modico, tandem menſe Decembri cum fratre ſuo Karolo

habita

habita collocutione apud sanctum Lantbertum, rediit in Franciam, venítque Mogontiacum XIII. kal. Ianuar. & inde ad Frãconofurt, ibíque natalẽ Domini celebrauit. Hoc anno fame & pestilentia per vniuersam Galliam & Germaniam grassantibus, penè tertia pars humani generis consumpta est. Hemma quoque Regina morbo paralysi correpta vsum loquendi amisit.

DCCCLXXV. Rex Hludouuicus hiemauit in Franconofurt, & post Pascha perrexit in Baioariam inuisere Reginam. Inde rediens circa kal. Iunij venit ad Tribuere, ibíque generale placitum habuit. Tunc inter Frãcos & Saxones seditio non modica exorta est, & nisi Hludouuicus iunior citius cum suis interuenisset, iam districtis gladiis mutua se cæde truncassent. Stella cometes VIII. Id. Iunij, in Aquilonali parte, prima hora noctis apparuit, plus solito scintillans comásque spargens, rem stupendã, immo lugendam, quæ citò secuta est, sua apparitione præmonstrans, quamuis adhuc peccatis nostris exigentibus, grauiora significare timeatur. Nam villa quædam in pago Nitense N. Asgabrunno à fluminibus & torrentibus longè remota, subitanea

imbrium inundatione penè deleta eſt, & octuaginta octo homines vtriuſque ſexus in ea deleti. Dum enim homines eiuſdem loci v. Non. Iul. dormitum iſſent, nihil mali ſuſpicantes, tanta pluuia vno momẽto cœlitùs lapſa eſt, vt omnes vineas & arbores quas tangebat in eadem villa radicitus extirparet, ædificia funditus euerteret, iumẽta & animalia cum omnibus quæ in domibus erant perditioni traderet. Eccleſia quoque eiuſdem villæ cum ſuo altari ita deleta eſt, vt modo cernentibus nullum ſuæ cõſtructionis præbeat indicium. Erat autem ibi videre miſera. Nam cùm fœminæ liberis, & viri còiugibus manum porrigentes ſubuenire niterentur, impetu aquarum rapti, vna cum eis quibus auxilio eſſe volebant, extincti ſunt. Sed & cadauera longo tempore tumulata, vi aquarum de ſepulchris ſoluta, cum vaſculis quibus inerant, in terminis alterius villæ reperta ſunt. Menſe Auguſto Rex Hludouuicus, cum filiis & fidelibus ſuis colloquium habuit in villa Tribuere. Interea Hludouicus Italiæ Imperator * *locus & dies quærendi*, * cuius corpus tranſlatum Mediolani, in baſilica ſancti Ambroſij ſepultum eſt. Quod cùm Ka-

rolus Galliæ tyrannus comperiſſet, ilico regnum Italiæ inuaſit, & omnes theſauros quos inuenire potuit, vnca manu collegit. Vnde Hludouuicus Rex iratus, Karlmannum cum exercitu per Baioariam deſtinauit in Italiam: Ipſe verò, iuncto ſibi æquiuoco ſuo, cum manu valida regnum Karoli ingreſſus eſt, vt eum de Italia exire cõpelleret. Exercitus autem qui Regem ſequebatur verſus ad prædam, cuncta quæ inuenit, diripuit atque vaſtauit. Karolus verò audito Karlmanni aduentu in Italiam, primò clauſis Alpium ſe defendere nititur, ſed nihil proficit. Carlmannus enim loca acceſſu difficilia cum ſuis præoccupauit. Ille autem dũ negotium ferro decernendum timuiſſet, eſt enim lepore timidior, ad calliditatem ſolitam cõuertitur. Nam aurum & argentum gemmáſque pretioſas infinitæ multitudinis Carlmanno obtulit, vt eum ſibi placare, & à paterna fidelitate ſegregare potuiſſet: iurauítque ſe de Italia citò exiturum, & Hludouuici fratris ſui iudicio illud regnum diſponendum ſeruaturum, ſi Karlmannus inde diſcederet. Quo inde diſcedente & promiſſionibus Illius credente, ille, quæcunque pollicitus eſt, mentitur, & quanta potuit ve-

locitate Romam profectus est, omnémque senatum populi Romani more Iugurthino corrupit, sibíque sociauit, ita vt etiã Iohannes Papa votis eius annuens, corona capiti eius imposita, eum Imperatorem & Augustum appellare præcepisset. Qualiter autem regnum illud postea cum suis disposuerit, qualitérue cum thesauris quos tulerat, in regnum suum redierit, quantásque cædes & incendia in itinere exercuerit, quia certum non habui latorem, scribere nolui. Melius est enim tacere quàm falsa loqui.

DCCCLXXVI. Hludouuicus Rex misericordia motus, multorúmque precibus exoratus ne Galliæ regionem propter Karoli stultitiam perderet, in regnum suum mense Ianuario rediit, venítque Magontiacum post Epiphaniam, & inde ad Franconofurt, ibíque cum suis sequenti mense colloquium habuit. Similiter mediante quadragesima fecit. Hemma Regina apud Radasbonam Baioariæ ciuitatem obiit, sepultáque est in Ecclesia sancti Emmerammi martyris. Frisiones qui vocantur Occidentales cum Normannis dimicantes victores extiterunt, omnésque thesauros quos Normanni plurima loca spo-

liando congregauerant, abſtulerunt atque inter ſe diuiſerunt. Karolus Rex de Italia in Galliam rediens, nouos & inſolitos habitus aſſumpſiſſe perhibetur. Nam talari Dalmatica indutus & baltheo deſuper accinctus pendente vſque ad pedes, nec non capite inuoluto ſerico velamine, ac diademate deſuper impoſito, dominicis & feſtis diebus ad Eccleſiam procedere ſolebat. Omnem enim cõſuetudinem regum Frãcorum contemnens, Græcas glorias optimas arbitrabatur. Et vt maiorem ſuæ mentis elationem oſtenderet, ablato regis nomine, ſe Imperatorem & Auguſtum omnium regum cis mare conſiſtentium appellari præcepit. Plurima etiam incredibilia ſe contra Hludouuicum regem & regnum illius facturum eſſe minatus eſt. Denique inter cætera iactantiæ ſuæ verba, dixiſſe fertur, tantam multitudinem de diuerſis locis cõgregaturum, vt Rheno flumine ab equis illorum exhauſto, ipſe per aridum alueum eiuſdem fluminis eſſet tranſiturus, totúmque Hludouuici regnum vaſtaturus. Cuius minæ facillime ſedatæ ſunt. Nam Hludouuico ſuum exercitum congregante, ille timore perterritus legatos miſit, pacémque petiit. Cúmque nuntij ex

vtraque parte sæpius directi eos pacificare studuissent, Hludouuicus ægrotare cœpit, & crescente quotidie infirmitate, v. kal. in Septemb. in palatio Franconofurt diem vltimum clausit. Karolus verò Hludouuici morte comperta, regnum illius cupiditate ductus inuasit, & suæ ditioni subiugare studuit, existimans se, vt fama vulgabat, non solum partem regni Hlutarij, quam Hludouuicus tenuit & filiis suis vtendam dereliquit, per tyrannidem posse obtinere, verumetiam cunctas ciuitates regni Hludouuici in Occidentali littore Reni fluminis positas suo regno addere, id est Magontiam, VVormatiam & Nemetum, filiósque fratris per potentiam opprimere, ita vt nullus ei resistere vel contradicere auderet. Primùm igitur Aquense palatium petiit, & inde cum omni exercitu suo profectus in Colonia Agripinensi concedit. Missis etiam prius legatis ad optimates Hludouuici, vt proprium dominum desererent, & ad se venirent, venientibus quidem plurima beneficia ac dona promittens, aliter verò facientibus, rerum sæcularium priuationem, vel exterminium minitans. Cui Hludouuicus qui patri in illis locis heres successerat,

cum paucis occurrit, & in Aquilonali ripa Reni fluminis castra sua posuit, suorum operiens aduentum. Misit interea nuncios ad Karolum dicens, Cur ascendisti ad bellandum contra me? quandoquidem nec exteris gentibus bellum est antiquo populo penitus inferre præceptum, nisi pacem oblatam respuerint. Reuertere quæso pacificè in regnum tuum, & esto contentus gloria tua, & noli regnum nobis à genitore nostro iure hereditario derelictum, more tyrannico inuadere, & iura propinquitatis, quæ inter nos naturaliter existunt, huiusmodi factionibus violare. Memento etiam sacramentorum tuorum, quæ patri meo non semel neque bis præstitisti, simúlque considera periculum Christianæ plebis, si in hac pertinacia irreuocabiliter persistere volueris. Esto, forsitam confidis in multitudine exercitus tui, quem de diuersis locis conduxisti & ideo bella mouere te delectat. Quare ergo non cogitas quia apud Deum impossibile non est liberari in multis & in paucis? Refrena igitur animum tuum ab huiusmodi appetitu, quoniam ea quæ peragere arbitraris, qualem exitum habeant, penitus ignoras. Sed cùm

ille his & aliis similibus rationabiliter conuentus, nullo modo assensum præbere voluisset, stimulante auaritia, Hludouuicus quadam nocte se subtraxit de castris, & Reno flumine transito, in castello Anternaco cum suis consedit, dispersúsque est per diuersa loca omnis pene exercitus illius ad colligenda equorum pabula. Ille verò iterum nuncios ad Karolum destinauit, pro pace inter eos componenda. At karolus pacem simulans, & fraudem in corde meditans, se paci consensurum & legatos ad Hludouuicum missurum pro communi vtilitate, subdola falsitate promisit. In eadem enim nocte cum omni exercitu suo properauit, vt Hludouuicum cæteris extinctis comprehenderet, ac sedes luminum illius euacuaret, postea regnum illius, quasi nullo resistente, possessurus. VVillibertus autem Coloniæ Agrippinæ ciuitatis Episcopus, karoli fraudulenta consilia intelligens, cæteris trepidantibus eum constanter adiit, obnixè postulans ne ita ferociter ac barbarè faceret erga nepotem ea quæ pacis sunt sectantem. Sed cùm eum à praua voluntate reuocare non potuisset, quendam presbyterum suum nomine Hartuuigum

per compendiorem viam destinauit, & Hludouuico præparatas insidias, & ipsius Karoli insinuauit aduentum. Qui statim lorica indutus, & totam fiduciam suam in Domino ponens, cum paucis qui secum erant (dispersos enim congregare non poterat) Karolo viriliter occurrit, iussitque omnes ex sua parte candidis vti vestibus, pro signo cognoscendæ societatis. Saxones autem quoniam prima fronte cõtra hostes positi erant, primum iniere certamẽ, sed multitudine aduersariorum territi, parumper terga verterunt. Franci autem Orientales ex vtraque parte fortiter repugnantes, ac signiferis Caroli occisis, cæteros fugere compulerunt. Quos Hludouuicus persecutus strages non paucas dabat. Plurimos etiam ex optimatibus Karoli viuos comprehẽdit, quos propter suã humanitatem seruari iussit incolumes. Karolus verò turpiter fugiens, relictis thesauris quos secum habebat, cum paucis pene nudus euasit. Hi autẽ qui cum Hludouuico erant, reuersi ad cæsorum spolia detrahenda, quantas ibidem prædas in auro & argento, & vestibus, & armis, & loricis, & equis variáque supellectile tulissent, nullus valet edicere. In hoc certamine cõtra Ka-

rolũ proculdubio cælitus dimicatum eſt. Nam,ſicut captiui inde adducti narrare ſolebant, apparente Hludouuico & his qui cum eo erant, tantus timor omnem Karoli exercitum inuaſit, vt prius ſe victos putarent,quam ad pugnam venirent;Et, quod maioris eſt admirationis, equorum latera quibus inſidebant calcaribus tundebãt, & cruentabant,ſed illi,quaſi ad ſtipitem ligati immobiles permanebant. Armis quoque ſuis pugnabant, ſed paucos vulnerabant. Acies enim armorum,quaſi retuſæ eſſent, neminem penitus lædebant. Hæc in VIII. Id. Octob. contra nouellum Sennacherib geſta ſunt,vt qui prius propter mentis elationem Deum cognoſcere noluit, modo victus & confuſus intelligat, quod non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cælo fortitudo eſt, & aliquando auariciæ & ſuperbiæ ſuæ modum imponat.Hludouuicus poſt fugam karoli ad palatiũ Aquiſgrani perrexit, & diſpoſitis, prout voluit, his quæ ad ſe pertinere videbantur, cum triumpho ad Franconofurt rediit. Sequẽti autem menſe Karlmannus & Hludouuicus atque karolus Ludouuici Regis filij in pago Recienſi conuenientes,paternum inter ſe regnum diuiſerunt, & ſibi inuicem

fidelitatem seruaturos esse sacramento firmauerunt. Cuius sacramenti textus Theutonica lingua conscriptus, in nonnullis locis habetur.

DCCCLXXVII. Hludouuicus Rex mense Ianuario generali conuentu habito apud Frāconofurt, quos de regno Karoli tenuit captiuos remisit in Galliā, Sclaui qui vocātur Linones & Siusli eorúmque vicini defectionem molientes, solitum dare censum renuunt. Quos Hludouuicus Rex missis quibusdam fidelibus suis circa mediam quadragesimam sine bello compressit, acceptísque obsidibus nonnullis & muneribus non paucis, eos sub pristinum redegit seruitium. Karolus Galliæ tyrannus, æstiuo tempore cum exercitu Italiam petiit, & Ticini residens magnopere nisus est, qualiter Karlmanno illuc aduentanti aditum denegaret in illam prouinciam. Carlmannus verò cùm manu valida Noricorū diuersorūque Sclauorum Italiam ingreditur, contra Carolum dimicare volens. Quod cùm Carolus comperisset, ilico, iuxta consuetudinem suam, fugam iniit. Omnibus enim diebus vitę suæ vbicunque necesse erat aduersariis resistere, aut palam terga vertere, aut clā militibus suis effugere solebat & in

eodē itinere dysenteriæ morbo correptus, cum magna periit tristicia. Cuius corpus cū sui satellites ad sepulturā, quam ipse sibi apud sanctum Dionysium parauerat, transferre voluissent, propter nimium fœtorem putidi cadaueris quo grauabatur exercitus, in Burgundia in quodam monasterio sepelierunt. Karlmannus optimates Italiæ ad se venientes suscepit, & disposita, prout voluit, regione, reuersus est in Baioariam. Hludouuicus Rex partem regni Hlutharij cum fratribus Karlmanno & Karlo æqua lance diuidit. Hludouuicus Karoli regis filius timore perterritus propter iniurias à patre suo regi illatas, legatos ad eum dirigit, pacem postulat, & se de omnibus quæ contra eum genitor suus gesserat, excusare nititur. Cuius legatos Rex audiuit & absoluit. Post hæc Aquense palatium petiit, ibíque natalem Domini celebrauit. In hoc anno febris Italica, dolórque oculorū Germanicum populum grauiter vexauit, maximè circa Rhenum habitātes. Pestilentia quoque ingens secuta est exercitum Carlmanni de Italia redeuntem, ita vt plurimi tussiendo spiritum exhalarent.

DCCCLXXVIII. Mense Ianuario Rex de Aquis transiens venit ad Franconofurt, &

ibi ſequenti menſe cum ſuis colloquium habuit. Karlmãnus partem regni Hlutharij quam priori anno à fratribus ſibi retinendam acceperat, Hludouuico tradidit. Hludouuicus Rex diebus quadrageſimæ vſque ad menſem Maium moratus eſt in villa regia quæ vocatur Salz, & inde tranſiens apud Franconofurt generalem habuit conuentum, miſſiſque nunciis ad fratrem ſuum Carolum, partẽ regni Hlutharij quã à Karlmanno acceperat, cum eo diuidit. Lantbertus VVitonis filius & Albertus Bonifacij filius Romam cum manu valida ingreſſi ſunt, & Iohãne Romano pontifice ſub cuſtodia retento, optimates Romanorum fidelitatem Karlmanno ſacramento firmare coëgerunt. Quibus inde diſcedentibus idem pontifex domum ſancti Petri ingreſſus omnes theſauros quos ibi reppærit, ad Lateranis tranſtulit, & altare ſancti Petri cilicio cooperuit, & cuncta oſtia eiuſdem Eccleſiæ clauſit, nullúmque ibi officiũ ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum eſt, & quod dictu nefas eſt, omnibus vndique illuc cauſa orationis venientibus negabatur introitus, erántque ibi omnia confuſa. Memoratus autem põtifex conſcenſis nauibus per mare Tyrre-

num regnum Caroli intrauit, ibíque per totum pene moratus est annum. Tandem assumpto Bosone Comite, qui propria vxore veneno extincta filiam Hludouuici Imperatoris de Italia per vim rapuerat, cum magna ambitione in Italiam rediit, & cum eo machinari studuit, quo modo regnum Italicum de potestate Carlmanni auferre, & ei tuendum committere potuisset. Rex Hludouuicus ad Aquas in mense Octob. perrexit, & cum æquiuoco suo Caroli Regis filio haud procul inde colloquium habuit. Eclipsis Lunæ facta est III. Id. eiusdem mensis vltima hora noctis. Sol, quoque in IIII. kal. Nouemb. post horam nonam ita obscuratus est per dimidã horam, vt stellæ in cœlo apparerent, & omnes sibi noctem imminere putarẽt. Boum pestilentia in Germania immanissimè grassata est, maximè circa Rhenum. Quam cladem non mediocris hominum mortalitas secuta est. Villa quædam in VVormacense haud procul à palatio Ingilcheim sita est, nomine VValahesheim, vbi res miranda contigit. Nam dum animalia mortua quotidie de domibus traherentur in agros, canes, qui in eadem villa erant, iuxta morem suum eadem cadauera laniando comede-

bant. Quadam vero die pene vniuersi, in vnum locum congregati inde discesserunt, ita vt nullus eorum postea neque viuens neque mortuus inueniri potuisset.

DCCCLXXIX. Hludouuicus Rex natale Domini celebrauit in Forrahheim, inde in Baioariã profectus est inuisere Karlmannum qui graui detinebatur infirmitate. Nam paralysis morbo correptus, vsum loquendi amisit. Ibique optimates eiusdem regionis ad se venientes suscepit, ea videlicet ratione, vt post obitum Karlmanni, nullum alium super se regem susciperent, vel regnare consentirent. Inde trãsiens Pascha celebrauit in Frãconofurt. Ludouuicus Caroli regis filius III. Idus April. apud Compendium obiit, ibique sepultus est. Quod cùm Rex comperisset, cum magnó exercitu in Galliam perrexit, venítque vsque Viridunum. Exercitus autem qui eum sequebatur, quoniam à ciuibus illis sibi victus necessaria iusto pretio emere nõ potuisset, versus est ad prędam, & pene vniuersã depopulatus est ciuitatem. Rex verò missis quibusdã fidelibus suis vltra Mosam fluuiũ ad optimates regionis illius, reuersus est in Franciã, venítque Mogontiacũ, & inde ad Frãçonofurt, ibique Exambertũ co-

mitem de Baioaria alióſque nonnullos ad ſe venientes ſuſcepit. Quos Arnolt propter quandam diſſenſionem inter Karlmannum patrem ſuum & eos factam, publicis priuauit honoribus, & de regno expulit. Horum cauſa Rex in Baioariam profectus, diſſidentes aliquo modo ad concordiam reuocauit, & eis priſtinam reſtituit dignitatem. Quod quorundam offendit animos, quaſi Rex iuramenti ſui præuaricator exiſteret. Quod aliter intelligunt qui eiuſdem iuramenti ſunt conſcij. Nam Karlmannus qui prior natu erat, primus inter fratres ſe iuramento conſtrinxit, & omnia quæ in illo continentur ſacramento ſe ſeruaturum eſſe promiſit. Deinde Hludouuicus eodem tempore iurauit, ea tamē ratione vt ſi Karlmānus ea quæ promiſit inuiolata ſeruaret, ipſe eadem ex ſua parte rata cuſtodiret. Sed quoniam Karlmannus in diuiſione regni Longobardorum, iuramentum ſuum irritum duxit, Hludouuicum proculdubio à ſuo iuramento reddidit immunem: & idcirco crimine periurij non tenetur obnoxius. Karlmannus autem tandem Hludouuicum ad ſe accerſiuit, & quoniam loqui non poterat, ei ſeipſum & vxorem & filiū vniuerſúmque regnum ſcripto commendauit.

dauit. Cui Rex Epiſcopatus & Abbatias & Comitatus ad ſeruitium delegauit, & diſpoſita, prout voluit, regione, rediit in Franciam. Interea Hugo Hlutarij ex VValdrata filius tyrannidem in Gallia exercebat. Contra quem Rex quoſdam fideles ſuos deſtinauit, vt eum inde expellerent. Qui veniẽtes nonnullos ex hominibus illius in quodam caſtello iuxta Viridunum obſederunt, & caſtello potiti alios quidem occiderunt, alios verò in exilium miſerunt, aliósque etiam capillis & cute detracta, cũ magna confuſione inde expulerunt, & caſtellum deſtruxerunt.

DCCCLXXX. Hiems aſpera & ſolito prolixior. Nã Rhenus & Mœnus fluuij glaciali rigore cõſtricti lõgo tempore ſe calcabiles præbuerunt. Rex Hludouuicus natale Domini celebrauit in Franconofurt, poſtea in Galliã profect⁹, filios Hludouuici ad ſe venientes ſuſcepit, totúmq; regnũ Hlutharij ſuæ ditioni ſubiugauit. Inde ad expugnandos Normannos qui in Scalta fluuio longo tempore reſederunt, conuertit exercitum, initóque certamine, pluſquã v. milia ex oĩs proſtrauit. In quo prælio Hugo filius regis occubuit. In Saxonia cum Nordmannis infeliciter dimicatum eſt. Nam

Nordmanni superiores existentes duos Episcopos, quorum ista sunt nomina, Thiotrih & Marcuuart, & duodecim Comites his nominibus appellatos, Brun Ducem & fratrem Reginæ, VVigmannum, Bardonem, alterum Bardonem, & iterum Bardonem, Thiotherium, Gerricũ, Luuttolfum, Folcuuartum, Auan, Thiotricum, Luttharium, cum omnibus qui eos sequebantur, occiderunt. Præterea XVIII. satellites regios cum suis hominibus prostrauerunt, exceptis innumerabilibus, quos in captiuitatem duxerunt. Sclaui qui vocantur Dalmatij, & Behemi, atque Sorabi, cęteríque circum circa vicini audientes stragem Saxonum à Nordmannis factam, pariter conglobati, Thuringos inuadere nituntur, & in Sclauis circa Salam fluuium Thuringis fidelibus prædas & incendia exercent. Quibus Poppo comes occurrit, & diuino auxilio fretus eos prostrauit. Karlmannus frater Hludouuici & Karoli XI. Kal. April. obiit. Hludouuicus mediante mense Augusto apud VVormatiam cum suis colloquium habuit, & quosdam ex fidelibus suis obuiam legatis nepotum suorum ad villam Gundolfi transmisit, quosdam etiam contra Hugonem tyrannidem exercẽtem

in Gallia destinauit: Heimricus verò & Adalhartus & cæteri qui cum eis erant, cum Thiothbaldo principe militię Hugonis qui robur exercitus secum habebat, iniere certamen, & ceciderunt multi ex vtraque parte vulnerati: in quo conflictu Heimricus cruentam obtinuit victoriam. Cúmque illi qui de villa Gundolfi, & illi qui de prælio reuersi fuerant, in vnum conuenissent, pari intentione cum filiis Hludouuici contra Bosonem in Galliam pugnaturi perrexerunt, & Madasconam vrbem expugnantes, Bernardum, qui in ea principatum tenebat, in deditionem accipiunt. Buoso verò fugiens vltra Rodanum fluuium in vrbe Vienna se tutatus est. Nordmanni in Gallia prædas & incendia exercent, inter plurima loca & monasteria quæ depopulati sunt, etiam Baiorzuna, vbi pars maxima Frisionum habitabat, incendio concremarunt, & inde reuertentes Nouiomagum vallo firmissimo & muris circundates, hiemandi sibi locum in palatio regis parauerunt. Quibus Rex Hludouuicus cum manu valida occurrit, & propter hiemis asperitatem, & loci firmitatem, rebus parum prosperè gestis, reuersus est. Hoc anno in VVormacense, & in Nitense, & in plurimis

locis regni Hludouuici ſterilitas frugum & omnium rerum penuria Germanicum populum non mediocriter afflixit.

DCCCLXXXI. Hibernum tempus valde prolixum fuit, & animalibus diuerſi generis pernoxium. Nam tellus verno tempore glaciali rigore conſtricta, animalibus ſolita negauit paſcua, & illa fame & frigore maxima ex parte perierunt, etiam propter ſterilitatem anni prioris. Rex poſt Paſcha in Galliam profectus, Hugonem Hlutharij ex VValdrata filium ad ſe veniẽtem in ſuum ſuſcepit dominium, & ei Abbatias & Comitatus in beneficium dedit, vt ei fidem ſeruaret. Sed ille prauorum vſus conſilio, fidem mentitus Regi moleſtus efficitur. Quapropter regis exercitus illum perſecutus in Burgundiam fugere compulit. Rex cum ſuo nepote Hludouuico apud villam Gundolfi congruum habuit colloquium. Inde tranſiens omne tempus æſtiuum in Baioaria moratus eſt. Nepos verò illius cum Nordmannis dimicans, nobiliter triumphauit. Nam nouem millia equitum ex eis occidiſſe prohibetur. At illi inſtaurato exercitu & amplificato numero equitum, plurima loca in regione regis noſtri vaſtauerunt, hoc eſt Cameracum, Tra-

iectum, & pagum Hasbanicum, totámque Ripuariã, præcipua etiã in eis monasteria, id est Prumiam, Indam, Stabulaus, Malmundarium & Aquense palatium, vbi in capella Regis equis suis stabulum fecerunt. Præterea Agrippinam Coloniam & Bunnam ciuitates cum Ecclesiis & ædificiis incenderunt. Qui autem inde euadere potuerunt, siue canonici siue sanctimoniales, Magonciacum fugerunt, thesauros Ecclesiarum & sanctorum corpora secum portantes. Rex apud Franconofurt graui infirmitate laborabat, & quia ipse non potuit, exercitum suum contra Nordmannos destinauit. III. Kal. Ianuarij ante galli cantum Magonciæ terræ motus factus est magnus, ita vt ædificiis conquassatis, vasa fictilia, sicut compositores luti fatebãtur, inuicem se conlidentes frangerentur.

DCCCLXXXII. Stella cometes XV. Kal. Febru. prima hora noctis apparuit, comas suas supra modum spargens, & rem infaustam, quæ citò secuta est, sua apparitione præmonstrans. Nam Hludouuicus inualescente morbo XIII. Kal. Decembr. diem vltimum clausit, cuius corpus translatũ, & in monasterio sancti Nazarij quod dicitur Laureshcim, iuxta patris sui tumu-

lum sepultus est. Quod audiens exercitus qui contra Nordmannos fuerat missus, ab expugnatione hostium desistens, infecto negotio rediit. Quorum Nordmanni inde transeuntium vestigia secuti, cætera quæ prius dimiserant, incendio cremauerunt vsque ad Confluentem castellum vbi Mosella Renum ingreditur. Murus Magonciæ vrbis restaurari cœptus, & fossa murum ambiens extra vrbem facta. Nordmanni de sua munitione egressi, Treuerensem vrbem inuaserunt, & habitatoribus vrbis partim expulsis, partim occisis, totam in Non. April. incenderunt. Quibus VValah Mettensis Episcopus incautè cum paucis occurrẽs occisus est. Nordmanni ereptis quas poterant rebus omnibus, ac, * quam pessime & visui horribilior erat, quibusdam locis & Ecclesiis dimissis, quibusdam concrematis, reuersi sunt in suam munitionem, quæ circumsepta cõstabat secus littus Mosæ fluminis loco qui dicitur Ascloha, de Reno miliar. XIIII. Karolus quippe cùm audisset obitum fratris sui maioris, de Italia per Baioariam iter suum in Franciam direxit, placitum generale ad VVormatiam tenuit, receptis primoribus & regno fratris sui

mense Maio. Post hæc præparatis copiis ex omni regno suo, Longobardis, Alamannis Francísque secum assumptis, ille ex occidentali parte contra Nordmannos, Baioarij ex orientali Reni fluminis vsque ad Antrinacha, tandem se transmiserunt: ibi diuiso exercitu, Baioarij cum principe eorum Arnulfo, Franci cum Heimrico missi manu cum valida ante Regem & exercitum, vt quasi incautos & inæstimantes quandam partem inimicorum extra munitionem inuenirent & insidiis caperent, secundum illum nobilissimi poëtæ versum:

Nil refert armis contingat palma, dolisue.

Et ita factum foret, ni nostri muneribus corrupti, vt fama refert, de parte Francorum proditores essent, & impedirent. Sed tamen paucis occisis, reuersi sunt ad Regem. Redeuntibus illis, alio Rex arrepto itinere cum omni exercitu fines & munitionem Nordmannorum ipsis cum eorum regibus, id est Sigifrido & Godefrido, principibus VVrm, Halſ, intus inclusis occupauit: castra exercitus in circuitu prope ciuitatem fieri præcepit, sicque per dies XII. obsessam cōstrinxit. Mira itaque res & stupenda obsidentibus & obsessis quadam

die occurrit. Nam XII. kal. Augusti post medium diem tenebrosa subitò caligo tota castra operuit, fulgure & tonitru concrepante, & talis grando, vt nullus antea mortalium se tale quid vidisse profiteretur: non vt solitum est, lapides descendere plana & æquali superficie, sed cornuta & inæquali & aspera facie, omnibus cernentibus insolitum & magnum præbuit spectaculum. Mirabile & incredibile dictu, vt vix grossitudo eorum potuerit pollice & medio circumdari. Nam & ita equi stupefacti fuerunt, vt effractis sudibus & habenis, partim extra castra, partim in castris errore & stupore versarentur. Ciuitatis quoque quam obsederant, propter impetum aëris, magna pars corruit, ita vt vna cohors coaceruatim posset equitando ingredi, nisi vallo quod circumierat, suspensa constaret. Igitur per tot dies obsidens tam magnus exercitus æstiuo in tempore propter putredinem cadentium hominum ægritudine correptus ac pertæsus est. Nec minus inclusi simili molestia premebantur. Consultum est ex vtraque parte, vt datis ex nostra parte obsidibus, Sigifridus Rex qui manu validior erat, ve-

niret extra munitionem ſupra VI. miliaria ad regem. Primum iuramento conteſtatus eſt, quod ex illa hora, & vltra vſque dum Karolus Imperator viueret, numquam in ſuum regnum hoſtili prædatione eſſet iturus: dehinc Chriſtianitatem profeſſus, ipſum Imperatorem patrem in baptiſmate acquiſiuit. Duos ibi dies læti verſabantur, cum remiſſis noſtris obſidibus de munitione, ipſe econtrario cum maximis muneribus remiſſus eſt ad ſua. Munera autem talia erant. In auro & argento bis mille libræ & LXXX. vel paulo plus, libra per XX. ſolidos computata. Ita compoſitis rebus regrediens, etiam Rex in Confluente caſtello cunćto exercitui amabilem licentiam redeundi conceſſit. Ciuile bellum inter Saxones & Thuringos exoritur, machinantibus Poppone fratre Heimrichi & Eginone Comitibus. Magna poſt clade Poppo cum Thuringis inferior extitit. In illis diebus redeuntibus Baioariis domum, magna & immanis peſtilentia in tota Norica excreuit, vt ſæpe duo cadauera in vnum tumulum ſepelirentur. Rex autem morabatur in Germania, & ante natalem Domini placitum habuit ad VVormatiam, vbi mul-

tiformis nuntiis Marauorum aliarúmque gentium receptis,& auditis compoſitíſque rebus, remeauit in Alemanniam. Heinricus quoque miſſus eſt contra Normannos, ibi, prout potuit, diſpoſitis rebus reuerſus eſt.

DCCCLXXXIII. Cæſar in Alemannia Domini natalē celebrauit, inde iter ad Baioariam dirigens paſcha Radesbonæ manſit.

Hactenus vetus exemplar M.S.M.

FRODOARDI PRESBYTERI ECCLESIÆ REMENSIS CHRONICON AB ANNO DCCCCXIX. AD ANNVM DCCCCLXVI.

Cum Appendice aliquot annorum.

*

ANNO DCCCLXXVII. & indictione XII. Nonas Octobris, præcellentissimus Imperator Karolus sanctæ recordationis insignísq; memoriæ temporalem finiens cursum, feliciter, vt credimus, ad gaudia migrauit æterna. Hic siquidē fuit serenissimi Augusti Hludouici filius ac nepos gloriosissimi Cęsaris eiusdem nominis Karoli, cuius celsitudinis atque dulcędinis nobilissima propinqua eius Bertrada Abbatissa cum omni congregatione sibi commissa

ſupplicationibus deuotiſſimis aſſiduè memor, hanc memoriam litteris compendio comprehenſam fecit deſcribi, quæ in eius anniuerſario annuatim recitaretur, eiúſque memoria ſemper haberetur.

* *

ANNO incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCCXIX. cecidit Remis grando mirabilis ouum gallinæ ſuperans magnitudine: quæ verò diſtendebatur in latitudine occupabat medium palmæ. Sed & grãdior per alia quædam loca viſa eſt cecidiſſe. Hoc anno nihil vini in pago Remenſi niſi parum admodum fuit. Nordmanni omnem Brittãniam in cornu Galliæ in ora ſcilicet maritima ſitam depopulantur, proterunt atque delent, abductis, venditis, cæteríſque cunctis eiectis Brittonibus. Hungarij Italiam partem Franciæ, regnum ſcilicet Lodharij, depredantur.

ANNO DCCCCXX. pene omnes Franciæ Comites regem ſuum Karolum apud vrbẽ Sueſſionem, quia Haganonem conſiliarium ſuum, quem de mediocribus potentẽ fecerat, dimittere nolebat, reliquerũt. Heriueus autem Remorum Archiepiſcopus accipiẽs regem cum omnes eum deſeruiſſent, duxit eum ad hoſpicia ſua in villa quę

dicitur Carcasiria. In crastinum verò venerunt in Crusinacum Remensis Episcopij villam, ibíque manserunt donec Remis venirent. Sicque deduxit eum per septem ferè menses, vsquequo illi suos principes eúmque suo restitueret regno. Postea profectus est Archiepiscopus Heriueus super Mosam propter quoddã castellum in terra sui Episcopij situm quod nominant * *Macerias* recipiẽdum, quod tenebat Erlebaldus Comes pagi Castricensis cõtra illum, quem tunc etiam habebat excommunicatum, propter illa quę ipsius Episcopatus familiæ frequentia ingerebat mala, proptérque Altumontem Ecclesiæ Remẽsis, quod furtim irruperat castrum. Archiepiscopus autem postquam præfatum castellum, id est Macerias, cum suis fidelibus per quatuor fere hebdomadas obsedisset, deserẽte tandem illud Erlebaldo recepit, & dispositis inibi custodiis, reuersus est Remis. Qui Erlebaldus profectus ad regem qui tunc morabatur in pago VVarmacensi sedens contra Henricum principem transrenensem, ibi ab hostibus sibi regis superuenientibus interfectus est. Hoc anno, sequenti quoque, agitatur inter Hilduinum Episcopum & Richarium Abbatem de Episco-

* *M. Macheriæ.*

patu Tungrensi contentio. Siquidem Rex illud Episcopium Richario, quia Hilduinus à se desciuit cui prius ipsum concesserat, dedit. Hermannus verò Archiepiscopus Hilduinum ibi Episcopum, eligente clero ac populo, fauente necnon Gisleberto quem plurimi Lotharienses principem relicto karolo Rege delegerant, ordinauit. Karolus verò reuersis ad se Lotharienfibus & ipso Gisleberto, Richario Abbati non Hilduino Episcopo ipsum Episcopatum consentiebat. Remis in monasterio Sancti Petri ad portam Basilicarem, cereus quem ibi posuerant hi ciues qui Romam ad visitanda Apostolorum limina profecti fuerant, accensus est etiam ter igni cœlesti. Ad idem quoque monasterium quædam puella aduenerat nomine Osanna de pago Vonzinse, carnem non comedens, neque panem ab annis iam duobus edere valens, cui multæ visiones ostendebantur. Hæc in ipsis diebus, hebdomada plena, iacuit immota & sanguinem cum omni admiratione sudauit ita, vt frons eius tota & facies vsque ad collum operiretur sanguine: in qua vita, vel tantum calor remanserat, halitu etiam tenuissimè spirante. Tunc quoque multa se vidisse perhibuit, ex quibus

aliqua dixit, plurima quæ viderat, se dicere non audere professa est. Tunc etiam circa Remensem vrbem mel in spicis inuentũ est, & flores quibusdam in arboribus maturis vel collectis iam fructibus.

ANNO DCCCCXXI. incarnati Verbi, Rodulfus Episcopus montis Lauduni moritur. Cui succedit Adelelmus eiusdem loci thesaurarius Remis à domno Heriueo Episcopus ordinatus. Anglorum Romã proficiscẽtium plurimi inter angustias Alpium lapidibus à Sarracenis obruti sunt. Sinodus apud Trosleium habita, cui præsedit Heriueus Archiepiscopus, præsente quoque Karolo Rege, cuius obtentu Herlebaldus ibi Castricensis absoluitur. Ricardus Marchio de Burgundia obiit. Karolus Rex in regnum Lodharij abiit, receptísque per vim quibusdam Ricuini infidelis sui præsidiis, & facta pactione vsque ad missam sancti Martini cum Heinrico principe transrenensi, reuersus est in montem Lauduni. Tempestates hoc anno diuersis in locis plurimæ, homines quoque fulmine exanimati & domus incensæ. Æstus in æstate magnus & fœni plurimum. Siccitas ingens tribus ferè continua mensibus Iulio, Augusto atque Septembri. Rotbertus comes

Nortmannos qui Ligerim fluuium occupauerant, per quinque menses obsedit, acceptisque ab eis obsidibus, Brittanniam ipsis quam vastauerant cum Nannetico pago concessit, quique fidem Christi ceperunt suscipere. Erluinus Beluacensis Episcopus obiit. Karolus iterum pacem cum Heinrico firmat.

ANNO DCCCCXXII. Karolus regnũ Lodhariense ob persecutionem Gisleberti & Ottonis, rapinis, sacrilegiis atque incendiis, etiam in tempore Quadragesimæ, sicut & tota hieme vastat. Richarius qui Romã profectus fuerat propter Episcopium Tungrense reuersus est, ordinatus à Iohãne Papa Episcopus, Hilduino ab ipso Papa excommunicato, qui etiam illo abierat Episcopus * *Drogo* Episcopus de Tullo moritur, cui successit Goslinus. Berengario Lãgobardorum Imperatore, regno ab optimatibus suis deturbato, Rodulfus Cisalpinæ Galliæ Rex ab ipsis in regnum admittitur: & Hungari, actione prædicti Berengarij, multis captis oppidis, Italiam depopulantur. Karolo denique Laudunum regresso, Hugo filius Rotberti post Pascha super Vidulam venit, vbi apud villam Fimmas, Heriuei Archiepiscopi fideles cum quibus-

*M. Rogo.

quibuſdam Fráciæ Comitibus obuios habuit. quo cũ eiſdem ſuper Axonam in pagũ Laudunenſem profecto, propter prędictum Haganonem cui Rex abbatiam Rothildis * amitæ ſuæ, ſocrus autem Hugonis dederat nomine * Calam, Karolus cum Heriberto & Haganone clam Laudunum egreſſus, ob Haganonis amorem, huius cauſa timoris trans Moſam profectus eſt. Quem inſecutus Hugo cum ceteris pugnatorum duobus milibus vſque Moſam, Giſlebertum Lotharienſem obuium habuit, cum quo à patre, qui eum proſequutus fuerat, & ſuper Axonem in pago Laudunenſi ſedebat, ad colloquium reuocatus reuertitur. Quo comperto, Karolus, Moſa retranſmiſſa, cum nonnullis qui ad ſe venerant Lodharienſibus, villas Remenſis Eccleſiæ deprædari necnon incendere cæpit. Altmontem quoque caſtrum bellando, non ſine clade ſuorum, cepit aque diripuit. Robertus igitur ſuper Maternam fluuium Rodulfo filio Richardi, genero ſuo procedit obuiam. quem ſubſequens Karolus cum Lotharienſibus Maternam tranſiit, & caſtrum * Sparnaci direptum eſt ab Haganonis complicibus. Robertus etiam, præfato Rodulfo cum Burgundionibus ve-

M. amica.
D. Golam
D. Sparnau

L

niente ; fluuium transiens subter Sparnacum non longius tribus leugis ab exercitu Karoli castra metatus est. Vbi vna magis ebdomada consederunt, vtrimque ad colloquium cæteri præter Haganonem & karolum venientes. Hugo interea filius Richardi ad Rotbertum veniens, ducentos circiter ex his qui cum Haganone erant, obuios habuit in villas Episcopij Remensis abeuntes prædari. Quibus captis, tribus tantum occisis, equos cum armis abstulit, & ad suos ignominia oneratos remisit cæteros. Hinc Robertus apud Calmiciacum, & karolus circa Remis castra metati sunt. vbi cum tribus continuis consedisset diebus, vna scilicet à ciuitate leuga, & nonnulli ex equis illorum caperentur à ciuibus Remorum, vna tantum die, Dominica videlicet Pentecostes, contra vrbem pugnauerunt : vbi nonnullis occisis ex Lodhariensibus, vulneratísque plurimis, nox prælium diremit. Audito denique, quod hi qui cum Rotberto erãt Laudunum captum haberent, & thesauros Haganonis qui inibi erant dispertiti essent, & vnum de fratribus eius ibi comprehendissent, karolus cum Haganone Laudunum contendit : Lodharienses quidam

regrediuntur ad sua, quidam cum karolo pergunt. Robertus super Axonam tentoria fixit. karolus, abnegato sibi introitu Lauduni, resedit super fluuium Saram, & Rotbertus castra metatus est super Aleam. Et cum cotidie copiis Roberti crescentibus, decrescerent karoli, clam tandem secedens cum Haganone trans Mosam proficiscitur. Franci Rotbertum seniorem eligunt ipsique sese committunt. Rotbertus itaque Rex Remis apud sanctũ Remigium ab Episcopis & primatibus regni constituitur. Heriueus Remorum Archiepiscopus obiit tertia die post cõsecrationem Rotberti regis, scilicet sexto Nonas Iulij, quarto die antequam vicesimum secundum sui Episcopatus expleret annum: cui successit in Episcopatum Seulfus, qui tunc eiusdẽ vrbis ministerio fungebatur Archidiaconatus. Apud Camaracum quasi tres soles apparere, vel Sol tres orbes à se inuicem distantes habere: Item duo in cœlo spicula contra se vtrinque propinquantia, donec nube sunt cooperta: Item duo stipites sibimet in cœlo propinquantes, quousque similiter operti sunt nube. Robertus filium suum Hugonem in regnum Lotharij mittit cum ali-

D. Capremortē quo Francorum agmine propter * Capræmontem Gisleberti castrũ obsidione liberãdum, quod karolus premebat obsessum. Quo comperto, karolus obsidionem relinquit, & Hugo, acceptis obsidibus à quibusdam Lotharienfibus, ad patrem remeauit. Terræmotus in pago Camaracensi factus, ex quo domus inibi nonnullæ subuersæ sunt. In pago quoque Parisiaco, in villa D. Iesedis quæ dicitur * Gesedis, multa miracula in Ecclesia sancti Petri à quarto superiore anno, ex quo scilicet reliquiæ de barba ipsius Apostoli illuc sunt relatæ, facta memorantur: ita vt inter cæcos & claudos vel cõtractos, amplius quam centum septuaginta sanitate donati referantur. Dæmoniaci verò, quotquot illo abierunt, sano sensu, pulsis dæmonibus, redierunt: præter alia innumerabilia quæ ibidem sunt acta.

Anno DCCCCXXIII. Rotbertus in regnum Lotharienfe proficiscitur locuturus cum Heinrico, qui ei obuiam venit in pagum Ribuariarium super fluuium Ruram, vbi se inuicem pauerunt, &, pacta amicitia datisque ab alterutro muneribus, discesserunt: vbi etiam quidam Lotharienses dederunt obsides, & inducias à Rotberto acceperũt vsque in kal. Octobris. Nord-

manni Aquitaniam Aruerniámque deprę-dabantur, contra quos VVillelmus Dux Aquitaniorum & Ragemundus pugnauerunt: & cæſa ſunt ibi ex Nordmannis duodecim milia. Boſo filius Richardi Ricuïnum in lecto languentem occidit. karolus cum ſuis Lotharienſibus inducias quas nuper à Rotberto acceperant, infringẽtibus, Moſam tranſiens ad Atiniacum venit, & antequam Rotbertus ſuos fideles adunare potuiſſet, ſuper Axonam inſperate, vbi Rotbertum ſub vrbe Sueſſionica ſedere compererat, adiit, & in craſtinum die Dominica hora iam ſexta præterita, Francis dehinc illa die prælium non ſperantibus, plurimis quoque prandentibus, karolus Axonem tranſiit, & ſuper Rotbertum cum armatis Lodharienſibus venit, commiſſóque prælio, multis ex vtraque parte cadentibus, Rotbertus quoque Rex lanceis perfoſſus cecidit. Hi tamen qui erant ex parte Rotberti, Hugo ſcilicet filius ipſius & Heribertus cum cæteris victoria potiti, karolum cum ſuis Lodharienſibus in fugam verterunt: ſed, ob mortem regis ſui Rotberti, eos perſequi deſtiterunt: Campum verò obtinuerunt, ſpoliáque ab eis, maximè autẽ ruſticanis & ex Sueſſionicæ vrbis

ſuburbio cõfluentibus direpta ſunt. Lodharienſes denique, perditis multis angariis quas Rotgarius comes accipiẽs in Laudunum caſtrum abduxit, relictóque infra regnum Franciæ karolo, reuertuntur ad ſua. karolus dehinc Heribertum comitem, Seulfum Archiepiſcopum, cæteróſque regni primates multis legationibus vt ad ſe reuertantur, exorat. Quod illi renuentes, pro Rodulfo in Burgundiã tranſmiſerunt, qui ocius, cum multa ſuorum manu, illis occurrit: Auditóque Franci quod karolus ad ſe venire Nortmannos mandaſſet, ne illi coniungerentur, inter karolum atque Notdmãnos ſuper Iſaram fluuiũ cum Rodulfo medij reſederunt. Tuncque, karolo trans Moſam refugiente, Rodulfum cũcti eligunt. Rodulfus filius Richardi Rex apud vrbem Sueſſionicam, * in Monaſterio ſancti Medardi, * conſtituitur, & Heribertus Comes Bernardum cõſobrinum ſuum cum aliis legatis conſilium quod per illos agebatur, vt fertur, ignorantibus, ad karolum dirigit, qui ab eiſdem ſacramentis perſuaſus, ad Heribertum cum paucis proficiſcitur: quique eũ in caſtello ſuo ſuper Somnam apud ſanctum Quintinũ ſuſcepit, indéque his qui cum eo venerant, remiſſis,

karolum in quandam munitionem suam quæ vocatur Castellum Theoderici super Maternam fluuium deduci fecit, ibíque illum, subministratis victui necessariis, sub custodia detinuit: & sic ipse Rodulfum regem in Burgũdiam prosecutus est. Interea Ragenoldus princeps Nortmãnorum qui in fluuio Ligeri versabantur, karoli frequẽtibus missis iampridem excitus, Franciam trans Isarã coniunctis sibi plurimis ex Rodomo prædatur: cuius castris superuenientes fideles Heriberti qui per castella remãserant, adiũctis sibi Rodulfo priuigno Rotgeri & Ingobranno comitibus, prędam ingentem eripuerunt & captiui mille ibidem liberati sũt. Quo cognito, Ragenoldus exagitatus furore, in pagum Atrabatensem prædatum progreditur: cui obuius factus comes Adelelmus sexcentos ex eis strauit, cæteris fuga prolapsis, cum quibus Ragenoldus ad munitionum suarum properat refugia: indéque quantas potest exercere non desinit prædas & latrocinia. Quibus vrgentibus causis Rodulfus Rex ab Hugone filio Rotberti accitus de Burgundia venit ad Compẽdium super Isaram, & audito quod Nordmanni pagum Beluacensem deprædabantur, illò transiit cũ Seulfo

Archiepiſcopo & Heriberto comite aliiſque quibuſdam & electis viris fortibus.

M. Ita

* Itta fluuio trãſito ingreſſus eſt terrã, quæ dudum Nortmannis ad fidem Chriſti venientibus, vt hanc fidem colerẽt, & pacem haberent, fuerat data. Partẽ quoque ipſius

D. Ipſum

terræ Rex cum Francis, quia * ipſi Nordmanni pacem quã pepigerant propter promiſſiones karoli qui eis latitudinem terræ pollicitus fuerat, infregere, cædibus & igne deuaſtat. His verò rebus eum intentum legati adeunt Lotharienſium, ſe ſuáque ipſi ſubdere ſpondentium: Quorum legatione reuocatus ab hac deuaſtatione, cũ primatum, qui ſecum aderant, conſilio, Lotharienſibus obuiam pergit, Hugone & Heriberto Comitibus ad præſidium patriæ trãs Iſaram relictis. Lotharienſes illi obuiam iuxta Moſomum veniũt, & vxor ipſius nomine Emma regis Roberti filia Remis interim ab Seulfo Archipræſule conſecratur regina. Rodulfus à plurimis Lothariẽſium ſuſceptus in regno, petitur à VVigerico Metenſium Epiſcopo receptũ ire quoddam caſtrum in pagum Eliſatium, nomine Zabrenam: vbi toto pæne demoratus au-

M. Catellanis qui

tũno * Caſtellanis quia tranſrenẽſes erãt, auxiliũ ab Heinrico fruſtra expectantibus, tandẽ obſidibus ab eis acceptis, Laudunũ

ad vxorem suam reuertitur. Interea Nordmannis quosdã pagos nostros trans Isarã, & nostratibus eorum terram deprædantibus, crebris alternatim directis legationibus, pacem Heriberto comiti & Seulfo Archiepiscopo pollicentur, cæterísque Frãcis qui cũ ipsis contra Nordmannos sedebãt, si tamen eis terra daretur quam spaciosam petebãt vltra Sequanam. Rodulfo interea rege, vt dictũ est, Laudunũ reuerso obsides illi mittunt, & inducias ab eo vsque ad mediũ Maium accipiunt. Dum hæc geruntur, Heinricus, inuitantibus se Gisleberto Comite & Rotgario Treuirorũ p̃sule, qui necdũ se Rodulfo subdiderant, Renũ transmisisse regnúmquè Lotharij deprædari nunciãtur. Depopulatus est autem quod inter Renum & Mosellam interiacet, gregũ armentorúmque abductione, ac cæterarũ opũ exhaustu, cũ plurimorũ quoque iuuẽtutis captiuitate. quique audito quod Rodulfus exercitus non modo è Frãcia, quin ex omni cogeret Burgũdia, in suo se regno recepit, datis induciis Lodhariensibus vsque kal. Octobris sequentis anni. Otto tantum, ex his qui se Rodulfo commiserãt, ad Heinricũ defecit. * VVilgericus Episcopus Zabrenam vt recepit, euertit. Camaracus male prouiso cõflagrauit incẽdio. D. VVigerius

Alter Rodulfus Cisalpinæ Galliæ Rex, quē Italici * abiecto Rege suo Berengario in regnum receperant, cum ipso Berengario conflixit, eúmque deuicit, vbi mille quingenti viri ceccidisse dicuntur. Seulfo Archiepiscopo Archiepiscopalis infula, quæ pallium nominatur, ab Iohāne Papa transmittitur. Multitudo Anglorū limina sancti Petri orationis gratia petentium inter Alpes à Saracenis trucidatur. Dado Virdunensium Episcopus obiit, & Episcopatus eius Hugoni, ab Rodulfo rege conceditur, quique presbyter Remis ab Seulfo Archiepiscopo consecratur.

M. accepto

ANNO DCCCCXXIIII. incipiente, fit exactio per Franciam pecuniæ collaticiæ quæ Nortmannis pacto pacis daretur: & Rodulfus Rex profectionem parabat in Aquitaniam, quia VVillelmus eiusdem regionis princeps subdi sibi differebat. Qui, comperto quod Rodulfus in Aquitaniam cum hostili manu properaret, ei obuiam super Ligerim venit, & intercurrentibus alternatim legatis, tandem ad colloquium super ipsum flumen Ligerim infra pagum Augustidunensem conuenere: vbi tota die immorati Rodulfus ex hac, VVillelmus ex illa fluminis ora, nuntiis vtrimque progre-

dientibus; sicque die consumpta, flumen tandem VVillelmus transiens ad Rodulfum iam noctu peruenit: & equo desiliens, ad regem equo insidentem pedibus accessit. Quem postquam Rex osculatus est, vtrimque discessũ. In crastino ad regẽ regreditur VVillelmus, & octo dierum acceptis induciis, post finitam ebdomadam sese regi committit: Et Rex illi Biturigensem pagum restituit, quem illi nuper auxilio fretus Rotberti necdum tamen regis vi dempserat cum ciuitate Biturigis. Heriberto deniq; * Parronam, & Hugoni filio Rotberti Cinomannis dedit. Seulfus quoque Episcopus terram sancti Remigij coniacentem in Lugdunensi prouincia, de qua Heriueus Episcopus nihil habuerat, ab Hugone de Vienna qui eidem colloquio intererat, reimpetrauit. Inde reuersi circa quoddam castellum venimus, quod dicitur, mons sancti Ioannis. Hoc Ragenardus inuaserat ac retinebat. Hortatu tamen nepotum suorum VValonis & Gisleberti ceterorúmque quos Rex ad id expugnãdum miserat, obsidem regi filium suum transmisit: quẽ Rex exoratus à propinquis Raginardi & Hugone fratre suo, recipi iussit, & Ragenardo inducias dedit, cęteró sque om

D. Peronam

nes qui cum Ragenardo erant obstrictos sacramenro reliquit. Interea Gislebertum Berengarius qui sororem ipsius habebat, comprehendit, quemque oblatis obsidibus sibi pro eo filiis Ragenarij fratris ipsius Gisleberti dimisit. Idem verò Gislebertus dimissus terrã Berengarij Ragenariique fratris sui & Isaac Comitis deprędationibus plurimis vastat. Post hęc Regi Radulfo legatos vt ab eo reciperetur, dirigit. Quod Rex fideliũ suorũ cõsilio ipsius abominatus periuria & instabilitatem, facere contempsit. Hungari ductu regis Berengarij, quem Langobardi pepulerant, Italiam depopulãtur. Papiam quoque vrbem populosissimã atque opulentissimam igne succendunt: vbi opes periere innumerabiles, Ecclesię XLIII. succensæ, vrbis ipsius Episcopus cum Episcopo Vercellensi qui secum erat, igne fumóque necatur: atque ex illa pœne innumerabili multitudine, ducenti tantum superfuisse memorantur, qui ex reliquiis vrbis incensæ quas inter cineres legerant, argenti modios octo dederũt Hungaris, vitam murósque ciuitatis vacuæ redimentes. His expletis Hungari per abruta trãseuntes Alpium iuga, veniunt in Galliam. Quos Rodulfus Cisalpinæ Rex Gal-

liæ & Hugo Viennensis inter angustias collium Alpinarum claudunt. vnde inopinato loco per deuia mõtis euadentes, Gothiam impetunt. quos insequentes prædicti Duces sternunt ex eis quos reperire poterant. Interea Berengarius Italiæ Rex à suis interimitur. [Nordmanni cum Francis pacem ineunt sacramentis per Hugonem & Heribertum Comites, Seulfum quoque Archiepiscopum, absente Rege Rodulfo, eius tamen consensu, terra illis aucta: Cinomannis & Baiocæ pacto pacis eis concessæ] [Hungari qui Gothiam vastabant, pestem quandam perpessi, capitum inflatione ac dissinteria pæne cũcti paucis euadentibus nunciantur esse consumpti.] Rodulfus Rex Franciæ placitum * habuit apud Atiniacum. Tunc inde profectionem parans in regnum Lotharij, grauissimo languore corripitur, cuius vi recidiua, dum iam conualescere putabatur, opprimitur: & pene desperatus à pluribus, Remis ad sanctum Remigium se deferri * fecit. vbi * nonnulla dona largitus, ceterum, præter vxoris partem, quicquid sibi thesaurorum supererat, per monasteria Franciæ Burgundiæque direxit, & quatuor ebdomadibus apud sanctum Remigium demoratus, tan-

D. tenuit

D. petiit

M. non multa

dem redintegrata ſanitate, Sueſſionicam petiit vrbẽ, indéque regreditur in Burgũdiam. Heinricus æque in ipſis Sarmatarum finibus, valitudine corporis, tota detinetur æſtate. Interim contentio inter Giſlebertum & * Ragenarium fratrẽ eius, nec minor inter Boſonem & Ottonem cædibus, incẽdiis ac deprædationibus vtrobiq; patratur. Iſaac quoque Comes quoddam caſtellum Stephani Camaracenſis Epiſcopi doloſa infeſtatione comprehendens incendit. Præſidij etiam Heriberti turris ſuper Maternam fluuium, vbi Karolus cuſtodiebatur, ſubitaneo conflagrauit incendio. * Ragenoldus cum ſuis Nordmannis, quia nondum poſſeſſionem intra Gallias acceperat, terram Hugonis inter Ligerim & Sequanam depopulatur. Synodus Epiſcoporum Remenſis dioceſeos apud Trosleium Octobri menſe habita, Seulfo Archiepiſcopo prɇſidẽte, in qua Iſaac Comes ad emendationem & ſatisfactionem venit pro his quæ praue aduerſus Eccleſiam Camaracenſem perpetrauerat, & vadatus argenti * libris centum, pacatur cũ Stephano præfatæ vrbis Epiſcopo, prɇſente Heriberto & pluribus Franciæ Comitibus. Rodulfus Rex caſtellum montis ſancti

D. Ragenerum

Rainoldus

M. Libras

Iohannis,id Ragenardo, inuito licet,deferente, recepit, ſicque Franciam repetiit. VVillelmus & Hugo filius Roberti cum Ragenoldo de ſua terra paciſcuntur,& Ragenoldus cum ſuis Nordmannis in Burgundiã proficiſcitur. Inluminationes candelarum hoc anno multæ per diuerſa Franciæ loca, orto repente lumine, factæ,& viſiones ſanctorum cuidam presbytero nomine Ebrulfo in villari Moſomo proximo commanenti oſtenſæ. Remis in Eccleſiæ ſanctæ Mariæ ſolemnitate omnium ſanctorum quidam diu cõtractus, cuius coxæ cruribus inhæſerant iunctæ poplitum neruis ita retractis, virtute diuina ſolutus & ereptus eſt. *

ANNO DCCCCXXV. redintegrante, Ragenoldus cum ſuis Nordmannis Burgũdiam depopulabatur. cum quo VVarnerius & Manaſſes Comites, Anſegiſus & * Gozcelinus præſules congreſſi apud montem Calaun Nordmãnorum pluſquam DCCC. ſternunt. VVarnerius comes ibi equo cui ſedebat occiſo, captus & interẽptus eſt, & Anſegiſus Trecaſſinæ vrbis Epiſcopus vulneratus. Quo Rodulfus Rex comperto, in Burgundiam cum quibuſdam ex Francia militibus ſcilicet Remenſis Eccleſiæ, &

D. Getſelinus

Abbone Sueſſionẽſi Epiſcopo, paucis etiã aliis ſecum comitantibus, proficiſcitur, Heriberto quoque Comite ſe proſequente; collectáque ex Burgundia militum manu non pauca, venit vſque ad caſtra Nordmannorum ſuper Sequanam. Ibíque ab

M. aliis * iis qui ex Francia perrexerant, pedeſtri pugna certatum ad caſtra. Videntes verò quod illi qui erant cum rege, pars ſcilicet exercitus maxima, neque caſtra inuadere, neque equis deſilire temptarent, compulſis in caſtra Nordmannis qui fugerant, ad pugnandum egreſſi, quibuſdam quoque proſtratis, à caſtrorum peruaſione diſcedunt, caſtráque duobus vel tribus milibus à Nordmannorum caſtris metantur in girum, Hugone Rotberti filio è contra ſuper Sequanam hac ex parte caſtra metato: vbi, propinquiorem caſtrorũ obſidionem procraſtinantibus Francis, & de die in diem differentibus, naues à Pariſio venturas expectando, eruptione clam facta quorundam noſtrorum, veluti fertur, aſſẽſu, Nordmanni ſua caſtra linquentes & ſaltum quendam, iter ſuum tutandi gratia, petentes, euadunt. noſtrorum verò quique regrediuntur ad ſua. Ieiuniis itaque ceptis quadrageſimalibus, Heribertus cum Giſleberto

berto, indéque cum Hugone locutus, regem accersiuit ex Burgundia, qui festinanter adueniens, Camaracum Lotharienſibus atque Giſleberto proficiſcitur obuiam: Quique hoc placitum omittentes, ſuper Moſam ad eum veniunt, ſuique Giſlebertus & Otto efficiuntur. Nordmanni de Rodomo fœdus quod olim pepigerant irrumpentes, pagum Beluacenſem atque Ambianenſem depopulantur. Ambianis ciuitas malè prouiſo confugientium igne ſuccenſa eſt. Sic & Atrabatis ſubito exorto conflagrauit incendio. Nordmanni vſque ad Nouiomagum prædatum veniunt, & ſuburbana ſuccendunt. Caſtelliani cum ſuburbanis egredientes, Nordmannos repellunt, ſternunt quos poterãt, partem ſuburbij liberant. Baiocenſes interim terram Nordmannorum vltra Sequanam, deprædantur. Quo comperto, Pariſiaci & ipſi quoque cum quibuſdam fidelibus Hugonis filij Rotberti, & quorundam caſtellorum oppidanis, partem quandam pagi Rothomagenſis, qui poſſidebatur à Nordmannis, cis Sequanam, depopulati ſunt, villis ſuccenſis, pecoribus abductis, nonnullis etiam Nordmannorum interfectis. Heribertus comes interea cum pau-

cis Francorum, quia parum adhuc herbæ inueniebatur equis, transitum Nordmannis prohibendi gratia, super Isaram residebat. Nordmanni terræ suæ cognita vastatione in sua festinanter rediere. Heinricus denique Renum trãsiens oppidum quoddam nomine Tulpiacum quod Gisleberti fideles tutabantur, vi cepit: nec diu demoratus infra regnum Lotharij ad sua trans Renum regreditur obsidibus à Gisleberto acceptis. Hilgandus Comes & cæteri maritimi Franci loca sibi vicina nuper à Nordmannis possessa peruadentes deuastant. Rodulfus interea de Burgũdia reuertitur in Franciam, &, vt se ad bellum contra Nordmannos præpararent, Francis bãno denunciat. Heribertus igitur expeditione cœpta cõtra Nordmannos cum militibus Remensis Ecclesiæ, Arnulfus quoque comes & cæteri maritimi Franci præsidium quoddam Nordmannorum adgrediuntur, quo etiam Rollo princeps eorum mille Nordmannos præter ipsius inhabitatores oppidi ex Rodomo transmiserat. Idem verò castrum secus mare situm vocabatur Auga. Quod circumdantes Franci, vallum quo pro antemurali cingebatur, irrũpunt, murúmque infringentes conscen-

dunt, & oppido pugnando potiti, mares cunctos interimunt, munitionem succendunt. Nonnulli tamen euadētes finitimam quandam occupant insulam: quam adgredientes Franci, maiore licet mora quam oppidum ceperant, capiunt. Quod videntes Nordmanni qui armis vitam pro posse tutabantur, postquam spem vitæ amisissent, quidam se fluctibus immergunt, quidam, vt enatarunt, iugulati sunt. Et alij quidem, Francorum necabantur gladiis, alij propriis se oppetebant telis. Sícque omnibus prostratis, & præda non modica direpta, Franci reuertuntur ad sua. Rodulfus autem Rex cum Hugone & Burgūdionibus in pago Beluacensi sedebat. Per idem tempus Seulfus Remorum Archiepiscopus obiit, expletis in Episcopatu annis tribus & diebus quinque. Heribertus Comes Remis venit, & vassallos ipsius Ecclesiæ, sed & clericos de electione rectoris ad suum consilium intendere fecit. Hugo filius Rotberti pactum securitatis accipit à Nordmannis, terra filiorum Balduini, Rodulfi quoque de Gaugeio atque * Hilgaldi extra securitatē relicta. Episcopatus Remensis Heriberto comiti cōmissus est sub obtentu filij sui Hugonis admodū paruuli,

D. Hilgaudi

necdum, ceu ferebatur, quinquennis. Abbo Episcopus Romam petit cum legatis Heriberti Comitis. Heinrico cuncti se Lotharienses committunt, & ipse Bernuino Dadonis Episcopi nepoti, Episcopiũ Virdunense concedit. Qui & expulso Hugone presbytero cui Rodulfus illud dederat, ibidem ordinatur Episcopus.

ANNVS DCCCCXXVI. incipiebat, & Rodulfus REX cum Heriberto Comite & quibusdam maritimis Francis Nordmannos in pago Atrabatensi quodam saltu coarctatos obsidebat, cum repentè post aliquot dies noctu eruptione cœpta, Nordmanni castra REGIS aggrediuntur: ibíque REGI, ne à Nordmannis comprehẽderetur, succursum ab Heriberto, succensisque casis quibusdam, pugnatum ad castra. Nordmanni tandem à castrorum peruasione repulsi recedunt. Rex ibi vulneratus & Hilgaudus comes interemptus est. Nordmanni mille & centum dicuntur ibidem occisi. Sicque Rodulfus Laudunum reuertitur, & Nordmanni, vsque in pagum Porcensem, siluestria loca deprædantur. Hungari quoque
D. Venzinsem RHENO transmeato vsque in pagum * Vozinsem prædis incẽdiisque desæuiũt. Luna quartadecima Sabbato sancto die KALẼDA-

rum Apriliũ, passa defectũ & in pallorẽ cõuersa est quadam luminis relicta particula, veluti esset secunda. Sicque aurora iam incipiẽte in sanguineum tota mutata est colorem. Corpus sancti Remigij, & aliorum quorundam sanctorum pignora, Hungarorum metu Remis à suis monasteriis sunt delata. inter quæ sanctæ quoque VVallburgis reliquiæ, ad quas nonnulla exercebantur miracula. Exactio pecuniæ collaticiæ Nordmannis pacto pacis dandæ, publicè fit per Franciam atque Burgundiam. Data igitur pecunia pax vtrimque est cum iuramento firmata. Hinc exercitus ex Frãcia Burgundiáque cum Rodulfo Rege & Heriberto Comite proficiscitur super Ligerim, & acceptis obsidibus ab vrbe Niuernensi, quam frater VVillelmi cõtra regem tutabatur, in Aquitaniã ad persequendum VVillelmũ qui à rege forte desciuerat, trãseunt: insequunturque fugientem, donec rumor infestationis Hungarorũ, quod iterum iam Renum transissent, exercitum in Fráciam repedare coëgit. Hugo filius Bertæ rex Romæ super Italiam constituitur, expulso Rodulfo Cisalpinæ Galliæ rege, qui regnum illud peruaserat, & alteri fœminæ viuente vxore sua se copulauerat,

Occiso quoque à filiis Bertæ Burchardo Alamannorum principe, ipsius Rodulfi socero, qui Alpes cum ipso transmearat, Italiam regni gratia recuperandi genero. Hugo presbyter expulsus Virduno defungitur. Ebrardus * quoque transrhenensis in regnum Lotharij mittitur ab Heinrico, iustitiam faciendi causa, & Lotharienses inter se pace consociat. Rodulfus Comes filius * Heloidis obiit. Non multo post etiã * Rotgarius vitricus eius Comes Laudunẽsis pagi decessit. Hugo filius Rotberti filiam Eaduuardi regis Anglorum, sororem coniugis Karoli duxit vxorem.

D. quidã

D. Heiluidis

D. Rotgardus

ANNO DCCCCXXVII. inter Rodulfum regem & Heribertum comitem pro Laudunensi comitatu quem Heribertus Odoni filio suo dari petebat, concedente illum rege cuidã filiorum Rotgarij nomine * Rotgario simultas exoritur. Acies igneæ Remis in cœlo mense Martio mane quadam die Dominica visę. Cui signo pestis euestigio successit, quasi febris & tussis, quæ mixta quoque mortalitate in cunctas Germaniæ Galliæque gentes irrepsit. VVidricus Metensis Antistes defungitur. Heribertus Comes legatos suos trans Renum dirigit ad Heinricem quibus reuersis euocatur ad

D. Rotgerio

colloquiũ Heinrici * pro eodem. ad quod properans cum Hugone Rotberti filio pace firmata, muneribus Heinricum honorat & honoratur ab illo. Ibi etiam Heinricus Episcopium Metẽsium, contemta electione ipsorum, cuidã, vt ferebatur, Dei seruo dedit, cognomento Bennoni. Hugo filius Rotberti & Heribertus Comes contra Nordmannos pergunt, qui super fluuium Ligerim morabãtur. Tẽpestas maxima pagum Laudunẽsem concussit, & Suessionicum, qua domus euersæ, arboresque multę fuerũt euulsæ, homines exanimati per loca diuersa quamplures. VVillelmus Aquitanorum princeps obiit. Nordmanni de Ligeri postquã obsessi sunt, ebdomadibus quinque ab Heriberto & Hugone, datis acceptisque obsidibus & concesso sibi pago Namnetico, pacẽ pepigere Francis. Sinodus sex Episcoporũ apud Trosleiũ habita cõtradicente Rege Rodulfo per missos Heriberti Comitis, & mandante illi vt Sinodum differret sibique obuiam ad Compendiũ veniret. quod ille agere renuit, Sinodo verò interfuit: vbi Herluinus Comes ad penitentiam venit pro vxore quã duxerat alia viuente. Post absolutionem sinodi, Heribertus Comes Laudunum ingredi vo-

* D. per eosdem: ad quos

luit. Præuenit autẽ eũ Rodulfus rex missis illò militibus ad custodiã loci: ipse * denique subsecutus, idem castellũ ingressus est. At Heribertus Karolum de custodia eiecit, secúmque in pagum Veromandinsem scilicet ad sanctum Quintinum deducit. Rodulfus verò in Burgundiã reuertitur * Rotgarij filiis cum vxore sua ad custodiã Lauduni relictis. Qui egredientes loca quæque deuastãt circa Codiciacum Episcopij Remensis castrũ. Karolus igitur cũ Heriberto colloquium petit Nordmannorum ad castellũ quod Auga vocatur, ibique se filius Rollonis Karolo committit, & amicitiam firmat cum Heriberto. Metus interea falsi rumoris Hungarorum, & fugæ per regnum Lothariense agitantur & Franciam.

D. denuo

D. Rotgerij

Anno DCCCCXXVIII. inchoante in ipsis solemniis ortus Christi Rodulfus de Burgũdia cũ hostili Burgundionũ manu venit in Franciam prædando & etiã loca quædã incendendo. Cui Hugo filius Roberti obuiã properat: uenientésque super Isarã, inter Rodulfum & Heribertũ comitẽ sequester & medius fuit, & ab Heriberto obsides accepit, donec iterũ ad denominatũ placitum conuenirent. Quo facto Rodulfus in Burgundiam reuertitur, non valẽs suadere

coniugi suæ, Lauduno discedere. At Heribertus Comes Remis cū Karolo venit, indéque litteras mittit Romā Iohanni Papę, significans ei de restitutione & honore Karoli, vt ille sibi etiā sub excōmunicationis interminatione mādauerat, se pro viribus decertare. Rodulfus rex & Heribertus Comes iterum ad placitum iam infra quadragesimā veniunt. Regina vxor Rodulfi Laudunum reliquit, & in Burgundiā redit. Heribert' Comes Lauduno potitur, & exinde placitum cum Nordmānis habuit, ipséque & Hugo filius Rotberti amicitiam cum eis pepigerunt. Filius tamen Heriberti Odo, quem Rollo habebat obsidē, non redditur illi, donec se committit Karolo pater, cum aliis quibusdā Frācię comitibus & Episcopis. Tēpestates variæ diuersis locis effusæ. Otgarius Ambianēsium præsul, vir sanctus & plenus dierum obiit, cuius vita vsque ad annos centum & amplius prolata refertur. Heribertus Comes quādam munitionem filiorum Lotharij quā dicūt Moritaniam super Scaldum fluuiū vi cepit & diruit. Interea missus Heriberti comitis Roma reuertitur, nūcians Iohannē Papam à VVidone fratre Hugonis regis propter simultatem quandā inter illos exortā, reclusū in carcerē. Odalricus Aquēsis quidā Episcopus in

Ecclesia Remensi recipitur ab Heriberto Comite ad celebrandum Episcopale duntaxat ministeriũ vice Hugonis ipsius Comitis filij adhuc paruuli, conceditúrque ipsi Odaprico abbatia tantum sancti Timothei cum præbenda canonica. Heinricus
D. Germania * Germanicus princeps cum multitudine Germanorum Renum trãsiit, & supra Mosam veniens, obsidet quoddam castrum Bosonis comitis nomine Durofostum, pro eo quod Boso ad legem venire nolebat de quibusdam abbatiis & terra Episcopij quã potestatis auctoritate ceperat, & pertinaciter Heinrici præcepta spernens, detinebat: mittenśque ad Bosonem, pacem spondet si ad se veniat. Qui acceptis obsidibus pacto securitatis ab Heinrico, venit ad eũ, eíque fidelitatem & pacem regno, iuramento promittit, terram quam vt ceperat reddit, data sibi alia, recompensationis gratia: pacatúrque tam ipse quam Ragenarius cum Gisleberto & cæteris Lothariẽsibus. Hugo & Heribertus ad Heinricum colloquij causa proficiscũtur: indeque reuertẽtes obuiam pergunt regi Rodulfo, rursúsque Heribertus se illi committit, iterum redacto sub custodia Karolo. Deinde cum Rodulfo proficiscitur in Burgundiam ob-

uiam Hugoni Italiæ regi. Vindemiæ pene peraguntur infra mensem Augustum. Hugo Rex habens colloquium cum Rodulfo, dedit Heriberto comiti Prouinciam * Viēnensem vice filij sui Odonis. Benno Metensis Episcopus insidiis appetitus, euiratus luminibusq; priuatus est. Rodulfus Rex Remis veniens pacem facit cum Karolo, reddens ei Atiniacum, muneribúsque honorans illum.

M. Viennensem

ANNO DCCCCXXVIIII. Heribertus & Hugo comites contra Bosonem Rodulfi Regis fratrem proficiscuntur propter quosdam Rothildis alodes nuper defūctæ, quos à Brosone peruasos repetebat Hugo gener ipsius Rothildis. At Heribertus Comes Victoriacum Bosonis castellum cœpit, & post hæc inducias dant Bosoni vsque ad finem Maij mēsis. Boso ad Heinricum profectus, pacem publicè iurare compellitur. Deroldus medicus Episcopatum Ambianensem adipiscitur, Albero Metensem, Bennoni quadam Abbatia sustentationis tenore concessa. Heribertus & Hugo Monasteriolum castellum Herluini filij Hilgaudi comitis obsident, tandémque acceptis obsidibus reuertuntur. Iohānes Papa dum à quadam potenti femina cognomine Ma-

rocia, principatu priuatus sub custodia detineretur, vt quidam, vi, vt plures astruunt, actus angore defungitur. Karolus quoque apud * Peronã obiit. Simultas inter Hugonem & Heribertum comites exoritur recepto Herluino ab Hugone cum terra sua, & Hilduino qui erat Hugonis, ab Heriberto. Viç Alpium à Sarracenis obsessæ, à quibus multi Romam proficisci volentes, impediti reuertuntur.

* D. Parronam

ANNO DCCCCXXX. Rodulfus Rex Nordmannos de Ligeri qui Aquitaniam deprædationib. infestabant, in pago Lemouicino vno prælio penè deleuit, & Aquitanos sibi subditos fecit. Heribertus Arnoldum qui erat Hugonis, recepit. Diuersi motus agitantur bellorum per Franciam inter Hugonem & Heribertum. Rodulfus Rex in Franciam veniens, pacem inter eos atque Bosonem multo labore per diuersa placita componit, & Heribertus Victoriacum Bosoni reddit. Adelelmo Laudunensium præsule defuncto Gozbertus nepos eius Episcopium adipiscitur. Heribertus Ansellum Bosonis Vassallum qui Victoriacum tenebat, cum ipso castello recipit, & Codiciacum illi cum alia terra concedit. Rodulfo rege in Burgundiam regresso, Lo-

tharienses in Franciam cum Gislcberto obuiam veniunt Hugoni, & oppidum quoddam nomine Duagium quod Arnoldus tenebat, adactum obsidione capiunt.

Interea homines Bosonis Victoriacum proditione recipiunt, & Mosomum fraude peruadunt. Boso relictis quibusdam fidelibus suis ad custodiam Mosomi, proficiscitur ad obsidionem castri præmemorati. At Heribertus à quibusdam Mosomensibus euocatus superuenit insperatus, transmissaque Mosa vadis inopinatis, & intrans oppidum, porta latenter à castellanis aperta, vasallos Bosonis qui ibi relicti ad munimen loci fuerant, omnes capit. Remis infra & circa Ecclesiam sanctæ Mariæ lumen magnum ab Aquilonari & Orientali parte, paulo ante initium diei apparuit.

ANNO DCCCCXXXI. Rodulfus Viennem profectus * Karolo Constantino Lugdouici Orbis filio, qui eã tenebat, subiectionẽ pollicitãte, reuertitur & Turonũ ad sanctũ Martinũ orationis gratia proficiscitur. Lotharienses interea Duagium capiũt, & Hugo illud Rotgario filio Rotgarij concedit. Heribertus vero castrum sancti Quintini, Arnoldo pro eo reddidit. Græci Saracenos per mare insequentes in Fraxinidum

D. Karlo Cõst. Ludouicũ orbi

ſallum, vbi erat refugium ipſorum, & vnde egredientes Italiam ſedulis prædabantur incurſibus, Alpibus etiam occupatis celeri Deo propitio internitione proterunt quidam cum Alpibus reddentes Italiam. Die purificationis beatæ Dei genitricis Mariæ Remis in Eccleſia ipſius quidam canonicorum famulus cuſtos Eccleſiæ ſancti Dionyſij & ſancti Tedulfi ſubito perculſus,contractus obriguit, neruis tam manuum quam baſium, ruentíque ſibi pauimenti os viſum eſt adhæſiſſe lapidi. Quo paulo poſt reſoluto tam manibus quã cruribus rigore conſtrictis, defertur immobilis, atque poſt quinta die Dominica manus ei reſoluuntur ad miſſam, & crura ſimiliter ad miſſam quintadecima. Cui res ſimilis die circumſionis Domini ante quinque annos in eadem acciderat Eccleſia, & reſolutus ibidem poſt triginta dies in ipſa purificationis fuerat ſolemnitate. Robertus * Epiſcopus Turonẽſis Eccleſiæ Roma remeans ſub Alpibus noctu infra tentoria cum comitantibus ſecum interimitur à latronibus. Giſlebertus filius Manaſſe à rege Rodulfo deſciuit propter Aualonem caſtrum,quod ab eo Emma regina abſtulerat, ſimúlque recedit Richar-

D. Archiepiſcopus

dus filius VVarnerij ob eandem rationem. Item inter Gislebertum Lothariensem & Bosonem simultas exoritur, pacato Bosone cum Heriberto, castrúmque Bosonis Durofostum à Gisleberto capitur: Itemque sub ipsis diebus Moritania municio filiorum Rotgarij ab Arnulfo filio Balduini. & Heribertus amicitiam Gisleberti Lodhariensis accipit. Boso relicto Heinrico ad Rodulfum regem vadit, indéque rediẽs * Catalaunicum castrum vi cæpit, exussit atque subuertit ob inimicitias Bouonis Episcopi cuius, homines quosdam Bosonis membris truncauerant. Rodulfus rex in Franciam reuertitur, & Heriberto comite ab illo deficiente rex iuncto sibi Hugone * castellum Heriberti Donineum nomine capit ac diruit, deinde Atrabatem obsidet. Heribertus comes adiunctis sibi per Gislebertum ducem Lothariensibus, contra regem vadit, pactísque induciis vsque Kal. Octobris vtrinque disceditur. Interim quidam fidelium Heriberti Remensi ex vrbe profecti quoddam Hugonis castrum super Vidulam nomine Brainã, quod ipso Hugo ab Episcopo Rotomagensi tulerat, capiunt atque subuertũt. Rodulfus rex litteras Remis mittit ad clerum & populum

D. Catalaunum

D. castrũ Doinincũ

pro agenda electione præsulis: ad quæ illi respondent se id agere non posse saluo suo electo, & electione manente quam fecerant. Heribertus Comes ad Heinricum proficiscitur eíque sese committit, & exercitus regis atque Hugonis Laudunensem & Remensem pagum deprædantur. Rodulfus Rex pergens ad Atiniacum, Hugonem ad Heinricum mittit, à quo Heinricus acceptis obsidibus, & pacta securitate trans Renum recedit. Interea Brittones qui remanserant Nordmannis in Cornu-Galliæ subditi, consurgentes aduersus eos qui se obtinuerant, in ipsis solemniis sancti Michaelis omnes interemisse dicuntur qui inter eos morabantur Nordmannos, cæso primum duce illorum nomine Felecan. Rodulfus Rex cum Hugone & Bosone, cæterísque suis, Remorum obsident vrbem, quam tertia tandem ebdomada post obsidionem, aperientibus sibi eis qui erant in ciuitate, ingressus, ordinari facit ibi præsulem * Artaldum monachum ex cœnobio sancti Remigij, qui iampridem, ipso tamen anno, reliquerat Heribertum & transierat ad Hugonem. Bouonem quoq; Catalaunensem Episcopum

D. Artoldum

pum qui a se desciuerat cum Heriberto, Rex capiens tradit custodiendum Hugoni, & ipsius Episcopatum Miloni clerico * tradidit. Sicque pergẽs Laudunum, obsidet inibi Heribertum qui ibidem sese concluserat cum suis: Nec diu persistẽs locum petit egrediendi, datóque sibi spacio, recedit dimissa vxore sua in arce quam infra Laudunum ipse construxerat. Ad quam postea capiendam maioris laboris & moræ opus regi fuit: qua vix tandem potitus in Burgundiam reuertitur, Aquitanis discordantibus obuiam proficiscens. Incon. Nordmannus qui morabatur in Ligeri, cum suis Brittanniam peruadit, victísque & cæsis vel eiectis Brittonibus regione potitur.

D. tribuit.

Anno dcccccxxxii. Rex Rodulfus in Burgundiam reuersus quædam castella Gisleberti & Richardi qui a se desciuerat, receptat. Airardus Nouiomensis Episcopus defungitur, & quidam clericus eius vrbis, qui fieri cupiebat Episcopus, Adelelmum comitem noctu in ciuitatem latenter muro conscenso recipit, a quo mane loci milites vrbe propulsi, collecta secum nõnulla suburbanorum manu, ciuitatem ag-

grediuntur, annitētibúſque qui infra muros remanſerant, ciuibus, quidam exuſta porta, quidam per Eccleſiæ feneſtram ingrediuntur. Adelelmus in Eccleſiam confugiēs ſecus altare cum quibuſdam qui ſecum introierant, interemptus eſt, & ciues
D.Hammo vrbē recipiunt. Heribertus Comes † Hamme caſtro recepto Hebrardum fratrē Herluini qui illud tenebat, capit. Rodulfus Rex cum Hugone locutus Bouonem Epiſcopum in gratiam recipit, eique ſuum, Catalaunenſe ſcilicet Epiſcopum reddit. VValbertus Corbeienſis Abbas Nouiomenſibus ordinatur Epiſcopus. Rodulfus Rex Giſleberto recepto, à Burgundia reuertitur in Frāciam, ibíque Abbatia ſancti Medardi, quam Heribertus tenebat, potitus, regreditur in Burgundiam. Hugo Ambianenſem cum quibuſdam Epiſcopis Franciæ obſidens ciuitatem quam tenebant fideles Heriberti, crebróque quatiens bello, ſumptis tandem relinquit obſidibus, & obſidione caſtrum circūdat ſancti Quintini. Milo qui Catalaunenſe deprædabatur Epiſcopium, excommunicatur ab Artaldo Archiepiſcopo, cæteríſque Remenſis dioceſeos Epiſcopis. Hugo caſtellum ſancti Quintini poſtquam duobus

mensibus obsederat, oppidanorum tandem deditione capit. In crastinum postquam illud ingressus est, vnus contractus in Ecclesia ipsa erigitur. Ragemundus & Ermingaudus † principes Gothiæ regi se Rodulfo committunt. Lupus quoque † Acinarius Vasco qui equum ferebatur habere annorum plusquam centum, adhuc tamen validissimum. Gislebertus cum Lotharienfibus inuitante se Hugone Peronam obsidet, vbi congressione frequenti plures occiduntur Lotharienses, reliqui munitionem capere non valentes recedunt, locuto prius Gisleberto duce cum rege RODULFO, mediante HUGONE. Rodulfus REX cum HUGONE Hamum castellum Heriberti obsidet, acceptísque obsidibus ita relinquit. Gozberto Laudunensium præsule defuncto, Ingrannus decanus monasterij sancti Medardi Episcopus Lauduni ordinatur. Boso frater regis & Bernuinus Episcopus Virdunensis incendiis inter se deprædationibúsque bacchantur. Heribertus trans RENUM ad Heinricum proficiscitur.

M. princeps

D. Lacinarius

ANNO DCCCCXXXIII. missi REMENSIS Ecclesiæ Giso & Almalricus ROMA redeuntes pallium Artaldo præsuli deferunt,

nunciántque Iohãnem Papam filium Mariæ, quæ & Marocia dicitur, ſub cuſtodia detineri à fratre ſuo nomine Albrico, qui matrem quoque ſuam Marociam clauſam ſeruabat,& Romam contra Hugonem regem tenebat. Hungari ſe in tres partes diuidunt, quorum pars vna Italiam petit, alia terram Heinrici trans Renum inuadit: contra quos profectus Heinricus cum Baioariis & Saxonibus cæteríſque quibuſdam ſibi ſubiectis omnibus omnes vſque ad internicionem ſternit, quorum triginta ſex milia cæſa referuntur, præter eos quos abſorbuit fluuius & qui viui capti ſunt. * Ricarius Epiſcopus Tungrenſis quoddam caſtellum Bernardi Comitis quod ipſe Bernardus apud * Archeias in pago Porcinſe conſtruxerat, euertit, eo quod ſuæ in Eccleſiæ terra ſitum eſſet. Vienna Rodulfo Regi, tradentibus eam his qui eam tenebant, deditur. VVillelmus princeps Nordmannorum eidem regi ſe committit: Cui etiam Rex dat terram Brittonum in ora maritima ſitam. Rodulfus Rex munitionem Heriberti quæ dicitur caſtellum Teoderici, obſidet ebdomadas ſex. Poſtea VVallo qui cuſtodiebat illud, reginę Emmæ ſe committit: eiuſ-

D. Richirius

D. Harceias

démque fidei vel prouiſioni caſtrum dimittitur. VValdricus Epiſcopus Autiſiodorẽſis obiit, & VVidolus Archidiaconus Epiſcopiũ adipiſcitur. Synodus inter obſidendum prædictum præſidium celebratur, congregatis nonnullis Franciæ vel Burgundiæ præſulibus: Cui præſederunt Donnus Artaldus antiſtes Remorum, & domnus Teudolus Turonenſis Epiſcopus. Tunc quoque domnus Artaldus Hildegarium ordinauit Epiſcopum vrbis Beluacenſis. Odo filius Heriberti Hammum præſidium tenens, pagum Sueſſionicum atque Nouiomenſem prædis incendiiſque proterit. Heribertus pater eius ad ſanctum Quintinum clam veniens, tertia die poſtquam venit, caſtrum pugnando cepit, oppidanis non repugnantibus, ſolis tantum cuſtodibus Hugonis obnitentibus: Quos capiens Heribertus, accepto ab eis ſacramẽto, dimiſit ibi relictis etiã ex ſuis ad oppidi tutelã complicibus. Quod audiẽs Hugo, mox adueniens caſtrũ recepit, & quendã nobilem clericũ nomine Treduinũ ab Heriberto ibi dimiſſũ apprehẽdens ſuſpẽdio necat cum quibuſdam aliis: nonnullis verò aliis membra diuerſa decidit, indéq; proficiſcens cũ domno Artaldo Epiſcopo,

D. VVido eiuſdẽ loci

munitionem nomine Raugam, tradentibus eam Heriberti custodibus, sine difficultate capit. Hugo Rex Italiæ Romam obsidet, & Sarraceni meatus Alpium occupant atque vicina quæque loca deprædantur. Artaldus Archiepiscopus Fulbertum vrbi Camaracensi præsulem ordinat. Heribertus castrum Theoderici super Maternam fluuium positum, tradentibus illud sibi quibusdam quos ibi ad custodiam VValo reliquerat, recipit, dispositisq; recedit custodibus. Quod audiẽs Hugo idem castrum quantocyus obsidere procurat.

Anno dcccccxxxiiii. obsidentibus prænotatam munitionem rege Rodulfo, & Hugone comite, quarto tandem mense, ascendente noctu muros custodibus dormientibus VValone cum suis, pars oppidi capitur: arx tamen tutior ab Heriberti fidelibus retinetur. At regis militibus insistentibus non multo post obsides dedunt, & ab obsidione disceditur. Remis in Ecclesia beatæ genitricis Mariæ sollemnitate Adnunciationis Domini, dũ sacrarum missarum ab Artaldo præsule inibi celebrarentur, quidam iuuenis contractis poplitum neruis repere solitus, re-

pente resolutis extendentibusque genuum crurúmque compagibus, assurgit, retemptatóque gressu iam diu oblita recepit vestigia. Item in Ecclesia sancti Hylarij ante portam Martis cæcus quidam nomine Paulus illuminatur, admonitus prius in somnis vt ad ipsum locum veniret, ibíque lumen recipere deberet. Rex iterum cum Hugone neglectis ab Heriberto quos sui dederant, obsidibus omissam repetit † obsidionem. Heinricus Gislebertum & Eubrardum cum Episcopis regni Lothariensis ad Rodulfum regem pro Heriberto dirigit, redditóque regi castello Theoderici, Hammus atque Perrona Heriberto conceduntur vsque Kal. Octobris. Arnulfus de Flandris filiam Heriberti olim sibi iuramentis alterutro datis depactam sumit vxorem. Heribertus per Veromandensem pagum messes eorum qui se reliquerāt, vel quibus Hugo ipsam terram dederat, colligens Barronam deduci facit. Igneæ Remis in cęlo acies visę sunt discurrere, & quasi serpens igneus, & quędam iacula ferri pridie Idus Octobris mane ante lucis exortū. Mox subsecuta est pestis diuersis afficiens humana corpora morbis. Diaconus quidam Viridunensis nomine

† M. munitionem

Adelmarus languore depressus, spiritum visus est amisisse: sed antequam feretro imponeretur reuersus, ita surrexit validus vt sibi nihil videretur ægritudinis fuisse perpessus. qui se diuersa suppliciorũ vel refrigerij loca vidisse testatur, séque ipsũ loco pœnali deputatum, Dei verò genitricis precibus, beato quoque Martino intercedente, ad agendam pœnitentiam præsenti vitæ redditum. Gislebertus cum Lotharienfibus in Franciam, Heriberto venit auxilio velut oppidum sancti Quintini obsessurus. Sed antequam ad illud perueniret, missi Hugonis ei veniẽtes obuiam pacem inter Hugonem & Heribertum, dato vtrimque iureiurãdo, vsque ad Maium mensem pepigerunt, & Lotharienses regrediuntur ad sua. Religio regulæ monachorum in quibusdam monasteriis per regnum Lothariense reparatur. & Emma regina defungitur.

Anno DCCCCXXXV. Rodulfus Rex quoddam castrum Gosfridi vocabulo Viriliacum, quod contra eum quidam Aquitanorum tenebant, obsidens cæpit & Gosfrido reddidit, indéque in Franciam remeauit & Gosfridum trans Renũ ad Heinricum direxit. Hoc rege Lauduni degente

tumultus ipſo die ſancto Paſchæ inter regios & Epiſcopi milites exoritur, vbi nonnulli non modo laici, ſed etiam clerici quidam vulnerati vel interempti ſunt. Vnde Rex Sueſſionis placitum cum regni primatibus habuit. Deinde locutus cum miſſis H inrici, ad eius properat colloquium: vbi etiam Rodulfus rex Iurenſis interfuit, pactáque inter ipſos amicitia etiã Heribertũ cum Hugone pacarunt, redditis quibuſdã ſuis eidẽ Heriberto poſſeſſionibus. Sed & Heinricus Boſone recepto, terram quam prius habuerat ei ex magna parte reſtituit. Hungari per Burgundiam diffunduntur, prædiſque, incendiis ac cędibus, non tamẽ diu, debacchati, cõperto Rodulfi regis aduẽtu, in Italiam tranſmeant. Artaldus Archiepiſcopus VVifredum quendam monachum Taruuanenſi ordinat Eccleſiæ Præſulem. Rodulfus rex Diuionum caſtrũ quem Boſo Comes ceperat eiuſque complices retinebant, obſidet. Lodhariẽſes cũ quibuſdã Comitibus è Saxonia, Heriberti ſcilicet amicis, quaſi ad colloquiũ Hugonis cum multo exercitu veniunt. Sed quia Hugo caſtellum ſancti Quintini Heriberto renuit reddere, ipſam munitionem obſident, bellóque preſſam tutãtium tandem reddi-

tione recipiunt atque ſubuertunt, parantéſque Laudunum obſidere, mandatu Rodulfi regis in propria reuertuntur. Interea Boſo frater Rodulfi regis in expeditione obſidionis caſtri ſancti Quintini moritur, & delatus ad ſanctum Remigium ſepelitur. Rodulfus Rex graui per totum autumnum decubat ęgritudine. Nordmanni qui pagum Bituricenſem deprædabantur, à Biturigenſibus & Turonenſibus bello aggreſſi perimuntur. Synodus ſeptem Epiſcoporum apud ſãctam Macram domno Artaldo Archiepiſcopo pręſidẽte celebratur, in qua prædones & Eccleſiaſticarum rerum peruaſores ad correptionẽ venire vocantur.

Anno dccccxxxvi. Ingrannus Laudunenſis Eccleſiæ Epiſcopus obiit. Sub iiſdem fere diebus rex Rodulfus defungitur, ſepelitúrque Senonis ad ſanctam Columbam, cuius Eccleſia, factione quorundam, paulo ante fuerat incenſa. Brittones à trãſmarinis regionibus Alſtani regis præſidio reuertentes terram ſuam repetunt. Hugo comes trans mare mittit pro accerſiendo ad apicem regni ſuſcipiendum Luduuico Karoli filio, quem rex Alſtanus auunculus ipſius, accepto prius iureiurando à Franco-

rum legatis, in Franciam cum quibusdam Episcopis & aliis fidelibus suis dirigit: cui Hugo & ceteri Francorum proceres obuiam profecti, mox nauim ingresso in ipsis littoreis harenis apud Bononiam sesecommittunt, vt erat vtrimque depactum, indeque ab ipsis Laudunum deductus, ac regali benedictione ditatus vngitur atque coronatur à domno Artaldo Archiepiscopo præsentibus regni principibus cum Episcopis xx. & amplius. Episcopatus Laudunensis datur Rodulfo eiusdem loci presbytero à ciuibus concorditer electo, quique à domno Artaldo Episcopus cõsecratur. Rex & Hugo in Burgundiam pergunt & vrbem Lingonum quam Hugo frater regis Rodulfi ceperat, obsident, fugientibúsque his qui eam custodire videbantur, sine bello recipiunt, acceptísque obsidibus ab Episcopis Burgundię vel primatibus Parisius veniunt. Heinrico rege sub iisdem diebus obeunte, contentio de regno inter filios ipsius agitatur. Rerum tandem summa natu maiori nomine Ottoni obuenit. Luna quarta decima sanguineo colore obducta pridie nonas Septembris noctem minime videbatur illustrare. Iohanne Papa fratre Albrici defuncto, Leo

quidam Dei seruus Romæ Papa constituitur. Hugo Italiæ Rex Romam nisus capere, afflicto suo exercitu fame & equorũ interitu, pacta tandem pace cum Albrico dans ei filiam suam coniugem, ab obsidione desistit; repertisque quibusdam fratris sui Bosonis contra se vt fertur insidiis, eundem fratrem suum dolo capit atque in custodia mittit. Sarraceni in Alamanniam prędatũ pergunt, & reuertẽtes multos Romam petentes interimunt. Hugo filius Roberti cum Hugone filio Richardi, dispertita inter se Burgũdia, pacem facit. Adelelmus Siluanectensium præsul obiit.

ANNO DCCCCXXXVII. Siluanectensium præsul ordinatur Bernuinus ex cœnobio sancti Crispini. VValiberto quoque Nouiomagensium præsule defuncto succedit Fransmarus monasterij sancti Vedasti præpositus. Ludouuicus Rex ab Hugonis principis se procuratione separãs, matrem suam Lauduni recipit. Hugo cum Heriberto pacatur. Heribertus castellum quod dicitur Theodorici, VValone sibi aperiente, recipiens, ipsum VValonem, cũ iam suus esset effectus, in vincula coniicit. Cæli pars ardere visa, & Hungarorum persequutio ab eadem parte per Franciam insecuta est, qua villæ & agri depopulati, domus basilicæque

conflagratæ,captiuorum abducta multitudo. nonnullas tamen Ecclesias ignibus applicitis non valuere succendere. Ecclesiam sanctæ Macræ duabus etiam segetum metis quæ parietibus pene ipsius adhærebant, exustis,accendere nequiuerunt. In Ecclesiam beati Basoli cum quidam Hungarorum ascendere super altare nitens aræ manum applicuisset, ipsa manus eius altaris adhęsit lapidibus,nec omnino quiuit auelli donec cæteris Hungaris aræ saxum circa ipsam manum incidentibus partem lapidis qui manui eius inhęserat,in admirationem omnium perferre coactus est ethnicus. Quidam presbyter de Bouonis curte (sic enim villa vocatur eius Ecclesiæ) nomine † Adalgarius captus est ab eis, & abductus vsque in pagum Biturigensem: qui cũ esset in vinculis & compedibus ferreis,noctu visio cuidam concaptiuo apparuit,iussumque est vt diceret eidem presbytero, quatinus fugam caperet,vt se resolutum videret,pariterque cum visione catena ipsius reserata est.At ille mortem metuens quam barbarus ipsi sæpe minabatur si eum de fuga forte reprehendisset, catena sibi pedes reuinciens, & seram quæ exilierat à compede requirens, iterum munire sibi sera studuit vincula, non ausus euadere fugã.

D. Adalgaylis

Nocte altera iterum viſio præmemoratæ facta eſt captiuæ, quæ presbyterum ad ineundam fugam roboraret, iterúmque vincula ipſius reſoluta ſunt. Animatus ad id tunc tandem presbyter fugam petiit, & in palude quadam diebus aliquibus latens, vbi præteriſſe barbaros comperit, patriam tum demum repetiit. is nobis retulit quod viderit in hac captiuitate quendam Orbacenſis cœnobij monachum nomine Hucbaldum, quem frequẽter Ethnici trucidare voluerunt, nec carnem eius incidere potuerunt. Deum ergo eum eſſe dicebant. * Quidã, vt hic presbyter refert, nudum cũ vidit in medio poſitum & ſagittis vndique appetitum, nec ſummotenus ſaltem cute præciſa vulneratum. Reſiliebant enim ab eius corpore vt ab adamante, reliſæ ſagittæ, nec ſignum ictus vllum eius apparebat in cute. Sed & gladio cum omni conatu eum nudum ſe vidiſſe percuti dicit, ac nihilominus caro ipſius intemerata permanſit. Brittones ad ſua loca poſt diutinam regreſſi peregrinationem cum Nordmannis qui terram ipſorum contiguam ſibi peruaſerant, frequentibus dimicãt prælijs, ſuperiores pluribus exiſtentes & loca peruaſa recipientes. Rodulfus Iurenſis ac

Ciſalpinæ Galliæ Rex obiit: cui filius paruus Conradus in regno ſuccedit. Abbo Sueſſorum præſul defungitur, & VVido filius Fulconis Andegauenſis ſancti Martini Turonenſis canonicus eius Epiſcopatu potitur.

Anno DCCCCXXXVIII. Rex Ludouuicus quoddam caſtrum nomine Montiniacum quod quidam Serlus latrocinia exercens tenebat, vi cepit. Ipſum verò Serlum per deprecationem domni Artaldi Archiepiſcopi vita donauit & oppidum euertit. Heribertum per deprecationem Hugonis ad pacem recepit. Tuſciacum ſuper Moſam cum villis aliis ad ipſam pertinentibus, quas pater ipſius matri eius dotis iure dederat, quaſque † Rotgarius comes tenebat, ipſo reddente recepit, dum eas hoſtili manu repetiit. Inde reuertēs Corbenacum caſtellū quod pater eius ſancto Remigio tradiderat, quodque peruaſerat Heribertus, Rex ſibi à monachis commiſſum per vim recepit, & homines Heriberti qui erant in eo comprehenſos rogante domno Artaldo Archiepiſcopo, abire permiſit. D. Rotgerium

Hugo princeps filius Rotberti ſororem Ottonis regis tranſrenenſis filiam Henrici ducit vxorem. Ludouuicus rex maritima

D. portũque quem

loca petens, castrum quoddam * castrũque supra mare * quod dicunt Guisum, restaurare nisus est: dumque cum Arnulfo moratur, homines Heriberti quoddam castrũ Remensis Ecclesiæ quod vocant Caussostem super Maternam fluuium ab Artaldo præsule constructum, prodente VVitherto quodam capiunt, & * Ragebertum qui eidem castro pręerat secum abducunt, villasque circumpositas crebris deprædantur infestationibus. Interea Ludouuicus Rex euocatus ab Artaldo Archiepiscopo regreditur, ingressúsque Laudunum arcem nouam nuper ab Heriberto inibi ædificatam obsidet, multísque machinis suffosso euersoque muro, cum magno tandem capit labore. Inde ad colloquiũ proficiscitur Hugonis fratris quondam Rodulfi regis, Odone filio Heriberti qui se illi nuper cõmiserat, ad Lauduni tutelam relicto. Præmissus vero Hugo ad regem venit, & amicitiam ei sacramento promittit. Gislebertus cum Lotharienſibus Hugoni & Heriberto venit in adiutorium contra regem Ludouuicum, castrumque Petræpontem vi capiunt. Arnulfus comes & Heribertus inter regem Ludouuicum & Hugonem dilationem accipiunt, pacem sacramento

D. Regibertum

paciscentes

paciſcentes vſque ad finem Ianuarij menſis. Nec mora, Loduuicus Rex conſilio * Hodouuini & Gerardi qui dimiſerant Rodulfum Epiſcopum Laudunenſem & tranſierant ad Hugonem, res vel theſauros Lauduni repertos diripit atque diſperit. D. Odoini

ANNO DCCCCXXXVIIII. Ludouicus Rex Hugoni filio Richardi proficiſcitur obuiã. Cum quo de Burgundia reuertens, pergit contra Hugonem filium Roberti & VVillelmum Nordmannorum principem: qui quoniam villas nuper Arnulfi Comitis quaſdam prædis incendiiſque vaſtauerat, excommunicatur ab Epiſcopis qui erant cum rege ſimul cum * Heriberto, qui oppida quædam villaſque ſancti Remigij peruaſas pertinaciter detinebat. Hugo datis obſidibus pacẽ paciſcitur vſque Kal. Iun. Bernuinus Virduneñ Epiſcopus obiit. Lotharienſes Ottonem ſuum regem deſerunt & ad Ludouuicum regem veniunt, qui eos recipere diſtulit ob amicitiam quæ inter eos, legatis ipſius Ottonis & Arnulfo comite mediante, depacta erat. Caſtellum Herluini maritimũ quod vocatur Monaſteriolum, Comes Arnulfus tradente quodam proditore, cepit & vxorem ipſius Herluini trans mare cum filiis ad * Alſtannum M. Herito D. Alſtanum

O

regem mittit. Nec longum, collecta Nordmannorum non modica manu, Herluinus castrum pugnando recepit, & ex militibus Arnulfi quos intus inuenit, nonnullos interemit, quosdam vero propter vxoré recipiendam reseruauit. Lotharienses iterum veniũt ad regem Ludouicum, & proceres ipsius regni, Gislebertus scilicet dux & Otto, Isaac atque Theodericus comites eidem se regi committunt. Episcopi vero quoniã rex Otho eorum secum detinebat obsidatum, Ludouico regi se committere differunt. Otto rex Reno transmisso, regnum Lothariense perlustrat, & incendiis prædisque plura loca deuastat. Anglorum classis ab Alstano rege suo in auxilium Ludouici regis transmissa mari transito loca quæque Morinorum mari deprædatur cõtigua, nulloque negotio propter quod venerant, peracto, remenso mari, propria repetunt loca. Otto rex colloquium habuit cum Hugone, & Heriberto, Arnulfo, & VVillelmo Nordmannorũ principe, & acceptis ab eis pacti sacramentis trans Renũ regreditur. Rex interea Ludouicus Viridunensem pagũ petit, vbi quidam regni Lothariensis Episcopi sui efficiuntur: Indeque in pagum proficiscitur Elisatiũ, locutusque

cum Hugone Cisalpino & quibusdã ad se venientibus receptis Lotharienfibus, nonnullis quoque Ottonis regis fidelibus trãs Renum fugatis, Laudunum reuertitur, & Rodulfum Laudunẽsem Episcopũ proditione insimulatum castro eiicit, sed & homines ipsius rebus Episcopij priuat, & easdem res suis hominibus confert. Gislebertus Dux Lothariẽsium trans Renum profectus prędatum, Saxonibus se dum reuertitur insequentibus, in Renum fertur desiluisse cũ equo, ibique vi enecatus vndarum postea reperiri non potuit, vt fertur. Quidã tamen ferũt quod à piscatoribus sit repertus & humatus, atque propter spoliorũ ipsius ornamenta celatus. Ludouicus rex in regnũ Lothariense regressus relictã Gisleberti Gerbergam ducit vxorem, Ottonis scilicet regis sororem. Collecta diuersorũ hominum quæ Romã petebat, à Saracenis peruasa & interempta est. Brittones cum Nordmãnis configẽtes victoria potiũtur, & quoddã Nordmannorũ castellũ cepisse feruntur. Quidam homines Arnulfi terram Herluini deprędãtes, ab eodem Herluino perempti sunt. Otto rex in regnum Lothariense regrediẽs, pene cunctos ad se redire coëgit Lotharienses. Hugo albus ad eius

proficiſcitur cum Heriberto colloquium, & reuertentes loca quædam fidelium Remenſis Eccleſiæ deprædantur incenduntque nonnulla. * autaria MZ. mat.

ANNO DCCCCXL. Berengarius Virduneñ. Epiſcopus cõſecratur ab Artaldo Remeñ Archiepiſcopo. rex Loduuicus abiit obuiã VVillelmo principi Nordmannorum, qui venit ad eum in pago Ambianenſi & ſe illi commiſit. At ille dedit ei terram quam pater eius Karolus Nordmannis conceſſerat, indeque contra Hugonẽ perrexit. quo ad ſe venire detrectante, reuertitur Laudunũ. Dedit autem rex Artaldo * Epiſcopo ac per eum Eccleſiæ Remenſi per præceptionis regiæ paginam Remenſis vrbis monetam iure perpetuo poſſidendam. Sed & omnem comitatum Remenſem eidẽ contulit Eccleſiæ. Artaldus Epiſcopus Cauſoſtem munitionem obſidet, quam quinto tandem die Ludouico rege illuc veniente, hi qui erant intus reddentes deſerunt. nec longum, ſubuerſa funditus ab his qui recepere, diſſipatur. Miſſi Hugonis ad regem veniunt, & de pace cum eis rex inter Artaldum præſulem & Heribertum laborare ſtudet. Deinde ad caſtrum quoddã quod Heriueus nepos Heriuei quondam Ar-

D. Archiepiſcopo

chiepiscopi super fluuium Maternam tenebat, vnde & villas Episcopij Remensis circunquaque positas deprædabatur, proficiscitur cum Artaldo Episcopo. Nec mora, acceptis obsidibus, ab ipso Heriueo, reuertitur Remis, pergēsque in crastinum ad sanctum Remigium, sese ipsius sancti committit intercessionibus, promittens vadimbus libram argenti se daturum annis singulis. Monachis quoque eiusdem loci pręceptum de eodē castello dedit immunitatis. Hugo princeps filius Rotberti iunctis sibi quibusdam Episcopis tā Frāciæ quam Burgundiæ, cum Heriberto Comite & VVillelmo Nordmannorum principe, Remensem obsidet vrbem. Sexta obsidionis die deserēte omni pene militari manu Artaldum * Episcopum & ad Heribertū trāseunte, idem comes Heribertus ingreditur. Artaldus præsul ad sanctum Remigium euocatione procerum & Episcoporum profectus, persuasus est vel conterritus à principibus, Episcopij se procuratione vel potestate abdicare: concessaque sibi abbatia sancti Basoli & Aluennaco monasterio ad sanctum Basolum * commoratus abscessit. Hugo & Heribertus locuti cum quibusdam Lotharięsibus ad obsidionē Lauduni

D. Archiepiscopum

D. cōmoraturus

proficiſcuntur cum VVillelmo, relicto Remis Hugone diacono Heriberti filio iampridem ad Epiſcopatum ipſius vrbis
D. electo * euocato. Ludouicus rex poſt ſex vel ſeptem ebdomadas à Burgundia rediens, aſſumpto ſecum Artaldo Archiepiſcopo cum propinquis ipſius pariter cum eo comitantibus, quorum beneficia Heribertus comes abſtulerat, in Remenſem venit Cãpaniam, tranſitoque fluuio Axona, Laudunum contendit. Quo comperto, Hugo & Heribertus relicta obſidione Lauduni, noctu ad munitionem Petræpontem deproperant, indeque Ottoni regi obuiam proficiſcuntur: cui coniuncti, ad Atiniacum eum perducunt, ibique cum Rotga-
D. Othoni rio comite ipſi * Odoni ſeſe committunt. Ludouicus rex ingreſſus Laudunũ, victus ſuis prouidet neceſſariis, ſique cum Hugone nigro & VVillelmo Pictauenſi Burgundiam repetit. Otto rex Heinrico fratri ſuo regnum Lotharienſe committit, tumque cum diuerſarum gentium quas ſecum abduxerat, multitudine, poſt Ludouicum in Burgundiam proficiſcitur, habens ſecum Conradum filium Rodulfi regis Iurenſis, quẽ iamdudũ dolo captum ſibique adductum retinebat: caſtraque metatus ſuper

Sequanã, obſides ab Hugone nigro accepit, cũ iuramento ne eſſet nocumento Hugoni vel Heriberto, qui ſe ſubdiderant eidẽ * Oddoni. Quo facto reuertitur ad ſua. D.Otho *
Hugo filius Heriberti Remis à VVidone Sueſſionico præſide presbyter ordinatur. Ludouicus rex Laudunum redit. Ego denique diſponẽs orationis gratia ſepulchrũ ſancti Martini viſere, retentus ſum ab Heriberto comite, clam me quibuſdam accuſantibus apud eum, quod ſui cauſa nocumẽti vel filij ſui vellem proficiſci, fecitque me ſub cuſtodia detineri, ablatis à me rebus quas de Epiſcopatu tenebam cum Eccleſia quam regebam in Culmiſciaco: ſicque plenis quinque menſibus ſũ detentus. Rex Ludouicus Petræ pontem munitionẽ bello aggreſſus eſt, & obſides accipiens receſſit ab ea. Deinde in regnum Lotharienſe cum Artaldo * Epiſcopo & aliis fidelibus ſuis profectus eſt. Otto quoque rex Reno tranſito aduerſus eum venit, ſed ab eorũ fidelibus inter eos induciæ determinatæ ſunt. Puella quædam virgo paupercula de villa quæ dicitur Lauenna nomine Flothildis, viſiones ſanctorũ manifeſte vigilanſque & in ſpiritu videre aſſeuerat, ac quædam futura prædicebat. Quæ poſt ſe- D. Archiepiſcopo

quētem annum in ipſa natalis domini noĉte deceſſit. Hoc anno acies diuerſorũ colorum in cælo viſæ ſunt menſe Decembri noĉte Dominica. Collecta tranſmarinorum ſed & Gallorum quæ Romã petebat, reuertitur, occcifis eorum nonnullis à Saracenis, nec potuit Alpes tranſire propter Saracenos, qui vicum monaſterij ſancti Mauricij occupauerant.

Anno nongēteſimo quadrageſimo primo Gerlandus Senonēſis Archiepiſcopus vrbe ſua depellitur à Frotmũdo, quē Hugo * abbas eidem ciuitati præfecerat, culpato Gerlando quod VValoni fauerit homini Heriberti comitis, qui Frotmundum vel ſuos à præfata expulerat vrbe. Heribertus comes Synodum conuocauit ad determinandam controuerſiam inter filium ipſius & Hugonem & Artaldum Archiepiſcopum: Sed impediente Hugone atque ſatagente ne forte ad fidelitatem & auxilium Ludouici regis congregarentur, omiſere conuentum. Rex Ludouicus Burgundiam petens, comperit Rotgarium comitem prope ſe forte metatũ, quem aggreſſus comprehendit cum his qui cum eo erant ſuper fluuium Maternam, ſecumque in Burgũdiam duxit. Hugo & Heribertus

* P. albus

comites, Epiſcopos conuocant Remenſis dioceſeos: Qui cōuenientes apud Sueſſionem in Eccleſia ſanctorũ Criſpini & Criſpiniani, tractant de ſtatu Remenſes Epiſcopij, definiuntque conquerentibus clericis atque nobilibus laicis diu paſtore ſedē ipſam vacare, vt quoniā Artaldus Epiſcopus iurauerat quod nunquam ſe de ipſo Epiſcopatu intromitteret, ad ipſius gubernationem reuerti non deberet. Hugo vero filius Heriberti comitis, qui prius ad ipſum Epiſcopatū fuerat euocatus clero populoque petēte, ordinaretur Epiſcopus. ibique me Hugo primũ de exilio iuſſu ſuo euocat. Indeque Remos adeuntes Epiſcopi eundem præſulem electum conſecrant apud ſanctum Remigium. Rotgarius Comes datis obſidibus dimittitur à rege Ludouico, Duagium caſtellum reddens Arnoldo. Monaſterium ſancti Theoderici diuinis illuſtratur miraculis. Crux maior Eccleſiæ Remenſis auro cooperta gemmiſque precioſis ornata ab eadem furtim aufertur Eccleſia. Canonici montis Falconis oppreſſione Virdunenſis Epiſcopi prægrauati, deſerentes cœnobium ſuum corpus ſancti Balderici patroni ſui deferunt Remis. Ludouicus rex Burgundiam petens,

Rotgarium comitem cum Hugone nigro ac Gisleberto pacificauit: indeque Laudunum remeans Arnoldum cum Landrico fratre ipsius eodem. castro proditionis
D.Rotgerio insimulatos expulit, & * Rotgario Laudunensem Comitatum dedit. compertoque quod Hugo albus ab obsidēdum Laudunum properaret, Burgūdiæ partes cum Artaldo Episcopo & Rotgario comite re-
D. Vitriacum petit. Quo circa * Victuriacū castrum deuersante, Hugo & Heribertus Laudunum obsident. Sumptis autem secum Rex quos vndecumque colligere potuit, in pagum Porcensem venit. Quo audito Hugo & Heribertus, scilicet quod Rex eis appropinquaret, obsidione relicta properant cōtra, & insperatum regis inuadentes exercitum nonnullos sternunt, reliquos in fugam vertunt. Rex ipse cum paucis eductus à suis, & eximere se bello coactus, vix euasit, Artaldo Episcopo & comite Rotgario comitantibus secum. Artaldus Episcopus perditis rebus quas ibi habuerat, ad Hugonem & Heribertum accessit, & datis sacramentis prout ab eo quæsierunt, redditisque sibi abbatiis Sancti Basoli & Auennaco, cum villa Vindenissa, & pacta pace cum Hugone præsule, ad sanctum Basolum illic

habiturus deuenit. Hugo & Heribert' obsidionē Lauduni relinquunt. Ludouico regi filius nascitur, & præmissi comites cū VVillelmo locuti, mox Lauduni repetūt obsidionē, proditionē castri sibi fieri rati, nulloque quod arbitrati fuerant, patrato negotio reuertuntur in sua. Ludouicus Rex à Karlo Constantino in Vienna recipitur, & Aquitani ad eū veniunt, illumq; suscipiūt. Hugo & Heribertus, VVillelmus & Arnulfus simul loquuntur, & Heribertus inde ad Ottonē ad regem trās Renū proficiscitur.

ANNO nongentesimo quadragesimo secūdo Ludouicus Rex firmatis sibi Aquitanis Laudunum reuertitur, nec diu moratus, non obtenta pace in Burgundiam reuertitur. Legatus Stephani Papæ nomine Damasus, Episcopus Romæ ob hanc legationem peragendam ordinatus, in Franciā venit, afferens litteras Apostolicæ sedis ad principes regni cūctosque Franciȩ vel Burgūdiæ habitatores, vt recipiant regē suum Ludouicū. Quod si neglexerint, & eū amplius hostili gladio persecuti fuerint, excōmunicationis depromēs interminationē. Pro qua re colloquētes Episcopi Remēsis dioceseos cum Heriberto Comite, deprecati sunt eum vt intercederet apud Hugo-

nẽ principem pro receptione regis. Proditores quidã Remis reperti & interfecti sũt: quidã rebus Ecclesiæ priuati, ab vrbe depellũtur. Legati Remensis Ecclesiæ Roma regressi palliũ deferunt Hugoni Episcopo ab Stephano Papa transmissum: cũ quibus pariter& legatio venit principibus regni vt Loduuicũ regẽ recipiant, &sic legatos suos Romam dirigant: Quod si vsque ad natiuitatẽ domini facere non procurauerint, excommunicandos tunc fore se nouerint. Domnus Odo Abbas pro pace agenda inter Hugonem regem Italiæ & Albricũ Romanum patricium apud eundem regem laborabat. Idem vero rex Hugo Saracenos de Fraxinido eorum munitione disperdere conabatur. Rotgarius comes apud VVillelmum Nordmannorum principem functus legatione pro Ludouico rege, ibidem defunctus est. VVillelmus regem Ludouicum regaliter in Rodomo suscepit. Item VVilelmus Pictauẽsis & Brittones cũ suis principibus ad regẽ venerunt. Cũ his ergo Rex super Isarã venit. Hugo verò & Heribertus cũ Ottone duce Lothariensium destructis pontibus & ablatis nauibus, cũ his quoque quos habere poterãt, ex altera parte fluminis cõsederũt, & agitata inter eos per inter-

nuncios controuersia, tandem dantur induciæ à medio Septembri vsque ad mediũ Nouẽbris,&obsides accipiũtur vtrimque: à rege quidem, filius Heriberti minor, qui etiam Rex tam ipse quam VVillelmus, sed & Hugo mittunt obsides Ottoni regi per Ottonẽ ducẽ. Fames magna per totam Franciam & Burgundiam, mortalitas quoque maxima boum grassata est in tantũ, vt valde pauca huiusmodi animalia in his remanserint terris. Lodhuuicus Rex Ottoni regi obuiam proficiscitur, & amicabiliter se mutuo suscipientes amicitiam suã mutuo firmant cõditionibus: multumque de pace inter regẽ Ludouicum & Hugonem laborans Otto, Hugonem tandem ad eundem regẽ conuertit. Heribertus etiã pariter cum æquiuoco filio suo ipsius regis Ludouici efficitur. Reuertente rege Remẽsis dioeceseos Episcopi ad eum veniunt, & ipse quoque Rodulfum Laudunensem recepit, ac suum eidem restituit Episcopium. Domnus Odo venerabilis abbas, multorũ restaurator monasteriorum, sanctæque regulæ reparator, Turonis obiit, & sepultus est apud sanctum * Iulianum.

D. Martinum

ANNO nongẽtesimo quadragesimo tertio Arnulfus Comes VVillelmus Nordmã

norum principẽ ad colloquium euocatum dolo perimi fecit. Rex Ludouicus filio ipsius VVillelmi natũ de cõcubina * Brittanna terram Nordmannorum dedit, & quidam principes ipsius, se regi committunt: quidam verò Hugoni duci. Heribertus Comes obiit, quem sepelierunt apud sanctum Quintinum filij sui. Et audientes Rodulfum filiũ Rodulfi de * Gaugiaco quasi ad inuadendam terram patris eorum aduenisse, aggressi eundem interemerũt. Quo audito Rex Ludouicus valde tristis efficitur. Artaldus Episcopus relicto cœnobio sancti Basoli ad regem profectus est. At ille promittit ei se redditurum Remensem Episcopatum. quique assumptis secum fratribus suis, & aliis qui abiecti fuerant ab Episcopatu Remensi, Altmontem castrum occupat, cum quibus Rex Lodhuuicus etiam Mosomum agressus repellitur à fidelibus Hugonis Episcopi, quibusdam suorum interemptis. Suburbanas tamen domos quasdã ipsius castri succendit, in quibus multum congestarum periit frugum. Hugo Dux Francorum crebras agit cum Nordmannis qui pagani aduenerant, vel ad paganismum reuertebantur, congressiones: à quibus peditũ ipsius Christiano-

D.Britannam

D.Gaugliaco

rum multitudo interimitur. at ipſe nonnullis quoque Nordmannorum interfectis cæteriſque actis in fugã, * vrbem Ebroicas fauentibus ſibi qui tenebant illud Nordmannorum Christianis, obtinet. Ludouicus Rodomum repetens, Turmodum Nordmannum qui ad Idolatriam gentilẽque ritum reuerſus, adhuc etiam filium VVillelmi alioſque cogebat, regique inſidiabatur ſimulque cum Setrico rege pagano, congreſſus cum eis interimit. Et Herluino Rodomum committens, reuertitur ad Compẽdiũ, vbi eum expectabat Hugo dux cum nepotibus ſuis Heriberti filiis, de quibus recipiendis frequens agitabatur intentio. Quorum Rex primum tunc Hugonem Epiſcopum mediatoribus Ottone duce Lotharienſiũ, & Adelberone præſule, Hugone quoque duce præcipue inſiſtẽte recepit, eo tenore vt abbatiæ quas * reliquerat ad regem profectus, Artaldo Epiſcopo reſtituerentur: aliud etiam Epiſcopium ipſi prouideretur: Fratribus quoque & propinquis eius honores quos ex Epiſcopatu Remenſi habuerant, redderentur. Poſtea cæteri quoque filij Heriberti Comitis recipiuntur à Rege. Item Ludouicus Rex Rodomo profectus

D. caſtrũ Ebroas

D. demiſerat

D. Ebroas * Ebroicas ab Hugone duce recepit, & apud Parisium depressus infirmitate pene tota decubuit ægrotus æstate. Hugo præsul Amblidum cœpit castrum atque combussit, quod Rotbertus & Rodulfus fratres Remis expulsi detinebant. Vnde & deprędationes per Episcopium Remense faciebant. Herluinus cum Arnulfo congressus victoriaque potitus, eũ quoque qui VVillelmum Nordmãnorum principẽ intereme- rat, occidit, & *amputatas manus ipsius Rodomum transmisit. Item præfatus Hugo Episcopus Almõtem munitionem obsidet, quam tenebat Dodo frater Artaldi Episcopi, tandemque accepto paruulo ipsius filio obside discędit, rege quoque mãdante. Hugo Dux filiam regis ex lauacro sancto suscepit, & rex ei ducatum Frãciæ delegauit, omnemque Burgundiam ipsius ditioni subiecit. Idem vero Hugo Arnulfum cum rege pacificauit, cui rex infensus erat ob necem VVillelmi. Odo rex quosdam fideles Ludouici qui sibi insidiabantur comprehendit, & in custodia misit. Vnde inter ipsos reges exoritur scandalum.

D. amputatis manibus

ANNO nongentesimo quadragesimo quarto Ludouicus rex in Aquitaniã proficiscitur

ciſcitur cum regina Gerberga, & locutus cum Ragimundo Gothorum principe ceteriſque proceribus Aquitanorum reuertitur in Franciam. Caſtrum quoddam vocabulo Montiniacum in pago Sueſſionico ſitum, quod erat ex Abbatia ſancti Criſpini quam dudum * præceperat, reddentibus eam ſibi filiis Heriberti, & Ragenoldo dederat, proditione quorumdam oppidanorum fideles regis ceperunt, occiſo Andrea quodam qui illud tenebat ad fidelitatem filiorum Heriberti: Sed & proditore ab Andrea perempto. Ambianenſem quoque vrbem quam tenebat Odo filius Heriberti, fauente Deroldo Epiſcopo, & tradentibus ipſius Epiſcopi fidelibus, domeſtici regis recipiunt. Ex quibus rebus ita geſtis exoritur iterum diſcordia inter regem & filios Heriberti. Otto Dux Lotharienſium vita deceſſit. Hugo Dux Francorum pactum firmat cum Nordmannis, datis vtrimque & acceptis obſidibus, indeque profectionem parat cum filiis Heriberti obuiam profecturus Odoni regi in regnum Lotharij. Sed idem rex aduentum ſuum differens, Herimannum quendam Ducem cum ingenti dirigit exercitu. Ludouicus rex pace facta

* D. receperat

inter Herluinum & Arnulfum, caſtrũ Ambianenſium eidem Herluino dedit. Filij Heriberti quandam munitionem Radulfi cuiuſdam fidelis Ludouici regis nomine Claſtris ſitam in pago Veromandinſe proditione capiunt, & eodem Rodulfo clam euadente, theſauros ipſius inuadunt atque diripiunt, municipiúmque vacuum derelinquunt. Hugo dux colloquium Herimanni petit, qui miſſus erat obſidere caſtella Ragenarij ac Rodulfi fratrum, Ludouici regis fidelium: qui reſiſtendi Herimanno præſidium non habentes, veniam, datis muneribus multis ad Odonem regem, depoſcunt. Is equidem palatium Aquis deueniens cum Lothariẽſibus colloquium habuit: vbi miſſi regis Ludouici, ſed & Hugonis ducis legati ad eum venerunt. Qui legatos regis honorifice ſuſcipiens, legatis aduerſabatur ducis, donec Manaſſes quidam miſſus Hugonis videns legatos Ludouici valde legationi ſuæ aduerſos exiſtere, mandata ſibi ab hoc rege data nuper ad ipſum Odonem perferenda quæ prius aperire noluerat, in medium protulit, pandẽs exprobrationes non modicas quæ ſibi rex Ludouicus Odoni regi perferre præceperat, quod ſcilicet per-

iurus esset Odo de iuramentis quæ Ludouico iurauerat, adiiciens & alia indecora nõnulla: Quibus admodum permotus Odo, missos Ludouici, quia verbis Manasse contradicere non valebant, abiciens, legatos Hugonis honorabiliter habuit, omnésque sibi fideles ab auxilio seu participatione Ludouici sese submouere præcepit. In trãsrenensibus Germaniæ regionibus quidam homo erat cui manus abscissa fuerat, & post annos quatuordecim, sicut asserunt qui eũ nouerũt, subito dum noctu dormiret ei ex integro restaurata est. In iisdẽ partibus per quosdam pagos ignei globi ferre videbãtur in aëre, quiq; nõnullas illic circum volantes incẽderunt domos & villas, à quibusdam vero locis, crucibus oppositis cũ benedictione Episcopali & aqua benedicta, repellebãtur. Regij milites Episcopatum Remẽsem deprædantur, & filij Heriberti abbatiã sancti Crispini, Ragenoldus quoque abbatiam sancti Medardi, sicq; alterutris debacchãtur rapinis atque deprædationibus. Tẽpestas nimia facta est in pago Parisiaco, & turbo vehemẽtissimus quo parietes cuiusdã domus antiquissimæ, qui validissimo cõstructi cemẽto in monte qui dicitur martyrum diu perstiterãt immoti,

funditus sunt euersi. Feruntur autem dæmones tūc ibi sub equitum specie visi, qui Ecclesiam quandam quæ proxima stabat, destruentes, eius trabes parietibus memoratis incusserunt, ac sic eos subruerunt. Vineas quoque montis ipsius euulserunt, & omnia sata vastauerunt. Subsecuta mox Brittonū pernicies, qui discordia inter se principū Berēgarij & Alani diuisi, à Nordmannis cum quibus pactum inierant, peruasi & magna sunt cæde attriti. Ciuitas eorum Dolus nomine capta, & Episcopus eiusdem confugiētium in Ecclesiā multitudinū stipatione oppressus & enecatus est. Reparatis denique Brittones viribus certamen ineunt, in quo superiores Nordmānis extitisse visi sunt. Tertia tandē congressione inita magna ex vtraque parte cecidit multitudo. Victoria vero potiti Nordmāni Brittones vsque ad internicionē cædūt, & eos à terra ipsorū disperdūt: ipsiq; Nordmanni qui nuper à trāsmarinis venerāt regionibus, eorū terrā inuadunt. Ludouicus rex in terram Nordmannorū proficiscitur cum Arnulfo & Herluino & quibusdā Episcopis Frāciæ ac Burgundię. Arnulfus itaque pręcedens regē, quosdā Nordmannorum, qui custodias obseruabāt apud Areas

fudit & regi transitum præparauit. Sicque rex Rodomum perueniẽs, à Nordmannis in vrbe suscipitur, quibusdã mare petẽtibus qui eũ nolebant recipere, ceteris omnibus sibi subiugatis. Hugo Dux cum suis & quibusdam Burgundiæ proceribus trans Sequanã faciẽs iter, Baiocas vsque peruenit, & ciuitatẽ obsedit quã rex ei dederat, si eũ ad subiciendam sibi hanc Nordmãnorum gentem adiuuaret. Receptus autem rex à Nordmannis mandat Duci vt à præfatæ ciuitatis obsidione discedat. Quo discedente, rex in eam ingreditur. Vnde & discordiæ fomes inter regem concitatur & Ducẽ: Sed & pro eo quod rex obsides ab Ebrocensibus qui Hugoni subditi erant, accepit, quos eidem duci reddere noluit.

ANNO nongẽtesimo quadragesimo quinto, Adhuc Ludouico rege apud Rodomũ degente, Gerberga regina filium Lauduni peperit, qui Karolus ad catezizandũ vocatus est. Reuersus rex Laudunũ & cum Arnulfo locutus, dispositis quibusdam rebus, Rodomũ regreditur. At Bernardus Siluanectensis Comes & Tetbaldus cum Heriberto castellum regis Mõtiniacum Paschæ diebus aggressi capiũt, incẽdunt ac diruũt. Idẽ quoque Bernardus venatores & canes

regis inuadens, equos eorum vel quæque sibi visa sunt, aufert. Compendium etiam regalis sedis oppidum peruadit cum quibusdam villis eidẽ sedi subiectis. Rex Ludouicus collecto secum Nordmannorum exercitu, Veromandinsem pagum deprædatur, assumptoque cum illis Herluino cum parte militum Arnulfi, sed & Artaldo Episcopo cum his qui dudum Remis eiecti fuerant, Comitibus quoque Bernardo & Teoderico nepote ipsius, Remorum obsidet vrbem. Vastantur circumquaque segetes, villæque diripiuntur, & partim exuruntur: nec non Ecclesiæ plures effringuntur. Quoties pugnatum ad portas vel circa murum, vulnerati ex vtraque parte non pauci, quidam etiam interempti sunt. Hugo denique dux præliatus cum Nordmannis qui fines suos ingressi fuerant, eos non modica clade fudit, & à terminis suis eiecit. Posthæc Remis ad regem mittit dans obsides vt Ragenoldus ex parte regis ad colloquium sibi occurrat: Quo abeunte, tractat cum eo, vti rex obsides ab Hugone Episcopo accipiat, & ab obsidione Remensi discedat, quatenus idem præsul denominato placito ad reddendam rationem de om-

nibus quæ rex ab eo quæsierat, accedat. Quibus hoc sibi tenore datis, Rex ab obsidione recedit post quintamdecimam quo ciuitas obsessa fuerat, diem. Igitur circa missam sancti Iohannis, Hugo dux placitum cum rege per sequestres habuit, in quo nihil certum de pace inter ipsos componenda gestum, nisi tantum quod inducias ad inuicem sibi dederunt vsque ad medium mensem Augustum. His ita gestis rex Ludouicus assumpto Herluino & quibusdam domesticis suis secum, Rodomum petit. Domnus Theotilo venerandus vrbis Turonicæ præsul obiit, qui dum de pace inter regẽ & principes componenda certaret, hisque studiis occupatus à Lauduno rediret, ægritudine corporis in ipso deprimitur itinere: Cumque vltimum iam exalaret spiritum, apparuit signum quoddam luminis per aëra discurrens, cubitum longitudinis habere visum, cuius lumine ad depellendas noctis tenebras sufficienter perfuncti sunt qui funus eius deducebant, talique potiti solamine per milia fere, ceu fertur, ducẽta, Turonicã vsq; corpus eius perferũt vrbẽ: Quodque, in monasterio S. Iuliani quod idẽ vir sãctus sũma instituerat religione, iuxta sepulchrũ

domni Odonis reuerenter humatur, & exinde ipsum templum diuinis illustrari miraculis declaratur. Dum rex Lodhuuicus moraretur Rodomi, * Haigroldus Nordmannus qui Baiocis præerat, mandat ei quod ad eum venturus esset condicto tempore vel loco, si rex ad illum locum accederet. Veniēte denique rege cum paucis ad locum denominatum, * Haigroldus cum multitudine Nordmannorum armatus aduenit, inuadensque socios regis, pene cunctos interimit. Rex solus fugam iniit prosequēte se Normanno quodam sibi fideli, cum quo Rodomum veniens, comprehensus ab aliis Nordmannis, quos sibi fideles esse putabat, & sub custodia detentus. Hugo quoque rex Italiæ regno depulsus à suis, & filius ipsius in regnum susceptus est. Hugo præsul Altmontem castrum obsidēs post septem ferme obsidionis ebdomadas recipit, reddēte illud * Odone, tali sub tenore, vt filiū ipsius & filium fratris sui suscipiens idem Episcopus, concederet eis terram patrum suorum. Hugone duce de regis ereptione laborante, Nordmanni filios ipsius regis dari sibi obsides quærunt, nec aliter regem se dimissuros asserunt. Mittitur igitur ad

D. Hagroldus

D. Hagroldus

D. Dodones

reginam pro pueris. illa minorem mittens, maiorē fatetur se nō esse missuram. Datur igitur minor, &, vt Rex dimittatur,† Vindo Suessorum Episcopus sese obsidem tradit. Dimissus itaque Rex à Nordmannis suscipitur ab Hugone principe, quique cōmittens eum Tetbaldo cuidam suorum, proficiscitur Othoni regi obuiam. Qui Rex nolēs loqui cum eo, mittit ad eum Conradum ducem Lothariensium, cum quo locutus Hugo, infensus Othoni regi reuertitur. Richario Tungrēsium præsule defuncto, idem Episcopium Rex Otho Hugoni abbati monasterij sancti Maximini nolenti atque refugienti dedit, eumque ordinari fecit Episcopum, & ita remeat trans Renum. In pago Parisiacensi necnon etiā per diuisos circumquaque pagos, hominū diuersa membra gnis plaga peruaduntur, quæque sensim exusta cōsumebantur, donec mors tādem finiret supplicia. Quorum quidam, nonnulla sanctorum loca petentes, euasere tormenta: Plures tamen Parisius in Ecclesia sanctæ Dei genitricis Marię sanati sunt, adeo, vt quotquot illo peruenire potuerint, asserātur ab hac peste saluati: quos Hugo quoque Dux stipendiis aluit quotidianis. Horum dum quidam vellent

† D. Vuido

ad propria redire, extincto referuescũt incendio, regressique ad Ecclesiam liberantur.

ANNO nongẽtesimo quadragesimo sexto quidam motus inter filios Heriberti agitantur pro hereditatum distributione suarum, qui tamẽ Hugone principe auunculo ipsorum mediante pacantur, diuisis sibi, prout eis competens visum est, rebus.

Hugo Rex Italiæ à suis in regnum recipitur. Edmundus Anglorum Rex legatos ad Hugonem principem pro restitutione Ludouici Regis dirigit, & idem princeps proinde conuentus publicos cum nepotibus suis aliisque regni primatibus agit. Marinus Papa decessit, cui successit Agapitus, & pax inter Albericum patricium & Hugonem regem Italiæ depaciscitur. Hugo dux Francorum ascito secum Hugone *nigro filio Richardi, ceterisque regni primatibus, Ludouicum regem, qui fere per annũ sub custodia detinebatur apud Tetbaldum Comitem in regnum restituit, recepto Lauduno castro quod regina Gerberga tenebat, & eidẽ Tetbaldo cõmisso. Qui dux Hugo renouans regi Ludouico regium honorem vel nomen, ei sese cum cæteris regni committit primoribus. Ed-

*deest in D.

mundus Rex transmarinus defungitur. Vxor quoque regis Ottonis soror ipsius Edmundi decessit. Regina Gerberga nuper ad Ottonem regem fratrem suum legationem direxerat, auxilium deposcens ab eo. Qui maximum colligens ex omnibus regnis suis exercitum venit in Franciam, Conradum quoque secum habens Cisalpinæ Galliæ regem. Quibus Rex Ludouicus obuiam profectus, satis amicabiliter & honorifice suscipitur ab eis, sicque pariter Laudunum venientes, considerataque castri firmitate deuerterunt ab eo, Remẽsem aggredientes vrbem, quam cingentes obsidione, ingenti vallarunt exercitu. Vidẽs autem Hugo præsul obsidionem se tolerare non posse, neque tantę resistere multitudini, locutus est cum quibusdam principibus qui videbantur sibi esse amici, videlicet cum Arnulfo qui eius sororem & * Vddone qui amitam ipsius habebat vxorem, sed & cum * Herimanno Vddonis fratre, quæsiuit ab eis quid sibi foret agendum. Qui tale consilium dederunt ei, vt egrederetur cum suis & relinqueret vrbem; quia id dispositum à Regibus erat vt omnimodis expelleretur; neque interuenire possent apud Reges

D. Odone

D. Hermanno.

pro ipſo quin eruerentur ei oculi ſi vrbem vi capi contigiſſet. Quo conſilio percepto ac ſuis intimato, poſt tertiam obſidionis diem, cum pene cunctis qui ſecum tunc aderant militibus egreſſus eſt. Sicque Reges cũ Epiſcopis & principibus ingredientes vrbem, domnũ Artaldum pręſulem qui dudum fuerat eiectus, iterum intronizari fecerunt. Quem Rotbertus Treuerenſis Archiepiſcop⁹ & Fredericus Magonciacẽſis accipientes vtraque manu eidem ſedi reſtituerunt. Deinde relinquentes Gerbergam reginam Remis, ipſi reges cum exercitibus ſuis terram Hugonis aggrediuntur, & vrbẽ Siluanectenſem obſidẽtes vt viderũt munitiſſimam, nec eam valẽtes expugnare cæſis quibuſdam ſuorum dimiſerunt: ſicque trans Sequanam contendentes, loca quæque præter ciuitates grauibus atterunt prædationibus, terramque Nordmannorũ peragrantes, loca plura deuaſtant. Indeque remeantes regrediuntur in ſua. Deroldus Ambianenſium præſul vita decedit.

ANNO nongenteſimo quadrageſimo ſeptimo. Hugo princeps moto exercitu in Arnulfi terrã proficitur, obſidetque quaſdam munitiones ipſius, nulloque patrato prout ſperauit, negotio, reuertitur in ſua.

Rex quoque Ludouuicus cum quibuſdam Lothariēſibus Moſonum, quod Hugo pręſul Remis eiectus retinebat, obſedit: ſed nec ipſe quippiam pro votis efficiens, recedentibus tandem poſt menſem Lotharienſibus, ipſe Remos regreditur. Bouo Catalaunēſis Epiſcopus obiit: eliguntque ſibi Catalaunenſes quēdam nobilem adoleſcentem clericum nomine Gibuinum. Ludouicus Rex Aquis Paſcha cum Ottone rege celebrat, & regiis honoratur ab eo muneribus. Hugo princeps à quibuſdam præſumptioſe perſuaſus, Remenſem cum Hugone præſule, quaſi mox capturus, aggreditur vrbem, fruſtratoque voto reſiſtentibus fidelibus regis & Artaldi Archiepiſcopi, octauo poſtquam aduenerant die, illuſi recedunt. Hugo præſul adnitente auunculo ſuo Hugone ordinat Ambianis Epiſcopum Tetbaldum quendam Eccleſiæ Sueſſionicæ clericū. Ludouuicus Rex expetente Arnulfo comite Atrabatem proficiſcitur cum Artaldo Epiſcopo: indeque cum Arnulfo ad obſidendum Monaſteriolum caſtrum Rotgarij filij Herluini progrediuntur, poſtque laborem ineſficacem pluriumque mortes ſuorum, ſpe priuati regrediuntur ad propria. Tempe-

ſtas magna Remis effuſa eſt per vnius omne noctis ſpatiū cum coruſcationibus continuis & terræ motu,adeo vt putei replerētur, & domus nonnullæ ſubuerterentur. Conuentus placiti regum Ludouici & Ottonis ſuper Charam fluuium intrante mēſe Auguſto celebratur; Hugone principe circa Moſomum & Duodeciacum caſtra metato,vbi res litis inter Artaldum & Hugonem Remenſis Eccleſiæ præſules ab Epiſcopis auditur. Et quia Synodus tūc cōuocata non fuerat, altercatio determinari nō potuit. Synodus autē circa mediū mēſis Nouembris habenda denūciatur. Interim verò ſedes Remenſis Artaldo cōceditur. Hugo alter præſul in Moſomo cōmorari permittitur. Treugæ vel induciæ belli inter regē Loduuicū & Hugonē principē vſque ad Synodi tempus Ottone rege mediante diſponuntur. Heriueus nepos Heriuei quondam Archiepiſcopi, habens munitionem quam ædificauerat citra Maternam fluuium, villas circum quique deprædabatur Remenſis Epiſcopij, excommunicatus ad Artaldo prçſule pro his quas inuaſerat Eccleſiæ rebus: cōtra cuius prçdones egreſſi quadam die Ragenoldus comes & Dodo frater ipſius præſulis, cum quibuſ-

dam Ecclesiæ militibus, ipsos grassatores in fugam agunt. Quo audito idem Heruiueus armatis his quos secum habebat militibus, à munitione sua egressus contra nostros ad pugnam, & congressus cum eis, interemptus est cum quibusdam suorum: cæteri omnes in fugam versi sunt, vulneratis ex vtraque parte nonnullis. Corpus eiusdem Remos à victoribus perlatum est. Hugo pręsul assumēs secum Tetbaldum de Lauduno cum aliis nonnullis malefactoribus, in Culmisciacum ceterasque cōtiguas villas tempore vindemiæ venit, qui omne pene vinum ex his colligentes, in diuersos pagos abducunt. Synodus prædicta Virduni habita est, præsidente Rotberto Treuerensi præsule cum Artoldo Remensi, Odolrico Aquensi, Adhelberone Mettensi, Goslino Tullensi, Hildebaldo Transrhenensi, Mirnegardo Vurdensi, Israhele Brittone præsente Brunone Abbate fratre regis Ottonis, Agenoldo quoque & Odilone cum aliis quibusdam venerandis abbatibus. Ad quam Hugo Episcopus euocatus, missis etiam duobus ad eum deducēdum Episcopis Adalberone & Goslino, venire noluit. Vniuersa vero synodus domno Artaldo

Remenſe tenendum adiudicauit Epiſcopium. Indicitur iterum Synodus Idus Ianuarij habenda.

Anno nongenteſimo quadrageſimo octauo Synodus prædicta celebratur in Eccleſia ſancti Petri, ante proſpectum caſtri Moſomi, à domno Rotberto ceteriſq; Treuerenſis dioceſeos Epiſcopis & aliquibus Remenſis. Veniens autem illuc Hugo prçſul & locutus cũ Rotberto, ſynodũ noluit ingredi, literas vero quaſdam ex nomine Agapiti Papæ miſit ad Epiſcopos per clericum ſuum qui eas Roma detulerat nihil auctoritatis canonicæ continentes: hoc tantum præcipientes vt Hugoni Remenſe redderetur Epiſcopium. Quibus lectis ineuntes Epiſcopi conſilium cum abbatibus & ceteris ſapientibus qui aderant, reſponderunt: non eſſe dignum vel congruum vt mandatum legationis Apoſtolicæ, quam dudum Rotbertus Archiepiſcopus deferẽte Frederico præſule Magonciacenſi coram regibus & Epiſcopis tam Galliç quam Germaniæ ſuſceperat, & partẽ iam prçceptionis ipſius exegerat, propter illas literas intermitteret, quas inſidiator Artaldi præſulis exhibebat: Immo quod regulariter ceptũ fuerat, canonice pertractaretur. Sicque præ-

que præceptum est vt recitaretur capitulum XVIIII. Cartaginiensis concilij de accusato & accusatore. quo recitato iudicatum est secundum definitionem ipsius capituli, vt Artaldo præsule retinente communionem & parochiam Remensem, Hugo qui ad duas iã Synodos euocatus venire contempserat, à communione & regimine Reměsis Episcopij abstineret, donec ad vniuersalem Synodum quæ indicebatur Kalend. Augusti, sese purgaturus occurreret. ipsumque capitulum mox in carta describi fecerũt Episcopi coram se, subnectentes hanc etiam definitionem suam, & eidem Hugoni miserunt. Qui post alteram diem eandem cartam Rotberto præsuli remisit hoc verbis remandans, quod ipsorum iudicio nequaquam obediturus esset. Arnulfus comes castrum Monasteriolũ, fauente Hugone principe, capit. Interea proclamationis litteræ à domno Artaldo diriguntur ad sedem Romanam. Domnus igitur Agapitus Papa vicarium suum Marinum Episcopum mittit ad Othonem propter euocandam & aggregandam generalem Synodum. Litteræ quoque ipsius Papæ mittuntur ab vrbe Romana speciatim quibusdam Episcopis Gal-

liæ Germaniæque vocantes eos ad Synodum. Quæ Synodus congregata eſt ex præcepto præfati Papæ in * Eglehem palatio regali, in Eccleſia Beati Remigij honore dicata, ſeptimo Id. Iunij, cauſa videlicet maximarum diſſenſionum, quæ agitabãtur inter regem Ludouicum & Hugonem principem: inter Artaldum quoque * Remẽſem Epiſcopum & Hugonem illicitè ſubſtitutum eidem vrbi præſulem: quæ diſſenſiones omne perturbauerant regnum Francorum. Ad quam ſynodum celebrandam adueniente prædicto Marino ſedis Apoſtolicæ vicario, conuenerunt etiam Germaniæ præſules, cum quibuſdam Galliarum Epiſcopis, Robertus videlicet Treuerenſis Archiepiſcopus, Artaldus Remenſis, Fredericus Maguntiacenſis, VVicfredus Colonienſis, * Adeldacus Hammaburgenſis, Hildebaldus * Mirnegardouurdenſis, Goſlenus Tullenſis, Adelbero Mettenſis, Berengarius Virdunenſis, Fulbertus Camaracenſis, Rodulfus * Licudunenſis, Richoo VVarmacenſis, * Rainbaldus Spirenſis, Poppo * VViziburburgenſis, Conradus Conſtãtiacenſis, Odelricus Auguſtenſis, Tethardus Hildinesheinſis, Bernardus Alfurteſteden-

D. Eunguleuhem
D. Remorũ Archiepiſcopum
D. Adaldachus
D. Munegardnuuredenſis
D. Laudunen.
D. Reimboldus
D. VVirtſiburgen.

ſis, Dudo Poderburnenſis, Michaël Radiſponenſis, Farabertus Tungrenſis, Lioptacus Ribuneñ. Dodo † Oſneburgenſis, Eueris Mindenſis, Baldricus Traiectenſis, Heroldus Salburgenſis, Adalbertus Bazſoenſis, Starchandus † Eiſtaacienſis, Horath † Leouuicenſis, VVikardus Baſilienſis, † Lidac Ribuenſis. Reſidentibus his præſulibus in Eccleſia prædicti loci, poſt præmiſſas preces ſecundum ordinem celebrandi concilij, & poſt lectiones ſacræ auctoritatis, ingreſſis glorioſis regibus Ottone ac Ludouico & ſimul reſidentibus, poſt allocutionem præfati Marini ſedis Apoſtolicæ legati, exſurgens Ludouicus rex è latere & conſeſſu domni regis Ottonis, proclamationis ſuæ querimoniã propalauit coram præmiſſo Romanæ ſedis vicario, cæteriſque conſidentibus Epiſcopis, referens qualiter accerſitus fuerit à tranſmarinis regionibus per legatos Hugonis cæterorumque Franciæ principum ad ſuſcipiendum ſuæ paternæ hæreditatis regnum, cunctorumque votis & clamationibus procerum militiæque Frãcorum ſublimatus & conſecratus ſit ad apicem regalis moderaminis obtinendum. Poſtea vero eiectus ſit à præfato Hugone & dolis

D. Oſnebrugen.

D. Eiſtenenſis

D. Leo ſuuicen.

D. Lieſdan Ripuen.

appetitus ac comprehensus, per annum integrum sub custodia fuerit ab eo detentus: nec aliter eius absolutio potuerit obtineri, nisi Laudunum castrum, quod solum tunc regina Gerberga cũ fidelibus suis ex omnibus suis regiis sedibus retinebat, Hugone illud occupante dimitteret. De his omninibus malis quæ post regni susceptionem passus fuerat, si quis obiiceret quod sui facinoris causa eidem fuissent illata, inde se iuxta synodale iudicium & regis Othonis præceptionem purgaret, vel certamine singulari defenderet. Deinde surgens Artoldus Archiepiscopus protulit secundum iussionem Papæ Romani quam ei delegauerat, litis initium atque tenorem quæ versabatur inter ipsum & Hugonem subrogatum sibi Ecclesiæ Remensis antistitem. Post quarum literarum recitationem, & earum propter reges iuxta † Teotiscam linguam interpretationem, ingressus synodum quidam Sigiboldus præmissi Hugonis clericus, attulit literas quas Roma detulerat, quasque iam in alia Synodo Mosomi propalauerat, asserens easdem literas sibi Romæ ab ipso qui aderat, Marino vicario datas. Qui Marinus proferens literas quas idem Sigiboldus Romam

† D. Teustiscam

tulerat, præcepit eas corã synodo recitari. In quarũ recitatione repertum est, prout ipsę literæ fatebãtur, quod VVido Episcopus Suessionicus, Hildegarius quoq; Beluacẽsis, Rodulfus Laudunensis, cæterique cuncti Remensis diocesẽos Episcopi easdẽ literas ad sedem delegauerant Apostolicã pro restauratione Hugonis in sede Remẽsi, & expulsione Artoldi. Post quarũ lectionem exurgentes Artoldus præsul & præfatus Rodulfus qui in eisdem literis nominabatur, Fulbertus quoque Cameracẽsis antistes, easdem literas refutarunt, astruentes quod eas antea nunquam viderint vel audierint, neque in earum delegatione consensum præbuerint. Quibus cum idem clericus contraire non posset, licet in eos calumniis obstrepens, præcepit domnus Marinus suggerens vniuersæ synodo vt sibi consilium & rectum iudicium proferrent super huiusmodi calumniatore & calumniarum in Episcopos delatore. At illi, postquam delator publice confutatus est falsa detulisse, lectis capitulis de huiuscemodi calumniatoribus, iudicant & vnanimiter censent eum quo fruebatur honore priuari debere, ac secundum capitulorum tenorem in exilium

detrudi. Diaconatus igitur quo fungebatur ministerio multatus, à conspectu synodi reprobatus abscessit. Artoldo verò præsuli qui omnibus se synodis præsentabilem fecerat non refugiens synodale iudiciũ, Episcopium Remẽse iuxta canonum instituta & sanctorum patrum decreta omnino retinendum atque disponendum decernunt, laudant atque corroborant. Secunda confessionis die post recitatas diuinæ auctoritatis lectiones, & Marini vicarij allocutionẽ, suggessit domnus Rotbertus Treuerensis Archiepiscopus, vt quoniã iuxta sacræ legis instituta restauratũ atque restitutum fuerat Remense Artoldo præsuli Episcopium, in eiusdem sedis inuasorẽ synodale perageretur iudicium. Præcepit itaque Marinus vicarius vt canonicam super hac præsumptione synodus proferret sententiam. Iubentur ergo sanctæ legis catholica recitari capitula. Quibus recitatis secundum sacrorum instituta canonum & sanctorum decreta patrum Sixti, Alexandri, Innocẽtij, Zosimi, Bonefacij, Celestini, Leonis, Simmachi ceterorumque sanctorum Ecclesiæ Dei doctorum, excõmunicauerunt, & ab Ecclesiæ Dei gremio reppulerũt prædictum Hugonem Remen-

ſis Eccleſiæ peruaſorem, donec ad pœnitentiam & dignam ſatisfactionem venire procuraret. Cæteris quoque diebus Synodi tractata ſunt quædam neceſſaria de inceſtis coniugiis & Eccleſiis quæ presbyteris in partibus Germaniæ dabantur, immo vendebantur indebite & auferebantur à laicis illicite, prohibitumq; ac ſtatutũ ne id omnino præſumeretur ab aliquo. Sed & de aliis Eccleſiæ Dei vtilitatibus tractata ſunt & definita nonnulla. Interea Rex Ludouuicus deprecatur regem Othonem vt ſubſidium ſibi ferat contra Hugonem & cęteros inimicos ſuos: qui petita concedẽs, iubet vt Conradus dux cum exercitu Lotharienſium in eius pergat auxilium. Interim vero dum congregetur exercitus, Rex Ludouuicus cum ipſo duce maneat & Epiſcopi Artaldus atque Rodulfus qui erant cum rege, ne quid in via paterentur aduerſi, degerẽt cum Lotharienſibus Epiſcopis. Manſimus itaque cum Rotberto Treuerẽſi, Rodulfus Laudunenſis cum Adhelberone Metẽſi ebdomadas fere quatuor. Exercitu denique collecto, Lotharienſes Epiſcopi Moſomũ petunt, ipſumque obſidentes caſtrum atque oppugnãtes, milites qui ẽrãt ibi cum Hugone ad deditionem com-

pellunt,& acceptis obsidibus, pergunt obuiam Ludouico regi & Conrado duci in partes Laudunensis pagi. Obsident igitur ibi Dux & exercitus quamdam munitionem quam ędificauerat & tenebat Tetbaldus in locó qui dicitur Mons acutus, qui & Laudunum contra regē retinebat. Hoc etiam oppidum expugnantes,tandem non sine mora capiunt: Indeque Laudunum adeunt,& in Ecclesia sancti Vincētij, congregati Episcopi prædictum Tetbaldum excommunicant. Hugonem verò principem vocant literis ex parte Marini legati Apostolicæsedis & sua,venire ad emendationem pro malis quæ contra Regem & Episcopos egerat. VVido denique Suessionicæ vrbis Episcopus ad regem Ludouicum veniēs eidem sese committit, pacaturque cum Artoldo Archiepiscopo satisfaciens illi pro ordinatione Hugonis. Cōradus quoque dux filiam Ludouuici regis sacro de fonte suscepit:sicque recepto Mosomo castro& euerso, Lotharienses reuertuntur in sua. Igitur Hugo nullam moram faciens collecta suorum multa Nordmannorumque manu, Suessionicam adgreditur vrbem,& obsidēs oppugnat, cæditque nonnullos; Iniectis etiam ignibus

domum matris Ecclesiæ succendit, simulque claustra canonicorum & partem ciuitatis. Nec tamen ipsam capere valens vrbē reliquit, & ad quādam munitionem quam Ragenoldus comes Ludouuici super Axonam fluuium in loco qui dicitur Rauciacus ædificabat, deuenit, ipsámque adhuc imperfectā castris vallauit. Sed nec ipsam cepit: villas tamen Remensis Ecclesiæ castris suis contiguas deuastauit. Plures quoque colonorum prędones ipsius interemerunt * violantes Ecclesias & in tantum debacchātes, vt in Culmisciaco vico tam infra quam circa Ecclesiam fere quadraginta homines interficerēt, ipsumque templum rebus penitus exspoliauerunt: multisque flagitiis tunc perpetratis, Hugo tandem cū suis regreditur grassatoribus. Itaque milites qui hactenus cum Hugone fuerant excommunicato, ad Artoldum præsulem reuertuntur. Qui nonnullos eorum, redditis eis rebus quas habuerant, recepit, quosdā vero abiecit. Post hæc Treuiros proficiscitur ad Synodum cum Episcopis Suessionico, Rodulfo Laudunensi & * Vincfredo Morinensi: quo peruenientes Marinum sese præstolantem repererunt cum Rotberto Archiepiscopo: cęterorum vero Lo-

D. vallantes

D. Vvicfredo

thariẽſium vel Germanorum præſulum illic inuenere neminem. Conſiderantibus igitur illis, ſciſcitari cepit Marinus vicarius, quid egiſſet poſt pręmiſſam ſynodum Hugo princeps erga ipſos vel regẽ Ludouuicum. At illi referunt ſupra memorata quæ ipſis & Eccleſiis eorum intulerat mala. Requirit ergo de vocatione ipſius principis Marinus, vtrum perlatæ fuiſſent ei litteræ vocationis quas ei perferendas delegauerat. Cui reſpondetur ab Artaldo Archiepiſcopo quod quædam eorũ perlatæ ſunt, quædam vero perferri non potuerunt, earum gerulo ab ipſius graſſatoribus intercepto: vocatus tamẽ fuerit tam litteris quam quibuſdam internuntiis. Requiritur itaque ſi adſit aliquis ex parte ipſius legatus. vbi cum nullus fuiſſet inuentus, decernitur expectandum ſi forte aduenturus eſſet in craſtinum. Quod cum minime contigiſſet, & omnes qui aderant tam clerici quam
deeſt in D. * illuſtres laici excommunicandum eſſe adclamarent, definitur ab Epiſcopis hanc excommunicationem adhuc differendam vſque in diem ſynodi tertiam. Tractatur autem de Epiſcopis qui vocati fuerant & venire diſtulerant, vel his qui ordinationi Hugonis participes extiterant. & VVido

quidam Sueſſonicus ſe culpabilem, proſtratus coram Marino vicario & Artoldo Archiepiſcopo, confitetur. Intercedentibus autem pro eo apud Marinum Rotberto & Artoldo Archiepiſcopis abſolui ab hac noxa meretur. VVicfredus Morinēſis immunis ab eadem ordinatione reperitur. Adeſt † Tranſmarini Nouio menſis Epiſcopi legatus quidam presbyter aſtruens eundem præſulem ita graui langore detētum, vt ad eandem ſynodum venire non valuerit. Id quoque noſtrates qui aderant adteſtantur Epiſcopi. Tertia tandem die inſiſtente præcipue Liutdulfo legato & capellano regis Othonis, quoniam idem rex id omnino fieri præcipiebat, excommunicatur Hugo Comes inimicus Ludouuici regis pro ſupra memoratis malis ab ipſo perpetratis, eo tamē modo, donec reſipiſcat & ad ſatisfactionem coram Marino vicario vel Epiſcopis quibus iniuriam fecit, deueniat. Quod ſi facere cōtempſerit, Romam pro abſolutione ſui proficiſcatur. Excommunicantur & duo pſeudo-Epiſcopi ab Hugone damnato ordinati, Tetbaldus & Iuo, prior poſt expulſionem ipſius in Ambianēſi vrbe, alter poſt damnationem eiuſdem Hugonis in Siluanectenſi ab eo

D.Tranſmari

constituti. Excommunicatur etiam quidã clericus Laudunensis nomine Adelomus quem accusauit Rodulfus Episcopus suus, eo quod Tetbaldum excommunicatum in Ecclesiam introduxerit. Vocatur Hildegarius Beluacensis Episcopus literis præfati Marini,& veniat coram ipso, vel eat Romã rationem redditurus coram Domno Papa pro illicita ordinatione prędictorum pseudo-episcoporum cui interfuerat. Vocatur & Heribertus Heriberti comitis filius ad satisfactionem venire pro malis quæ contra Episcopos agebat. His ita gestis Episcopi reuertuntur in sua. † Luidulfus autẽ capellanus Othonis Marinum vicarium deducit ad regem suum in Saxoniam, vbi cõsecraturus fuerat Ecclesiã Vuldensis monasterij. Post cuius consecrationem idem Marinus, exacta hieme, Romam reuertitur. Hoc anno defunguntur Episcopi Geruncus Biturigensis & Rodulfus Laudunẽsis. Nascitur regi Ludouuico filius quem prę sul Artoldus de sacro fonte suscepit, patris ei nomen imponens. NS.

D. Laudulfus

Anno nongentesimo quadragesimo octauo Laudunenses qui fidelitati Ludouuici regis attendebant, eligunt sibi præsulem Roriconem diaconem ipsius regis.

fratrem,quemque consecrat Artoldus Archiepiscopus Remis: Qui tamen non receptus Lauduno,apud Petræpontem munitionem resedit. Ambianenses Tetbaldum quem eis Hugo constituerat Episcopum, exosi, castrum Arnulfo comiti produnt. Qui aduocans regem Ludouuicum, oppidum ipsum cepit, Tetbaldum expulit, & Ragembaldum illuc Attrabatēsem quendam monachum, quem idem Ambianenses prius sibi delegerāt,introduxit:Quique Remos à rege perductus ordinatur Episcopus ab Artoldo Archiepiscopo. Altmōtem munitionem quam tenebat Dodo frater domni Artaldi Episcopi,milites Remensis Ecclesiæ qui recepti non fuerant ab ipso præsule, furtiua capiunt proditione, & aduocantes Hugonem excommunicatum in oppidum suscipiunt, indeque per villas Episcopij circumpositas rapinis desæuiunt. Imminente denique Paschali sollemnitate Gerberga regina proficiscitur ad fratrē suum Othonem regem, & Aquisgrani palatio Pascha cum ipso celebrat. Ibi tunc diuersarum gentium affuere legationes, Græcorum scilicet, Italicorum, Anglorum, & aliorum quorundam populorū. Regressa Remos regina cum fraterni auxi-

lij pollicitatione, rex Ludouicus Laudunũ improuisus aggreditur, & noctu muro latẽter à suis ascenso disruptisque portarum seris, oppidum ingreditur, capitque custodes præter eos qui turrim regiæ domus conscenderant quam ipse ad portam castri fundauerat. Hanc itaque capere non valẽs, à ciuitate secludit ducto intrinsecus muro. Quo comperto Hugo comes illo cum suis proficiscitur, & rex * Cõradi Lothariensiũ ducis auxilium missa legatione petit. Hugo vero appropians turri ante portam metatur, & introducens in arcem custodes cũ sufficiente victu, recedit à monte. Rex igitur obuiã pergit Conrado, & ipse dux cum rege locutus inducias belli disponit inter ipsum & Hugonem vsque ad mensem Augustum, dum rex idem locuturus pergat ad regem Othonem. Cum quo postquam locutus est, Remos reuertitur, vbi Adalbertus filius Heriberti ad eum veniens, ipsius efficitur. Ragenoldus Comes iunctis sibi quibusdam fidelibus Artoldi Præsulis munitionem quandam construit in fluuio Materna scilicet apud * Maroillum. Codiciacum castrum domno Artaldo præsuli redditur ab his qui custodiebant illud ex parte Hugonis comitis vel Tetbaldi, quiq;

M. contra

D. Marcilum

ſe committunt eidem Archiepiſcopo. Aitmontem præſidium quod ingreſſus cum ſuis tenebat Hugo quondã Epiſcopus, obſidẽt Dodo frater Domni Artoldi cum fidelibus ipſius & Theoderricus comes, & ante portam ipſius caſtri caſtra ſibi conſtituunt atque præmuniũt. Hugo comes collecta ſuorum multa Nordmannorumque manu, Laudunũ adit, & ſuos qui * Archis domum tenebãt, educit, alióſque cum ſufficiente victu cuſtodes introducit, & profectus hinc in pagum Porticenſem, ſupra Caldionem caſtra metatur, indeque ad regem Ludouuicum Remis degentem, quaſi pacis petendæ gratia, mittit, inſperatúſque interim Laudunum aggreſſus capere niſus eſt, fruſtratoque conſilio reuertitur in ſua. Rex vero euocato Arnulfo & quibuſdam Lotharienſium poſt eum proficiſcitur vſque in pagum Siluanectenſem. Arnulfus itaque ſuburbiũ ciuitatis ipſius igne ſuccendit, & ſic ad propria regrediuntur. Hugo igitur non modico tam ſuorum quã Nordmannorum collecto exercitu in pagum Sueſſionicũ venit, & miſſis ad regem Epiſcopis * Vindone Autiſiodorenſi & Anſegiſo Trecaſino, Ragenoldum comitem ſibi accerſiit, & ita, dato alterutrim

D. arcis

D. Vvidone

iureiurando, treugæ ſunt acceptæ vſque octauas Paſchæ. Nec longum poſt, Rex cum Arnulfo locutus eſt. Ragenoldus comes caſtrum quondam Heriuei videlicet Caſtellionē conſcēſo noctu muro capit, & Dodo frater domni Artoldi tertia deinde die Altmontem ſimili pene modo recipit. Agapitus Papa ſynodum habuit apud ſanctum Petrum, in qua damnationē Hugonis Epiſcopi apud Ingulenheim factā confirmauit, excommunicans etiam Hugonē principem, donec Ludouuico regi ſatisfaciant. Bernardus quidam partium Hugonis habens caſtellum ſuper Iſaram fluuium nomine * Calnacum, ſe cum ipſo caſtello cōmittit Adalberto comiti. Quædam Eccleſia in honore ſanctæ Mariæ dicata ſuper Arnam riuum claris illuſtratur miraculis & ſanitatum præſidiis. Item altera Eccleſia in ipſius honore ſuper Pidum riuolum ſita pene ſimili reſplendet nitela. NZ.

D. Colnacum

ANNO nongenteſimo quinquageſimo Rex Ludouuicus ad Othonem regem proficiſcitur trans Moſellam conſilium quærens & auxilium ab eo de pace fienda inter ſe & Hugonem. qui promittit ſe miſſurum ei ducem Conradum cum Lotharienſibus ad id exequendum. Qui dux

dux veniens cum Episcopis quibusdam & comitibus locutus est cum Hugone de paciscenda pace, quodque apud ipsum inuenit, Ludouuico regi renuntiauit. Sicque ad Othonem redit, dimissis apud Ludouuicum quibusdam comitibus qui voluntatem regis Hugoni significent. Itaque Rex Ludouuicus & Hugo princeps super Maternam fluuium pacem facturi cum suis deueniunt: Et residentes isti ex hac parte fluuij, illi ex altera legatos sibi inuicē mittunt, & mediātibus atque sequestris Conrado duce, Hugone nigro, Adelberone quoque ac Fulberto Episcopis; Hugo ad regem venit & suus efficitur, pacaturque cū Arnulfo comite & Ragenoldo atque Artoldo Episcopo reddens regi turrim Lauduni. Post hæc iterum colloquium Hugo cum rege apud Compendium habuit, vbi datur Episcopatus Nouiomensis Rodulfo, Archidiaconatus eiusdem Ecclesiæ ministerio fungenti, quem ipsi Nouiomenses sibi deligerant dari præsulem. Nec longum post, Hugo cū exercitu Ambianensem petit vrbem, ibique in turri quam Ragenbaldus Episcopus tenebat, recipitur: alteram verò turrim quam Arnulfi comitis homines custodiebant, obsidet, rege Lau-

duni ægritudine decubante. Otho Rex qui quandã VVenedorum magnam obſederat vrbem nomine * Praidem, regem ipſorum in ſubiectionẽ recipit: ſed & Hungaros ſibi ſubditos facit. Homines Ragenoldi Comitis quãdam munitionem Rodomenſis Eccleſiæ ſuper fluuium * Indellã ſitam quam vocant Brainam, furtiuo capiunt ingreſſu: vnde iratus Hugo princeps ad regem mittit, & Rex illo profectus eoſdem inuaſores expellit. Inde ipſum caſtrũ prioribus reddit cuſtodiis. Deinde colloquiũ petit Hugonis, quod dum haberetur, cuſtodes caſtri Codiciaci qui deſciuerant à domno Artoldo præſule, Tetbaldum comitem in ipſo recipiunt oppido. Quare irátus Rex, rogat Hugonem vt reddat ipſam ſibi munitionem. Sed quoniam non potuit obtinere Tetbaldo comite modis omnibus obſiſtente, infenſus Laudunum, Hugone inconſulto, receſſit. Tetbaldus à Codiciaco plures eorũ quos intus inuenerat, expulit. Domnus Artoldus præfatum Rodulfum Nouiomẽſium electum Remis ordinat Epiſcopum. Berengarius quidam princeps Italiæ, veneno vt ferunt necato Lothario rege Hugonis filio, Rex efficitur Italiæ. N N.

D. Prodẽ

D. Vidulã

ANNO nongentesimo quinquagesimo primo. Ludouuicus Rex Aquitaniam cũ exercitu petit. Sed antequam eandem ingrederetur prouinciam, Karlus Constantinus Viẽnæ princeps & Stephanus Aruernorum præsul ad eum venientes sui efficiũtur. Idem verò Episcopus opimis eum honorat muneribus. VVillelmus quoque Pictauensis obuius ei fuit. Dumque moratur Aquitaniam Rex intrare, graui corripitur infirmitate. Quem suscipiens * Letoď. quidam Burgundiæ comes qui tunc etiam suus nouiter effectus erat, vtiliter eum in ipsa ægritudine obseruauit. Reparatis igitur sibi viribus Rex in Franciam regreditur. Interea Federicus Adelberonis Episcopi frater qui filiam Hugonis principis sibi desponderat in hoc regnum veniens munitionem in loco qui dicitur * Banis, inconsulto rege vel regina construere cœpit, & loca circumposita crebris deprædationibus diripit. Pro qua re valde molestus Rex Ludouuicus legationem suam dirigit ad Othonem. Hugo princeps ad eundem regem Othonem inuitatus ab eo, vadens duos illi præmisit leones, & ipse mox secutus honorificè ab eodem in diebus Paschæ susceptus est decenterque ha-

D. Letaldus.

M. Fanis

bitus ab eo, per ipsos Paschalis solemnitatis dies exultanter Aquis cum eo mansit, multisque donis opime ab eo muneratus reuertitur deducente se duce Conrado vsque ad fluuium Maternam. Qui dux Conradus quibusdam infensus Lotharienfibus turres quorundam deiicit, & quosdam Virdunensium honoribus priuat. * Ragenari vero Comitis quoddam castellum capit, cetera ipsius obsideri facit. Legati regis Ludouuici ab Othone regressi nunciant, nolle, immo prohibere Othonem regem ne Fredericus vel aliquis suorum villã mutionem in hoc regno habeat, nisi cõsensum regis Ludouuici super hoc sibi obtinere queat. Hungari ab Italia trascensis Alpibusq; egressi Aquitaniam ingressi sũt, ibique tota pene demorati æstate multis hanc regionem rapinis & * interminationibus attriuerunt: sicque per Italiam reuersi sunt in terram suam. Ludouuicus munitionem quandam nomine Brenam, quam quidam prædones Gotbertus scilicet ac frater eius, Angilbertus munierant, obsidet, penuriaque famis oppressam tandem capit ac diruit. Inde reuersus ad colloquium Arnulfi & Hugonis proficiscitur. At Hugo quoniam infẽsus erat Arnulfo propter castrum

D. Rageneri

D. Internecionibus

Monasteriolum, & terram quondam Herluini quam idem Arnulfus occupauerat, ad ipsum colloquium venire noluit, sed ipsam terram ingressus cum Rotgario Herluini filio quoddam castrũ obsedit. Rex autem petente Arnulfo ad eum misit, ipsamque obsidionem resolui fecit, induciasque vel treugas inter ipsos vsque ad Kalendas Decembris accepit. * Gerberga regina mater Ludouuici regis egressa Lauduno conducẽtibus se quibusdam tam Heriberti quam Adalberti fratris ipsius hominibus ad Heribertum proficiscitur: Qui suscipiens eam ducit in cõiugem. Vnde Rex Ludouuicus iratus, abbatiã sanctæ Mariæ, quã ipsa Lauduni tenebat, recepit, & Gerbergæ vxori suæ dedit. Fiscum quoque Atoniacam suo dominio subdidit. Ottho Rex Italiã adiit, ad cuius aduentum Berengario Langobardorum rege ab vrbe Papiæ fugiente, ipse Ottho eandem ingreditur vrbem. Vxorem quoque Lotharij regis defuncti filij Hugonis, sororem Chonradi regis Iurensis sibi coniugem ducit. Saraceni meatum Alpium obsidentes à viatoribus Romam petentibus tributũ accipiunt, & sic eos transire permittunt.

D. Ottogeba

ANNO nongentesimo quinquagesimo

ſecundo. Ottho rex legationem pro ſuſceptione ſui Romam dirigit: qua non obtenta, cum vxore in ſua regreditur, dimiſſis ad cuſtodiam Papiæ quibuſdam ex ſuis. Ludouuicus cum Gerberga regina Laudunũ recepit. Berengarius rex ad Conradũ ducem qui Papiæ remanſerat, venit, à quo in fide ipſius ſuſceptus, ad Otthonem perducitur: quem ille benigne ſuſcipiens, conceſſis eidem rebus, prout ſibi viſum fuit, quibuſdam, in Italiam pacifice redire permiſit. Ipſe quoque Ottho poſt celebrationem Paſchæ Papiam regreditur. Hugo comes cũ ſuis ſuper Maternam fluuium venit: Cui occurrit dux Conradus cum quibuſdam Lotharienſibus, obſidéntque pariter munitionem apud Maroillum, quam Ragenoldus Comes cum hominibus domni Artoldi pręſulis intra ipſum fluuium nuper conſtruxerat, inſtructíſque multis vndique machinis fortiter opprimũt, tandémque, non ſine ſuorũ damno, capiunt atque ſuccendunt, iis qui intus erant, ad fidẽ Chonradi egreſſis. Nepotes Hugonis Heribertus & Rotbertus interim in loco qui dicitur Mons-felicis ſibi munitionẽ inſtruunt, ſicque tam Hugo quam Chóradus reuertuntur in ſua. Nec mora, rex Ludouicus &

Artaldus Archiepiſcopus profecti cũ comite Ragenoldo ſuper Maternam fluuium, munitionem quam præfati principes ſuccenderant, reſtruunt, cuſtodéſque ibi plures inſtituunt. Inde rex cum Ragenoldo proficiſcitur in partes Victuriaci caſtri quod tenebat VValterius quidam qui nuper à rege defecerat & cum ipſo caſtro ſe Heriberto ſubdiderat. Cuius villas deprædationibus incendiiſque deuaſtant, necnõ Pontigonem fiſcum quem Heribertus inuaſerat, aliámque munitionem Rex contra Victuriacum inſtruit, & quoſdã ſibi fideles ex paribus VValterij ad cuſtodiã ibi dimittit, ipſámque munitionẽ Odalrico abbati cuidam ex Burgundia cõmittit, & ſic Laudunum repetit. Nec mora, Remos cum regina reuertitur. Artoldus Archiepiſcopus in monaſterio ſãcti Baſoli monachos mittit expulſis clericis qui ſeruiebãt ibi, cõmittẽs illud HINCMARO & ROTMARO abbatibus.

ANNO nongenteſimo quinquageſimo tertio incipiente, Hugo princeps legatos mittit ad regẽ Ludouuicũ pro pace & cõcordia inter ipſos firmanda, petens vt Regina Gerberga ſuũ petat colloquiũ. Quod & fecit, muneribúſq; ab eo honorata Remos rediit: Obtinuítque Hugo à rege vt

munitio quæ contra Victuriacum castrum cōstructa fuerat, solueretur. Placitum ergo concordiæ ac pacis rex & Hugo mediante quadragesima iniere Suessionis. Exoritur interea inter Othonem regem, & Liudulfum filium eius, Cōradum quoque ducem & quosdā regni ipsius primates discordia. Nato siquidem regi filio ex moderna coniuge, ferebatur eidem puero rex regnum suum promittere, quod olim priusquā Italiam peteret, Liudulfo delegauerat, & magnates suos eidem promittere fidelitatem iureiurando fecerat. Rex igitur Cōradum à Ducatu Lothariensium remouet, & Cōradus quærebat vt regē caperet. Quo comperto Rex caute se agere cepit, de interitu vero Conradi quærere, Conradus autem oppida sua munire. At Ragenarius ei iam dudum inimicus, quoddam ipsius obsidet munitissimum castrum. Collecta igitur Conradus, quanta potuit, militum manu ad resoluendam properat obsidionē. Quibus mutuo cōgressis & pluribus vtrimque interemptis, Conradus in fugam versus est & in vrbem Maguntiam ingreditur. Interea Gerberga regina Lauduni geminos est enixa, quorum vnus Karolus, alter vocatus est Heinricus. Sed Heinricus mox post

baptiſmũ defunctus eſt. Synodus quinque Epiſcoporum apud ſanctum Theodericũ in territorio Remenſi celebratur, Artoldo Archiepiſcopo prȩſidente. ad quã vocatus * Ragenaldus comes ob res Eccleſiaſticas ab eo peruaſas venire noluit, ſed deprecatus eſt regem, ne excommunicaretur vt ad ſynodum mitteret. Cuius excommunicatio rege petente tunc intermiſſa eſt. Otto rex vrbem Maguntiam vbi Cõradus ſe receperat, obſidet, tãdémque poſt duos fere menſes cum egreſſo ad ſe Conrado locutus & obſidibus ab eo acceptis, trans Renũ regreditur. Nec mora Conradus dimiſſo Maguntiæ militum ſuorum præſidio, Metenſem appetit vrbem, quam mox futura peruadit inreptione. Otho rex vocatus à fratre Heinrico, Baioariam petit quam filius eius Liudulfus, captis quibuſdã vrbibus, deuaſtabat. Conradus Metẽſim quoque vrbem poſt non modicam ipſius deprædationẽ, hortatu, ceu fertur, Agenoldi abbatis reliquit. VVicfredus Colonienſis antiſtes defungitur, & Bruno frater regis Othonis inibi pontifex ordinatur: cui etiã rex Otho regnum Lothariẽſe committit.

D. Ingenoldus

ANNO nongenteſimo quinquageſimo quarto præmemoratus Cõradus pacto cũ

Hungaris inito eos per regnũ Lothariense deducit vſque in terram Ragenarij ſcilicet æmuli ſui atque Brunonis Epiſcopi. Niminiaq' peracta deprædatione, cũ præda magna captiuorumque multitudine regnum ingrediuntur Ludouuici, ſicque per pagos Veromãdenſem, Laudunenſem atque Remenſem, Catalaunenſem quoque tranſeũtes, Burgundiam intrant: Quorum nõ parua manus tam præliis quam morbis interiit, cæteri per Italiam reuertuntur in ſua. Ludouuicus filius regis Lauduni defungitur. Ludouicus rex egreſſus Lauduno Remẽſem, veluti moratur', repetiit vrbẽ. Antequam verò ad Axonẽ fluuiũ perueniret, apparuit ei quaſi lupus pręcedens, quẽ admiſſo inſecutus equo, prolabitur grauiter: que attritus Remos defertur, & protracto lãgore decubans, Elephantiaſis peſte perfunditur. Quo morbo confectus diẽ clauſit extremum, ſepultuſque eſt apud ſanctũ Remigium. Gerberga regina mittit ad Hugonem, eius cõſilium & auxilium petens, quã ille ad colloquium aſciſcit, & venientẽ honorifice ſuſcipit atque conſolatur, ac de prouectione filij eius in regnum pollicetur. Liudulfus expulſo Heinrico patruo ſuo, totius Baioarię nanciſcitur principatũ. Lo-

tharienſes tam Conradi ducis infeſtationibus, quā mutuis inter ſe deprædationibus lacerantur. * Fulcarius decanus monaſterij ſancti Medardi Nouiomenſium Remis ordinatus Epiſcopus. Fredericus frater Adelberonis Epiſcopi Hugonis principis filiam ducit vxorē. Rauciacum munitionē Ragenaldi Heribertus Comes per quoſdā ſatellites ſuos furtiua inuadit inruptione. Lotharius puer filius Ludouuici apud ſanctum Remigiū rex cōſecratur ab Artaldo Archiepiſcopo, fauente Hugone principe ac Brunone Archiepiſcopo, cæteriſq; præſulibus ac proceribus Franciæ Burgundiæ atque Aquitaniæ. Burgundia quoque & Aquitania Hugoni dantur ab ipſo. Caſtrū Rauciacum Ragenoldo redditur datis quibuſdā villis Heriberto ex parte Ragenoldi, & regina Gerberga cum filio rege Laudunum reuertitur. Nec lōgum poſt milites Ragenoldi quandam munitionem Heriberti, quæ dicitur Mons-felicis, trans Maternam fluuium clandeſtina irreptione capiunt. Heribertus igitur & Robertus frater eius eandem munitionem obſident, & Heribertus legatos Remis ad Ragenaldum mittit pro reddendo ſibi oppido. Abnuit Ragenoldus, niſi ab obſidione diſce-

M. Fulcarius

datur & ad examinis rationem conueniāt pro subreptis mutuo sibi castris. Quo facto, villas recipit ab Heriberto quas pro prædicto castro dederat, & oppidū Mōtis-felicis Heriberto reddit. Albrico patricio Romanorū defuncto, filius eius Octauianus, cum esset clericus, principatum adeptus est, quique postea, defuncto Agapito suggerentibusque sibi Romanis, Papa vrbis efficitur.

ANNO nongentesimo quinquagesimo v. Rex Otho Hungaris de locis suis prædatum progredientibus obuiam profectus pugnauit cum eis & vicit, nec eos ingredi regna sua permisit. Hugo princeps Gerbergam reginam cum filio suo rege Lothario Parisius honorificè ad pascha suscipiens decenter secum per plures detinuit dies. Inde cum ipso rege in Aquitaniam profectus vrbē Pictauim petiit: VVillelmū vero ibi nō inueniunt, ipsam tamen vrbē obsident, diuque in eadem obsidione residētes nihil proficiunt, castrum tamen sanctæ Radegundis vrbi contiguum Ragenoldus comes clandestina inreptione cepit, & succensum est. Tandem post duos menses exercitū victus indigentia fatigato, ab obsidione disceditur. VVillelmus collecto

exercitu suo exercitum regis insequitur. Quo audito, Rex & Hugo contra redeunt. Quorum multitudine comminus visa VVillelmus in Fugam vertitur. Quem regiæ acies insecutæ, multos Aquitanorum interimunt; nonnullos nobilium viuos capiunt: VVillelmus cum paucis vix euadit. Hungari cum immensis copiis & ingenti multitudine Baioariam ingrediuntur, volentes venire in Franciam. Contra quos Otho Rex cū Burislao Sarmatarum principe & Conrado iam sibi pacificato pugnauit, & eosdem Hungaros interimens cunctos pene deleuit. Conradus autem, qui valde fortiter ea die pugnauerat, & regem præcipue de victoria cōfortauerat; ibidem peremptus est. Post hoc bellum, pugnauit Rex Otho cum duobus Sarmatarum regibus, &, suffragāte sibi Burislao rege, quem dudum sibi subdiderat, victoria potitus est. Fulchario Episcopo defuncto tandem post quinque menses Hadulfus quidam Laudunensis clericus à Nouiomensibus electus, ab Artaldo, Roricone & Gibuino Remis ordinatur Episcopus.

ANNO nongentesimo quinquagesimo vi. Rex Otho placitum habuit apud * Enguheein cum Lotharięnsibus, à quibus & D. Engulenheim

obſides accepit de cunctis pene ipſorum oppidis. Item aliud placitum ab eo poſt Paſcha Coloniæ habitum eſt, vbi non paucos à Lotharienſibus theſauros accepit; moxque peſtilentia ſuper Germaniam omnemque Galliam effuſa, interiere nonnulli; plures graui ſunt langore confecti. Rotbertus Treuerenſis Epiſcopus, Ragnarius & Baldricus, ac duo alij Epiſcopi ex ea peſte ſine mora defuncti ſunt. Lotharius Rex munitionẽ quandam ſuper Carum fluuiũ, quã Ingenarius Comes Vrſioni cuidã Remenſis eccleſiæ militi abſtulerat, pugnãdo recepit, & infantes Ragenarij ac milites quoſdam ibidem inuentos ſecum abduxit, ipſumque caſtrum direptũ incendit. Hugo princeps obiit. Gerberga regina colloquiũ habuit cum Brunone fratre ſuo, vbi prædicto Ragenario ſui milites & infantes reddũtur. Reginæ vero poſſeſſiones, quas illi quondam Giſlebertus dux dotis nomine dederat, reſtituuntur. Epiſcopatus Treuerenſis cuidã * Heinrico regis Othonis propinquo datur. Fulbertus Camaracẽſis Epiſcopus defungitur, & ipſum Epiſcopium cuidam Berẽgario trãſrenenſi clerico tribuitur nepoti Bouonis Catalaunẽſis quondam Epiſcopi, quique Remis or-

* Hayrico D.

dinatur ab Artoldo Episcopo.

ANNO nongentesimo quinquagesimo septimo quadam nocte in mense Ianuario illustrata est Ecclesia Remensis sanctæ Dei genitricis repente paulo post mediã noctẽ magno splendore, præsente domno Artaldo Archiepiscopo, admirante quoque pariter VVithardo custode. Lotharius Rex in superiorem profectus est Burgundiam. Bellorum tumultus agitantur inter Brunonem ex præsule Ducem & * Ragenariũ Comitem cæterósque Lotharienses. Item in Francia inter Balduinum filium Arnulfi & Rotgarium quondam Erluini ob castrũ Ambianense. Rotbertus filius Heriberti se Lothario regi committit. Lotharius Rex cum matre sua & * amita sua relicta, Hugoni obuiam pergit in pagum Camaracensem auunculo suo Brunoni. Videns verò Ragenarius non posse se venienti resistere multitudini, ad Brunonem venit: At quia quæsitos dare noluit obsides, eum Bruno comprehendens sub custodia secum deduxit; nec multo post trãs Renum in exilium misit. Liudulfus Othonis filius qui pene totam obtinuerat Italiam, obiit sepeliturque Maguntiæ apud sanctum Albanum.

D. Ragnarium

M. amica

ANNO nongentesimo quinquagesimò

octauo, Castrum Codiciacum quidam fideles Artaldi præsulis clandestina capiunt inruptione. Harduinus subiectus Tetbaldi, cui Tetbaldus idem commiserat castrum, videns oppidum captum, cum suis confugit in arcem. Erat autem turris illa firmissima, ad quam expugnandam veniens Rex Lotharius cum domno Artaldo, & nonnullis aliis Episcopis atque Comitibus, per duas fere hanc obsidet ebdomadas. Tandem nepotibus Arduini acceptis obsidibus, ab obsidione discedditur. Tum Tetbaldus aduenieńs oppido nō recipitur, reuersusque per pagum Laudunensem & Suessionicum rapinis desæuiens in sua regreditur. Homines Tetbaldi munitionē quādam quę vocatur Fara, tradentibus eam sibi quibusdam proditoribus, capiunt. Ad quam obsidendam Rorico præsul Laudunensis cum militibus Ecclesiæ Remensis & aliis quoscumque ascisci potuit, amicis aduenit. Rege tandem Lothario aduentante, mediantibus Heriberto ac Rotberto fratribus, castrum iussione Tetbaldi redditur. Otho Rex * aduersus Sarmatas abiit. Bruno Coloniensis Archiepiscopus cum exercitu Lothariensium per Franciam proficiscitur in Burgundiam, locuturus cum

D. bellū a. S. habuit

sororib.

ſororibus ac nepotibus ſuis.

ANNO nongenteſimo quinquageſimo VIIII. Bruno † etiam in Franciam venit, & apud Compendium cum regina ſorore ac nepotibus ſuis diſcordãtibus pro quibuſdam caſtris quæ rex Lotharius ex Burgũdia receperat, colloquium habuit. Obſidibúſque datis pacem inter ipſos vſque in futurum † tempus placiti pepigit. Lotharius rex cum matre regina Coloniam proficiſcitur in diebus Paſchæ, moraturus hac feſtiuitate cum auunculo ſuo Brunone: dataque illi ſecuritate de regno Lotharienſe, & quibuſdam acceptis ab auunculo donis, Laudunum reuertitur. Lotharienſes à Brunone duce deſciſcunt, ſuadente quodam Immone qui eius pridem conſiliarius extiterat & ab eo nuper receſſerat, propter oppida quædam ipſorum nouitia quæ idem dux euerti præcipiebat, aliáque onera ipſis inſueta quæ illis imponere velle ferebatur. Quibus poſtmodum † reuocatis, Fredericum quendam Comitem eis vice ſua præfecit. Arnulfus comes Remis venit, & Eccleſiam ſanctæ Mariæ non modico argenti põdere munerauit. Vnde arcæ quibus ſãcti Calixti ſanctiq; Nicaſij ac ſanctæ Eutropiæ mem-

D. iterum

D. placitũ

D. euocatis

S

bra cæterorumque ſanctorum quorũdam pignera continentur, ornatæ vel coopertæ ſunt. Sed & quendam Euangeliorũ huius Eccleſiæ librum auro argentoque decorauit; Monaſterio quoq; ſancti Remigij dona cõtulit. Caſtrum Diuionum Rotbertus comes inuadit, regis expulſis fidelibus.
D. accitus Quapropter * accinctus Bruno regis ac reginæ petitione in Burgundiam venit cum Lotharienſibus aliiſque ſibi ſubditis populis, idémque caſtrum, ſed & Trecas ciuitatem quam pręfatus potiebatur Rotbertus, obſidione vallat.

Anno nongenteſimo quinquageſimo decimo apud Altmontem caſtrum proditores quidam deprehenſi ſunt à Manaſſe nepote Domni Artaldi præſulis ac dãnati ſuſpéndio: inter quos etiam presbyter quidam. Munitio quam vocant Macerias, ſitã ſupra Moſam infra terram Remẽſis Eccle-
deſunt hæc ſię, Artaldo Archiepiſcopo redditur * corã
in Diu.ex. Frederico Lotharienſium duce,] à Lantberto qui eam tenere prohibebatur. Ri-
Diu.princips chardus filius VVillelmi Nordmãnorum
D. Tranſſequani * princeps filiã Hugonis * trans Sequanã quondam principis duxit vxorem. Diuionem quandam munitionẽ quam regis Lotharij fideles tenebant, Rotbertus frater Heriberti fidelem regis ſe fallens, dolo in-

gressus inuadit regiis expulsis custodibus. Ad quam recipiendam rex cum matre regina profectus ipsum obsidet castrũ. Bruno præsul cum Lotharienfibus & aliis sibi subditis illuc adueniens, obsides à Rotberto accepit quos regi tradidit. Quorũ vnus Odalrici comitis filius proditor comprobatus & iudicatus atque decollatus est: alter viuus retentus. Otho & Hugo filij Hugonis mediãte auunculo ipsorum Brunone ad regem veniunt ac sui efficiũtur: quorum Hugonem rex Ducem constituit addito illi pago Pictauensi ad terram quam pater ipsius tenuerat, cõcessa Othoni Burgundia. Audiens autem Bruno quosdam aduersum se Lothariensium insurgere, illò cum festinatione regreditur, rege ad obsidionem cum suis cõsobrinis dimisso. Quidam Brunonis hostium Rotbertus nomine, † Manuuium castrum muniebat, alter Immo munitionem quam dicunt Capræmontem: ad cuius obsidionem approperãs Bruno, loca circumquaque rebus exhausta reperit, sicque abundantem alimentis obsidet hostem. Datis ergo treugis, Coloniam ingreditur. Rex quoque Lotharius Diuionis munitione recepta, intromissisque custodibus suis, Laudunũ reuersus est.

† D. Namuurum.

ANNO post nongentesimum LXI. VVido præsul Antisiodorensis obiit. Otho filius Hugonis quondam principis ad regem Lotharium in ipsis festi Paschalis diebus Laudunum venit: sed & nonnulli tam Franciæ quam Burgundiæ proceres. Placitum regale diuersorumque cõuentus principum Suessionis habetur, ad quod impediendũ si fieri posset, Richardus filius VVillelmi Nordmanni accedens, à fidelibus regis quibusdã persuasus & interemptis suorum nonnullis in fugam versus est. Hugo filius Rotgarij quondam Comitis defungitur & apud sanctum Remigium sepelitur. Artaldus Remensis Archiepiscopus decessit pridie Kal. Octobris. Lotharius rex cum matre Gerberga regina & quibusdam Franciæ proceribus Burgundiam petiit: quò quidam ex Aquitaniam præsules ac primates ad eum venerunt.

ANNO nongentesimo sexagesimo secundo Gerberga regina fratris Brunonis colloquium petiit, eique hic frater eius, ne Hugoni Remense redderetur Episcopium prout *, frater eius petebat, suggessit. Otho rex Romam pacifice adiit, & amabiliter exceptus atque honore illic imperiali sublimatus est. Quod Berengarius Italiæ

D. fratres ipsius petebant

rex indigne ferens, regiones quas regere debebat, incẽdere atq; vastare cœpit. Rex Lotharius locutus cum Hugone consobrino suo, petitus est ab eo vt præfato Hugoni Remensem restituat Episcopatum, indéque inducias paciscũtur vsque ad medium mensis Aprilis. Synodus tredecim Episcoporum in pago Meldensi super Maternam fluuium ex Remensi videlicet ac Senonensi diocesi celebratur, præsidente Senonensi præsule, satagentibus quibusdã Episcopis vt Hugoni sæpedicto redderetur Remense Episcopium, renitẽtibus autem præcipue Roricone Laudunensi & Gibuino Catalaunensi præsulibus, & asserentibus quod à tot Episcopis excommunicatus à minore numero absolui non poterat. Ita relinquitur vsque ad interrogationem Papę Romani. Rex Lotharius cum Arnulfo principe locutus pacem fecit inter ipsum & nepotem ipsius omonimum eius, quem infensum hic comes habebat ob necem fratris eiusdem, quem de † infirmitate deprehẽsum idem comes interimi fecerat. Tunc ipse princeps omnẽ terram suam in manu regis dedit, ita tamen vt ipse in vita sua inde honoratus existeret. Tetbaldus † quidem cum Nordmãnis confli-

D. infidelitate

D. quidã

gens victus est ab eis, & fuga dilapsus euasit: Qui seniorem suum Hugonem proinde † offensum habens ad regem venit: à quo, sed & à Gerberga regina, benigne susceptus & miti consolatione refocillatus abscessit. † VVlfoldus abbas monasterij sancti Benedicti præsul efficitur Carnotensis. Legatio veniens ab Iohanne Papa intimat præfatum Hugonem quondam Episcopum tam ab ipso Papa quam ab omni Romana Synodo excommunicatum: sed ab alia Synodo apud Papiam celebrata. Cuius legationis redditi certiores per Brunonem Archiepiscopum, elegimus ad Episcopum Remensem Odalricum illustrem clericum Hugonis cuiusdam Comitis filium, fauente Lothario rege cum regina matre præfatóque Brunone: quique Remis ordinatur ab Episcopis VVidone Suessionico, Roricone Laudunensi, Gibuino Catalaunensi, Hadulfo Nouiomensi, VVicfredo Virdunensi. Die natiuitatis Dominæ nostræ Dei genitricis dæmoniacus quidã seruus Gerbergæ reginæ nudus accurrens per mediã Ecclesiam vsque ad altare ibidem prostratus iacuit vt mortuus, tandem à nequam spiritu surgens purgatus est. Ipsa die qui-

D. infensum

VVlfaldus D.

dam cęcus nomine Heribertus, ibidem est inluminatus.

Anno nongentesimo sexagesimo tertio † Odalricus Remensis Archiepiscopus proceres Franciæ qui possessiones quasdam Remensis occupauerant Ecclesiæ, vocari fecit. Ego vero fractus ætate & attritus infirmitate ministerio me abdicaui prælaturæ, coram eodem præsule: quique me hoc absoluens iugo imposuit illud per electionem fratrum meorum nepoti meo † Frodoardo septuagesimo ætatis meæ anno. Catalaunensem vrbem, præsule Gibuino egresso, Heribertus & Robertus fratres obsident, explicitísque tandem nundinis, igne succendunt. Milites turre loci quadam conscensa liberantur.. OA.

D. Odelricus

Diu. Flodoardo

Anno nongentesimo sexagesimo quarto Hiems magna & aspera valde fuit vsque Kalendas Februarij mensis. Domnus præsul Odelricus Tetbaldum quendam procerem excommunicat propter castrum Codiciacum & quædam prædia sancti Remigij, quæ improbe obtinuerat & pertinaciter retinebat. Heribertus Comes villam Sparnacum ei reddidit, & amicitiam præfati præsulis impetrauit. Cæteras quoque villas Remensis Ecclesiæ quas occu-

pauerat, eidem Pontifici repetenti non ambigit reddere. OB.

ANNO nongentesimo sexagesimo quinto. Otho filius Hugonis qui Burgundiæ præerat, obiit: & rectores eiusdem terræ ad Hugonem & Odonem clericum fratres ipsius sese conuertunt. Arnulfo quoque principe decedente, terram illius rex Lotharius ingreditur, & proceres ipsius prouinciæ, mediante Roricone præsule Laudunensi, eidem subiiciuntur regi. Quo Laudunum repetente, mater ipsius Gerberga regina cum filio Karolo puero ibidem remansit. Odelricus Archiepiscopus Sparnacum ab Heriberto recepit & Codiciacum à Tetbaldo, quemque à vinculo excommunicationis absoluit, & filio ipsius qui eidem se cómiserat, ipsum concessit castrum. Otho Imperator ab vrbe Roma regrediens Coloniam venit: ibique Gerbergam reginam sororem suam cum filiis Lothario rege Karoloque puero ad se venientem excepit, & cum eis aliisque magnis proceribus placitum magnum habuit. Qui Romæ Octauiano Papa à quo fuerat susceptus & ad imperij regenda gubernacula benedictus, ab vrbe digresso, & sæpe illum reuocante Impera-

tore, à quo quia de inreligiositate sua corripiebatur, reuerti nolente, congregata synodo, Iohannem illustrem quendam eiusdem Ecclesiæ clericum per electionem Romanorum, Papam ordinari fecit. Sed eo Papiam ingrediente, Octauianus à Romanis recipitur; nec multo post vita decessit. Iohanne vero cum Imperatore demorante Papiæ, Romani quendam Benedictum ipsius Ecclesiæ scriniarium eligunt atque pontificem sibi ordinari faciunt, qui in Iohannis electione cõsenserat & eidem subditus extiterat. Imperator Otho Romam reuersus conuocata magna synodo Iohanne in sede sua restituto, Benedictum † Episcopum totius synodi iudicio depositum secum abduxit & in Saxoniam direxit.

† D. Episcoporum

ANNO nongentesimo sexagesimo sexto Lotharius rex vxorem accepit Emmam filiam * regis quondam Italici. Odelricus Archiepiscopus Ragenoldum comitem excommunicat pro villis Ecclesiæ Remensis quas pertinaciter detinebat, & ipse Comes loca quædam eiusdem Episcopij cum suis peruadens rapinis incendiisque deuastat.

In Diuion. ex. hoc loco additum est. Eodem tēpore directæ sunt literæ à quodā comite Duci Aquitanorum hæc cōtinentes. Duci Aquitanorum G. Raynaldus comes Portinēsis quicquid quilibet bonus æstimat primum. De collocutione nostra & de profectione de qua me monuisti, cōtradico omnino. Nam ætas & alia impedimenta officiunt itineri nostro. Sed de genealogia seu de parētela quā me præsente narrare volebas, quod inde noui, litteris tibi mea cura mandat. Mathildis & Alberada filiæ fuerunt Gerbergę. De Mathilde processit Rodulfus REX, & Mathildis soror eius. De Alberada Ermentrudis. De Mathilda filia Mathildis, Berta. De Ermentrude Agnes. De Berta Geraldus Geneuensis. De Agnete VVido.

Et hic deficit illud exemplar. Quæ sequuntur, sunt ex alio vetustiore.

HVC VSQVE CHRONICA FRODOARDI PRESBYTERI.

IPSO anno vir vitæ venerabilis & Remensis Ecclesiæ presbyter nomine Frodoardus, honore sanctitatis venerandus, castitatis splendore angelicus, fulgore sa-

pientiæ cælitus ceterarumque virtutum insignibus habundanter oppletus, præcedentis libelli aliorumque librorum dictator egregius, quinta Kalendas Apriles terrenæ peregrinationis relinquens exilia, ciuica, vt credimus, adeptus est iura. Mira & inaudita inundatio pluuiæ & fragor tonitrui ac coruscatio fulgoris decima Kalendas Augusti accidit.

DCCCCLXVII.

DCCCCLXVIII.

DCCCCLXVIIII.

DCCCCLXX.

DCCCCLXXI.

DCCCCLXXII.

DCCCCLXXIII.

DCCCCLXXIIII.

DCCCCLXXV.

ANNO nongétesimo * sexagesimo sexto destruxit Adelbero nomine non merito Archiepiscopus arcuatum opus quod erat secus valuas Ecclesiæ sãctæ Mariæ Remensis, supra quod altare sancti Saluatoris habebatur & fontes miro opere erant positi. Et in ipso tempore quadragesimo, maioris ebdomadæ feria quarta, tertia decima Kalendas Maij, indictione quarta, circa mediam diem, bellum agitur inter Ka- LXXVI.

rolum regis filium fratrem & Godefridum atque Arnulfum Lotharienses comites. In quo bello ceciderūt ex parte karoli de proceribus Emmo de Longia, qui erat miles Hugonis ducis, Ahetdo fideles Karoli & alij: Ex parte vero Godefridi multo plures, & ipse Godefridus lancea perfossus ad terram cecidit: Tādem à suis post Solis occasum vtcumque sublatus deportatusq; est, qui postea per spatia temporum vixit, sed numquam pristinæ sanitati plenissime restitutus fuit. Arnulfus quippe, vt ferunt nōnulli, fugam tandiu remeans tenuit quousque in propria veniens, quiescere quiuit. Ipso in anno tertia decima Kalendas Ianuarij præsul Rorico sanctæ Laudunensis Ecclesiæ, qui erat langore paralisis correptus, post multas ac debitas Deo pro ipsa infirmitate redditas gratias, vita decessit, videlicet vigilia sancti Thomæ Apostoli post laudes Dei matutinales. Ipso anno circa mensem Augustum, septem denariis emebatur vini modius.

Anno nongentesimo sexagesimo septimo Adelbero iuuenis qui erat ex Lotharij natus regno Roriconi Episcopo successit tali modo. septima decima Kalendas Fe-

bruarij in natale ſancti Marcelli Papæ, donum Epiſcopij Laudunenſis Eccleſiæ in ipſa accepit Eccleſia Lotharij regis largitione: deinde nona kalendas Aprilis vigilia videlicet annũciationis dominicæ, presbyter ordinatus in præſcripta ſanctæ Mariç Eccleſia ab Archiepiſcopo Adelberone. Remis denique poſtea kal. Aprilis Epiſcopus eſt ordinatus in ſancto palmarum die. Exin Laudunum rediens ſacrum Chriſma ſacrauit Eccleſiaſtico more. Die vero paſchæ primum in propria reſedit ſede. Hadulfus Nouiomenſis Epiſcopus qui erat tempore prolixo paraliſi peſſime percuſſus, natiuitate ſancti Iohannis baptiſtæ, quæ tum temporis dominica accidit die, ſpiritum exalauit. Ipſo anno tempore vindemiæ magna fuit copia vini in tãtum, vt nõ amplius pro vini vno modio venditores niſi aut quinque, aut quatuor ſeueros denarios ab emptoribus accipiebant.

Anno nongenteſimo ſeptuageſimo octauo * vir dñi Malcallinus natione Hibernicus in vigilia ſancti Vincentij læuitæ & martyris vitam tranſitoriam quam habebat exoſam deſeruit, & cũ domino cuius indeſinenter * dum adhuc viueret ſeruiuerat, viuere fœliciter inchoauit. Qui præ- *f. Virduni*

fatus abbas in corpore humatus quiescit in Ecclesia beati Michaëlis Archangeli, cuius abbatiam dum corporaliter in hoc seculo maneret, pio moderamine rexit.

EXPLICIT.

Diuionensis codex quo in Frodoardi editione non parum adiuti sumus, statim initio superioris Chronici, alieno sane loco habuit somnia siue visiones Flotildæ cuius sub anno DCCCCXL. *mentio est, quæ etsi ad rerum historiam parũ pertinere videri possint, & verò in vetustiore exemplari non extent, omissa tamen noluimus, sed hic adiici curauimus.*

ANNO Dñicæ incarnationis DCCCCXL. Ostensæ sunt visiones quæ hic sunt descriptæ, cuidã virgini puellæ nomine Flothildæ in Lauenna Remensis territorij villa, quas vidit prænominato anno, in mense Martio, in quadragesimali ieiunio.

Primum quidem raptam se vidit esse in spiritu, & assistere in quodam miræ pulcritudinis loco, vbi redemptorem nostrum se vidisse narrabat sedẽtem & quasi innixum,

vel accubantem ſupra beati Petri Apoſtoli pectus. cui aſſidebat etiam beatiſſima Dei genitrix virgo Maria, quæ beatum Petrum rogauit, vt hanc puellam ſibi donaret. Eſt enim ſubiecta monaſterio ſancti Petri nomine Auennaco. Viditque abeuntes inde dominum noſtrum & ſanctum Petrum: beatam vero Mariam quaſi triſtem inibi remanſiſſe. Tum vidit ſe hæc puella altius ſubleuari, & luminaria circa ſe, quaſi candelas adhibitas. Deinde vidit columbam cādidiſſimam volantem, de cuius ala dextera decidere ſibi videbatur penna. poſtea ſtellas ſibi appropinquātes ſeque vltra lunam ferri conſpexit, miramque gloriæ pulcritudinem intueri. Item poſt dierum quindecim ſpatium ad eundem ſe locum raptam vidit, vbi erat multitudo ſenum triſtantium, inter quos videbatur quidam pulcherrimus ſenex canicie niuea decorus, alba indutus, qui contra prædictos cæteros ſenes videbatur iraſci, quique hāc puellam viſus eſt ducere in quandam planiciem vbi erat arbor valde pulcra, huncque locū ſancti Mauricij dixit eſſe, & hanc puellam ibidem præcepit orare, ibique iuſſit eam ſanctum Laurentium & ſanctum Hilarium deprecari. Hæc vbi cœpit illa referre, poſtea

audiuit dæmones in nocte quasi extra domum patris sui vbi illa degebat, sonitum magnum confuso furore facientes. Tunc apparuit ei quidam clericus reuestitus, sacras oblationes niuei candoris ferens in manu. Sequenti nocte vidit se in medio armatorum equitum positam qui eam comprehendere nitebantur, sed contingere nequaquam valebant. Vnde & inter se valde fremebant. Deinde alia nocte vidit se ab his comprehendi, & in quendam puteum iactari, seque exinde raptim, vbi ad mediũ eius deuenit, erui, ac super eos deferri. Quã idem inimici iterum captare volebant: sed aduenientes duo præclari clerici eam exinde auferebant & in quendam pulcherrimum locum, inimicis insequentibus, deportabant; eamque non eripere de manibus persequentium poterant cum eam in quodam lectulo stratis cooperuissent. Hostes enim eam accipientes in quãdam vallem profundissimam detulerunt, vbi eam deicere volebãt, sed non poterant: reportarunt autem eam ad quãdam aquam maximam vbi eãdem nisi sunt proiecisse. quæ vidit aquam ipsam mox diuidi, & inimicis disparentibus, se licenter egredi. In ipso vero egressu, videbatur canis candidus eidem adgau-

adgaudere, quem tamen illa timens pertransiit, & ad quendam locum in medium decentium clericorum deuenit, qui eam gratanter excipiebant & potum ei in vase pulcherrimo, quasi aquam clarissimam, offerebant. Item alia nocte vidit quatuor dęmones vbi erat, ingredientes, quos valde timuit, & cum se signare vellet, vnus eorũ quasi minitans prohibebat, dicens, quod hoc anno adhuc eorum regnum foret. Vidit etiam Sanctum Remigium & sanctum Lantbertum cum multitudine abbatorum clericorum libros tenẽtium & pedibus nudis assistẽtium: inter quos vidit Artoldum Episcopum. Beatum vero Remigium audiuit dicentem cum mœrore, quod Francica terra decorẽ & potestatem suam perdidisset, nisi generaliter populi dominũ deprecarentur ieiunantes certis feriis & Dei misericordiam implorantes. Artoldum vero præsulem increpauit quod Deo seruire debuisset, qui in tam magnum periculum introisset. Ad quam increpationem ipse præsul foras egressus est, & ab igne absumi visus est. Deinde beatum Remigium conquerentem cum cæteris audiuit, quid Frãci de suo rege facere vellẽt qui per ipsorum petitionem mare transierat, & cui fidelita-

tem iuramento promiſerant: & quia mentiti Deo & ipſi regi fuiſſent, & quia Rex ſuper illum niſi Deus, regnaturus non eſſet dum ipſe aduiueret. Vidit quoque Artoldum Epiſcopum à quatuor clericis ex præfato incendio eripi: colloquebatur etiam inter ſe præfata multitudo clericorũ, quod ſacerdotes Dei non faciebant miniſterium ſuum. Et ſanctum Lantbertum, in cuius honore Eccleſia ipſius villæ dedicata eſt, audiuit à ſe requirẽtem, vbi eſſent reliquiæ ipſius loci. Vnum autem ex ipſis ſanctis clericis de iuramentis quæ tam innumerabiliter fiunt, querentem audiuit, & ſanctum Martinum de ſignis quare non fiebant, ſcilicet, quia Deo non placebat, loquentem. Et quomodo ſtarẽt maiora altaria, ſi minora deciderẽt. Præcepitque illi ſanctus Lãtbertus vt ea quæ viderat, enarraret. Poſtea cum veniſſent ad ciuitatẽm homines illarum villarum inter quos habitabat, Deum precaturi cum crucibus, vidit veniens cum eis vbi appropiauerunt ad murum ciuitatis, ipſum murum dæmonibus opertum: Beatum vero Remigium & ſanctum Martinum deforis eiſdem crucibus obuiantes: Ad quos dæmones loquebãtur, dicentes, quod eorum hæc vrbs eſſet, eo quod opera

ipſorum inibi fierent. Audiuitque beatum Remigium ad ipſos dicentem, quod ea die opera Dei ad hanc vrbem accederent: qui quaſi lacrymans & triſtis, cum ſancto Martino vrbem ingreſſus eſt, & poſtea ipſos nõ vidit donec in Eccleſiam introiit, ibique iterum eos vidit quaſi flexo genu orantes. Poſt hæc alia vice vidit Sanctum Petrum & ſanctum Martinum præcipientes ſibi vt veniret ad Hugonem filium Heriberti Comitis, cui tunc redditus erat Epiſcopatus Remenſis, & diceret ei vt prohiberet iuramenta quę tot fiebant, & maxime, Dei amorē iurare. Presbyteros etiam cũ feminis habitare; & quia digni nõ eſſent ſanctorũ reliquias contrectare qui ipſas quoque litteras ignorarent quas legebant. Quę veniens retulit eidē Hugoni quod ſibi fuerat imperatum. Deinde in ipſa nocte Epiphaniæ vidit ſe eſſe apud ſanctum Remigium, viditque ibi multos collectos clericos & calicem ſibi dari quaſi ad offerendum ſacerdoti. quem cum obtuliſſet vni eorum, aſpexit duos ex ipſis clericis egredientes & eam vſque ad ciuitatem deducentes, atque in Eccleſiam Sanctæ Mariæ perducentes: vbi conſpexit ineſſe multitudinem dæmonum. Et dum ad chorũ vſque perueniſſet,

vidit ſe à clericis recipi, & mox omnes eos receſſiſſe præter illos qui eam deduxerant, quos vidit altare ſãctæ trinitatis diſco operuiſſe atq; lauiſſe, & aqua benedicta irrigaſſe: Indeque altare ſanctæ Mariæ circumiſſe, vnique ipſorum claues cecidiſſe quas eam recipere præcipiebat, eaſque ſe vidit recepiſſe. Sed & libros eoſdem clericos contrectare videbat, de quibus dicebat vnus eorum, quare facti fuiſſent ipſi libri, cum deberent eſſe in loco vbi ſemper viderentur quæ inibi habebantur ſcripta. Tunc vidit ipſos clericos multitudinem dæmonum de eadem Eccleſia eieciſſe & extra ciuitatis * contra monaſteria puellarum expuliſſe, ibique quaſi equum candidum eoſdem dæmones in foſſatis muri conculcaſſe. In purificatione quoque ſanctæ Mariæ vidit noctu ſe eſſe in Eccleſia ipſius viuæ, & vidit ibi beatam Mariam & multitudinem ſanctorum qui altare ipſius Eccleſiæ deſtruere videbantur, atque irrigare aqua benedicta locum ipſius altaris, & tria altaria pro eo reſtituebant. Tum quidam eorum pulcherrimus omnium ſe ſuper altare, quod mediũ reſtitutum fuerat, proſternebat. Videbatur etiam loqui cum præſule noſtro Hugone, præcipiens ei vt ipſum locum exornaret:

viditque ibi multitudinem librorũ, & quasi super ipsos libros eundem præsulem nostrum accubitantem. Postea quadam dominica nocte vidit ad se in domum patris sui ingredientem sanctum Petrum & sanctum Martinum cum multis aliis: videbatque ibi duo haberi altaria, vnum ante altare positum & se offerentem oblationem suã. Alia vice vidit quasi cruces illuc deferri, & aquam clarissimã perinde currere, & duas aues candidissimas in eadem aqua se accipere secumque deferre. Item vidit se esse in quodam amœno loco velumque nigrũ se super caput habere. de quo cum requisisset, audiuit quod fieri nonna deberet. In nocte vero parasceues ante pascha, vidit se esse ante quendam locum horribilem & igne repletum, ante quem crux erat posita ex vna parte candida, ex altera, qua ipsum locum prospectabat, ignea, in quem locum intromitti videbat multos à dæmonibus, plures tamen & maiores foras remansisse: audiebatque vocem dicentem, quod hi essent Archidiaconi, & Præpositi, Iudicesque & Maiores, atque Decani quos ibi videbat residentes. Item quinta feria paschalis festi videbat duo vasa legumine plena, vnum pisi, alterum lentis; ex quibus eleemosyna

diſtribuebatur, & vas lentis exhauriebatur, vas vero piſi non deficiebat. Item ea nocte qua crux ablata fuit ab Eccleſia ſanctæ Mariæ Remis, videbat ſe eſſe ad portam ciuitatis Treuirer. ſem dictam, & ipſam crucem ferri à nigerrimis hominibus, linteo tamen candido coopertam: audiebatque vocem rogitantem, quid tum adoraturi iſti boni homines eſſent? & perſonas de eadem cruce cõtendẽtes audiuit, ipſamque crucẽ ab his qui eã detulerant, auferebãt. Poſtea vidit alia nocte iterum eandẽ ſe tenuiſſe, & ſubito diſparuiſſe. Cuius crucis aurum poſtea ex parte repertũ Remiſque relatũ eſt, & quidã huius auctores ſacrilegij capti atque ſuſpendio interẽpti ſunt. Præfata verò puella poſtquam viſiones prænotatas viderat, non lõgum ſuperuixit tempus, ſed quaſi poſt circulum duorum annorum, in ipſa nocte vigiliarum natalis Domini obiit, ipſaque die in Eccleſia ſancti Lantberti ſepulta eſt.

CONTINVATIO EX ALIO CHRONICO QVOD VVILLELMI NANGII MONACHI S. DIONYSII VIDETVR, ET AD ANNVM VSQVE M. CCCI. PRODVCITVR.

ANNO DCCCCLXXVII. Goffridus & Arnulfus comites expulsi de comitatu Montẽsi à Karolo Fratre regis & Hugone Capet duce Francorum, qui congregato ingenti exercitu filios Raginarij longi-colli nepotes suos qui eorum filias vxores duxerant, consensu Lotharij regis, in hæreditatem paternam restituerat, Imperatorem adierunt de expulsione sua querimoniam facientes: intimantes etiam quod rex Francorum Lotharius, quod impedimentum post obitum Guarnerij auctoritate Imperatoris factum existimaret iniuriam sibi in personis cõsanguineorũ illatam, in terra ipsius Imperatoris personaliter intendebat in proximo vindicare. Sed Imperator paruipendens relata, & cupiens inter ipsum & regem Franciæ consobrinum suum amorem continuari, ducatum Lotharingiæ de-

dit Karolo fratri Lotharij, regémque rogauit, vt ab insolentiis istis excogitatis desisteret, & fratris sui motib. obsisteret quãtum posset. Quod & facere studuit: sed nequiuit regis animum immutare.

DCCCCLXXVII. Lotharius Rex Francorum promissi non immemor, congregato exercitu valde copioso, Lotharingiam intrat, & eam sub ditione sua redigit: In ciuitatéque Metensi Baronum recepit homagia. Transiens inde ad palatium Aquisgranis, vbi Imperator Otho residebat, omnia circumcirca diripuit, Othone, quod imparatus erat ad pugnam, cum sua vxore fugiente: ibíque dapibus Imperatoris & ferculis iam pro prandio paratis refocillato exercitu, Rex inde distraxit quicquid prędabile potuit reperiri, totámque adiacentem prouinciam rapinis & incendiis vastauit absque resistentia, & inde sine obice rediit in Frãciam. Otho autẽ Imperator tantam iniuriam ægreferens, & properans ad vindictam, post recessum Lotharij cũ copioso exercitu, per Lotharingiam, Franciã ingressus & Remensem, Laudunensem, Suessionẽsemque prouincias omnia deuastando pertransiens vsque Parisius venit, & suburbium ciuitatis incendit. In Francia

quoque manens à kalendis Octobris vsque ad kal. Decemb. fines eius diuersa clade vastauit, Ecclesiis tantum, Dei amore, immunitate concessa. Imperator quẽdam nepotem habebat qui se extollendo iactauerat quod lanceam suam infigeret in portam Parisieñ vrbis. Sed suburbio accenso cum ad ipsa accessisset, de ciuitate erũpentes eũdem cum multis aliis occiderunt. Iã Rex Lotharius Hugone Capucij comite Parisiensi & Heinrico duce Burgundionũ fratre suo euocatis, ingentem congregauerat exercitum, cum quo subito irruens super hostes eos fugere compulit, quos etiã persequutus est vsque ad Suessioneñ vrbẽ. Illi autem ingressi fluminis alueum quod dicitur Axona, nescientes vadum, maximum detrimẽtum perpessi sunt. Nam plures multo consumpsit aqua quam gladius: & tot ibi perierunt, vt etiam aqua redũdaret cadaueribus. Aqua enim repleuerat ripas suas. Lotharius autem constanter persequens eos tribus diebus & tribus noctibus & vsque ad * flumen quod fluit intra Ardennam, interfecta ex hostibus maxima multitudine, cum triumpho reuersus est in Franciam. Otho autem Imperator cum his qui euaserant confuse repatrians, non apposuit vltra redire in Franciam.

Anno dcccclxxx. Lotharius rex Frãcorum contra volũtatem principum regni sui Remis pacificatus est cum Othone Imperatore, deditque Othoni in beneficium Lotharingiæ ducatum. quod magis corda prædictorum principum contristauit & maxime Hugonem Capucij Parisieñ Comitem & Henricum fratrem eius ducem Burgundiæ. Otho Imperator Italiam repetit euocatus à Papa vt Ecclesiæ succurreret: Vbi Apuliam & Calabriam Italiæ prouincias ad ius imperij Græcorum appendentes ad Imperium Ro. conatus trãsferre, maxime propter affinitatem quam occasione vxoris suæ Theofanię cum Grecorum Imperatore habebat, à Græcis auxilio Sarracenorum victus, tædio & angore Romæ moritur, & ante B. Petri Ecclesiam in tumba marmorea honorifice sepelitur Anno dcccclxxxiii.

Anno dcccclxxxiiii. Quoniam Lotharingi Franciam collimitantes rapinas exercebant, Lotharius rex inuadere Lotharingiam decreuit, & rursum recuperare. Exercitu igitur congregato regionem subintrauit: Virdunum quoque ad deditionẽ coëgit, & Godefridum ipsius vrbis comitem captiuum secum adduxit.

ANNO DCCCCLXXXV. Lotharius Rex videns Othonem Imperatorem Othonis filium, quem Barones Theutonici de manu Heinrici Ducis Bauariæ filij Heinrici fratris Othonis primi Imp. extorquentes in regno paterno ſublimauerant, virtute ſuorum militum proficere, mandatis & apicibus eius obtẽperans, Virdunũ vrbem reddidit & Godefridum comitem de carceribus liberauit, tractatumque concordiæ cũ patre ſuo iam pactum cum eo ſtabiliuit.

ANNO DCCCCLXXXVI. Lotharius Rex Franciæ plenus dierum obiit, & Remis in Eccleſia S. Remigij ſepultus eſt, Hugoni Capet cognato ſuo commendans filium Ludouicum iuuenem qui poſt eum regnauit.

ANNO DCCCCLXXXVII. Ludouicus Rex Francorum ſine herede moritur, & apud Compendium in Eccleſia ſanctorum martyrum Cornelij & Cypriani ſepelitur. Tũc Francis regnum transferre volentibus ad patruum eius Karolum ducem Lotharingiæ fratrem Lotharij regis, dum ille rem ad conſilium defert, & accipere regnum tardat, regnum Francorum capit Hugo Capucij Comes Pariſienſis & Dux Francorum, filius Hugonis Magni Comitis

quondam Parisiensis ex Haouide sorore Othonis primi Imperatoris. Hic adminiculante Richardo duce Normanniæ cum nonnullis Baronibus regni, eodem anno coronatus in regem Remis, regnauit annis IX. Etiam eodem anno isto rex Hugo, vt regnum securius tenere posset & tueri, Robertum filium suum robustum equidem iuuenem & agilem, regem post se designauit & coronari fecit in vrbe Aurelianensi. Sic, vt aliqui dicunt, translatum est regnum Francorum de progenie Karoli in progeniem Comitum Parisiensium. Aliis tamen, nec sine causa, videtur quòd in Hugone isto non defecit progenies Karoli Magni. Arnulfus siquidem Imperator Romanorum filius Karlomanni filij Ludouici Germanorum regis, fratris Karoli Calui regis Francorum & Imperatoris, genuit Ludouicum iuniorem Imperatorem: qui Ludouicus duas tantum habuit filias, Placidiam & Matildem: quarum primogenita Placidia nupsit Conrardo filio Conrardi comitis, qui post Ludouicum iuniorem imperauit. Matildis vero data est vxor Henrico filio Othonis ducis Saxonum. Qui Henricus mortuo Conrardo & eius vxore Placidia sine heredibus, imperauit

cum vxore sua Matilde, de qua genuit primum Othonem Imperatorem & duas filias, Gerbergam vxorem Ludouici regis patris istius Ludouici sine herede mortui & Haouidam matrem istius Hugonis Capucij. Per quę patet quod ipse descenderit de progenie Karoli Magni. Hoc etiam attestatur Innocentius Papa qui in Decretali sua Ludouicum VI. qui descendit ab isto Hugone Chapet, adstruit processisse de progenie Karoli Magni: quod stare non posset, si iste Hugo de eadem progenie nō descendit. Sed nec iste Hugo regni inuasor aut vsurpator aliqualiter est iudicādus, quem ad tātam dignitatem eiusdem regni Proceres elegerunt & euexerūt, quemque & diuinum patri suo factum oraculum ad istud regnum prædixerat assumendum. In gestis enim sanctorum Richarij & Valerici legitur, quod Hugo Magnus Comes Parisiensis pater istius Hugonis, ipsorum sanctorum corpora quæ translata ab Ecclesiis suis in Flandriam fuerant, & reposita in Ecclesia sancti Bertini apud sanctum Audomarum terrore Normānorum qui tunc Franciam vastabant, per visionem admonitus ad suas fecit Ecclesias reportari. Ipsi autem Hugoni Magno post hoc factum,

per visionem à sancto Valerico dictũ fuit, quod propter hoc quod fecerat, eius generatio post ipsum in regno Francorum vsque in septimam, i in perpetuum regnaret. Sic Hugo iste Rex Francorum factus videtur per Domini voluntatem. Istum igitur Hugonem qui & de genere Karoli descendit, & qui, velut Aaron, honorem regni non sibi assumpsit, quin potius ab omnibus regni Baronibus præcedente diuino oraculo, dicamus ad prædictum regnum communi omnium consensu rite electum, & non temerarium inuasorem.

Anno DCCCCLXXXVIII. Karolus Dux Lotharingiæ regnũ Francorũ sibi, vt dicebat, ex auita & paterna successione debitũ contra Hugonẽ Caputij regem consanguineũ suũ repetit, cumq; bello perurgẽs Laudunum vrbẽ intrat. Hugo autẽ Rex audiẽs Karolum hoc tutum municipium expetiisse, vnde poterat facillime vbique cõtinuare discursiones hostiles, mox collecto exercitu vrbem aggreditur & eam per circuitũ obsidione cingi iussit, vt famis inedia tandem ciuitas premeretur, cum aliter capi nõ posset. Introitus & exitus sedulo custodiũtur: sed hoc obsessi, mense obsidionis secũdo, ægre ferentes, subito prosilientes, ca-

ſtra obſidentium incenderunt, & ipſe Rex, pluribus ex ſuis interceptis, fugiens vix euaſit.

Anno dccccLxxxix. Karolus Dux fugato Hugone rege per regnum graſſando libere, Montem acutum, locum munitiſſimum cepit, & expugnauit. Sueſſionẽ vſque vaſtando procedit: inde Remñ prope Cõpendium aggreditur, & capta vrbe per auxilium Aldegarij presbyteri, Laudunum ingenti onuſtus præda reuerſus eſt.

Anno dccccxc. Hugo Rex Francorum collecto exercitu valde copioſo, Laudunum vrbem vbi manebat Karolus Dux Lothoringiæ cum vxore ſua filia Herberti Comitis Trecarum obſidere decreuit. Sed cernens quod ciuitas vi aſſultuum inexpugnabilis eſſet, conſilium habuit cum Anſelmo traditore vetulo Laudunenſium Epiſcopo, qui erat conſiliarius karoli principalis. Is enim Anſelmus Epiſcopus, nocte quodam cunctis quieſcentibus Hugoni regi portas aperuit, & tunc captus & vinctus Karolus cum vxore ſua poſitus fuit à rege Hugone Aurelianis in carcere, vbi & tandem mortuus eſt. Habuit autem Karolus iſte duos filios Ludouicum ſcilicet & Karolum, & duas filias Haridam & Emengar-

dem. Ludouicus ſucceſſit patri in ducatu Lotharingiæ. Emengardis vero nupta fuit Comiti Namurſiæ, de qua deſcendit Balduinus Comes Hannoniæ, cuius filiã Yſabellam deſponſauit Philippus Auguſtus Rex Francorum, & genuit ex ea Ludouicũ regem patrem ſancti Ludouici regis, quem dicimus etiam hoc modo deſcendiſſe de progenie Karoli Magni.

* * *

Quæ ſequuntur ſunt
ODORANNI MONACHI S. PETRI viui Senon. quæ ille iam ſexagenarius collegit anno. ī. XLV.

ANNO ab incarnatione Chriſti DCLXXV. Obiit Emmo Senonenſis Archiepiſcopus.

DCLXXXVIII. Pipinus Auſter maior domus regiæ Francorum principatum ſuſcepit. S. VVlfrannus Senonum Archiepiſcopus in Friſia prædicare cœpit.

DCCXII. Obiit Pipinus, & filius eius qui dicitur Karolus Martellus principatum ſuſcepit.

DCCXXI. Obiit Beda Hiſtoriographus Anglorũ.

DCCL. Pipinus ſtatura puſillus electus in regem, & Childericus qui de ſtirpe Chlodouęi remanſerat, tonſoratus eſt. Hic deficit regnum Chlodouæi. Obiit Ebbo Archiepiſcopus Senon.

DCCCIII. Obiit Alcuinus Philoſophus abba S. Martini.

DCCCXVIII.

DCCCXXVIII. Obiit Hieremias Senoñ. Archiepiscopus, qui præcepta imperialia Ecclesiæ suæ obtinuit aduersus iudiciarias potestates.

DCCCXXXIII. Ludouuicus pius regnum amisit, quod Lotharius filius vsurpauit, eodemque anno Ludouuicus pater recepit & sequente obiit.

DCCCXLI. Prælium apud Fontanetum.

DCCCLXV. VVenilo Archiepiscopus obiit. huic successit Egil Abbas qui priuilegium S. Petro fecit de altari Alsonis villæ, quo mortuo Ansegisus successit. Hic Karolum Caluum vnxit in regem.

DCCCLXXVI. Synodus in Pontigone.

DCCCLXXVIIII. Obiit Ludouuicus Rex Burgundionum frater karoli.

DCCCLXXXIII. Obiit Ansegisus.

DCCCLXXXVI. Obiit Ludouicus filius karoli III. Imperatoris. Hoc anno XI. kal. Decem. ascēderunt Normanni à Parisiis Senonas, & sequenti mense Maio redierunt in Franciam, iam defuncto Euuardo Archiepiscopo, & ordinato VValterio in locum eius: qui eodem anno vnxit Odonem in Regem.

DCCCXCVI. Richardus princeps Burgundiæ recepit Senonas, contra VValterium Archiepiscopum & Varnerium comitem.

DCCCXCVIII. Obiit Odo Rex, & karolus simplex regnum accepit.

DCCCCXXII. Robertus princeps vnctus in regem. Eodem anno XVII. kal. Iul. in bello interfectus est. karolus Rex victor reuersus ab

Heriberto infidelium nequissimo sub fictæ pacis simulatione Parrona castro captiuus detinetur. Illic positus karolus anno DCCCCXXIII. Rodulfum nobilem filium Richardi principis Burgundionum vna cum consilio Hugonis magni Francorum ducis & procerum Frãcorum in regnum sublimauit: Quo mortuo accersiuit vna cum Francis Hugo dux Ludouuicum filium dicti karoli datis sacramentis Otgiuæ matri eius & in regno constituit.

DCCCCLIIII. Obiit Hludouuicus rex,& Lotharius regnum suscepit.

DCCCCLVI. Obiit Hugo dux magnus,& filius eius Hugo Ducatum suscepit.Et Gislebertus comes Burgundiorum obiit, & honoré eius cum filia nomine Leudegarde ex qua postea à Rodulfo Diuionense Pipicus factus est, Otto frater Hugonis ducis recepit. Aliam vero filiam nomine VVerram duxit in matrimonium Rotbertus comes Trecassinorum. Mortuo verò Ottone Ainricus frater eius ducatum suscepit Burgundiæ.

DCCCCLXXVI. Obiit Lotharius Rex commisso filio suo Ludouuico iuniore Hugoni duci vna cum regno.

DCCCCLXXXII.Obiit Hludouuicus Rex iuuenis qui nihil fecit,donato regno Hugoni duci qui eodem anno Rex factus est à Francis: & eodem anno Rotbertus filius eius regum piissimus rex ordinatus est.

FRAGMENTVM GALLICI *Scriptoris ex Conrado abbate.*

* * *

GALLIA Celtica Roberto collata, Carolus in Saxoniam ſecedit: Cuius vrbes ſedeſque regias perluſtrãs, nullo reſiſtẽte obtinuit. Ibi quoque Heinricum regio genere inclytũ, ac inde oriũdum, Ducem omnibus donat. * * * Interea Galliarum vrbibus ac oppidis firmiter obtẽtis, cum Paſchalis ſolemnitas immineret, Aquiſgrani palatio ſeſe Rex recepit. Huc ex omni Gallia principes confluũt: huc etiã mediocres multo fauore veniunt: adſunt & duces, ex Saxonia quidẽ Heinricus, ex Gallia Robertus. Quotidie ſecus fores regij cubiculi manẽt: quotidie egreſſũ regis à penetralibus aulæ præſtolantur. Cum verò nullum eis à rege reſponſum per dies quatuor daretur, Heinricus id moleſtiſſimè ferens, dixiſſe fertur, aut Haganonem quandoque cum Carolo regnaturum, aut Carolum cum Haganone ad rerum mediocritatem deuenturum: indignanſque inconſultò diſceſſit. Quod rex moleſtè ferens, eum reuocare cupiebat, & pro hac re metropolitanum Remenſium

Heriueum dirigebat: Cuius luculenta & amica oratione persuasus dux Heinricus ad regem redit, multoque ambitionis honore ante eum admissus in præcipuo gratiæ loco familiarissime recipitur. Hac tempestate Regenerus vir nobilis, partium Caroli fidissimus tutor, finem vitæ accepit, cuius exequiis Carolus interfuit: Hisque peractis, Gisilberto eius filio iam adulto, paternum honorem coram principibus, qui confluxerant, liberalissime contulit. Hic cum esset opibus & genere inclytus, & coniugio Gerbergæ Henrici Transrhenensis filiæ satis beatus, in nimiam præ insolentia temeritatem præceps ferebatur. multaque pro abiectione regis moliebatur. Quo agnito Carolus à Celtica cum exercitu rediens, cum bellum pararet inferre Belgis, quorum dux erat Gisilbertus, Belgę mox nō in aperto cum Gisilberto nisi sunt resistere, sed oppidis ac municipiis sese recludunt propere. Ad quos Rex legatos dirigens, promisit eis se omnia daturum, si ad se cōfluerent, quæ à Gisilberto prius in beneficio haberent. Quo capti mox ad regem per sacramenta redeunt, & cōtra Gisilbertum pariter consurgūt. Ille verò in oppido Harburg, quod hinc Mosa, & inde Gullo

fluuiis vallatur, alias autem immani hiatu, multoque horrore veprium tutissimum videbatur, cum paucis tunc claudebatur. Huc Rex cum copiis properat, obsidionem locat hinc & inde naualem, alias vero equestrem. Et cum violentius instaret, Gisilbertus clam per murum delapsus, fluuium enatando transmeauit, & cum duobus clientibus Rhenum exulaturus pertransiēs, annis aliquot apud socerum suum Heinricum, patrimonio priuatus exulauit. Oppidani verò absque duce relicti, se subdiderunt regi. Euoluto autem tempore, Heinricus egit apud regem, vt Gislebertus reciperetur in gratiam, ea tamen conditione, vt beneficiis, quæ ipse insolenter deduxerat, quæque Rex fauentibus sibi postea cōtulerat, quamdiu possessores eorum viuerent, careret, ea vero, quorum possessores per annos exilij sui excesserant, regis miseratione reciperet. Recepit itaque Traiectum, Iuppilam, Harstalium, Marsnam, Littam, Capræmontem, quæ à defunctis derelicta vacabant; cæteros vero qui sua habebant, ingenti cæde vexabat, donec omnia sua recipiebat. Postea multa contra regem machinans, socerum adiit, ac plurimum Regi adhærere dissuasit,

Celticam ſolam regi ſufficere poſſe aſſerens, Belgicam verò ac Germaniam Rege alio plurimum indigere. vnde vt ipſe dux Heinricus creari Rex non abnueret, multiplici permouebat ſuaſione. Heinricus verò cum illicita eum ſuadere aduerteret, dictis ſuadentis admodum reſtitit, & vt à nefariis quieſceret crebro admonuit. Giſilbertus verò, cum apud ſocerum non proficeret, nec regnum ſibi parare poſſet, in Celticam ſecedit, & in Neuſtriam tranſit, ſicque cum Roberto Ottonis regis fratre, qui erat dux Celticæ, de negotio eodẽ conſiliũ pertractat ſuggerens ei de regni ſuſceptione, & Caroli abiectione. Exultat tyrannus, & ſine mora ſuadenti fauet. Deliberant ergo, ſibique per ſacramenta conſentiunt, ſicque procedenti tempore collectis principibus Rex efficitur anno Dominicæ incarnationis DCCCCXXII.

* * *

GENEALOGIA ILLA QVAM IN Diuionense aut Viridunense potius exemplari Annalium Frodoardi sub finem adiectā notauimus, monet nos ac pene iure quodam adigit, vt & aliam tibi, Lector, ex vetusta membrana inter Metensis quōdam scolæ reliquias reperta bona fide descriptā exhibeamus. Ea sic habet.

GENEALOGIA B: ARNVLPHI METENSIS EPISCOPI, *quæ ex Regibus Francorum sumpsit initium & post ipsum intantum creuit, vt ex ipso genere Imperatores Romani crearentur. necnon Principes, Duces, Comites, Marchiones & multi alij Barones dicuntur ex ipsius consanguinitate fere per totum imperium Christianorum processisse.*

ANAFLEDES regina Gothorum genuit filios Childebertum regem, Chlotharum regē, Clodomerum regem, Theodericum regem & filiam Malabergam reginam Thoringorum. Hęc genuit filium Lothariū. De fratribus Malabergæ Clotharius genuit filios Guntharium, Childericum, Grannum, Heribertum, Gunterannum regem, Albericum regem, Sigebertum regem &

filias Blitildem & Clotildem. Clodomerus rex frater Chlotarij regis genuit Clodoaldum. Theodericus rex frater Clodomeri regis genuit Tiebertum. Tiebertus Theobaldum. Guntrannus rex filius Clotarij regis genuit filios Clodomirum, Clodouæum, Lothariū regem. Lotharius rex Dagobertum & Charibertum. Dagobertus genuit Clodoueum & Sigibertum reges. Clodoueus genuit Childericū, Lotharium, Theodericū reges. Theodericus rex genuit Clodoueum & Hildebertū reges. Hildebertus rex genuit Dagobertum regē. Childericus filius Clotharij regis genuit Theodobertum & Meroueum. Sigebertus filius Clotharij genuit Childebertū regē. Childebertus rex Theodericum regem & Theodobertum. Horum Theodericus genuit Childebertū, Corbertum, Moroueū. Sigebertus genuit Dagobertum regem. Bliotildis filia Clotharij habuit Arnualdū comitem Palatinum ex Ansberto. † Arnualdus comes genuit beatum Arnulphum comitem Palatinum, qui postea fuit Episcopus Metensis. Hic Arnulphus genuit Anchisum ducem & comitem Palatinum & Glodulphū Episcopum & VValgisum. Anchisus genuit Pipinū maiorē domus ex Begga sorore S. Gertrudis de Niuella. Hic

genuit Grimoaldũ, Drogonẽ duces, & Carolum regẽ Martellum dictũ ex Alpade sorore Dodonis, qui S. Lãbertum Episcopũ Leodiẽsem martyrizauit. Carolus Martellus genuit Pippinũ nanum regẽ & Charlomagnũ post monachũ. Pippinus rex genuit Charolum magnum regem Frãciæ & post Imperatorem, & Carlomannum regẽ. Karolus Imperator, genuit Pippinũ, Charolũ, Lodouuicũ piũ Imperatorem, Hugonẽ & Dodonẽ Episcopũ. Charolus filius Karoli Imperatoris genuit Berhardũ. Berhardus Pippinũ. Pippinus Berhardum, Herbertũ & Pippinum. Lodouuicus pius filius Karoli Imperatoris genuit Karolum regẽ & Imperatorẽ Francorum, Lotharium Imperatorem à quo dicta Lotharingia, & Lodouuicum regẽ Germaniæ fratres. Inter hos tres fratres facta est diuisio regni. Ex his primus Karolus Imperator genuit Charlomannum, Charolum & Lodouuicum regem Francorum. * Hic Karolus rex genuit Leodericum regem. Hic genuit Lothariũ regem Frãcorum & Lotharium ducẽ. Hic genuit Lodouuicum regem Francorum. Hoc mortuo sine liberis trãslatũ est regnũ ad Hugonem Capet filium Hadeuuidis, de quo postea dicemus. Lotharius Imperator filius Lodouuici pij Imperatoris genuit

Lotharium. Hic excõmunicatus fuit, Lodouuicum Imperatorum Karolum fratres. Horum Lodouuicus genuit Ermengardã & Lodouuicum regem. Lodouuicus filius Lodouuici Imperatoris * rege Germanorum genuit tres filios reges Germanorum Charlomannum Lodouuicum & Karolũ. Horũ Charlomannus genuit Arnulphum Imperatorem & Cendeboldũ. Lodouuico defuncto ſine liberis tranſlatum eſt imperium ad quendam Conrardum de ſtirpe ipſius, & de Conrardo ad Henricum qui dè genere Saxonum primus fuit Imperator de quo poſtea dicemus. Sed prius de Hugone ad quem regnum Francorũ tranſlatum eſt. Hadeuuindis Girberga, Bruno Epiſcopus & dux Coloniæ, Otto Imperator, & Henricus dux fratres & ſorores fuerunt. Horum Hadeuuindis genuit Hugonem regem Francorum, & Beatricem vxorem Friderici ducis. Hugo genuit Robertum regem Francię, Robertus regem Frãciæ Henricum & Adelam. Henricus Philippum regem Frãciæ & Hugonem comitem magnum. Philippus genuit Lodouuicum regem Franciæ. Hugo magnus genuit Rodulphum & Henricum, & tres ſorores eorum, Adela ſoror Henrici regis Franciæ

genuit Mathildem reginam Anglorum, Balduinum comitem & Robertum comitem. Matildis genuit Gillelmum & Henricum reges Anglorum & Adelam comitissam. Balduinus frater Mathildis genuit Balduinum comitem & Arnulphum. Arnulphus genuit Balduinum comitem. Robertus frater Mathildis genuit Robertum comitem ex Gertrude. Hic Robertus genuit Balduinum comitem ex Clementia.

Beatrix filia Hadeuuindis superioris genuit Theodericum ducem. Theodericus Fridericum ducem * Adelada. Fridericus dux genuit Beatricem & Soffiam. Beatrix genuit Mathildam ex Bonifacio. Soffia genuit Theodericũ de Monconz & Fredericum fratres. Horum Theodericus genuit Rainaldum, Theodericum, Fridericum, VVilhelmum & Stephanum fratres. Fridericus frater Theoderici de Monconz genuit Petrum de Luscebenborc. Theodericus filius Theoderici de Monconz genuit Theodericum. Rainaldus frater Stephani Metensis Episcopi genuit Rainaldum Hugonẽ & Theodericum nunc electum Metensem, & quatuor filias. Fridericus frater Episcopi Metensis genuit Lodouuicum. Adela soror Friderici ducis

genuit Fulconem & Gallerannũ & filiam vnam quã habuit Henricus de Liemborc pater Pagani de Arluns. Rainaldus frater Theoderici electi Metensis genuit Theobaldum comitem de Mõceons ex filia Comitis Campaniæ, quæ fuit soror reginæ Franciæ, quæ regina genuit Philippum de Gonesse regem Francię ex Lodouuico rege. Philippus rex genuit Lodouuicum qui mortuus fuit apud Monpancier in reditu de Auenione. Iste Lodouuicus genuit Lodouuicum qui modo regnat anno scilicet Domini MCCLX primo. Theobaldus comes de Mõceons habuit duos fratres, Hẽricum comitem de Bar qui mortuus fuit sine liberis, & Rainaldum Episcopum Carnotẽsem, Ipse vero Theobaldus genuit ex Loreta filia comitis de Los Thomascetam vxorẽ Friderici ducis Lotharingiæ, ex qua idẽ dux genuit Iacobũ Episcopũ Metensem & Theobaldũ & Matheum duces Lothoringiæ. Girberga soror Hadeuuindis superioris genuit Lotharium regẽ Francię & Karolũ ducẽ, Mathildam & Albeadã fratres & sorores. Horũ Lotharius genuit Lodouuicum regem Francię. Karolus dux genuit Ermẽgardam, Ottonẽ ducem & Gerbergam fratres & sorores, Horum Ermen-

gardis genuit Albertum comitẽ. Albertus genuit Fridericũ Episcopũ, Godefridum, Hẽricum & Albertũ fratres. De sororibus Hadeuuindis [1] * Theodericũ ducẽ & Gerardum comitẽ fratres. Horum Theodericus genuit Symonem ducem. Symon genuit Mathm̃ ducem. Maths Symonem ducem ex sorore Friderici Imperatoris & Fridericum de bittes. Fridericus autem de q' bittes genuit Fridericum ducem Lothoringiæ qui fuit gener Theobaldi comitis Bareñ & habuit ex filia * sicut prædiximus Iacobum Meteñ Episcopum, Theobaldum & Mathm̃ duces & Regnaldum comitem de Castres. Processit etiam ex eadem stirpe Imperiali domnus Robertus de Florenges, ex cuius cõsanguinitate descendit venerabilis domnus Philippus Episcopus Meteñ. qui modo tenet sedem cathedralem scilicet anno Domini M. CCLX primo. [2] Gerardus frater Alberti genuit Giselam & Hugonem & Lambertum. Lambertus genuit Henricum comitem Louaniensem. Hic Henricus genuit Henricum & Godefridum fratres.

[3] Henricus filius Gerbergæ genuit Adeleidam, Chunegũdam & Adelam. Mathildis

1 Hic videtur deficere genus Othonis Ducis filij Karoli. Et quæ sequũtur potius pertinent ad eum locũ qui inferius hoc signo notatur. * * *

2 Videtur hæc potius pertinere ad genus Gerardi Alsatij.

3 At hæc pertinent ad genus Gerbergæ filiæ Karoli ducis & sororis Othonis & generis ipsius partẽ superiorẽ.

filia Gerbergæ genuit Euſtachium comitem Balionenſem & Gerbergam Friderici ducis vxorem. Euſtachius comes genuit Balduinum Regem Hieruſalem, Godefridum ducem & poſt Regem Hieruſalem ex Ida. *⁎* Gerberga ſoror Euſtachij comitis ex Friderico duce habuit filiã mutam. Hęc genuit Henricũ de Lemburc. Mathildis ſoror Lotharij Regis Franciæ & Karoli ducis genuit Rodulphum regem Burgundiæ, Bertam, Guepam & Mathildam. Horũ Berta genuit Othonem comitem Campanienſem. Hic Otho genuit Theobaldum comitem. Theobaldus genuit Stephanũ, Othonẽ, Hugonẽ fratres comites. Guepa ſoror Bertæ & Mathildis genuit Giſelam vxorem regis Conrardi. Hæc habuit ex Conrardo Henricum Imperatorem tertium. Hic Henricus genuit Henricũ quartum Imperatorem Cæſarem Auguſtum ex Agnete. Mathildis ſoror Guepæ & Bertæ genuit Arnulphum comitem Flandrienſem, Godefridum ducem, Gozelonem ducem fratres: Horum Arnulphus genuit Balduinum. Hic genuit Balduinum ex Chunegunde. Hic genuit Balduinum & Robertum ex Adela. Gozelo frater Ar-

nulphi & Godefridi genuit Godefridum ducem. Odam & * Regelindã. Horũ Godefridus dux genuit Godefridum gipposum & Henricum comitem Louaniæ. Regelindis soror Godefridi ducis & Odæ genuit Albertum comitem Nammucensem. Hic Albertus genuit Godefridũ, Fridericum, Henricum & Albertum fratres. Albrada soror Lotharij regis Karoli ducis & Mathildis genuit Ermendrudam. Hæc genuit Agnetem. Hæc aliam Agnetem. Hæc genuit Henricum quartum Imperatorem ex Henrico Imperatore tertio. Hic Henricus Imperator genuit Cõrardum & Karolum cognomento Henricum ex Berta.

* Gedelindam. al.

Otho Imperator frater Brunonis Coloniensis Episcopi & Henrici ducis genuit Hudicam & Othonem secundum Imperatorem fratres. Horũ Iudica genuit Othonem ducem. Otho Henricum & Chononem fratres. Horum Henricus genuit Cõrardum Imperatorem. Hic genuit Henricum tertium Imperatorem & Lidulphum fratres. Henricus dux frater Othonis primi genuit Henricum ducem. Hic genuit Henricum Imperatorem & Giselam vxorem Stephani regis Hungrorum. Hæc genuit

Bernardum. Hic genuit Idam Nãmucensem & reginam Francorum & vxorem Angelberti Marchionis & Gertrudem comitissam Flandriensem & reginam Nacorum.

* *

Hactenus habuit antiqua membrana Mediomatricum Ecclesiæ.

FRAGMENTVM DE MAIORIBVS DOMVS

** ex vetustiss. ex. Fl. **

A TEMPORIBVS Chlodouei qui fuit filius Dagoberti, pater vero Theoderici, regnum Francorũ decidẽs per Maiores domus cœpit ordinari: Quorum primus apud Austriam Pippinus reliquit filium Grimoldum, qui filium Chlodouei nomine Dagobertum Dodoni Pictauẽsi Episcopo detonsum sub custodia direxit. Quapropter idẽ Grimoldus sub custodia Parisius diu excruciatus finiuit vitam. Post Grimoldum, Herginoldus Maior domus efficitur. Quo defuncto Hebroinus succedit VVlfodo apud Austriam Ducis officio fungente. Quo decedente Mardoius & Pippinus iunior filius Ansegili, qui & alio nomine Anchises dictus est, in Austria Maiores domus fuerunt: qui etiam moto prœlio contra Theode-

ricum regem atque Hebroinum acies dirigunt. Sed Martinus fuga lapſus dolo Hebroini apud Laudunum Clauatum interficitur. Pippinus vero in Auſtriam rediit: ad quem Hermenfrid Frãcus occiſo Hebroino fugiens euaſit. Fuerunt autem maiores domus ex quibus generatio regalis proceſſit, primus quidem Ansbertus Senator qui ex Blithid filia ſecũdi Chlotarij genuit Arnoldum patrẽ ſancti Arnulfi tandem Metenſis Epiſcopi, qui genuit Anchiſem patrẽ Pippini. Franci denuo pro Hebroino VVrathonem maiorem domus faciunt. Cuius filius Giſlemarus contradicente patre cum Pippino ciuilia bella habuit. Iterũ Pippinus cum Theodorico & Berthario bellum iniit, vicit & cœpit, atque theſauris acceptis Nordebertum quemdam de ſuis maiorem domus conſtituit: ipſe autem in Auſtriam remeauit. Cuius filij fuerunt Drogus & Grimoldus. Sed Drogus Ducatum accepit in Cãpania. Mortuo Theoderico, Clotharius filius eius regnũ puer obtinuit. Quo defuncto Childebertus frater eius ſucceſſit. Norberto quoque mortuo Grimoldus Pippini filius maior domus effectus eſt. Childebertus vero Rex mox vt migrauit ad Dominum, regnum eius ſuſce-

pit Dagobertus filius eius adhuc puer. Quo tempore maior domus Grimaldus Theusindam filiam Ratbodi Ducis in cõiugem duxit, qui à Rangario Frisone in basilica sancti Lamberti peremptus est, pro quo pater eius Pippinus Teudoaldũ filium ipsius quem ex alia coniuge habuerat, in honore patris constituit. Ipse quoque Pippinus eodem anno qui est incarnationis Dominicæ DCCXIIII. medio Decembri obiit, postquam obtinuit principatum sub nominatis Regibus annis XXVII. Plectrudis Pippini quondam vxor Carolum ex vxore alia Pippini filium captum tenuit, sed Domino auxiliante viuus euasit. Hic enim post mortem Dagoberti iunioris qui quinque annos regnauit, multa prælia cõmisit contra Ratbodum Frizonum Ducẽ contraque Raganfridũ qui pro Teudoaldo Grimoldi iusti & modesti filio, Maior domus efficitur. Tunc Franci Danielem quendam clericum post abiectionem tonsuræ in regno stabiliunt, atque Chilpericum nuncupant. Contra quem Carolus pugnam iniit, atque eum in fugam victor compulit: deinde Coloniã veniens & thesauros patris sui à Plectrude recipiens, Regem sibi Clotharium statuit, qui eo anno

mortuus eſt. Tandem Chilpericus Rex & Raganfredus Eudonem Ducem in adiutorium expetunt: quorum Chilpericus cũ theſauris Regalibus in Aquitaniam fugit, quem poſtmodum Eudo cum multis muneribus Carolo reddidit. quo non plus v. annis regnante, Franci Theodericum Dagoberti iunioris filium Regem ſuper ſe ſtatuunt. quo tempore Carolus maior domus & Auſtraſiorum princeps multa bella contra Ratbodum, contra Lanfridũ, contra Eudonem, contra Baioarios, contraque Sarracenos impari manu iniit, & ſemper, Dei gratia, victor extitit. Hic res Eccleſiarum propter aſſiduitatem bellorum laicis tradidit, atque anno dominicæ incarnationis DCCXLI. Dux defunctus eſt, principatum obtinentibus filiis eius Karlomanno & Pippino fratribus: quorum alter, hoc eſt Karlomannus, contra Hunaldum Ducem Aquitanorum ac deinde contra Odilonẽ Baioariorum Ducem cõflictum habuit: ad vltimũ in Serapte monte monachus effectus, poſt modũ in monte Caſſino religioſam duxit vitam. Porro in Frãciam ad fratrem caui Regem legatus Stephani Papæ rediit, vnde Italiam repetendo, apud Viẽnam Galliæ vrbem obiit. His

temporibus Hildricus in regno Francorũ ſubſtituitur. de quo Pippinus Dux legatos ad Zachariam Papam dirigit, interrogans eum ſi ita manere deberent Reges Francorum, cum pene nullius eſſent poteſtatis ſolo Regio nomine contenti. quibus legatis Romanus Pontifex reſpondit, illum debere Regem vocari qui Rempublicam gereret. Detonſo igitur Hildrico & in monaſterio detruſo mox Frãci Pippinum ſibi Regem conſtituunt. Hic enim rebellantes ſibi omnes ſubegerat, Griphonem videlicet fratrem ſuum, Taſſilonem quoque ex ſorore nepotem: quorum alterum Auſtraſiorum, alterum Baioariorum Ducem inſtituit. Denique Zacharia Pontifice defuncto Stephanus ſuccedit, qui in Franciam ad Pippinum, vrgente neceſſitate, venit, eumque ac duos filios eius Karolũ & Karlomannum pariter ſuæ benedictionis oleo perunxit.

KAROLI MAGNI FRANCORVM REGIS ET IMP. VITA

descripta, ut videtur, magna parte à monacho cœnobij Egolismensis S. Eparchij ex Annalibus illis plebeio & rusticano sermone compositis, quos & Reghino Abbas Prumiensis ad annum DCCCXIIII. *sequutum se ait, nonnullis interpolatis, quibusdam etiam additis.*

A PRIMO Rege Francorum dicemus prosapiam Domni præcelsi Regis magni Caroli quem Deus amauit & exaltauit, & magnum principem & amabilem cuncto populo Christiano per vniuersum mundum fecit. Igitur tempore Valentiniani Imp. qui septimus Augustus fuit à Cõstantino magno diuo Augusto quem sanctus Papa Siluester baptizauit, quo tempore sanctus Hieronymus claruit, Franci adhuc pagani primum Reges habere cœperũt de semetipsis. Primus itaque Rex Francorum fuit

nomine Faramũdus filius Marcomiris eiuſdem gentis illuſtris viri. Poſt Faramundum regnauit Clodio filius eius. Poſt Clodionem regnauit Meroueus filius eius. Poſt Merouеum regnauit Childericus filius eius. Quo tempore exortus eſt beatus Eparchius ex ciuitate Petrocoria patre Felice Aureolo Comite eiuſdem ciuitatis. Poſt Childericum regnauit Clodoueus filius eius qui primus de Regibus Francorum credidit in Chriſtum, & baptizatus eſt à Sancto Remigio Epiſcopo cũ omni exercitu ſuo & vniuerſo populo Francorũ. Poſt Clodoueum regnauit Childebertus filius eius cum tribus fratribus ſuis Theoderico Clodomero & Clotario: quo tẽpore ſãctus Eparchius in Egoliſma virtutibus claruit, &, ipſo Childeberto regnãte, poſt ſeptuageſimum annum ętatis ſuæ in pace ad Dominum migrauit. Eo tempore Anaſtaſius Imperator Auguſtus Imperij infulas tenebat. Quo tempore regnauit cũ Childeberto Theodebertus nepos eius filius Theoderici, & claruerũt ſanctus Gregorius Papa primus, & Gregorius Epiſcopus Turonenſis, & ſanctus Aredius Abbas, & Nicetius Epiſcopus Lugdunenſis. Poſt Childebertũ regnauit Clotharius frater eius qui ſan-

ctam Radegūdem in matrimonio habuit. Post Clotharium regnauit Chilpericus filius eius cum tribus fratribus suis Cariberto, Guntranno, & Sigeberto qui habuit Brunichildem in matrimonio. Post Chilpericū regnauit Clotarius filius eius. Clotarius iste genuit Dagobertum & filiā nomine Blitildem, de qua Blitilde fuit generatio domni Caroli. Nam ista Blitildis soror Dagoberti regis habuit virum in coniugio nobilem inter Francos nomine Ansbertum, de quo genuit filiū nomine * Arnaldum. Arnaldus genuit Arnulfum, qui postea derelicto seculo factus Episcopus Metis ciuitatis. Arnulfus antequā esset clericus habuit vxorē nomine Beggam, filiā Pipini maioris dom⁹, & genuit ex ea * Ansegisilum. Ansegiselus genuit Pipinum vetulum breuem, qui fuit abauus domni Caroli regis. Pipinus vetulus Dux Francorū genuit Carolū seniorē & Ducē cognomēto Martellū. Carolus Martellus genuit Pipinū piū qui de illa linea generationis eleuat⁹ est prim⁹ à Frācis in regē, euacuata omnino linea de genere Faramūdi. Pipinus pius genuit domnū regem Augustū Imperatorē Carolū. Domnus Carolus genuit domnū Ludouicū Imperatorē. Ludouicus genuit.

al. Buotgisum.

al. Ausigisum. vel, Ansgisum

Carolũ caluũ ex Iudith regina. Sed reuertar ad ordinem regũ. Poſt Clotariũ regnauit Dagobertus filius eius, quo tẽpore ſanctus Elegius Epiſcopus claruit. Cui Dagoberto fuit Pipinus maior domus vir egregius, cuius Pipini filiã nomine Beggam accepit in vxorem Arnulfus vir nobiliſſimus pater Anſegiſili. Poſt Dagobertũ regnauit Clodoueus filius eius qui habuit ſanctam Baltildẽ in matrimonio, quo tẽpore ſancti Benedicti corpus trãſlatũ eſt de Beneuẽto in Frãciã, in villa Floriaco. Poſt Clodoueũ regnauit Clotarius filius eius. Poſt Clotarium regnauit Theodericus frater eius, cui Ebroinus fuit maior domus, & Leodegariuit ſanctus Epiſcopus claruit, quẽ interemit ipſe Ebroinus. Quo tempore Pipinus vetulus fuit maior domus in Auſtraſiis cũ regibus Childerico & Childeberto iuniore. Qui Pipinus conſenſit nobilibus Frãcis interficere Ebroinũ: Et ipſe Pipinus breuis propter Childericum regem Auſtraſiorum à Francis occiſum, prælium fecit cum Theuderico rege Francorum, & deuicit eũ, & cũ eo poſtea concordans, maior
1 domus extitit in Francia, & bella multa cõtra Sueuos & alias gentes fortiter fecit: & ipſe Pipinus breuis de vxore ſua * Cal- *Alpaide*

piade genuit Carolum Martellum. Post Theudericum verò regẽ regnauit Clodoueus filius eius. Post Clodoueum regnauit Childebertus iunior frater eius. Post Childebertum iuniorem regnauit Dagobertus iunior filius eius. Post Dagobertum defecit genus regale à prudentia, & regnauit post ipsum Dagobertum Daniel clericus insensatus frater eius, quem Franci, mutato nomine, vocauerunt Chilpericum. Chilpericus iste ineptus mouit exercitum contra Carolum Martellum qui tũc iuuenis erat in Austrasiis maior domus & dux cum Clotario Rege, & victus est in bello Chilpericus, & victor extitit Carolus Martellus. Tunc Eudo dux Aquitanorum in auxilium Chilperici insensati mouit exercitum cõtra Carolum Martellum &, victus est ab eo in prælio, cæpitque Carolus Martellus inimicum suum Chilpericum Regẽ insensatum, sed immemor malitiæ suę reddidit ei regnum suum. Post Chilpericum Regem insensatum regnauit solo nomine Theudericus insensatus cõsanguineus eius. Post Theudericum regnauit solo nomine Childericus insensatus, frater eius, & defecit totum genus regale. Childerico insensato deposito de solio, & facto clerico in

monaſterio, Franci cum cõſilio domni Papæ Zachariç & nobilium Romanorũ, Deo volente, vno conſenſu & vna voluntate eleuauerunt ſibi in Regem Pipinum pium filiũ Caroli Martelli. Hic Pipinus pius fuit pater domni Caroli Imperatoris magni. Itaque poſt Pipinum pium regnauit domnus Carolus filius eius, quem poſtea Romani elegerunt ſibi Aduocatũ ſancti Petri contra Reges Langobardorum. Deinde ipſum domnum Carolum elegerunt ſibi in Patricium Romanorum. Deinde eleuauerunt in Imperatorem & Auguſtum. Tenuitque domnus Carolus, Deo largiente, in poteſtate ſua omnem terram de monte Gargano vſque in Cordubam ciuitatem Hiſpaniæ. Pipinus vero pius pater domini Caroli poſtquam eleuatus eſt in regem, regnauit ſeptem annos, & obiit ſeptingenteſimo ſexageſimo octauo anno ab Incarnatione Domini: & ipſo anno omnes Franci magno gaudio exultantes eleuauerunt ſibi in regem Dominum Carolum magnum anno ab Incarnatione Domini DCCLXVIII. Sic enim computãtur anni ab origine mũdi vſque ad incarnationem Domini ſecundum LXX. interpretes. Ab Adam vſque ad diluuium fuerunt anni duo milia ducenti

XLII. A diluuio vſque ad Abraham anni nongenti XLII. Ab Abrahã vſque ad Moïſem anni quingẽti quinque. à Moiſe vſque ad Salomonem anni quadringenti LXXXVIIII. A Salomone vſque ad reſtauratione templi ſub Dario Rege Perſarũ, anni quingenti XII. A reſtauratione templi vſque ad Aduentum domini, anni quingẽti XLVIII. Et ab initio mundi vſque ad Incarnationẽ domini ſecundum LXX. interpretes ſunt anni quinque milia cc. Secundum veritatẽ Hebraicam ita computãtur. Ab Adam vſque ad Noe fuit prima ætas, & habuit annos mille & ſexcentos & LVI. Secunda ętas à Noe vſque ad Abrahã habuit annos duçentos XCII. Tertia ætas de Abraham vſque ad Dauid habuit annos nongentos XLII. Et ſimul iũcti anni trium ætatũ fiunt, duo millia octingẽti vndecim. Quarta ætas à Dauid vſque ad captiuitatem in Babilone, habüit annos quadringentos LXXIII. Quinta ætas à deſtructione tẹmpli vſque ad aduentum Domini, habuit annos quingentos LXXX. Et fiunt ſimul ab Adam vſque ad Chriſtum Dominum anni tria mil. nongenti LII. A Natiuitate domini vſque ad tranſitum ſancti Martini ſunt anni

quadringenti XLV. A tranſitu ſancti Martini vſque ad tranſitum Clodouei Regis Francorum, qui primus fuit Chriſtianus de Regibus Francorum, ſunt anni CXII. A tranſitu ſancti Martini vſque ad tranſitum ſancti Eparchij Egoliſmenſis patroni ſunt anni centum viginti. Natus eſt enim ſanctus Eparchius tempore Merouei Francorum regis pagani, qui fuit auus Clodouei Regis Francorum primi Chriſtiani, tempore Theodoſij iunioris Diui Auguſti Imperatoris. Vixit per tempora Theodoſij, Martiani, Leonis, Zenonis, Anaſtaſij & Iuſtiniani Imperatorum, & per tempora Regum Francorum, Merouehi, Childerici, Clodouei & Childeberti. Obiit tempore Iuſtiniani Imperatoris, & Childeberti Regis Francorum, octogeſimo anno ætatis ſuæ. A Natiuitate Chriſti vſque ad primum annum regni Domni Caroli ſunt anni ſeptingenti ſexaginta octo.

Anno igitur ab incarnatione Domini DCCLXVIII. Ipſo anno quo Rex Pipinus pius obiit, duo filij eius Domnus Carolus & Carlomannus eleuati ſunt in regnum vno die ſimul, id eſt VII. Idus

Octobris, Domnus quidē Carolus in Nouiomo; Carlomannus Suessionis ciuitate. Et celebrauit eo anno gloriosus Domnus Rex Carolus natale domni in Aquis villa, & Pasca in Rodomo ciuitate. Tunc domnus Carolus gloriosus Rex perrexit in Aquitaniam. VValdus voluit rebellare per totam VVasconiam & Aquitaniam, & cū paucis Francis dissipatum est iniquum cōsilium eius. Et in ipso itinere iunxit se magnus Rex Carolus germano suo Carlomanno in loco qui dicitur Duasdiues. Inde Carlomannus reuersus est in Franciam, & domnus Carolus benignissimus Rex iuit ad * Egolismam ciuitatem; & inde sumpsit plures Francos qui ciuitatem ei ipsam aspiciebant cū omnibus vtensilibus & pręparamentis eorū, simulque Launū Episcopum eiusdem ciuitatis qui fuerat Capellanus domni Pipini regis patris sui, quē ipse Rex Pipinus Episcopū fecerat de ipsa ciuitate. Et abiit super flumē Dornoniā, & ędificauit ibi castrū quod dicitur Fronciacus: & inde misit exercitū suum qui persequerētur VValdum ducem. Et duxit eos Lupus VVasco princeps, sicut sciebat locos: captusque est VValdus & vxor eius, & adductus est ad domnū Carolum. Domnus

* al. Ecolesinam

Carolus recepto VValdo & præparato castro Fronciaco rediit ad Egolismam, vbi postulante Launo Episcopo fecit in monasterio sancti Eparchij auctoritatem præcepti de terris quæ ibi sine contentione erãt, id est super fluuiũ Tolneram, Magnacum, Iuuenacum, Vasnacum, Mõterionem, Visacum, Roliacum super fluuium Notram, Baudidanem villam, Camilon, Cauannarum, Vlciacum, Roliacum minorem, Torciacum, Sertis Tomolatum super fluuium Dornoniam, montem villam, Baciacum, Triacum, Marleuã. Quod præceptum Bartholomæus cãcellarius eius scripsit, & ipse domnus REX manu sua firmauit, & de anulo suo sigillauit. Erat eo tẽpore in ipso monasterio sancti Eparchij canonicalis habitus. Inde gloriosus REX Carolus reuersus est in Franciam, & celebrauit natale domini in villa quæ dicitur Duria, & Pascha in Leodico vico publico. Deinde habuit sinodum in VVarmaciam ciuitatẽ, & Carlomannus & Berta REGINA iunxerunt se in loco Polassa. Et Berta REGINA perrexit per Baioariã in partes Italiæ, & celebrauit domnus Carolus Natale & Pasca in VVarmatia. Tunc domnus Carolus REX sinodum habuit ad Valentianas, & ipso anno

Carlomannus rex frater eius defunctus est in villa Salmontiaco. Et domnus rex Carolus venit ad Carbonacum villã, ibique venerunt ad eum VVailerius Archiepiscopus & Folradus Capellanus cum aliis Episcopis ac Sacerdotibus, VVarinus & Adalardus comites cùm aliis primatibus Carlomanni. Vxor verò Carlomanni cum paucis Francis in partes Italiæ perrexit, & præclarus ac gloriosus rex Carolus celebrauit Natale in villa Attiniaco, & pasca in Aristallio villa. Deinde sinodum tenuit ad VVarmatiam, & inde perrexit Saxoniam, & Eresburgum castrum cepit, peruenitque vsque ad Ermensul, & ipsum fanum destruxit, & aurum & argentum quod ibi reperit, abstulit: Fuitque siccitas magna ita vt aqua deficeret in supradicto loco vbi Ermensul stabat. Et dũ vellet ibi stare tres dies gloriosus rex ad destruendum fanum ipsum, & valde homines & iumenta sitirẽt, subita Christi gratia, media die cuncto exercitu quiescente, apparuit eis torrens ebulliens salubres aquas, & cũctus exercitus & iumenta eorum sufficienter recreati sunt: & tandiu ebulliit aqua viua donec fanum destructũ est. Tunc magnus rex Carolus super fluuium VVisoram veniens, ibi habuit

habuit placitum cum Saxonibus, & receptis obsidibus XII. reuersus est in Fräciam, & celebrauit Pascha & natale domni in Aristallio. Inde perrexit ad hiemandum in Teodonis-villa. Ibi venit ad eum missus domni Apostolici Adriani Petr⁹ per mare vsque Arelatũ, & inde per terrã, & inuitauit gloriosum regẽ & Fräcos eius pro diuino seruitio & iustitia sancti Petri contra Desiderium regem & Longobardos. Et ideo maritime venit, quod Romanis clausæ fuerant viæ à Longobardis. Et præcelsus Rex Carolus sumpto consilio vna cum Francis quid ageret, promisit se auxilium Romanis prębiturũ. Tenuitque cum Francis generaliter Sinodum in Genua ciuitate: ibique exercitum diuidẽs, perrexit ipse per mõtem * Cesusium, misitque Beroardum auunculum suum per mõtem Iouem cum aliis eius fidelibus, & tunc ambo exercitus ad clusas se coniunxerunt. At Desiderius Rex obuiam venit domno Carolo Regi. Domnus verò Carolus vna cũ Francis castrametatus est ad easdem clusas, misitque scaram suam per montana. Hoc sentiens Desiderius clusas reliquit, & domnus Rex Carolus vna cum Francis, auxiliante Domino & intercedẽte beato Petro, sine

al. Cenisiũ

lęsione vel aliqua cõturbatione clusis apertis Italiam intrauit & Papiam vsque peruenit: Et dum pro defensione sanctæ Romanæ Ecclesiæ ibi intenderet, dimissa Marca & contra Saxones nulla fœderatione suscepta, ipsi Saxones cum magno exercitu exierunt super confinia Francorum, perueneruntque ad castrum quod dicitur Buriaburg. Confiniales verò de hac causa solliciti, castellum ingrediuntur & defendunt. Gens autem Saxonum cum sæuiret deforis, & incendio cuncta cremarent, venerũt ad quandam basilicam in loco qui dicitur Friedislar, quem sanctæ memoriæ Bonefacius martyr consecrauerat, & per spiritum prophetiæ prædixerat, quod nunquam incendio cremaretur. Et cœperunt Saxones cum nimia intentione aduersus eandem certare basilicam, quemadmodum eã quolibet ingenio igne cremare potuissent. Dũ hæc agerentur, apparuerunt quibusdam Christianis qui erant in castello, similiter & quibusdam paganis qui in ipso aderant exercitu, duo iuuenes in albis, qui ipsam basilicam ab igne protegebãt. Et propterea ibidem non potuerunt neque interius neque exterius ignem accendere, nec aliquod damnum inferre basilicæ, sed nutu

diuinæ maiestatis pauore perterriti, in fugam conuersi sunt, nemine persequente. Inuentus est autem postea vnus ex iisdem Saxonibus mortuus iuxta ipsam basilicam genibus curuis adclinus supra pedes, habens ignem & ligna in manibus velut ore flando eandem basilicam igni tradere voluisset. Domnus vero Carolus Rex obsessa Papia Desideriũ Regem ibi inclusit, & ibi Natale Domini celebrauit, & Pascha Romæ. Reuersus verò domnus Carolus Rex à Roma iterum Papiam obsedit, & fortiter cœpit, & Desiderium Regem cum vxore & filia & cum omnibus thesauris palatij eius accepit. Veneruntque ibi omnes Longobardi de cunctis ciuitatibus Italiæ, & subdiderunt se dominio gloriosi Regis Caroli. Adalgisus verò filius Desiderij regis fuga lapsus, mare introiuit & Constantinopolim perrexit. Gloriosus itaque domnus Rex Carolus Italia subiugata, custodia Francorum in Papia relicta, magno triumpho, Deo adiuuante, cum vxore sua & reliquis Francis reuersus est in Franciam. Peruenién∫que in locum qui dicitur Ingilheim, misit quatuor scaras in Saxoniam; Quę inierunt tres pugnas cum Saxonibus, &, auxiliãte Domino, victores extiterunt,

& cum præda magna illæsi iterum reuertuntur ad propria. Et celebrauit gloriosus Rex Carolus natale & Pascha in villa Carisiaco. Tunc habuit synodum in villa Duria, & inde abiens ad partes Saxoniæ, Sigiburgum cepit castrum, & Eresburgum reædificauit super VVisoram fluuiũ. Venitque ad locum qui dicitur * Brunisgurgo, & ibi præparabant Saxones bellum, volentes defendere ripam supradicti fluminis. Francis verò præliantibus, auxiliante Domino, Saxones fugiunt & Franci ambas ripas obtinent. Et Domnus Rex Carolus diuiso exercitu suo sumpsit secum quos voluit, & perrexit vsque Obaccrum fluuium, ibique omnes Austreleudi Saxonum cum Assione duce venientes dederunt obsides iuxta quod placuit, & iurauerunt sacramẽta, se fideles esse partibus domni Regis Caroli. Inde reuertente domno mitissimo Rege Carolo, venerunt Angarij in pago Bocenci, vna cum Brunone & reliquis optimatibus eorum, & dederunt ei obsides. Inde reuertens inuenit aliam partem de suo exercitu super fluuium VVisoram continentem ripam quam iussi fuerant. Saxones vero cum eis pugnam fecerant in loco qui dicitur Litca, & Franci, Deo volente,

*Brunisberg

habuerunt victoriam, & plures de Saxonibus occiderunt. Quo audito domnus Rex Carolus iterum irruit super Saxones & magnam stragem ex eis fecit, & prædam multã conquisiuit super VVestfalos: & obsides ei dederunt sicut & alij Saxones. Et obsidibus receptis, & multa præda acquisita, & tertio facta strage Saxonum, domnus Rex Carolus ad propria reuersus est. Rotgaudus verò dux Lãgobardorũ fraudauit fidem suam, & omnia sacramẽta rumpens, volebat Italiam rebellare. Abiens vero dõnus Rex Carolus in Italiam, celebrauit Natale Domini in villa Scladistad, & Italiam ingressus venit in partes Foroiuliensium, & Rotgaudum ducem occidit & in Tarauisiũ ciuitatem Pascha celebrauit. Et Foroiulio & Taruiso captis cum reliquis ciuitatibus quæ rebellauerant, misit in eis Francos, & cum prosperitate reuersus est Franciam. Saxones iterum rebellauerũt ruptis sacramentis & obsidibus dultgtis mẽtitis, & Eresburgum castrum per mala ingenia & iniqua placita capientes Francos expulerunt, & castrum destruxerunt. Similiter voluerunt facere de Sigisburgo castello. Sed dũ per placita Francos qui intus erant nõ potuissent illudere sicut, fecerant

alios de Eresburgo, præparauerunt pugnas & machinas vt castrum vi caperent, Deoque volente Petrarias quas parauerunt, in suo plus damno senserunt quam illi de castello. Item præparauerunt clitas ad debellandum per virtutem castrum, sed Dei virtus superauit illorum virtutem. Quadam autem die cum bellum prępararent aduersum Francos, qui ipsum castrum custodiebant, apparuit manifeste gladius supra Ecclesiam quę est infra ipsum castrum, videntibus cunctis tam à foris quam etiam deintus: Ex quibus multi manēt adhuc, qui dicunt vidisse se instar duorum scutorum colore rubeo flammantium & agitantium supra ipsam Ecclesiam. Cum hoc signum vidissent pagani qui a foris erant, statim confusi sunt: Et magno timore perterriti, fugere cœperunt ad castra. Et omnis multitudo eorum fugam arripientes, alij ab aliis inuicem interficiebantur: Et qui retro respiciebant propter pauorem, ab antecedentibus, lanceis confodiebantur, & diuersos ictus inter se perpessi sunt omnes & diuina vltione iudicati. Et quantum super eos Dei virtus propter salutē Christianorum operata est, nullus narrare potest. Et quanto plus illi pauore perterriti sunt, tantò magis

Christiani confortati omnipotentem Deũ laudabant, qui dignatus est ostendere potentiam suam super seruos suos. Ita Francis viriliter resistentibus, Saxones nihil præualuerunt, & Franci persecuti eos interfecerunt vsque ad flumen Lippiam, & cum victoria reuersi sunt. Cum autem in VVarmatia domnus Rex Carolus hæc audisset, tenuit ibi synodum & publicum placitum: & consilio habito, introiuit cum summa festinatione, Deo adiuuante, in Saxoniam. Et perterriti Saxones omnes ad locum vbi Lippia consurgit, venerunt ex omni parte, & domno Regi Carolo per VVadium manibus suis reddiderunt patriam, & spoponderunt se esse Christianos, & iterum subditi sunt ditioni domni Regis Caroli. Domnus autem Rex Carolus reædificauit Eresburgum castrum, & fecerunt aliud castrum super Lippiam, vbi venientes Saxones vna cum vxoribus & infantibus, innumerabilis multitudo, baptizati sunt in nomine Patris & filij & Spiritussancti, & obsides dederũt domno regi Carolo sicut voluit. Disponensque domnus Rex Francos per castella Saxoniæ, reuersus est in Franciam, & celebrauit Natale domini in Aristallio & Pasca in Niumaga. Anno

ſequenti domnus Rex Carolus publicam ſynodum habuit ad Paderbrunen. Ibi conuenerunt omnes Franci & omnes Saxones, excepto quod VVidochindus rebellis extitit, & cum paucis aliis ſociis ſuis in Normandiam confugit. Ad idem placitum venerunt Sarraceni de Hiſpania tres Reges, Ibnalarabi & filius Deuizefi qui Latine Ioſeph nominatur, & gener eius Alaruiz. Ibique multitudo Saxonum baptizata eſt, & ſecundum morem illorum omnem ingenuitatem illorum, & alodem manibus

al. dutum fecerunt, * gurpierunt, ſi amplius immutaſſent ſecũdum malam conſuetudinem illorum, ſed ſemper erunt in fidelitate domni Regis Caroli. Celebrauit idem domnus Rex Ca-

Dorciaco, rolus Natale in villa * Doteiaco, & Paſcha in Aquitania in villa Caſſinogilo. Inde abiit partes Hiſpaniæ per duas vias, vnam per Pampilonam, per quam ipſe magnus Rex perrexit vſque Cæſarauguſtã. Ibique venerũt de Burgundia & Auſtria & Baioaria & Prouincia & Septimania & Langobardorum pars magna, & ad ipſam ciuitatẽ coniunxerunt ſe exercitus ex vtraque parte. Ibiq; recepit obſides de Ibnalarabi & de Abutauro regibus, & de multis Sarracenis. Et Pampilona deſtructa Hiſpaniã & VVaſconiã ſibi ſubiugauit atque Nauarrã, & re-

uersus est in Frãciam. Et audiẽtes Saxones quod domnus Rex Carolus tam lõgè esset in partibus Hispaniæ, persuasione supradicti VVidochindi vel sociorũ eius secundũ cõsuetudinem malam rebellati sunt. Quod domnus Rex Carolus audiens in Autissiodoro ciuitate mox misit scaram Franciscã in Saxoniam ad resistendum Saxonibus. Illi verò rebelles peruenerunt vsque Durtiam prædantes secus Renum, & multas malitias facientes, Ecclesias Dei incẽdentes, & in sanctimonialibus exercẽtes quod dictu nefas est. Cumque audissent de reuersione domni regis Caroli; & de scara eius quam misit obuiam illis, mox reuersi sunt per Longeue in partes Saxoniæ, & scaræ Francorum non occurrerunt obuiã eis, sed vestigia eorum obseruantes consecuti sunt eos super fluuium Adarnia, in loco qui dicitur Liesi, vbi pugna incepta & valde bene finita, auxiliante domino, Franci victores extiterunt, & multitudo Saxonum ibi cęsa est, & fugientes alij cum magna cõtumelia reuersi sunt Saxoniam. Et celebrauit eo anno clementissimus Rex Carolus natale domni & Pascha in villa Aristallio. Deinde iter agẽs ad partes Neustriæ, peruenit in villa quæ dicitur, Com-

pendio. Et dum reuerteretur ad partes Austriæ, Hildebrandus dux Spolitanus cum multis muneribus obtulit se in præsentia magni regis Caroli in villa Virciniaco. habuitque Rex synodũ in villa Duria, & transiit in Saxoniam ad Lippia. Saxones verò
al. Bobhot moliti sunt rebellare in loco * Botolz, sed non præualentes fugerunt & Francis aperta est via. Qui introeuntes in VVestfaloos conquisierunt eos omnes. Cumque domnus Rex Carolus ad locum qui dicitur Mediofalii coniunxisset, ibi Saxones venientes dederunt ei obsides & sacramenta iterum firmauerunt. Reuersúsque est gloriosus Rex Carolus in Franciã, & celebrauit natale & Pascha in VVarmatia ciuitate. Iterum iter peregit ad disponendam Saxoniam, & peruenit ad Eresburgum, & inde ad locum vbi Lippia cõsurgit, ibique synodum tenuit. Inde iter egit ad partes Albiæ fluuij, & in ipso itinere, in præsentia domni Regis Caroli, omnes Bardongauenses & multi de Nordleudi baptizati sunt in loco Oraim vltra Obacrum fluuiũ. Ibi omnia disposuit tam Saxoniã quam & Sclauos, reuersúsque est in Frãciam. Tunc ipse præclarus Rex Carolus iniit consilium vt pergeret Romam orationis causa, vna

cum vxore ſua domna * Aldeardi regina, Hildegarde
& celebrauit natale in Papia ciuitate. Et
ſupradictum peragens iter celebrauit Paſcha Romæ, & ibi Pipinus filius eius baptizatus eſt ab Adriano Papa, qui & ipſe eum de ſacro fonte ſuſcepit. Et duos filios domni Regis Caroli Pipinum & Ludouicum ipſe Papa vnxit in regem: Pipinum in Italia, Ludouicum in Aquitania. Et domnus Rex Carolus Mediolanis ciuitatem peruenit, & ibi baptizata eſt filia eius * Giſla ab Archiepiſcopo Thoma, qui & ipſe eã à ſacro baptiſmo manibus ſuſcepit. Inde Rex clementiſſimus Carolus reuerſus eſt in Franciam. Tunc miſit Papa Adrianus Formoſum & Damaſum Epiſcopos ad Taſſilonem ducem Baioariorum vna cum miſſis domni Regis Caroli Riculfo Diacono & Eberardo magiſtro pincernarum ad commonendum & conteſtandum, vt reminiſceretur priſcorum ſacramentorum ſuorum, & vt non aliter faceret niſi ſicut iureiurando iamdudum promiſerat ad partem domni Pipini Regis & domni Caroli Regis filij eius vel Frãcorum; conſenſitque Taſſilo dux Baioariorum vt ſumptis obſidibus à domno Rege Carolo ad eius veniret præſentiam. Quod non renuit domnus

al. Giſola

Rex Carolus. Et coniunxit se Tassilo Dux in præsentia domni Regis Caroli ad VVarmatiam ciuitatem. Ibi renouauit sacramẽta, deditque XII. obsides electos, vt omnia conseruaret quæ Pipino Regi iureiurandõ promiserat in causa clemẽtissimi Regis domni Caroli: & obsides recepti sunt in Carisiaco villa de manu * Simberti Episcopi. Sed non diu præfatus dux promissiones quas fecerat conseruauit, & celebrauit domnus gloriosus Rex natale domni & Pascha in supradicta Carisiaco villa.

Ingberti

Sequenti anno domnus Rex Carolus Renum trãsiit, & * in Colonia sinodum tenuit. Ibi omnes Saxones venerunt excepto rebelle VVidochindo: & illuc cõuenerunt Normandi nuntij Regis Sigefridi. Similiter Auari conuenerũt illuc missi à Cagano & Vigurro. Ibi peracto placito reuersus est domnus Rex Carolus in Franciam. Et cùm reuersus fuisset, iterum Saxones statim, solito more, rebellati sunt suadente VVidochindo, & ignorante hoc domno Rege Carolo, Ludouicus filius eius misit missos suos ad Algisum & Geilonẽ atque VVoradum comites, vt mouerent exercitum Frãcorum & Saxonum super Sclauos qui rebelles fuerãt. Et supra nominati missi

al. vbi Lippia oritur

in via audientes quod Saxones rebellati fuiſſent, coniungentes ad ſcarã Frãcorum irruerunt ſuper Saxones, & commiſerunt bellum. Et fortiter pugnantes multos Saxones interemerunt, & victores extiterũt, ceciderũtque Adalgiſus & Geilo. hoc audiens domnus REX Carolus ſub celeritate illuc coniunxit & peruenit vſque ad locum vbi Arola confluit in VViſoram.

Iterum omnes Saxones conuenientes ſubdiderunt ſe poteſtati domni Caroli, & reddiderunt omnes malefactores illos qui ipſum rebellium maxime terminauerunt. In eo autem prælio occiſi ſunt de Saxonibus quatuor millia quingenti. VVidochindus autẽ fuga lapſus eſt in partes Normandiæ. His peractis domnus REX Carolus reuerſus eſt in Franciam, & celebrauit natale & Paſcha in villa quæ dicitur Teudonevilla. Tunc obiit regina benemerita domna * Aldegardis pridie Cal. Maij in uigilia Aſcenſionis Domini. Iterum rebellant Saxones, & domnus REX Carolus ſuper eos ad Teotmalli venit. Ibi Saxones præparauerunt ſe ad pugnam in campo. Sed viriliter domno rege Carolo pugnante, Saxones terga vertunt & Franci victores exiſtunt: ceciditque ibi multitudo Sa-

Hildegardu

xonum ita vt pauci fuga euaſerint. Inde victor glorioſus Rex Carolus venit ad Paderbrunnien. ibi iterum coniunxit exercitum ſuum & ſuper Saxones pergit ad fluuium qui dicitur Haſa: Vbi, bello inito, pluſquam ſex milia Saxonum ceciderunt, & Franci victores extiterũt. Inde domnus Rex trãſit ad Albiam fluuium, reuerſuſque eſt in Frãciam, & in eodem anno obiit bonæ memoriæ domna Berta regina. Cumque Rex Carolus VVarmatiam perueniſſet, ſociauit ſibi in matrimonium domnam Faſtradam Reginam, & celebrauit natale & Paſcha in Ariſtallio villa. Saxones iterum rebellãt ſolito more, & cum eis aliqua pars Freſonum. Domnus fortis Rex Carolus ſuper Saxones Renum tranſit ad
Lipihaam * Lippiam, & vaſtando Saxoniam peruenit vſque ad * Huculin. Ibi conſilium
al. hulcului
iniit, quia nimia inundatio aquarum erat, vt per Toringam de Orientali parte intraret ſuper Oſtfalaos, & filium ſuũ Carolum miſit cum ſcara, qui perrexit per Thoringã vſque ad fluuium Albiam, & inde ad Stãgfurd, & inde ad Scaiuingi. Ibi prælio facto victor exiſtẽs, cum gloria reuerſus eſt Franciam, dimiſſo in Saxonia Carolo filio ſuo. VVeſtfalai verò congregauerũt ſe ad Lip-

piam. Quo audito filius Domni Caroli obuiam eis accessit cum scara sua. Et inito bello, victor extitit Carolus filius domni Regis Caroli: ceciderúntque in eo prælio de Saxonibus plusquam septem milia hominum. Carolus vero illæsus remeauit ad genitorem suum in VVarmatia ciuitate. Ibi domnus Rex Carolus iniit consilium vt hiemis tempore iter ageret in Saxoniã, quod & factum est. Et celebrauit Natale in * Cidrioburgi super fluuium Ambra. Inde abiens in Saxoniam peruenit vsque ad * Rimia super fluuium VVisora vbi confluit * VVarana, & propter nimias inundationes aquarum, reuersus est Eresburgum, & vxorem suam domnam Fastradam Reginam vna cum filiis & filiabus suis ad se venire iussit. Ibi tota hieme resedit & Pascha celebrauit. Et ibi residens multoties scaras misit super Saxones, & ipse super eos insurrexit, & deprædauit eos, & castra eorum cœpit, & loca eorum munita abstulit, & vias mundauit. * Synodum autẽ * suum tenuit ad Paderbrunne. Inde iter peragens viis apertis nemine cõtradicente, per totã Saxoniam quocunque voluit, ambulauit, venitque in * Bardingauin. Et misit post VVidochindum & Albionem & vtros-

Skidnosburg in pago Vasz-zaunaga in villa Luidi Riviea VVabarna

Concilium vero publicum

Lardingauni

que ad ſe cōduxit,&firmauit vt non ſe ſubtraxiſſent niſi in Frāciam ad eum veniſſent petentibus illis * ſecuritatem ſi veniſſent, quod & factū eſt. Inde reuerſus in Frāciam miſit illis obſides per miſſum ſuum Amaluuonem. Quos cum recepiſſent, cum ipſis adiunxerunt ſe ad Domnum Regem Carolum ad villam Attiniacum. Ibi baptizati ſunt VVidochindus & Abio vna cū ſociis eorum, & tunc tota Saxonia ſubiugata eſt. Eo anno in ipſa villa celebrauit Natale & Paſcha. Deinde miſit exercitum in Britanniā vna cum miſſo ſuo Audulfo ſiue ſcalco, & ibi * multa caſtella conquiſierūt & loca firma & multa paluſtria & incæſa, & Capitaneos Britonum repræſentauerunt in Sinodo domni Regis Caroli in VVarmatiā. Tunc proſpiciens ſe ex omni parte pacē habere, conſilium ſumit orationis cauſa pergeret, & ad limina beatorum Apoſtolorum iter pergendi & cauſas Italicas diſponēdi & cum miſſis imprimis placitū habēdi de cōuenientiis eorum, quod & factum eſt, & celebrauit Natale domini in Florentia ciuitate. Igitur glorioſus Rex Carolus veniens Romam receptus eſt honorifice à domno Apoſtolico Adriano, & aliquot dies ibi moratus eſt. Argiſus dux Beneuenti

credentias quod inlæſi fuiſſent,

multos Brittones conq. vna cum caſtellis & firmitatis eorum locis paluſtribus ſeu et inceſis.

neuenti misit filium suum Romaldum domno Regi Carolo cum multis muneribus, postulás vt non intraret Beneuentũ, & faceret omnes volũtates domini Regis Caroli. Sed hoc Apostolicus minimè credebat neque optimates Francorum: & consiliũ fecerunt cum domino Rege Carolo vt Beneuentum intraret ad causas firmandas. Et ita factum est. Et dum Capuam venisset, reliquit Aregisus dux Beneuentum, & in Salerno se reclusit: Et timore perterritus, non fuit ausus videre faciem domni Regis Caroli, sed misit ei ambos filios suos Romaldum & Grimaldũ cum multis muneribus & obsidibus vt obtẽperaret petitioni eius. Dominus verò gloriosus Rex Carolus vna cum sacerdotibus & optimatibus suis prospexit vt non deleretur illa terra, nec desertarentur Episcopia & monasteria, elegitque XII. obsides & tertium decimum filium Ducis Grimaldum. Et acceptis muneribus, iurauerunt omnes Beneuentani domno Regi Carolo. Et reuersus est Rex piissimus Carolus & celebrauit Romæ Pascha cum domno Apostolico. Ecce orta est contentio per dies festos Paschæ inter cantores Romanorum & Gallorum. Dicebant se Galli melius cantare &

pulchrius quam Romani. Dicebant se Romani doctissime cantilenas Ecclesiasticas proferre, sicut docti fuerant à sancto Gregorio Papa, Gallos corrupte cantare & cātilenam sanam destruendo dilacerare. Quę contētio ante domnū Regem Carolū peruenit. Galli verò propter securitatē domni Regis Caroli valde exprobrabant cantoribus Romanis. Romani verò propter auctoritatem magnæ doctrinæ, eos stultos, rusticos & indoctos, velut bruta animalia, affirmabant, & doctrinam sancti Gregorij præferebant rusticitati eorum. Et cum altercatio de neutra parte finiret, ait domnus piissimus Rex Carolus ad suos cantores: Dicite palam, quis purior est, & quis melior, aut fons viuus, aut riuuli eius longe decurrentes? Responderūt omnes vna voce, Fōtem, velut caput & originem, puriorem esse: riuulos autem eius, quantò longius à fonte recesserint, tanto turbulentos & sordibus ac immunditiis corruptos. Et ait dōnus Rex Carolus, reuertimini vos ad fontē sancti Gregorij, quia manifeste corrupistis cantilenam Ecclesiasticam. Mox petiit dōnus Rex Carolus ab Adriano Papa cantores qui Franciam corrigerent de cantu. At ille dedit ei Theodorum & Benedictum Romanæ Ecclesiæ doctissimos cantores

qui à ſancto Gregorio eruditi fuerant, tribuitque antiphonarios ſãcti Gregorij quos ipſe notauerat nota Romana. Domnus verò Rex carolus reuertens in Franciam, miſit vnum cantorem in Metis ciuitate, alterum in Sueſſionis ciuitate, præcipiens de omnibus ciuitatibus Franciæ magiſtros ſcholæ Antiphonarios eis ad corrigendum tradere, & ab eis diſcere cantare. Correcti ſunt ergo Antiphonarij Francorum, quos vnuſquiſque pro arbitrio ſuo vitiauerat, addens vel minuens, & omnes Frãciæ cantores didicerunt notam Romanam, quam nunc vocant notam Franciſcã: Excepto quod tremulas vel vinnulas, ſiue colliſibiles vel ſecabiles voces in cantu nõ poterant perfectè exprimere Franci naturali voce barbarica, frangentes in gutture voces quã potius exprimentes. Maius autẽ magiſterium cantandi in Metis ciuitate remãſit. Quantumque magiſteriũ Romanum ſuperat Metenſe in arte cantilenæ, tanto ſuperat Metenſis cantilena cæteras ſcholas Gallorum. Similiter erudierunt Romani cantores ſupradicti cantores Frãcorum in arte organandi. Et domnus Rex Carolus iterum à Roma artis Grammaticæ & computatoriæ magiſtros ſecum adduxit in Frã-

ciam, & vbique ſtudium literarum expandere iuſſit. Ante ipſum enim Domnum Regem Carolum, in Gallia nullum ſtudiũ fuerat liberalium artium. Per ipſos dies Paſchæ venerunt Romã ad domnum piiſſimũ Regem Carolũ miſſi Taſſilonis ducis Epi-
Arnus ſcopus * Iſarnus & abbas Henricus, petierũtque Apoſtolicum vt pacẽ faceret inter domnum Regem Carolũ & Taſſilonẽ ducẽ Baioariorum. Et domnus Apoſtolicus multum ſe interpoſuit poſtulando piiſſimũ Regem. Cui ipſe reſpondit, hoc ſe voluiſſe & per multa tempora quæſiſſe, & minime inuenire potuiſſe: & proferebat ſtatim fieri. Voluitque mox in præſentia Papæ cum ipſis miſſis pacem firmare. Et renuentibus miſſis quia nõ auſi fuiſſent de eius parte vllã firmitatem facere, cũ cognouiſſet Apoſtolicus inſtabilitatem & mendacium eorum, anathema poſuit ſupra ducem eorum & ſuos conſentaneos, ſi ipſe dux ſacramenta quæ promiſerat Pipino & domno Carolo Regi, non adimpleſſet. Et obteſtatus eſt ſupra dictos miſſos, vt conteſtarentur Taſſilonem, vt non aliter faceret, niſi in omnibus obediret domno Regi Carolo & filiis eius ac genti Francorum, ne ſanguinis effuſio proueniret vel læſio terræ ipſius.

Et si ipse dux obdurato corde verbis Apostolici minime obediret, tunc domnus Rex Carolus & suus exercitus absoluti essent ab omni periculo peccati, & quicquid in ipsa terra de incendiis eueniret, vel de qualicunque malicia, hoc super Tassilonem & eius cōsentaneos eueniret, & domnus Rex Carolus ac Franci innoxij ab omni culpa exinde permansissent. His verbis expletis, missi Tassilonis absoluti sunt. Tunc in inuicem sibi domnus Apostolicus, & domnus Rex gloriosus Carolus vale dicentes, benedictione assumpta & oratione peracta in Franciam cum gloria reuersus est, adducens secum, cantores Romanorum & Grāmaticos peritissimos & calculatores. Peruenitque idem mitissimus Rex Carolus ad cōiugem suam domnam Fastardam reginam in ciuitate VVarmatia, & ibi ad inuicem gauisi sunt lætificantes ac domini misericordiam conlaudantes: Vbi Synodum cōgregauit, & deinde misit ad Tassilonem vt omnia adimpleret secundum iussionem Apostolici, vel sicut iustitia erat, eo quod sub iureiurando promissum habebat, vt in omnibus obediens & fidelis esset ei & filiis eius & Francis, & ad eius præsentiam veniret. Quod renuit & venire contempsit. Tūc

domnus Rex Carolus ſentiens iuſtitiam ſuam, pergit Baioariam, venitque in loco qui dicitur Lecfeld ſuper ciuitatem Auguſtam. Et iuſſit fieri alium exercitum de Auſtraſiis & Toringis & Saxonibus, & coniūxerunt ſuper Danubium fluuium in loco qui dicitur Faringa. Et tertium exercitum iuſſit fieri de Italicis, vt filius eius Pipinus Rex veniret vſque ad Triantum, & ipſe ibi maneret & exercitum ſuum pleniter in ante mitteret vſque ad Bauzarū. Taſſilo vidēs ſe circundatum ex omni parte, videnſque quod omnes Baioarij plus eſſent fideles domno regi Carolo quā ſibi, & cognouiſſent iuſtitiā domni Regis, & magis vellent iuſtitiam conſentire, quā contrarij eſſe, cōtriſtatus vndeque tradidit ſeipſum domno regi Carolo manibus in manibus in vaſſaticū, & reddidit ei ducatū ſibi cōmiſſum à domno Pipino rege, & confeſſus eſt ſe in omnibus peccaſſe & male egiſſe. Et denuo renouās ſacramenta dedit XII. electos obſides, & tertium decimum filium ſuū Theudonem. receptiſque obſidibus & ſacramētis, reuerſus eſt domnus glorioſus rex Carolus in Franciam, & celebrauit Natale & Paſcha in villa quæ dicitur Ingilenhaim.

Domnus igitur Carolus habuit ſyno-

dum ad iam dictã villam Ingilenhaim, ibique venit Tassilo ex iussione eius, sicut & cæteri vassi, dixeruntque fideles Baioarij quod Tassilo fidem suam saluam non haberet, sed postea fraudulentus apparuit suadente vxore sua Liutberga. Quod & Tassilo denegare non potuit, sed confessus est postea se transmisisse ad Auaros vt sibi consentirent contra domnum Regem, & homines suos, quando iurabant, iubebat vt aliter in mente retinerent, & sub dolo iurarent. Et quia dixerat, si decẽ filios haberet, ante voluisset omnes amittere quam placita sic manerẽt sicut iurauerat, & quia dixerat, melius se esse mori quam ita viuere. Et dũ incriminarẽtur eum de multis aliis infidelitatibus Franci, & Baioarij, & Lãgobardi, & Saxones, & quia in exercitu dereliquerat domnum Pipinum Regem, & omnes acclamarent eum esse reum mortis, & vt capitali sententia damnaretur, Domnus piissimus Rex Carolus motus misericordia, ob amorem Dei, & quia consãguineus eius erat, continuit vt non moreretur. Et interrogauit Tassilonem, quid agere vellet. Ille vero postulauit licentiam sibi tonsorandi & in monasterium introeundi, & pro tantis peccatis pœnitentiam agendi, vt suam

saluaret animã. Similiter filius eius Theodo iudicatus est: & monachi ambo facti sunt in Olto monasterio vbi sanctus Bonefacius requiescit. Pauci verò Baioarij qui in aduersitate domni Regis Caroli perdurare volebant, missi sunt in exilium. Eodem anno commissum est bellum inter Græcos & Lãgobardos, id est à ducibus Spolitanis Hildebrando & Grimaldo quem posuerat domnus Rex ducem super Beneuentum. fuitque VVinigisus Francus missus domni Regis Caroli cum paucis Francis ex parte Lãgobardorum, & victoriam habuit. Auari quoque bellum inierunt cum Frãcis qui erant in Italia, & victi cum confusione fugati sunt, & victoriam Franci habuerunt. Tertia pugna commissa est inter Auaros & Baioarios in campo Hibose, & missi domni Regis Caroli * Garamandus & Audacrus cum paucis Francis fuerunt ex parte Baioariorum, & Auari victi sunt. Et hæc omnia dux Tassilo & vxor eius Deo odibilis Liutberga consiliati fuerant. Quarta fuit pugna cum Auaris & Baioariis. Ibique fuerunt missi domni Regis Caroli, & victoria fuit Christianorum, domno protegente. De Auaris occisi sunt ad decem milia, & alij in Danubium fluuium submersi sunt dũ

Grahamannus

gladium fugiunt. Post hæc domnus Rex Carolus ad Reganesburg peruenit, & ibi fines vel marcas Baioariorum disposuit, quomodo salue contra Auaros esse potuissent. Inde reuersus celebrauit Natale & Pascha in Aquis Palatio. Inde iter egit in Sclauaniā & ad locum VVilze peruenit, & vna cum consilio Francorum & Saxonum transiit Renum & venit ad Albiam fluuium, ibique duos pontes construxit, & ad vnum fecit castellum ex ligno & terra ex vtraque parte. Inde pergens vltra, Sclauos sub suo dominio conquisiuit. Fuerunt in exercitu eius Franci & Saxones & Fresones, qui nauigio per Labola fluuium cum quibusdam Francis ad eum coniunxerunt. fuerunt etiam Sclaui cum eo * Suurbi & Abotri, quorum dux fuit VVitzan. Ibi obsidibus & sacramētis ab eis receptis, domino ducente, in Frāciam reuertitur, & celebrauit Natale & Pascha in VVarmatia. In anno sequēti nullum fecit iter, sed in eadē ciuitate celebrauit Natale & Pascha. Inde in itinere ad Baioariam * Renesburgum peruenit. Ibi exercitu coniuncto cum consilio Francorum, Saxonum & Fresonum, destinauit iter, cum Dei adiutorio, in partes Auarorum propter nimiam maliciam

Suburbij nec non Abolstritii

Reganesburg

quam fecerant contra ſanctam Eccleſiam & populum Chriſtianum, vnde iuſtitias per miſſos impetrare non valuerunt. Et properans ad Aniſam fluuium, ibi conſtituerunt Letanias facere per triduum, & miſſarum ſolemnia celebrare pro ſalute exercitus & victoria & adiutorio Domini noſtri Ieſu Chriſti, & vindicta ſuper Auaros. Dōnus verò Rex Carolus de Auſtrali parte Danubij iter egit cum Francis: Saxones autē cum quibuſdā Francis & plurima turba Friſonum de Aquilonali parte Danubij abierunt, & venerunt omnes ad Auarorū firmitates. Domnus vero Rex Carolus ad Cūmeoberg. Alij vero in ripa quæ dicitur Campi, quia ſic vocatur ille fluuius qui cōfluit in Danubiū. Et cum Auari viderēt vtraſque ripas exercitū continere, & nauigia per medium fluuium venire, terrore adeo perterriti dereliquerūt loca firmiſſima & fugerunt. Et, Chriſto ducente populum ſuum, vterque exercituus peruenit ad fluuium Raba, proſtraueruntque Auarorum innumerabilem multitudinem, & reuerſi ſunt ex vtraque ripa ad propria, magnificantes Deum pro tanta victoria. Et celebrauit domnus Rex Carolus Natale & Paſcha in Ragenesburg. Ibi tenuit ſynodum,

vbi primo condemnata est hęresis Feliciana: quem Angilbertus ad pręsẽtiam Adriani Apostolici adduxit, & confessionẽ facta suam hæresim iterum abdicauit. Eodem anno nullum iter exercitale factum est, sed fecit pontem super nauigia flumina transeuntem, anchoris & funibus ita cohærentẽ vt iungi & dissolui posset. Ibi Natale & Pascha celebrauit ipso anno. Anno sequenti domnus Rex Carolus de Ragenesburg iter fecit nauigio vsque ad fossatum magnum inter * Alamanniam & Radantiã Ibi cum muneribus magnis missi Apostolici præsentati sunt, & nunciatum est ei Saxones iterum rebellasse. Inde per Radantiam nauali itinere abiit in Mochin, & Natale celebrauit ad sanctum Chilianum in VVirzinburg, & Pascha in Franconofurt, & ibi congregata est synodus magna Episcoporum Galliarum, Germanorum, Italorum, in præsentia eius. Ibi fuerunt missi domini Apostolici Adriani Theophilactus & Stephanus Episcopi : & ibi tertio damnauerunt hæresim Felicianam. Quam damnationem per auctoritatem sanctorum patrum in libro conscripserunt, quem librum omnes sacerdotes propriis manibus subscribendo confirmarunt. Ibi

Alemana & Radãtia

obiit Fastrada regina, & ad sanctum Albanum sepulta est. Pseudosynodus Græcorum quam falso septimam vocabant pro imaginibus reiecta est à pontificibus. Inde motus est exercitus in Saxoniam per duas turmas. In vna fuit domnus gloriosissimus Rex Carolus, in altera misit Carolum filium suum per 'Coloniam. Saxones autem congregati præparauerunt se ad bellum in campo † Sinitfelt. Sed cũ audissent se ex duabus partibus esse circundatos, timore pleni promiserunt se esse Christianos & fideles domno Regi Carolo. Et Rex ad palatium Aquis rediit, ibíque Natale & Pascha celebrauit. Habuitque placitum suum ad locum * Cussistain in suburbio Maguntiæ vrbis. Saxones verò fecerunt irritum placitum suum de habenda Christianitate & fide Regis tenenda, & domnus Rex Carolus in Saxoniam intrãs, peruenit ad fluuium Albin in locum † Luini; vbi facto prœlio VVinutzin Abodritorum Rex à Saxonibus occisus est. Ibi venerunt missi Tuduin, qui in gente Auarorum magnam potestatem habebat, qui dixerunt quod idem Tuduin cum terra & populo suo se Regi dedere vellet. Rex verò afflictis Saxonibus valde &

Sinesfelt

Cussinstãg

Lüne

cęsis gladio triginta milibus pugnatorũ ex eis, terra vastata, & acceptis obsidibus, rediit Aquis, & ibi natale & Pascha celebrauit. Alio anno Adrianus Papa obiit, & Leo mox vt in locum eius successit, misit Legatos cum muneribus ad Regem. Claues etiam confessionis sancti Petri & vexillum vrbis Romæ, ei direxit.† Eenricus autem dux Furiuliensis misso in Pannoniam VVonomirro Sclauo principe suo † Ringũ ducem Auarorum interficere fecit, & Caganum & Iugurram spoliare fecit, & thesaurorum multitudinem multa prolixitate seculorum à regibus Auarorum collectum domno Regi Carolo Aquis Palatio misit. Quo thesauro accepto gratiarum actiones Deo largitori omnium bonorum peregit, & inde magnam partem ad limina Apostolorum misit per Angilbertum dilectum suum abbatem, & reliquam partem optimatibus suis & clericis & monachis largitus est. Ipso anno Tuduin secundum pollicitationem suam, cum multitudine Auarorum ad Regem venit, & se ei dedit cum populo & patria sua, & ipse & populus eius Christiani facti baptizati sunt, & honorifice muneribus ditati redierunt. Rex collectis exercitibus Saxoniam ingressus, Pipi-

Sed et Hairicus

Hringus

num filium suum Regem Italiæ in Pannoniam misit. Qui Pipinus commisso bello cum Auaris victor extitit,& diu resedit in Ringo villa, & cum multis thesauris rediit ad domnum Regem Carolum patrẽ suum in Aquis palatiũ,& celebrauit ibi domnus Rex Carolus Natale & Pascha. Tunc Barcinona ciuitas Hispaniæ quæ iampridem à nobis desciuerat, per Zatum præfectum ipsius reddita est. Nam ipse ad Palatiũ veniens domno Regi semetipsum cum ciuitate commendauit. Deinde gloriosus Rex facta expeditione in Saxoniã trans omnes paludes & inuia loca vsque ad Haduloba (hoc enim loco nomen vbi Oceanus Saxoniam adluit) transiit. Et tota Saxonũ gente in deditionem per obsides accepta, reuersus est Aquis palatiõ. Ibi Abdella Sarracenus filius Ibimauge Regis à fratre regno pulsus in Mauritania exulans ei se manibus commendauit. Ibi venit Theoctistus * filius Nicetę qui tunc Siciliam regebat, portans imperatoris epistolã, quẽ magnifice suscipiens post paucos dies absoluit. Et Nouembrio mense mediante, ad hibernandum cum exercitu Saxoniam intrauit: Positísque castris apud V.Visoram fluuium, locum castrorum Heristelli voca-

legatus

ri iussit. Illuc venerunt legati Auarorum cum muneribus multis. Inde Abdellam Sarracenum cum filio suo Ludouico in Hispania reuerti fecit,& filium suum Pipinum ad Italiam misit: ipse ad disponẽdam Saxoniam totũ hiemis tempus impendit, & ibi natale Domini & Pascha celebrauit. Venit autẽ ad eum legatus † Adefonsi Regis Galliciæ & Asturiæ nomine Froia præsentans papilionẽ miræ pulchritudinis. In ipso quoque Paschę tempore Nortliudi trans Albiam sedentes seditione commota, legatos eius qui ad iustitias faciendas apud eos conuersabantur, quosdam occiderunt,quosdam ad redimendum reseruauerunt: ex quibus aliqui fugerunt, cæteri redempti sunt. Rex Carolus collecto exercitu de Heristelli ad locũ qui dicitur Minda perrexit,& contra desertores inter Albim & VVisoram peragrauit totam Saxoniam. Nortliudi cum Trasicone duce Abodritorum & Eburiso legato domni Regis commisso prælio victi sunt, & cæsi ex eis quatuor milia. Cæteri qui euaserunt de pacis conditione tractauerunt. Et Rex acceptis obsidibus, reuersus est in Aquis grani palatium. Ibi legationem à Constantinopoli suscepit, erátque legatus Michaël

† al. Hadefonsi

patricius Frigiæ & Theophilus presbyter epistolam Herenæ Imperatricis deferētes, quia filius eius Constātinus Imperator anno superiore à suis comprehensus excæcatus est. Hæc tamen legatio tantum de pace fuit. Quos cùm absoluisset, absoluit etiam cum eis & Sisinnium fratrem Tarasij Constantinopolitani Episcopi, iandudum in Italia prælio captum. Hoc anno, id est ab

DCCXCV-III. incarnatione Domini DCCXCVIII. sydus Martis à superioris anni Iulio vsque ad huius anni Iulium nusquam in toto cælo videri potuit. Tunc insulæ Baleares à Sarracenis & Mauris deprædatæ sunt. Adefonsus Rex Galliciæ & Asturiæ prædata Olisippona vltima Hispaniæ ciuitate, insignia

mulas victoriæ suæ βοάροας, † mulos, captiuósque Mauros domno regi Carolo per legatos suos Frolam & Basiliscum hiemis tempore misit, & in ipso palatio domnus Rex celebrauit Natale & Pascha. Romani vero Leonem Papam lætania maiore excæcauerunt, & linguam ei amputauerūt. Qui in custodiam missus, noctu euasit per murū, & ad legatos domni Regis qui tunc erant in basilica sancti Petri, VVirundū scilicet Abbatem & VVinigisum Spoletanum Ducem, venit, & Spoletium ductus est.

Domnus

Domnus Rex profectus in Saxoniam trāſiit Hrenum ad Lippiam, & in Padabruno poſitis caſtris, inde Carolum filium ſuum cū medietate exercitus direxit ad Sclauorum colloquium, & vt reciperet Saxones qui de Norliudis in Bardingauium venerant. Ibi Leonem Papam cum ſummo honore ſuſcepit, & reuerſo proſperè filio ſuo, Leonem Papam cum honore dimiſit Romam, & ipſe reuerſus eſt Aquiſgrani palatium. Ibi venit ad eum Daniel legatus Michaelis præfecti Siciliæ, & cum magno honore dimiſſus eſt. Eodem anno gens Auarorum à fide quam promiſerat, defecit, & Hericus dux Foroiuliēſis poſt tot res proſpere geſtas iuxta Tarſaticā Liburniæ ciuitatē inſidiis oppidanorum occiſus eſt, & Geraldus comes Baioariæ præfectus, commiſſo prælio cū Auaris, cecidit. Inſulæ Baleares quæ anno priore deprædatæ ſunt à Mauris & Sarracenis, poſtulato & accepto à domno Rege auxilio, tradiderunt ſe illi & defenſæ ſunt à prædonibus. Nam prælio facto Frāci Mauros & Sarracenos proſtrauerunt, & ſigna ſublata domno Regi repræſentauerunt. VVido comes qui in Marca Brittāniæ præſidebat, vna cum ſociis Brittanniam ingreſſus, totam eam recepit in

deditionē, & domno Regi Carolo de Saxonia reuerſo arma ducum qui ſe dedide-rant inſcriptis ſingulorum nominibus, prę-ſentauit, & ſic tota Britānia Frācis ſubdita fuit. Tunc monachus quidam de Hieroſolimis veniens, benedictionem de reliquiis ſepulchri Domini, quā patriarcha miſerat domno Regi Carolo detulit. Azan præfectus ciuitatis quę dicitur Oſca, claues vrbis per Legatum ſuum cum muneribus miſit. Celebrauit domnus Rex Natale domini in eodem Palatio, & abſolutum Hieroſolimitanum monachum reuerti fecit, mittēs cum eo Zachariam presbyterum de Palatio ſuo, qui donaria eius per illa loca ſancta deferret. Et medio Martio menſe Aquiſgrani palatio digrediēs, litus Oceani Gallici perluſtrauit, & in ipſo mari quod tunc piratis infeſtū erat, claſſem inſtituit & præſidia diſpoſuit. Paſcha in Cētulo apud ſanctum Richarium celebrauit. Inde iterū per litus Oceani Rotomagum ciuitatem profectus eſt, ibique Sequana amne tranſmiſſo, Turonis ad ſanctum Martinum orationis cauſa peruenit: Moratus eſt ibi dies aliquot propter aduerſam domnæ Liutgardę coniugis valetudinem, quæ ibidē defuncta & humata eſt. Inde per Aurelianos & Pari-

ſios menſe Iulio regreſſus Aquaſgrani reuerſus eſt. & pridie Nonas & VII. Id. Iulias inſolito more aſpera pruina fuit, ſed nil incommoditatis fructibus attulit. Menſe Auguſto Magontiam veniens, iter in Italiam condixit & Rauennam peruenit. Ibi ordinata in Beneuentanos expeditione, poſt ſeptem dierum inducias Romæ iter conuertit, & exercitum cum Pipino filio ſuo in Beneuentanorum terras prædatum ire iuſſit. Romam verò venienti occurrit pridie Leo Papa & Romani cum eo apud Nomẽtum duodecimo ab vrbe lapide, & ſumma cum humilitate ſummoque honore ſuſcepit. Prandenſque cum eo in loco prædicto, ſtatim eum ad vrbem præceſſit, & craſtino in gradibus baſilicæ beati Petri Apoſtoli ſtans, miſſis obuiam Romanæ vrbis vexillis, ordinatis etiam atque diſpoſitis per cõgrua loca tam peregrinorum quam ciuium turmis, qui venienti laudes dicerent, ipſe cum clero & Epiſcopis equo deſcẽdentem graduſque aſcendentem ſuſcepit: dataque oratione, in Baſilicam beati Petri pſallentibus cũctis introduxit. Facta ſunt hæc ſub die VIII. Kal. Decemb. Poſt VII. verò dies Rex cõcione vocata, cur veniſſet Romam omnibus patefecit, & exinde cotidie ad

ea quæ erant facienda operam dedit. Inter quæ vel maximum & difficillimum erat, de discutiendis Papæ obiectis criminibus. Et dum nullus probator criminũ esse potuit, domnus Papa coram omni populo in Basilica beati Petri Euangelium portans, ambonem conscẽdit, & inuocato sanctæ Trinitatis nomine, iureiurando ab obiectis criminibus se purgauit. Eadem die Zacharias cum duobus monachis, vno de monte Oliueti, altero de sancto Saba de Oriente reuersus Romam venit, quos Patriarcha ad regem misit. Qui benedictionis causa claues Sepulchri dominici ac loci Caluariæ, claues etiam ciuitatis & mõtis Oliueti cum vexillo detulerunt: quos Rex benignè suscipiens, aliquot dies secum detinuit, & Aprili mense remuneratos absoluit, celebrauitque Natale Domini Romæ. Ipsa autem sacratissima Natalis domini cum Rex ad missam ante confessionem beati Petri Apostoli ab oratione surgeret, domnus Leo Papa coronam capiti eius imposuit, & à cuncto Romanorum populo acclamatum est: CAROLO AVGVSTO A DEO CORONATO MAGNO ET PACIFICO IMPERATORI ROMANORVM VITA ET VICTORIA. Antea enim dom-

nus Carolus vocabatur ab omnibus, Rex Francorum & Patricius Romanorum: ſed poſt laudes à domno Apoſtolico more antiquorum principum adoratus eſt, atque ablato Patricij nomine, Imperator & Auguſtus eſt appellatus. Poſt paucos autem dies iuſſit eos qui Papã anno ſuperiori dehoneſtauerant exhiberi, & habita decies quæſtione ſecundum legem Romanam, vt maieſtatis rei, capite damnati ſũt. Pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem interceſſit, & vita & membra eis cõceſſa ſunt, ſed pro facinoris magnitudine exilio deportati ſunt. Huius factionis principes fuere Paſchalis nomenculator & Cãpulus ſacellarius & multi alij Romanæ vrbis nobiles. Ordinatis deinde Romanę vrbis & Apoſtolici totiuſque Italiæ non tantum publicis, ſed etiam Eccleſiaſticis & priuatis rebus (nam tota hieme non aliud fecit Imperator) miſit iterum in Beneuentanos expeditionẽ cũ Pipino filio ſuo. Ipſe poſt Paſcha VII. Cal. Maij Roma profectus, Spoletum venit. Et dum eſſet ibi, II. Cal. Maij hora noctis ſecunda terræ motus maximus factus eſt, quo tota Italia grauiter cõcuſſa eſt: Quo motu tectũ baſilicæ beati Pauli Apoſtoli magna ex parte cum ſuis

trabibus decidit, & in quibusdam locis vrbes montesque ruerunt. Tremuerunt eodem anno quædam loca circa Renum fluuium & in Gallia & Germania, & facta est pestilentia propter mollitiem hiberni temporis. Imperator de Spoletio Rauennam veniens, aliquot dies ibi moratus Papiam perrexit. Ibi nunciatur ei legatos Aaron Ammiralmummini Regis Persarum Pisas intrasse. Quibus obuiam mittẽs, inter Vercellis & Eporeiam, eos sibi fecit prę̃sentari. Vnus enim ex eis erat Persa de Oriente legatus Regis Persarum: alter Sarracenus de Africa legatus Ammirati Abraham, qui in confinio Africæ in fossato præsidebat; Qui Isaac Iudæum quem Imperator ante quadrienniũ ad Regem Persarũ cum Lanfredo & Sigimũdo miserat, reuersum cum magnis muneribus nuntiauerunt. Nã Lanfredus ac Sigimundus ambo defuncti erãt. Tunc ille misit Arcanbaldum notarium in Liguriam, ad classem parãdam, qua Elefãs & quæ cum eo deferebantur, subueherentur. Ipse verò celebrato Natali sancti Ioannis baptistæ apud Epoeriam, Alpes transgressus in Galliam reuersus est. Ipsa æstate capta est à Christianis Barcinona ciuitas Zatun Hispaniæ iam biennio obsessa, & † Zatus

præfectus eius,& alij complures Sarraceni comprehensi. Et in Italia Teate ciuitas à Francis capta & incensa est, eiusque Præfectus Roselmus comprehensus. Castella quę ad ipsam ciuitatem pertinebant, in deditionem accepta sunt. Zatus & Roselmus vna die ad præsentiam Imperatoris deducti exilio damnati sunt. Mense Octobrio Isaac Iudæus de Africa cum Elefante reuersus portũ Veneris intrauit. Et quia propter niues non potuit transire Alpes, Vercellis hiemauit. Et Imperator Aquisgrani palatio Natale Domini celebrauit. * Helena igitur Imperatrix misit de Constantinopoli legatum Spatarium nomine Leonem de pace confirmanda inter Francos & Græcos. Timebant enim Græci ne piissimus Imperator Carolus super eos irrueret. & Imperator vicissim propter ipsum absoluto illo, misit Iesse Episcopum Ambianensem & * Elingandum comitem in Constantinopoli vt pacem cum Græcis constituerent, Celebratum est Pascha Aquisgrani palatio. Mense autem Iulio venit Isaac cum Elefante & cæteris muneribus quæ à Rege Persarum missa sunt, & Aquisgrani omnia Imperatori detulit. Nomen Elefantis erat Abulabaz. Ortona ci-

Herena

al. Hemgaldum

uitas Italiæ in deditionem accepta est.
al. Lucerna * Luceria quoque frequẽti obsidione fatigata, & ipsa in deditionẽ venit, præsidiumque Francorum in ea positum est. Imperator æstatis tempore in Ardenna venatibus operam dedit, & misso Saxonum exercitu Trãsalbianos Saxones vastauit. Tunc Grimoaldus Beneuẽtanorum dux in Luceria VVinigisum comitem Spoletij qui præsidio præerat, aduersa valetudine fatigatum obsedit & in deditionem accepit, captumque honorifice habuit, & Imperator Aquisgrani Natale Domini celebrauit. Ipsa hieme circa ipsũ Palatiũ & finitimas regiones terræ motus factus est, & mortalitas subsecuta est. VVinigisus à Grimaldo redditus est, & missi domni Imperatoris de Constãtinopoli reuersi sunt: Et venerunt cum eis legati Nikifori Imperatoris, qui tunc rempublicam regebat (Nam Herenã post aduentum legationis Franciæ deposuerunt) quorum nomina fuerunt, Michael Episcopus, Petrus abbas, Calistus Abbas, Candidatus Abbas. Qui venerunt ad Imperatorem in Germaniam super fluuium Sala, in loco qui dicitur Salts, & pactum faciendæ pacis in scripto susceperunt. Et dimissi cum epistola imperatoris Romam regressi, &

Conſtantinopolin reuerſi ſunt. Imperator autem in Baioariam profectus, diſpoſitis Pannoniarum cauſis, Decembrio menſe Aquiſgrani reuerſus eſt, & ibi celebrauit natale Domini & hiemanit. Æſtate autẽ in Saxoniam ducto exercitu, omnes qui trans Albiam & in VVimuadi habitabant Saxones, cum mulieribus & infantibus tranſtulit in Franciam, & pagos tranſalbianos Abodritis dedit. Eodem anno Godofridus Rex Danorum venit cum claſſe ſua, necnon & omni equitatu regni ſui ad locũ qui dicitur Slietorp, in confinio Regni ſui & Saxoniæ. Promiſit enim ſe ad colloquiũ Imperatoris venturum, ſed conſilio ſuorũ territus propius non acceſſit, ſed quicquid voluit per legatos mandauit. Nam Imperator ſuper Albiam fluuium ſedebat in loco qui dicitur * Ondulſtetin, & miſſa ad Godefridum legatione pro perfugis reddendis, medio Septembrio Coloniam venit. Dimiſſóque exercitu primo Aquiſgrani, dein Ardennam petit, & venationibus indulgens, Aquiſgrani reuerſus eſt. Medio Nouembrio allatum eſt ei Leonem Papã natale Domini cũ eo celebrare velle, vbicunque hoc contingere potuiſſet. Quem ſtatim miſſo ad ſanctum Mauritium Caro-

al. Liaſthorp.

al. Hodunſteti

lo filio suo, honorificè suscipere iussit. Ipse obuiam illi ad Remorum ciuitatem profectus est, ibique susceptum, primò Carisiacum villam, vbi natale Domini celebrauit, deinde Aquasgrani perduxit. Et donatum magnis muneribus per Baioariam ire volentem reduci fecit vsque Rauēnam. Caussa aduentus eius hæc erat. Perlatum est ad Imperatorem æstate præterita Christi sanguinem in Mantua ciuitate fuisse repertū. Propter hoc misit ad Papam, petens vt huius famæ veritatē inquireret. Qui accepta occasione exeundi, primo in Langobardiam quasi pro inquisitione ista profectus est, inde ad Imperatorem veniens mansit cum eo dies VIII. reuersusque est Romam.

Non multò post princeps Hunorum * Capcanus propter necessitatem populi sui Imperatorem adiit, postulās sibi locum dari ad habitādum inter Sabariam & Carnuntum, quia propter infestationem Sclauorum in pristinis sedibus esse nō poterat. Quem Imperator benigne suscepit (erat enim Capcanus Christianus in baptismo nomine Theodorus) & precibus eius annuens, muneribus donatum redire permisit. Qui rediens ad populum suum pauco tempore transacto diem obiit. Misitque

*al. Cappanus *[illegible]*

* Capcanus vnum de optimatibus suis petens sibi honorem antiquum, quem Capcanus apud Hunos habere solebat. Cuius precibus Imperator assensum præbuit, & summam totius regni iuxta priscum eorū ritum Capcanū habere præcepit. Eodem anno misit filium suum Carolum in Sclauaniam ad illos qui vocantur † Beheimi, qui omnem patriam illorum depopulatus, ducem eorum nomine Lechoneogo occidit. Inde regressus in silua Vosegum venit ad Imperatorē, in loco qui dicitur Camp: Nam Imperator mēse Iulio de Aquis grani profectus Theodonis-villam, & per Mētis transiens Vosegum petiit. Ibi venationi operam dans, post reuersionem filij castellum profectus * Adrumerici, ibi aliquantum temporis moratus ad hiemandum in Theodonis villa palatio suo secedit. Ibi ad eum ambo filij sui Pipinus & Ludouicus venerunt, & ibi celebrauit Natale Domini. Statim post Natale venerunt duces Venetiæ VVilericus & Beatus & Paulus dux Ioderæ & Donatus eiusdem ciuitatis Episcopus legati Dalmatiarum cū magnis donis. Et facta est ibi ordinatio ab Imperatore de ducibus & populis tam Venetiæ quam Dalmatiæ. Illísque absolutis

Caganus

al. Bebehimi

ad Rumerici

conuentum habuit Imperator cum primoribus & optimatibus Francorũ de pace constituenda & conseruanda inter filios suos, & diuisione regni facienda in tres partes, vt sciret vnusquisque illorum quã partem tueri & regere debuisset si superstes ei viueret. De hac partitione testamentum factum est & iureiurando à Francis confirmatum, & constitutiones pacis cõseruandæ causa factæ. Atque hæc omnia literis mãdata sunt, & Leoni Papæ vt his sua manu subscriberet, per Einhardum missa. Quibus Pontifex lectis & assensum præbuit, & propria manu subscripsit. Imperator vero dimisso vtroque filio in regnũ sibi deputatum, ipse per Mosellam & Renum, Nouiomagum nauigauit, & ibi sanctum quadragesimale ieiunium, & sanctum Pascha celebrauit. Inde Aquisgrani veniens misit Carolum filium suum in * Sclauaniã qui dicũtur Sorabi super Albiam fluuium. In qua expeditione MiliduohcSclauorum dux interfectus est. Duóq; castella Carolus tunc ibi fecit, vnum super ripam fluminis Salæ, alterum iuxta fluuium Albin: Sclauisque pacatis, Carolus regressus in loco qui dicitur Silli super ripam Mosæ fluminis, venit ad patrem. Iterum in Beheim

*terrã Sclauorum

Sclauaniam miſit Carolū filium cum Baioariis & Alamannis & Burgundionibus ſicut anno ſuperiore, vaſtatáq; terra Sclauorum cum gaudio regreſſi ſunt. Eodem anno Pipinus de Italia miſit claſsē in Corſicam inſulam contra Mauros, qui eam vaſtabant, cuius aduentum Mauri non expectantes, fugerunt. Vnus tamen de Francis * Ademarus comes ciuitatis Genuæ, imprudenter contra eos dimicans occiſus eſt. In Hiſpania verò Nauarri & Pāpilonēſes qui ſuperioribus annis ad Sarracenos defecerant, in fidem reuerſi ſunt domni Imperatoris. Tūc claſſis à Nicephoro Imperatore cui Niceta patricius præerat, mittitur ad recuperandam Dalmatiam, & legati qui dudum ante quatuor fere annos ad regem Perſarū miſſi ſunt, per ipſas Græcarum nauium ſtationes trāſuecti ad Taruiſianum portum nullo aduerſariorū ſentiente regreſſi ſunt, & Imperator in Aquis grani celebrauit natale Domini.

* Hadumarus al.

Anno ſuperiore IIII. Non. Septēb. fuit Eclipſis Lunæ, & ſtabat Sol in ſexta decima parte Virginis, Luna autem in ſexta decima parte Piſcium. Hoc autem anno id eſt ab incarnatione Domini DCCCVII. prid. Kal. Febr. fuit Luna XVII. quando

ſtella Iouis quaſi per eam tranſire viſa eſt. & III. Id. Febr. fuit Eclipſis Solis media die ſtante vtroque ſidere in viceſima quinta parte Aquarij. Iterum IIII. Kal. Mart. fuit Eclipſis Lunæ, & apparuerunt acies eadē nocte miræ magnitudinis, & Sol ſtetit in vndecima parte piſcium, & Luna in vndecima parte Virginis. Et ſtella Mercurij XVI. Kal. April. viſa eſt in Sole quaſi parua macula nigra: tamen paululum ſuperius medio centro eiuſdē ſideris, quæ octo dies à * Francis conſpecta eſt. Sed quando primam intrauit vel exiit, nubibus impedientibus minime potuit adnotari. Iterum menſe Auguſto XI. kal. Sept. eclipſis Lunæ facta eſt hora noctis tertia, Sole poſito in quinta parte Virginis, & Luna in quinta parte Piſcium. Sicque ab anni ſuperioris Septembrio vſq; ad anni præſentis Septēbrium ter obſcurata eſt Luna & Sol ſemel. Ratbertus miſſus Imperatoris qui de Oriente reuertebatur, defunctus eſt, & legatus regis Perſarum nomine Abdella, cum monachis de Hieruſalem qui legati erant Thomæ patriarchæ, quorū nomina fuerūt Georgius & Felix (quorum Georgius Abbas in mōte Oliueti patria Germanus proprio nomine Engelbaldus dicebatur) per-

* nobis cōſpicitur

uenerunt ad Imperatorem munera deferentes, quę Rex Persarum miserat Imperatori, papilionem & tentoria atrij vario colore facta miræ magnitudinis & pulchritudinis, omnia ex bisso cum funibus. Præterea pallia serica preciosissima, odóres, aromata & balsama, & horologium ex auricalco arte mechanica mirifice compositũ, in quo XII. horarum cursus ad clepsidram vertebatur, cum totidem æreis pillulis quæ ad completionem horarum decidebant, & casu suo subiectum sibi cimbalum tinnire faciebant. Erantque in ipso XII. * Caballarij qui per XII. fenestras completis horis exibant, & impetu egressionis suæ XII. fenestras quæ prius erant apertæ, claudebant: & alia multa erant in ipso horologio, quæ nunc enumerare longum est. Prę-terea cãdelabra duo ex auricalco mirę magnitudinis & proceritatis. Quæ omnia Aquis palatio ad Imperatorem delata sũt. Imperator legatum & monachos per aliquantum tempus secum retinens, in Italiã direxit, atque ibi eos tempus nauigationis expectare iussit. Eodem anno Burchardũ comitẽ stabuli sui cum classe misit in Corsicã, vt eam à Mauris, qui superioribus annis illuc prædatum venire consueuerant,

* al. equites

defenderet. Mauri autem, ſolito more, de Hiſpania egreſſi, primo Sardiniam appulſi ſunt, ibique cum Sardis prælio inito victi
tria al. ſunt, & occiſi ſunt * quinque milia Maurorum. Inde in Corſicam peruenerunt. Ibi cum Burcardo præliantes, victi & fugati ſunt, amiſſis tredecim nauibus. Illo anno Mauri in omnibus locis aduerſa fortuna periclitati ſunt, ſicut ipſi teſtabantur, eo quod anno ſuperiore contra omnem iuſtitiam de Datalaria inſula ſexaginta monachos aſportatos in Hiſpania vendiderunt, quorum aliqui per liberalitatē domni Imperatoris Caroli iterum in ſua loca conuerſi ſunt. Niceta verò patricius qui cum claſſe Conſtantinopolitana ſedebat in Venetia, pace facta cum Pipino rege, & induтiis vſque ad menſem Auguſtum conſtitutis, ſtatione ſoluta Conſtantinopolim regreſſus eſt. Et domnus Imperator celebrauit Aquis Natale & Paſcha. Ipſo tempore hiems molliſſima ac peſtilens fuit, & vere inchoante, Imperator Nouiomagum profectus eſt, vbi quadrageſimale ieiunium & Paſcha celebrauit, & regreſſus eſt Aquis. Et quia nuntiabatur Godofridum Regem Danorum in Abodritos cum exercitu traieciſſe,

Carolum filium suum ad Albiam cum valida Francorum & Saxonum manu misit, iubens væsano regi resistere, si Saxoniæ terminos aggredi tētaret. Sed Rex Danorum statiuis per aliquot dies in littore habitis, & expugnatis aliquot Sclauorum castellis & captis, audito aduētu Frācorum cum damno reuersus est. Drasconem ducem Abodritorum iam pepulerat à loco, & Godelaibum alium ducem dolo captum patibulo suspēderat, & duas partes Abodritorum sibi vectigales fecerat: sed optimos militū suorū & manu prōptissimos amisit, & filiū fratris sui nomine Reginoldum, qui in oppugnatione cuiusdam oppidi cum plurimis Danorū primoribus interfectus est. Filius autē Imperatoris domnus Carolus Albiā ponte iunxit, & ad Linones & Smeldingos qui & ipsi ad Godofredum defecerāt, celeriter venit, & populatis illis circūquaque, transito iterum flumine cum incolumi exercitu in Saxoniā se recepit. Erant cū Godofrido in expeditione Sclaui qui dicuntur VVilzi, qui propter antiquas inimicitias, quas cum Abodritis habere solebant, sponte se copiis eius coniunxerāt: qui similiter ad propria fugerunt. Gotefridus verò destructo emporio quod in Oceani

littore constitutum lingua Danorum Reric dicitur, & magnã regno illius commoditatem vectigalium persolutione præstabat, trãslatis inde negotiatoribus ad portũ

Sciesthrop * Liestrop veniens, vallum ibi constituit ab Orientali maris sinu quem illi Oestarsalt vocànt, vsque ad Occidẽtalem Oceanum totam Ægidoræ fluminis Aquilonalem ripam munimento prætexens, dimissa vna tantum porta per quã carri & equites emitti & recipi possent. Interea Rex Nordanimbrorum * id est de Irlanda insula Britanniæ, nomine Eardulfus regno & patria pulsus ad Imperatorem venit, dum adhuc Nouiomago moraretur. Et patefacto aduentus sui negotio Romam proficiscitur, Romaque rediens per Legatos Leonis Papæ & domni Imperatoris in regnum suum deductus honorificè receptus est. Legatus Papæ fuit Aldulfus diaconus de ipsa Britanniæ natione Saxo, & missi Imperatoris fuerunt duo Abbates Hruotfridus notarius & Nantarius de sancto Otmaro. Imperator verò ædificatis per legatos suos duobus castellis ad Albin fluuium & præsidio in eis contra Sclauorum incursiones disposito, Aquisgrani hiemauit, & ibi celebrauit Natale domini & san-

de Britannia

ctum Pascha. Tunc classis de Constantinopoli missa primo Dalmatiam, dein Venetiam appulit. Inde ad insulam Comiadū accessit, & commisso prælio * cum castellanis Francorum victa & fugata Venetiā rediit. Paulus autem dux qui classi præerat, cum de pace inter Francos & Gręcos constituenda, quasi hoc sibi esset iniunctum, apud domnum Pipinum Regē Italiæ moliretur agere, VVilarenus & Beatus duces Venetiæ insidias ei parabant, & ille eorum fraude cognita discessit. At in Occiduis partibus domnus Ludouicus Rex Hispaniam intrans Dertosam ciuitatem in ripa Hiberi fluminis obsedit: & post mensis vnius circulum, cum eam videret non posse cito capi, & omnis Hispania de Sarracenis contra eum congregaretur, dimissā obsidione cum incolumi exercitu in Aquitaniam se recepit. Missis vero Papæ & Imperatoris de Irlanda reuertentibus, Aldulfus diaconus vnus ex eis captus est à piratis, & ductus in Britanniam, & à quodam regis Cœnulfi homine redemptus Romam reuersus est. Cæteri sani in Franciam reuersi sunt. Tūc deprædata est à Græcis qui Orobiotæ vocantur, Populonium ciuitas Tusciæ. Mauri quoque de Hispania Corsicā

* cōtra præsidium al.

ingreſſi in ſabbato ſancto Paſchę ciuitatem quandã diripuerũt, & pręter Epiſcopum & paucos ſenes & infirmos nihil in ea reliquerunt. In terra Gotefridus Rex Danorũ per negociatores quoſdam mandauit ſe audiſſe, quod Imperator eſſet ei iratus propter exercitum in Abodritos anno ſuperiore seductum vt ſuas vlciſceretur iniurias, & quia obiiciebatur & fœderis irruptio, petiit vt conuẽtus comitum Francorum & ſuorum iuxta terminos Regni ſui trans Albiã fieret, profeſſus ſe emẽdare velle domno Imperatori ſi quid contra eum egiſſet. Timebat enim ne domnus Imperator Carolus exercitum Francorum mitteret ſuper Danos. Nõ refutauit Imperator, colloquiumque trans Albiam habitum cum primoribus Danorum in loco qui dicitur Melac, ſed non bene finito placito diſceſſum eſt. Traſco verò dux Abodritorum petiit auxilium ab Imperatore, poſtquam filium ſuũ poſtulanti Gotefredo obſidẽ dederat, qui miſit cum eo Saxones ſuper VVilzos & agros eorum igni & gentẽ ferro deuaſtauerunt, & cũ magna præda reuerſi ſunt. Iterũ Franci cum Saxonibus Smeldingorũ maximam ciuitatem expugnant, & his ſucceſſibus omnes qui ab Imperatore defece-

rant,ad ſuam ditionem reuertuntur.

His ita geſtis Imperator de Ardenna Aquis reuerſus menſe Nouembri, Cõcilium habuit de Spirituſancto procedente à Patre & filio. Quam quæſtionẽ Iohannes quidam monachus Hieroſolymis primo cõmouit. Cuius definiendæ cauſa Bernarius Epiſcopus Cormaricẽſis, & Aſius Epiſcopus VVarmantiæ, & Adalardus Abbas monaſterij Corbeiæ miſſi ſunt Romam ad Leonem Papam. Agitatum eſt & in eodẽ concilio de ſtatu eccleſiarum & conuerſatione eorũ qui in eis domino ſeruiũt. Nec aliquid tamen definitum eſt propter rerũ, vt videbatur, magnitudinem. Imperator autem cùm ei multa de iactantia & ſuperbia Regis Danorum nunciarentur, ſtatuit trans Albiam fluuium ciuitatem ædificare, Francorúmque in ea ponere præſidium. Cumque ad hoc per Galliam atque Germaniam exercitum cõgregaſſet, armíſque ac cæteris ad vſum neceſſariis rebus inſtructos per Freſiam ad locum deſtinatum ducere iuſſiſſet, Traſco dux Abodritorum in emporio Reric ab hominibus Godefridi per dolum interfectus eſt. Sed Imperator poſtquam locus ciuitati conſtituendæ fuerat exploratus, Ægbertum comitem huic

negotio exequendo præficiens, Albiam traiicere & locum iussit occupare. Est autẽ locus super ripã Sturiæ fluminis vocabulo Esselfelt, & occupatus ab Ægberto & comitibus Saxonicis circa Idus Martias, & muniri cœptus est. Ipso tempore Aureolus comes * de genere Felicis Aureoli Petragoricẽsis Comitis qui in cõmercio Hispaniæ atque Galliæ trans Pyreneum contra Oscam & Cæsar-Augustam residebat, defunctus est, & Amoroz præfectus Cæsar-Augustæ & Oscæ ministerium eius inuasit, & in castellis illius præsidia disposuit: missáque ad Imperatorem legatione, sese cum omnibus quæ habebat in deditionẽ illi venire velle promisit. Tunc eclipsis Lunę VII. Kal. Ian. contigit. Et Amoroz Cæsar-Augustæ præfectus, postquam Imperatoris legati ad eum peruenerunt, petiit vt colloquium fieret inter ipsum & Hispanici limitis custodes, promittens se in eo colloquio cum suis omnibus in Imperatoris ditionem esse venturum. Imperator autem hoc annuit, sed multis interuenientibus causis, remansit imperfectum. Mauri verò de tota HISPANIA cum maxima classe primo Sardiniam, deinde Corsicam appulerunt, & nullo in ea inuento præsidio, insulã pene

desunt hæc in plurib. ex.

totam subegerunt. Interea Pipinus Rex perfidia ducum Veneticorum incitatus, Venetiam bello terra maríque iussit appetere. Subiectáque Venetia ac ducibus eius in deditionem acceptis, eandem classem ad Dalmatiæ littora vastanda misit. Et cũ Paulus Cefalaniæ præfectus cum Orientali classe ad auxilium Dalmatis ferendum aduentaret, regia classis ad propria regreditur.* Rotrudis filia Imperatoris quæ natu maior erat, VIII. Id. Iun. obiit. Imperator verò Aquisgrani adhuc agens, & contra Gotefridum regem expeditionem meditans, nuntium accepit classem ducẽtarum nauium de Nortmannia Frisiam appulisse, totásque insulas Fresiaco litori adiacentes esse vãstatas, & iam exercitum illum in continẽti esse, ternâque prǽlia cum Fresonibus commissa, & Danos victores tributum victis imposuisse, & vectigalis nomine centum libras argenti à Fresonibus iam esse solutas, regem verò Gotefredum domum esse reuersum. & reuera ita erat. Imperator valde concitatus congregauit exercitum de omnibus regionibus imperij sui, & ipse sine mora à Palatio exiit volens primitus classi occurrere, deinde trãsmisso Reno in loco qui dicitur Lippia, copias *Hrudtrud*

quæ nondum conuenerāt expectabat. Vbi dum aliquot dies moraretur, Elephas ille quem ei rex Sarracenorum Aarō miserat, morte subita moritur. Congregato exercitu, celeriter ad Alaram fluuium contendit, & castra posuit iuxta * fluuium Corug qui in VVisoræ fluuio coniungitur, & Gotefredi regis præstolatur aduētum. Nam ille Rex Daniscus inflatus vana spe victoriæ, iactabat se congredi velle in acie cum domno Imperatore. Dum Imperator per dies xv. ibi cum expectaret veniūt, ad eum nuntij qui dixerunt, quod classis quæ Fresones vastabat regressa est, & Gotefredus Rex à suo satellite interfectus est: & quia castrum * Obuoki Albiæ flumini appositum, in quo erat Odo legatus Imperatoris & Orientalium Saxonum præsidium, captum est à VVilzis: & quod Pipinus Rex filius eius obierat. Duæ quoque aliæ legationes venerunt ei, vna de Constantinopoli, altera de Corduba pacem facere cum eo. Quibus ille acceptis, & disposita pro tēporis conditione Saxonia, reuersus est in Franciam. Tanta fuit in ea expeditione boum pestilentia, vt pene nullus tanto exercitui superesset. Et non solum ibi, sed etiam per omnes Imperatori subie-

al. confluētem eius

hobbuoki

ctas prouincias mortalitas boum valde grassata est. Imperator Aquisgrani veniẽs, mense Octobri memoratas legationes audiuit, & pacem fecit cum Niceforo Imperatore, & cum Ambulaz rege Hispaniæ: Nam Niciforo Venetiam reddidit, & Adimricum Comitem olim à Sarracenis captum Ambulaz remittente, recepit. Eo anno Sol & Luna bis defecerũt. Sol * VIII. Id. Iunij & pridie kal. Decemb. Luna XI. Cal. Iulij & * VIII. Cal. Ianuar. Corsica verò insula iterum à Mauris capta est, & Amorroz ab Ambulaz filio Abdirraman de Cæsar-Augusta expulsus, & Oscam intrare compulsus est. Gotefredo Danorum rege mortuo, Emmingus filius fratris eius in regnum successit, & pacem cũ domno Carolo Imperatore fecit.

al. VII

al. XVIII

Absoluto itaque & dimisso Arsafio Spatario legato Nicifori Imperatoris, eiusdem pacis confirmandæ gratia legati ab Imperatore Constantinopolin mittũtur, Haido Episcopus Baslensis, & Hug Comes Turonicus, & * Aigo comes de Foro-Iulij, & Leo quidam Spatharius natione Siculus, & VVilericus Dux Veneticorum: quorum alter ante annos x. Romę ad Imperatorem cum ibi esset de Sicilia profugus, & redire

Aio Langobard

volens in patriam remittitur: alter propter perfidiam honore ſpoliatus, Conſtantinopolim ad dominum ſuum duci iubetur. Cōdicta inter Imperatorem & Hemmingum regem Danorum pax propter hiemis aſperitatem qua inter partes commeandi via claudebatur, in armis tātum iurata ſeruatur, donec redeunte veris temperie, apertis viis, congregati ſunt ex vtraque parte Francorum & Danorum duodecim primores: ex vtraque parte ſuper fluuium Egidorā in loco qui vocatur † datis viciſſim ſecundum ritum ac morē ſuum ſacramentis, pacem firmauerunt. Primores de parte Francorum hij fuere: VVala Comes filius Bernardi, Burchardus Comes, Vnrocus Comes, VodoComes, Bernardus Comes, Egbertus Comes, Theodericus Comes, Abo Comes, Oſdag Comes, VVignan Comes. Imperator pace confirmata cum Emingo, placitum ſuum habuit Aquis, & in tres partes regni ſui totidem exercitus dimiſit, vnū trās Albiam in Linones quos vaſtauit, & caſtellum Heobuoki ſuperiori anno à VVilzis deſtructum in ripa Albiæ fluminis reſtaurauit: Alterū in Pannonias ad controuerſiam Hunorum & Sclauorū finiendas: Tertium in Britones ad eorum

perfidiam puniendam. Qui omnes rebus prospere gestis, incolumes regressi sunt ad Imperatorem. Ipse autem propter classem quam anno superiore fieri imperauit videndam, ad Bononiam ciuitatem maritimam accessit. Farúmque ibi ad nauigantiũ cursus dirigendos antiquitus constitutam restaurauit, & in summitate eius nocturnũ ignem accendit. & inde ad Scaldim veniens fluuium in loco qui dicitur Gant, naues ad eandem classem ædificatas aspexit, & medio Nouembrio Aquas rediit, & obuiauerunt ei legati Emmingi regis Aiouim & Hebbi, cum muneribus & pacificis verbis. Venerunt etiam Aquas de Pannonia duci principes Auarum & Tudun & alij Canzauci & primores Sclauorũ circa Danubium habitãtium cum muneribus. Carolus verò filius domni Imperatoris qui maior natu erat, obiit II. Non. Decemb. Imperator Aquis hiemauit. Non multo post Hemmingus Danorum Rex defunctus est. Cui cum succedere voluissent in regno Sigefredus nepos Gotefredi regis & Anulo nepos Herioldi & ipsius Regis, commisso inter se prælio ambo moriuntur. Pars tamen Anulonis adepta victoria, fratres eius Herioldum & Raginfre-

dum Reges ſibi conſtituit, & omnes in eis conſenſerunt. Cæciderunt in eo prælio ex vtraque parte decem millia nongenti XL. Niciforus Imperator poſt multas & inſignes victorias in Moeſia prouincia cómiſſo cum * Bolgris prælio moritur, & Michael gener eius Imperator factus eſt. Qui legatos domni Imperatoris Caroli qui ad Niceforum miſſi fuerāt, Conſtantinopoli ſuſcepit & abſoluit. Cum quibus & legatos ſuos direxit Michaelem Epiſcopum & Arſaphium & Theognoſtum protoſpatarios & per eos pacem à Niceforo inceptam cófirmauit. Nam Aquiſgrani venientes ad Imperatorē ſcriptum pacis ab eo in Eccleſia ſuſceperunt, & Græca lingua laudes ei dixerunt Baſileum eum appellantes. Et reuertentes Romam in Baſilica ſancti Petri eiuſdem fœderis libellum à Leone Papa denuo ſuſceperunt. Tunc Imperator generali conuentu Aquis ſolemniter habito, Bernardum filium Pīpini nepotem ſuum in Italiam miſit, & propter famam claſſis quæ de Africa & Hiſpania ad vaſtandam Italiam ventura dicebatur, VValanem filium Bernardi patruelis ſui cum illo eſſe iuſſit, quoaduſque rerum euentus ſecuritatem noſtris adferret. Hæc claſſis partim in

Burgaris

Corsicam, partim in Sardiniam venit: & ea quæ ad Sardiniam est delata, tota deleta est. Tunc classis Normannorum Hiberniam Scotorum insulam aggressa, commisso prælio cum Scotis, innumerabilis multitudo Normannorum extincta est, & turpiter fugiendo reuersi sunt. Pax facta est cum Ambulaz Rege Sarracenorum & cum duce Beneuentanorū Grimoaldo, & tributi nomine xxv. milia solidorum auri à Beneuentanis soluta. Tunc expeditionem fecit ad VVilzos, & ab eis obsides accepit. * Eroldus autem & Reginfredus reges Danorum missa ad Imperatorem legatione, pacem petunt, & fratrem suum Emmingum sibi remitti rogant. Hoc anno Idibus Maij post meridiem, eclipsis solis fuit, & Imperator Aquisgrani hiemauit. Incipiēte quoque verno Amalharium Treuerēsem Episcopum & Petrum Abbatem monasterij Nonantulas, propter pacē confirmādam cum Michaele Imperatore Cōstātinopolim misit. Deinde habito Aquisgrani generali conuentu, filio suo Ludouico Regi Aquitaniæ coronam imposuit, & Imperialis nominis sibi consortem fecit, & Bernardum nepotem suum filium Pipini filij sui Italiæ præfecit, & Regem appellari iussit. Concilia quoque iussu domni

Hariold

Caroli Imperatoris ſuper ſtatum Eccleſiarum corrigendum, per totam Galliam ab Epiſcopis celebrata ſunt. Quorum vnum Mogontiaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartũ Cabillone, quintũ Arelati congregatum eſt. * Cõſtitutiones quę in ſingulis factæ ſunt, coram Imperatore perlectę ſunt, quas qui noſſe voluerit, in ipſis ciuitatibus inuenire poterit, quãquam & in Archiuo Palatij exemplaria illorum habeantur. De hoc conuentu Imperator miſit primores Francorum & Saxonum trans Albiam ad cõfinia Nordmannorum, qui pacem cum eis facerent ſecundum petitionem Regum illorum, & fratrem eorũ redderent. Occurrerunt ipſis ſedecim de primatibus Danorum, & iuramentis factis ex vtraque parte, pax confirmata, & Regũ frater eis redditus eſt. Dani vero euntes ad VVeſtarfoldam, quæ regio vltima regni eorum inter Septentrionem & Occidẽtem ſita contra Aquilonem Britanniæ ſummitatem reſpicit, perdomuerunt ipſam regionem. Cumque reuerterentur, alij Dani cum filiis Gotefredi regis inſidias eis parantes congreſſi ſunt cum eis, & eos de regno expulerunt. Mauris præterea de Corſica ad Hiſpaniam cum præda multa redeunti-

vet. Collatio coram Imperatore in illo cõuentu habita, quas qui

bus, Ermengarius comes Emporitanus in Maiorica insidias posuit, & octo naues eorum cepit, in quibus quingentos & eo amplius captiuos Christianos inuenit. Hoc Mauri vindicare volentes, Centum-cellas Tusciæ ciuitatem, & prouinciam Narbonensem vastant. Inde Sardiniã aggressi, cõmisso cum Christianis prælio victi sunt, & multis suorum amissis, fuga reuersi sunt. At Michael Imperator Bulgaros bello appetens victus est, & domum reuersus deposito diademate Monachus efficitur, dicens se esse indignum Imperio quia victus fuerat. In cuius locum Leo Imperator cõstituitur filius Patricij pardi. Crumas verò Rex Bulgarorum qui Niceforum Imperatorem ante duos annos interfecerat, & Michaelem de Moesia fugauerat, secundis rebus elatus, cum magno exercitu Constantinopolim obsedit & iuxta portam ciuitatis castra posuit. Quem ante mœnia vrbis equitantem, Leo Imperator, eruptione solus facta super eum irruens, grauiter vulneratum fugere compulit, & in patriam turpiter redire, vbi de ipso vulnere post tres dies mortuus est. Domnus verò piissimus & gloriosissimus Imperator Carolus dum Aquisgrani hiemaret, anno Septua-

gesimo primo ætatis suæ, regni autem quadragesimo septimo, subactæ autem Italiæ XLIII. ex quo verò Imperator & Augustus appellatus est anno XIIII. quintodecimo Cal. Feb. rebus humanis excessit, sepultus Aquis in Basilica sanctę Dei genitricis quā ipse construxerat. Corpus eius aromatizatum est, & in sede aurea sedens positū est, in curuatura sepulchri, ense aureo accinctus, Euangelium aureum tenens in manibus & genibus reclinatis humeris in cathedra, & capite honeste erecto ligato aurea cathena ad diadema. Et in diademate lignum sanctæ Crucis positum est. Et repleuerunt sepulchrum eius aromatibus, pigmentis & balsamo, & musco, & thesauris multis in auro. Vestitum est corpus eius vestimentis Imperialibus, & sudario sub diademate facies eius operta est. Cilicium ad carnem eius positum est, quod secreto semper induebatur; & super vestimentis Imperialibus pera peregrinalis aurea posita est, quam Romam portare solitus erat. Sceptrum aureum & scutum aureum quod Leo Papa consecrauerat, ante eam posita sunt dependentia. & clausum & sigillatum est sepulchrum eius. Nemo autem referre potest quantus planctus & luctus pro eo fuerit per

vniuersam

vniuerſam terram: etiã inter paganos plangebatur quaſi pater orbis. Maximus verò planctus inter Chriſtianos fuit, & præcipue per vniuerſum Regnum eius. Oleo autem ſáncto inunctus ab Epiſcopis, & viatico ſũpto, & omnibus ſuis diſpoſitis, cõmendans domino ſpiritum ſuum, obiit in pace anno octingenteſimo quarto decimo ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui viuit & regnat ſolus Deus in ſecula ſeculorum.

In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

IMPERATOR Cæſar Karolus Rex Francorum inuictiſſimus & Romani Rector Imperij pius fœlix ac Triũphator ſemper Auguſtus omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ & cuncto populo Catholico præſenti & futuro gentium ac nationũ quæ ſub eius Imperio & regimine conſtitutæ ſunt.

Sicut omnibus vobis notum eſſe & neminem veſtrum latere credimus quomodo nos diuina clementia, cuius nutu ad occaſum tẽdentia ſęcula per ſucceſſiones generationum reparantur, tres nobis dando filios magno miſerationis ac benedictionis ſuæ ditauit munere, quia per eos, ſecundum vota noſtra, & ſpem noſtram de regno confirmauit, & curam obliuioni obnoxiæ poſteritatis leuiorem fecit: Ita & hoc vobis notum fieri volumus quod eoſdem per Dei gratiam filios no-

ſtros regni à Deo nobis conceſſi donec in corpore ſumus & poſt noſtrum ab hac mortalitate diſceſſum huius à Deo conſeruandi regni vel imperij noſtri heredes relinquere, ſi ſic diuina maieſtas annuerit, optamus: non vt confuſe atque inordinate aut ſub totius regni dominatione iurgij cõtrouerſiam eis relinquamus, ſed trina partitione totum regni corpus diuidentes, quam quiſquis illorum tueri vel regere debeat portionem, diſtribuere & deſignare volumus, eo videlicet modo, vt ſua quiſque portione contentus, iuxta ordinationem noſtram, & fines regni ſui quæ ad alienigenas extenduntur, cum Dei adiutorio, nitatur defendere, & pacem atque charitatem cum fratre cuſtodire.

Diuiſiones vero à Deo conſeruati & conſeruandi imperij vel regni noſtri tales facere placuit, vt Aquitaniam totam & VVaſconiam, excepto pago Turonico & quicquid inde ad Occidentem atque Hiſpaniam reſpicit, & de ciuitate Niuernis quæ eſt ſita ſuper fluuium Ligerem cum ipſo pago Niuernenſe, pagum Aualenſem atque Alſenſem, Cabillionenſem, Matiſconẽſem, Lugdunenſem, Saboiam, Moriennam, Tarentaſiam, Montem Ciniſium, Vallem Seguſianam vſque ad cluſas, & inde per terminos Italicorum montium vſque ad mare, hos pagos cum ſuis ciuitatibus, & quicquid ab eis contra meridiem & occidentem vſque ad mare vel vſque ad Hiſpanias continetur, hoc eſt illam portionem Burgundiæ & Prouinciam ac Septimaniam vel Gothiam Ludouico dilecto filio noſtro conſignauimus.

Italiam vero, quæ & Langobardia dicitur, & Baioariam ſicut Taſſilo tenuit, exceptis duabus villis quarum nomina ſunt Ingoldeſtat & Lutrahahof, quas nos quondam Taſsiloni beneficiauimus, & pertinet ad pagum qui dicitur Northgouue, & de Alamania partem quæ in Auſtrali ripa Danubij fluminis eſt,& de ipſo flumine Danubij currente limite vſque ad Renum fluuium in confinio pagorum Chletgouue & Hegouue in locum qui dicitur Enge, & inde per Renum fluuium ſurſum verſus vſque ad Alpes, quicquid inter hos terminos fuerit & ad meridiem vel Orientem reſpicit,vna cum Ducatu Curienſi & pago Durgouue, Pippino dilecto filio noſtro.

Quicquid autē de regno noſtro extra hos terminos fuerit, id eſt Franciam & Burgundiam,excepta illa parte quam Ludouuico dedimus, atque Alamanniam, excepta portione quam Pippino aſſcripſimus, Auſtriam, Nuiſtriam, Turingiam, Saxoniam, Friſiam,& partem Baioariæ quæ dicitur Northgovv, dilecto filio noſtro Karolo conceſſimus: ita vt Karolus & Lodouuicus viam habere poſſint in Italiam ad auxilium ferēdum fratri ſuo ſi ita neceſsitas extiterit, Karolus per vallē Auguſtanam quæ ad regnum eius pertinet, & Lodeuuicus per vallem Seguſianā, Pipinus vero & exitum & ingreſſum per Alpes Noricas atque Cariam.

Hæc autem tali ordine diſponimus, vt ſi karolus qui maior natu eſt priuſquam cæteri fratres diem obierit,pars regni quam habebat, diuidatur inter Pippinum & Lodeuuicum, ſicut quondam

diuisum est inter nos & fratrem nostrum karlomannum, eo modo, vt Pippinus illam portionem habeat quam frater noster karlomannus habuit, Lodeuuicus vero illam partem quam nos in illa partitione suscepimus. Si vero karolo & Lodeuuico viuentibus, Pippinus debitum humanæ sortis compleuerit, karolus & Ludeuuicus diuidant inter se regnum quod ille habuit, & hæc diuisio tali modo fiat, vt ab ingressu Italiæ per Augustam ciuitatem accipiat: karolus Eboreiam, Vercellas, Papiam, & inde per Padum fluuium termino currente vsque ad fines Regensium, & ipsam Regium, & Ciuitatem nouam, atque Mutinam vsque ad terminos sancti Petri. Has ciuitates cũ suburbanis & territoriis suis atque Comitatibus quæ ad ipsas pertinent, & quicquid inde Romam pergenti ad leuã respicit, de regno quod Pippinus habuit vna cum Ducatu Spoletano hãc portionem, sicut prædiximus, accipiat karolus. Quicquid autem à prædictis ciuitatibus vel Comitatibus Romam eunti ad dextram iacet, de prædicto regno, id est portionem quæ remansit de regione Transpadana vna cum Ducatu Tuscano vsque ad mare Australe & vsque ad Prouinciam, Ludeuuicus ad augmentum sui regni sortiatur. Quod si cæteris superstitibus Ludeuuicus fuerit defunctus, eam partem Burgundiæ quam regno eius adiunximus cum Prouincia & Septimania siue Gothia vsque ad Hispaniam Pippinus accipiat, karolus verò Aquitaniam atque VVasconiã.

Quod si talis filius cuilibet istorum trium fratrum natus fuerit, quem populus eligere velit vt

patri suo succedat in regni hereditate, volumus vt hoc consentiant patrui ipsius pueri & regnare permittant filium fratris sui in portione regni quam pater eius eorum frater habuit.

Post hanc nostræ auctoritatis dispositionem placuit inter prædictos filios nostros statuere atque præcipere propter pacem quā inter eos perpetuo permanere desideramus, vt nullus eorum fratris sui terminos vel regni limites inuadere præsumat, neque fraudulenter ingredi ad conturbandum regnum eius vel marcas minuendas, sed adiuuet vnusquisque illorum fratrem suum, & auxilium ei ferat contra inimicos eius iuxta rationem & posibilitatem siue infra patriam siue contra exteras nationes.

II. Neque aliquis illorum hominem fratris sui pro quibuslibet causis siue culpis ad se confugiētem suscipiat, ad intercesionem pro eo faciendam, quia volumus vt quilibet homo peccans & intercesione indigens intra regnum Domini sui vel ad loca sancta vel ad honoratos homines cōfugiat, & inde iustam intercesionem mereatur.

III. Similiter præcipimus vt quemlibet liberum hominem qui Dominum suum contra voluntatem eius dimiserit, & de vno regno in aliud profectus fuerit, neque ipse Rex suscipiat, neque hominibus suis consentiat vt talem hominem recipiant, vel iniuste retinere præsumant. Hoc non solum de liberis, sed etiam de seruis fugitiuis statuimus ordinādum, vt nulla discordiis relinquatur occasio.

IIII. Quapropter præcipiendum nobis videtur

vt poſt noſtrum ab hac mortalitate diſceſſum homines vniuſcuiuſque eorum accipiant beneficia. vnuſquiſque in regno Domini ſui & non in alterius, ne forte per hoc ſi aliter fuerit, ſcandalum aliquod accidere poſsit. Hereditatē autem ſuam habeat vnuſquiſque illorum hominum abſque contradictione in quocunque regno hoc eum legitime habere contigerit.

v. Et vnuſquiſque liber homo poſt mortem Domini ſui licentiam habeat ſe commendandi inter hæc tria regna ad quodcumque voluerit, ſimiliter & ille qui nondum alicui eſt commendatus.

vi. De traditionibus autem atque venditionibus quæ inter partes fieri ſolent: Præcipimus vt nullus ex his tribus fratribus ſuſcipiat de regno alterius à quolibet homine traditionem vel venditionem rerum immobilium, hoc eſt terrarum, vinearum atque ſiluarum, ſeruorumque qui iam caſati ſunt, ſiue cæterarum quæ hæreditatis nomine cenſentur auro argēto & gemmis, armis ac veſtibus, nec nō & mancipiis non caſatis, & his ſpeciebus quæ proprie ad negotiatores pertinere noſcuntur. Cæteris vero liberis hominibus hoc minime interdicendum iudicauimus.

vii. Si quæ autem fœminæ, ſicut fieri ſolet, inter partes & regna fuerint ad coniugium poſtulatæ, non denegentur iuſte poſcentibus, ſed liceat eas viciſſim dare & accipere & affinitatibus populos inter ſe ſociari. Ipſæ vero fœminæ poteſtatem habeant rerum ſuarum in regno vnde exierāt, quanquam in alio propter mariti ſocietatem habitare debeant.

VII. De obsidibus autem qui propter credentias dati sunt & a nobis per diuersa loca ad custodiendum destinati sunt, volumus vt ille Rex in cuius regno sunt absque voluntate fratris sui de cuius regno sublati sunt, in patriam eos redire non permittat: sed potius in futurum in suscipiendis obsidibus alter alteri mutuum ferat auxilium, si frater fratrem hoc facere rationabiliter postulauerit. Idem iubemus & de his qui pro suis facinoribus in exilium missi vel mittendi sunt.

VIIII. Si causa vel intentio controuersiæ talis inter partes propter terminos aut confinia regnorũ orta fuerit quæ hominum testimonio declarari vel definiri non possit, tunc volumus vt ad declarationem rei dubiæ, iudicio crucis, Dei volũtas & rerum veritas inquiratur, nec vnquam pro tali causa cuiuslibet generis pugna vel cãpus ad examinationem iudicetur. Si vero quilibet homo de vno regno hominem de altero regno de infidelitate contra fratrem domini sui apud dominum suum accusauerit, mittat eum dominus suus ad fratrem suum, vt ibi comprobet quod de homine illius dixit.

X. Super omnia autem iubemus vt ipsi tres fratres curam & defensionem Ecclesiæ Sancti Petri simul suscipiant sicut quondam ab auo nostro karolo & beatæ memoriæ genitore Pippino rege & à nobis postea suscepta est, vt eam cum Dei adiutorio ab hostibus defendere nitãtur, & iustitiã suam quantum ad ipsos pertinet & ratio postulauerit, habere faciant. Similiter & de cęteris Ecclesiis quę sub illorum fuerint potestate pręcipimus,

vt iustitiam suam & honorem habeant, & pastores atque rectores venerabilium locorum habeāt potestatem rerum quæ ad ipsa loca pia pertinent in quocumque de his tribus regnis illarum Ecclesiarum possessiones fuerint.

XI. Quod si de his statutis atque conuenientiis aliquid casu quolibet vel ignorantia, quod non optamus, fuerit irruptum, præcipimus vt quam citissime secundum iustitiam emendare studeant, ne forte propter dilationem maius damnum possit accrescere.

XII. De filiabus autem nostris, sororibus scilicet prædictorum filiorum nostrorum, iubemus vt post nostrum ab hoc corpore discessum licētiam habeat vnaquæque eligendi sub cuius fratris tutela & defensione se conferre velit. Et qualiscunque ex illis monasticam vitam elegerit, liceat ei honorifice viuere sub defensione fratris sui in cuius regno degere voluerit. Quæ autem iuste & rationabiliter à condigno viro ad coniugium quæsita fuerit, & ei coniugalis vita placuerit, non ei denegetur à fratribus suis, si & viri postulantis & fœminæ consentientis honesta & rationabilis fuerit voluntas.

XIII. De nepotibus vero nostris, scilicet filiis prędictorum filiorum nostrorū qui eis vel iam nati sunt vel adhuc nascituri sunt, placuit nobis præcipere vt nullus eorum per quaslibet occasiones quemlibet ex illis apud se accusatū sine iusta discussione atque examinatione aut occidere, aut membris mancare, aut excecare, aut inuitum tōdere faciat, sed volumus vt honorati sint apud pa-

tres vel patruos suos, & obediētes sint cum omni subiectione quā decet in tali cōsanguinitate esse.

XIIII. Hoc postremo statuēdum nobis videtur, vt quicquid adhuc de rebus & constitutionibus quæ ad profectum & vtilitatem eorum pertinēt, his nostris decretis atque præceptis addere voluerimus, sic ā prædictis dilectis filiis nostris obseruetur atque custodiatur, sicut ea quę in his iam statuta & descripta sunt custodire & obseruare præcipimus.

XV. Hæc autem omnia ita disposuimus atque ex ordine firmare decreuimus, vt quamdiu diuinæ maiestati placuerit nos hāc corporalē agere vitā, potestas nostra sit super à Deo cōseruatum regnū atque imperium istud, sicut hactenus fuit in regimine atque ordinatione & omni dominatu Regali atque imperiali; & vt obedientes habeamus prædictos dilectos filios nostros atque Deo amabilem populum nostrum cum omni subiectione quæ patri à filiis & imperatori ac regi à suis populis exhibetur.

FINIT.

FRAGMENTVM EX LIBRO Pauli VVarnefridi Langobardi filij, Diaconi Foroiuliensis de Episcopis Metensis Ecclesiæ.

*

POst Pappolum ad regimen Ecclesiæ beatissimus Arnulfus XXIX. adscitus est vir per omnia lumine sanctitatis & splendore generis clarus: qui ex nobilissimo fortissimoque Francorum

ſtemmate ortus, ita Dei Eccleſiæ præfuit, vt & palatij moderator ſub honore Maiordomatus exiſteret. Hic iuuentutis ſuę tempore ex legitimi matrimonij copula tres filios procreauit, Anchiſum, VValachiſum & Clodulfum: ex quibus Anchiſus genuit Pipinum, quo nihil vnquam potuit eſſe audacius. Pipinus genuit Carolum viris omnino fortiſsimis conferendum, qui inter cętera & magna bella quæ geſsit, ita pręcipue Saracenos detriuit, vt vſque hodie gens illa truculenta & perfida Francorum arma formidet. Hic porro genuit Pipinum, ſapientia nihilominus & fortitudine ſatis clarum, qui inter reliqua quæ patrauit, Vaſcones iamdudum Francorum ditioni rebelles, cum VVaifario ſuo principe felicitate mira debellauit & ſubdidit. Huius item filius magnus Rex Carolus extitit, qui Francorum Regnum ſicut numquam antea fuit, dilatauit. Denique inter plura & miranda quæ geſsit, Longobardorum gentem, bis iam à patre deuictam, altero eorum Rege, cui Deſiderius nomen erat, capto; alteroque qui dicebatur Adalgiſus & cum genitore regnabat ſuo, Conſtantinopolim pulſo, vniuerſam ſine graui pręlio ſuæ ſubdidit ditioni, &, quod raro fieri aſſolet, clementi moderamine victoriam temperauit. Romanos præterea ipſamque vrbem Romuleam, iampridem eius præſentiam deſiderantem, quæ aliquando mundi totius domina fuerat, & tunc à Longobardis depreſſa gemebat, duris anguſtiis eximens, ſuis addidit ſceptris, cunctaq; nihilominus Italia miti dominatione potitus eſt. de quo viro neſcias, virtutem

in eo bellicam,an ſapientiæ claritatem,omniumque liberalium artium magis admireris peritiam. Hic ex Hildegarde coniuge quattuor filios & quinque filias procreauit, habuit tamen ante legale connubium ex Himiltruda nobili puella filium nomine Pipinum. Natorum ſane eius quos ei Hildegardis peperit, iſta nomina: primus dictus eſt Carolus, ſcilicet patris ac proaui vocabulo nuncupatus; ſecundus item Pipinus fratri atque auo æquiuocus; tertius Ludouicus qui cum Clotario, qui biennis occubuit, vno partu eſt genitus. Ex quibus iam, Deo fauente, minor Pipinus regnum Italiæ, Ludouicus Aquitaniæ tenent. Mortua autem Hildegarde, Rex excellentiſsimus Carolus Fraſtradam duxit vxorem. Porro Hildegardis apud vrbem Metenſem in beati Arnulphi oratorio requieſcit. Pro eo denique, quod à beato Arnulpho iam dicti Reges originem ducerēt, ſuorum ibi charorum defuncta corpora poſuere. Nam ibi humatæ ſunt duæ regis Pipini filiæ, quarum vna * Rothaidis, altera Adelhaidis appellata *Rhotrudis* eſt: Ibi quoque & iunioris Regis Caroli duæ nihilominus natæ ſunt tumulatæ, ſcilicet Adelhaidis & Hildegardis: quæ Hildegardis materno nuncupata nomine matrem morientem citius ſubſecuta eſt. * *

Ex Constantini Manassis Chronica synopsi ad Irenem Andronici Sebastocratoris coniugem Manuelis Imp. Constantinop. fratriam.

Τότε καὶ ῥώμῃ τῇ λαμπρᾷ τῇ μεγαλέᾳ ῥώμῃ,
Λόγου καὶ μνήμης ἄξιον πρᾶγμά τι συνηνέχθη.
Ἦν ἁγιστεύων ἐν αὐτῇ τὰς ἱερὰς θυσίας,
Τῶν ἄλλων τε προτόαρχος ἱεροπόλων Λέων.
Πάπας ὀνομάζεται τῇ τῶν ῥωμαίων γλώσσῃ.
Τοῦτον πικρῶς βασκαίνοντες ἄνδρες τινὲς ἐκ ῥώμης,
Οἱ προσγενεῖς Ἀδριανοῦ τοῦ πρεσβευχέος πάπα,
Καὶ στάσεως κλυδώνιον κυκλώσαντες βαρύθρουν,
Τοῦ θρόνου καὶ τῆς πόλεως ἐλαύνουσι φυγάδα.
Ὁ δὲ σημάνας ἐν γραφῇ ταῦτα τῇ βασιλίδι,
Ἐπικουρίαν τι τυχεῖν ἐκ ταύτης ἱκετεύσας,
Ὡς ἔγνω πάντα μάταια τεχνώμενος καὶ πράττων,
Καὶ γράφειν τὸ λεγόμενον ἐπιχειρεῖν εἰς ὕδωρ:
Καὶ πανταχόθεν ἀπογνοὺς προσφεύγει τῷ Καρούλλῳ.
Ἦν δὲ τῶν φράγγων φύλαρχος ὁ κάρουλλος ἐκεῖνος.
Ῥῆγας τοὺς σφῶν κατάρχοντας οἴδασι φράγγοι λέγειν.
Καὶ δεῖται τούτου τῆς χειρὸς ὡς μεγαλοδυνάμου.
Ὡς ἐπαρκέσειεν αὐτῷ κατὰ τῶν ἀδικούντων.
Καὶ δέχεται τοῦτον Κάρουλλος. ἦν γὰρ παπποπατρόθεν
Ἀπὸ χριστοῦ καλούμενος, καὶ σέβων χριστοῦ νόμους
Αἰδεῖται λιταζόμενον τὸν ἱεροθυτοῦντα.
Δίδωσι τούτῳ σύμμαχον μεγασθενῆ παλάμην.
Καὶ πάλιν ἐγκαθίστησι τῇ πόλει καὶ τῷ θρόνῳ.
Ἐντεῦθεν ἀμειβόμενος τὸν κάρουλλον ὁ λέων,
Ἀναγορεύει κράτορα τῆς παλαιτέρας ῥώμης,
Καὶ στέφος περιτίθησιν ὡς οἱ ῥωμαίων νόμοι.

Οὐ μὴν ἀλλὰ χρησάμενος καὶ νόμοις ἰουδαίων,
Κἀκκεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἐλαίῳ τοῦτον χρίει.
Οὐκ οἶδα πόσοι λογισμοῖς ἢ ποίαις ἐπινοίαις.
Οὕτως ὁ πρώην σύνδεσμος τῶν πόλεων ἐῤῥάγη.
Οὕτως μητρὸς καὶ θυγατρὸς μεσὸν ἐπέπλη σπάθη,
Διχάζουσα καὶ τέμνουσα μετὰ θυμοῦ ῥομφαίας.
Νεάνιν τὴν εὐπρόσωπον τὴν νεοτέραν ῥώμην,
Εκ τῆς ῥυούσης καὶ παλαιᾶς καὶ τριπεμπέλου ῥώμης.
Καὶ ταῦτα μὲν πεπόνηκε τοιουτοτρόπου τέλους.
Η βασιλὶς εἰρήνη δὲ πολλὰ προθυμουμένη,
Μανίαν τὴν τριβάρβαρον ἐκείνην ἀφανίσαι.

Vide Zonar. Tom. III. pag. 83. & 93.

VVALAFRIDI STRABONIS ABBATIS AVGIENSIS AD THEGANVM PRÆFATIO.

Hoc opusculum in morem Annalium, Thegan natione Francus Treuirensis Ecclesiæ Chorepiscopus breuiter quidem & vere, potius quã lepide composuit. In cuius quibusdam sententiis quod effusior & ardentior in loquendo videatur, vt vir nobilis & acris animi, quod de indignitate vilium personarum dolor suggessit, tacere nõ potuit. præterea nimius amor iustitiæ & executoris eius Christianissimi imperatoris, zeli naturalis exaggerauit dolo-

rem. Vnde, quantum ſit, opus eius pro bona voluntate non faſtidiendum pro quantulacunque ruſticitate. Nouimus & nos virum multa lectione inſtructum, ſed prædicationis & correctionis ſtudiis occupatũ. Huic opuſculo ego STRABO *quaſdam inciſiones & capitula inſerui, quia ſanctæ memoriæ Lodeuuici Imperatoris geſta & laudes ſæpius audire cupio vel proferre, vt facilius volentibus ſcire, ſingula pateant titulorum compendio.*

Expliciunt capitula.

INCIPIT OPVS THEGANI CHOREPISCOPI TREVIRENSIS DE GESTIS DOMNI LODEVVICI IMPERATORIS.

REGNANTE Domino nostro Iesu Christo Anno incarnationis eius octingẽtesimo tredecimo, qui est annus regni gloriosi & orthodoxi Imperatoris Karoli quadragesimus quintus, illius Karoli qui de prosapia Sancti Arnulfi pontificis Christi ortus est, sicut paterno relatu didicimus & multæ testantur historiæ: Sanctus Arnulfus cum esset in iuuentute dux genuit Ansgisum Ducem. Ansgisus dux genuit Pippinum seniorem & ducẽ. Pippinus senior & dux genuit Karolũ seniorem & ducem. Karolus senior & dux genuit Pippinum quem Stephanus Pontifex consecrauit & vnxit in regem. Pippinus rex genuit karolum quem Leo Papa Romanus consecrauit & vnxit ad impe-

ratorem in Ecclesia vbi beatissimum corpus principis Apostolorum Petri requiescit, die natalis Domini nostri Iesu Christi.
II. Qui cum in iuuentute erat supradictus Imperator sibi nobilissimi generis Sueuorum puellam nomine Hiltegardam, quæ erat de cognatione Gothefridi ducis Alamannorum. Gothefridux dux genuit Houchingum, Houchingus genuit Nebi, Nebi autem genuit Immam, Imma verò peperit Hilthegardam beatissimã reginam. Postquam eam supradictus Imperator in matrimonio assumpsit, genuit ex ea tres filios, quorum vnus vocabatur nomine patris sui Karolus, alter verò Pippinus qui erat Rex super Italiam: Tertius vero vocabatur Ludeuuicus, qui erat Rex super Aquitaniam. Dum viuebat pater eorũ cum eis, feliciter & vtiliter instruebat eos liberalibus disciplinis & mundanis legibus.
III. Sed ille qui iunior natu erat, semper ab infantia sua timere Deum & amare didicerat, & quicquid super se habebat propter nomen Domini pauperibus distribuebat. Erat enim optimus filiorum eius, sicut ab exordio mundi frequenter iunior frater seniorem fratrem meritis præcedebat. In filiis primi parentis generis humani

primo declaratum eſt quod Dominus in Euangelio ſuo Abel iuſtum nominauit. Abraham duos filios habuit, ſed iunior melior ſeniore effectus eſt. Ieſſe multos filios habuit, ſed nouiſſim⁹ qui erat paſtor ouiũ, ad regni gubernacula ſuper omnem Iſraëlem Domino iubente in regem electus & vnctus eſt. De cuius ſemine olim Chriſtus promiſſus incarnari dignatus eſt. Talia & ſimilia enumerare prolixum eſt.

IIII. Suprafatus vero Ludeuuicus poſtquam ad ętatem peruenit, deſponſauit ſibi filiam nobiliſſimi ducis Ingorrammi, qui erat filius fratris Ruthgangi ſancti pontificis. Supradicta vero virgo Irmingarta vocabatur, quam conſilio & conſenſu patris reginam conſtituit, atque ex ea tres filios habuit adhuc patre viuente, quorum vnus vocabatur Lotharius, alter Pippinus, tertius æquiuocus eius Ludeuuicus.

V. Imperator autem magnus Karolus bene & vtiliter regebat & diligebat regnum ſuum. Anno regni eius quadrageſimo ſecundo obiit Pippinus filius eius anno ætatis ſuæ XXXIII. Sequenti vero anno Karolus primogenitus eius, & regina ſupradicta Hiltegarda obiit. ſolus Ludeuuicus ad regni gubernacula remanſit.

VI. *Supradictus* vero Imperator cum iam intellexisset appropinquare sibi diem obitus sui (senuerat enim valde) vocauit filiũ suum Ludeuuicum ad se cũ omni exercitu, Episcopis, Abbatibus. Ducibus Comitibus loco positis, habuit grande colloquiũ cum eis Aquisgrani palatio, pacifice & honeste ammonens vt fidem erga filium suũ ostenderent, interrogãs omnes à maximo vsque ad minimum, si eis placuisset vt nomen suum, id est Imperatoris, filio suo Ludeuuico tradidisset. Illi omnes responderũt Dei esse admonitionem illius rei. Quo facto in prima die Dominica ornauit se cultu regis & coronã capiti suo imposuit, incedebátque clare vestitus & ornatus sicut eum decuerat. Perrexit ad Ecclesiam quam ipse à fundamentis cõstruxerat, peruenitque antè altare in eminentiori loco constructum cæteris altaribus & consecratum in honorem Domini nostri Iesu Christi, super quod coronam aureã aliam quam ipse gestabat in capite suo, iussit poni. Postquam diu orauerunt ipse & filius eius, locutus est ad filium suũ coram omni multitudine pontificum & optimatum suorum, ammonens eum imprimis omnipotentem Deum diligere & timere, eius

præcepta ſeruare in omnibus, Eccleſias Dei gubernare & defendere à prauis hominibus: Sororibus ſuis & fratribus qui erant natu iuniores, & nepotibus & omnibus propinquis ſuis indeficientem miſericordiam ſemper oſtendere præcepit, deinde ſacerdotes honorare vt patres, populũ diligere vt filios, ſuperbos & nequiſſimos homines in viam ſalutis coactos dirigere, cœnobiorum cõſolator & pauperum eſſe. Fideles miniſtros & Deum timentes conſtitueret, qui munera iniuſta odio haberẽt. Nullum ab honore ſuo ſine cauſa diſcretionis eiiceret, ſemetipſum omni tempore coram Deo & omni populo irreprehenſibilem demonſtraret. Poſtquam hæc verba & alia multa coram multitudine filio ſuo oſtenderat, interrogauit ſi obediẽs voluiſſet eſſe præceptis ſuis. At ille reſpondit: Libenter obedire, & cum Dei adiutorio omnia præcepta quæ mandauerat ei pater, cuſtodire. Tunc iuſſit eum pater vt propriis manibus coronam quæ erat ſuper altare eleuaret, & capiti ſuo imponeret ob recordationem omniũ præceptorum quę mandauerat ei pater. At ille iuſſionem patris impleuit. Quo facto audientes miſſarum ſolemnia ibant ad palatiũ. Suſtinuit enim

filius patrem eundo & redeundo quamdiu cum eo fuerat filius. Non post multos dies magnificis donis honorauit eũ pater suus, & dimisit eũ ire in Aquitaniam. Antequã diuisi essent, amplexantes se & osculantes propter gaudium amoris flere ceperunt. Ille perrexit in Aquitaniam, & Dominus Imperator tenuit regnum & nomen suum honorificè sicut dignum erat.

VII. Postquam diuisi fuerant, Dominus Imperator nihil aliud cepit agere nisi in orationibus & eleemosinis vacare, & libros corrigere. Nam quatuor Euangelia Christi quæ intitulãtur nomine Matthei, Marci, Lucę & Iohannis, in vltimo ante obitus sui diem cum Græcis & Syris optime correxerat. Sequenti vero anno qui est annus regni eius XLVI. mense Ianuario accepit Dominum Imperatorem febris post balneum. cumque per singulos dies laboribus ingrauesceret, nihil comedens neque bibens, nisi modicum aquę ad recreationem corporis, septimo die postquam laborare cœpit, iussit familiarissimum pontificem suum Hiltibaldum venire ad se vt ei sacramenta Dominici corporis & sanguinis tribueret, vt exitum suum confirmaret. Quo facto laborauit in infirmitate diem illum

&c noctem sequentem. In crastinum vero luce adueniente, sciẽs quod facturus erat, extensa manu dextera virtute qua poterat signum sanctæ crucis fronti imprimens & super pectus & omne corpus consignauit. Nouissimè autem colligens pedes suos, extendens brachia & manus super corpus, clausit oculos psallens hunc versum leniter: In manus tuas commendabo spiritum meum. Statim post hæc in senectute bona plenus dierum perrexit in pace, ipsóque die humatum est corpus eius in Ecclesia quam ipse construxerat Aquisgrani palatio anno ætatis suæ LXXII. Indict. VII.

VIII. Post obitum gloriosissimi Imperatoris Karoli perrexit Ludeuuicus de partibus Aquitaniæ, & venit Aquisgrani palatium, & suscepit omnia regna quæ Deus tradidit patri suo sine vlla contradictione. Qui est annus incarnationis Domini octingentesimus decimus quartus, qui est primus annus regni eius, post patrem sedit in supradicto palatio, & in primis cum maxima festinatione iussit ostendere sibi omnes thesauros patris in auro, in argento, in gemmis preciosissimis, & in omni supellectili. Dedit sororibus suis partẽ earum legalem, & quicquid remanserat dedit pro

anima patris. Maximam partem thesauri misit Romam temporibus beati Leonis Papæ, & quicquid super hoc remãserat, sacerdotibus & pauperibus, aduenis, viduis orphanísque omnia distribuit, nihil sibi reseruans præter vnam mensam argenteam quæ triformis est in medio quasi tres clipei in vnum coniuncti: ipsam sibi retinuit ob amorem patris, & tamen eam alio precio redemit quod pro patre tradidit.

VIIII. Hoc facto legati venerunt ad eum ex omnibus regnis & prouinciis, & ex ceteris nationibus, & omnes qui sub ditione erant patris sui, nuntiantes pacem & fidem erga eum obseruare, & spontaneum obsequium non coacti obtulerũt. Inter eos venerunt legati Græcorum cum Amalhario Treuirensi Episcopo, qui erat legatus piæ memoriæ Karoli ad principem Constantinopolitanũ, cuius nomen modo non occurrit. Illi venientes in solio patris collocatum dominum Ludeuuicum inuenerũt, quia sic Deus ordinauit. Ille eos benigne suscipiens, & dona eorum cum gratiarum actione accipiens, & colloquium familiare interim quousque cum eo erant, habebat. non post multos autem dies magnis honoribus decorauit eos, & dimisit ire ad pro-

pria,& ante eos misit missos suos præparare eis quicquid desiderabant ad opus eorũ quousque forent in regno.

x. Eodem anno iussit supradictus princeps renouare omnia præcepta quæ sub temporibus patrum suorum gesta erant & Ecclesiis Dei,& ipse manu propria ea cum subscriptione roborauit.

xi. Interim venerunt legati Beneuentanorum qui omnem terram Beneuenti suæ potestati tradiderũt, & multa milia aureorum per annos singulos ad censum tradere promiserunt: quod ita perfecerunt vsque in hodiernum diem.

xii. Eodem tempore venit Bernhardus filius fratris sui Pippini, & tradidit semetipsum ei ad procerem,& fidelitatem ei cum iuramẽto promisit. Suscepit eum libenter dominus Ludeuuicus, & magnis eum ac honorificis donis honorauit, & permisit iterum ire in Italiam.

xiii. Eodem tempore supradictus princeps misit legatos suos supra omnia regna sua inquirere & inuestigare si alicui aliqua iniustitia perpetrata esset, & si aliquem inuenissent qui hoc dicere vellet, & cum verissimis testibus hoc probare potuisset, statim cum eis in prouinciam eius venire præ-

cepit. Qui egreſſi inuenerunt innumeram multitudinem oppreſſorum aut ablatione patrimonij aut exſpoliatione libertatis. quod iniqui miniſtri Comites & loco poſiti per malum ingenium exercebant. Omnia ſupradictus princeps deſtruere iuſſit acta quæ impie in diebus patris ſui per iniquorū miniſtrorū ingenia facta fuerāt. Patrimonia oppreſſis reddidit, iniuſte ad ſeruitiū inclinatos abſoluit, & omnibus pręcepta iuſſit facere, & manu propria cū ſubſcriptione cōfirmauit. Fecit hoc diu tempore.

XIIII. Alio anno regni ſui habuit generale placitum ſuum in partibus Saxoniæ, & ibi multa bona cōſtituit, & legatio Danorum ad eū venit poſtulans pacē, & omnes qui in circuitu erant paganarum nationum ad eū venit, & ſupradictus Bernhardus ibi ad eū venit, quem dimiſit ire iterum in Italiā. Dominus Ludeuuicus, poſtquā cōfirmauit confinia regni ſui illis in partibus, rediit ad ſedē ſuam Aquis, ibique hiemen tranſegit.

XV. Anno ſequenti miſit exercitum ſuum contra Sclauos in Oriēte poſitos, qui valde oppreſſerūt eos & victores Deo donante extiterūt. Hoc facto vnuſquiſque rediit ad propria.

XVI. Eodem anno Leo Papa Romanus

obiit & Stephanus post eum successit, qui statim postquam põtificatum suscepit, iussit omnem populum Romanum fidelitatem cum iuramento promittere Ludeuuico, & diriges legatos suos ad supradictum principem, nuncians ei vt libenter eum videre voluisset in loco vbicunque sibi placuisset. Quod audiens magno tripudio repletus cepit gaudere, & cõfestim iussit missos suos obuiã ire sancto Pontifici cum salutationibus maximis & seruitia preparare. Petrexit post missos dominus Ludeuuicus obuiam supra dicto pontifici, obuians ei in campo magno Remẽsium. Descẽdit vterque de equo suo, & princeps se prosternẽs omni corpore in terram tribus vicibus ante pedes tanti pontificis, & tertia vice erectus salutauit pontificem istis verbis dicẽs, Benedictus qui venit in nomine Domini Deus dominus & illuxit nobis. Et respondit põtifex, Benedictus sit Dominus Deus noster qui tribuit oculis nostris secundum Dauid regem videre. Amplexantes enim se & osculantes pacifice perrexerunt ad Ecclesiam, qui cum diu orauerũt, erexit se pontifex & excelsa voce cum clero suo fecit ei laudes regales.

XVII. Postea Põtifex honorauit eum ma-

gnis honoribus & multis, & reginam Irmingardam, & omnes optimates & ministros eius, & in proxima die Dominica in Ecclesia ante missarum solemnia coram clero & omni populo consecrauit eum & vnxit ad Imperatorem, & coronam aureã miræ pulchritudinis & preciosissimis gemmis ornatam, quam secum apportauerat, posuit supra caput eius. Et Irmingardam reginam appellauit Augustã, & posuit coronam auream super caput eius. Quamdiu ibi erat beatissimus Papa, quotidie colloquium habebant de vtilitate sanctæ Dei Ecclesiæ. Post quod dominus Imperator eum honorauit magnis & innumeris donis tripliciter & amplius quam suscepisset ab eo, sicut semper solebat agere, magis dare quam accipere, dimisit eum ire Romam cũ legatis suis, quibus præcepit vbique in itinere suo honestum exhibere seruitium.

XVIII. Postquam Romam venit, non post multos dies supra modum claruit Dei manifestatione in nonnullis miraculis, quod ipse verus erat viuens Dei cultor. Post eum successit Paschalis papa.

XVIIII. Inde reuertens dominus Imperator venit Aquisgrani palatium ad sedem suã. Pollebat enim de die in diem virtuti-

bus sacris, quod prolixum est enumerare. Erat enim statura mediocri, oculis magnis & claris, vultu lucido, naso longo & recto, labris non nimis dēsis nec nimis tenuibus, forti pectore, scapulis latis, brachiis fortissimis, ita vt nullus ei in arcu vel lancea sagittando æquiperare poterat, manibus lōgis, digitis rectis, tibiis longis & ad mensuram gracilibus, pedibus longis, voce virili, lingua Gręca & Latina valde eruditus, sed Græcam magis intelligere poterat quam loqui, Latinam vero sicut naturalē æqualiter loqui poterat. Sensum vero in omnibus scripturis spiritalem, & moralē, nec nō & anagogē optime nouerat. Poëtica carmina gentilia quæ in iuuentute didicerat respuit, nec legere nec audire nec docere voluit. Erat fortis in membris suis, agilis & impiger, tardus ad irascendum, facilis ad miserandū. Quotiens mane in cottidianis diebus ad Ecclesiam perrexerat causa orationis, flexis genibus frōte tetigit pauimētum, humiliter diu orās, aliquādo cum lachrimis: & omnibus moribus bonis sēper ornatus intantū largus, vt antea nec in antiquis libris nec in modernis temporibus auditum est, vt villas regias quæ erant sui & aui & tritaui fidelibus suis tradidit, eas in-

possessiones sempiternas & præcepta construxit, & annuli sui impressione cum subscriptione manu propria roborauit. Fecit enim hoc diu tempore. Erat in cibo potuque sobrius, & indumentis suis moderabilis. nunquã aureo resplenduit indumento nisi tantum in summis festiuitatibus, sicut patres eius solebãt agere. Nihil illis diebus se induit præter camisiam & feminalia nisi cũ auro texta, lembo aureo, baltheo præcinctus & ense auro fulgẽte, ocreas aureas & clamidem auro textã, & coronam auream auro fulgentem in capite gestans, & baculum aureum in manu tenens. Numquam in risu exaltauit vocem suam, nec quãdo in festiuitatibus ad lætitiam populi procedebãt themelici scurræ & mimi cum coraulis & citharistis ad mẽsam coram eo: tunc ad mensurã corã eo ridebat populus, ille numquam vel dentes candidos suos in risu ostendit. Quotidie ante cibum eleemosinarum largitionem exhibuit, & vbicumque erat Xenodochia secum habebat. In mense autem Augusto quando cerui pinguissimi sunt, venationi vacabat vsque dum aprorum tempus aduenerat.

XX. Omnia prudenter & caute agens nihil indiscrete faciebat, præterquam quod consi-

consiliariis suis magis credidit quam opus esset: quod ei fecit psalmodiæ occupato & lectionum assiduitas, & aliud quod ille nō incipiebat. Quia iamdudum illa pessima cōsuetudo erat, vt ex vilissimis seruis summi pontifices fierēt, & hoc non prohibuit, quod tamen maximum est malum in populo Christiano, sicut testatur Regum historia de Ieroboam filio Nabath, qui erat seruus regis Salomonis, & post eum principatum habebat super decem tribus filiorum Israel. Refert enim scriptura de eo in hæc verba: Non est reuersus Ieroboam de via sua pessima, sed econtrario fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum, & propter hanc causam peccauit domus Ieroboam, & euersa est & deleta de superfice terræ. Postquam tales culmen accipiunt, numquam sunt sicut antea tam mansueti & sic domestici, vt non statim incipiant esse iracundi, rixosi, maliloqui, obstinati, iniuriosi & minas omnibus subiectis promittentes, & per huiusmodi negotia cupiunt ab hominibus timeri & laudari. Turpissimam cognationem eorum à iugo debitæ seruitutis nituntur eripere & libertatē imponere. Tunc aliquos eorum liberalibus studiis instruunt, alios nobilibus fœminis

coniungũt,& propinquas eorum filios nobilium cogunt accipere. Nullus cum eis æquanimiter viuere poteſt,niſi hi ſoli qui talem coniunctionem habent: cæteri vero cum maxima triſtitia,gemẽdo,flendo,ducunt dies ſuos. Propinqui autem ſupradictorum poſtquam aliquid intelligũt,ſenes nobiles deridẽt atque deſpiciunt, ſunt elati, inſtabiles, inuerecũdi, vnicuique tamẽ paruum bonũ remanet poſtquam à ſe ſanctam verecũdiam proicit. Domini eorum nolunt intelligere ſcripturam canonicam quod Apoſtolorum concilium nominatur. ibi enim præcipit dicens: Quod ſi Epiſcopus pauperes parẽtes habuerit, tribuatur eis quaſi pauperibus vt non res Eccleſiaſtica pereat. Librum ſancti Gregorij qui prætitulatur Paſtoralis,nolunt audire. Nullus enim credere poteſt quomodo ſe continent, niſi hi ſoli qui hoc malum ſine vlla intermiſſione patiuntur. Propinqui vero eorum poſtquam aliquid intelligunt, quod maximum periculum eſt dantibus & accipientibus, ad ſacrum ordinem pertrahuntur, & licet aliqui ſint periti,tamen ſuperat eorum doctrinam criminum multitudo, ſic plerũque vt paſtor in Eccleſia aliquos negligentes noxios auſus non eſt canonica iuſtitia prouocare propter crimina

propinquorum,& illud sacrum ministeriū plerumque à nonnullis valde despicitur, propter quod à talibus exhibetur. Et ideo omnipotēs Deus cum regibus suis & principibus hanc pessimam consuetudinem à modo & deinceps eradicare & suffocare dignetur, vt amplius non fiat in populo Christiano. Amen.

XXI. Supradictus verò Imperator denominauit filium suum Lotharium, vt post obitum suum omnia regna quæ ei tradidit Deus per manus patris sui, susciperet, atque haberet nomen & Imperium patris: & ob hoc cæteri filij indignati sunt.

XXII. Ipso eodémque anno Bernhardus filius Pippini & ex cōcubina natus per exhortationem malorum hominum extollens se aduersus patruum suum, voluit eum à regno expellere, habebátque impios cōsiliarios hinc inde. Quod audiēs Dominus Imperator perrexit Aquisgrani palatio & peruenit Cauillonis, vbi obuiā venit Bernhardus cum cōsiliariis suis impiis, & commendati sunt. Imperator vero celebrauit ibidem Natalem Domini, & inde reuertēs venit ad sedem suam Aquis, & post Pascha habuit magnum conuentum populorum, & omnes inuestigauit infidelium nequissi-

mas conſpirationes huius rei. Inuenti ſunt autem nonnulli in hac ſeductione eſſe lapſi ex vtraque parte Francorum atque Longobardorum, qui omnes iudicati ſunt ad mortem præter Epiſcopos qui poſtmodum depoſiti in confeſſione eorum facti ſunt. Hoc fuit Anshelmus Mediolanenſis & VVoluodus Cremonēſis & Theodulfus Aurelianēſis. Illud iudicium mortale quod cęteris factum eſt, Imperator exercere noluit, ſed conſiliarij Bernhardum luminibus priuarunt, ſimiliter & exhortatores ſuos Egitteum Reinhardum & Reginharium qui erat filius filiæ Hardiati, qui erat dux Auſtriæ infideliſſimus, qui iamdudum inſurgere in Dominū Karolum voluit, & ei regnum minuere, qui eodem ſupplicio deputatus eſt, ſicut filiæ ſuæ filius ſuſtinuit cum conſentaneis ſuis.

XXIII. Tertio die poſt amiſſionem luminum Bernhardus obiit. Quod audiens Imperator magno eum dolore fleuit multo tempore, & confeſſionem dedit corā omnibus Epiſcopis ſuis, & iudicio eorum pœnitentiam ſuſcepit propter hoc tātum quia non prohibuit conſiliarios hanc crudelitatē agere. Ob hanc cauſam multa deditpauperibus propter purgationem animæ ſuæ.

XXIII. Eodem tempore iussit fratres suos tonsurari, Drugonem, Hugonem & Theodoricum ad discordiam mitigãdam, & liberalibus disciplinis iussit instrui, quos postmodum honorifice cõstituit, Drugoni Episcopatum dedit & Hugoni cœnobialia monasteria.

XXV. Tunc perrexit dominus Imperator in partes Brittanniæ cum exercitu, & ibi Murmannus dux eorum interfectus est, & omnem terram eorum suæ ditioni subegit. Inde regrediens inuenit Irmingardam reginam febricitantem, quæ nõ post multos dies obiit in pace.

XXVI. Sequenti vero anno accepit filiam VVelfi ducis qui erat de nobilissima stirpe Bauarorum, & nomen virginis Iudith quæ erat ex parte matris nobilissimi generis Saxonici, eamque reginam constituit. Erat enim pulchra valde. Eodem anno Ingulenheim villa regia generale placitum suum habuit.

XXVII. Sequenti anno exercitum suum misit aduersus Orientales Sclauos, quorum dux nominabatur Liduit, quem in fugam verterunt, & terram illam vastauerũt. Inde regredientes venerunt domum.

XXVIII. Sequenti anno habuit palatium

ſuum generale *, & ibi Lotharius filius ſuus primogenitus ex regina ſuſcepit in coniugium filiam Hugonis Comitis, qui erat de ſtirpe cuiuſdam Ducis nomine Edith, qui erat timidus ſuper omnes homines. Sic enim cecinerũt ei domeſtici ſui, vt aliquãdo pedem foris ſeptem auſus ponere non fuiſſet. Iam tunc imminebat ei infidelitas, quam per ſuggeſtionem ſupradicti ſoceri ſui & aliorum iniquorum multorum oſtẽdit in patre. Inde regrediens Lotharius venit VVormaciam cum vxore.

XXIX. Sequenti anno habuit generale placitum ſuum Attiniaco palatio. Inde direxit filium ſuum Lotharium cum cõiuge Irmingarda in Italiam. Dominus vero Imperator perrexit inde & venit ad Franconofurt, ibique natalẽ Domini celebrauit.

XXX. Poſtea miſit legatos ſuos Adalungum venerabilem abbatem & presbyterum, & Hunfridum qui erat dux ſuper Rethiam, in partibus Romæ propter quandam inſolentiam quam Romanorum populus ſuper Romanum pontificem Paſchalem dixit, imputantes ei quod nonnullorum homicida fuiſſet. Qui ſupradictus Pontifex cum iuramento purificauit ſe in Lateranẽſi patriarchio coram ſupradictis legatis &

populo Romano cum Epiſcopis XXXIIII. & presbyteris & Diaconibus quinque. Illis miſſis abeuntibus ſtatim ſupradictus Papa obiit, cuius funus Romanus populus in Eccleſia B. Petri Apoſtoli humari noluit antequam Eugenius Papa poſt eum ſucceſſit, & ipſe iuſſit ſepelire corpus eius in loco quem ipſe viuus conſtruxerat.

XXXI. Anno ſequenti Imperator perrexit alia vice in Britanniam, & omnem terram illam plaga magna vaſtauit propter infidelitatem eorum.

XXXII. Alio anno erat Aquiſgrani palatio cum magno exercitu, & ibi venerũt legati Bulgarorum ferẽtes dona: quos benigne ſuſcipiens dimiſit ire ad propria.

XXXIII. Sequenti vero anno erat in palatio Ingulenheim, & ibi ad eũ venit Eriolth de Danis, quẽ Dominus Imperator eleuauit de fonte baptiſmatis, & vxorẽ eius eleuauit de fõte Domina Iudith Auguſta. Tũc dominus Imperator magnam partẽ Friſonum dedit ei, & donis honorificis ornauit eũ, & cũ legatis ſuis dimiſit eũ ire in pace.

XXXIIII. Alio anno direxit exercitum obuiam Sarracenis. Sequenti vero anno perrexit de Ingulenheim, & poſt generale placitum peruenit ad Commerciacum.

xxxv. Alio anno venit VVormaciã, vbi & Karolo filio suo qui erat ex Iudith Augusta natus, terram Alamãnicam & Reticam & partem aliquam Burgundiæ coram filiis suis Lothario & ęquiuoco suo Ludouuico tradidit, & inde illi indignati vna cum Pippino germano eorum.

xxxvi. Alio vero anno perrexit Dominus Imperator de Aquisgrani palatio, & peruenit ad Compendium, ibique venit ei obuiam Pippinus filius eius cum magnatibus primis patris sui, Hilduino archicapellano, & Iesse Abianẽsi Episcopo, Hugone & Mathfrido, & multis aliis perfidis, & voluerunt dominum Imperatorem de regno expellere. quod prohibuit dilectus æquiuocus filius eius. Supradicti impij obiiciẽtes ei multa contraria dixerunt Iudith reginam violatam esse à quodã duce Bernhardo qui erat de stirpe regali & domini Imperatoris ex sacro fonte baptismatis filius, mentientes omnia, suscipientes reginam Iudith, eamque vi velantes & in monasterium mittẽtes, & fratres eius Conradum & Rudolfum tondentes & in monasterium mittentes &c.

xxxvii. Ipso anno peruenit Dominus Imperator ad Nouiomagum castrum, quod

situm est super fluuiũ quod dicitur * Valũ, *Vahalia*
&. multitudo hominum ex omnibus regnis suis venit ad eum, inter quos venerũt supradicti aduersarij eius, & superauit eos Dominus Imperator, & dimisit eos atque commẽdauit. Et Lotharius filius eius cum iuramento fidelitatem promisit vt posthac nũquam talia committere debuisset. Et ibi Iesse iusto iudicio Episcoporum depositus est. Ibi fuit ęquiuocus filius eius qui in omnibus laboribus patris adiutor eius extitit. Inde venit Dominus Imperator Aquis ad sedem suam, & supradicta coniux venit ibi obuiam ei, quam honorifice suscepit iubẽte Gregorio Romano pontifice cum aliorum Episcoporum iusto iudicio.

XXXVIII. Sequenti vero anno in palatio Theodonis erat cum filiis suis Lothario & Lodeuuico, & ibi supradictus dux Bernhardus purificauit se de obiecto stupro, postquam nullus inuentus est qui ausus fuisset cum armis iam dictam rem ei imponere.

XXXIX. Alio vero anno post Pascha auditum est, quod æquiuocus filius eius cum consilio Lotharij voluisset visitare patrem inhoneste, & venit vsque ad monasterium sancti Nazarij, & modico tempore ibi residens vsque dum pater eius Mogonciã ve-

niens & coadunato exercitu secutus est eum. Filius vero eius supradictus reuertẽs domum expectauit aduẽtum patris & voluit se defendere. Pater itaque veniens iussit eum venire ad se: quem benigne suscipiens habuerunt colloquium pacificum, & non post multos dies cum gaudio magno amore diuiserũt se. Filius domi sedebat, & pater reuersus est in Franciam.

XL. Cum ergo venit ad palatium Franconofurt, ibi obuiam ei venit Lotharius filius eius, postulans patrem vt semetipsum purificare licuisset, quod nec per voluntatem eius nec per exhortationem frater eius vllas molestias patri fecisset. sed quod verum hoc sit, nonnullis est cognitum.

XLI. Interim quo Rex ibi manebat, auditum est quod Pippinus filius eius aliquam commotionem patri facere voluisset. Qui concite perrexit Lemouicam ciuitatẽ obuiam ei, iussitque filium ire cum vxore & liberis in Franciam. In primis audiens imperium patris incipiebat ire vsque ad Theotuuadum palatium, inde reuertens perrexit in Aquitaniam, & Imperator rediens venit ad Aquis sedem suam & fuit ibi non multum tempus. Inde digrediens venit VVormatiã ante sanctũ tẽpus quadragesimalæ.

XLII. Post Pascha audiuit quod iterum filij sui ad eum venire voluissent non pacifice. qui cōgregauit exercitum & perrexit obuiam eis vsque in campum magnū qui est inter Argentariam & Basileam, qui vsque hodie nominatur campus mendacij, eo quod ibi plurimorum fidelitas extincta sit. Filij autem eius perrexerunt ei obuiam cum Gregorio Romano pontifice, & quicquid postulabant nihil erat eis pater consentiens. Non post multos dies venerunt ad colloquium Imperator & iam dictus Pontifex: qui non diu loquentes, honorauit eum Pontifex in primis magnis & innumeris donis. Postquam vterque rediit ad tabernaculum, misit Imperator dona regalia per Alungum venerabilem abbatē & presbyterum supradicto pontifici. Tunc consiliati sunt nonnulli vt Imperatorem derelinquerēt, & ad filios eius peruenirēt, in primis illi qui eum antea offendebant cæteris sequentibus. Quadam nocte maxima pars dimisit eum, & tentoria eorum derelinquentes peruenerunt ad filios. In crastinum vero aliqui qui remāserant, venerunt ad Imperatorem: quibus præcepit dicēs. Ite ad filios meos: Nolo vt vllus propter me vitam aut membra dimittat. Illi

infusi lachrymis recedebant ab eo. Iā tunc separatam ab eo habebant vxorem suam, cum iuramento cōfirmans vt nec ad mortem nec ad debilitatem eam habere desiderarent. Quam statim miserunt partibus Italiæ in ciuitatem Dartonam ibi eam habentes. Non multo tempore postea susceperunt patrē & duxerunt eū cum illis. quo facto diuiserunt se ibi. Pippinus perrexit in Aquitaniam, Lodeuuicus in Bauuariam.

XLIII. Lotharius vero duxit secum patrē ad Compendium palatium, & ibi valde afflixit eum cum Episcopis & cæteris nonnullis. Iusserunt enim eum ire in monasterium & ibi esse omnibus diebus vitæ suæ. Quod ille renuens non consensit volūtati eorum. Omnes enim Episcopi molesti fuerūt ei, & maxime hi quos ex seruili cōditione honoratos habebat, cum his qui ex barbaris nationibus ad hoc fastigium perducti sunt.

XLIIII. Elegerunt tunc vnum impudicum & crudelissimum, qui dicebatur Hebo Remensis Episcopus, qui erat ex originalium seruorum stirpe, vt eum immaniter afflixisset cum confinctionibus cæterorū. Inaudita locuti sunt, inaudita fecerunt cottidie improperantes ei. Abstulerunt ei gla-

dium de femore suo iudicio seruorum suorum induentes eum cilicio. Tunc impletum est elogium Ieremiæ Prophetæ dicētis: Serui dominati sunt nostri. O qualem remuneratione͂ reddidisti ei! Fecit te liberum, non nobile͂, quod impossibile est post libertatem: vestiuit te purpura & pallio, & tu eum induisti cilicio. Ille pertraxit te immeritum ad culmen pontificale. Tu eum falso iudicio voluisti expellere à solio patrum suorum. Crudelis, cur nō intellexisti præcepta Domini, Non est seruus supra Dominum suum? Quamobrem contempsisti præcepta Apostolica illius qui ad tertium cœlum raptus erat, vt inter Angelos disceret quod hominibus ille sic præciperet: Omnibus potestatibus sublimioribus subiecti estote. Nō est potestas nisi à Deo. & iterum alius dicit, Deum timete, Regem honorificate. Serui subditi estote in omni timore non tantum bonis & modestis, sed etiā discolis, hoc est enim gratia. Tu vero Deum non timuisti, nec Regem honorasti. Si vnusquisque gratiam Dei adipisci poterit talia faciendo, profecto iram Dei habebit talia contemnēdo. Crudelis, quis consiliarius tuus fuit aut ductor tuus? Nonne ille qui est rex super omnes filios superbiæ?

qui dicebat creatori ſuo, Hæc omnia tibi dabo ſi procidens adoraueris me? O Domine Ieſu vbi erat Angelus tuus qui omnia primogenita Ægypti vna nocte deleuit: & ille qui in caſtris Aſſiriorũ ſub Sennacherib rege iniquo centum octoginta quinque milia perfidorũ extinxit teſtante Eſaia Propheta? Aut ille qui Herodem iuuenem concionãtem percuſſit, & ſtatim ſcatere cœpit vermibus? Et tu terra quę eũ ſuſtinuiſti illo in tempore, quare non aperuiſti os tuum, vt deuorares eum ſicut iam olim feciſti Dathan & Abiron? Tu non intellexiſti triformem legem tuã quæ dicit, Cibaria & virga & onus aſino, panis & diſciplina & opus ſeruo? Tibi vaticinauit Zacharias Propheta, Non viuas, quia mendacium locutus es in nomine Domini. Deus manifeſtauit malitiam tuam, & conſeruauit illi regnum & gloriam ſuam. Crudelis adhuc imperfectum eſt canonicum iudiciũ tuum. Neceſſe eſt enim vt perfectum fiat iudicium ad maiorem ignominiam tuam. Patres tui fuerunt paſtores caprarum, non conſiliarij principum. Tu cum cæterorum iudicio Ieſſe à ſacerdotio depoſuiſti. Nũc iterum reuocaſti eum in gradum priſtinum. Aut tunc, aut nunc falſum iudicium

exhibuisti. Imitator eius fuisti de quo Poëta in libro VI. Æneidos canit: Infœlix Theseus Flegrasque miserrimus omnes Admonet & magna testatur voce per vmbras, Discite iustitiam moniti & non temnere Diuos. Vendidit hic auro patriam dominumque potentem Imposuit, fixit leges precio atque refixit. Quid possum tibi amplius dicere? Nam si linguam habuissem ferreã & labra ænea, omnes nequitias tuas explicare nec enumerare potuissem. Sed si aliquis poëtico carmine facinora tua rimari voluisset, forsitan Smyrneũ vatem vetustum Homerum Mincianumque Maronẽ cum Ouidio superare potuisset. Sed temptatio piissimi principis quã pertulit à nequissimis, nihil ob aliud creditur fuisse, nisi vt probaretur eius bonitas, sicut & patiẽtia beati Iob. Sed magna discretio erat in persecutoribus vtriusq;. Qui beato Iob insultabant, reges fuisse leguntur in libro beati Thobiæ. Qui istum vero affligebant, legales serui eius erant ac patrum suorum.

XLV. De Compendio postea duxerunt piissimum principem ad Aquisgrani palatium. Hoc audiens æquiuocus filius eius, recessit à Bavvaria magno dolore compulsus ob iniuriam patris. Qui veniens ad

palatium Franconofurt, ſtatim inde direxit legatos ſuos Gozbaldum abbatem & Morhardum palatinum comitem, poſtulans & imperans vt erga patrem humaniorem exhiberet ſententiam. Quod frater eius Lotharius benigne non ſuſcepit. Poſtquam illi legati reuerſi ſunt, ſtatim alios deſtinauit ad patrem, qui prohibiti ſunt ne eum viderent.

XLVI. Poſtea perrexit Lotharius de Aquiſgrani palatio, & peruenit Mogontiam, vbi obuiam venit ei frater, & colloquium inæquale habuerunt ibi propter hoc, quia omnes quos Lotharius habebat ſecũ aduerſarij erant patris ſui iniuſte, quos autem Lodeuuicus habebat ſecum fideles erant patri ſuo ac ſibi. Inde reuertens Lotharius venit Aquiſpalatium, celebrauítque ibi natalem Domini adhuc clauſo patre.

XLVII. Poſt ſanctum diem Epiphaniæ iterum Lodeuuicus miſit legatos ſuos ad patrem, Grimoldum venerabilem abbatem atque presbyterum, & Gebchardum nobiliſſimum atque fideliſſimum ducem, qui venientes Aquis, conſenſit eis Lotharius vt viderent patrem cũ inſidiatoribus, quorum vnus vocabatur Otgarus Epiſcopus, alter vero Richhardus perfidus. Venientes legati

legati ad conspectum principis & humiliter prosternentes se pedibus suis salutauerunt eum ab æquiuoco filio suo. Secreta vero noluerunt ei indicare propter insidiatores pręsentes, sed aliquo motu signorum fecerunt eum intelligere quod æquiuocus eius hoc consentire noluisset, scilicet supplicium patris.

XLVIII. Illis missis abeuntibus statim Lotharius compulit patrem, vt cum eo veniret ad Compendium: qui consentiens filio perrexit cum eo. Hoc audiẽs Lodeuuicus coadunata multitudine secutus est eos, qui cum non longe abesset ab eis, Lotharius dimisit patrem & recessit ab eo cum cõsiliariis suis impiis. Lodeuuicus vero filius eius peruenit ad eum & honeste suscepit, & reduxit iterum ad Aquis sedẽ suam, & Deo iubente restituit eum in regnum & locum suum. Et ibi simul sanctum Pascha Domini celebrarunt. Hoc audiens Hebo statim fugam iniit, sed comprehensus coactus perductus est ad præsentiam principis, qui commendauit eum ad custodiendum.

XLIX. Eodẽ anno, qui est annus regni eius XXI. omnibus indulgentiam præstitit, qui cum coacti reliquerunt. Et hoc non fuit ei

onerosum vel graue, qui est piissimus Imperatorum, quod antea pepercit inimicis suis, implens euangelicum pręceptum quo dictum est: Dimittite & dimittetur vobis. Præmium bonum & magnum præparat ei, Deus qui hoc præceptum implet. Quem enim diligit corripit, & flagellat omnem filium quem recipit, & qui sponte correptiones eius non suscipit, filius eius fieri non potest.

L. Sed summopere cauendum est ne amplius fiat vt serui sint consiliarij sui, quia si possunt, hoc maxime construunt, vt nobiles opprimant, & eos cũ villissima propinquitate eorum exaltare studeant. hoc non condecet sanctæ dignitati suæ, quoniã hoc raro cõtigerat temporibus sanctæ memoriæ genitoris sui vt aliquis de talibus ad honorem conscẽderet. quin eum maxima cum disciplina regebat, ne superbire inciperet. Hoc exemplum nunc exercere opus est, quãdo in temptatione erat mitissimus principum, hi tales tam molesti ei fuerunt. Qui eis immeritis omnẽ benignitatẽ exhibuit. Quid subiectis faciant, nulli interrogare opus est.

LI. Postquam præualuit Imperator, misit fideles legatos suos partibus Italiæ vt re-

ducerent coniugem suam sæpe mendaciis afflictam. Qui venientes susceperunt eam honorifice,& perduxerunt eam cum iocũditate & lætitia ad præsentiam principis qui erat tũc temporis Aquisgrani palatio.

LII. Lotharius vero residens in ciuitate Cabullonum,vbi multa mala commiserat exspoliãdo Ecclesias Dei,fideles patris sui vbicumque comprehẽdere potuerat, præter legatos tantum,martyres exhibuit. Insuper & sanctimonialem fœminam quæ erat soror ducis Bernhardi nomine Gerbirch, iussit in vase vinatico claudere, & proiicere in flumen Ararim, de quo poëta canit: Aut Ararim partus bibat aut Germania Tigrim. ibi eã diu affligens extinxit iudicio impiorum consiliariorum,implens psalmodicam prophetiam: Cũ sancto sanctus eris,& cum peruerso peruerteris.

LIII. Post hoc misit Imperator legatos suos ad Lotharium Marcuuardum venerabilem abbatem cum cæteris fidelibus suis cum epistolis exhortatoriis,quibus admonuit eum imprimis vt recordaretur omnipotentis Dei & mandatorum eius,vt auerteret se à via sua praua & intelligeret quam districtum iudicium esset Deum contemnere in prçceptis suis. Dicit enim Deus in=

ter alia pręcepta, Honora patrē & matrem, & qui maledicit patri vel matri, morte moriatur. Hoc præceptum non per Prophetas mandauit neque per Apoſtolos, ſed ipſe Deus ſcribēdo obſeruare præcepit, & quā graue ſit hoc prætermittere in libro Deuteronomij poſtmodum oſtendit dicens: Si genuerit homo filium contumacem & proteruum qui non audiat patris aut matris imperium, & coercitus obedire contempſerit, apprehendent eum & ducent ad ſeniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentque ad eos: Filius iſte noſter proteruus & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, comeſſationibus vacat & luxuriæ atque cōuiuio: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur vt auferatur malum de medio veſtri.

LIIII. Poſtquam Lotharius locutus fuiſſet cum ſupradictis miſſis, legationem eorū grauiter ac dure ſuſcepit, & minas eis promiſit, quod adhuc non eſt impletum, neque poſtmodum fiet. Illi redeuntes ab eo venerunt ad Imperatorem, nunciantes ei omnia quæ viderant & audiuerant. Inde pater eius ingemiſcens congregauit multitudinem copioſam, & perrexit poſt eum vbi audierat eum eſſe. Venerunt eius filij

obuiam ei, Pippinus ab occidente, & Lodeuuicus ab Oriente, vterque cum magna multitudine ad obſequium patris. Cumque appropinquarent ad Aurelianenſium ciuitatem, vbi erat Lotharius prope cum ſeductoribus ſuis impiis de quibus ſuperius mentio facta eſt, acquieſcere exhortationibus patris noluit, ſed quadam nocte elongauit ſe ab eo quaſi fugiendo. Tunc Imperator miſit legatos ſuos poſt eum Baradadum Epiſcopum Saxonicum & Gebehardum nobiliſſimum ducem & Bengarium ſapiẽtem propinquum ſuum: qui venientes ad eum, ſtatim iam dictus Epiſcopus præcepit ei ſub edicto omnipotentis Dei & ſanctorum eius, vt alienaret ſe à ſocietate impiorũ ſeductorum eius, vt licuiſſet fideles Imperatoris oſtendere, ſi voluntas Dei eſſet, vt diſcordia eorum permaneret an non. Poſt legationem Epiſcopi ſupradicti duces protulerũt quod eis imperatum fuerat. Quos ſtatim rogauit ad modicum tempus egredi foras, & ſtatim reuocauit deprecans eos vt ei conſilium darent de omnibus actibus ſuis. At illi inſtruxerũt eum vt veniret ad præſentiam patris cum cæteris ſeductoribus ſuis, promittẽtes pacem. Et ille cum illis promiſit venire. Inde

reuertentes legati venerunt ad principem nuntiantes ei quicquid gestum erat.
LV. Postquàm venit Lotharius vbi erat Imperator pater eius sedens in papilione suo, qui erat extẽsus valde in altum in campo magno vti cum exercitus omnis contemplabatur, & filij eius fideles steterunt iuxta eum. Tunc veniens Lotharius cecidit ad pedes patris, & post eum socer eius Hugo timidus. Tunc Mathfridus & cæteri omnes qui primi erãt in facinore illo, postquam surrexerunt de terra, confessi sunt se valde deliquisse. Post hæc Lotharius iurauit patri suo fidelitatem, & vt omnibus imperiis suis obedire debuisset, & vt iret in Italiam, & ibi maneret, & inde non exiret nisi permisione patris. Tunc iurauerunt & cæteri. Post hæc piissimus princeps indulgentiam dedit eis si hoc iuramentum conseruarent. Dimisit eos habere patrimonia & omnia quæ habebant, præter quod ipse manu propria tradidit eis. Diuiserũt se ibi, & Lotharius perrexit in Italiam cum consentaneis suis, & statim Mathfridus qui erat maximus incentor omniũm illorum malorũ, mortuus est & cæteri nonnulli. Hi vero qui remanserant, febre correpti sunt.
LVI. Imperator vero inde regrediens, ve-

nit ad palatium Theodonis, & ibi totam hiemem peregit. Post natalem Domini altero anno habuit cōuentum magnum populorum, & ibi Hebo turpissimus rusticus venit, quem alij Episcopi firmiter amouere non ausi sunt, timentes quod eorum proditor existere debuisset. Et ideo suaserunt ei vt sibi ostenderet ministerium sacerdotale minime posse habere. quòd ita fecit, & ideo sic plane dimissus est. Quod adhuc omnino emẽdare opus est, quia melius est iustum iudicium sanctorum patrum exercere in eo, quam falsam pietatem sub obtentu religionis demonstrare.

LVII. Ipso anno perrexit Imperator ad partes Lugdunensium, vbi obuiam ei venerunt filij sui Pippinus & Lodeuuicus qui natu iuniores erant. Ibi sedebat Imperator cum filiis suis quoadusque legati sui in Italiam venirent ad Lotharium. Inde reuersus est Imperator & venit ad Aquis sedem suã, & Pippinus reuersus est in Aquitaniã, Lodeuuicus perrexit ad partes Austriæ.

LVIII. Eodem anno in ipso itinere obiit Berengarius dux fidelis & sapiens, quem Imperator cum filiis suis luxit multo tempore. Iste est annus XXIII. regni Domini Lodeuuici piissimi Imperatoris, quẽ con-

ſeruare & protegere diu in hoc ſæculo feliciter commorantem, & poſt hæc diſcurrentia tempora perducere dignetur ad ſocietatem omnium ſanctorum eius, ille qui eſt Deus benedictus in ſæcula. Amen.

Quæ ſequuntur geſta ſunt apud Compendium palatium contra Chriſtianiſsimum Imperatorem Ludonicū, poſtquam regno ad tempus priuatus eſt. Acta ſunt autem ſtudio non imitandæ deiectionis eius ab Hebone auctore eiuſdem mali & cæteris Epiſcopis, vel errore annitētibus, vel timore conſentientibus. Non ſunt autem hæc vt ſalubris concilij decreta amplectēda, ſed vt exitialis commenti molimina reſpuenda.

OMNIBVS in Chriſtiana religione conſtitutis ſcire conuenit quale ſit miniſterium Epiſcoporum, qualiſque vigilantia atque ſollicitudo eis circa ſalutem cunctorum adhibenda ſit, quos conſtat eſſe vicarios Chriſti & clauigeros regni cælorum, quibus à Chriſto tanta collata eſt poteſtas vt quodcunque ligauerint ſuper terram, ſit ligatū & in cælō, & quodcunque ſoluerint ſuper terram, ſit ſolutum & in cælo: Et in quanto ſint ipſi periculo conſtituti ſi ouibus Chriſti pabulum vitæ

ministrare neglexerint, & errãtes adviam veritatis arguendo, obsecrando reducere pro viribus nõ studuerint, iuxta illud Propheticum, Si non annũtiaueris, inquit, iniquo iniquitatem suam, & ipse in impietate sua mortuus fuerit, sanguinem eius de manu tua requirã, & multa his similia ad magisterium pastorale pertinentia, quæ in diuinis sparsim cõtinentur. Quapropter eisdem pastoribus Christi summopere studendum est vt erga errata delinquentium moderationem discretissimam teneant, vt sint iuxta beati Gregorij doctrinam documentum bene agentibus per humilitatem, socij contra delinquẽtium vero vitia per zelum iustitiæ erecti, quatinus posthabito torpore aut segnitie vel humano fauore aut mundiali timore, sic exerceat ministerium suũ, vt & præsentibus salubriter consulant, & futuris sint exemplum salutis. Verum quia in agro Dei, qui est Ecclesia Christi, noxia quæque instinctu hostis antiqui pullulare non cessant, quæ necesse est vt adhibito surculo pastorali radicitus extirpentur, & propter maleuolos quosque qui bene acta aut intelligere nolũt, aut maleuola intentione potius intelligere, quam ipsam veritatem delectantur amplecti,

oportet eosdem pastores vt quandocunque de generali vtilitate vel publica coercitione quippiam in conuentibus suis decreuerint, id iuxta morem Ecclesiasticum scriptis committant, videlicet vt posteris omnem ambiguitatẽ & occasionem iuste detrahẽdi vel reprehendendi penitus amputent. Proinde notum esse necessarium duximus omnibus filiis sanctæ Dei Ecclesię, pręsentibus scilicet, & futuris, qualiter nos Episcopi super imperio domini & gloriosissimi Lotharij Imperatoris cõstituti anno Incarnationis Domini Iesu Christi octingentesimo tricesimo tertio, indictione XVII. anno siquidẽ eiusdem principis primo, in mẽse videlicet Octobri, apud Compendium palatium generaliter conuenimus, & memoratum principem humiliter audiuimus, & hoc quidem illi siue optimatibus illius, seu omni generalitati populi quę vndique illuc confluxerat, manifestare iuxta iniunctum nobis ministeriũ curauimus, qualis sit vigor & potestas siue ministerium sacerdotale, & quali meretur damnationis sententia qui monitis sacerdotalibus obedire noluerit. Deinde tam memorato principi quam cuncto eius populo denunciare studuimus, vt domino

deuotiſſime placere ſtuderēt, & in quibus eum offenderant placere non differrent. * Etuimanta quippe ſũt multa quę per negligentiã in hoc imperio contigerunt, quę ad ſcandalum Eccleſiæ & ruinam populi vel regni interitum manifeſtis indiciis pertinebant, quę neceſſe erat vt cito corrigerentur, & in futuro omnibus modis vitarentur. Inter cætera etiam commemoratum eſt à nobis & omnibus ad memoriam reductum, qualiter Deus regnum iſtud per adminiſtrationem bonæ memoriæ Karoli præſtantiſſimi Imperatoris & per prædeceſſorum ſuorum laborem pacificum & vnitum atque nobiliter dilatatũ fuerit, & domino Ludeuuico Imperatori a Deo ad regendũ ſub magna pace commiſſum, dominoque protegente ſub eadẽ pace, quandiu idem princeps Deo ſtuduit & paternis exemplis vti ac bonorum hominum conſiliis acquieſcere curauit, cõſeruatum mãſerit. Et quomodo in proceſſu temporis, ſicut omnibus manifeſtũ erat, per eius inprouidentiam vel negligentiam in tantam venerit ignominiam & vilitatẽ, vt non ſolum amicis in mœſticiam, ſed etiã inimicis venerit in deriſionem. Sed quia idem princeps miniſterium ſibi commiſſum negli-

genter tractauerit & multa quę Deo & hominibus displicebant & fecerit & facere compulerit vel fieri permiserit, & in multis nefandis consiliis Deum irritauerit & sanctam Ecclesiam scandalizauerit; & vt cętera quæ innumera sunt omittamus, nouissime omnem populum sibi subiectum ad generalem interitum contraxerit, & ab eo diuino iustoque iudicio subito imperialis sit subtracta potestas. Nos tamē memores præceptorū Dei, ministeriique nostri atq; beneficiorū eius, dignum duximus vt per licentiam memorati principis Lotharij legationem ad illum ex auctoritate sacri cōuentus mitteremus, quæ eum de suis reatibus admoneat, quatenus certum cōsilium suæ salutis caperet, vt quia potestate priuatus erat terrena iuxta diuinum consilium & Ecclesiasticam auctoritatem, ne secundam animam perderet elaborare in extremis positus totis viribus studeret. Quorū legatorum consiliis & saluberrimis admonitionibus libenter assensum præbuit, spacium poposcit, diemque constituit qua de salubribus eorum monitis certum eis respōsum redderet. Cū autem suprascriptus instaret dies, sacer idem conuentus vnanimiter ad eundem venerabilem virum per-

rexit, cumque diligenter de quibus Deum offenderat, & sanctam Ecclesiam scandalizauerat, ac populum sibi commissum perturbauerat, admonere, & cuncta illi ad memoriam reducere curauit. Ille vero eorum salutiferam admonitionem & dignam cõgruamque exaggerationem libenter amplectẽs, promisit se in omnibus illis acquieturum salutari consilio & subiturum remediale iudicium. Porro de tanta salubri admonitione hilaris ilico dilectum filium suum Lotharium Augustum sibi festinato affuturum supplicauit, vt ille ruptis quibuslibet morulis cum suis primatibus veniret, quatinus primum inter eos mutua reconciliatio secũdum Christianam doctrinam fieret, vt si quid in cordibus eorum næui aut discordiæ inerat, pura humilisque postulatio veniæ expiaret, ac deinde coram omni multitudine iudicium sacerdotale more pœnitentis susciperet, quod & non multo post factum est. Veniẽs igitur idem dominus Lodeuuicus in basilicam sanctæ Dei genitricis Mariæ, vbi Sanctorum corpora requiescũt, Medardi videlicet cõfessoris Christi atque pontificis, nec non Sebastiani præstãtissimi martyris, astantibus presbyteris, diaconibus, & nõ parua mul-

titudine clericorum, pręsente etiam pręfato domino Lothario filio eius eiusq; proceribus atque totius populi generalitate, quotquot videlicet intra sui septum eadem continere potuit Ecclesia, & prostratus in terram super cilicium ante sacrosanctum altare, confessus est coram omnibus ministerium sibi commissum satis indigne tractasse, & in eo multis modis Deũ offẽdisse, & Ecclesiam Christi scãdalizasse, populumque per suam negligentiam multifarie in perturbationem induxisse, & ideo ob tantorum reatuum expiationem publicam & Ecclesiasticam se expetere velle dixit pœnitentiam, quo miserante Domino per eorum ministerium & adiutorium percipere mereretur absolutionem tantorum criminum, quibus Deus ligãdi ac soluendi intulerat potestatem. Quem etiam idem Pontifices vtpote medici spiritales salubriter admonuerũt, asserentes ei quod puram & simplicem sequeretur vera remissio peccatorum, vt aperte confiteretur errata sua in quibus maxime se Deũ offendisse profitebatur, ne forte interius aliquid tegeret, aut in conspectu Dei quippiam dolose ageret, sicut iampridem in Compendio Palatio ab alio sacro conuentu cor-

reptus coram omni Ecclesia eum fecisse omnibus notum erat, ne sicut tunc, ita & nunc per simulationem & calliditatem duplici ad Deum corde accedendo ad iram potius quam ad veniam suorum peccatorum prouocaret: quoniam scriptura testãte, simulatores & callidi prouocant iram Dei. Verum post huiusmodi admonitionem professus est se in omnibus iis præcipue deliquisse, vnde à memoratis sacerdotibus fuerat familiariter siue verbis siue scriptis admonitus, vt digna increpatione correptus, super quibus cartulã summam reatuum suorum vnde illud specialiter redarguerent cõtinentem ei dederũt, quam ille in manibus gestabat. *Cap.* I. Videlicet sicut in eadem cartula plenius continetur, reatum sacrilegij incurrendo & homicidij, eo quod paternam ammonitionem & terribilem cõtestationem sub diuina inuocatione ante sacrum altare in præsentia sacerdotum & maxima populi multitudine sibi factam secundum suam promissionem non conseruauerit, eo quod fratribus & propinquis violentiam intulerit, & nepotem suum quem ipse liberare potuerat interficere permiserit, & quod immemor voti sui signum sanctæ religionis propter

vindictam suæ indignationis fieri postea iusserit.

II. Quod auctor scandali & perturbator pacis ac violator sacramentorum existendo, pactum quod propter pacem & vnanimitatem imperij Ecclesiæque tranquilitatem communi consilio & consensu cunctorum fidelium suorum fuerat, inter filios suos factum & per sacramentum confirmatũ super illicita potestate corruperit, & in eo quod fideles suos in contrarietatem eiusdem primi pacti & iuramenti aliud sacramentum iurare compulerit, in periurij reatum prȩstatorum violatione sacramentorum inciderit; & quantum hoc Deo displicuerit, liquido claret, quia postea nec ipse nec populus sibi subiectus pacem habere meruit, sed omnes in perturbationem pœnam peccati sustinendo iusto Dei iudicio postea inducti sunt.

III. Quia contra Christianam religionem & contra votum suũ sine vlla vtilitate publica aut certa necessitate prauorum consilio delusus in diebus quadragesimæ expeditionem generalem fieri iussit, & in extremis imperij sui finibus in cœna Domini quando Paschalia sacramenta ab omnibus Christianis rite sunt celebranda, placitum

tum generale se habiturum constituit. in qua expeditione quantum in ipso fuit, & populum in magnam murmurationẽ protraxit, & sacerdotes Domini à suis officiis contra fas amouit, & pauperibus grauissimam oppressionem irrogauit.

IIII. Quod nonnullis ex suis fidelibus qui pro eius suorumque filiorum fidelitate & saluatione regníque nutantis recuperatione humiliter eum adierant & de insidiis inimicorum sibi præparatis certum reddiderant, violentiam intulerit, & quod contra omnem legem diuinam videlicet & humanam eos & rebus propriis priuauerit & in exilio tradi iusserit, atque absentes morti adiudicari fecerit, & iudicantes proculdubio ad falsum iudicium induxerit, & sacerdotibus Domini ac monachis contra diuinam & canonicam auctoritatem præiudiciũ irrogauit & absentes damnauit, & in hoc reatum homicidij incurrendo diuinarum seu humanarum legum violator extitisset.

V. De diuersis sacramentis sibique contrariis atque perniciosis à filiis siue à populo eo præcipiente & compellente irrationabiliter sæpe factis, pro quibus non modicam in populo sibi commisso peccati ma-

culam induxit, reatum periurij nihilominus incurrisse, quoniam hæc proculdubio in auctorem per quem fieri cōpulsa sunt, iure retorquentur. Sed in mulierum purgatione, in iniustis iudiciis, in falsis testimoniis atque periuriis quæ eo permittente coram se perpetrata sunt, quantum Deū offenderit ipse nouit.

VI. De diuersis expeditionibus quas in regno sibi commisso non solum inutiliter, sed etiam noxie sine cōsilio & vtilitate fecit, in quibus nimirum multa & innumerabilia sunt in populo Christiano flagitia perpetrata in homicidiis & periuriis, in sacrilegiis, in adulteriis, in rapinis, in incēdiis siue in Ecclesiis Dei siue in aliis diuersis locis factis, in direptionibus & oppressionibus pauperum miserabili & pene apud Christianos inaudito patratu: quæ omnia ad auctorem, sicut præmissum est, reflectūtur.

VII. In diuisionibus imperij ab eo contra communem pacem & totius imperij salutem ad libitum suum temere factis, & in sacramēto etiam quod iurare compulit omnem populum, vt contra filios suos sicut contra inimicos suos agerēt, cum ipse eos paterna auctoritate consultúque fidelium suorum pacificare potuisset.

VIII. Quod non ſuffecerint ei tot mala & flagitia per ſuam negligentiam & improuidentiam in regno ſibi commiſſo perpetrata, quæ enumerari non poſſent, pro quibus & regni periclitatio & regis dehoneſtatio euidenter prouenerat: Sed inſuper ad cumulum miſeriarum nouiſſime omnem populum ſuæ poteſtatis ad communem interitũ traxerit, cum debuiſſet eſſe eidẽ populo dux ſalutis & pacis, cũ diuina pietas inaudito & inuiſibili modo ac noſtris ſeculis prędicãdo populo ſuo miſereri decreuiſſet.

Igitur pro his vel in his omnibus quæ ſupra memorata ſunt, reum ſe coram Deo & coram ſacerdotibus vel omni populo cum lachrymis confeſſus, & in cunctis ſe deliquiſſe proteſtatus eſt, & pœnitẽtiam publicam expetiit, quatinus Eccleſiæ quam peccando ſcandalizauerat, pœnitendo ſatisfaceret, & ſicut fuerat ſcandalum multa negligendo, ita nimirum ſe velle profeſſus eſt eſſe exemplum dignã pœnitentiam ſubeundo. Poſt hanc vero confeſſionem cartulam ſuorum reatuum & confeſſionis ob futuram memoriam ſacerdotibus tradidit, quam ipſi ſuper altare poſuerunt, ac deinde cingulum militię depoſuit & ſuper altare collocauit, & habitu ſe-

culi se exuens habitum pœnitentis per impositionem manuum Episcoporum suscepit, vt post tantam talémque pœnitentiam nemo vltra ad militiam secularem redeat. His itaque gestis placuit vt vnusquisque Episcoporũ qualiter hæc res acta fuerit, in propriis cartulis insereret, eâque sua scriptione roboraret, & roborata memorato principi Lothario ob memoriam huius facti offerret. Ad extremum omnibus nobis qui interfuimus, visum est omniũ cartularum immo tanti negotij summam in vnum breuiter strictimque congerere, & cõgesta propriis manuum nostrarum subscriptionibus roborare, sicut sequentia factum esse demonstrant.

* * *

In nomine Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi Ludouuicus diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & cuncto catholico populo præsenti scilicet & futuro gentium ac nationi quæ sub imperio ac regimine nostro constitutæ sunt. Notum fieri volumus omnium vestrũ solertiæ, quod inter dilectos filios nostros, Pipinum, Ludouuicũ, Karolum, regni nobis à Deo commissi talem diuisionem fa-

cere decreuimus, vt post nostrum ab hac mortalitate decessum vnusquisque illorū scire valeat, si eos diuina pietas nobis superstites esse voluerit, quæ portio sibi ad tenendum adque gubernandum à nobis adsignata sit. Quam diuisionem eo modo describere ac designare volumus, vt singuli iuxta ordinationem nostram & fines regni sui qui in alienigenas extendūtur, cum Dei adiutorio defendere studeant, & pacem ac fraternam caritatem inter se custodire valeant. Cuius diuisionis modum atque ordinationem talem nobis facere placuit.

I. Hæc autem tali ordinatione disposuimus, vt si post nostrum de hac luce dicessum aliquis eorum, priusquam fratres sui, diem obierit, & talem filium reliquerit quem populus ipsius eligere velit vt patri suo succedat in regni hereditate, volumus vt hoc consentiant patrui ipsius pueri & regnare permittant filium fratris sui in eo regno quod pater eius frater eorum habuit. Quod si talem filium non habuerit, tunc volumus vt illa pars regni quam idem habebat, diuidatur æqualiter inter illos fratres qui superstites remanserunt.

II. Placuit etiam inter prædictos filios sta-

tucre atque præcipere propter pacem & cōcordiam quam inter eos perpetuo permanere desideramus, vt nullus eorum fratris sui terminos vel regni limites inuadere præsumat, neque fraudulenter ingredi ad conturbandum regnum eius vel marcas minuendas, sed potius adiuuet vnusquisque illorum fratrem suum, prout temporis oportunitas permiserit, & auxilium ei ferat contra inimicos eius iuxta ratione & possibilitatem.

III. Nec aliquis vllum hominum fratris sui pro quibuslibet causis vel culpis ad se confugientem suscipiat ad intercessionem pro eo faciendam, quia volumus vt quilibet homo peccans & intercessione indigens intra regnum Domini sui vel ad loca sancta, vel ad honoratos homines confugiat, & inde iustam intercessionem mereatur.

IIII. Similiter præcipimus vt quemlibet illum qui dominum suum contra voluntatem eius dimiserit, & de vno regno in aliud profectus fuerit, neque ipse Rex suscipiat, neque hominibus suis consentiat vt talem hominē recipiant vel iniuste retinere præsumant: nec solum de illis, sed etiam de seruis fugitiuis statuimus obseruandum, vt

nulla diſcordiæ relinquatur occaſio. Sed & hoc pręcipimus, vt nullus ex his tribus fratribus nobis in corpore conſiſtentibus vel noſtrum vel cuiuſlibet alterius hominem ſacramentum fidelitatis ſibi promittere faciat, & per hoc eum vel à nobis vel ab altero Domino ſuo per huiuſmodi ſacramentum auertat & ad ſe adtrahat.

v. Quin etiam præcipiendum nobis videtur, vt poſt noſtrum ex hac mortalitate diſceſſum homines vniuſcuiuſque eorum accipiant beneficia, vnuſquiſque in regno Domini ſui & non alterius, ne quando per hoc, ſi aliter fuerit, ſcãdalum aliquod poſſit accidere. Hæreditatem autem ſuam habeat vnuſquiſque hominum illorum abſque contradictione in quocunque regno hoc eum legitime habere cognouerit.

vi. Et vnuſquiſque liber homo poſt mortem Domini ſui licentiam habeat ſe commendandi inter hæc tria regna ad quemcunque voluerit, ſimiliter & ille qui nondum alicui commendatus eſt.

vii. De traditionibus autem atque venditionibus'quę inter partes fieri ſolẽt, præcipimus vt nullus ex his tribus fratribus ſuſcipiat de regno alterius à quolibet homine traditionem vel venditionem rei im-

mobilis, hoc est terrarum, vinearum atque syluarum, seruorumque qui iã casati sunt, siue cæterarum rerum quæ hæreditatis nomine censentur, excepto auro, argento & gemmis, armis ac vestibus, nec non & mãcipiis non casatis & iis speciebus quæ proprie ad negotiatores pertinere noscuntur. Cæteris verò illis hominibus hoc minime interdicendum iudicamus.

VIII. Si autem fœminę, sicut fieri solet, inter partes & regna legitime fuerint ad coniugium postulatæ, nõ denegẽtur iustè poscentibus, sed liceat eas vicissim dare & accipere, & adfinitatibus populos inter se sociare: ipsæ vero fœminæ potestatẽ habeãt rerũ suarum in regno vnde exierint, quãquam in alio propter mariti societatem habitare debeant.

IX. De obsidibus autem qui propter credentias dati sunt & à nobis per diuersa loca ad custodiendum destinati sunt, volumus vt ille rex in cuius regno sunt, absque voluntate fratris sui de cuius regno sublati sunt, ad patriam eos redire permittat: sed potius in futuro in suscipiendis obsedibus alter alteri mutuum ferat auxilium, si frater fratrẽ hoc facere rationabiliter postulauerit. Idem iubemus & de iis qui ob sua

facinora in exilium missi vel mittẽdi sunt.
x. Si causa vel intentio & controuersia talis inter partes propter terminos aut confinia regnorum orta fuerit, quæ hominum testimonio declarari vel definiri non possit, tunc volumus vt ad declarationem rei dubiæ vexillo crucis, Dei voluntas & rerum veritas inquiratur, ne vnquam pro tali causa cuiuslibet generis pugna vel campus ad exterminationem iudicetur. Si vero quislibet homo de vno regno hominẽ de altero regno de infidelitate contra fratrem domini sui apud dominum suum accusauerit, mittat eum dominus eius ad fratrem suum, vt ibi comprobet quod de homine illius dixit.
xi. Super omnia autem iubemus atque præcipimus, vt ipsi tres fratres curam & defensionem Ecclesiæ sancti Petri simul suscipiant, sicut quondam à proauo nostro Karolo & auo nostro Pipino & beatæ memoriæ genitore nostro Karolo Imperatore, & à nobis postea suscepta est, vt etiam cum Dei adiutorio ab hostibus defendere nitantur, & iustitiam suam, quantum ad ipsos pertinet & ratio postulauerit, habere faciant. Similiter de cæteris Eccle-

ſiis quæ ſub illorum fuerint poteſtate, præcipimus vt iuſtitiam ſuam & honorem habeant, & paſtores atque rectores venerabilium locorum habeant poteſtatem rerum quę ad ipſa pia loca pertinent, in quocunque de his tribus fratribus illarum Eccleſiarum poſſeſſiones fuerint.

XII. Quod ſi de his ſtatutis atque conſentiis aliquid caſu quolibet vel ignorantia, quod non optamus, inrutum fuerit, præcipimus vt quam citiſſime ſecundum iuſtitiam emendare ſtudeant, ne quando propter dilationem maius damnum poſſit adcreſcere.

XIII. Hæc autem omnia ita diſpoſuimus atque eo ordine adfirmare decreuimus, vt quamdiu diuinæ maieſtati placuerit hanc corporalem nos agere vitam, poteſtas noſtra ſit ſuper à Deo conſeruatum regnum atque imperium iſtud, ſicut hactenus fuit, in regimine atque ordinatione & omni dominatione regali atque imperiali, & vt obedientes habeamus prædictos filios noſtros atque Deo amabilem populum noſtrum cũ omni ſubiectione quæ patri à filiis & Imperatori ac regi à ſuis populis exhibetur. Et ſi aliquis ex his tribus filiis no-

ſtris per maiorem obedientiam ac bonam voluntatem imprimis Deo omnipotenti ac poſtea nobis placere cupiens, morum probitate promeruerit vt ei maiorem honorem ac poteſtatem conferre delectet, & hoc volumus vt in noſtra maneat poteſtate, vt illi de portione fratris ſui qui nō placere curauerit, & regnum & honorem ac poteſtatem augeamus, & illum talem efficiamus, qualiter ille propriis meritis dignus oſtenderit.

XIIII. Hoc poſtremo ſtatuendum nobis videtur, vt quicquid adhuc de rebus & cōuentionibus quæ ad profectum & vtilitatem eorum pertineant, his noſtris decretis atque præceptis addiderimus, volumus ſic à prædictis dilectis filiis noſtris obſeruetur atque cuſtodiatur, ſicut ea quæ in his iam ſtatuta & deſcripta ſunt, cuſtodire & conſeruare præcipimus.

Ad Aquitaniam totam inter Ligerim & Sequanā & vltra Sequanā pagis XXVIII. id eſt Catalonis, Meltianum, Ambienſis & Pontium vſque in mare.

Ad Baiuuariam totam Toringiam, Ribuarias, Atoarias, Saxoniæ, Friſiæ, Ardenna, Asbania, Bragmento, Franderes, Men-

piſcon, Medenenti, Amau, Auſterban, Aderten. Teruunenſis. Bolenſ. Quentouico, Camalecenſis, Virdomadenſis.

Ad Alamaniam totam Burgũdiam, excepto quod Pipino datũ eſt. Totam Prouinciam & totam Gotiam, & de iſta media Francia VVarenſis, Vngenſis, Caſtrenſis, Potiano. Remegenſis, Laudunenſis, Moſellis, Treueris. * *

Hic vetuſtiſsima membrana deficit.

VITA
HLVDOVVICI PII IMPERATORIS KAROLI MAGNI F.

Incerto auctore, sed tamen coætaneo.

QVVM gesta priscorum bona, malave, maxime principum ad memoriam reducuntur, gemina in eis vtilitas legentibus cõfertur. Alia enim eorum vtilitati & ædificationi prosunt, alia cautelæ. Quia enim primi in sublimi veluti specula consistunt, & ideo latere nequeũt: eo fama eorum latius propagatur, quo & diffusius cernitur; & tanto quique illorum bono plurimi alliciuntur, quanto præeminentiores se imitari gloriantur. Hæc ita se habere maiorum produnt monumenta: qui relatione sua posteritatem instruere studuerunt, quisque principum quo calle mortalium iter triuerit. Quorum nos studium imitantes, nolumus esse vel præsen-

tibus inofficiosi, vel futuris inuidi, sed actus vitamque Deo amabilis atque orthodoxi Imperatoris Ludouici, stilo licet minus docto, cōtradimus. Fateor enim, & absque fuco adulationis dico, quia succūbit cuiusque, non dico meum quod perexiguum est, sed magnorum ingenium, materiæ tantæ. Etenim auctoritate diuina discimus, sanctam sapientiam docere sobrietatem, sapientiam & iustitiam & virtutem, quibus nihil est dulcius in vita hominibus, quarum ille ita comitatui indiuise adhæsit, vt nescires potius, quam in eo admirari deberes. Quid enim eius sobrietate sobrius? quæ alio nomine frugalitas siue temperantia nominatur. Ita enim ea vsus est, vt illud vetustissimum prouerbium, & ad cælum vsque celebratum, ei fuerit familiarissimum, quo dicitur: Ne quid nimis. Sapiētia vero delectabatur ea, quam scripturæ auctoritate didicerat dicente: ecce timor Domini, ipsa est sapientia. Iustitiam porro quanto coluerit affectu, testes sunt, qui eius nouere studium quo flagrabat, vt quisque hominum ordo, ordini suo iusta persolueret, & Dominū super omnia, proximū vero tāquā se diligeret. Iā vero virtus adeo ei coaluerat, vt tot ac tantis pulsatus

malis, lacessitus tam priuatis, quã externis iniuriis, nullo tamen, Deo custode, pectus eius inuincibile potuit iniuriarum pondere frangi. Vni tantummodo ab æmulis ascribebatur culpę subcubuisse, eo quod nimis clemens esset. Nos autem cum Apostolo dicamus talibus: Dimitte illi hãc iniuriam. Sed hæc vtrum vera sint nec ne, perlegens quisque scire poterit. Porro quæ scripsi vsque ad tempora Imperij, Adhdemari nobilissimi & deuotissimi monachi relatione didici, qui ei coæuus & cõnutritus est. Posteriora autem, quia ego interfui rebus palatinis, quæ vidi & comperire potui, stilo contradidi.

Famosissimus regum, nullíque suo tempore postponendus Carolus, quum post obitum paternum, fratrisque Carlomanni infaustum occubitum, populi regnique Francorum suscepisset vnicum gubernaculum: inuincibile sibi arbitratus est affore salutis prosperitatisque suffragium, si Ecclesiæ paci concordiæque adminiculans, pacificos quidem sub vnione fraterna arctius vinciret, rebelles autem ęqua seueritate percelleret, nec non & oppressis à paganis opem ferret: sed & ipsos Christiani nominis inimicos, ad agnitionem con-

fessionemque veritatis quoquo modo perduceret. His igitur conatibus regni sui auspicia dedicans, & Christo tuenda & corroboranda committens, postquã res Fràciæ, prout libuit & vtile iudicauit, Deo annuente, composuit, ad Aquitaniam transiit, recidua bella meditantem, & Hunoldo quodam tyranno auctore, iam iamque in arma ruentem, bello aggressus est. Eius ergo terrore coactus est idem Hunoldus & Aquitaniam linquere, & fugæ subsidio, vitam delitescendo atque oberrando seruare. His peractis, & rebus tam publicis, quã priuatis pro oportunitate dispositis, reliquit Hildegardam nobilissimam piissimãque reginam in villa regia, cuius vocabulum est Cassinogilus, gemina grauidam prole, & transiit Garonnam fluuium Aquitanorum & Vasconum conterminum: quam regionem iamdudum in deditionẽ susceperat, Lupo principe se & sua eius nutui dedente. Ibidem etiam quæ oportunitas vtilitasque dictauit, explicitis statuit Pyrenæi montis superata difficultate ad Hyspaniam pergere, laborantique Ecclesiæ sub Sarracenorum acerbissimo iugo, Christo fautore suffragari. Qui mons cum altitudine cælum pene contingat, asperi-

tate

tate cautium horreat, opacitate syluarum tenebrescat, angustia viæ vel potius semitæ commeatum non modo tanto exercitui, sed paucis admodum pene intercludat Christo tamen fauente prospero est emensus itinere. Neque enim regis animus Deo nobilitate generosissimus, vel impar Pompeio, vel segnior esse curabat Hānibale, qui cum magna sui suorumque fatigatione, & perditione, iniquitatē eius loci olim euincere curarunt. Sed hanc facilitatem transitus, si dici fas est, fœdauit infidus, incertusque fortunæ ac vertibilis successus. Dum enim, quæ agi potuerunt in Hispania, peracta essent, & prospero itinere reditum esset, infortunio obuiante, extremi quidam in eodem monte regij cæsi sunt agminis: Quorum quia vulgata sunt nomina, dicere supersedi. Rediens ergo rex, reperit coniugem Hildegardam binam edidisse prolem masculam. Quorum vnus immatura morte præreptus, ante pene mori, quam sub luce viuere cœpit. Alter prospero euētu, materno fusus vtero, infantilibus nutriebatur impendiis. Nati sunt autē anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi septingentesimo septuagesimo octauo. DCCLXXVIII.
Sed eū qui viuidam promittebat qualita-

tem, quum per baptiſmatis ſacramentum
renaſci contigiſſet, Ludouicum vocitari
patri placuit: eique regnum, quod ſibi na-
ſcendo dicauerat, cõtradidit. Sciens por-
ro Rex ſapientiſſimus atque perſpicaciſſi-
mus Carolus, regnum eſſe veluti corpus
quoddam, & nunc iſto, nunc illo incom-
modo iactari, niſi conſilio & fortitudine,
velut quibuſdam modicis, ſanitas accepta
tuetur: Epiſcopos quidem modo, quo de-
cuit, ſibi deuinxit, ordinauit autem per to-
tam Aquitaniam Comites Abbatéſque,
nec non alios plurimos, quos vaſſos vulgo
vocant, ex gente Francorum; quorũ pru-
dẽtiæ & fortitudini, nulla calliditate, nulla
vi obuiare fuerit tutum: eiſque commiſit
curam regni, prout vtile iudicauit, finium
tutamen, villarumque regiarum ruralem
prouiſionem; & Bituricæ ciuitati primo
Humbertum, paulo poſt Sturbium præ-
fecit comitem; porro Pictauis Albonem,
Petragoricis autem VVidbodum, ſed &
Aruernis Iterium, nec non VVallagię Bul-
lum, ſed & Tholoſæ Chorſonem, Burde-
galis Siguinum, Albigenſibus vero Amio-
DCCLXX- nem, porro Lemouicis Rohtgarium. Qui-
IX. II. bus rite peractis, Ligerim cũ reliquis trã-
meauit copiis: & Lutetias, quæ alio nomi-

ne Parisius vocantur, sese recepit. Post nõ multum sane tempus incidit ei desideriũ, dominam quõdam orbis videre Romam, principísque Apostolorum atque doctoris gentium adire limina, seque suamque prolem eis commendare: vt talibus nitens suffragatoribus, quibus cæli terræque potestas attributa est, ipse quoque subiectis consulere, perduellionúmque, si emersissent, proteruiam proterere posset, ratus etiam non mediocre sibi subsidium cõferri, si à vicario eorum, cum benedictione sacerdotali, tam ipse, quàm & filij eius, regalia sumerent insignia. Quæ res Deo prosperante, pro voto cessit. Ibidémque Ludouicus eius filius, cunarum adhuc vtens gestatorio, benedictione regnaturo congrua, & regali insignitus est diademate, per manus venerãdi Adriani antistitis. Peractis igitur omnibus quæ Romæ agenda visa sunt, Rex Carolus cum filiis, & exercitu pacifice Frãciam repetiit: filiumque suum Ludouicum regem regnaturum in Aquitaniam misit, præponens illi baiulum Arnoldum, aliósque ministros ordinabiliter, decentérque constituens tutelæ puerili congruos. Qui vsque Aurelianam ciuitatem cunali est euectus gestamine, sed ibi

DCCLXXX.

DCCLXXXI.

DCCLXXXII. congruentibus eius ætati armis accinctus, equo impositus, & in Aquitaniam est, DEO
DCCLXXXIII. VI. annuente, transpositus. Vbi dum non multis moratur annis, id est, quatuor, gloriosus
DCCLXXXIIII. Rex Carolus assiduos durósque Saxonibus inferebat referebátque conflictus: In-
DCCLXXXV. VIII. ter quos cauens, ne aut Aquitanorum populus propter eius longum abscessum insolesceret, aut filius in tenerioribus annis peregrinorum aliquid disceret morũ, quibus difficulter expeditur ætas semel imbuta, misit & accersiuit filium iam bene equitantem, cum omni populo militari, relictis tantum Marchionibus: qui fines regni tuentes, omnes si forte ingruerẽt, hostium
DCCLXXXVI. VIIII arcerẽt incursus. Cui filius Ludouicus pro sapere & posse, obedienter parens, occurrit ad Patrisbrunam, habitu Vasconum cũ coëuis sibi pueris indutus, amiculo scilicet rotundo, manicis camisiæ diffusis, cruralibus distentis, calcaribus caligulis insertis, missile manu ferens: hæc enim delectatio voluntásque ordinauerat paterna. Mansit ergo cum patre inde vsque ad Herisburg cum eo vadens, vsque quo sol ab alto declinans axe, ardorem æstiuum autumnali condescensione temperaret. Cuius extremo tempore licentia à patre accepta, hic-

matum in Aquitaniam rediit. Ea tempe- DCCLXX-
ſtate Chorſo dux Tholoſanus, dolo cuiuſ- XVII.
dam Vaſconis Adelerici nomine, circum- X.
uentus eſt, & ſacramentorum vinculis ob-
ſtrictus; ſicque demum ab eo abſolutus.
Sed huius næui vlciſcendi gratia, Rex Lu-
douicus & proceres, quorum conſilio reſ-
publica Aquitanici regni adminiſtraba-
tur, conuentum generalem conſtituerunt
in loco Septimaniæ, cuius vocabulum eſt
mors Gothorum. Accitus autem idem
Vaſco, conſcius facti ſui venire diſtulit,
donec obſidum interpoſitione fretus, tan-
dem occurrit. Sed eorundem obſidum pe-
riculo nihil paſſus, inſuper muneribus do-
natus, noſtros reddidit, ſuos recepit, & ita
receſſit. Æſtate vero ſubſequente iuſſu pa- DCCLXX-
tris, Ludouicus Rex VVormaciam ſimpli- XVIII.
citer, non expeditionaliter venit: & cum XI.
eo in hibernis perſtitit. Vbi iam dictus A-
delericus ante reges dicere cauſam iuſſus,
atque auditus, purgare obiecta volens, ſed
non valens, proſcriptus, atque inreuoca-
bili eſt exilio deportatus. Submoto Chor-
ſone porro à Ducatu Toloſano, ob cuius DCCLXX-
incuriam tantum dedecus regi & Francis XIX.
acciderat, VVilihelmus pro eo ſubrogatus XII.
eſt. Qui Vaſconum nationem, vt ſunt na-

tura leues, propter euentum supra dictum valde elatos, & propter multationem Adelrici nimis repperit efferatos, quos tamē tam actu quā viribus breui subegit, illique
DCCXC. pacem imposuit nationi. Rex verò Ludo-
XII. uicus eodem anno Tolosæ placitum generale habuit, ibique consistenti, Abotaueus Sarracenorum dux, cum reliquis regno Aquitanico conlimitātibus, ad eum nuntios misit, pacem petens & dona regia mittens. Quibus secundum voluntatem regis acceptis nuntij ad propria sunt reuersi. Interea anno hunc sequente, patri regi Rex
DCCXCI. Ludouicus Ingelheim occurrit, inde Ra-
XIIII. uesburg cum eo abiit, ibique ense, iam appellens adolescentiæ tempora, accinctus est, ac deinde patrē in Auares exercitū ducentē vsque ad Cuneburg comitatus, iussus est reuerti, & vsque ad reuersionem paternam, cum Fastrada manere regina. Itaque cum ea hiemem exegit imminentem, patre in expeditione cæpta permanēte. At vero ipso ab expeditione Auarica remeāte, accepit ab eo mādatum in Aquitaniam redire, & fratri Pippino suppetias, cū quantis posset copiis, in Italiam pergere. Cui obediens, Aquitaniam autumni tempore rediit, omnibusque quæ ad tutamen

regni pertinent, ordinatis, per montis Cinisij asperos & flexuosos anfractus, in Italiam transuehitur, atque natalem Domini Rauennæ celebrans ad fratrem venit. Cui coniunctus, iunctis viribus Beneuētanam DCCXCIII
prouinciam ingrediuntur, cuncta obuia XVI
populantur, castro vno potiuntur. Hieme autem transacta, vna ad patrem prospere regrediuntur, vno tamen audito offuscante eorum plurimam alacritatem, eo quod compererunt, fratrem suum naturalem Pipinum, contra communem patrem rebellionem meditatum, pluresque nobilium huius sceleris conscios atque irretitos & pessundandos. Concite ergo per gentes ad patrem in Baioaria agentem, venerunt in locum cui est vocabulum Saltz, & ab eo gratissime sunt recepti. Quicquid autem superfuit æstatis, autumni & hiemis, cum patre rege Rex Ludouicus exegit. DCCX-
Magnopere enim curabat Rex pater, ne CIIII.
regem filium aut nutrimenta honesta laterent, XVII.
aut externa inhærescentia in aliquo dehonestarent. Qui quum primo vere à DCCXCV
patre dimitteretur, interrogatus est ab eo, XVIII.
cur Rex quum esset, tantæ tenuitatis esset in re familiari, vt nec benedictionem quidem, nisi ex postulato sibi offerre posset, di-

dicitque ab illo, quia priuatis studens quisque primorum, negligens autem publicorum peruersa vice, dum publica vertuntur in priuata, nomine tenus Dominus factus sit omnium pene indigus. Volens autem huic obuiare necessitati, sed cauens ne filij dilectio apud optimates aliquam pateretur iacturam, si illis aliquid per prudentiam demeret, quod per inscientiam cõtulerat, misit illi missos suos, VVillebertũ scilicet, Rotomagensis postea vrbis Archiepiscopum, & Richardũ Comitẽ, villarũ suarum prouisorem, pręcipiẽs, vt villę quæ eatenus vsui seruierãt regio, obsequio restituerentur publico, quod & factum est. Quibus
DCCXCVI receptis, Rex & prudentiæ suæ monstrauit cõtinuo documentũ, & misericordiæ, quę illi genuina probatur, patefecit affectum. Nam ordinauit, qualiter in quatuor locis hiberna transigeret, vt tribus annis exactis, quarto demum anno hiematurum se quisque susciperet locus, Theotuadum scilicet palatium, Cassinogilum, Andiacum, & Eurogilum. Quæ loca, quando quartum redibatur ad annum, sufficientem regio seruitio exhibebant expensam. Quibus prudentissime ordinatis, inhibuit a plebeis vlterius annonas militares, quas vulgo Fo-

derum vocant, dari. & licet hoc viri militares ægre tulerint, tamen ille vir misericordiæ, considerans & præbētium penuriam, & exigentium crudelitatem, simul & vtrorumque perditionem, satius iudicauit de suo subministrare suis, quam sic permittēdo copiam rei frumentariæ, suos irretiri periculis. Quo tempore Albigenses tributo, quo in dando vino & annona grauabātur, sua liberalitate releuauit. Habebat autem tunc temporis Meginarium secum, missum sibi à patre, virum sapientem & strenuum, gnarumque vtilitatis & honestatis regiæ. Intantum autem regi patri hęc placuisse dicuntur, vt hac imitatione stipēdiariam in Francia interdiceret annonam militarem dari, & alia plurima corrigi iuberet, congratulans felicibus filij profectibus. Sequente porro tempore Tolosam venit Rex, & conuentum generalem ibidē habuit. Adefonsi Callætiarum principis missos, quos pro amicitia firmanda miserat cum donis, suscepit, & pacifice remisit. Necnon & Bahaluc Sarracenorum ducis, qui locis montuosis Aquitaniæ proximis principabatur, missos pacem petentes, & dona ferentes suscepit, & remisit. Quo tēpore verens, ne corporis natiuo superatus

calore, in multimodos luxuriæ raperetur anfractus, cum consilio suorum, Harmengardam, futuram reginam, claris ortam natalibus, vtpote filiam Nigrammi Comitis, sibi sociauit. Ordinauit autē illo tēpore in finibus Aquitanorum, circūquaque firmissimam tutelam. Nam ciuitatē Ausonā, castrum Gardonam, Castaberram, & reliqua oppida olim deserta, muniuit, habitari fecit, & Burrello Comiti cum congruis auxiliis tuenda commisit. Hieme transacta misit ad illum pater Rex; vt ad se contra Saxones eūtem, cum populo, quo posset, veniret. Qui ire non differens ad eum Aquisgranū venit: & cum ipso ad Fremeisheim, vbi placitum generale habuit, super ripam Reni perrexit. In Saxonia cum patre vsque ad missam sancti Martini perdurauit. Inde à Saxonia cum patre exiit, & in Aquitaniam, magna hiemis exacta parte, concessit: succedente vero æstate, Rex Carolus ad eum misit, mandans vt secum in Italiam proficisceretur; sed mutato consilio iussus est domi manere. Rege autem Romam pergente, ibidémque infulas imperatorias suscipiēte, Rex Ludouicus Tolosam abiit iterum, atque inde in Hyspaniā contendit. Cui Barcinonæ appropinquā-

ti, Zaddo dux eiusdem ciuitatis, iamque subiectus occurrit, nec tamen ciuitatem dedidit. Quam transgrediens rex, & Hilerdæ superueniens, subegit illam, atque subuertit. Qua diruta & cæteris municipiis vastatis ac incensis, ad Oscam vsque processit. Cuius agros segetibus plenos manus militaris secuit, vastauit, incendit, & quæcunque extra ciuitatem sunt reperta, incendio depascente sunt consumpta. Quibus expletis imminente iam hieme, ad propria rediit. Redeunte porro tempore æstiuo, imperator gloriosissimus Carolus Saxoniam petiit, mandans filio vt & ipse, tamquam in eadem terra hiematurus, se subsequeretur. Quod ipse agere festinans, ad Nusciam venit, Renum ibidem transiit. Patri concurrere accelerabat; sed antequã ad eum veniret, nuntio obuiauit paterno in loco, cuius vocabulum est Ostfalaa, cum mandatis ne plus in ambulando fatigaretur, quin potius loco sibi opportuno castra metaretur, & se redeuntem ibidem operiretur. Tota enim gente subacta Saxonum, victor Carolus Imperator iam redibat. Cui cum filius occurrisset, multo cum amplexatu deosculans, plurima illum gratiarum actione & laude extulit, vtilitatémque ob-

ſequelæ illius, ſæpe iterando felicem ſe tali filio prædicauit. Finito tandem diutino atque cruentiſſimo Saxonico bello, quod vt ferunt, triginta trium annorum tempus occupauit, Ludouuicus Rex à patre dimiſſus, in regnũ proprium ad hiberna ſeſe cum ſuis collegit. Hieme porro

DCCCI. XXIIII. DCCCII. XXV.

tranſacta, Carolus Imperator, tempus oportunum nactus, vtpote ab externis quieſcens bellis, cœpit circumire loca ſui regni mari cõtigua. Quod dum Ludouuicus rex comperiſſet, Rothomagum miſſo legato Hademaro, petiit eum in Aquitaniam diuertere, & regnum quod ſibi dederat, inuiſere, & ad locum qui Caſſinogilus vocatur, venire. Cuius petitionem pater honorabiliter ſuſcepit, & filio gratias egit, petita tamen negauit, & vt ſibi Turonis occurreret, mandauit. Quo filius veniẽs gratulabunde nimis ab eo ſuſceptus; & in Frãciam redeuntem Vernum vſque proſecutus eſt. A quo digrediens in Aquitaniam regreſſus eſt. Æſtate hanc ſequente Zaddo dux Barcinonenſis ſuaſus eſt à quodam ſibi, vt putabat, amico, Narbonam vſque procedere. Qui comprehẽſus, Ludouuico regi eſt adductus: & patri Carolo itidem perductus. Ipſo tempore Ludouuicus Rex

coacto populo regni sui Tolosę, de his quæ agenda videbantur tractans deliberabat. Burgundione namque mortuo, comitatus eius Fedentiacus Liutardo est attributus. Quam rem Vascones moleste ferentes, in tantam erupere petulantiam, vt etiã homines illius alios ferro perimerent, alios igni comburerent. Quo vocati dum primum venire detrectarent, quoquo modo ad causam dicendã venerunt, & pœnas debitas pro talibus ausis dederunt, ita vt quidam talionis lege igni conflagrarent. His peractis, succedente tempore, visum est regi & consiliariis eius, vt ad Barcinonam oppugnandam ire deberent: diuisóque in tres partes exercitu, vnam quidem Ruscellioni ipse permanens secum retinuit; alteri obsidionem vrbis iniunxit, cui Rotstagnus comes Gerundæ præfuit: tertiam autem, ne forte obsidentes vrbem, improuisé ab hostibus occuparentur, vltra vrbem sedere permisit. Obsessi interea intra vrbem, Cordubã miserunt, auxiliumque poposcerunt; rex vero Sarracenorum protinus auxiliatum eis exercitũ direxit. Venientibus porro his, qui missi fuerant Cæsar-Augustam, relatum est eis de exercitu in via sibi obuiam constituto. Erat au-

DCCCIIII. XXVII.

tem ibi VVilihelmus primus, signifer Hademarus, & cum eis validū auxiliū. Quod illi audientes, in Astures sese verterūt, cladémque eis improuise importauerunt, sed multo grauiorem reportauerunt. Quibus recedentibus, nostri ad socios vrbem obsidentes reuersi sunt, & illis iuncti tamdiu vrbem obambiētes, & nullum ingredi aut egredi permittentes, vexarunt, donec famis acerbitate coacti sunt etiam vetustissima ostiis coria detrahere, & in cibum infœlicissimum vertere: Alij autem mortem infœlicissimæ præponentes vitæ, è muris semet pręcipites mittebant, aliqui vero spe animabantur inani, cogitantes quod Frāci hiemis asperitate à ciuitatis cohiberentur obsidione. Sed hanc illorum spem abscidit prudentium virorum consilium. Aduecta enim vndecunque materia, cœperunt extruere casas, veluti in hibernis ibidem māsuri. Quod cernentes ciuitatis habitatores à spe deciderunt, & ad desperationem vltimam versi, suum principē Zaddonis cognatū tradiderunt, quem pro eo cōstituerant nomine Hamur, & se & ciuitatem, concessa facultate secedendi, dediderunt hoc modo. Quum enim longa fessam obsidione nostri tenerent vrbem, & iam iam

capiendam aut tradendã crederent, honesto vt decebat vsi consilio, regẽ vocant, vt vrbs tanti nominis, gloriosum nomen regi propagaret, si illã eo pręsente superari contingeret. Suggestioni huic admodum honestæ Rex assensum præbuit. Venit ergo ad exercitum suum vrbem vallantem, atque indesinenti oppugnatione sex hebdomadibus perdurauit, & tandem superata victori manus dedit. Tradita ergo & patefacta ciuitate, primo quidem die custodes Rex illuc destinauit, ipse autem ab eius ingressu abstinuit, donec ordinaret, qualiter cum digna Deo gratiarũ actione, cupitam atque susceptam victoriã eius nomini consecraret. Antecedentibus ergo cum in crastinũ & exercitũ eius sacerdotibus, & clero cum solenni apparatu, & laudibus hymnidicis portam ciuitatis ingressus, & ad Ecclesiã sanctæ & victoriosissimę Crucis, pro victoria sibi collata, gratiarum actiones Deo acturus, progressus est. Porro post hæc Bera comite ibidem ad custodiam relicto cum Gothorum auxiliis, hiemandi gratia ad propria remeauit. Cui pater, comperto quod ei imminere videbatur à parte Sarracenorum periculo, fratrem Carolum suffragaturum mittebat: DCCCCV. XXVIII.

eique Lugduni agenti, & ad fratris adiutorium properanti, nūtius regis fratris occurrit, captam ciuitatem nuntiauit, & ne longius fatigaretur, edixit. Qui ab eodem loco regrediens ad patrem est reuersus. Rege porro Ludouuico in Aquitania hibernum agēte tempus, pater Rex eū mandauit venire ad suum colloquium Aquisgrani, in purificatione sanctæ Mariæ genitricis Dei. Cui occurrens, & quousque placuit cum eo commorans, quadragesimæ
DCCCVI tempore rediit, ac succedente æstate, cum
XXVIIII. quanto visum est ei, bellico apparatu in Hispaniam proficiscitur, profectusque per Barcinonam, & veniens Tarraconam, quos ibidem repperit, cepit, alios fugauit, vniuersaq; loca, castella, municipia, vsque Tortosam vis militaris excidit, & flamma vorax cōsumpsit. Interea in loco, cuius vocabulum est sanctæ Columbæ, diuisit copias suas in duo, quammaximam quidem partem secum contra Tortosam ducens: porro Isembardum, Hademarum, Berram, Burrellū cum reliquis expeditissime ad superiora dirigens, vt Ibero flumine transito, dum hostes in sedibus securi residerent, ab istis insidiis ex improuiso eos aggrederentur, aut certe turbata regione,

gione, in pauorem soluerentur. Igitur rege Tortosam tendente, memorati viri tamdiu superiores in Iberi partes noctibus euntes, diebus syluarum lustra sectantes, obambulauerunt, vsque quo Cingam & Iberum natando pariter transierūt. In quo itinere sex dies transigentes septima transmearunt. Qui vbi omnes incolumes euaserunt, terram hostium latissime vastauerūt, & vsque villam eorum maximam, quæ villa Rubea vocatur, peruenerunt. Vnde nimis magnam prędam sustulerunt, vtpote improuisis hostibus, & nihil tale vnquā suspicantibus. Quibus gestis, iis qui euadere potuerunt hanc plagam longe lateque nuntiantibus, collecta est Sarracenorum Maurorumque multitudo non minima, & eis obuia constitit ad ostium vallis, quæ dicitur vallis Ibana. Cuius vallis natura est vt ipsa in profundo iacens hinc inde præruptis atque altis cingatur montibus. Quā nisi Dei prouisio intrare prohibuisset, nostri absq; vllo pene hostium labore lapidū ictibus poterant interire, vel in manus inimicorū deuenire. At dum illi viā pręstruūt, nostri autem aliorsum viam aperti orem planioremque petunt, reputantes Mauri hæc nostros non ob suitantum custodiam,

ſed metu potius eorum facere, a tergo eos inſequuntur. Porro autem noſtri prædam retro relinquentes, facies hoſtibus nudauerunt, acriter reſtiterunt, Chriſtoque iuuante, ipſos terga vertere compulerunt. Quos autem apprehenderunt, necauerũt, & læti ad prædam quam reliquerant, redierunt: ac tandem poſt dies viginti ſuæ digreſſionis, ad regem alacres, pauciſſimis ſuorum amiſſis, redierunt. Rex autem Ludouicus ſuos lætanter recepit, & terra hoſtili vſquequaque vaſtata domum rediit. Sequenti vero tempore iterum Rex Ludouicus expeditionem in Hiſpaniam parauit. Sed pater ne per ſemetipſum illuc pergeret, eum impediuit. Præceperat namque tunc temporis fabricari naues contra Nordomannicas incurſiones, in omnibus fluminibus quæ mari influebant. Quam curam etiam filio iniunxit ſuper Rodanum & Garonnam & Silidam. Attamen miſit ei miſſum ſuum Ingobertum, qui filij præſentiam præferret, & vice amborum contra hoſtes exercitum duceret. Rege autem in Aquitania remanente ob ſupradictam cauſam, exercitus eius itinere proſpero Barcinonam venit, ibique habito inter ſe conſi-

lio, quomodo hostibus clandestina possent superuenire irruptione, inuenerunt hunc modum: scilicet, vt naues transuectorias fabricantes, vnamquamque earum in quaternas partirentur partes, quatenus pars quaterna cuiusque duobus equis vel mulis vehi posset, & præparatis clauis & marculis facile coaptari valerent: pice vero & cera ac stupa præparatis, mox vt ad flumen veniretur, compagum iuncturæ obcludi possent. Sic itaque instructi, maxima pars eorum cum prædicto misso Ingoberto, Tortosam petierat. At vero ij, qui ad opus supra dictum sunt deputati, Hademarus scilicet, Bera & reliqui, trium dierum emenso itinere (erant enim sine sagmatibus) cælo pro tecto vtentes, igni ne fumo deprehenderentur renuntiantes, syluis se die occulentes, nocte, quantum posse dabatur, iter agentes, quarto die, Ibero compactis nauibus ipsi quidē sunt trāspositi, equos autē natatui cōmiserunt. Quod factum magnū voto eorum pepererat effectum, nisi fuisset acerrime deprehensum. Quum enim Abaiduin dux Tortosæ littora Iberi obsideret fluminis, & illi quos supra diximus, superiora illius modo prædicto transmitte-

rent; Maurus quidam lauandi gratia flumen ingressus, fimum à flumine vidit ferri equinum. Quo viso, sicut sunt nimiæ calliditatis, adnatans fimumque comprehendens, & naribus admouens, exclamauit; Cernite, inquiens, ô socij, moneo quam cauete. Nam hoc stercus nō onagri est, vel cuiuscunque animātis assueti pastibus herbidis. Enimuero equina esse hęc egesta cō. stat: quæ certū est fuisse hordeū: & ob hoc equorum vel mulorum pabula: ideoque cautius vigilate. Nam in superioribus fluminis huius, vt cerno, nobis parantur insidiæ. Extemplo duos suorum conscensis equis speculatum dirigunt. Qui nostris visis, quod verum erat, Abaiduno renūtiant. At illi timore coacti, omnibus, quæ castrēsis habitatio habuit, posthabitis atque dimissis, fugæ se commiserunt: omniumque relictorum nostri potiti, in illorum papilionibus illa sunt nocte hospitati. Sed Abaidum collecta multa manu hostium, eis in crastinum præliaturus occurrit. Nostri tamē diuino freti auxilio, licet impares, multoque numero inferiores, tamē hostes fugere compulerunt, multaque eorum strage viam fugientium impleuerunt. Et eo vsque manus ab eorum cæde non conti-

nuerunt, donec ſolis dieique lumine recedente, & vmbra noctis terram occupante, lumina ſtellarum noctē ſolatura ſuccederent. His geſtis, Chriſto fauente, ad ſuos ſeſe magno cum gaudio & opibus collegerunt. Diu etiam ſimul obſeſſa vrbe domum repedarunt. Porro anno huic proxi- DCCCVIII. XXXI.
mo, Ludouicus Rex per ſemetipſum Tortoſam repetere ſtatuit, habens ſecum Heribertum, Liutardum, Iſembardum, validumque Franciæ ſupplementum. Quo perueniens adeo illam arietibus, mangonibus, vineis, & cæteris inſtrumentis laceſſiuit & protriuit muralibus, vt ciues illius à ſpe deciderēt, infractóſque ſuos aduerſo marte cernentes, claues ciuitatis traderēt. Quas ille rediens cum multo fauore patri retulit. Quæ res magnū Sarracenis & Mauris pro talibus geſtis incuſſit metum, verentibus, ne ſingulas ciuitates par ſors inuolueret. Reuerſus eſt igitur rex à ciuitate poſt quadraginta dies inchoatæ obſidionis, & in proprium ſe contulit regnum. At poſt anni inſtantis excurſum, exercitum ordinauit, & Oſcam cum miſſo patris He- DCCCIX. XXXII.
riberto mittere ſtatuit. Quo peruenientes qui miſſi fuerant, ciuitatem obſederunt, obuios quoſque aut viuos comprehende-

runt, aut in fugam coactos compulerunt. Sed dum circa vrbem sedētes, ignauiori se quam decuit studio resoluunt, imprudētes ac leues aliqui iuuenum propius muros accedentes, verbis quidē eos qui propugnaculis præsidebant, primū lacessere, deinde missilibus incessere tētant. Oppidani porro contēnentes præsentiū paucitatem, absentium metientes seram occursionē, apertis portis prosiliūt. Pugnatū hinc inde est: cæsi sunt ab vtraque parte, & tandem illi sese in ciuitatem receperunt, isti autem ad castra mansuri redierunt. Protracta igitur obsidione, peracta vastatione, & quæcunque visa sunt contra inimicos agenda pro iræ satisfactione, ad regem sunt reuersi, qui eo tempore in syluis venationum studiis occupabatur. Erat enim tempus autumni perextremum. Receptis ergo suis ab expeditione premissa redeuntibus, rex hiemem sequentem, in suis consistens, pacifice exegit. At succedente æstate accito populi sui generali conuentu, retulit eis sibi delatum rumorem: quod quædam Vasconum pars iam pridem in deditionem suscepta, nunc defectionem meditata, in rebellionem assurgeret: ad quorum reprimendam peruicaciam ire publica vtilitas postularet. Hāc

regis voluntatem omnes laudibus prosequuntur: nec talia in subditis contemnenda, sed potius seuerissime resecanda testantur. Moto igitur & disposito prout oportuit exercitu, Aquas villam peruenit, & vt ad se venirent, qui infidelitatis insimulabantur, iussit. Sed illis venire detractantibus, ad eorum vicinia deuenit, cunctaque eorum depopulari manu militari permisit. Ad vltimum cunctis, quæ ad eos pertinere videbantur, consumptis, ipsi supplices venerunt, & tandem veniam perditis omnibus magno pro munere meruerunt. Superato autem penè difficili Pyrenæarum Alpium transitu, Pampalonam descendit: & in illis quam diu visum est moratus locis, ea quæ vtilitati tam publicæ quam priuatæ conducerent, ordinauit. Sed quum per eiusdem montis remeandum foret angustias; Vascones natiuum assuetumque fallendi morem exercere conati, mox sunt prudenti astutia deprehési, consilio cauti, atque cautela vitati. Vno enim eorum qui ad prouocandum processerat, comprehenso atque appenso, reliquis penè omnibus vxores aut filij sunt erepti, vsque quo eo nostri peruenirent, quo fraus illorum nullam regi vel exercitui posset

inferre iacturam. His gestis, in propria rex
DCCCXI. populúsque eius Deo propitio concessit.
XXXIIII. Et regis quidem ab ineũte ætate, sed tunc quammaxime, circa diuinum cultum & sanctæ ecclesiæ exaltationem piissimus incitabatur animus; ita vt non modo regem, sed ipsius opera potius eum vociferarentur sacerdotem. Nam totius Aquitaniæ qui videbatur clerus, antequam ei crederetur, vtpote sub tyrannis agens, magis equitationi, bellicæ exercitationi, missilium librationi, quã diuino cultui operam dare nouerat. Regis autem studio vndecunque adductis magistris, tam legendi, quam cantandi studium, nec non diuinarum & mundanarum intelligentia literarum, citius quam credi poterat coaluit: præcipue tamen affectu illorum ducebatur, qui cuncta sua pro Domini amore relinquentes, speculatiuæ vitæ curabant fieri participes. Nam antequam Aquitania sub eo regnaretur, collapsus erat in ea huiuscemodi ordo: at sub eo adeo conualuit, vt etiam ipse fraternum aui Carlomanni imitari gestiens memorabile exemplũ, ipse quoque theoricæ vitæ culmina niteretur comprehendere. Sed huius voti ne compos fieret, obicem se prębuit refragatio pa-

tris, vel potius diuinę voluntatis nutus, qui tantæ pietatis virum noluit ſub cura ſuæ ſolius ſalutis deliteſcere, ſed potius per eũ, & ſub eo, multarum ſalutem adoleſcere. Et quidem multa, vt dictum eſt, ab eo ſunt in eius ditione reparata, imo à fundamentis ædificata monaſteria, ſed præcipue hæc; monaſterium ſanctæ Mariæ, & ſancti Petri de Ferrariis, quod antiquitus Bethlèem vocabatur, in cuius curia pater eius Pipinus occidit Leonem, & ipſemet à Stephano Papa Romano in regem honorifice cõſecratus eſt in eadem eccleſia: monaſterium ſancti Filiberti, monaſterium ſancti Florentij, monaſterium Carroffi, monaſterium Concas, monaſterium ſancti Maxẽtij, monaſterium Menatæ, monaſterium Magni loci, monaſteriũ Muſciacũ, monaſteriũ ſancti Sauini, monaſteriũ Maſciacũ, monaſterium Nouiliacũ, monaſterium S. Theotfridi, monaſterium S. Paſcentij, monaſteriũ Doſora, monaſteriũ Sollemniarũ, monaſteriũ puellare ſanctæ Mariæ, monaſterium puellare ſanctæ Radegundis, monaſterium de Vera, monaſterium de Vtera in pago Toloſano, monaſterium Vadala in Septimania, monaſterium Anianæ, monaſterium Galimæ, monaſterium ſancti Lau-

rentij, monaſterium ſanctæ Mariæ quod dicitur in Rubine, monaſterium Caunas, & cætera plurima: quibus veluti quibuſdã lychnis totum decoratur Aquitaniæ regnum. Hoc eius exemplum non modo Epiſcopi multi, ſed & Laici quam plurimi æmulati, collapſa reſtaurabant, & noua monaſteria certabant inſtituere: quod cernere oculis eſt. In tãtam denique felicitatẽ reſpublica Aquitanici regni profecerat, vt proficiſcente quo libet rege, vel in palatio reſidẽte, vix aliquis repeiretur ſe conquerens aliquid ab iure perpeſſum. Tribus enim diebus rex per ſingulas hebdomadas rei iudiciariæ intererat. Nam quadam tempeſtate miſſo Archambaldo Cõmentarienſi Imperij, dum ei quædam ferenda filio referendáque commiſiſſet, & ille ordinationem hanc, vt viderat, rediens patri retuliſſet: adeo exultaſſe dicitur, vt præ nimia alacritate lachrymis fluxerit, & circumſtãtibus, O inquit, ſocij victos nos gratulemur ab huius iuuenis ſenili ſagacitate. Vnde quia ſeruus fuit Domini fidelis in commiſſo, prudens in augmentando ſibi tradito talento, conſtitutus eſt poteſtatem
DCCCXIII habẽs in cuncta patrisfamilias domo. Per
XXXVI idem autem tempus mortuo iampridem

Pipino Italiæ rege, nuperrime autem Carolo itidem fratre res humanas relinquente, ſpes vniuerſitatis potiundæ in eum aſſurgebat. Miſſus enim pro quibuſdam neceſſariis patrem conſulturus Gerricus Capis prælatus, quum in palatio moraretur, præſtolans perlatorum reſponſum, monitus eſt tam à Francis, quam à Germanis, vt ad patrem rex veniret, eique propter aſſiſteret: videri ſibi, dicentes, quod cum pater iam in ſenilem vergeret ætatē, & acerbe ferret liberorum infortunatam defectionem; citam illius hæc portenderent corpoream ſolutionem. Quod Gerricus cum regi, rex vero conſiliariis retuliſſet, quibuſdam vel penè omnibus viſum eſt ſalubre ſuggeſtum. Sed rex altiori conſilio, ne forte per hoc ſe patri ſuſpectum redderet, agere diſtulit. Hæc tamē diuinitas, pro cuius timore & amore facere noluit, vt ſibi moris eſt, amatores ſui ſublimius, quā cogitari poteſt, nobilitare, prudentius ordinauit. Pacē porro petentibus his quos bello fatigare ſolitus erat, rex articulo duorū annorum præſtituto, libenter indulſit.

Interea imperator Carolus cōſiderans ſuū in ſenectutem acclinem deuexum, & verens ne forte ſubtractus rebus humanis,

confuſum relinqueret regnum, quod erat donante Deo, nobiliter ordinatum: ſcilicet ne aut externis quateretur procellis, aut inteſtinis vexaretur ſciſſionibus, miſit ad filium, eumque ab Aquitania euocauit. Quem venientem clementer ſuſcepit; tota æſtate ſecũ tenuit, de his quibus eum indigere putauit, inſtruxit, qualiter videlicet ſibi viuendũ, regnandũ, regnũ ordinandũ, & ordinatum tenendum foret, monuit, & tãdem imperiali eũ diademate coronauit, & rerum ſummam penes eum futurã eſſe Chriſto fauente innotuit, & hoc peracto negotio reditum ad propria conceſſit. Qui menſe Nouembri à patre regrediẽs, Aquitaniam repetiit. Pater vero veluti morti propinquus, crebris & peregrinis incommodis vrgeri cœpit. Nam mors veluti quibuſdam nuntiis aduentum ſuum iam iamque futurum, talibus prænunciabat indiciis. Tandem itaque vitiis paſſionum inter ſe compugnantibus, & valentiam eius impugnantibus, naturæ imbecillitas ceſſit, & lecto decubuit: & indies atque in horas propinquior morti, prout voluit ſuis ſcripto diſtributis, diem vltimum clauſit; Francorumque regno pene ineluctabilem luctum reliquit. At vero in eius ſucceſſore

veridica probata eſt ſcriptura, quæ in talibus tribulantium conſolans animos dicit: Mortuus eſt vir iuſtus, & quaſi non eſt mortuus, ſimilem enim ſibi reliquit filium hæredem. Obiit autem quinto Kalendas Februarias idem piiſſimus Imperator Carolus, anno incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti octingenteſimo decimo quarto. Quo in tempore Ludouicus Imperator concilium populo generale quaſi quodam indixerat præſagio, in purificatione ſanctæ Dei genitricis Mariæ, in loco cuius vocabulum eſt Theoduadus. Defuncto autem patre piæ recordationis, miſſus eſt Rampo ad eum ab eis qui ſepulturam eius curarunt, liberis ſcilicet & proceribus palatinis, vt & mortẽ eius mature cognoſceret, aduentumque ſuum nullo modo comperendinaret. Qui quum Aurelianã deueniſſet ad vrbẽ, Theodulfus eiuſdem vrbis Epiſcopus, vir vndecũque doctiſſimus, cauſam eius aduẽtus præſenſit: & velociſſime miſſo perlatore Imperatori innoteſcere ſtuduit, hoc tãtummodo ei ſuggerendũ iubẽs, vtrũ præſtolaretur veniẽtẽ in vrbem, an in itinere aliquo ei occurreret venturo ad vrbẽ. Quã cauſam ille protinus commentatus agnouit, & ipſum venire ad

ſe iuſſit. Inde alium atque alium huiuſce rei triſtès ſuſcipiens nũtios, poſt quintum diem ab eodem loco pedem mouit: & cũ tanto, quantum paſſa eſt anguſtia temporis, populo iter arripuit. Timebatur enim quam maxime VVala, ſummi loci apud Carolum Imperatorem habitus, ne forte aliquid ſiniſtri contra Imperatorem moliretur. Qui tamen citiſſime ad eum venit: & humillima ſubiectione ſe eius nutui, ſecundum conſuetudinem Frãcorum, commendans ſubdidit. Poſt cuius ad Imperatorem aduentum, æmulati eum omnes Francorum proceres, certatim gregatimque ei obuiam ire certabant. Tandémque ad Hariſtallium proſpero itinere peruenit, & die triceſimo, poſtquam ab Aquitania promouit, palatio Aquiſgrani pedem fœliciter intulit. Mouerat autem eius animũ iamdudum, quanquã natura mitiſſimum, illud quod à ſororibus illius in contubernio exercebatur paterno: quo ſolo domus paterna inurebatur næuo. Cui incommodo mederi volens, ſimul & cauẽs, ne quod per Odilonem & Hiltrudem olim acciderat, reuiuiſceret ſcandalum, miſit VValam & VVarnarium, nec non & Lambertum, ſed & Ingobertum, qui Aquaſgrani veniẽ-

tes talibus, ne accidere possent, cautela prospicerent: & quosdam stupri immanitate & superbiæ fastu reos maiestatis, caute ad aduentum vsque suum adseruarent. Nā aliqui eorū cum supplices veniā inter iter agendum poposcissent, emeruerunt. Simul & præcipiens, vt populus ibidem consistens absque metu semet ibidem opperiretur venturum. At vero VVarnarius Comes, inscio VVala & Ingoberto, & accito nepote Lanberto, Hodoinum dicto crimine obnoxium, ad se venire mandauit quasi comprehendendum & regiæ vindictæ obiectandum. Cuius ille insidias, vtpote admordente acriter conscientia, monitus præuidit, & quia declinare detrectauit; & ipse experiri meruit, & ipsi VVarnario vltimam cladem importauit. Nam ad eum sicut ille mādauerat, veniēs, & ipsum VVarnarium confecit, & Lantbertū cruris læsione non paruo tempore debilem reddidit; & ad vltimum ipse confossus gladio, interiit. Quæ quum nuntiata Imperatori fuissent, animum illius ad misericordiam exitium flexit amici, in tantum vt Tullius quidam talium, qui pene iam Imperatoris clementia venia dignus videbatur, luminū amissione mulctaretur. Venit

ergo Imperator Aquaſgrani palatium, & à propinquis, atque multis Francorum milibus, cum multo fauore eſt receptus, Imperatórque ſecundo declaratus. Quibus expletis, ſtudioſis ſepulturæ paternæ gratias egit, ac propinquis luctus acerbitate confectis, conſolationis congruæ contulit leuamen. Sed & quod deerat inferiis genitoris, promptiſſime ſuppleuit. Nam recitato paterno teſtamento, nihil relictum eſt paternorum bonorum quin ſecundum eius ſectionem partiretur. Nihil enim ab eo inteſtatum eſt relictum. Sed quod Eccleſiis metropolitanorum diſtribuendum cenſuit, ſubdiuiſit ſuperſcriptione nominum, quarum partes fuere viginti & vna. Quod autem ornatui regio conducebat, poſteriori reliquit ætati. Statuit etiã quid, ſecundum morem Chriſtianorum, filiis filiorumque filiis & filiabus, nec non & ſeruis ancilliſque regalibus, ſed & in commune omnibus pauperibus diſtribueretur. Quæ cuncta Dominus Imperator Ludouicus, vt ſcripta relegit, executione operis compleuit. His peractis, Imperator omnẽ cœtum fœmineum, qui permaximus erat, palatio excludi iudicauit præter pauciſſimas, quas famulatui regali congruas exi-

ſtimauit

ſtimauit; ſororum autẽ quæque in ſua quæ à patre acceperat, cõceſſit. Quæ autem nec dum tale quid conſecutæ erant, ab Imperatore meruerunt, & ad imperata ſeſe verterunt. Poſt hæc Imperator legationes ad patrem deſtinatas, ad ſe autem venientes & ſuſceptas diligenter audiuit, dapſiliter curauit; ſumptuoſe muneratas remiſit: inter quas vel præcipua fuit Imperatoris Conſtantinopolitani, nomine Michaëlis, cui dominus Carolus miſſos miſerat Amallarium Treuerorum Epiſcopum, & Petrum Nonantulæ abbatem, pacis confirmandæ gratia. qui reuertẽtes miſſos ſupra dicti Michaëlis ſecum adduxerunt Chriſtophorum protoſpatharium, & Gregoriũ Diaconẽ, ad Imperatorẽ Carolũ directos ſuper omnibus quæ ſcripta fuerant reſpondẽtes. Quos quum Imperator remitteret, ſimul cum eis miſit miſſos ſuos Leoni ſubſtituto, Imperatori, Northbertum Regiẽſem Epiſcopum, & Richoinum Pictauium comitem, petens amicitiarum ſocietatem, & renouationem antiquarum, ſimul & pacti confirmationem. Eodem anno generalem conuentum Aquiſgrani habuit, & per vniuerſas regni ſui partes, fideles ac creditarios à latere ſuo miſit: qui æqui iu-

ris tenaces existentes peruersa corrigerent, omnibusque ius congruum æquo libramine penderent. Bernardum etiam nepotem suum iamdudum regem Italiæ ad se euocatum, & obedienter parentem, amplis muneribus donatum, ad proprium regnum remisit. Beneuentanorum itidem principem Grimoaldum non quidem venientem, sed missos suos mittentem, pacto & sacramentis constrinxit: vt singulis annis septem millia solidorum auri arcæ publicæ inferret. Eodem etiam anno duorum suorum filiorum Lotharium in Baioariam, Pipinum vero in Aquitaniam misit, tertium vero Ludouicum adhuc puerilibus consistentem in annis, secum tenuit. Eodem etiam tempore Herioldus, ad quē summa regni Danorum pertinere videbatur, & qui pridem à filiis Godefridi regno pulsus fuerat, ad Imperatorem Ludouicū confugium fecit, & iuxta morem Francorum manibus illius se tradidit. Quem Rex susceptum in Saxoniam ire iussit, & tempus quo ei auxilium ferre posset ad recuperationem sui principatus, ibidem operiri. Quo etiam tempore Saxonibus atque Frisonibus ius paternæ hæreditatis, quod sub patre ob perfidiā legaliter perdiderāt,

Imperatoria clementia restituit. Quod a-
lij liberalitati, alij improuidentiæ assigna-
bant, eo quod hæ gentes naturali feritati
assuefactæ, talibus habenis deberet coër-
ceri, ne scilicet effrænes in perduellionis
procacitatem ferrentur. Imperator autem
eo sibi arctius eos vinciri ratus, quo eis be-
neficia potiora largiretur, non est spe sua
deceptus. Nam post hæc easdem gentes
semper sibi deuotissimas habuit. Hoc an-
no cursum vertente perlatum est Impe- DCCCXV.
ratori: quod Romanorum aliqui poten- XXXVIII
tes contra Leonem Apostolicum prauas
inierint coniurationes. Quos detractos
atque conuictos, idem Apostolicus suppli-
cio addixerit capitali, lege Romanorum in
id conspirante. Imperator autem audiens
ægre hæc tulit, velut à primo orbis sacer-
dote tam seuere animaduersa. Ideoque
Bernardum Italiæ regem illuc misit, vt ip-
se resciens, quid verum quidue falsum de
hac re rumor sparserit, per Geroldum sibi
renuntiaret. Ipse autem Bernardus rex Ro-
mam venit, quæ visa sunt per missum su-
pra dictum renuntiauit. Sed mox subsecu-
ti missi eiusdem Apostolici Leonis, Iohan-
nes Episcopus Siluæ Candidæ, & Theo-
dorus nomenclator, necnõ Sergius dux,

Leonem Apoſtolicum criminibus obiectis purgauere. Iuſſerat porro Imperator vt Herioldo ſuppeditarētur Saxonici Comites & Abotriti, olim Domino Carolo ſubiecti, quatenus regno proprio reſtitueretur, miſſo in hoc ipſum Baldrico legato. Qui cum Egidoram fluuium tranſiſſent, deuenerunt in terram Nortmanorum, in locum cuius vocabulum eſt Sinlendi. Sed filiis Godefridi licet magnis abundantibus copiis & nauibus ducentis, nolentibus cominus venire, & pugnæ ſe credere, ab inuicem ſeceſſum eſt, direptis incenſiſque omnibus, quæ occurrere potuerunt, inſuper & obſidibus quadraginta ab eodem populo ſuſceptis. His geſtis ad Imperatorē in locum, qui dicitur Patriſbruna, redierunt. Quo omnis populus ad eius generalem conuentum coierat. Quo in loco principes Sclauorum orientalium omnes, primoreſque venerunt. Eodem anno Abulat Sarracenorum Rex triennem ab Imperatore petiit pacem. Quæ quidem primum impetrata eſt, ſed poſtea tanquā inutilis reiecta, & bellum Sarracenis eſt indictum. Quo tempore Nortbertus Epiſcopus, & Ricoinus Comes à Conſtantinopoli regreſſi ſunt, fœderiſque pactum inter ipſū &

Francos detulere gratiſſimum. Eadẽ etiam tempeſtate Romani, quum Leo Apoſtolicus grauaretur aduerſo incommodo, prædia omnia, quę illi domocultas appellãt, & nouiter ab eodẽ Apoſtolico inſtituta erãt, ſed & ea quæ ſibi contra ius querebantur direpta, nullo iudice expectato, diripere & ſibi conati ſunt reſtituere. Quorum cœptis reſtitit Bernardus rex per VVinigiſum ducem Spoleti, certumque rerum nuntium de his omnibus direxit ad Imperatorem. Poſtquam Imperator hyemis inclemen- DCCCVI. tiam, ſerena valetudine, & tranquillo ſuc- XXXVIII. ceſſu tranſegit, ſuccedente æſtiui temporis gratiſſima blanditie, miſſi ſunt ab eo qui dicuntur Orientales Franci, ſed & Saxonici generis Comites, contra Sorabos Sclauos, qui ab eius imperio dicebantur defeciſſe. Quorum conatus quam breuiſſime ac facillime, Chriſto donante, compreſſus eſt. Sed & Vaſconum citimi, qui Pyrenæi iugi propinqua loca incolunt, eodem tempore iuxta genuinam cõſuetudinem leuitatis, à nobis omnino deſciuerunt. Cauſa autẽ rebellionis fuit, eo quod Siguuinum eorum Comitem propter morum prauorum caſtigationem, quibus pene erat importabilis, ab eorum remouit prælatione

Imperator. Qui tamen adeo sunt duabus expeditionibus edomiti, vt sero pœnituerit eos incœpti sui, deditionéque magno expeterent voto. Inter hæc domini Leonis Romani antistitis dormitio nuntiatur Imperatori; quæ euenit octauo Calendas Iunij, anno vicesimo primo Episcopatus sui: Stephanique Diaconi in locum eius subrogatio, qui post sui cõsecrationem ad dominum Imperatorem venire non distulit. Vix enim duobus exactis mensibus, summa cum festinatione ei occurrere festinauit. Præmisit tamen legationem quæ super ordinatione eius Imperatori satisfaceret. Imperator autem eius aduentu præcognito, Bernardum quidem nepotẽ eum comitari iussit. Sed & appropinquãti alios missos, qui eum cum debito honore perducerent, direxit. Ipse autem aduentum eius Remis sustinere statuit. Cui etiam obuiam Hildebaldum Archicapellanum sacri palatij, Theodulphum Episcopum Aurelianensem, Iohãnem Arelatensem, aliorumque ministrorum Ecclesiæ copiam, procedere iussit, infulis indutos sacerdotalibus. Ad vltimũ Imperator miliario processit à monasterio sancti confessoris Remigij; & tãquam beati Petri vicarium ho-

nestissime suscepit, & descendentem ex equo excepit, & Ecclesiam intrantem manu propria sustentauit, præcinentibus pro tanta exultatione variis Ecclesiæ ordinibus, Te Deum laudamus, & reliqua. Quo hymno finito, laudes Imperatori debitas clerus Romanus conclamauit, quarum finem dominus Apostolicus oratione compleuit. His expletis intra domus penetralia concessum est, expositisque causis sui aduentus, & benedictione panis ac vini simul participata, Imperator ad ciuitatem rediit, dominus Apostolicus ibidem remansit. Sed in crastinum dominus Imperator dominum Apostolicum euocauit, conuiuio opulentissimo procurauit, donisque maximis honorauit: similiterque die tertio à domino Apostolico dominus inuitatus Imperator, & multis variisque est donatus muneribus; & in crastinum, quæ fuit dies dominica, Imperator imperiali diademate coronatus, & benedictione inter missarum celebrationes insignitus. Et tandem his completis dominus Apostolicus, cunctis, quæ poposcerat, impetratis, Romam rediit. Imperator vero ad Compendium secessit, ibique missos Abdirahman filij Abulat regis suscepit &

audiuit. Moratus autem ibidem viginti vel eo amplius diebus, Aquisgrani hiematurus petiit. Iusserat sane Imperator missos Sarracenorum regis, semet prçcedere illuc venturum. Quo quum peruenissent, ferme
DCCCXVII XL. tribus detenti sunt mensibus. Post hæc autem quum eos iam tæderet aduentus sui, permissu Imperatoris redierunt. In eo etiam commcrans palatio, ad se venientem missum suscepit Leonis Constantinopolitani Imperatoris, nomine Nicephorũ. Legatio autẽ excepta amicitia & societate, erat de finibus Dalmatarum Romanorũ & Sclauorum: & quia nec hi prçsentes erant, nec Chadalo finium præfectus, neque sine illis hæc dirimi poterant, missus est in Dalmatiã ad hçc pacificanda & componenda Albigarius cũ Chadalo earundem finium principe. Ipso anno filij Godofredi quondam regis Nortmannorum quum ab Herioldo premerentur, miserunt legatos petentes ab Imperatore pacem, quæ legatio tamquam inutilis & simulata ab eo reiecta est, auxiliumque Herioldo contra eos datum. Eo anno luna nonis Februarij defecit hora noctis secunda. Cometarum sidus portẽtuosum apparuit in signo Agitatoris.

Stephanus Papa tertio mense postquam

è Francia Romam rediit, vltimum diem clausit: & Paschalis pro eo cathedram Romani pōtificatus subiit, qui post expletam consecrationem solemnem, legatos cum epistola Apologetica & maximis muneribus Imperatori misit, insinuans non se ambitione, nec voluntate, sed electione & populi acclamatione, huic succubuisse potius quam insiluisse dignitati. Huius legationis baiulus fuit Theodorus nomenculator, qui negotio peracto, & petitis impetratis super confirmatione scilicet pacti & amicitiæ more prædecessorum suorum, reuersus est. Sub eodem anno quadragesimæ pene exacto tempore, vltimæ hebdomadis quinta feria, qua dominicę cœnę celebratur memoria, dum peractis omnibus, quæ tanti diei solemnitas exigebat, Imperator ab Ecclesia in regiam se reciperę vellet, porticus lignea per quam redeundum erat, carie senioque confecta, & humectatione continua putrefacta, fatiscentibus inferioribus, sub Imperatoris pedibus comitūque illius, collapsa, magnū fragore sui omni palatio incussit metum, verētibus singulis, ne ruinæ illius euētus Imperatorem oppressisset. sed à Deo cui erat dilectus, à præsēti discrimine est protectus.

Nam quum viginti vel eo amplius comitum cum eo ad terram vſque deciderint, variaſque incurrerint calamitates, ille nil triſtioris incurrit iacturæ, præter imi pectoris locum, cui illiſus eſt capulus enſis, vltimaque auris cutis paululũ expoliata, ſed & crus illius iuxta inguina cuidam ligno impactum, cui tamen citiſſime eſt ſubuentum. Adhibito enim medicorum ſtudio quã breui priſtinæ ſaluti eſt reſtitutus. Viginti namque peractis diebus Nouiomagum venatum petiit. Quo peracto negotio, Imperator generalem habuit conuentum Aquiſgrani, in quo quantum feruoris circa diuinum cultum in arca pectoris geſtaret, toto adniſu declarauit. Congregatis enim Epiſcopis nobiliſſimoque ſanctæ Eccleſiæ clero, fecit cõponi ordinarique librum, canonicæ vitæ normam geſtantem, in quo totius illius ordinis perfectio continetur, ſicut recluſus ipſe fatetur. In quo etiam inſeri iuſſit cibi potuſque atque omniũ neceſſariorum ſummã, vt omnes tam viri quã ſanctimoniales, ſub hoc ordine Chriſto ſeruientes, nullis præpediti neceſſitatibus, libera ſeruitute Domino omnium militare meminiſſent. Quę librum per omnes ciuitates & monaſteria

canonici ordinis sui imperij misit per manus missorum prudentium, qui illum in omnibus supra dictis locis transcribi facerent, debitáque atque conscripta exigerẽt stipendia ministrari. Quæ res magnum Ecclesiæ contribuit exultationis tripudium, & piissimo Imperatori debita cũ laude immortale monimẽtum. Itidemque constituit idẽ Deo amabilis Imperator Benedictum abbatẽ, & cũ eo monachos strenuæ vitę per omnia, qui per omnia monasteria monachorum eũtes redeuntesque, vniformẽ traderent cunctis monasteriis, tã viris quam sanctimonialibus fœminis, viuendi secundum regulam sancti Benedicti, incommutabilem morem. Considerans etiam idem piissimus Imperator, non debere Christi ministros obnoxios esse humanæ seruituti:sed & multorum auaritiam abuti ministerio Ecclesiastico adproprium quæstum, statuit, vt quicunque ex seruili conditione, conciliante scientia & morum probitate, ad ministerium altaris asciscerentur, primum manumittantur à propriis dominis, vel priuatis, vel Ecclesiasticis: & tunc demum gradibus altaris induantur: Volens etiam vnamquamque Ecclesiam habere proprios sumptus, ne per eiusce-

modi inopiam cultus diuini negligerētur, inseruit prædicto edicto, vt super singulas Ecclesias mansus tribueretur vnus cum pensatione legitima, & seruo atque ancilla. Hæc erat sancti Imperatoris exercitatio; hic quotidianus ludus, hæc palęstrica agonia, spectante Deo, quo eius vita in sancta doctrina & operatione clarius eniteret, qui in pomparum sublimitate constitutus imitando Christum humilitate, altius eminebat. Denique tūc cœperunt deponi ab Episcopis & clericis cingula balteis aureis, & gemmeis cultris onerata, exquisitæque vestes, sed & calcaria talos onerantia relinqui. Monstro enim simile ducebatur, si Ecclesiasticæ familiæ deputatus, conaretur aspirare ad sæcularis gloriæ ornamenta. At vero non tulit hanc sanctam Deoque dignam Imperatoris deuotionē humani generis inimicus, vndique se impetentem & ab omnibus Ecclesiæ ordinibus sibimet bella indicentem, sed cœpit totis virium copiis se expugnantem oppugnare, & per mēbra sua, Christi fortissimū bellatorem vi & astu, quo potuit, lacessere. Nam his rite ordinatis, postquam Imperator in eodem placito filium primogenitū Lotharium Imperatorem appellari & esse

voluit,&duorũ filiorum ſuorum Pipinũ in Aquitaniam, Ludouicũ in Baioariã miſit, vt ſcilicet ſciret populus,cuius deberet poteſtati parere:ſtatim ei Abodritorum defectio,nũtiatur qui cũ filiis Godefridi amicitias iungentes Saxoniã Tranſalbianã vexabant. Contra quos Imperator ſufficientes copias dirigens, eorum motus Deo fauente compreſſit.Ipſe autem Voſagi luſtra ſectaturus,venatum petiit. Interea venatione ibidem iuxta morem Francorum expleta, quum hiemem exacturus Aquiſgrani reuerteretur, nuntiatum eſt ei Bernardum nepotem ſuum Italiæ regem, cui ipſe maxima, vt Rex fieret, apud patrem cauſa fuerat, conſiliis quorundam prauorum hominum adeo dementatum, vt ab eo diſciuerit, omneſque ciuitates regni & principes Italiæ in hæc verba coniurauerint,ſed & omnes aditus quibus in Italiam intratur, poſitis obicibus & cuſtodiis obſerarint. Quod quum certis nuntiis referentibus, maximeque Rathaldo Epiſcopo,& Suppone,certiſſime cognouiſſet,cõtractis vndique copiis, tam ex Gallis, quã ex Germania, cum maximo exercitus robore Cabillonum vſque peruenit. At Bernardus cum ſe cerneret viribus imparem,

& ad cœpta inefficacem, vtpote à quo plurimi ſuorum quotidie deficerent, deſperatis rebus ad Imperatorem venit: armiſque depoſitis, pedibus ſe eius proſtrauit, confeſſus perperam ſe egiſſe. cuius exemplum primores eius ſunt ſecuti, & armis depoſitis ſe eius poteſtati & iudicio ſubdiderunt. Sed & concinnationes, quomodo cœptam rebellionem, & quare inchoauerint, & ad quem finem inchoata perducere voluerint, quoſue complices, ſibi allexerint, ad primam prodiderunt interrogationem. Fuere ſane huius conſpirationis auctores, Egiddeo regalium amicorum primus: Reginerius, olim Comes palatij Imperatoris, filius Reginerij Comitis: ſed & Reginardus, prępoſitus cameræ regalis. Erant autem huius ſceleris conſcij quã plures clerici, ſeu laici, inter quos, aliquos Epiſcopos huius tempeſtatis procella inuoluit, Anſelmum ſcilicet Mediolanenſem, VVolfoldum Cremonenſem, ſed & Theodulfum Aurelianenſem. Poſtquam vero defectionis propalati ſunt principes, & cuſtodiæ mãcipati, Aquiſgrani Imperator, ſicut decreuerat, hiematum regreditur, ibique vſque dũ ſacrã Paſchæ ſolemnitatẽ celebraret, remo-

ratur. Post cuius festiuitatis transactā celebritatem, Bernardum hactenus regē, eiusque fautores in supra dicto scelere, quum lege iudicioque Francorum deberent capitali inuectione feriri, suppressa tristiori sententia, luminibus orbari consensit, licet multis obnitentibus, & animaduerti in eos tota seueritate legali cupientibus. At vero licet Imperator indulgentius ageret, vltio tamē eliminata, ad affectum in aliquos est perducta. Etenim Bernardus & Reginerus dum impatientius oculorum amissionem & ablationem tulerunt, mortis acerbitatē sibi consciuerunt. * Episcopos porro hac immanitate constrictos, ab Episcopis reliquis depositos, monasteriis mancipauit: cæterorum autem nullum vel vita priuari iussit, vel membrorum amputatione multari: sed secundum quod exigente culpa visum est, alios exiliari, alios iussit attondi. Postquam nunciatur Imperatori proteruia inobedientium Brittonum, qui in tantam insolentiam eruperant, vt vnum suorum * Marmonum nomine, regem appellare ausi sint; subiectionemque omnimodis recusarint. Ad quorum insolētiam vlciscendam Imperator vndequaque aggregata militari manu, fines Brittonum aggrediens, proficiscitur, habitóque Vene-

Ipsos

Marmanum

dis generali conuentu, prouinciam ingreditur, & paruo tempore & labore cuncta populatur, donec interfecto * Marcono, dum sarcinis castrensibus * immeditatur, à quodam regiorum equorum custode, nomine Chosso, tota cum eo Britannia victa succubuit, & manus dedit, ad quascunque conditiones Imperator vellet, denuo seruitura. Nam & obsides qui & quanti iussi sunt, dati atque suscepti, & omnis terra secundum suam voluntatem disposita est.

Marmano *immediatur*

A quibus finibus Britanniæ ita pacatis, Imperator pedem retulit, & Andegauorũ vrbem repetiit. Vbi dum Hermengardis regina lõgo fatigaretur incommodo, duobus diebus post regressionem Imperatoris superuixit, & tertio die obiit, quinto Nonas Octobris, quo anno eclipsis solis contigit, octauo Idus Iulij. Curata autem reginæ sepultura, Imperator per Rotomagum & Ambianorum vrbem recto itinere se Aquisgrani ad hiberna contulit. Cui reuertenti & Heristallium palatium intranti, occurrere missi Sigonis Beneuentani ducis dona quam maxima deferentes, dominũ suum à morte Grimoaldi prædecessoris sui purgantes. Prætera aliarum nationum missi aderant, Abodritorum & Timotia-

norum

norum, & Caduſcanorum: qui Bulgarum ſocietate relicta, noſtris ſe nuper ſociauerant, ſed & Leuteuiti rectoris inferioris Pannoniæ, miſſi ibidem aderant, accuſantes Cadalum falſo, vt poſt patuit: eo quod immanitas illius importabilis illi foret. Quibus auditis, compoſitis ac dimiſſis, in eodem palatio Imperator ſecundum ſuam diſpoſitionem ad hiemandum ſe contulit.

Vbi cum moratur, exhibitus eſt ei Sclaomirus, Abodritorum REX, à ducibus Saxonũ. Qui quũ inſimularetur defectionis nec obiectis obuiare quiuiſſet, exilio eſt deportatus, regnumq; eius Ceadrago filio Traſconis traditũ. Eodem itidẽ tempore quidã VVaſco Lupus, Centulli cognomento, in rebellionem aſſurgens, *Verenium Aruernorum comitem & Berengarium Toloſanum prelio laceſſiuit. Ibidemque cum aliis plurimis fratrem * germanum quoque amiſit, & tunc quidem fugæ ſubſidio euaſit, poſt autẽ Imperatori deductus, & cauſam dicere iuſſus atque ratione victus, exilio eſt damnatus. Qua hieme Imperator in eodem palatio conuentũ publicũ populi ſui celebrauit: & renunciantes ſibi miſſos de omni ſuo regno, quos pro ſtatu ſãctę Eccleſiæ reſtaurando deiecto, vel confirmando

VVerinum

quoque Garſandũ

ſtante miſerat, audiuit: & quicquid vtile iudicauit, ſancta impellente deuotione ſuperaddidit, nihilque intactum reliquit, quicquid ad honorem ſanctæ Dei Eccleſiæ proficere poſſe viſum fuit. Interea capitula quædam legibus ſuperaddidit, in quibus cauſæ forenſes claudicare videbantur, quæ hactenus veluti perneceſſaria ſeruantur. Qua tempeſtate monitu ſuorum vxoriam copulam meditabatur inire. Timebatur enim à multis ne regni gubernacula vellet relinquere: ſed compellebatur, tandemque eorum voluntati ſatisfaciens, & vndequaque adductas procerum filias inſpiciens, Iudith filiam VVelfonis nobiliſſimi Comitis in matrimonium iunxit. Æſtate ſubſequente in Ingelheim palatio populus eius cõuenit ad eum. Ibidemque ſui exercitus nuntios recepit, qui contra Liudeuiti apertam perduellionẽ comprimendã miſſi fuerant. Sed idem negotium remãſit pene infectum. At vero pro his typho arrogãtiæ, inflatus Liudeuitus quaſdã condiciones Imperatori per miſſos ſuos mandauit; quas ſi Imperator impleret, ipſe quoque eius præceptis vt pridem pareret. ſed hæc tãquam inutilia ab eo ſpreta atque reiecta ſunt. Liudeuitus autem in ſua perfidia remanere ratum ducens, ad perfidiam

quoſcunque poterat ſibi ſociabat. Poſt reuerſionem ſane exercitus à Pannonię finibus, Luideuito in perfidia ſua permanēte, * Cadolach dux Foroiuliēſis in febrē incidit, & diē vltimū clauſit, ac Baldricus eius loco ſucceſſit. Qui quum primū in prouinciam veniſſet, & Carantanas ingrederetur partes, copias Liudeuiti iuxta drauum fluuiū cū paucis ſuorū, fudit & reliquos proturbans, omnes à ſuis finibus ſecedere cōpulit. Fugatus à Baldrico Luideuitus, Bornę occurrit Dalmatiæ duci ad Calapiū fluuium conſiſtenti. Sed Borna Goduſcanorum perfidia, an timore deſertus, incertū, ſuorum tamen iutus auxilio domeſtico diſcrimē imminens tutus euaſit, ſed & deſertores ſuos poſtea ſubegit. Interea Luideuitus ſequenti hieme Dalmatiam iterū ingreſſus, cuncta populari nititur, ferro quæ animata erant, perimens, inanimata vero igni contradens. Cuius vi quum Borna obuiare nequiret, aſtu viam nocendi quæſiuit. Neque enim apertum ei bellum indixit, ſed improuiſis irruptionibus adeo & illum & exercitum eius protriuit, vt puderet ac pœniteret eum talia molitum. Nam tribus millibus interfectis de illius exercitu, equiſque ac vtaria ſibi ſupellecti-

*Chaladus

le plurima direpta, regione sua eum excedere compulit. Quæ cuncta Imperator Aquis cõsistens lætus audiuit. Interea Vascones natiua seditionis peste discordantes, à Pipino Imperatoris filio, ipso anno ita sunt edomiti, vt nullus eorum rebellare auderet. Pater enim eum ad hoc destinauerat. His peractis Imperator conuẽtum dimisit. Venationi congruo tempore operam dedit in Arduenna, atque hiematurus ad palatium Aquense est reuersus. In eodẽ palatio hieme superueniente, Imperator coadunari populi frequentiam fecit. Quo tempore Borna de infestatione Luideuiti conquestus, magnas adiutorij copias ab Imperatore suscepit, quæ terram illius atterere possent. Quæ trina partitione diuisæ, primo vere, terram ditionis illius ferro & igne pene omnem vastauerũt, ipso Luideuito castelli cuiusdam altitudine se protegente, & nec ad pugnam nec ad colloquium procedente. Quibus reuersis domũ Carniolenses & quidam Carantanorum qui ad Luideuitum se contulerant, Baldrico duci nostro manus dederunt. In palatio quoque Bera Comes Barcinonẽsis, quum impeteretur à quodam vocato Sanila, & infidelitatis argueretur; cum eodem secũ-

dum legem propriam, vtpote quia vterque Gothus erat, equestri prælio congressus est, & victus. Sed quum lege in eum animaduertendum esset, vt capitali sententia tãquam reus maiestatis feriretur, Imperatoris tamen clementia vitæ reseruatus est, & Rotomagum consistere iussus. Ipso tempore nuntiatum est naues piraticas tredecim à Nortmãniæ sedibus mare conscendisse, & prædatum nostros fines appellere. Contra quas Imperatoris circumspectio custodiam fieri quum imperasset, à Flandrensi solo simul & ostio Sequanę repulsæ, in Aquitaniam sese verterunt, & vastato vico cuius vocabulum Buim, multáque oneratæ præda reuersæ sunt. Hoc anno dominus Imperator hiberna tempora Aquisgrani peregit. In eadem hieme mẽse Februario, Aquis conuentus est celebratus, & tres cunei ad Luideuiti terrã vastãdam directi; irruptáque imaginaria pace, quæ cum Abulat rege Sarracenorum pacta videbatur, bellum ei indictũ est. In eodem anno Kalendis Maij conuentum alterum habuit Imperator Nouiomagi, in quo regni partitionem quam inter filios suos iamdudum fecerat, coram recitari fecit, & à cunctis proceribus qui tunc affuere con-

firmari. Ibidem etiam miſſos Paſchalis Apoſtolici Petrum Centumcellenſem Epiſcopum, & Leonem nomenclatorem ſuſcepit, audiuit, remiſit, atque inde digrediens Aquaſgrani repetiit, & inde per Arduennã vſque ad Rumerici montis altitudinẽ, Voſagique latiſſimam vaſtitatẽ, totum quod ſuperfuit dimidium æſtiui & autumni temporis, tranſegit. Inter hæc Borna vita priuato, ſucceſſorem ei conſtituit Imperator nepotem ſuum Ladaſdeum. Quo tempore nuntium ſuſcepit mortis Leonis Imperatoris Conſtantinopolitani, qui à domeſticis ſuis, & præcipue à Michaele interfectus eſt: qui etiam in loco eius ſubſtitutus eſt, conſpiratoribus ſuis & maxime prætorianis militibus ei annitentibus. Eodem anno medio Octobri conuentus publicus in Theodonis villa celebratur. Vbi denique Dominus Imperator primogenito filio ſuo Lothario Ermingardam filiam Hugonis Comitis vxorem cum ſolemni iunxit apparatu. Vbi etiam affuere legati Papę Romani, Theodorus primicerius, ac Florus, cum magnis variiſque muneribus. Imperatoris porro clementia, quum in aliis rebus ſemper admirabilis claruit, in hoc conuentu quã maxime, quanta in eius eſ-

ſet pectore, manifeſtiſſime patuit. Nã reuocatis omnibus, qui contra vitam ſuam regnumque coniurauerant, non modo vitam membraque donauit, ſed & poſſeſſiones quibus legaliter fuerant priuati, cum magno liberalitatis teſtimonio reſtituit. Adalhardum etiam Abbatem quondam Corbeiæ monaſterij, ſed tunc in ſancti Filiberti monaſterio conſiſtentem, magiſterio priori reddidit. Itidemque fratrem eius Bernarium, à monaſterio ſancti Benedicti euocatum & reconciliatum, eidem cum fratre reſtituit loco. His completis, cæteriſque quæ vtilitas poſcebat, explicitis, filium quidem Lotharium hiematũ VVormaciam miſit, ipſe autem Aquaſgrani reuerſus eſt. Anno hunc ſequenti Dominus Imperator conuentum generalem coire iuſſit in loco, cuius vocabulum eſt Attiniacus. In quo conuocatis ad concilium Epiſcopis, Abbatibus, ſpiritualibuſque viris, nec nõ & regni ſui proceribus, primo quidem fratribus reconciliari ſtuduit, quos inuitos attonderi fecerat; deinde omnibus quibus aliquid læſuræ intuliſſe videbatur. Poſt hæc autem palam ſe erraſſe confeſſus, & imitatus Theodoſij Imperatoris exemplum, pœnitentiam ſpontaneam ſuſcepit,

tam de his, quā quæ in Bernardum nepotem proprium gesserat & corrigens si quid talium vel à se, vel à patre suo gestum reperire alicubi potuit, etiam plurimarum eleemosynarum elargitione, sed & seruorum Christi orationum instantia, nec non propria satisfactione adeo diuinitatem sibi placare curabat, quasi hæc quæ legaliter super vnumquēque decucurrerant, sua gesta fuerint crudelitate. Exercitum sane eodem tempore misit de Italia contra Liudeuitum in Pannoniam. Quo ille consistere nō valens, propriam reliquit ciuitatem, & ad quendam principem Dalmatiæ veniēs, ab eo susceptus est intra ciuitatem. Qui tamen versa vice susceptorem suum dolo confecit, & ciuitatem suo dominatui subiecit. Et quamquā nostris nec pugnam intulerit, nec collocutus fuerit, tamen missis legatis & errasse se dixit, & ad dominum Imperatorem venire promisit. Nuntiatum est eodē tēpore Imperatori, quod custodes limitis Hispanici Sicorim fluuium transierint, Hispaniæ interiora penetrauerint, & cum magna præda prospere redierint, vastatis incensisque omnibus quæ obuiam se præbuerunt. Nec nō & hi qui fines tuebantur Brittannos Brittanniam ingressi

vastarunt regionem tam ferro quã igne, propter cuiusdam Britonis rebellionem, cuius nomen * Diuomarcus fuit. Quibus peractis prospere sunt regressi. Finito hoc placito Lotharium filium suum Dominus Imperator in Italiã misit, & cum eo VValam affinem suum monachum, sed & Geruntium ostiarium: quorum consilio res Italici regni componeret, erigeret, tueretur, tam publicas quam priuatas. Pipinum autem filium quum in Aquitaniam mittere statuisset, prius illi cõiugem filiã Theotberti Comitis iunxit: & sic demum ad memoratas partes regendas direxit. Quibus dispositis iuxta morem Francorum regũ, autumnale tempus venationibus insumpsit, hiemandique gratia trans Renum, locum, cuius vocabulũ est Frãconoford, petiuit, ibique conuentum iussit fieri circumiacentium nationum, omnium scilicet qui trans Reni consistentes fluenta ditioni Francorum obediunt, cum quibus de omnibus, quæ vtilitati conducere visa sunt, pertractans, singulorum rebus congrue prospiciebat. In eodem conuentu Auarum legatio munera afferens affuit. Missi Nortmannorum pacem renouantes & cõfirmantes non defuerunt. Quos auditos cũ

* Vviomarchus

congrue remisisset, in eodem loco præparatis, vt dignũ erat & tempori cõgruebat, nouo opere ædificiis, hiemauit. In eadem villa, Franconoford scilicet, Imperator hieme exacta, Maio mense, conuentum habuit Australium Frãcorum, Saxonum, aliarumque gentium eis collimitantium. In quo duorum fratrum certamen, quod de regno magna altercatione inter se vertebant, congruo fine diremit. Erant autẽ VVilzi genere filij Liubi quondam regis. Nomina eorum fuere Mileguastus & Celeadragus. Quorũ pater Liubi dum Abodritis bellũ indixisset, ab eis interẽptus est, regnumque primogenito contraditum. At quum nimis segniorẽ se, quam res posceret, in regia administratione exhiberet: circa iunioris honorẽ fauor populi declinauit. In qua altercatione ante præsentiam Imperatoris venientes, requisita atque reperta voluntate populi, iunior quidem princeps declaratur: ambos tamen Imperator muneribus amplis donatos & sacramentis deuinctos, & inter se & sibi dimisit amicos. Interea Lotharius filius domini Imperatoris, quum sicut supra dictum est, à patre in Italiam missus esset, & secundum virorum qui cum eo missi erãt, consilium,

oportunitates negotiorum ordinasset, & quibusdam perfectis, quibusdam adhuc infectis, de singulis respondere, & ad patrē de reditu cogitaret: rogatu Paschalis Papæ Romani, imminente sancta Paschæ solemnitate adiit: atque ab eodem Papa clarissima ambitione susceptus, ipso sancto die apud beatum Petrum diadema Imperiale cum nomine Augusti suscepit. Post hæc quum Papiam venisset, aliquantisper necessitatibus semet impedientibus, ibidē moratus est, & sic ad patrem mense Iunio peruenit, perfecta nuncians, de inchoatis interrogans. Ad supplenda autem quæ minus perfecta erāt, missus est Adalhardus Comes palatij, adhibito sibi socio Manringo. Gundulfo porro Metēsi Episcopo, eodem tempore defuncto, clerus omnis populúsque eiusdem Ecclesiæ, veluti vno spiritu animati, Drogonem Imperatoris fratrem sub canonico habitu nobilissime viuentem, sibi poscunt dari sacerdotem; mirumque in modum tam Imperatoris, quam procerum eius, sed & totius populi cōsensus, quasi quodam coagulo in vnum coniurauit, vt omnes id velle, nullus nolle reperiretur. Ideo Imperator cum summo gaudio petitioni Ecclesiæ annuit; eisque

quem petebant põtificem dedit. In eodem conuentu mors nunciatur Luideuiti tyranni, à quodam dolo interfecti. Imperator hoc placitum ſoluit, & alium conuentum Compendio tempore autumnali indixit. Sub hoc etiam tempore perlatum eſt Imperatori, Theodorum primicerium ſanctæ Eccleſiæ Romanæ & Leonem Nomenclatorem luminibus priuatos, ac deinde decollatos, in domo Epiſcopali Lateranenſi. Inuidia porro interfectoribus innaſcebatur, eo quod diceretur ob fidelitatem Lotharij, eos qui interfecti ſunt, talia fuiſſe perpeſſos. In qua re fama Pontificis quoque lædebatur: dum eius conſenſui totum adſcriberetur. Imperator autem dũ ad hanc rem enucleatiſſime inueſtigandam, Adalungum abbatem monaſterij ſancti Vedaſti & Hunfridum Comitem mittere curaret: Paſchalis Papæ miſſi ſuperuenerunt, Iohannes Epiſcopus Siluæ cãdidæ, & Benedictus archidiaconus ſanctæ Eccleſiæ Romanæ, accuſationi opponentes excuſationem, & ſuper iſta Imperatori examinationem offerentes. Quibus auditis & cum congruo reſponſo remiſſis, miſſos deſtinatos, vt iuſſum fuerat, Romam ire præcepit, inueſtigaturos de du-

biis veritatem. Ipſe autem prout viſum eſt, ſingulis in locis moratus, conſtituto tempore, id eſt Kalendis, ad Compendium venit. In quo placito legati Romam miſſi redierunt, nunciantes, quod Paſchalis Papa ab interfectorum nece ſe cum plurimos Epiſcoporum ſacramento purgauerit, interfectores autem nequaquam exhibere potuerit: ſed & eos qui interfecti ſunt, meritis exigentibus talia perpeſſos aſſeuerauerit: ſimulque ſecum præſentabant miſſos ab Apoſtolico directos, ſimilia perferentes. Nomina legatorũ ſunt Iohannes Epiſcopus Siluæ candidæ, Sergius Bibliothecarius, Quirin⁹ ſubdiaconus, & Leo magiſter militum. Imperator ergo natura miſericordiſſimus, occiſorum vindictam vltro perſequi non valens, quamquam multam volens, ab inquiſitione huiuſcemodi ceſſandum exiſtimauit: & cum reſponſis cõgruis miſſos Romanos abſoluit. Eodẽ tẽpore quædã prodigioſa ſigna apparentia animum Imperatoris ſollicitabant, præcipue terræ motus palatij Aquẽſis & ſonitus inauditi nocturno tempore, & puellæ cuiuſdam ieiunia duodecim mẽſibus omni cibo penitus abſtinentis, crebra & inuſitata fulgura, lapidũ cum gran-

dine caſus, peſtilētia hominū, & animaliū. propter quæ ſingula piiſſimus Imperator crebro fieri ieiunia, orationūque inſtantia, atq; eleemoſynarū largitionibus, diuinitatē per ſacerdotum officiū monebat placādā, certiſſime dicens, per hæc portēdi magnā humano generi futuram cladem. Quo etiam anno, menſe Iunio, natus ei eſt filius ex Iudith regina: quem tempore baptiſmi Carolum vocitari placuit. Eodem anno Eblus atque Aſenarius Comites, trans Pyrenęi montis altitudinem iuſſi ſunt ire. Qui quum magnis copiis vſque ad Pampilonā iſſent, & inde negotio peracto redirent, ſolitam loci perfidiam, habitatorumque genuinā fraudem experti ſunt. Circumuenti enim ab incolis illius loci, omnibus amiſſis copiis, in inimicorum manus deuenere. Qui Eblum quidem Cordubam regi Sarracenorum miſerunt: Aſenario vero tamquam qui eos affinitate ſanguinis tāgeret, pepercere. Interea quum Lotharius, vt prædictum eſt, à patre miſſus Romam veniſſet, libentiſſime ab Eugenio Papa ſuſceptus eſt, cumque de his quæ acceſſerant, quereretur, quare ſcilicet hi qui Imperatori & Francis fideles fuerant, iniqua nece perempti fuerint: & qui ſuper-

uiuerent, ludibrio reliquis forent & haberentur: quare etiam tantæ querelæ aduersus Romanorum pontifices iudicesque sonarēt: repertū est, quod quorūdam pōtificum vel ignorātia vel desidia, sed & iudicū cæca & inexplebili cupiditate multorum prædia iniuste fuerint cōfiscata. Ideoque reddēdo quæ iniuste erāt sublata, Lotharius magnā populo Romano creauit lęticiam. Statutum etiam iuxta antiquū morem, vt ex latere Imperatoris mitterentur, qui iudiciariam exercentes potestatem, iustitiam omni populo facerent, & tempore quo visum foret Imperatori æqua lance penderent. Quæ quum rediens filius patri retulisset, tamquā amator ęquitatis, & cultor veritatis, magno gaudio perfusus est, eo quod oppressis inique releuatio pietatis occurrerit. Tempore subsequenti dominus Imperator conuentum à populo suo celebrari iussit tempore Maij mēsis Aquisgrani. Quo consistenti legatio Bulgarum, qui diu in Baioaria, secundum præceptum eius, substiterant, ei adducta est audienda. Cuius maxime post pacis constitutionem de terminis fuit terrarum inter Bulgaros Francosque custodiendis. Affuerūt etiam Brittonum primores nō pauci, subiectio-

nem obedientiamque multis verbis proſequentes: inter quos & VVinemarchus, qui cæteris auctoritate præſtare videbatur, quique inſana temeritate atq; ſtultiſſimis auſis in tantum proceſſerat, vt etiam Imperatorem propter ſuam inſolẽtiam comprimendam, ad expeditionẽ in illas partes faciẽdam prouocauerit. Is ergo quũ diceret pœnitere ſe facti ſui, & imperatoriæ fidei ſe cõmiſiſſet, ab eo iuxta morẽ ſuũ, qua clementia ſemper vti cõſueuit, miſericorditer ſuſceptus, & cum cęteris ciuibus muneribus donatus, atque ad natiuum ſolum eſt permiſſus redire. Qui tamen poſtea cõſuetæ perfidiæ non immemor, dum cunctorum quæ promiſerat & quæ expertus fuerat, bonorum oblitus, vicinos ſuos domini Imperatoris fideles incurſare atque aſſiduis malis laceſſere non obmitteret, ad id peruenit, vt oppreſſus à Lantberti hominibus, in propria domo cum omniũ malorum fine terminum vitæ ſortiretur. Dimiſſis ergo tam Bulgarorũ miſſis quam Britannis, Imperator exercitio venandi ſe commiſit Voſagi ſecretis, iterũ id agendum credens, vſque quo menſe Auguſto iuxta condictum generalẽ populis Aquaſgrani reuerſus eſt. Quo tempore pacem quæ à

quæ à Nortmannis petebatur, mēſe Octobri iuſſit cõfirmari: factiſque omnibus quæ in eodem placito & peragi & definiri viſa ſunt, ipſe quidem cum filio Lothario Nouiomagum conceſſit, minore Ludeuuico in Baioariam dimiſſo, factaque autumni temporis venatione hyemis inchoatione in Aquenſe palatium rediit. Ab hoc conuentu regrediētibus Bulgariorũ miſſis, literaſque Imperatoris deferentibus rex eorum minus grate quæ ſcripta ſunt, tulit; eo quod petita non impetrarit. Cum quadam ergo ſtomachatione eundem nuncium remittens, mandauit: vt aut communis finium terminus ſtatueretur, aut quacũque poterat virtute tueretur limites ſuorum finium. Sed quum fama rumorem ſparſiſſet, regem talia mandantē regno caruiſſe, Imperator tamdiu legatum tenuit, quouſque miſſo Bertricho comite palatij, falſa eſſe quæ iactabantur comperiſſet. Reſcita autē veritate, miſſum infecto negotio remiſit.

Ipſo anno, Kalendis Februarij, Pipinus filius Imperatoris, ad patrem Aquis hiemantem peruenit. Cui ab Imperatore cura commendata, vt paratus eſſet, ſi quid ex partibus Hiſpaniæ noui oriretur, qualiter obuiare poſſet, regrèſſus eſt. Imperator

vero Kalendis Iunij mensis ad Ingelheim venit, ibidémque illi conuẽtus populi sui, secundum quod præceperat, occurrit. In eodem placito secundum morem suum multa quæ Ecclesiæ essent vtilia, admonuit, statuit ac definiuit, legationésque tã à sancta sede Romana, quam à monte Oliueti, per Dominicum abbatem perlatas suscepit, audiuit, absoluit. Nec non duos duces Ceadragum Abodritorum, Tunglonem Soraborum, quum accusarentur, & probatio satis emineret, castigatos ad propria remisit. Nec nõ Herioldus à Nortmanniæ partibus cum vxore veniens, Danorumque non parua manu, Magontiaci apud Albanum, cum suis omnibus, sacri baptismatis vnda est perfusus, plurimisque muneribus ab Imperatore donatus. Verés autem piissimus Imperator, ne ob tale factum negaretur ei habitatio soli naturalis, dedit ei quendam Comitatũ in Frisia, cuius vocabulum est Ruitstri, quo se suosque, si necessitas exigeret, tuto recipere posset. Interea quum Baldricus, & Geraldus, cæterique Pãnonciarum custodes finium adessent, adduxit Baldricus domino Imperatori presbyterum quendam nomine Gregorium, bonæ vitæ hominem, qui diceret

organum more Græcorum posse componere. Quem Imperator gratanter suscepit: & quia Deus illi quæ ante se inusitata erãt in regno Frãcorum attribuebat, gratiarum actiones reddidit, ac Tanculfo sacrorum scriniorum prælato commendauit, publicisque stipẽdiis curare iussit: & ea quæ huic operi necessaria forent, præparare mandauit. Ipso interea anno medio Octobri cœtũ populi Germanicũ coire iussit trans Renũ, in villa cuius vocabulũ est Saltz. In quã consistenti, perfidia atque defectio Aizonis nunciata est, qui de palatio domini Imperatoris fugiens, ad ciuitatem Ausonam venit, ibique receptus, Rodam subuertit: sed & resistere nitẽtibus non parũ incommoditatis intulit, castella quæ irrumpere potuit, custodibus impositis fortiter communiuit. Sed & misso fratre suo ad regem Sarracenorũ Abdiramam nomine, validũ contra nos exercitus robur accepit. Quæ quidem Imperatoris animum commouerunt, nil tamen propere gerendum ratus, consiliariorum suorum sententiam, quid tali facto opus esset, statuit operiri. Per idẽ tempus Hilduinus abbas monasterij beati Dionysij, Romam monachos petitionis suæ baiulos ad Eugenium sanctæ Roma-

næ ſedis præſulem miſit, flagitãs oſſa beati Sebaſtiani martyris ſibi tranſmitti. Huius deſiderio dominus Apoſtolicus ſatisfaciens, per prædictos miſſos ſacratiſſimi militis Chriſti exuuias miſit. Quæ religioſiſſime à prædicto viro ſuſceptæ, atque interim cum loculo vectatorio, vt allatæ ſunt, iuxta corpus beati Medardi poſitæ. Quibus ibi conſiſtentibus tantam Deus per præſentiam aduentus eorum mortalibus attribuit virtutum copiam, vt multitudo numerum excedat. Porro qualitas fidem ſuperet, niſi eis auribus credatur quibus perſuaſum eſt nihil repugnare diuinæ iuſſioni, ſed & omnia poſſibilia eſſe credenti. Præterea Aizone infeſtante eos qui in noſtris finibus conſiſtebant, & præcipue Ceritaniam Vallenſemque regionem vſquequaque vaſtante: eo vſque immanitas illius proceſſit, annitẽtibus Maurorum & Sarracenorum auxiliis, vt aliqui noſtrorum caſtella & municipia quæ hactenus tenuerãt, relinquere cogerentur, plurimique etiam à nobis deficerent, & eorum ſe ſocietati conferrent. Inter quos VVillemundus Beræ filius, eorum perduellioni cum plurimis fœderatorum ſe iunxit. Ad quos motus comprimendos noſtroſque roborandos, dum Imperator exercitum

illuc mittendum ordinat, præmisit Elisachar Abbatem, & Hildebrandum Comitem, nec non Donatum. Qui præcedentes iunctis sibi Gothorum Hispanorumque copiis, illorum proteruæ pertinacię resisterunt, Bernardo quam maxime Barcinonæ Comite conatus eorum in irritum deducente. Quod cernens Aizo, exercitum à Sarracenis petitum abiit prætorianum. Quem impetratum cum duce suo Abumarum Cæsar-Augustam, & inde vsque ad Barcinonam perduxit. Porro Imperator Pippinum filium suum Aquitaniæ regem contra eos misit, simulque missos ex latere suo Hugonem & Matfridum Comites, quibus meticulosius quam decuit occurrentibus, tamdiu moræ innexæ sunt moris, quousque illi vastata Barcinonę atque Gerundæ regione Cęsar-Augustã sese receperunt. Præcesserunt sane hãc cladem terribiles illæ sub tempore nocturno acies, humano sanguine rutilantes ignisque pallore flagrantes. Imperator porro venationi in saltibus Compendio & Carisiaco contiguis institit. Eodem anno mẽse Augusto Eugenius Papa diem vltimum clausit. Valentinus Diaconus loco eius successit. Quo vix vno mense superstite loco illius Gregorius, presbyter tituli san-

cti Marci electus est, dilata consecratione eius vsque ad cōsultum Imperatoris. Quo annuente & electionem cleri & populi probante, ordinatus est in loco prioris. Legati Imperatoris Michaëlis eodem anno mense Septemb. Compendium venerunt, munera attulerūt, nobiliter suscepti, opulentissime curati, liberaliter munerati & prospere sunt regressi. Ipso anno Heinardus virorum sui temporis prudentissimus, sanctæ deuotionis ardore incitatus, Romam misit, & corpora sanctorum Marcellini & Petri, annuente Papa in Frāciam fecit transuehi: & valde decenter in proprio territorio propriisque sumptibus recondidit. Quorum meritis hactenus ibi multa virtutum miracula operatur Dominus. Mense Februario sequentis hiemis conuentus habitus publicus Aquisgrani, vbi quū in aliis, tum maxime feruebat res in marca Hispanica nuper damnose ignominioseque peracta. Qua ventilata & enucleatissime inuestigata, hi reperti sūt huius culpæ auctores qui ab Imperatore præfecti sunt duces. Hos ergo solummodo honoribus ademptis luere iussit Imperator culpā huius ignauiæ. Itidemque Baldrico duci Foroiuliensi dum obiiceretur, & pro-

batum esset eius ignauia & incuria vastatam à Bulgaris nostram regionem, pulsus est ducatu, & inter quatuor Comites eiusdẽ potestas diuisa. Equidẽ Imperatoris animus natura misericordissimus, semper peccãtibus misericordiam prærogare studuit: at vero ij quibus talia præstita sunt, quomodo clementia illius abusi sunt in crudelitatẽ, post pauca patebit, quum claruerit quomodo pro vitæ beneficio, summam ei, quantum in se fuit, importauerint cladem. Ipso tempore Halitcarius Cameracẽsis Episcopus & * Auffridus Nonantulæ monasterij Abbas, à transmarinis partibus redeuntes, humanissime se susceptos à Michaële retulerunt. Imperator sane æstate sequenti in Ingelheim conuentum publicum habuit. Ibique missos Papæ Romani, Quirinum Primicerium, & Theophylactum nomenclatorem, cum magnis muneribus venientes, & suscepit & remisit. Et quum in Theonis villam deuenisset: famaque vẽturos in nostros fines Sarracenos peruulgasset, misit filium Lotharium ad eandem marcam, adiunctis illi Francorum validis multisque copiis. Qui quum præceptis paternis parens, Lugdunum deuenisset, & nuntium præstolaretur par-

Ansfridus

tiũ Hiſpanicarum. Pipinus eius frater collocuturus aduenit. Ibidẽque illis morantibus, miſſus rediit, dicens, mouiſſe quidem Saracenos Mauroſque exercitum quam maximum, ſed pedem continuiſſe, nec illo tempore longius in noſtros fines proceſſuros. Quibus auditis Pipinus in Aquitaniã, Lotharius autem ad patrem proſpere rediit. Interea filij Godofridi Danorum quondam regis, Herioldum regno expulerant: ſed quum Imperator & Herioldũ iuuare vellet, & cũ filiis Godofridi fœdus pacis iniſſet, miſſis in hoc ipſum cum ipſo Herioldo comitibus Saxonicis, præcepit: vt agerent cum prædictis, quatenus eum in ſocietatem, vt pridem habuerant, ſuſciperent. Herioldus autem harum morarũ impatiens, inſciis noſtris, aliquas villarum illorum, igne iniecto, concremauit, prædamque abduxit. At illi putantes hæc voluntate noſtrorum geſta, improuiſis & nihil tale ſuſpicantibus noſtris ſuperueniunt, tranſitoque Egidora flumine, caſtris pellunt, in fugam compellunt, potitique omnium in caſtra propria ſe recipiunt. Sed his geſtis, cognoſcentes rei veritatem, & verẽtes debitam vltionem, mittentes ad eos quibus talia intulerant primum, deinde

ad Imperatorem, professi sunt errorem: Dehinc obtulerunt congruam vindictæ satisfactionem: modum autem satisfactionis conferentes in Imperatoris voluntatem, dummodo firmitas pacis inconuulsa maneret: quibus Imperator pro voto & petitione annuit. Bonifacius Comes ab Imperatore Corsicæ præfectus insulæ, cũ fratre Beraldo aliisque adiunctis sibi conscensa parua classe, dum piratas peruagãdo maria requirit & non inuenit, Sardorum amicorum sibi insulam appulit; indéque aliquos gnaros marini itineris sibi assumens, in Africam profectus est, & transuectus inter Vticam & Carthaginem. Contra quem multitudo Afrorum conueniẽs, quinquies cõflixit inter quos & quosdam contigit oppetere nostrorũ, quos aut multa alacritas, aut inconsulta leuitas ad nimis audendum impulit. Bonifacius tamen sociis receptis ad naues se collegit, patriam repetiuit, inexpletumque atque inauditũ metum prius Afris reliquit. Hoc anno bis deliquium Lunæ contigit in Kalendis Iulij, & nocte natalis Domini. Sed & annona quædam Imperatori delata est à regione VVasconiæ, breuior frumento, nec tamen teres vt pisa, quam dixerunt de-

scendisse de coelo. Hiberna Dominus Imperator Aquis exegit. Hieme transacta quum Quadragesimæ sacrati dies celebrarentur, & instaret Paschæ veneranda solennitas, intempesta nocte terræ motus adeo validus extitit, vt ædificiis cunctis ruinam minaretur. Porro venti violentia subsecuta, nō modo minora, sed etiam ipsum palatium Aquense, vehementia sui ita agitauit, vt etiam laterculis plumbeis, quibus tecta erat basilica sāctæ Dei genitricis Mariæ, maxima ex parte detegeret. Moratus est in eo palatio plurimis cogētibus necessitatibus, & publicis vtilitatibus. Statuit Kalendis Iulij indidem proficisci, & VVormaciam ad celebrandum generalem populi conuentum properare. A qua dispositione eum mutare aliquantisper coëgit rumor, qui sederat: Nordmannos velle trāsgredi statuta pacti & proprios fines; & Transalbianam regionem populari. Sed his aliter se habentibus, Imperator secundum dispositionem loci & temporis aduenit, de his quæ visa sunt, studiose tractauit, annua dona suscepit, filiumque suū Lotharium in Italiam dimisit. In eo etiam conuentu, comperiens clandestinas circa se eorum quos vitæ reseruauerat, machi-

nationes more cancri ſerpere, & multorum animos quaſi per quoſdam cuniculos ſollicitare; ſtatuit ſibi contra eos quoddam propugnaculum erigere. Nam Berhardum eatenus Hiſpaniarum partium & limitum Comitē, cameræ ſuæ præfecit. Quæ res nō ſeminarium diſcordiæ extinxit, ſed potius augmentū creauit. Sed quum necdum ij qui tali peſte tabeſcebant, vulnus ſuū detegere poſſent; vtpote quibus nulla copia ad peragendū quæ cōcupierant, ſuppeteret, in aliud tempus hæc differre ſtatuerunt. Imperator autem his, vt oportunitas dictabat, explicitis, Renum tranſiit, Franconoford villam petiit, ibique quamdiu bonum viſum eſt, & hieme propinquantia frigora ſiuerunt, venationi indulſit, ac deinde circa miſſam ſancti Martini, ad Aquaſgrani ſe vertit, ibique & ipſam feſtiuitatem & ſancti Andreæ, nec non natiuitatis Dominicæ, cum reliquis vt decebat, peregit celebriter. Circa tempus porro Quadrageſimale, quum Imperator loca mari circumiacentia peragraret: factionis iniquæ principes vltra ferre non valentes occultatum diu vulnus detegunt. Nam primum inter ſe primores fœdere quodam coniurant, deinde minores ſibi aggregāt. Quorū pars

mutationis ſemper cupida, more canum auiumque rapacium, quæ alienum detrimentum ſuum quærunt fieri ſuppletionis augmentũ. Freti ergo multitudine & aſſenſu plurimorum, filium Imperatoris Pipinum adeunt, prætendentes abiectionem ſui, Bernardi inſolentiam, & cæterorum deſpectionem: aſſerentes etiam eum, quod dictu nefas, thori paterni inceſtatorem: porro patrem adeo quibuſdam præſtigiis eluſum, vt hæc non modo non vindicare, ſed nec aduertere poſſet. Oportere ergo, dicebant, bonum filium indigne ferre dedecus paternum: ablatiſque è medio reſtituere patrem & menti & dignitati; & hoc agentem non ſolum fama virtutis proſequeretur, ſed etiam amplificatio regni terreſtris, hoc nomine prætexentes culpam. His ergo incitamentis allectus iuuenis, cũ eis & multis copiis ſuorum per Aurelianenſem vrbem, ſublato inde Odone, & reſtituto Matfrido, VVerimbriam vſque venerunt. At vero Imperator vt eorum conſpirationem contra ſe & vxorem Bernardũque obſtinatiſſime cõperit feraliter armatã, Bernardum quidem fugæ præſidio ſe committere permiſit; vxorẽ autem Lauduni eſſe, & in monaſterio ſanctæ Mariæ

consistere voluit, ipse autem Compendium petiit. Porro ij qui cum Pipino VVerimbriam venerunt, misso VVerino & Lamberto aliisque quā plurimis, Iudith reginam ex ciuitate monasteriique basilica eductam, ad se perduci fecerunt. Quam vsque adeo intētata per diuersi generis pœnas morte adegere, vt promitteret se, si sibi copia daretur cum Imperatore loquēdi, persuasurā quatenus Imperator abiectis armis, comisque recisis, monasterio sese conferret, se etiam imposito velo capiti itidem facturam. Quam rem quanto plus cupiebant, tanto facilius crediderunt. Missis enim cum ea aliquibus suorum, ad Imperatorem vsque deduxerunt. Cui cum ille secretius secum loquendi licentiam præstitisset, permittente illo vt mortem euadere posset, ipsa velum sibi capiti superposuit: de attonsione porro sua Imperator tempus deliberandi poposcit. Tanto enim Imperator, aliis benigne semper viuens, iniusto odio laborabat, vt tæderet eos vitæ ipsius: cuius beneficio nisi illi viuerent, iuste & legaliter vita caruissent. Redeunte ergo ad se regina, aliis quidem malis temperarunt, adclamationi autem vulgi consentientes, exilio eam depor-

tari, & in monaſterio ſanctæ Radegundis retrudi iuſſerunt. Circa menſem Maium porro filius Imperatoris Lotharius ex Italia venit: eumque in Compendio repperit. Ad quem venientem ſe contulit tota illa factio inimica Imperatoris, ipſe tamen nihil tunc temporis patri intuliſſe viſus eſt dedecoris, probauit autem quæ geſta erãt. Denique Heribertus Bernardi frater, luminum amiſſione mulctatus eſt, cõtra votum Imperatoris: Odo conſobrinus illius armis ablatis exilio deportatus, tamquã eorum quæ Bernardo & reginæ adclamabantur, conſcij & fautores. In talibus ergo conſiſtens, ſolo nomine Imperator, æſtatem tranſegit. Quum autem inſtaret autumnalis temperies, ij qui Imperatori contraria ſentiebant, alicubi in Francia conuentum generalem fieri volebant. Imperator autẽ clanculo obnitebatur, diffidens Francis, magiſque ſe credens Germanis. Obtinuit tamen ſententia Imperatoris, vt Neomagum populus conueniret. Verens porro ne multitudo contrariorum ſuperaret paucitatem ſuorum fidelium, iuſſit vt vnuſquiſque ad idem placitum veniens, ſimplici vteretur commeatu. Præcepit etiam Comitem Lambertum finium ſibi deputa-

torum custodiam habere. Helisachar abbatem iustitias facturum eo quoque direxit. Tandem ergo Niumagum ventum est, omnisque Germania eo confluxit, Imperatori auxilio futura. Imperator autem volens adhuc vires aduersariorum attenuare, Hilduinum abbatem culpans, interrogauit: cur quum simpliciter venire iussus sit, hostiliter aduenerit. Qui quum negare nequiret, continuo ex palatio exire iussus est: & cũ paucissimis hominibus iuxta Patrisbrunnã in expeditionali tabernaculo hiemare. VValach abbas iussus est ad monasterium redire Corbeiæ, ibique regulariter obuersari. Hæc quum ij qui Imperatori aduersaturi conuenerant, prouiderent, ad desperationem vltimam infracti viribus sese verterũt. Denique per totam noctem coëuntes, atque ad habitaculum Lotharij Imperatoris filij conuenientes, hortabantur aut bello confligendum, aut aliquo secedendum absque Imperatoris voluntate. In qua deliberatione quum totam expendissent noctem, mane Imperator filio mandat, ne inimicis communibus credat, sed ad se tamquam ad patrem filius veniat. Quibus ille auditis, licet dehortantibus qui circa illum erant, ad patrem venit.

A quo non eſt aſpera increpatione inuectus, ſed moleſta lenitate correctus. Ingreſſo autē illo intra penita regiæ domus, diaboli inſtigatione vulgus cōtra ſe cœpit furere, proceſſiſſetque furor vſque ad mutuam cædem, niſi Imperatoria prudentia proſpexiſſet. Dum enim illi inter ſe tumultuātes, pene in veſanum furorem ruerent, Imperator ad cunctorum aſpectum cum filio proceſſit. Quo facto omnis illa feralis cōmotio cōquieuit. Imperatoria enim oratione audita, omnis popularis tumultus faceſſit. Poſt hæc Imperator omnes illorū huius impiæ conſpirationis principes, ſub priuata cuſtodia adſeruari præcepit. Quos poſtea ad iudicium adductos, quum omnes iuris cenſores filiique Imperatoris iudicio legali, tanquam reos maieſtatis, decernerent capitali ſententia feriri, nullum ex eis permiſit occidi: ſed vſus, vt multis viſum eſt, leniori quam debuit pietate, ſibi tamen conſueto benignitatis & clementię more, laicos quidem præcepit locis oportunis adtonderi: clericos vero in conuenientibus itidem monaſteriis cuſtodiri.

His peractis ad hiemandum Imperator Aquaſgrani ſeceſſit. Habuit autem per idē tempus ſecum ſemper Lotharium filium ſuum.

ſuum. Miſit interea in Aquitaniam, coniugemque reuocauit fratreſque illius Carolum & Rodulfum iamdudum attonſos. Quam tamen coniugis honore non eſt dignatus, donec ſe legali præſcripto modo ab obiectis purgaret. Quod poſtquam geſtum eſt, in purificatione ſanctæ Mariæ, cunctis diiudicatis ad mortem, vitam conceſſit. At Lotharium in Italiam, Pipinum in Aquitaniã, Ludouicum in Baioariã ire permiſit, ipſe verò Quadrageſimale tẽpus Paſchæque ſolemnitatem in eo loco celebrauit. Paſchalib9 ergo peractis ſolẽniis, ad Ingelheim Imperator perrexit. Ipſo denique tempore conſuetæ miſericordiæ non immemor, quę, ſicut de ſe ait Iob, ab initiis creuit cum illo, & de vtero matris videtur cum ipſo egreſſa: eos quos dudum exigentibus meritis, per diuerſa loca deputauerat, euocatos, bonis propriis reſtituit, & ſi qui adtonſi fuerant, vtrum ſic manere, an in habitum priſtinum redire vellent, facultatem contribuit. Dehinc Imperator in partes Rumerici montis per Voſagum tranſiit: ibique piſcationi atque venationi, quamdiu libuit, indulſit, & filium Lotharium in Italiam direxit. Porro autumni tẽpore in Theodonis villam conuenire generaliter ſuum populum præcepit. In quo

loco tres legati Sarracenorum à transmarinis partibus venere: quorum duo Sarraceni, vnus fuit Christianns, afferentes grãdia munera suæ patriæ, odorum scilicet diuersa genera & pannorum. Qui pace petita & accepta, remissi sunt. Affuit etiam Bernardus, qui modo prædicto, fugiendo se saluans, diu in finibus Hispaniæ exulauerat. Is ergo Imperatorẽ adiens, modum se purgandi ab eo quærebat, more Francis solito, scilicet crimen obiiciẽti semet obiicere volens, armisque impacta diluere. Sed quum accusator licet quæsitus, deesset: cessantibus armis purgatio facta est iuramentis. Præceperat porro Imperator vt huic placito filius eius Pipinus interesset: sed ille conuentui semet subtraxit, post placitum autem aduenit. Imperator autem volens & hanc inobedientiam, plurimamque in eo castigare morum insolentiam, secum eum morari iussit, & vsque natalem Domini secũ Aquis tenuit. Sed ille vltra suum se velle teneri grauatus, fugam capessit: & inscio patre in Aquitaniam cõcessit. Imperator vero in hibernis vt cœperat, Aquisgrani permansit. Hiemis sane rigore transacto, & vernali successu reducto, nunciatũ est Imperatori quosdã motus ex-

citatos in Baioaria, ad quorũ compressionẽ festinus abiit, ad Ausburgum vsque peruenit, insurgentia sedauit, continuo rediit, conuentumque publicum Aurelianis fieri iussit, ibique sibi Pipinum occurrere mandauit. qui licet inuitus occurrit. Sed considerans Imperator quorundam malorum hominum consilia, filij animum tam minis quam promissionibus ad deteriora festinantium peruertere: maximéque Bernardum verens, cuius consilio vti tunc Pipinus dicebatur: qui & ipse tunc in Aquitania morabatur: Ligeri trãsmeato, cum suo commeatu ad Iocundiacum palatium venit, in territorio Lemouico situm. Quo ventilata vtriusque causa, Bernardus quidem quum insimularetur infidelitatis, nec tamen vsque ad congressionem probator procedere vellet, honoribus priuatus est. Pipinum vero ob prauorum morum corruptionem, sub custodia priuata Treueros perduci iussit. Quo quum duceretur & indulgentius haberetur, à suis custodiæ noctu subducitur, & vsque ad Imperatoris reditum ab Aquitania, quaqua versum valuit & voluit, peruagatur. Et tunc quidem Imperator inter filios suos Lotharium atque Carolum, quandam diuisionem regni

constituit. Quæ tamen ingentibus impedimentis, quæ dicenda sunt, pro voto minime cessit. Eo porro tempore visum est Imperatori ab Aquitania secedere, sed post paucum tempus idem ad missam sancti Martini populum cõuocauit: filiumque Pipinum fugientem ad se quoquo modo reuocare voluit, sed illo id refugiẽte asperrima hiemis incubuit inclementia, primo quidem pluuiarum plurimarũ inundantia: deinde humectationem terræ glaciali rigore astringente: quæ adeo noxia fuit, vt subtritis pedibus equinis, rarus quisque foret, qui vectione equorum vteretur. Fracto ergo exercitu multo laboris incõmodo, & improuisos excursus Aquitanorum subinde & moleste ferente, statuit Imperator ad villam, cuius vocabulum est Restis, venire, ibique Ligeris amne transmeato, in Franciam hiematum redire. Quod & fecit, licet minus honeste quam decuit. Humano porro generi pacique contrarius diabolus, nequaquam ab infestatione Imperatoris feriabatur: sed per satellitum suorũ versutias filios sollicitabat, persuadens illis, quod pater illos vltro perdere vellet, non considerantes; quod qui mitior ho-

minibus externis esset, immanis non poterat effici suis. Sed quia corrumpunt bonos mores colloquia mala: & lapidum etiá duritiam mollis aquæ guttula sæpius illisa terebrare solet: tãdem ad id ventum est, vt filios Imperatoris, in vnum cũ copiis quibus poterant coire facerent: Gregoriũque Papam aduocarent, sub ornatu quasi qui patri solus filios recõciliare deberet & posset, rei tamen veritas post claruit. Imperator porro è contrario mense Maio VVormaciam venit cum valida manu: ibique quid agendum sibi foret diu deliberauit. Missisque destinatis, Bernardo scilicet Episcopo cum reliquis, filios hortabatur ad se veniendum & redeundum. Sed & Papã Romanæ sedis cõueniebat: vt si more prædecessorum suorum aderat, cur tantas nećteret moras non sibi occurrendo. Quum vero rumor vsquequaq; diffusus sereret de cæteris quod verũ erat, de Papa vero Romano, quod ideo adesset, vt tam Imperatorem quam Episcopos excommunicationis vinculis irretire vellet; si qui inobedientes essent suæ filiorumque Imperatoris voluntati: parum quid subripuit Episcopis Imperatoris præsumptio audaciæ, asserentibus nullo modo se velle eius vo-

luntati ſuccumbere, ſed ſi excommunicaturut aduenirer, excommunicatus abiret, quum aliter ſe habeat antiquorum canonum auctoritas. Tandem ergo conuentum eſt feſtiuitate ſancti præcurſoris Chriſti Iohannis in locum qui ab eo quod ibi geſtum eſt, perpetua nominis ignominia notatus, eſt vt vocetur Campus mentitus. Quia enim ij qui fidem Imperatori promittebant, mentiti ſunt, locus in quo id contigit, teſtis nequitiæ in ſuo nomine remanſit. Quum autem haud procul inde aciebus ordinatis cõſiſterent, iam iamque ruendum in arma putaretur, nuntiatum eſt Imperatori aduenire Papã Romanorum, quem veniente Imperator in ipſa acie conſiſtens ſuſcepit, licet indecẽtius, quam debuit, imputans ei quod ipſe ſibi talem ſuſceptionem prę parauerit, qui inuſitato modo ad ſe venerit. Ductus autem Papa in habitationem caſtrenſem, multis aſſertionibus perdocuit, non ſe tantum iter ob aliud ſuſcepiſſe, niſi quia dicebatur, quod inexorabili diſcordia contra filios laboraret: ideóque pacem in vtramque partem ferere vellet. Audita vero parte Imperatoris, manſit cum eo aliquot diebus. Remiſſus autem ab Imperatore ad filios, vt pacẽ mutuam necteret: quum pene omnis po-

pulus partim donis abstractus, partim promissis illectus, partim minis territus, ad eos populumque cum eis consistentem more torrentis deflueret, nequaquam vt fuerat iussus, est permissus redire. Tot ergo copiis inibi adductis, & Imperatori subductis, adeo defectio indies inualuit, vt in festiuitate sancti Pauli, plebei contra Imperatorem, adulando filiis eius, irruptioné facere minarentur. Quibus viribus Imperator obniti non valens, filiis mandauit, ne se populari direptioni exponerent. Cui remandant, vt castris relictis ad se veniat: se autem maturrime obuiã ipsi processuros. Quibus altrinsecus sibimet occurrentibus, Imperator filios admonuit, equis desilientes, & sibi occurrentes, vt promissionis suæ memores, tam sibi quam filio & vxori, illibata quæ olim promiserant, conseruarent. Quos congrue respondentes osculatus, & ad castra illorum est profectus. Quo peruenienti vxor subducitur, & ad Ludouici tabernacula conuertitur. Ipsum vero Lotharius ad sua cum Carolo admodum puero deduxit: & cum paucissimis in papilione ad hoc deputato consistere fecit. Post hæc autem iam populo iuramentis obstricto, imperium inter fratres terna se-

ctione partitur. Vxor patris à Ludouico rege recepta, exilio iterum deportatur in ciuitatem Italiæ Tartonam. Gregorius Papa talia cernens, cum maximo mœrore Romam regreditur: & duorum fratrum Pipinus in Aquitaniam, Ludouicus in Baioariam reuertitur. Porro Lotharius patre assumpto, & seorsum cum deputatis equitante atque priuatim manēte, Merlegium villam deuenit, ibique prout libuit commorans, & quæ visa sunt ordinans, ac populum absoluens, sed & conuentum populo Compendij indicens, Vosagum per Mauri monasterium transiit, & Mediomatricum quæ altero nomine Metis vocatur, peruenit. Qua relicta ciuitate Viridunum appulit, & Suessionum vrbē adiit. Ibique in monasterio sancti Medardi patrem sub arcta custodia esse præcepit: & Carolo Prumiæ commendato, nec tamen attonso, ipse venationi institit, donec autumni tempore, id est Kalendis Octobris, sicut erat constitutum, patrem secum ducens, Compendium venit.

Ibique consistenti legatio Constantinopolitani Imperatoris, Marcus Archiepiscopus Ephesi & Protospatharius Imperatoris ad patrem missa, occurrit, mu-

nera ſibi deputata obtulit, patri miſſa ſubtraxit: quam ille licet ad patrem miſſa, ad ſe tamen venientem ſuſcepit, audiuit, tragœdiamque reportãtem pene inauditam remiſit. In eodẽ conuẽtu cum multi inſimularẽtur deuotionis in patrẽ defectionis in filiũ: quidã verbis ſimplicibus, quidã iuramẽtis obiecta diluerunt. Miſeratio tamẽ huiuſcemodi rei, & talis rerũ permutatio, exceptis auctoribus, omnes habebat. Vnde verẽtes ſceleris cõſpiratores inauditi, ne verſa vice retrolapſa ferrentur geſta quæ erant: callido, vt ſibi viſum eſt, cum aliquibus Epiſcoporum vtuntur argumento: vt pro his de quibus iam pœnitudinem geſſerat Imperator, iterum publica pœnitentia, armis depoſitis irreuocabiliter, quodãmodo Eccleſiæ ſatisfacere iudicaretur: quum ne forenſes quidem leges contra vnam culpam ſemel commiſſam, bis inuehant vindictam: & noſtra lex habeat non iudicare Deum bis in id ipſum. Cui iudicio pauci contradixere, plures aſſenſum præbuere, maxima pars, vt aſſolet in talibus, ne primores offenderent, verbo tenus conſenſere. Adiudicatum ergo eum abſẽtem, & inauditum, nec confitentem, neque conuictum, ante corpus ſancti Medar-

di confeſſoris, & ſancti Sebaſtiani martyris, arma deponere, & ante altare ponere cogunt: pullaque indutum veſte, adhibita magna cuſtodia, ſub tectum quoddam retrudunt. Expleto hoc negotio, miſſa ſancti Martini, populus licentia accepta pro talibus geſtis mæſtus ad propria reuertitur. Lotharius autem partem ſuum ducens, Aquiſgrani hiematum regreditur. Intra huius hiemis durationem, gregatim populi tam Franciæ, quã Burgundiæ, necnon Aquitaniæ, ſed & Germaniȩ coeuntes, calamitoſis querelis de Imperatoris infortunio querebantur, & quidem in Franciam Eggebardus Comes, & VVilhelmus Comes ſtabuli, quos poterant ſibi in vnione volũtatis reſtituendi Imperatoris coadunabãt. A Germania porro Hugo abbas in Aquitaniam miſſus à Ludouico, & ab eis qui illuc confugerant, à Drogone ſcilicet Epiſcopo & reliquis, Pipinum in hoc ipſum inſtigabat. Porro Bernardus & VVarinus in Burgundia conſiſtentem populum ſuaſionibus accendebant, promiſſionibus alliciebant, iuramentis aſtringebant, & in vnum velle fœderabant. Hieme autem exacta & vere iam roſeam faciem prætendente, Lotharius patre aſſumpto per pagum Haſbannienſem iter arri-

puit, & Parisiorum vrbem petiit, vbi obuiam sibi fore cūctos fideles præcepit. Cui Eggebardus Comes, & alij alius pagi proceres cum magna coacta manu, obuiam pro liberatione Imperatoris pugnaturi processerunt: perueniffetque res ad effectum, nisi piissimus Imperator cauens & multorum periculum simul & proprium, ab hoc incæpto præcepto & obtestatione eos inhibuisset. Tādem ergo peruentū est ad monasterium sancti Dionysij martyris.

Pipinus vero ab Aquitania cum maxima manu exiens, & ad Sequanā vsque veniens quum pontes dissipati, nauesque alto demersę, transitū prohibuissent, substituit. Porro VVarinus & Bernardus Comites, plurimis sociorum ex Burgundiæ partibus coactis, ad Matronam fluuium vsque peruenerūt, & ibi partim asperitate & intemperie aëris retardati, partim pro colligendis sociis suspensi, in villa Bonogilo & iis prædiis quæ circumiacent, aliquot diebus cōsedere. Instabat sane sanctæ Quadragesimæ tempus. Cuius hebdomada prima, feria quinta, missi sunt ab illis legati, Rebaldus abbas & Gantselmus Comes, ad Lotharium filium Imperatoris, postulantes vt eis absolutus custodiæ vinculis Im-

perator redderetur. Quorum si pareret postulationi, ipsi quoque ei causa apud patrẽ salutis &honoris olim dispositi forent. Sin aliter, etiamsi necesse esset, cum sui periculo eum requisituri: & resistentibus sibi in hac re cum armis, Deo iudice, essent obuiaturi. Sane huic mandato respondit Lotharius, nullum plus se vel compati paternæ calamitati, vel congaudere prosperitati: nec debere sibi imputari culpam senioris sibi oblati, quum ipsi eum destituissent ac prodidissent: neque carceralis custodiæ næuum sibi iure inuri, quum constaret hoc actum iudicio Episcopali. Cum hac ergo satisfactione præmissi legati remissi sunt ad eos qui se miserant. Commandati sunt Guerinus Comes, & Odo, nec non Fulco & Hugo abbates, ad se venirent, quatenus cum eis deliberaretur, quomodo petitio eorum impleri posset. Præcepit etiã filius eiusdem Imperatoris Lotharius, vt missi sibi in crastinum dirigerentur, qui tempus aduentus prædictorum virorum ab eo cognoscerent: & sic ad condictum diem sibi occurrerent, de causa supra dicta tractaturi. Etenimvero mutato consilio, cum his qui eius fauore ducebantur, relicto patre in monasterio

ſanĉti Dionyſij, ipſe Burgundiam petiit, Viennam vſque peruenit, ibidẽque ſtatiua facere delegit. At vero ij qui cum Imperatore remanſerant, eum ad recipiendas Imperatorias infulas hortabantur. Sed Imperator quamquam modo quo prædiĉtum eſt, Eccleſiæ eliminatus communione, nequaquam tamen præproperę voluit acquieſcere ſententiæ: ſed Dominica quæ in craſtinum aduenit, in Eccleſia ſãĉti Dionyſij, epiſcopali miniſterio voluit reconciliari: & per manus Epiſcoporum armis accingi conſenſit. In qua re tanta exultatio populi excreuit, vt etiam ipſa elementa viderentur iniuriam patienti cõpati & releuato congratulari. Etenim vſque ad illud tempus tanta incubuerat procellarum vis, pluuiarumque vehementia, vt extra ſolitum aquarum ſuperabundantia excreſceret, flatuſque ventorum imperuiabiles fluminum alueos redderet. Sed in illius abſolutione ita quodammodo viſa ſunt coniuraſſe elementa, vt mox & venti ſæuientes miteſcerent, & cæli facies in antiquam, & multo tempore inuiſam ſerenitatem redirent. Imperator ergo ab eo loco iter cœpit: ſed nequaquam filium abeũtem perſequi, licet multis hor-

tantibus, voluit. Inde ergo Nantogilum, ac post venit Carisiacum villam regiam: vbi consistés operiebatur filium Pipinum, & eos qui trans Matronam residebant: sed & eos qui trans Renum ad Ludouicum filium eius cõfugium fecerant, sed & ipsum filium, qui ad eum veniebat, Ludouicum. Quo consistenti, medio Quadragesimæ tempore, arridente etiam lætitia ipsius diei & officij exhortante cantilena ecclesiastica ac dicente: Lætare Hierusalem & diem festum agite omnes, qui diligitis eã; maxima multitudo fidelium suorum ibidẽ occurrit, congratulans communi lætitiæ. Quos Imperator benignè suscipiens, & pro fidei integritate gratias agens, Pipinũ quidem filium in Aquitaniam cum lætitia dimisit: cæteros autem ad loca sibi cõgrua redire lætos permisit. Ipse autem Aquasgrani peruenit; ibique Iudith Augustã ab Italia reducentibus Rataldo Episcopo, & Bonifacio; sed & Pipinum filium recepit. Porro Carolum iam dudum secum habebat. Ibidemque Paschæ solemnitatem cum solita deuotione peregit, post cuius celebritatem per Arduennam siluam venatione se exercuit: & post sanctæ Pentecostes festiuitatem, in partes Romerici

montis, venationi atque piſcationi operam dedit. Sane recedente filio Imperatoris Lothario à patre, & in partes prædictas abeunte, remanſerant in Neuſtriæ partibus Lambertus Comes, & Matfridus, cæterique quam plurimi, qui eaſdem partes propria vi retinere nitebantur: quam rem ægre ferens Odo Comes & alij multi, Imperatoris partibus fauentes, contra eos arma corripiunt, eoſque pellere illis locis nitebantur, aut certe cum eis congredi. Quæ res cum ſegnius quam decuit, adminiſtraretur, & minus caute circumſpiceretur, nō minimam calamitatem eis intulit. Dum enim ex inſperato illis hoſtes ſuperuenerunt; illi autem minori quam res poſtulabat cautela vterentur, inſiſtentibus hoſtibus terga nudauerunt: ibique & ipſe Odo cum fratre VVillelmo interiit, plurimiſque aliis, cæteri ſalutem in fugæ ſubſidio poſuerunt. Quo negotio peracto, ij qui victoria potiti ſunt, quum neque ibi conſiſtere poſſe ſatis tutū videretur, neque Lothario ſe iungere valerent, verentes ne aut ibi cōſiſtentibus Imperator ſuperueniret, aut certe ad ſuos properantibus in itinere obuiaret; ad Lotharium quāto ocyus mittunt, vt eis ſuppetias ferret, quos tanti diſ-

criminis metus circumuallaret. Qui audito eorum periculo, & rebus geſtis, deliberauit eis ſuccurrere. Qua tempeſtate VVerinus Comes cum plurimis ſociis caſtrum Cabillonum vtcunque muniuit; vt ſi aliquid ab aduerſarum partium ſtudioſis moliretur noui, ſibi ſuiſque foret receptaculo ac munitioni. Quod quum Lothario compertum foret, improuiſus illuc aduenire diſpoſuit, quod tamẽ facere nequiuit. Aduenit tamen & oppidum circundedit, quæ in circuitu ciuitatis erant incendio conflagrans. Pugnatum eſt acriter diebus quinque; & tandem ad deditionem primum vrbs recepta eſt, poſt autem verſa vice crudelium victorum more, primum quidem direptionibus Eccleſiæ vaſtatæ, theſauri deprædati & communes copiæ direptæ; ad vltimũ vero ciuitas voraci incẽdio depaſta eſt, præter vnam paruã baſilicã, quæ ſtupendo miraculo cũ hinc inde cincta fuerit ſæuientibus & lãbentibus flãmis, tamen non potuit aduri. Fuit autem conſecrata Deo, in honorẽ beati Georgij martyris. Nec tamẽ Lotharij volũtas fuit, vt ciuitas ſuccenderetur. Adclamatione porro militari poſt vrbẽ captam, Getſelimus Comes, itemq; Sanila Comes, nec nõ

Madalel-

Madalelmus vaſallus dominicus, capite plexi ſunt, ſed & Gerberga, filia quondam VVillelmi Comitis, tamquam venefica, aquis præfocata eſt. Quę dū gerũtur, Imperator cum filio Ludouico Lingonum ciuitatem aduenerat, in qua vrbe huiuſcemodi ſuſcepit nuncium, qui eum valde mæſtum reddidit; & Lotharius quidẽ eius filius à Cabillono iter ſuſcepit ad Augustodunum, indeque Aurelianam vrbẽ peruenit, deinde in pagum Cenomannicum, in villam cuius vocabulum, eſt Matualis deuenit. At Imperator cum ſuis maximis copiis, ſimul & Ludouico filio eũ ſequitur. Quo audito, filius eius Lotharius, iamque ſuis receptis, non multo interuallo à patre caſtra fixit; ibique quatuor diebus legatis intercurrentibus moratũ eſt. Quarta ſane nocte Lotharius cũ ſuis hominibus referre pedem ad poſteriora cœpit, contra quẽ pater compendioſo itinere obambulabat, vſque quo peruẽtum eſt ad fluuiũ Ligerim prope caſtrum Bleſenſe, quo Ciza fluuius Ligeri cõfluit. Poſitis hinc inde caſtris occurrit etiam patri Pipinus filius cum quãto potuit militari apparatu. Infractus ergo viribus Lotharius, ſupplex ad patrem venit. Quem ille coërcitum verbis, & obliga-

tum tam ipsum quam proceres eius, quibus voluit sacramentis, in Italiam remisit, oppilatis angustiis itinerum, quæ in Italiam transmittunt, ne quis transire posset nisi licentia custodientium. Quibus peractis Aurelianis vsque peruenit cum filio Ludouico, ibique tam filio quam aliis reditu ad propria indulto Parrisius ipse peruenit. Habuit autẽ eo tempore circa missam sancti Martini conuentum generalem in Attiniaco palatio, vbi quum multa perperam inolita purgare decreuisset, tam in ecclesiasticis quã publicis rebus, tunc præcipue fuerunt ista. Mandauit filio Pipino per Ermoldum abbatem, res ecclesiasticas, quæ in regno eius erant, quas vel ipse suis attribuerat, vel ipsi sibi præripuerant, absque cunctatione ecclesiis restitui: missos etiam per ciuitates & monasteria transmisit, statumque ecclesiasticum pene collapsum in antiquum statũ erigi iussit. Itemque præcepit, vt missi per singulos comitatus irent, qui immanitatem prædonum atque latronum, quę inaudita emerserant, cohiberent, & vbi eorum maior vis incubuerat, etiam Comites vicinos & Episcoporum homines, ad tales euincendos & proterendos sibi adsciscerent, & de his

ſingulis ſibi in proximo placito generali VVormaciam renunciarent, quod futurum tranſacta hieme & ſuadente vernali gratia indixit. Tranſegit ergo Imperator maximam partem hiberni temporis Aquiſgrani. Indeque profectus eſt ad Theodonis villam ante natalem Domini, vbi etiam populus, cui præceptum fuerat, aduenit. Vbi conſiſtens contra quoſdam Epiſcopos de ſui deiectione conquerebatur. Sed quum quidam in Italiam confugiſſent, quidam vocati obedire noluiſſent; ſolus Ebo eorum qui impetebantur, affuit. Qui quum rationis reddendæ cauſa ſuper talibus vrgeretur, cauſabatur ſe ſolum relictis omnibus, in quorum præſentia hæc facta fuerant, vrgeri. At vero cæteri Epiſcopi, quum obtenderent neceſſitatem præſentiæ, excuſarent autem voluntatem innocentiæ, idem Ebo tandem moleſte ferens talibus extædiari, conſilio petito aliquorum Epiſcoporum, ipſe in ſe quandam confeſſionem prædicauit, confirmauitque ſe & indignum ſacerdotio, & irreuocabiliter eo abſtinere iudicauit: quod & Epiſcopis & per eos Imperatori contradidit. Quo facto Agobertus Lugdunenſis Archiepiſcopus, qui euocatus ad ſatiſ-

factionem venire distulit, quum ter esset euocatus, ab ecclesiæ præsulatu semotus est, cæteris vt diximus in Italiam fugientibus. Sequenti vero dominica quæ sacræ Quadragesimæ initium præcedebat, in Metis ciuitatem dominus Imperator, sed & Episcopi, & populus vniuersalis illius conuentus venit: & inter missarum celebrationem, septem Archiepiscopi septem reconciliationis ecclesiasticæ orationes super eum cecinerunt, atque omnes populi hoc viso, pro plenaria restitutione Imperatoris multas Deo gratias reddiderunt. Post quæ omnia Theodonis villam tam dominus Imperator, quam qui eius populus erant, reuersi sunt: & dominico sacro Quadragesimę tēpore inchoāte vnūquēque ad propria redire præcepit, ipse autē Quadragesimæ tempus ibidem exegit, sed & Paschæ sollemnitatem Metis celebrauit. Post sollemnitatem porro Paschalem, atque Pentecostes venerabilem diem, ciuitatem Vangionum, quæ nunc VVormacia vocatur, secundum condictum ad celebrandum conuentum generalem abiit. vbi ei etiam filius Pipinus occurrit: nec Ludouicus alter eius filius defuit. More autem suo Imperator nequa-

quam conuentum iſtum à publica vtilitate vacare paſſus eſt. Diligenter namque in eo examinare ſtuduit, quid quique miſſorum in diuerſas partes directi egerint. Et quia aliqui Comitum in repreſſione & exterminatione latronũ ſegnes reperti ſunt: diuerſis ſententiis eorum ſegnitiem condigna inuectione caſtigauit: filióſque & populum admonuit, vt æquitatem diligerent; raptoréſque opprimerẽt, bonos quoſque & eorum poſſeſſiones, ab oppreſſione releuarent, interminatus etiam ſeueriorem in eos ſe libraturum ſententiam, qui huic admonitioni non eſſent obtemperaturi. Quumque ab hoc placito populum dimitteret, & ſequens in Theodonis-villam poſt Paſcha conſtituiſſet: ad hiemãdum Aquiſgrani ſe cõtulit: filióque ſuo Lothario mãdauit vt nobiles quoſque ſuorum ad eundem locũ dirigeret, quatenus reconciliationis mutuę inter ſe & illũ ratio inueſtigaretur. Auguſta Iudith cum conſiliariis Imperatoris conſilio inito, eo quod valentia, vt videbatur, Imperatoris corpus mox deſtitueret, & mors ingrueret, & ſibi & Carolo periculum immineret, niſi aliquẽ fratrum ſibi aſciſcerent: coniectantéſque nullum filiorum Imperatoris tam con-

uenientem huic rei, ſicut Lotharium: hortati ſunt Imperatorem, vt ad eum miſſos pacificos mitteret, & ad hoc ipſum inuitaret. Qui vt paci ſemper ſtudens, ſemperque dilector pacis, atque amator firmitatis, quærebat non modo filios, ſed & inimicos ſibi charitate vniri, libenter aſſenſus eſt. In condicta porro villa, & tempore præfinito, affuere miſſi à filio, quos ipſe præcepit, plurimi: inter quos etiam VValla primus affuit. Cauſa autem prædicta ventilata atque ad calcem perducta, Imperator cum coniuge reconciliari voluit, primum ipſi VValæ, dimiſſis, quæcunque in eos commiſerat, delictis, multa alacritate & benignitate cordis; mandauitque per eum & cæteros filio miſſos, vt quantocyus veniret. Quod ſi faceret, conſultiſſime ſibi futurum ſciret. Qui redierunt & filio rem retulerunt: ſed ne mandatum Imperatoris ad effectum perduceretur, morbus febriſq; interceſſit, & VValam quidem rebus humanis abduxit, Lotharium vero lectulo deiiciens, maximo tempore languere fecit. Imperator vero clementiſſimus natura, vt filium aduerſa valetudine correptum audiuit, per miſſos fideliſſimos, ſcilicet Hugonem fratrem

ſuum, & Adalgarium Comitem, eum viſitauit; atque omnia eius incommoda reſcire ſtuduit, imitatus videlicet beatum Dauid, qui multis inſectationibus laceſſitus à filio mortem tamen eius ægerrime tulit. At vero poſtquam deſæuiente languore conualuit; nunciatum eſt Imperatori, eo quod conditiones ſacramentorum dudum promiſſas irrumperet, maximéque eccleſiam ſancti Petri, quam tam auus eius Pipinus quam pater eius Carolus, nec non ipſe in tutelam ſuſceperāt, homines eius crudeliſſima clade vexarent. Quæ res animum illius mitiſſimum adeo exaſperauit, vt quodammodo extraordinarie vt videbatur, miſſos dirigeret. Nullum pene ad tantum iter conficiendum, ſpatium tribuens, miſit legatos ad Lotharium commonens, nè talia fieri permitteret, monens vt memor eſſet, quia quando ei regnum Italiæ donauit, etiam curam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſimul commiſit: & quam ab aduerſariis defenſandam ſuſceperat, nequaquam à ſuis diripi permitteret: commonens etiam ſacramentorum nuper ab eo ſibi promiſſorum, ne forte obliuiſcens atque parui-

pendens ea diuinitatem offenderet; quod ſibi impune non futurum, non ignoraret: ſimul etiam iubens parare ſibi ſtipendiarias annonas ſtatiuaſque congruas per omne iter, quod Romam tranſmittit. Dicebat enim ſe limina beatorum Apoſtolorum inuiſere velle. Quod ne fieret, irruptio Nordmannorum in Friſiam impediuit. Ad quorum inſolentiam comprimendam pergens, miſit miſſos ad Lotharium, Fulconem ſcilicet abbatem, & Richardum Comitem, nec non Adrebaldum Abbatem. Quorum Fulco & Richardus reſponſum ſibi à Lothario referrent: Adrebaldus porro Romam pergeret, Gregorium Papam de neceſſariis conſulturus, & voluntatem Imperatoris, cæteraque ſibi iniuncta perlaturus. Sed Lotharius de his conuentus, nec non de rebus quarundam Eccleſiarum ablatis, quę in Italia ſunt: quibuſdam annuit: quædam ſe non poſſe ſeruare reſpondit. & Fulco quidem atque Richardus Imperatori à Friſia poſt fugam Nordmannorum reuertenti, talia nunciant in Franconoford palatio: vbi ipſe autumnalem exercens venationem hiematum Aquaſgra-

ni ſeſe conuertit. At vero Adrebaldus Romam, vt iuſſum ſibi fuerat, peruenit, Dominum Gregorium Papam ægrotantem repperit, & maxime fluxu ſanguinis, qui licet ſenſim, continue tamen ex naribus defluebat. Sed tanta alacritate & gaudio ad verba Imperatoris & compaſſiones eius recreatus eſt, vt profiteretur ſe pene incommoditatis propriæ oblitum. Itaque & miſſum ad ſe opulentiſſime curauit apud ſe conſiſtentem, & ditiſſime munerauit recedentem, mittens cum eo duos Epiſcopos, Petrum Cētumcellenſis vrbis & Georgium Regionarium Romanæ vrbis ſimul Epiſcopum. Lotharius porro vt audiuit memoratorum Epiſcoporum ad Dominum Imperatorem aduentum, miſit Leonem, qui tum apud illum magni loci habebatur, Bononiam, qui magno intentato terrore, vltra progredi Epiſcopos prohibuit. Adrebaldus tamen Epiſtolam Imperatori deſtinatam, ab eis occulte ſuſcepit: & cuidam ſuorum ſub obtentu mendici, quouſque Alpes tranſiret, ferendam commiſit, ac poſt Imperatori porrexit. Ea tempeſtate quanta lues mortalis populum, qui Lotharium ſecutus eſt, inuaſerit, miſerabile eſt dictu. In breui enim,

id eſt, à Calẽdis Septembris vſque ad miſſam ſancti Martini, hi primores eius vita exceſſerunt: Ieſſe olim Ambianenſis Epiſcopus, Helias Trecaſſinæ vrbis Epiſcopus, VVala Corbeienſis monaſterij abbas, Matfridus, Hugo, Lambertus, Godofridus, itemque filius eius Godofridus, Albertus comes Pertenſis, Burgaretus quondam præfectus venatoribus regalibus, ſed & Richardus vix euaſit. Nam poſt non multum & ipſe moritur. Hi enim erant, quorum deceſſu dicebatur Francia nobilitate orbata: fortitudine, quaſi neruis ſucciſis, euirata: prudentia his obeuntibus annullata. ſed his ſubrutis oſtendit Deus, quã ſalubre, quã laudabile ſit obſeruare, quod ex ore eius probatur procedere; Non glorietur, inquiens, ſapiens in ſapientia ſua, nec fortis in fortitudine ſua, nec diues in diuitiis ſuis. Sed & Imperatoris animum quis miretur digne, quanta temperantia diuina gubernauerit clementia? Etenim hoc ſuſcepto nuntio nihil in ſe exultauit, nec morti inimicorum inſultauit; ſed pugno pectore tunſo, lachrymiſque oculis oppletis, Deum illis propitium fieri cum ingenti gemitu precatus eſt. Hoc tempore Brittonnum impetus emotus eſt, ſed

tam facile conquieuit,quam Imperator in eum ſpem poſuit: cui veraciſſime dicitur: ſubeſt enim tibi Domine quum volueris, poſſe. In ipſis etiam diebus in quibus purificatio beatiſſimæ ſemper virginis Mariæ celebratur, conuentus quidem magnus, ſed præcipue Epiſcoporum, Aquiſgrani cõuenit, in quo quum de aliis vtilitatibus Eccleſiæ neceſſariis, tum præcipue de his rebus queſtum eſt, quas Pipinus & ſui multis Eccleſiis abſtulerũt. Ob quam rem Imperialis auctoritatis & communis conſilij commonitorium ordinatur: quibus cõmoneretur Pipinus & ſui cũ quanto periculo res Eccleſiaſticas peruaſerint. Quæ res proſperum ſuſcepit exitum. Nam Pipinus monita pij patris ſanctorumque virorum libenter ſuſcipiens, omnia inuaſa, etiã per auunculi ſui impreſſionem, obedienter reſtituit. Proximum huic placito conuentum Imperator in pago Lugdunenſi habuit, tempore æſtiuo, in loco qui vocatur Stramiacus, cum Pipino & Ludouico filiis. Nam quod Lotharius non affuit, inualentia ægritudinis ſupra dictæ obfuit. In quo cauſam Eccleſiarum Lugdunenſis atque Viennenſis vacantium ventilari fecit, eo quod Epiſcopi dudum illarum, Ago-

bardus quidem iussus ad rationem non venerit reddendam; Bernardus autem Viennensis affuerit quidem, sed rursus fugam inierit. Sed hæc quidem res imperfecta remansit, propter absentiam vt prædictum est Episcoporum. Sed & causa Gothorum ibidem ventilata est, quorum alij partibus Bernardi fauebant: alij ducebantur fauore Beringarij Huronici quondam Comitis filij. Sed Beringario immatura morte prærepto, apud Bernardum potestas Septimaniæ quã maxima remansit, legatis illuc missis, qui ea quæ indigebant correctione, in meliorem componerent statum. His peractis & iam filiis populoque dimissis, Imperator autumnali venatione peracta, ad missam sancti Martini Aquisgrani rediit, & hiemem ibidem exegit, natalem quoque Domini, itemque Paschalem solemnitatem, iuxta morem debitum & sibi semper familiarissimum, ibidẽ celebrauit. At vero mediante festiuitate Paschali dirum semper ac triste portẽtum ibidem cometæ sidus in signo Virginis apparuit, in ea parte eiusdẽ signi qua penulã eius subtus caudam vero serpentis similiter coruumq; constringũt. Quod quũ non more errantium septem syderum orien-

tem versus peteret: per viginti quinque dies, quod mirum est dictu, idem sidus & Leonis & Cancri nec non Geminorum transiens signa, in capite Tauri tandem sub Aurigæ pedes, igneum globum, iubarumque prolixitatem deposuit, quas vsquequaque porrexerat antea. Quam rem quum primum Imperator talium studiosissimus conspexisset, constitit, & antequam quieti membra committeret, accitum quendam, itemque me, qui hæc scripsi, & qui huius rei scientiam habere credebar, percontari studuit, quid super ea mihi videretur. A quo quum tempus peterem, quo faciem sideris considerarem, ac per hæc rei veritatem inuestigarem, & cognitam in crastinum nuntiarem. Imperator ratus quod erat verum, tempus me redimere velle, ne cogerer triste aliquid respondere; perge, inquit, in mœnia huic domui contigua, & nobis quæ respexeris, nuntia. Noui enim à me hanc stellam nequaquam præterita vespera visam, vel à te monstratam, sed scio hoc signum cometarum esse: de quo iam præteritis diebus locuti sumus. Quid autem tibi portendere videatur, edicito. Quumque aliquid dicerem, & aliqua tacuissem: Vnum est, inquit,

quod adhuc silentio premis. Mutationem enim regni, mortemque principis hoc portento monstrari dicunt. Quũque ergo testimonium prophetæ in medium protulissem, quo dicitur, à signis cęli ne timueritis quæ pauent gentes, ille solita vsus magnanimitate & prudentia, Non alium, inquit, timere debemus pręter illum, qui nostri & huius sideris creator est: sed eius clementiam non satis laudare & mirari possumus, qui nostram inertiam, quum simus peccatores & impœnitentes, talibus indiciis dignatur admonere. Quia ergo & me & omnes communiter hoc ostentum tangit, omnes pro posse & sapere, ad meliora festinemus, ne forte misericordiam illo prærogante, & nostra impœnitudine impediente, nos illa inueniamur indigni. His dictis & ipse paulisper mero indulsit, & omnibus id facere iussit, & vnumquęque ad sua se colligere præcepit, noctemque illam, vt nobis perlatum est, peruigilem duxit, ac Dei laudibus & obsecrationibus honeratã, luci superueniẽti præsentauit: in cuius crepusculo ministros aulicos vocauit, & eleemosynas quã largissime pauperibus ac seruis Dei, tam monachis, quã canonicis porrigi iussit; missarumque solem-

nia per quoſcunque potuit celebrari fecit: non tantum ſibi metuens, quantum Eccleſiæ ſibi creditæ proſpiciens. Quibus rite diſpoſitis vti ordinauerat, venatum in Arduennā perrexit. Quod vt dicebant, vltra ſolitum ei proſperrime ceſſit: omniaque quæ illo tempore illi placuere, proſpero euentu cucurrerunt. Præterea inſiſtente Auguſta & miniſtris palatinis quandam partē Imperij Imperator filio ſuo dilectiſſimo Carolo Aquiſgrani tradidit; ſed quia inofficioſa remanſit, à nobis quoque ſilentio premitur. Quam rē auditam quum fratres eius ęgre tuliſſent, mutuum iniere colloquium; ſed nil ſe contraire poſſe intuentes, & cęptum diſſimulantes, motus patris, qui ex hoc accidiſſe videbantur, facillime compoſuere. In his Imperator tota æſtate conſiſtens, indixit generalem conuentum, autumni tempore, id eſt Septembri mediante, in Cariſiaco. In quo loco & tēpore filius eius Pipinus ab Aquitania ad eum venit, & ipſi conuentui interfuit. Vbi Dominus Imperator filium ſuum Carolum armis virilibus, id eſt enſe cinxit, corona regali caput inſigniuit, partemque regni quam homonymus eius Carolus habuit, id eſt Neuſtriam attribuit. Itaque Domi-

nus Imperator inter filios, quantum sibi possibile fuit, coagulo beneuolentię firmato Pipinum in Aquitaniam, Carolum autem in portionem regni ipsi attributam dimisit, & præsentes quidem Neustriæ prouincię primores, Carolo manus dederunt, & fidelitatem sacramento obstrinxerunt, absentium autem quisque postea idem fecerunt. In eodem loco & tempore pene omnes Septimaniæ nobiles affuerunt, cõquerentes aduersus Bernardum ducem illarum partium, eo quod illius satellites tã rebus Ecclesiasticis quam priuatis, absque vllo respectu diuino humanoque, pro libito abuterentur. Vnde petierunt, vt dominus Imperator sub suæ protectionis munimine eos susciperet, & post hæc tales missos in eandem terram dirigeret, qui & potestate & prudentia de ablatis æquo libramine penderent, & auitam eis legem conseruarent. Ad quod peragendum missi sunt, secundum postulationem eorum & Domini Imperatoris electionem, Bonifacius Comes, & Donatus itidem Comes: sed & Adrebaldus Flauianicensis monasterij abbas. His rite peractis Imperator ab eo loco diuertit, & venationi autumnali iuxta morem operam dedit, & ad tempora hiemalia

malia exigēda se Aquisgrani collegit. Qua hieme transacta, Kalendis Iunij sæuus cometæ ignis in signo Scorpionis apparuit, non multo post solis occubitum. Cuius minacem vultum non multo post excessus Pipini est subsecutus. Interea Iudith Augusta consilij, quod pridem cum consiliariis aulicis cæterisque regni Francorum nobilibus inierat, nequaquam immemor persuasit Imperatori, quatenus ad Lotharium filium suum missos mitteret, qui eum ad patrem inuitarent ea conditione, vt si fratris sui Caroli dilector & adiutor tutorque & protector esse vellet, veniret ad patrem & sciret se ab eo omniū perperam gestorum indulgentiam adepturum; simul & medietatem Imperij, excepta Baioaria, consecuturum. Quæ res tam Lothario quam suis per omnia vtilis visa est. Venit ergo iuxta condictum ad VVormaciam post Paschæ solemnitatem, quem pater cum multa alacritate suscepit, & dapsiliter suos curare præcepit, & sicut mandauerat vniuersa peregit, intantum vt ei datis triduo induciis, vniuersum imperium suum cum suis ipse diuideret, si ita liberet, ita tamen, vt partium electio penes Imperatorem & Carolum

maneret, ſin aliter vero partitionem Imperij Imperatori & Carolo faciendam magis cenſeret. Itaque Lotharius cum ſuis diuiſionem regni domino Imperatori pro ſuo libitu committunt, affirmantes ſe hanc diuiſionem nequaquam exequi poſſe propter ignorantiam locorum. Igitur Imperator cum ſuis, æquo vt ſibi ſuiſque viſum eſt libramine, omne ſuum diuiſit imperium, præter Baioariam quam Ludouico reliquit, atque ideo in partem eorum nemini ceſſit. His peractis & filiis vniuerſoque populo euocatis, data ſibi optione, Lotharius à fluuio Moſa auſtralem ſibi partem tenendam delegit: occiduam vero Carolo fratri habendam reliquit, & vt haberet coram cuncto populo ſe velle verbo ſignauit. Imperator vero lætabatur in his, & cunctus populus talibus factis applaudens, omnia ſibi placere dicebat. At vero Ludouici animum non parum hæc geſta læſerunt. Imperator porro pro his geſtis Deo gratias agebat: filioſque monebat vt vnanimes eſſent, & ſe alterutro tuerentur: & Lotharius quidem iunioris fratris curam gereret, cuius ſe ſpiritualem eſſe patrem meminiſſe deberet: Carolus autem tanquam patri ſpiri-

tuali, & fratri ſeniori debitum honorem deferret. Quumque hoc tanquam veræ pacis amator peregiſſet, & inter fratres mutuam dilectionem, & inter vtriuſque filij populum, quantum ſibi poſſe datum eſt, alternum ſeuiſſet amorem, lætus Lotharium in Italiam lætum dimiſit, multis muneribus ditatũ, donatum benedictionibus paternis, & monitum ne obliuiſceretur ſaltem nuper ſibi promiſſorum. Egit ergo Natalis Domini atque Paſchę ſolemnitatem celeberrime Aquis. Ludouicus vero audiens huiuſmodi patris erga fratres ſuos voluntatem & regni inter eos diuiſionem, non tulit. Ideoque quicquid regni trans Renum fuit, ſibi adſcribendum putauit & vindicandum ſtatuit. Quod quum Imperatori delatum eſſet, in tranſactam feſtiuitatem Paſchalem differẽdum iudicauit: qua peracta nequaquam procraſtinandum in talibus ratus, cum multis viribus Renum quidem apud Mogontiacum tranſiit & Triburas venit, ibique aliquamdiu ad colligendum exercitum conſedit. Quo coacto, vſque * Bedonniam *Hodomiā* perrexit, ibique filius quanquam inuitus, ſupplex venit, & increpatus ab eo, male ſe egiſſe confeſſus, emendaturumque ſe per-

peram gesta professus est. At Imperator consueta & sibi semper amica vtens mansuetudine, & filio indulsit; & eum verbis primum, vt dignum fuit, paululum asperis increpauit, post autem lenioribus demultum, in regno reliquit: atque in redeundo Renum in loco, qui Confluens dicitur, transmeauit in Arduenna venationem solitam peracturus. In qua quum exerceretur, nuncij ad eum certissimi venerunt, affirmantes quod verum erat, aliquos Aquitanorum suam sententiam expectare, qualiter res Aquitanici regni ordinaretur: aliquos autem indigne ferre, quod audierint Carolo à patre idem regnum traditum. Nam Imperatore de talibus sollicito, Ebroinus nobilissimus Pictauensis Episcopus Flateram aduenit, nuncians tam se quam cæteros primores eiusdem regni expectare Imperatoris voluntatem, & imperantis exequi velle iussionem. Erant enim in hac voluntate conspirantes maximi quique procerum: quorum eminentes erant, scilicet ipse Ebroinus venerabilis Episcopus, Reginardus Comes, Gerardus itidem Comes & gener quondam Pipini; nec non Hiratarius similiter Comes Pipini gener; sed & alij

complures horum ſequentes voluntatem, nullo poterant pacto ſeiungi. At vero altera pars populi, quorum vel maximus fuit Emenus quidam, aſſumentes filium quondam Pipini regis, Pipinum itidem nomine, quaquauerſum poterant, vagabantur, ſicut moris talibus eſt, prædationibus atque tyrannidi operam dantes. Petebat ergo præfatus antiſtes Ebroinus Imperatorem, ne in longum differret hunc morbum ſerpentem, ſed mature mederetur per ſuum aduentum tali incommodo, antequam tanta lues plurimos inficere poſſet. Imperator porro præfatum Epiſcopum in Aquitaniam cum multis gratiarum actionibus remiſit: & quæ viſa ſunt ſuis fidelibus mandauit: & vt ſibi autumni tempore aliqui eorum in Cabillono occurrerent imperauit. Ibi enim generalem indixit conuentum. Nullus porro ſuccenſeat Imperatori, quod dictante crudelitate, nepotem ſuum regno priuare voluerit. quum ipſe moré gentis natiuum nouerit, vtpote cõnutritus illis, & quia leuitati atque aliis ſtudentes ſunt vitiis, grauitati atque ſtabilitati penitus renunciarunt; & vt talem Pipinum fratrem eius facere poſſent, pene omnes qui ob cuſtodelam ei

missi erant, sicut sibi olim à patre Carolo dati fuerant, ab Aquitaniæ finibus eliminauerunt. Post quorum abscessum quanta & qualia emerserint malorum vitiorumque monstra & publica & priuata in eodem regno, moderna quoque præsentium studia repręsentãt. Volebat piissimus Imperator pie & rationabiliter educari puerum, ne vitiis prostitutus nec sibi nec aliis præesse & prodesse postea posset, cogitans illud, quod quidam qui filiis in teneriori ætate adhuc positis tradere regnum nollet, taliter se excusasse legitur: Ego enim non quod inuideam ęx me genitis, honorifice eos haberi veto, sed quia noui adolescentibus hæc studia, ferociæ nutrimenta suggerere. Itaque Imperator vti condixerat, tempore autumnali Cabillonensem vrbem petiit, & tam ecclesiastica quã publica suo more disposuit. Deinde ad regni Aquitanici ordinationem se conuertit. Nam cum regina mouit ab eodem loco, & filio suo Carolo, & valida manu, & Ligeri amne transmisso Aruernorum vrbem petiit. Ibique fideles suos sibi occurrentes, benigne iuxta morem solitum suscepit, & suo filio Carolo cum solitis sacramentis commendari fecit: quosdam

qui occurſum debitum fidelitatemque ſibi impendere denegarunt, ſed inſuper latrocinando cum exercitu obambulabant, & quaſcunque poterant prædas exercebant, comprehenſos legali quæſtioni iuſſit ſubdere. Hæc eo agente Natalis Domini feſtiuitas rediit, eandemque ſolemnitatem Pictauis cum debito & ſolito honore celebrauit: ibidemque moranti, & quæ vtilitas poſcebat, diſponenti, nuncius illi aduenit, dicens Ludouicum filium ſuum aſſumptis quibuſdam Saxonibus atque Thoringis ſecum, Alamanniam inuaſiſſe. Quæ res maximum incommodum ei peperit. Etenim quum iam ſenili ætate grauaretur, & phlegmatis abundantia quæ hieme augmentatur, vltra ſolitum pulmo eius grauaretur, pectuſque quateretur, acceſſit etiam hic triſtis nuncius. Cuius relatu adeo affectus eſt amaritudine, quamuis eſſet pene vltra humanum modum natura mitiſſimus, fortitudine magnanimus, pietate cautiſſimus: vt in apoſtema pituita excreſcens dureſceret, & intra vitalia vlcus letale concreſceret. Inuictus tamen illius animus, dum turbari tali peſte Eccleſiam Dei, populumque Chriſtianum vexari comperit, nec faſtidio ceſ-

ſit, nec dolori fractus ſuccubuit. Sed poſtquam ſanctum Quadrageſimale ieiunium cum vxore & filio Carolo inchoauit, aduerſus hanc tempeſtatem ſedandam ſe obicem tulit; & qui ſolitus erat hoc tempus pſalmorum decantatione, orationũ inſtantia, miſſarum celebratione, eleemoſynarũ liberalitate, cum ſumma deuotione totum ſolemne reddere, ita vt vix vno aut duobus diebus propter exercitationem equitationi indulgeret: nunc propter diſcordiam fugandam pacemque reuocandam nullum diem habere feriatum voluit. Paſtoris enim boni exemplum ſequens, pro vtilitate gregis ſibi commiſſi, non refugiebat etiam proprij corporis iacturam ferre. Vnde non ambigendum eſt ei redditum præmium, quod ita laborantibus ſe daturum promiſit maximus pater, princepſque paſtorum. Cum maxima igitur fatigatione impugnantibus valentiam illius præmiſſis caſibus, peruenit imminente ſacratiſſima Paſchali ſolemnitate Aquaſgrani, ibique eam cum ſolita deuotione celebrauit. Qua explicita, cæptum negotium accelerauit explere. Nam Reno trãſmeato Toringiam continuato itinere penetrauit: vbi Ludouicum morari per id tempus di-

dicit. In qua quum eum conſcientia morari non pateretur, vt pote iam patre propinquante, rebus etiam diffideret, ſalutem in fugæ ſubſidio poſuit. redempto enim itinere per Sclauorum terram in propria rediit. Quo illo redeunte Imperator generalem conuentum in vrbe Vangionum quæ nunc VVormatia dicitur, congregari pręcepit. Et quia res Ludouici taliter ſe habebāt, Carolus autem filius eius cum matre in Aquitania verſabatur, Imperator ad filium ſuum Lotharium in Italiam miſit, iubens vt eidem placito intereſſet, quatenus cum eo & aliis de hac re deliberaret.

Quo in tempore deliquium ſolis contigit, tertia die letaniæ maioris, inſolito modo. in tantum enim lucis receſſu tenebræ præualuerunt, vt nihil à noctis veritate differre videretur. Stellarum namque ratus ordo ita cernebatur, vt nullum ſidus lucis ſolaris hebetudinem pateretur, quin potius luna quæ ſe ei aduerſam præbuerat, paulatim orientem petendo primum corniculatim illi lumē à parte occidētali reſtitueret, in morem ſui, quando prima vel ſecunda cernitur: & ſic per augmenta totam venuſtatem, tota rota ſolis reciperet. Quod prodigium licet naturæ adſcribatur, tamē

lamentabili exitu consummatum est. Portendebatur enim per hoc maximum illud lumen mortalium, quod in domo Dei supra candelabrum positum omnibus lucebat, piissimæ recordationis Imperatorem dico, maturrime rebus humanis subtrahēdum, mūdumque eius decessu in tenebris tribulationum relinquendum. Cœpit ergo fastidio tabescere, & nauseanti stomacho ad cibum potumque intendere, crebris suspiriis vrgeri, singultibus quati, ac per hoc virtute destitui. Natura enim suis deserta comitibus, necesse est vt victa fatiscat. Quod cernens iussit sibi parari habitacula æstiua atque expeditionalia, in insula quadam cōtigua Mogontiacæ ciuitati, ibique viribus desertus, lectulo sese committit.

Porro quis explicet eius pro Ecclesiæ statu sollicitudinem, vel pro eius concussione mærorem? Quis enarrare lachrymarum flumina, quas pro acceleratione diuinæ clementiæ fundebat. Non enim se recessurum dolebat, sed quod futurum nouerat gemebat, dicens se miserū, cuius extrema clauderētur talibus * inferiis. Aderant autem eius consolationi venerabiles antistites, & alij serui Dei quam plurimi: inter quos erant Hethius venerabilis Tre-

miseriis

uerorum Archiepiſcopus, Otgarius Mogontiæ ſimiliter Archiepiſcopus: ſed & Drogo frater Domini Imperatoris Mettenſis Epiſcopus, nec non ſacri palatij Archicapellanus. Quem quanto ſibi propinquiorem nouerat, tanto ei familiarius ſua omnia, & ſemet credebat. Per eundem quotidie confeſſionis munus, ſacrificium ſpiritus contribulati & cordis humiliati, quod Deus non deſpicit, offerebat. Cibus eius erat ſolummodo per dies quadraginta Dominicum corpus, laudante eo iuſtitiam Dei & dicente: Iuſtus es Domine, vt quia Quadrageſimæ tempus non ieiunans exegi, ſaltem coactus idem ieiunium tibi exſoluam. Iuſſit autem eidem venerabili fratri ſuo Drogoni, vt miniſtros cameræ ſuæ ante ſe venire faceret, & rem familiarẽ, quæ conſtabat in ornamentis regalibus ſcilicet coronis, & armis, vaſis, libris, ſacerdotalibuſque veſtibus, per ſingula deſcribi iuberet. Cui prout ſibi viſum fuit, quid Eccleſiis, quid pauperibus, poſtremo quid filiis elargiri deberet, edixerat, Lothario & Carolo ſcilicet. Et Lothario quidem coronam, enſem, vulgus auro gemmiſque redimitum, eo tenore habendum miſit, vt fidem Carolo & Iudith ſeruaret,

& totam regni portionem illi consentiret & tueretur,quam Deo teste, & proceribus palatij, ille secum & ante se largitus ei fuerat. His rite peractis gratias Deo egit, quod nihil superesse proprium cognouit. Inter hæc tam venerabilis antistes Drogo, quam cæteri pontificces, dum in cunctis quæ agebantur Deo grates persoluerent: vt pote quia videbant quod eum, quem chorus virtutum semper comitatus fuerat, nunc perseuerantia subsequens, quasi cauda hostiæ totum eius vitæ sacrificium, Deo prorsus acceptum reddebat: vnum erat quo gaudium eorum obfuscabatur. Verebantur enim ne forte filio Ludouico implacabilis esse vellet,scientes quod vulnus frequenter incisum, aut cauterio adustum, acerbiorem dolorem sustinenti propagaret; sisi tamen de eius inuicta patientia qua semper vsus est, per Drogonem fratrem eius, cuius verba spernere nolebat,animum eius leniter pulsant. Qui primum quidem amaritudinem sui animi demonstrat,at vero parumper deliberans, & viribus quantuliscunque collectis enumerare conabatur, quot & quantis incommodis ab eo afflictus sit, & quid contra naturam & Domini præceptum talia agen-

do commeruerit. Sed quia ipſe, inquit, ad me venire ſatisfacturus nequit, ego quod meũ eſt ago, vobis teſtibus & Deo omnia quæ in me peccauit, illi remitto: veſtrũ autẽ erit illũ monere, vt ſi ego illi totiens perperam geſta indulſerim, ille tamen ſui non obliuiſcatur qui canos paternos deducit cum dolore ad mortem, & in talibus communis patris Dei præcepta minaſque contempſit. His peractis & dictis (erat enim veſpere Sabbati) præcepit, vt ante ſe celebrarentur vigiliæ nocturnæ, & ligno ſanctæ crucis pectus ſuum muniretur: & quãdiu valebat, manu propria tam frontem, quam pectus eodem ſignaculo inſignibat. Si quando laſſabatur, per manus fratris ſui Drogonis, nutu id fieri poſcebat. Manſit ergo tota illa nocta omnis virtutis corporeæ inops, ſolius ſobrietatis animi compos. In craſtinum, quę erat Dñica, iuſſit miniſterium altaris præparari, & per officium Drogonis miſſarũ ſolemnia celebrari, nec non per manus eius, iuxta morem cõmunionem ſacram ſibi dari, & poſt hæc cuiuſdam potiunculæ calidulæ hauſtum præberi. Quo perpaululum prælibato, precatus eſt fratrem & ſimul aſtantes, vt curan-

dis corporibus operam darent, se tamdiu præstolaturum quamdiu illi refici possent. Instante autem migrationis eius articulo, iuncto pollice cum articulis, hoc enim facere consueuerat, si quando fratrem nutu vocabat, Drogonem accersiuit. Quo veniente & reliquis sacerdotibus, verbis quibus potuit & nutibus se commendans, benedici petiuit, & quæ solent agi in egressu animæ, fieri postulauit. Quibus id agentibus, sicut plures mihi retulerunt, conuersa acie in sinistram partem, indignando quodammodo, virtute quanta potuit, dixit bis: Huz Huz, quod significat foras foras. Vnde patet, quia malignum spiritum vidit, cuius societatē nec viuus nec moriens habere voluit. At vero eleuatis ad cælum oculis, quanto huc minacius intuebatur, tanto illuc lætius intendebat, ita vt nihil à ridente differre videretur. In talibus ergo vitæ præsentis terminum sortitus, ad requiem feliciter, vt credimus, commigrauit, quia veraciter dictum est à veridico doctore: Non potest male mori qui bene vixerit. Decessit autem XII. Kalendas Iulij, anno vitæ suæ sexagesimo quarto: & Aquitaniæ quidem præfuit per annos triginta septem, imperauit vero viginti se-

ptem. Anima porro recedente, Drogo frater eius & Episcopus Mettensis, cum aliis Episcopis, abbatibus, Comitibus, vassis dominicis, plurimaque frequentia tam cleri quam populi, sumptis Imperatoris reliquiis cum magno honore Metis transportari fecit: & in basilica sancti Arnulfi, quo & mater eius condita est, nobiliter sepeliuit.

Finiunt vita & actus gloriosi principis inuicti & Orthodoxi Imperatoris Hludouici Pij.

Extatque hodieque Metis Ludouici Pij Epitaphium translato nuper tumulo olim inscriptum.

Imperij fulmen, Francorum nobile culmen,
Excitus à sæculo conditur hoc tumulo.
Rex Hludouuicus pietatis tantus amicus,
Quod Pius à populo dicitur & titulo,
Hildegard soboles, Karoli Magni pia proles,
In pacis metas colligit hunc pietas.
Rumelicum villam quicquidque refertur ad illã
Arnulfi sancti contulit huicque loco.
Stirps à quo procerum regumque vel Imperatorũ
Quo cum muneribus sistitur hicque locus.

EX ARCHIVIS METROPOLITANÆ NARBONENSIS ECCLESIÆ.

Hoc est præceptum remißionis siue conceßionis quod fecit Ludouicus Imperator Hispanis qui ad se confugerant.

IN NOMINE DOMINI Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi Ludouicus diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris præsentibus scilicet & futuris in partibus Aquitaniæ, Septimaniæ, Prouinciæ, & Hispaniæ consistentibus.

Sicut nullius vestrum notitiam effugisse putamus, qualiter aliqui homines propter iniquam oppressionem & crudelissimum iugum quod eorum ceruicibus inimicissima Christianitati gens Sarracenorum imposuit, relictis propriis habitationibus & facultatibus quæ ad eos hereditario iure pertinebant, de partibus Hispaniæ ad nos confugerunt, & in Septimania atque in ea portione Hispaniæ, quę à nostris Marchionibus in solitudinem redacta fuit, sese ad habitandum contulerunt, & à Sarracenorum potestate se subtrahentes nostro do-

minio libera & prompta voluntate ſe ſubdiderunt: ita ad omnium hominum notitiam peruenire volumus, quod eoſdem homines ſub protectione & defenſione noſtra receptos in libertate conſeruare decreuimus, eo videlicet modo, vt ſicut cæteri liberi homines cum Comite ſuo in exercitum pergant, & in marcha noſtra iuxta rationabilem eiuſdē Comitis ordinationē atque admonitionem, explorationes & excubias, quod vſitato vocabulo vvactas dicunt, facere non negligant, & miſſis noſtris aut filij noſtri quos pro rerum opportunitate illas in partes miſerimus, aut legatis qui de partibus Hiſpaniæ ad nos trāſmiſſi fuerint, paratas faciant, & ad ſubuectionem eorum veredas donent. Alius vero cenſus ab eis neq; à Comite neque à iunioribus & miniſterialibus eius exigatur. Ipſe vero pro maioribus cauſis, ſicut ſunt homicidia, raptus, incendia, deprædationes, membrorum amputationes, furta, latrocinia, alienarum rerum inuaſiones, & vndecunque à vicino ſuo aut criminaliter aut ciuiliter fuerit accuſatus & ad placitum venire iuſſus, ad Comitis ſui mallum omnimodis venire non recuſent. Cæteras vero minores cauſas more, ſicut hactenus fe-

cuse noſcuntur. Inter ſe mutuo definire non prohibeantur. Et ſi quiſpiam eorum in partem quam ille ad habitandũ ſibi occupauerat, alios homines vndecunque veniẽtes attraxerit, & ſecum in portione ſua, quam ad portionem vocant, habitare fecerit, vtatur illorum ſeruitio abſque alicuius contradictione vel impedimento, & liceat illi eos diſtringere ad iuſtitias faciendas quales ipſi inter ſe definire poſſunt. Cætera vero iudicia, id eſt criminales actiones, ad examen Comitis reſeruentur. Et ſi aliquis ex his hominibus qui ab eorum aliquo attractus eſt & in ſua portione collocatus, locum reliquerit, locus tamen qui relictus eſt, à Domino illius qui eum prius tenebat, non recedat. Quod ſi illi propter lenitatem & manſuetudinem Comitis ſui, eidem Comiti, honoris & obſequij gratia, quippiam de rebus ſuis exhibuerunt, non hoc eis pro tributo vel cenſu aliquo computetur, aut Comes ille vel ſucceſſores eius hoc in conſuetudinem præſumant, neque eos ſibi vel hominibus ſuis aut manſionaticos parare, aut veredas dare, aut vllum cenſum vel tributum aut obſequium, præter id quod iam ſuperius comprehenſum

eſt, præſtare cogat: ſed liceat tam iſtis Hiſpanis qui præſenti tempore in prædictis locis reſident, quam his qui adhuc ad noſtram fidem de iniquorum poteſtate fugiendo confluxerint, & in deſertis atque in incultis locis per noſtram vel Comitis noſtri licentiam conſidentes ædificia fecerint & agros incoluerint, iuxta ſupra dictum modum ſub noſtra defenſione atque protectione in libertate reſidere, & nobis ea quæ ſuperius diximus tam cum Comite ſuo quam cum Miſſis eius, pro temporum opportunitate, alacriter atque fideliter exhibere. Nouerint tamen idem Hiſpani ſibi licentiam à nobis eſſe conceſſam, vt ſe in vaſſaticum Comitibus noſtris, more ſolito commendent, & ſi beneficium aliquod quiſpiam eorum ab eo cui ſe commendauit, fuerit conſequutus, ſciat ſe de illo tale obſequium ſeniori ſuo exhibere debere, quale noſtrates homines de ſimili beneficio ſenioribus ſuis exhibere ſolent. Idcirco has noſtræ auctoritatis literas eis dare decreuimus, per quas decernimus atque iubemus, vt hæc noſtræ liberalitatis & manſuetudinis conſtitutio erga illas tenore perpetuo ab om-

nibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ & noſtris inuiolabiliter conſeruetur : cuius conſtitutionis in vnaquaque ciuitate vbi prædicti Hiſpani habitare noſcuntur, tres deſcriptiones eſſe volumus, vnam quam Epiſcopus ipſius ciuitatis habeat, & alteram quam Comes, & tertiam ipſi Hiſpani qui in eodem loco conuerſantur. Exemplar vero earum in Archiuo palatij noſtri cenſuimus reponendum, vt ex illius inſpectione ſi quando, vt fieri ſolet, aut ipſi ſe reclamauerunt, aut comes vel quiſlibet alter contra eos cauſam habuerit, definitio litis fieri poſſit: hãc quippe cõſtitutionẽ, vt per diuturna tẽpora à fidelibus ſãctæ Eccleſiæ Dei & noſtris & verius credatur & diligentius conſeruetur, manu propria ſuſcripſimus & anuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Signũ Domini Ludouici ſereniſſimi Imperatoris. Durandus diaconus ad vicẽ Heliſachar recognouit. Datũ Kalẽd. Ianuarias anno Chriſto propicio Imperij domni Ludouici piiſſimi Auguſti, indict. VIII. Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Aliud præceptum conceßionis.

IN NOMINE DOMINI Dei & saluatoris nostri Iesu Christi LVDOVICVS diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus. Notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, & nostris tam pręsentibus quam & futuris seu etiam successoribus nostris. Quia postquam Hispani qui de potestate Sarracenorum se subtraxerunt, & ad nostram seu genitoris nostri fidem se contulerunt, & præceptum auctoritatis nostræ, qualiter in regno nostro cum suis comitibus conuersari, & nostrum seruitium peragere deberēt, scribere & eis dare iussimus: querimoniam aliqui ex his Hispanis nostris auribus retulerunt duo capita continentem, quorum vnum est, quod quando idem Hispani in nostrum regnum venerunt, & locum desertum quē ad habitandum occupauerunt, per præceptum Domini & genitoris nostri ac nostrum sibi ac successoribus suis ad possidendum adepti sunt, hi qui inter eos maiores & potentiores erant ad Palatium venientes, ipsi præcepta regalia susceperunt, quibus susceptis eos qui inter

illos minores & infirmiores erant, loca tamen sua bene excoluisse videbantur, per illorum præceptorum auctoritatem aut penitus ab eisdem locis depellere, aut sibi ad seruiendum subiicere conati sunt; Alterum est, quod simili modo de Hispania venientes & ad Comites siue vassos nostros vel etiam ad vassos Comitum commendauerunt, & ad habitandum atque excolendum deserta loca acceperunt, quæ vbi ab eis exculta sunt, ex quibuslibet occasionibus eos inde expellere & ad opus proprium retinere, aut aliis propter præmium dare voluerunt, Quorum neutrum iustum aut rationabile nobis esse videtut. Et ideo per hanc nostræ præceptionis auctoritatem decernimus atque iubemus, vt hi qui vel nostrum, vel domini & genitoris nostri præceptum accipere meruerunt, hoc quod ipsi cum suis hominibus de deserto excoluerunt, per nostram concessionem habeant. Cæteri vero qui simul cum eis venerunt & loca deserta occupauerunt, quicquid de incerto excoluerunt, absque vllius inquietudine possideant tam ipsi quam illorum posteritas; ita dumtaxat vt seruitium nostrum cum illo qui

ipſum præceptum accepit pro modo poſſeſſionis quam tenet, facere debeat. Hi vero qui poſtea venerunt, & ſi aut Comitibus, aut Vaſſis noſtris, aut paribus ſuis ſe commendauerunt, & ab eis terras ad habitandum acceperunt, ſub tali forma eas in futurum & ipſi poſſideant & ſuæ poſteritati derelinquant. Hoc noſtræ auctoritatis decretum non ſolum erga præteritos & præſentes, verum etiam erga futuros qui adhuc ex illis partibus ad noſtram fidem venturi ſunt, conſeruandum ſtatuimus, ac de conſtitutione noſtra ſeptem præcepta vno tenore conſcribere iuſſimus: Quorum vnum in Narbona, alterum in Carcaſſona, tertium in Roſciliona, quartum in Empuriis, quintum in Barchinona, ſextum in Gerunda, ſeptimum in Biterris haberi præcepimus, & exemplar eorum in Archiuo palatij noſtri, vt prædicti Hiſpani ab illis ſeptem exemplaria accipere & habere poſſint; & per exemplar quod in palatio retinemus, ſi rurſum querela nobis delata fuerit, facilius poſſit definiri. Et vt hæc noſtræ auctoritatis conſtitutio firmiorem obtineat vigorem, & à fidelibus ſanctæ

Dei Ecclesiæ, plenius per tempora conſeruetur, manu propria ſubterfirmauimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Data IIII. Id. Februarij anno Christo propitio, tertio Imperij Domini Ludouici piiſſimi Auguſti, indict. VIIII. Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen. Arnaldus ad vicem Heliſachar recognouit.

NITHARDI ANGILBERTI FILII KAROLI MAGNI IMP. EX BERTHA FILIA NEPOTIS

De diſſenſionibus filiorum Lodhuuici Pij ad annum vſque DCCCXLIII. *Libri quatuor.*

INCIPIT LIBER PRIMVS.

CVM, vt optime, mi Domine, noſti, iam pœne annis duobus illatã à fratre veſtro perſecutionẽ vos veſtrique haud quaquam meriti pateremini, ante quam Cadhellonicam introiſſemus ciuitatem, præcepiſtis vt res veſtris temporibus geſtas ſtili officio memoriæ traderem. oportuna quidem placidaque res, fateor, fuerat præcepta, ſi otium tanti negotij vt digne exſequeretur, fuiſſet conceſſum: Nunc autem ſi quid minus vel incultius quam oportuerit pro rerum magnitudine huic operi inueneritis inſertum, tanto

facilior venia à vobis vestrisque mihi debetur, quanto me nostis eodem turbine quo & vos, dum hoc opus peregerim, esse agitatum. Præterire autem ea quæ temporibus pij patris vestri gesta sunt, disposueram, sed facilius cuilibet legẽti altercationũ vestrarũ veritas patebit, si quædã quæ suo in tẽpore cõtigisse nouimus, summotenus prælibauero. Aui quoque insuper vestri venerandam memoriam per omnia obmittere ratum minime videtur. Ac per hoc textus hinc sumat exordium.

KAROLVS bonæ memoriæ & merito Magnus Imperator ab vniuersis nationibus vocatus, hora videlicet plus minus diei tertia, in senectute bona decedẽs omnem Europam omni bonitate repletã reliquit. Vir quippe omni sapientia & omni virtute, humanum genus suo in tempore adeo præcellens, vt omnibus orbem inhabitantibus terribilis, amabilis pariterque & admirabilis videretur: ac per hoc omne imperium omnibus modis, vt cunctis manifeste claruit, honeste & vtile effecit. Nam super omne quod ammirabile fateor fore, Frãcorum barbarorumque ferocia ac ferrea corda quæ nec Romana potentia domare valuit, hic solus moderato terrore ita

repreſſit, vt nihil in imperio moliri præter quod publicæ vtilitati congruebat, manifeſte auderent. Regnauit feliciter per annos duos & xxx. imperiique gubernacula nihilominus cum omni felicitate per annos quattuordecim poſſedit. Heres autem tantæ ſublimitatis Lodhuuuicus filiorum eius iuſto matrimonio ſuſceptis nouiſſimus, cæteris decedentibus ſucceſſit: Qui vt pro certo patrem obiiſſe comperit, Aquas ab Aquitania protinus venit, quo vndique ad ſe venientem populum, abſque quolibet impedimento ſuæ ditioni addixit, de ceteris qui ſibi creduli videbantur, deliberatis. Initio quidem imperij ſuſcepti pecuniam ingenti numero à patre relictam trifariam diuidere iuſſit, & vnam partem in cauſam funeris expendit, duas vero inter ſe & ſorores ſuas à patre iuſto matrimonio ſuſceptas diuiſit, quas & inſtanter à palatio ad ſua monaſteria abire præcepit. Fratres quoque adhuc tenera ætate Drugonem, Hugonem & Teodericum participes menſæ effecit, quos & in palatio vna ſecum nutriri præcepit, & Bernardo nepoti ſuo filio Pippini regnum Italiæ conceſſit. Qui quoniam ab eo paulo poſt defecit, capitur & à Bertmundo Lugdu-

nensis prouinciæ præfecto luminibus pariter & vita priuatur. Hinc autem metuens ne post dicti fratres populo sollicitato eadem facerent, ad conuentum publicum eos venire præcepit, totondit ac per monasteria sub libera custodia commendauit. Quo pacto filios suos iusto matrimonio iunxit, & vniuersum imperium inter eos ita diuisit, vt Pippinus quidem Aquitaniã, Lodhuvvicus autem Baioariam, Lodharius vero post discessum eius vniuersum imperium haberet, cui & vna secum Imperatoris nomen habere concessit. Interea Irmengardis regina materque illorum decessit, ac paulo post Lodhuvvicus Imperator Iudith in matrimonium sumpsit, ex qua Karolus creatur. Karolo quidem nato, quoniam omne imperium inter reliquos filios pater diuiserat, quid huic faceret, ignorabat. cumque anxius pater pro filio rogaret, tandem Lodharius consensit ac sacramento testatus est, vt portionem regni quam vellet, eidem pater daret, tutoremque ac defensorem illius se fore contra omnes inimicos eius in futuro iurando firmauit. Instigante autem Hugone cuius filiam in matrimoniũ Lodharius duxerat, ac Mathfrido ceterisque, sero se hoc fecisse

penituit, & quemadmodum illud quod fecerat annullare posset, quærebat. quod patrē matremq́ue minime latuit. ac per hoc, hinc inde quod pater statuerat, Lodharius diruere, & si non manifeste, occulte studebat. Ad quod Bernardum quēdam ducem Septimaniæ pater in supplementum sibi sumens, Camerarium constituit, Karolumque eidem commendauit, ac secundum à se in imperio præfecit. Qui dum inconsulte republica abuteretur, quam solidare debuerat, penitus euertit. Per idem tempus Karolo Alamānia per edictum traditur. Tum tandem Lodharius, quasi iusta querimonia reperta, tam fratres quam & vniuersam plebem veluti ad restaurandum Reipublicæ statum animabat. Quamobrē pariter cum omni populo patri ad Compendium superueniunt. Reginam velauerunt, * fratribus eius Cunradum & Rodulfum totonderunt, atque in Aquitaniā seruandos Pippino commiserunt. Bernardus quoque fuga lapsus in Septimaniam se recepit. Eribertus frater eius captus ac luminibus priuatus in Italiam custodiendus traditur. Et Lodharius quidem eo tenore Republica adepta, patrem & Karolum sub libera custodia seruabat, cum quo mona-

fratres

chos, qui eidem vitam monasticam traderent & eandem vitam illum assumere suaderent, esse præceperat. Res autem publica, quoniā quisque cupiditate illectus sua quærebat, cotidie deterius ibat. Quamobrem tam monachi quos supra memorauimus, quam & cæteri qui quod factum fuerat, dolebant, illum percuntari cœperunt, si Respublica eidem restitueretur, an eam pro viribus erigere ac fouere vellet, maximéque cultum diuinum quo omnis ordo tuetur ac regitur. Quod quia facile confessum, in restauratione eius ocius cōsensum est: assumptoque Guntbaldo quodam monacho, sub specie religionis in hoc negotio ad Pippinum Ludouicumque filios eius occulte direxit promittens, si in sua restitutione vna cum his qui hoc cupiebant, adesse voluissent, regnum vtrisque se ampliare velle. ac per hoc perfacile cupidéque paruere, conuentúque condicto, regina & fratres eius eidem restituuntur, ac plebs vniuersa ditioni eius se subdidit. Hinc hi qui cum Lodhario senserunt in concilium deducti, & ab ipso Lodhario ad mortem diiudicati, aut, vita donata, in exilium retrusi sunt. Lodharium quoque sola Italia contentum, ea pactione abire permi-

ſit, vt extra patris voluntatem nihil deinceps moliri in regno temptaret. Cumque ſe hæc ita haberent & Reſpublica paululũ reſpirare videretur, confeſtim Guntbaldus monachus quẽ ſupra memorauimus, quia multa in reſtitutione eius laborauerat, ſecũdus in imperio eſſe volebat, quodque Bernardus, vt præmiſſum eſt, olim fuerat, ſumma induſtria iterum eſſe certabat. Pippinus quoque & Lodhuvvicus, quanquam eis regna ſicut promiſſum fuerat, aucta fuiſſent, tamen vt imperio poſt patrem primi eſſent vterque laborabat. At illi per quos tunc Reſpublica tractabatur, voluntati eorum obſiſtebant. Per idem tempus Aquitania Pippino dempta Karolo datur, & in eius obſequio primatus populi qui cum patre ſentiebat, iurat. Quod quidem hi quos ſupra retulimus grauiter ferentes, vt reſpublica inutiliter tractaretur, diuulgant, populumque quaſi ad iuſtum regimen ſollicitant. VValanam, Eliſachar, Mathfridũ, cæteróſque qui in exilium retruſi fuerant, cuſtodia emittunt, Lodharium vt rempublicã inuadat, compellunt. Inſuper autem & Gregorium Romanæ ſummæ ſedis Pontificem, vt ſua auctoritate liberius quod cupiebãt perficere

poſſent, ſub eadem ſpecie magnis precibus in ſupplementum ſuæ voluntatis aſſumunt. Quamobrem Imperator vna cum omni quod habebat imperio, tres reges filiique eius aduerſus eum cum ingenti exercitu, inſuper Papa Gregorius cum omni comitatu Romano, Eliſazam confluunt, iuxtaq; montem Siguualdi caſtra ponunt, ac variis affectionibus populum vt à patre deficeret, filij compellunt. Nouiſſime quibuſdam fuga lapſis, cum perpaucis pater capitur. Vxor ab eo dempta in Langobardiam exilio mittitur, ac Karolus vna cum patre ſub magna cuſtodia ſeruatur. Gregorius ſiquidē Papa itineris penitudine correptus tardius quam vellet Romam reuertitur. Et Lodharius quidē iterū eo tenore imperium adeptum quod iniuſte facile iteratus obtinuit, iterato facilius iuſte amiſit. Nam Pippinus & Lodhuvvicus videntes quod Lodharius vniuerſum imperium ſibi vindicare illoſque deteriores efficere vellet, grauiter ferebant. Inſuper autem dum huc Lambertus atque Mathfridus, quis illorum ſecundus poſt Lodharium in imperio haberetur, ambigerent, diſſidere cæperūt. Et quoniam quiſque eorum propria quærebat, rempublicam penitus neglegebant

glegebant. Quod quidem populus cernēs molestus erat. Occurrebat insuper etiam filiis verecūdia & pœnitudo, quod patrem bis honore priuauerant; vniuersæ plebi, quod bis Imperatorem dimiserant, ac per hoc hinc inde in restitutione eius consentiunt, & vndique ad sanctum Dionysium, vbi tūc Lotharius patrem & Karolum seruabat, affluere contendunt. Cernens Lodharius prædictam animositatem vires suas excedere, antequam conueniant, arma sumit: patrem ac Karolum dimittit, itinereque arrepto Viennam petit. Plebs autē non modica quæ præsens aderat; etiam iamque Lothario pro patre vim inferre volebat. Rege recepto, basilica Sancti Dionysij vna cum Episcopis & omni clero confluunt, laudes Deo deuote referunt, coronam & arma regi suo imponunt, & ad cætera deliberaturi contendunt. Lodharium pater persequi distulit, sed legatos qui eum citra Alpes festinare iuberent, post illum direxit. Pippinum ad se venientem benigne excepit, gratias in eo quod pro restitutione sua laborauerat, egit: ac reuerti eum in Aquitaniam, vti petiuerat, permisit. Hinc inde fideles qui euaserant & rempublicam regere consue-

uerant, confluunt, cum quibus itinere arrepto, Aquis*gematum petit, tandemque Lodhuvvicum venientem gratanter excepit: quem & vna secum causa prȩsidij esse prȩcepit. Interea hi qui Iudith in Italia seruabant, audientes quod Lodharius fugam inierat, & pater imperium regebat, arrepta Iudith fugam ineunt, Aquis prospere perueniunt, gratum munus Imperatori deferunt. Verumtamen haud est thoro regio recepta, donec se criminibus obiectis innoxiam, quia criminator deerat, sacramēto vna cum propinquis coram plebe effecit. Per idem tēpus Mathfridus & Lambertus cæterique à parte Lodharij pœnes marcam Britannicam morabātur: ad quos pellendos missus est Vodo & omnes inter Sequanam & Ligerim degentes: qui manu valida collecta, hinc atque inde conuenerunt. & hos quidem paucitas, & per hoc summa necessitas, vnanimes effecit: Vodonem autem & suos maxima multitudo securos, discordes & inordinatos reddidit. Quapropter prælio commisso, fugerunt. Cecidit Vodo & Odo, Viuianus, Fulbertus ac plebis innumera multitudo. Quod quidem citato cursu victores Lodhario notātes, mandant vt quantotius posset il-

lis cum exercitu occurrat: qui libenter paruit, & Cauillonum collecta manu valida venit, ciuitatem obſidione cinxit, prœliando triduum obſedit, & tandem vrbem captam vna cum Eccleſiis incendit. Gerbergam more maleficorum in Ararim mergi præcepit. Gozhelmum & Senilam capite puniuit. VVarino autem vitam donauit, & vt ſe deinceps pro viribus iuuaret, iureiurando cõſtrinxit. Hinc autem Lodharius & ſui duobus præliis feliciter geſtis magnanimes effecti vniuerſum imperium perfacile inuadere ſperantes, ad cætera deliberaturi Aurelianenſem vrbem petunt. Quod pater audiens, è Francia manu valida collecta, inſuper Lodhuvvico filio ſuo cum vniuerſis qui trans Renum morabantur, in auxilium ſibi aſſumpto, tantum facinus à filio in Imperium commiſſum vindicaturus perrexit. Lodharius quoque eadem ſpe qua Francos abducere conſueuerat, animatus, ire obuius ratum duxit. Ac per hoc hinc inde confluunt, ſupraque fluuium * iuxta villam quæ Caluiacus dicitur, caſtra ponunt. Sed Franci eo quod Imperatorem bis reliquerant, pœnitudine correpti, & vt deinde tale quid cõmitterent turpe iudicantes, ad defectionem

impelli dedignati ſunt. Quamobrē cũ nec fugę, nec prœlij locum videret, ea pactione nouiſſime proeliũ diremit, vt infra dies ſtatutos Alpibus excederet, ac deinceps, ſine patris iuſſione, fines Franciæ ingredi non præſumeret, & extra patris voluntatem in eius imperio deinceps nihil moliri temptaret: quod & ita ſe & ſuos ſeruaturos, tam is quam & ſui ſacramẽto firmauerunt. His ita cōpoſitis, pater, vti & cum quibus conſueuerat, imperiũ regebat. Videns autē quod populus nullo modo diebus vitæ ſuæ illum relinquere vti conſueuerat, vellet, conuentu Aquis hieme indicto, portionem regni his terminis notatam Karolo dedit, id eſt à mari per fines Saxoniæ vſque ad fines Ribuariorum, totam Friſiam, & per fines Ribuariorum Comitatus Moilla, haec craham, molant, maſa gouuui. deinde verò quicquid inter Moſam & Sequanam vſque Burgundiam vna cum Viridunenſe conſiſtit: & de Burgundia, Tullenſem, Odornenſem, Bedenſem, Bleſenſem, Partenſem, vtroſque Barrenſes, Brionenſes, Tricaſinum, Auteſioderenſem, Senonicum, VVaſtinenſem, Milidunenſem, Stampenſem, Caſtrenſem, Pariſiacum; & deinde per Sequanam vſque in mare

Oceanum, & per ipsum mare vsque in Frisiam. omnes videlicet Episcopatus, Abbatias, Comitatus, Fiscos & omnia infra prędictos fines consistentia, cum omnibus ad se pertinentibus in quacumque regione consistebant & sui iuris esse videbantur, vna cum auctoritate diuina atque paterna præfato filio suo Karolo dedit, firmumque vt permaneret Dei omnipotentis clementiam exorauit. Hilduinus autem Abbas Ecclesiæ sancti Dionysij, & Gerardus comes Parisius ciuitatis ceterique omnes prædictos fines inhabitantes conuenerunt, fidemque sacramento Karolo firmauerunt. Quod quidem Lodharius & Lodhuvvicus audientes, grauiter ferebant. vnde, & colloquium indixerunt. Ad quod venientes, cum nihil ex his indignari se posse viderent, callide dissimulantes quippiam se contra patris voluntatem moliri velle, discesserunt. Veruntamen ob id colloquium commotio non modica exorta est, sed facile quicuit. Hinc autem Carisiacum mediante Septembrio venit, seditionemque quandam similiter perfacile sedauit, ac præfato Karolo arma & coronam, necnon & quandam portionem regni inter Sequanam & Ligerem dedit, Pippi-

num ac Karolum, vt videbatur, vnanimes effecit, & deinde Pippinum in Aquitaniã abire cum gratia permisit: Karolum vero in partem regni quam ei dederat, direxit. Quo veniens, omnes hos fines inhabitantes ad illum venerunt & fidem sacramento cõmendati eidem firmauerunt. Eodẽ tempore nuntiatur quod Lodhuuuicus à patre suo desciuisset, & quicquid trans Renum regni continebatur, sibi vindicare vellet. Quod pater eius audiens, indicto conuentu, Magontiam conuenit, ac traiecto exercitu, fugere illum in Baioariam compulit. Post Aquis exultans rediit, quoniam, quocumque se verterat, nutu diuino victor erat. Veruntamen ingruente senili ætate, & propter varias afflictiones pœne decrepita imminente, mater ac primores populi qui in voluntate patris pro Karolo laborauerant, metuentes, si infectis rebus decederet, odia fratrum vsque ad internitionem sibi insurgere, ratum duxerũt vt quemlibet è filiis pater in supplementum sibi assumeret, & si post discessum eius cæteri concordes esse nollent, saltem hi duo vnanimes effecti, valerent resistere inuidorum factioni: cumque necessitate instãte, ac per hoc assiduis meditationibus in

hac electione versarentur, vniuersorum sententia consensit, si Lodharius certum se in hoc negotio præbere vellet, cum eo fœdus iniri debere. Nam, vti præmissum est, idem patri matrique ac Karolo iurauerat, vt partem regni quam vellet pater, eidem daret, & eandem se consentire & protegere illi contra omnes inimicos omnibus diebus vitæ suæ deberet. Quamobrem missos deligunt, & in Italiam ad Lodharium mittunt, promittentes, si patris voluntatem deinceps erga Karolum conseruare vellet, omnia quæ in illum hactenus deliquerat, remitti, & omne regnũ, absque Baioaria, inter illum & Karolum diuidendum. Quæ quoniam Lodhario & suis rata videbantur, vtraque ex parte sic velle ac sic se perficere, iurauerunt. Ergo ad vrbem Vangionum cõuentu indicto conuenerunt, in quo Lodharius humillime ad pedes patris coram cunctis procidit, dicẽs: Noui me corã Deo & te, Domine pater, deliquisse. Non regnum, sed indulgentiam & vt gratiam tuam merear, quæso. Idem autem vt pius ac clemens pater & delicta postulanti indixit, & gratiam roganti concessit eo scilicet pacto, vt deinceps nihil quolibet modo contra suam voluntatem

nec in Karolum, nec in regnum alicubi egisset. Dein benigne illum excepit, ac deosculans, gratias Deo pro filio quem auersum reconciliauerat, egit. Ad prandium deinde conuersi sunt, in crastinum de cæteris quæ sui iurauerant, deliberaturi. Die autem altera concilium ineunt, hinc pater, vt sui iurauerant, perficere cupiens,* Ecce, fili, vt promiseram, regnum omne coram te est: diuide illud prout libuerit. Quod si tu diuiseris, partium electio Karoli erit. Si autem nos illud diuiserimus, similiter partium electio tua erit. * Quod idem per triduum diuidere vellet, sed minime posset, Iosippum atque Richardum ad patrem direxit, deprecans vt ille & sui regnum diuiderent, partiumque electio sibi concederetur. Insuper vero, in ea fide quam illis iurauerãt, testati sunt, quod pro nulla re alia, nisi sola ignorantia regionum, id peragere differret. Quamobrem pater, vt equius valuit, regnum omne absque Baioaria cum suis diuisit: & à Mosa partem Australem Lodharius cum suis elegit; quinimo & accepit: Occiduam vero vt Karolo conferretur, consensit, & vna cum patre corã omni populo ita se velle, annuntiauit. Hinc autem pater fratres, prout valuit, vnani-

mes effecit, rogans ac deprecans vt inuicẽ se diligerent & vt alter ab altero protegeretur adhortans exorat, & quod fieri desiderat, optat. Quibus peractis, benigne & pacifice Lodhariũ in Italiam ditatum remissionis gratia ac regni muneribus, remittens, sacramenta quæ sæpe iurauerat, quotiens in illum deliquerat, quotiens delicta eidem donauerat, in memoriam reducens, ac piis visceribus monens, contestabatur ne saltem id quod tunc * nouisse peregerãt coramque cunctis ita se velle confirmauerat, frustrari quolibet modo permittat. Eodem tempore vt Pippinus decessisset pater nuntium acceperat, & pars quædam populi quid auus de regno vel nepotibus iuberet, præstolabatur; pars autem, arrepto filio eius Pippino, quia natu maximus erat, Tyrannidem exercebat. Quapropter his ita vt præfatum est, cum Lodhario perfectis, collecta manu valida, per Cauillonem, Clarummontem vna cum Karolo ac matre pater petit, ac partem populi qui illum præstolabatur inibi benigne recepit. Et quoniam olim regnum Aquitaniæ Karolo donauerat, vt illi se commendarent, hortãdo suasit, iussit. Qui omnes commendati eidem sacramento fidem firmauerũt. *nouissime*

Post quod quomodo Tyrannos cõpesceret, contendit. Per idem tempus Ludhouuuicus à Baioaria, solito more, egressus Alamanniam inuasit cum quibusdam Toringis & Saxonibus sollicitatis. Quamobrem pater eius ab Aquitania reuocatus, dimisso videlicet karolo vna cum matre eius Pictauis, ipse vero sanctum Pascha Aquis celebrauit; & sic vno eodemque itinere Toringam petiit: A qua Lodhuuuico filio eius pulso, per Sclauos itinere redempto, eum in Baioariam fugere compulit. Quo peracto, kal. Iulij ad Vangionum vrbem conuentum indixit, ad quod Lodharium filium suum ab Italia venire præcepit, cum eo cæterisque sibi credulis de Lodhuuuico deliberaturus. Cumq; se hæc ita haberent, & Lodharius in Italia, Lodhuuuicus trans Renũ & karolus in Aquitania esset, Lodhuuuicus Imperator paterque illorũ in insula quadã iuxta Magonciacum XII. kal. Iulij obiit. Quem Drogo frater & Episcopus atque archicapellanus eius, Metis ciuitate sua apud sanctum Arnulfum, vna cum Episcopis, Abbatibus, Comitibusque congruo honore sepulturæ tradidit. Vixit per annos IIII. & LX. Rexit Aquitaniam per annos VII. & XXX. Imperiale

vero nomen per annos VII. & XX. & per menses sex obtinuit.

EXPLICIT LIBER PRIMVS.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

Explicitis pro tempore ac viribus, dissensionũ vestrarum initiis, è quibus quique Lector scire cupiens quamobrem post obitum patris vestri Lodharius vos fratremque persequì statuerit, decernat, colligat, & si iuste egerit, cognoscat; hinc iam qua virtute ac industria hoc exsequutus sit, prout memoria viresque suppleuerint, notare curabo. Vos vero difficultates quæ ex eadem molestia paruitati meæ obstiterint, inspicere deposco. Et si quid in hoc opere neglexero, vt ignoscatis, quæso.

Avdiens Lodharius patrẽ suum obisse, confestim nuntios vbique, præsertim per totam Franciam mittit, qui se venturum in imperium quod olim fuerat illi datum affirment: promittens vnicuique honores à patre concessos se concedere, & eosdem augere velle. Dubios quoque fidei sacramento firmari præcepit. Insuper autẽ

iussit vt quantotius possent, obuiã illi procederent. Nolentibus vero, capitale supplicium vt prædiceretur, indixit. Ipse autẽ pedetemptim, quo se res verteret antequam Alpes excederet, scire volẽs. * Ergo cupiditate terroreque illecti vndique ad illum confluunt, & hoc cernens spe viribusque magnanimis effectus, quibus artibus vniuersum imperiũ liberius inuadere posset, deliberare cœpit. Lodhuuuicum quoque quem itineri suo contiguum esse prospexit, vt primum in illum manum mitteret, ratum duxit; & vt eundem viribus annullaret, operam omni virtute adiecit. Interea ad Karolum in Aquitaniam legatos callide dirigens mandat erga illum, sicut pater statuerat & sicut erga filiolum ex baptismate oportebat, beniuolũ esse. Verumtamen, vt nepoti suo filio Pippini donec cum eo loqueretur, parceret deprecatus est. Et his ita compositis, ad vrbem Vangionum iter direxit. Eodẽ tempore Lodhuuuicus pater exercitus inibi causa custodiæ reliquerat, & Saxonibus sollicitatis obuiã illis perrexerat. Quamobrem Lodharius paruo conflictu custodes fugere compulit. Renum cum vniuerso exercitu transiens, Franconofurth iter direxit, quo

insperate hinc Lodharius, hinc Lodhuuuicus confluunt, paceque sub nocte composita, alter inibi, alter vero quo Moin in Renum confluit, castra haud fraterno amore componunt. Cumque Lodhuuuicus viriliter resisteret & Lodharius illum absque prælio sibi subigere diffideret, sperans Karolum facilius superari posse, ea pactione prœlium diremit, vt III. Idus Nouemb. eodem loco rursum conueniant, &, ni concordia statutis interueniat, quid cuique debeatur, armis decernant. Et his ita omissis, Karolum sibi subigere contendit. Per idem tempus, Karolus Bituricas ad placitũ quo Pippinum sui iurauerant venturum, venerat: ad quod quidem, exomibus nuntio recepto, missos, videlicet Nitardum & Adelgarium, delegit, & vti ocius valuit, ad Lodharium direxit, mandans ac deprecãs vt memor sit sacramentorum quæ inter se iurauerant, & seruet quæ inter illos pater statuerat: Insuper etiam fraternæ filiolique conditionis meminerit. haberet sua sibi, & quod illi pater suo consensu concesserat, absque conflictu vllo habere permittat; promittens si hoc faceret, fidelem se illi & subiectum fore velle, ita vt primogenito fratri esse oporteret. Insuper etiam quic-

quid hactenus in illum deliquerat, pollicitus est se ex corde remittere, deprecatus ne amplius suos sollicitet, ne regnum sibi à Deo cōmissum perturbet. Cederent vndique paci atque concordiæ, & hoc se sua suorumque ex parte ratum videre, ac per hoc conseruare velle, mandauit. Quod & si alter hoc ita esse non crederet, quocunque vellet modo, ex his illum certum se efficere promisit. Quæ quidem Lodharius simulans se benigne suscipere, legatos tantū salutationis causa redire permisit, ac per suos se responsurum de cæteris esse, respōdit. Insuper etiam quoniā ad ipsum se vertere frustrata fide noluerunt, honoribus quos pater illi dederat, priuauit, ita quod fratri facere cogitaret, nobis indicium dabat. Interea omnes inter Mosam & Sequanam degentes ad Karolum miserunt mandantes, vt antequam à Lodhario præoccuparentur, veniret: aduētum eius se præstolaturos promittentes. Quamobrem cū paucis Karolus hoc iter accelerans ab Aquitania Carisiacum venit, & à Carbonariis & infra ad se venientes benigne suscepit. Extra vero Herenfridus, Gislebertus, Bouo ac cæteri ab Odulfo decepti firmatam fidem negligentes defecerūt. Eodem

tempore missus ab Aquitania venit, nuntians quod Pippinus cum his qui parti suæ faucbant super matrem karoli irruere vellet: ac per hoc karolus Francos inibi omittens, mandat si illos frater suus donec reuerteretur opprimere vellet, obuiam sibi procedere. Insuper ad Lodharium, Hugonem, Adelhardum, Gerhardum & Hegilonem direxit, cunctaque quæ tunc nuper illi mandauerat replicans, nec non & pro Deo deprecatus est ne suos sibi subtrahens regnum quod Deus paterque suo consensu illi dederat, amplius dissipet. Et his ita compositis, in Aquitaniam festinus perrexit, superque Pippinum & suos irruens, fuga illos abire compulit. Per idem tempus, cum Lodharius à Lodhuuuico reuerteretur, & omnes citra Carbonarias ad illum venirent, Mosa traiecta, ratum duxit vt Sequanam vsque procederet. Quo dum tenderet, Hilduinus Abbas sancti Dionysij & Gerardus Comes Parisij ciuitatis à karolo deficiẽtes fide frustrata ad illum venerunt. Quod quidem Pippinus filius Bernardi regis Langobardorum cæterique cernentes, elegerunt potius more seruorum fidem omittere, iuramenta contemnere, quam ad modicum tempus fa-

cultates relinquere. ac per hoc, fide relicta, quos supra memorauimus secuti, eidem se dederunt. Hinc quoque Lodharius magnanimis effectus Sequanam excessit, præmittens more solito qui ad defectionem inter Sequanam & Ligerem degentes partim minis partim blanditiis subducerent. Ipse quoque vti consueuerat lento itinere subsecutus, Caramtenam ciuitatem tendebat: Cumque Teodericum Ericum & hos qui illum sequi deliberauerant ad se venturos didicisset, spe multitudinis suæ fretus, Ligerem vsque vt produceret, deliberauit. Karolus quoque à fuga qua Pippinum & suos disperserat, reuersus, & quoniam matrem vbi tuto relinqueret non habebat, pariter ad Franciæ partes properabant. Audiens autem Karolus interea quod hi omnes quos supra memorauimus ab eo defecissent, & Lodharius cum ingẽti exercitu persequi illum vsque ad internitionem statuisset, hinc autem Pippinus, & hinc Brittones infesti erant, quid facerent, concilium conuocant, ineunt, deque his omnibus facile deliberaturi, facile consilium perfacile inuentum est, & quoniam nihil prętet vitam & corpora reliquum habebant, elegerunt potius nobiliter mori

quam

quam regem proditum derelinquere. Quamobrem obuiam Lodhario pergunt, atque Aurilianensem vrbem hinc inde petunt, castra ponunt distantes ab inuicem plus minus leuuas VI. legatos inuicem dirigunt. Et Karolus quidem sola iustitia pacem petebat: Lodharius vero quoquo astu absque prælio illum decipere ac superare posset, operam dabat. Quod cũ peragere, strenue resistentibus, diffideret, sperans vires suas, vti cœperãt, cotidie accrescere, * quæm * cũ Karolo decreuissent facilius illũ subiugari posse arbitrabatur. Hac autẽ spe deceptus, eá pactione prælium diremit, vt cederet Karolo Aquitania, Septimania, Prouincia & decẽ comitatus inter Ligerim & Sequanam eo videlicet modo, vt his contentus interim inibi esset, donec Atiniacum VIII. Id. Maias conueniant, * qua se quidem communi consensu vtrorumque vtilitatem præuidere ac statuere velle promisit. Primores quoque partium Karoli cernentes negotium vires suas excedere, maximeque timebãt ne forte prœlio commisso in tanta paucitate regem suum saluare difficile possent. (Erat enim spes cunctis non modica indolis eius.) Quamobrem statutis eo tenore consen-

tiunt, vt deinceps Lodharius Karolo ita fidus amicus ſit ſicut frater per iuſtitiam fratri eſſe debet; & regna quæ illi deputabat, quieta habere faceret; ac interim
* ſuper Lodhuicum hoſtiliter ire dediſſet: aliter autem, iure quod iurauerant abſoluti eſſe deberent. Qua quidem arte & regem ſuum à periculis ſubtrahunt, & ſe mox à ſacramento abſoluunt. Nam antequam idem qui hæc iurauerant, domo egrederentur, aliquos ex his qui aderant, ſubducere ab illo temptauit, & in craſtinũ quoſdam ſuorũ recepit. Inſuper & in regna quę illi deputauerat ſtatim direxit, & in quantum potuit, ne illi ſe ſubderent, perturbauit: & vt è Prouincia ad ſe venientes exciperet, perrexit, & quemadmodum Lodhuuuicum dolo an vi ſuperare poſſet, intendit. Interea Karolus Aurilianenſem vrbem veniens Teotbaldum & VVarinum cum quibuſdam è Burgundia ad ſe veniẽtes gratanter ac benigne excepit. Hinc autem obuiam Bernardo, ſicut mãdauerat, Niuernenſem vrbem petit. Sed Bernardus, more ſolito, ad illum venire diſtulit dicẽs ſe cum Pippino ſuiſque ſacramento firmaſſe, vt neuter abſque alterius cõſenſu cum quolibet quodcunque pactum inire

deberet. Quamobrem teſtatus eſt, ad illos ſe ire velle, & ſi efficere poſſet vt vna ſecum deuenirent, bene; ſin aliter, ſoluto iuramento, infra dies quindecim ad illum reuerſurum, ſuæque ditioni ſe commiſſurum eſſe promiſit. Quamobrem karolus Bituricas iterum obuiam illi venit. Quo Bernardus veniens cum neutrum feciſſet, grauiter karolus ferens ſeductiones quas patri fecerat & hactenus illi faciebat, timēs ne aliter illum comprehendere poſſet, ſubito in illū irruere ſtatuit. Sed hoc Bernardus, quanquam tarde præſenſit; fugam iniit ac vix euaſit. karolus autem quoſdam è ſuis ſtrauit, quoſdā ſaucios ac ſemiuiuos reliquit, quoſdam vero inlæſos cepit ac more captiuorum cuſtodiri præcepit. Suppellectilem autem vniuerſam diripere permiſit. Hinc quoque Bernardus humilior effectus paulo poſt ſupplex ad karolum venit dicens, & fidelem ſe illi fuiſſe, & tunc, ſi liceret, eſſe voluiſſe, & deinceps, quanquam hac contumelia affectus eſſet, in futurum fore minime diffideret. Quod & ſi quilibet aliter dicere vellet, armis ſe *ob* propulſurum promittit. Quibus karolus credulus effectus, ditatum muneribus & gratia in ſocietatem amicitiæ ſuſcepit; & vt Pippi-

num ac suos, vti promiserat, subditos sibi efficere temptaret, direxit. Et his ita compositis, Cenomannicam vrbem adiit, Lãtbertum Ericumque vna cum cæteris recepturus. Cumque ille illos inibi perhumane reciperet, protinus ad Nomenoïuum ducem Brittanorum mittit, scire cupiens si suæ se ditioni reddere vellet. Qui adquiescens consiliis plurimorum, karolo munera mittit ac sacramento fidem deinceps seruandam illi firmauit. Quibus peractis quoniã tempus placiti quod Attiniacum condixerant, appropinquare videbatur, quid consulte ac solida fide sibi suisque agere oporteret, karolus anxius erat. Ergo participes secretorum conuocat, rem omnibus notam replicat, ac quemadmodum à tanta calamitate congruentius se suosque exsui posse existimarent, vt aperiretur, deposcit, seque in omnibus publicæ vtilitati & * parere velle: insuper etiam si oporteret pro ea mortem subire, minime differre fatetur. Quibus cum vndique vires creuisse viderentur, reminiscentes insidiarum quas Lodharius temporibus patris sui patri & karolo inferre studuerat, quas etiam post obitũ patris, fratribus suis absque remedio struebat; occurrebant insuper sacramenta

quæ tunc nuper fefellerat, aiebant se omnem iustitiam ab eo libenter consequi velle, sed his indiciis nil boni sperare posse. Idcirco sibi vndique consultum videri, quocumque modo posset, ad condictum placitum venire minime differret. Quod si frater suus, vti promiserat, communem vtilitatem quærere ac statuere vellet, hoc omnibus notis placere, & vt gratanter reciperetur, congruum esse. Sin aliter, fretus iusticia, ac per hoc auxilio diuino suorumque fidelium, & quicquid regni pater suus amborumque fidelium consensu illi dederat, obtinere omni virtute non neglegat. Ergo omnes Aquitanos qui suæ parti fauebāt, vna cum matre post se venire præcepit: insuper quicumque è Burgūdia nec non & inter Ligerem & Sequanā sui iuris esse vellent, similiter fecit. Idem autem ipse vna cum his qui per pręsens aderant, quamquam difficile videretur, præfatum iter arripuit. Cumque Sequanā venisset, repperit Guntboldū, VVarnarium, Arnulfum, Gerardum, necnon & omnes à Carbonariis & infra, Comites, Abbates, Episcopos ob hoc videlicet à Lodhario inibi relictos, vt si absque suo consensu trāsire vellet, minime posset. accedebat insuper

quod amnis inundans vada vbique denegauerat. Custodes autem fluminis omnes naues aut contriuerant, aut certe submerserant. Gerardus quoque pontes quoscũque repperit, destruxit. Igitur supramodũ transitus difficilis effectus non modicam transire cupientibus importabat molestiã. Cum autem tot difficultatibus animi multimodis agitarentur, consiliis tãdem mercatorũ, naues ab hostio quo Sequana mare influit feruenti æstu abductæ propterque Rotomacensem vrbem expositæ nunciantur. Quo veniens, harum duas minus de xxx. karolus armato milite complet, idemque ingressus præmittit qui se venturum prænuntient, vnicuique volenti delicta cedens, nolentibus autem vt abeant, regnumq; à Deo sibi datum illi relinquũt. Quæ dum spreuissent, classisque appropinquare videretur, crucem in qua iurauerãt, & Karolum vt cognouerunt, relicto litore protinus fugerunt. Quos, quoniã quod in traiiciendo equi moram fecerant, cõsequi nequibat, ad Sanctum Dionysium laudis obsecrationisq; causa iter direxit. Quo veniens comperit quod hi quos fuga dispersserat, in vnum vna cũ Arnulfo & Gerardo cæterisque coissent, & super Teutbaldum,

VVarinum, Otbertum, cæterosque qui, vti mandatum fuerat, ad karolum veniebant, irruere vellent. Quamobrem ad sanctum Germanũ causa orationis perrexit, ac per totam noctem iter faciens, aurora dilucescente vbi Luua Sequanæ confluit, VVarinum cum sociis saluum recepit, ac sic vno eodemque itinere Senonicam adiit vrbẽ. Hinc noctu consurgit per Vttam iter faciens, speransque, vti nuntiatum illi fuerat, quos supra memorauimus in eodẽ saltu cõsistere. Disposuerat enim vbicumque & qualitercumque posset, supra illos irruere. Quod & vtique fecisset, nisi sollicitis vitæ mors imminens pro foribus nunciaretur. quamobrem pœne cuncti supra modũ exterriti, quo quisque valuit, fugam iniit. quos quoniã karolus consequi non potuit, sociis equisque fessis, cænã Domini quieti indulgens Tricasinorum ciuitatẽ in crastinum adiit. Eodem tempore dum hæc quæ præmisimus à karolo exsequerẽtur, Lodharius, vti præfatum est, dolo an vi Lodhuuuicum aut subdere, aut, quod mauult, perdere posset, tota mẽte tractabat. In quo negotio congrue Otgarium Magontiæ sedis Episcopum & Adhelbertum Metensiũ comitẽ conuocat. Habebat enim vterque

Lodhuuuicum ad mortem vſque exoſum. Iam enim Adhelbertus ex infirmitate quā pene per annum detentus fuerat, velut in ſupplementū fratricidij reſpirauerat. Erat enim eo in tempore ita prudēs conſilio, vt ſententiam ab eo prolatam non quilibet mutare vellet. Cuius inſtinctu Lodharius collectā hinc inde infinitam multitudinē Renum traiecit præmittens, more ſolito, qui minis blanditiiſque pendulam plebem ſubducere temptarent. Timens autem populus qui cum Lodhuuico erat ne tantum exercitum ferre valeret, partim defecti ad Lodharium tranſeunt, partim fugam ineūt ac Lodhuuicum deſolatū relinquunt. Qui, quoniam omne ſuffragium aliud vndique deerat, cum perpaucis abiit, & in Baioariā ſe recepit. Quod quoniam Lodhuuico cōtigit, minime deinceps Lodharius aliquid illum præualere putauit. Igitur Adhelbertum ducem quē ſupra * montem * memorauimus, ob hoc inibi reliquit, vt & populū ſacramētis ſibi firmaret, & ſi Lodhuuicus ad karolū ire vellet, nullomodo poſſet. Ipſe vero, quoniam karolum Sequanam tranſire repperit, obuiam ire parabat; velociter quidem præmittit, rei veritatem, vbi & cum quibus eſſet, ſcire cupiens. Mira ſane

ac merito notanda res karolo in eodẽ sancto sabbato contigit. Nam neque ipse, neque quilibet in suo comitatu quicquid, absque quod corpore gerebant & absque armis & equis, habebant. cumque de balneo quidem egrederentur, & eadem vestimenta quæ exuerat, induere pararet, repente ab Aquitania missi pro foribus adstiterant qui coronam & omnem ornatum tam regium quam & quicquid ad cultum diuinum pertinebat, ferebant. Quis non miretur paucos & pœne ignotos viros, tot terrarum spatia, dũ vbique omnes rapinæ insisterent, tot talenta auri gemmarumque infinitam multitudinem ferre inlæsos valuisse, &, quod maxime mirandum fateor fore, qualiter ad definitũ locum vel certe ad statutam diem & horã venire poterant, cum nec idẽ karolus vbi se suosque * oporteret, sciebat? Quo quidẽ euentu haud aliter quam munere ac nutu diuino visum est euenire potuisse: ac per hoc cõmilitonibus stuporem iniecit, omnesque maximam ad spem salutis erexit. Hinc vero karolus cũctaque cohors exultans ad festa celebrãda sese conuertit. Expleto autem quod cæperat, missos Lodharij benigne excipiens cõuiuari vna secum præcepit. Quibus & vt in

craſtinũ redirent, iniũxit, per ſuos ſe reſpõſurum de eo quod frater ſuus illi mandauerat, promittens. In legatione vero Lodharij querebatur, cur abſque ſuo cõſenſu terminos quos illi ſtatuerat, excederet, & quia fecerat, ſaltē vbique illum repperirent, mãdat vt interim eo loco quieſcat, donec illi mandaretur ſi ad ſtatutum locum, an alio vbi congruentius illi videretur, venire deberet. Karolus per ſuos è contra ſe ob hoc ſtatutos terminos exceſſiſſe reſpõdit, quoniam de omnibus bonis ſua ex parte illis promiſſis ac iureiurando firmatis nihil ſtabile eſſe permiſit. Nam ſuorum hominum, vltra quod firmatum fuerat, ſollicitatos quoſdam ſuo iuri adiecit, quoſdam vero vita priuauit. inſuper regna quæ ſubiecta illi efficere debuit, in quantum valuit, perturbauit, &, quod maximum eſt, in fratrē hoſtiliter irruit: nec nõ & ſuffragium à paganis illum quærere cõpulit. Verumtamē, quamquam ſe hæc ita haberent, in cõuentum quod communi conſenſu ſtatuerant, venire ſe velle mandauit, vbi ſi communem vtilitatem, vti promiſerat, quærere ac ſtatuere vellet, ſibi placere: ſin aliter, de regno quod Deus paterque ſuus ſuorum conſenſu illi dederat, conſiliis ſuo-

rum fidelium in omnibus, ſecundum Dei voluntatem, parere ſe innotuit. Et his ita compoſitis, idem iter arripuit atque ad præfatum locum pridie quam venerat, præuenit. Quo quidem Lodharius veluti ex conſulto, venire diſtulit: Veruntamen miſſos variis querimoniis refertos frequēter mittebat, & ne forte ex improuiſo Karolus ſupra illū irruere poſſet, cauebat. Interea legati à Lodhuuico venerant nunciantes, quod ſi ſciret quomodo fieri poſſet, in illius adiutorium venire vellet. Quo ſe Karolus & indigere reſpondit, gratias congruæ voluntati egit, & vt hoc accelerare ſtuderent, protinus præfatos miſſos remiſit. Cumque quatuor vel eo amplius dies inibi aduentum Lotharij præſtolaretur, & ille venire differret, concionem aduocat, cōcilium iniit, quid nam conſultius deinceps illi agendum videretur, deliberaturus. Quidam autem aiebant, quoniam mater ſua vna cum Aquitanis veniebat, obuiam illi ire debere. Sed maxima pars aut obuiam Lothario iter arripere ſuadebant, aut certe, vbicunque vellet, aduentum illius præſtolari debere dicebant, ob hoc quidem maxime, quoniam ſiquoquomodo aliorſum inflectere cepiſſet, cuncti

fugam illum inisse iactarent, & hinc Lodharium & suos audentiores fieri debere, atq; hi qui adhuc causa timoris neutri sese copulauerant, ad illum affluere vndique sperabant. quod & euenit. Quã quam difficile, prævaluit tamen sententia priorum. Quamobrem Cadhellonicã Karolus adiit vrbem, ibique matre vna cum Aquitanis recepta, repente nunciatur quod Lodhuuicus cum Adelberto duce Austrasiorum prælio commisso vicisset, Renoque traiecto ob illius adiutorium quantocius posset, veniret. Quod cum ocius vniuersis castris * omibus notum fieret, cuncti alacri animo vt illi obuiam irent, suadebãt. Lodharius * quoque hæc ita se habere deprehenderet, circumfusæ plebi Karolum fugam inisse persequique illum quantocius posset, velle denuntiat. Quo quidem nuncio fidos sibi alacriores reddidit, dubiis autem quibusque & affluendi audaciam iniecit, & firmiores suæ parti reddidit. Cumque Karolus à Lodhario persequi se didicisset, quoniam in difficili loco aquis paludibusque circũfusis castra posuerãt, vt absque qualibet difficultate, si Lodharius vellet, congredi possent, protinus obuiam illi perrexit. Quæ quidem Lodhario vti nun-

quamquã

ciata sunt, castra posuit ac veluti fessis equis biduo requiem dedit. Iterato itaque cum hæc eadem fecissent, missosque inuicem frequenter mitterent, sed nihil proficui deliberare possent, tandem appropinquãtes Lodhuuicus & karolus conueniunt, deque his omnibus in eodem conuentu quæ Lodharius absque quolibet moderamine erga se suosque sæuiebat, dolendo conferunt, quidue deinceps agendum oportunius videretur, in crastinum deliberaturi. Aurora siquidem delucescente conueniunt, cõcilium ineunt, in quo multum de tanta calamitate conqueruntur. Cumque alteruter quæ quantaue & qualia passi à fratre fuerãt, referre desiissent, vniuersis visum vnanimiter parique cõsensu, tam ex sacro sancto ordine Episcoporum quam & laicorum viros nobiles, prudentes, beniuolos deligant, per quos, quę pater inter illos statuerat & quæ post obitum ab illo passi sint, mandent: insuper obsecrent vt memor sit Dei omnipotentis, & concedat pacem fratribus suis vniuersæque Ecclesiæ Dei: cederet cuique quod * patẽr frẽsque consensu iuste debebatur. insuper etiã vt iustis precibus acquiesceret, offerrent illi quicquid absque equis & armis in vni-

uerſo exercitu habere videbantur. Et ſi his monitis obſecrationibuſque acquieſcere vellet, placere: ſin aliter, aiebant ſe diuino ex munere ſuffragium abſque dubio ſperare poſſe, ſi omne quod iuſtum eſt, vellent, & hoc fratri offerre humiliter ſtuderent. Quæ quoniam merito rata videbantur, protinus expleta ſunt. Sed hæc veluti pro nihilo ducta Lodharius ſpreuit, per ſuos, ſe nihil abſque prælio velle, mandauit. Confeſtimque obuiam Pippino qui ab Aquitania ad illum veniebat, iter arripuit. Quod cum ocius didiciſſent Lodhuuuicus & ſui, ſupramodũ rem grauiter ferentes (Erant enim vndique grauiter tam itineris lõgitudine quã & prœliis variiſque difficultatibus & maxime equorũ inopia attriti) veruntamen quamquam ſe hæc ita haberent, timentes ne forte ſi ab auxilio fratris frater deficeret, poſteris ſuis indignam memoriam reliquiſſent. Quod quidem ne facerent, elegerunt omni penuriæ, etiam, ſi oporteret, morti potius ſubire, quam nomen inuictum amittere. Quamobrem ex eadem magnanimitate mœſtitia oppreſſi, inuicem ſe adhortantes, gaudẽtes velociterque vt Lodharium cito conſequi poſſent, ibãt. Cumque * at-

que inſperate propter vrbem Alciodorenſem vterque exercitus alter ab altero videretur, confeſtim Lodharius verens ne forte fratres ſui abſque dilatione ſupra ſe irruere vellent, armatus caſtra aliquantulum exceſſit. Quod quoniam fratres ſui facere illum cognouerũt, quoſdam caſtrametentes relinquunt, quoſdam ſecum armatos aſſumunt & abſque dilatione obuiam procedunt. Miſſos inuicem mittunt, pacemque ſub noctem componunt. Caſtra autem ab inuicem diſtabant plus minus leuuas tres, & intererat paucula palus ſaltuſque: ac per hoc erat vtrique ad alterum difficilis acceſſus. Quapropter aurora delúceſcente, Lodhuuuicus & Karolus ad Lodharium mittunt: mandant valde ſibi diſplicere quod illis pacem abſque prœlio denegauerat. Quod etiam, quoniam vellet & abſque qualibet fraude ſi fieri deberet, eſſet. Et primum quidem ieiuniis ac votis Deum inuocent. deinde ſi ille tranſire ad illos voluiſſet, locum tranſeundi ſe daturos promittunt, vt omni impedimento ſua ſuorumque ex parte ablato, abſque qualibet occulta deceptione congredi poſſent. Quæ & ſi vellet ſacramento firmare præceperunt. At ſi nollet, vt eadem illis con-

cederet atque firmare rogaret, petunt. Is autem more ſolito, per ſuos ſe reſpõſurum promiſit, & vt legati egreſſi ſunt, protinus obuiam iter arripuit, ac locum quo caſtra poneret, Fontaneum petit. Eadem autem die fratres ſui poſt Lodharium iter accelerantes, anteceſſerunt illum, & propter vicum quod Tauriacus dicitur, caſtra poſuerunt. Craſtina die exercitus præparati ad prælium, caſtra aliquantulum exceſſerunt * Præmittes Lodhuuicus ac Karolus Lodhario mandauerunt vt memor eſſet fraternæ conditionis, ſineret Eccleſiam Dei & vniuerſum populum Chriſtianum pacem habere, concederet illis regna à patre ſuo cõſenſu conceſſa, haberet ſua ſibi non merito, ſed ſola miſericordia à patre illi relicta, & in munere offerebant illi quicquid in vniuerſo exercitu abſque armis & equis habere videbãtur. At ſi id nollet, cedebãt illi vterque portionem regni, alter vſque Carbonarias, alter vero vſque Renum. Quod & ſi renueret, vniuerſam Franciam æqua lance diuiderent, & quicquid horum vellet, ſuæ ditionis eſſet. Ad quod Lodharius, more ſolito, per ſuos ſe quicquid placeret notare reſpondit, mittenſque per præſens Drogonem, Hugonem, Hegibertum,

tum, mandat, non illos aliquod tale antea mandasse, ad quod considerandum spatium habere se velle, aiebat. Re autem vera Pippinus non venerat. illum hac dilatione expectare volebat. Verumtamen Ricuinum, Hirmenaldum & Fredericum sacramento firmare præcepit, quod nulla re alia has inducias peteret pręter quod commune profectum tam illorũ quam & vniuersæ plebis, sicut iustitiam inter fratres & populum Christi oportebat, quærere volebat. Quo quidem sacramento Lodhuuicus & Karolus creduli effecti, eadem die & in crastinum, insuper etiam vsque in horam secundam diei tertij, quod euenit VII. Kalend. Iulij, pace vtrorumque ex parte iureiurando firmata, ad castra redeunt, missam vero sancti Ioannis in crastinum celebraturi. Pippino quoque eadẽ die Lodharius in supplementum recepto mandat fratribus suis quoniam scirent illi Imperatoris nomen magna auctoritate fuisse impositum, vt considerent quatęnus eiusdem nominis magnificè possit explere officium. Insuper autem haut se libenter vtrorumque quęrere profectũ. Interrogati autem si quiddam horum quæ mandauerant, recipere vellet, vel si quãlibet finiti-

uam ſententiam illis mandaſſet, nihil ſibi horum fuiſſe iniunctum reſponderunt. Quamobrem cum omnis ſpes iuſtitiæ ac pacis ſua ex parte ablata videretur, mandant illi, ſi melius non inueniſſet, aut reciperet vnum horum quæ illi mandauerant, aut noſſet illos in craſtinum, quod contigit, ſicut præfatum eſt, VII. kalend. Iulij. hora videlicet diei ſecunda, ad omnipotentis Dei iudicium quod illis abſque illorum voluntate mandauerat, eſſe venturos. Quæ quidem Lodharius, ſolito more, inſolēter ſpreuit, & viſuros ſe quid agere deberet, reſpondit. (Dum hęc ſuper Ligerim iuxta ſanctum Fludualdum conſiſtens ſcriberem, Eclipſis ſolis hora prima feria XV. Kal. Nouembris in Scorpione contigit.) His ita omiſſis diluculo Lodhuuicus & Karolus conſurgunt, verticē montis caſtris Lodharij contigui cum tertia vt videtur, exercitus parte occupant, aduentumque eius & horam ſecundam vt ſui iurauerant, exſpectāt. Cumque vtrumque adeſſet, prælium ſuper Riudam Burgundionum, magno certamine committunt. Et Lodhuuicus quidem ac Lodharius in loco qui Brittas dicitur, ſtrenue confligunt: Quo ſuperatus Lodharius,

terga vertit. Pars autem exercitus quam Karolus in loco qui Fagit vulgo dicitur, excepit, protinus fugit: Pars vero quæ in Solēnat Adhelardum * ceterosque quibus haud modicum supplementum, Domino auxiliante, præbui, appetiit, strenue conflixit. Quo & vtrique vicerunt. Sed nouissime omnes à parte Lodharij fugerunt. Quo finem primi certaminis dedit Lodharius, terminetur liber secundus.

INCIPIT LIBER TERTIVS.

QVIA ME SINISTRVM quiddam ex genere nostro vt audiam, pudet, referre † presertim, quam maxime piget. Quamobrem imperio haudquaquam maliuole contempto, vt finis optatus libri secundi affuit, per omnia finire hoc opus animus decreuit. Sed ne forte quilibet quocunque modo deceptus, res nostro in tempore gestas, præter quam exactæ sunt, narrare præsumat, ex his quibus interfui libellum vt adderem acquieui.

PROELIO QVIDEM vti præfatum est strenue peracto, quid de palātibus per-

rageretur Ludhuuicus & Karolus in eodẽ campo deliberare cœperunt. Et quidam ira correpti, perſequi hoſtes ſuadebant: Quidam autem & maxime reges, miſerantes fratris plebiſque & vt iudicio Dei & hac plaga repreſſi ab iniqua cupiditate reſipiſcerent, & Deo donante, deinceps vnanimes in vera iuſtitia deuenirent, piis viſceribus, ſolito more, optabant. In quo negotio Dei miſericordia vt præſtolaretur, ſuadebant. Quibus cætera multitudo aſſentientes à prœlio & præda diſceſſerunt, & fere mediante die, ad caſtra redeũt: quid deinceps cõſultius acturum videretur, deliberaturi. Fuit quidem ingens numerus prædæ & ingẽs * cedæ, inſuper ammirabilis immo & merito notabilis miſericordia tam regum quam & vniuerſorum. Nam diuerſis pro rebus diem dominicum inibi acturos ſe deliberarunt, in quo, miſſa peracta, amicos & inimicos, fideles & infideles pariter ſepulturæ tradebant. Plaga correptos ac ſemiuiuos eodem modo pro viribus ex animo refouebant. Poſt hos qui fuga euaſerant, miſerũt offerentes ſi reuera ſana fide vellent, omnia delicta remitti. Poſt hæc reges populique ſuper † fratris populoque Chriſtiano dolentes, per-

contari Episcopos cœperunt, quid agere super hoc negotio deberent. Quamobrem vnanimes ad concilium omnes Episcopi confluunt, inuentumque in conuentu publico est quod pro sola iustitia & æquitate decertauerint, & hoc Dei iudicio manifestum effectum sit: Ac per hoc immunis omnis Dei minister in hoc negotio haberi tam suasor quam & effector deberetur. At quicũque cõscius sibi aut ira, aut odio, aut vana gloria, aut certe quolibet vitio quiddam in hac expeditione suasit, vel gessit, esset vere confessus secrete secreti delicti & secundum modum culpę diiudicaretur. Veruntamen in veneratione ac laude tantæ declarationis iusticiæ, pro remissione delictis mortuorum fratrum suorum in eo quod imperfecti peccatis interuenientibus se nouerant, vt in multis volentes nolentesque delinquebant, vt suo adiutorio ab his exuti liberarentur, Insuper autem vti actenus in iustitia adiutor & protector illi Deus extitit, ita vt deinceps vbiq; existeret: proque his omnibus triduanum ieiunium inuentum immoque libenter ac celebre celebratum est. His ita reor peractis, Lodhuuicus vt Renum peteret, decreuit. Karolus autem diuersis

pro rebus, & maxime propter Pippinũ vt illũ sibi subdere studeret, in Aquitaniã vt proficisceretur ratũ duxit. Nã Bernardus dux Septimaniæ quãquam à loco prædicti prœlij plus minus leuuas tres defuerit, neutri in hoc negotio supplementum fuit. Victoriam autẽ vt Karoli esse didicit, filium suum VVillelmum ad illum direxit, & si honores quos idem in Burgundia habuit, eidem donare vellet, vt se illi commendaret, præcepit. Insuper iactabat se posse, nec non & aiebat quod Pippinum vna cum suis Karolo fœdere quo valeret subdere vellet. Quam legationem benigne excepit, & sicut postulauerat per omnia concessit, monens vt de Pippino & suis quod promiserat, in quantum posset, vt perficeretur, operam daret. Cumque aduersa vndique propulsa viderentur, ac spes prosperitatis cuiq; hinc inde faueret, Lodhuuicus cum suis Renũ petiit, Karolus vero vna cum matre Legerim adiit. Res autem publica incõsultius quam oporteret omissa, quo quemque voluntas rapuit, perfacile omissus abscessit: Quod quidem Pippinus audiens, paulo ante desideratum cum illo fœdus inire distulit. Bernardus quidem ad illum venit, sed vt illi se commendaret, mi-

nime acquieuit. Quidam tamen à Pippino desciuerunt: & hoc tantum præfata expeditio Karolo profuit, quod illos sibi fœderatos recepit. Interea Adhelardus cæterique quos Karolus ad Francos direxerat scire cupiens si ad illum reuerti vellent, Carisiacum venientes quo illi, vt missos dirigeret, mandauerant, perpaucos obuios habuerunt, qui hoc dicebant, si idem Karolus ad præsens esset, ad illum venire minime differrẽt: aliter autem, nescire aiebant vtrum viueret an non. Iactauerant enim hi qui partis Lodharij sentiebant, in prœlio Karolum cecidisse, Lodhuuicum vulneratum & fuga lapsum abisse. Quapropter inconsultum aiebant in incertis rebus aliquod fœdus cum quolibet inire debere. At Guntboldus ceterique coadunati supra præfatos Karoli missos irruere se simulabant. Et vtique fecissent, si ausi essent. Quapropter ad Karolum Adhelardus & ceteri miserunt, mandantes vt quãtocius posset, venire satageret, quatinus & illis adiutorium præberet, & si Franci, vti aiebant, ad illum venire vellent, scire posset. Ipsi vero Parisiacam ciuitatem adeunt, aduentum Karoli præstolaturi. Quod cum Karolo nunciaretur, protinus

his in partibus iter direxit. Ad Sequonam autem vt peruenit, Adhelardum vna cum cæteris in Spedonna obuiam habuit, & quamquam propter conuentum quod cum fratre in Lingonicam vrbẽ kal. Sept. condixerat, quoniam imminebat, anxius esset, rarum duxit vt saltem citato cursu per vrbem Beluacensem, ac deinde per Compendium & Suessionis, hinc per Remensem & Cadelonensem, Lingonicam peteret vrbẽ, quatinus eo tenore id quod cum fratre statuerat, obseruare studeret, & si quilibet è Francis ad illum venire vellet, posset. Franci vero eandem paucitatẽ quã & Aquitani spreuerant, spernentes, variis fictionibus illi se per præsens subdere distulerunt. Quod vt Karolus cognouit, præfatum iter accelerare cæpit. cumque Suessionicam peteret vrbem, monachi de sanctó Medardo occurrerunt illi, deprecãtes vt corpora sanctorum Medardi, Sebastiani, Tiburcij, Petri & Marcellini, Marij, Marthæ, Audifax & Abacuc, Onesimi, Meresine & Lescadiæ, Mariani, Pelagij, & Mauri, Floriani cum sex fratribus suis, Gildardi, Sereni & domni Remigij Rotomagorum Archiepiscopi in basilicam vbi nunc quiescũt] & iam tũc maxima ex par-

Hic locus in vet. ex. emendatus est recentioris librarij manu, qui videtur quedã deleuisse, alia in textu, nõ nulla in margine addidisse vt ea que inclusa sũt his notis [ ]

Et vero quedã deesse. manifestum est.

te ædificata erat, transferret. Quibus acquiescens inibi remansit, & vt postulauerant, beatorũ corpora propriis humeris cũ omni veneratione transtulit. Insuper & villam quæ Bernacha dicitur, rebus eiusdẽ Ecclesiæ addidit. His ita peractis, Remensem vrbem petiit. Quo cum venisset, nuncium recepit quod Lodhuuicus ad conuẽtum quod in Lingonicam vrbem condixerant, venire non posset eo quod Lodharius in regnum illius hostili manu irruere vellet. Mandauerant etiam huc áuunculi eius, nec non & Gislebertus comes Mansuariorum si in illis partibus iisset, ad illum se vna cum cæteris esse venturos. Ergo tã pro fratris adiutorio, quam & vt hos, si ad illum venire vellẽt, recipere posset, ad sanctum Quintinum iter direxit. Quo quidẽ Hugonem, sicut mandauerat, obuiam habuit: & inde in partes Traiecti iter direxit. Lodharius autem vt hæc audiuit, omisso Lodhuuico quem paulo ante persequi statuerat, à VVarmacia ad conuentum quod Teotonis-villam indixerat, iter arripuit. Eo qualiter super Karolum irrueret, intendit. Quod cum Karolus in VVassiticum didicisset, Hugonem & Adhelardum † & Gislebertum vna cum cæteris fœdere quo f. vel

valerent ſibi adnecterent, direxit. Rabanonem etiam ad Lodhuuicum dirigens, mādat qualiter pro ſuo adiutorio illis in partibus iſſet : quod Lodharius audiens, illo omiſſo, ſupra ſe cum omnibus copiis ire pararet: monenſque ac deprecatur vt quātocius poſſet, ſolito more adiutorium illi præbere ſtuderet. Inſuper autem Exemenonem venerabilem Epiſcopū ad Lodharium direxit, ſolito more humiliter præcepit vt roget, vt obſecret, meminerit quod frater filioluſque eius ſit: Meminerit quæ pater inter illos ſtatuerat, quæ tam is quam & ſui inter illos iurauerant: Meminerit quę nouiſſime iudicio Dei inter illos voluntas eius declarata ſit, Et ſi horum omnium recordari nolit, ceſſet à perſecutione ſanctæ Dei Eccleſiæ, miſereatur pauperū, viduarum orfanorumque, & regnum à patre ſuo conſenſu ſibi datum vt ingrediatur, omittat, ne forte iterato populum Chriſtianum ad cedem mutuam confluere compellat. Et his ita compoſitis, idem ipſe Pariſiacam vrbem adiit tam fratris ſui Lodhuuici aduentum, quam & ceteros fideles ſuos quos vndiq; conuocauerat, prę ſtolaturus. Quod cum Lodharius didiciſſet, ad eandem vrbem iter direxit. Habebat enim tam Saxo-

num quam & Austrasiorum, necnon & de Alamannis partem haud modicam secum, horumque auxilio præmaxime confisus ad sanctum Dionysium venit. Repererat autem inibi naues plus minus xx. insuper quoque Sequana, vti mense Septembrio solet, exigua erat transitumque perfacilem præstabat. Quamobrem iactabant se sui facile transire posse. Et hoc vtique simulabant se maxime velle. Ergo Karolus quosdam Parisium & Milidonẽ custodiri præcepit: quosdam vero vbicumque vada vel nauigia esse nouerat, residere fecit, ipse è regione sancti Dionysij iuxta sanctum Fludualdum, castra in meditullio posuit, vt & Lodhario si ita oporteret, transitũ prohibere, aut si alicubi super suos irruere vellet, illis succurrere posset. Et vt perfacile digno sceretur quo in loco adiutorium præberi deberet, more maritimo signa in locis cõgruis atque custodias deputauit. Insuper autem Sequana (mirabile dictu) dum nos nusquam eo in tempore infra duos menses pluuias esse nouimus, repente aëre sereno tumescere cępit ac sponte his in locis vada vbique prohibuit. Cumque hæc ita haberent, cernens Lodharius transitum inibi vndique sibi prohibitum, eo tenore cum

karolo pacem inire se velle mandauit, vt fœdus quod karolus cum fratre suo Lodhuuico sacramentis firmauerat, omisisset. Et ille ecōtra fœdus quod cū Pippino nepote suo similiter sacramentis firmauerat, omitteret, & haberet karolus à Sequana
f. vsque partēOcciduam * absque Prouinciā & Septimaniā, essentq; quasi pace perpetua fœderati. Re autem vera sese vtrosque facilius decipere posse putabat, omnéque imperiū hac arte inuadere sperabat. At karolus respōdit se fœdus quod cum fratre suo necessitate coactus inierat, minime violare velle. Insuper vt a Mosa vsque ad Sequanā regnum quod pater illi dederat, nequaquā congruum videretur vt illi committeret, præsertim cum tanta nobilitas illum secuta de his regionibus esset, quos in sua fide deceptos esse minime oporteret. Quamobrem quoniam hiems aderat, haberet quique honores quos pater illis dederat, si vellet, mādauit, donec veris tempore vellent cum paucis, vellent cum omni comitatu, omnes conueniant: & ne statutis aut statuendis concordia concurrat, quid cuique debeatur, armis decernant. Quæ quidem Lodharius, more solito, spreuit & à sancto Dionysio obuiam Pippino qui ab

Aquitania ad illum veniebat, Senones iter direxit. Karolus autem econtra, qualiter Lodharium in adiutorium ſuum recipere poſſet, intendit. Interea nunciatum eſt Karolo quod ſoror ſua Hildigardis Adelgarium quendam ex ſuis captum haberet, & in vrbe Laudunenſi vna ſecum cuſtodiri fecisſet. Quapropter expeditos ad hoc opus Karolus ſibi delegit, ac protinus decedente iam die, his in partibus feſtinus perrexit. Diſtabat enim vrbs eadem plus minus leuuas xxx. Per totam ſiquidem noctem iter faciens, impediente gelu præualido, hora fere diei tertia inſperate ſubito ſorori & ciuibus cum infinita multitudine nunciatur Karolus adeſſe; omniſque vrbs militibus circumdata fore. Quo quidem nuncio exterriti, quoniam nec euadendi, nec aderat ſpes mœnia tuendi, pacem ſub vna eademque nocte petunt: Adelgarium confeſtim reddunt, & vt ſe vrbemque abſque conflictu in craſtinum dedant, cum omni ſubiectione promittunt. Dum hæc agerentur, milites moram huius rei grauiter ferentes, inſuper laboris tædio quod præteritæ noctis paſſi fuerant, permoti, in occidium vrbis ruere vndique cœperunt, eſſetque proculdubio protinus flammis

rapiniſque tradita, ni idem Karolus miſericordia ſuper Eccleſiarum Dei ſororiſque necnō & populi Chriſtiani permotus minis atque blanditiis horum animos maximo labore compeſcere ſtuduiſſet: Quos cū abſcedere feciſſet, vt ſoror poſtulauerat, conceſſit, & Salmonciacum ab vrbe diſceſſit. Craſtina quoque die Hildigardis ad fidem ſuam, ſicut ſpoponderat, venit, vrbemque inlæſam & abſque conflictu ſui iuris reſtituit. Sororem ſuam ſiquidem Karolus benigne excepit, & omnia quæ actenus erga illum deliquerat, illi donauit; multiſque verbis blande illam allocutus, omnem benignitatem quam frater ſorori debet ſi deinde beniuola erga illum eſſe vellet, ei perhumane promiſit, ac quo voluit, illam abire conceſſit. Vrbi ſua iura ſtatuit, & ad ſuos quos circa Pariſium omiſerat, his ita peractis rediit. Senones autem Lodharius Pippino recepto quid agere deberet, anxius erat. Nam Karolus partem exercitus Sequanam traiecit, & in ſaltum qui Pertica vulgo dicitur, direxit. Quos quoniam Lodharius vel ſe vel ſuos impedire timuit, primum inſectari ſtatuit. Qua quidē re ſperabat ſe & hos facile dedere, & hoc terrore ſibi reſiduos ſubiuga-

re, maximéque † Nominoium Brittannorum ducem suo subdere dominatui posse. Sed frustra hæc omnia expleturus adiit, dũ nihil horum ad effectum perduxit. Nam exercitus Karoli omnis ab eo saluus euasit, insuper ex suis neminem recepit, & Nomenoïus omnia quæ illi mandauerat, insolenter spreuit. His ita se habentibus, repẽte nuntium accepit, quod Lodhuuicus & karolus vna cum ingenti exercitu alter alteri studeret. Cumque se vndique rebus aduersis circumseptum videret, maximo ambitu inaniter expleto, à Turonis redire cæpit, & fatigato exercitu tandem fessus Franciam peruenit. Pippinus autem quod se illi sociauerat, pœnitudine correptus, Aquitaniam se recepit. Interea audiẽs Karolus quod Otgarius Maguntiæ sedis Episcopus vna cum cæteris Lodhuuico fratri suo transitum ad se prohibuisset, iter per Tullensem vrbem accelerans, Elisazam ad Zabarnam introiit. Quod cum Otgarius didicisset, vna cum ceteris litore relicto abiit, & quo quisque valuit, ocius se abdidit. Ergo XVI. kal. Marcij Lodhuuicus & Karolus in ciuitate quæ olim Argentaria vocabatur, nunc autem Strazburg vulgo dicitur, conuenerunt, & sacramento quæ

† Nomenoium

ſubter notata ſunt Lodhuuicus Romana, Karolus vero Teudiſca lingua iurauerunt. Ac ſic ante ſacramenta circumfuſam plebem alter Teudiſca, alter Romana lingua alloquuti ſunt. Lodhuuicus autẽ quia maior natu, prior exorſus ſic cœpit. Quotiens Lodharius me & hunc fratrem meum poſt obitum patris noſtri inſectando vſque ad internecionem delere conatus ſit, noſtis. Cum autem nec fraternitas, nec Chriſtianitas, nec quodlibet ingenium, ſalua iuſticia vt pax inter nos eſset, adiuuare poſset, tandem coacti rem ad iudicium omnipotentis Dei detulimus, vt ſuo nutu quid cuique deberetur, contenti eſsemus. In quo nos, ſicut noſtis, per miſericordiã Dei victores extitimus. Is autem victus vna cum ſuis quo valuit, ſeceſſit. Hinc vero fraterno amore correpti, nec non & ſuper populum Chriſtianum compaſſi, perſequi atque delere illos noluimus, ſed hactenus, ſicut & antea, vt ſaltem deinde cuique ſua iuſticia cederetur, mãdauimus. At ille poſt hac non contentus iudicio diuino, ſed hoſtili manu iterum & me & hunc fratrem meum perſequi non ceſsat. Inſuper & populum noſtrum incendiis, rapinis cædibuſque deuaſtat. Quamobrem nunc neceſſitate

cessitate coacti conuenimus. Et quoniam vos de nostra stabili fide ac firma fraternitate dubitare credimus, hoc sacramentum inter nos in conspectu vestro iurare decreuimus. Non qualibet iniqua cupiditate illecti hoc agimus, sed vt certiores, si Deus nobis vestro adiutorio quietem dederit, de communi profectu simus. Si autem, quod absit, sacramentum quod fratri meo iurauero violare præsumpsero, ab subditione mea, necnon & à iuramento quod mihi iurastis, vnumquemque vestrum absoluo. Cumque Karolus hæc eadem verba Romana lingua perorasset, Lodhuuicus quoniam maior natu erat, prior hæc deinde se seruaturum testatus est.

Pro dõ amur & ꝓ Xp̄ian poblo & nr̄o cõmun saluamẽt dist di en auant in quant d̄s sauir & podir me dunat si saluarai eo cist meon fradre Karlo & in adiudha & in cadhuna cosa si cũ om ꝑ dreit son frada saluar dist ino quid il mi altre si fazet & abludher nul plaid nũquã prindrai qui meon vol eist meon fradre Karle in damno sit. Quod cum Lodhuuicus explesset, Karolus Teudisca lingua sic hęc eadẽ verba testatus est.

In godes minna induithes xp̄anes folches ind unser bedhero gealtnisi fon these-

mo dage*frammordesso fram*so mir got geuuiz ci indi madh furgibit so hald ihtis an minā bruher scal inthi utha zermigsoso maduo indimit luherem in nothe in mit hing nege gāgo theminā uuillon * imo ce scadhen uuerhen. Sacramentū autē quod vtrorumque populus quique propria lingua testatus est, Romana lingua sic se habet: Si Lodhuuigs sagrament que son fradre Karlo iurat, conseruat, & Karlus meos sendra de suo part ñ los tanit, si io returnar non lint pois ne io ne neuls cui eo returnar int pois in nulla aiudha contra Lodhuuuig nun li iuer. Teudisca autem lingua: Oba karl then eid then er sineno bruodher Ludhuvvige gesuor geleistit, indi Ludhuuuig min herro then er imo gesuor forbrihchit, ob ih ina nes aruuendenne mag, noh ih, noh thero, noh hein thenihes iruuēden mag uuidhar karle imo ce follus tine uuirdhit. Quibus peractis Lodhuuicus Reno tenus per Spiram, & Karolus iuxta VVasagum per Vuizzunburg, VVarmaciam iter direxit. † Æstas autē quo in prefatum exactū est prœlium, fuit frigida nimis & omnes fruges persero collectæ sunt. Autumnus vero & hiems naturalem ordinem peregerunt. Ac ea-

dem die qua prædicti fratres necnon & primores populi præfatum pepigerunt pactum, subsequente gelu nix multa cecidit. Stella cometis mense Decēbrio & Ianuario, nec non & Februario vsque prælatum conuentum apparuit. Per pisces centrum ascendit, & inter signum quod à quibusdam lyra, à quibusdā vero Andromeda vocatur, & arctur * b * acriorem hoc concilio expleto defecit. His paucis de temporum siderisque serie delibatis, ad historiæ tramitem reuertamur. Cumque VVarmatiam venissent, missos deligunt quos protinus ad Lotharium & in Aquitaniam mittunt, & horum, necnō & karlemanni aduētus inter VVarmatiam & Magonciacum præstolaretur, statuunt. Hic quoque haudquaquam ab re quoniam iocunda ac merito notanda videntur de qualitate horum regum, & vnanimitate qua interea deguerint, pauca referre libet. Erat quidem vtrisque forma mediocris cum omni decore pulchra & omni exercitio apta. Erat vterque audax, largus, prudens pariter & eloquens, omnemque pręmissam nobilitatem excedebat fratrum sancta ac veneranda concordia. Nam conuiuia erant illis pœne assidua, & quodcun-

que precium habebant, hoc alter alteri per humane dabat. vna domus erat illis conuiuij, & vna somni. Tractabant tam pari cõsensu communia, quam & priuata. Non quicquam aliud quilibet horum ab altero petebat, nisi quod vtile ac congruum illi esse censebat. Ludos etiam hoc ordine sæpe causa exercitij frequentabant. Conueniebant autem quocumque congruum spectaculo videbatur, & subsistente hinc inde omni multitudine, primum pari numero Saxonarũ, VVasconorum, Austrasiorum, Brittonorum, ex vtraque parte, veluti inuicem aduersari sibi vellent, alter in alterum veloci cursu ruebat. Hinc pars terga versa protecti vmbonibus, ad socios insectantes euadere se velle simulabant. At versa vice, iterum illos quos fugiebant, persequi studebant, donec nouissime vtrique reges cum omni iuuentute ingenti clamore, equis emissis astilia crispantes exiliunt, & nunc his, nunc illis terga dantibus insistunt: eratque res digna pro tanta nobilitate nec & moderatione spectaculo. Non enim quispiam in tanta multitudine ac diuersitate generis, vt sæpe inter paucissimos & notos contingere solet, alicui aut

læſionis aut vituperij quippiam inferre audebat. His ita ſe habentibus Karlemannus cum ingenti exercitu Baioariorum & Alamannorum ad patrem ſuum Mogontiam venit: Bardo vero qui in Saxoniam miſſus fuerat, ſimiliter fecit, nuntians quod Saxones mandata Lodharij ſpreuiſſent, & quicquid Lodhuuicus & karolus illis præciperent, libenter id facere vellent. Lodharius quoque miſſos qui ad ſe directi fuerant, inconſulte audire diſtulit. Quod tam Lodhuuicus quam & Karolus, nec non & vniuerſus exercitus ægre tulerunt, & qualiter idem ipſi ad illum peruenire poſſent, intendunt. Ergo XVI. kal. Aprilis illis in partibus viam dirigunt, & karolus quidem per VVaſagum iter difficile ingreſſus, Lodhuuicus vero terra Renoque per Bingam, Karlemanus autem per * Einrichi ad Conflentim in craſtinum hora fere diei ſexta venerunt, protinuſquè ad ſanctum Caſtorem orationis cauſa pergunt. Miſſam audiunt, ac deinde idem reges armati naues conſcendunt & Moſellam otius traiiciunt. Quod cum Otgarius Mogontiæ ſedis Epiſcopus, Hatto Comes, Herioldus ceterique viderũt quos Lodharius ob hoc inibi reliquerat vt illis tranſitum prohibuiſſent,

timore perterriti, litore relicto fugerunt. Lodharius quoque vt fratres suos Mosellā transisse in Sinciaco didicit, confestim & ipse abire & regno & sede non destitit, donec se super ripam Rodanis cū paucis qui se sequi deliberauerant, cæteris omissis, excepit. Qua finem secundi certaminis dedit Lodharius, terminetur liber tertius.

EXPLICIT LIBER TERTIVS.

INCIPIT LIBER QVARTVS.

NON SOLVM me, vti præfatum est, ab hoc opere narrationis quiescere delectat, verum etiam quo ab vniuersa republica totius secedam, mēs variis querimoniis referta, assiduis meditationibus anxia versat. Sed quoniam me de rebus vniuersis fortuna hinc inde iunxit, validisque procellis merentem vehit qua portum ferar, immo vero penitus ignoro. Interim autem si aliquod tempus otiosum reperero, quid oberit si, vti iussum est, facta principum procerumque nostrorum stili officio memoriæ mandare curabo? Ergo huic rerum operi quarto insistam, & si in cæteris rebus futuris prodesse nequiue-

ro, ſaltem in his erroris nubeculam proprio labore poſteris detergam.

VSQVE LODHVVICVS & Karolus Lodharium à regno ſuo abiſſe certis indiciis cognouere, Aquis palatium, quod tūc ſedes prima Franciæ erat, petentes, ſequēti vero die quid conſultius de populo ac regno à fratre relicto agendum videretur, deliberaturi. Et primum quidem viſum eſt vt rem ad Epiſcopos ſacerdotéſque, quorum aderat pars maxima, conferrent, vt illorum conſultu, veluti numine diuino, harum rerum exordium atque auctoritas proderetur. Et hoc illis quoniam merito ratum videbatur, commiſſum eſt. Quibus ab initio geſta Lodharij conſiderantibus, quomodo patrem ſuum regno pepulerit, quòties populum Chriſtianum periurum ſua cupiditas effecerit, quoties idem ipſe hoc quod patri fratribuſque iurauerat, fruſtrauerit, quoties poſt patris obitum fratres ſuos exhereditare atque delere temptaſſet, quota homicidia, adulteria, incendia omnigenaque facinora vniuerſalis Eccleſia, ſua nefandiſſima cupiditate perpeſſa ſit; Inſuper autem neque ſcientiam gubernandi Rempublicam illum habere, nec quoddam veſtigium bonæ voluntatis in

ſua gubernatione quemlibet inuenire poſſe, ferebant. Quibus ex cauſis non inmerito, ſed iuſto Dei omnipotentis iudicio, primum à prœlio, & ſecundo à proprio regno fugam illum iniſſe aiebant: Ergo omnibus vnanimiter viſum eſt atque conſentiunt quod ob ſuam nequitiam, vindicta Dei illum eiecerit regnumque fratribus ſuis melioribus ſe, iuſte ad regendum tradiderit. Verumtamen haudquaquam illis hanc licentiam dedere, donec palam illos percontati ſunt, vtrum illud per veſtigia fratris eiecti, an ſecundum Dei voluntatem regere voluiſſet. Reſpondentibus autem, in quãtum noſſe ac poſſe Deus illis concederet, ſecundum ſuam voluntatem ſe & ſuos gubernare & regere velle, aiunt, Et auctoritate diuina vt illud ſuſcipiatis, & ſecundum Dei voluntatem illud regatis, monemus, hortamur atque præcipimus. Hinc autem vterque illorũ duodecim è ſuis ad hoc opus elegit, quorum vnus extiti, & ſicut illis congruum vt inter illos hoc regnũ diuideretur viſum eſt, contenti ſunt. In qua diuiſione non tãtum fertilitas aut æqua portio regni, quantũ affinitas & congruentia cuiuſque aptata eſt: Euenitq; Lodhuuico omnis Friſia, &c. * *

sic vet.ex.quod nuper admodum quidam sic supplere tentauit: Et Orientalia regna cesserunt, omnis scilicet Germania vsque ad Reni flueta & aliquæ ciuitates trans Renum cum adiacentibus pagis.

Karolo vero * *

sic vet.quod & idē nuper sic supplere conatus est. Karolus vero accepit occidentalia regna à Britannico Oceano vsque ad Mosam fluuium, in qua parte extunc & modo nomen Franciæ remansit.

Quibus peractis quique illorum è populo qui se sequutus est, suscepit, ac sibi, vt deinceps fidelis esset, sacramento firmauit. Et karolus quidem Mosam regnum suum ordinaturus traiecit: Lodhuuicus vero, Saxonorum causa Coloniam petiit, quorum casus quoniam maximos esse perspicio prætereundos minime puto. Saxones quidem, sicut vniuersis Europam degentibus patet, karolus, magnus Imperator ab vniuersis nationibus non inmerito vocatus, ab idolorum varia cultura multo ac diuerso labore ad verā Dei Christianamque religionem conuertit. qui ab initio tā nobiles quā & ad bella promptissimi, multis indiciis persepe claruerunt. Quæ gens omnis in tribus ordinibus diuisa consistit. Sunt enim inter illos qui Edhilingi, sunt qui Frilingi, sunt qui Lazzi illorum lingua dicūtur. Latina vero lingua hoc sunt Nobiles, Ingenuiles atque Seruiles. Sed pars

illorum quæ nobilis inter illos habetur, in duabus partibus in dissensione Lodharij ac fratrum suorum diuisa, vnaque eorum Lodharium, altera vero Lodhuuicum secuta est. His ita se habentibus, cernẽs Lodharius quod post victoriam fratrum populus qui cum illo fuerat, deficere vellet, variis necessitatibus astrictus, quocumque & quomodocumque poterat subsidiũ quærebat. Hinc rẽ publicam in propriis vsibus tribuebat, hinc quibusdã libertatẽ dabat, quibusdam autẽ post victoriam se daturũ promittebat. Hinc etiã in Saxoniã misit, Frilingis Lazzibusque, quorum infinita multitudo est, promittens, si secum sentirent, vt legem quam antecessores sui tempore quo idolorum cultores erant, habuerant, eandem illis deinceps habendam cõcederet. Qua supra modum cupidi nomen nouum sibi, id est Stellingua imposuerũt, & in vnum conglobati, dominis è regno pœne pulsis, more antiquo, qua quisque volebat lege viuebat. Insuper autem Lodharius Nortmannos causa subsidij introduxerat, partemque Christianorum illis subdiderat, quibus etiam vt ceteros Christianos deprædarent, licentiam dabat. Igitur metuens Lodhuuicus ne iidem Nort-

manni necnon & Sclaui propter affinitatẽ Saxonibus qui se Stellinga nominauerant, coniungerent, regnumque sibi vindicaturi inuaderent, & Christianam religionẽ his in partibus annullarent. Quamobrem, vti prætulimus, ꝑmaxime & * * Coloniam
adiit, & in quantum valuit simul & cetera regni sui scandala ne hoc nefandissimum malũ sanctæ Dei Ecclesiæ deueniret, præcauit. Quibus expletis, Viridunensium ciuitatem Lodhuuicus per Teotonis villam, Karolus autem per Remensem vrbem adeunt, quid deinceps agendum videretur, deliberaturi. Per idem tempus Nortmanni * contuuig deprædati sunt, inibiq; mare traiecto, Hamuuig & Nodhũnuuig similiter depopulati sunt. Lodharius autem vt se supra ripam Rodani recepit, nauigio eiusdem fluminis fretus inibi resedit, quò vndique quos valuit sibi in subsidium adtraxit. Veruntamẽ legatum ad fratres suos dirigens mandat, si sciret qua fieri posset, primores suos ad illos dirigere vellet de pace deliberaturos. Responsum est, Mitteret quos vellet: facile quemlibet scire posse qua illis * deueniret esse. Ipsi vero vno eodemque itinere per Tricasinensium, Cadhellonensem adeunt vrbem. Cumque Mi-

liciacum venisset Iosippus, Eberhardus, Egbertus vna cum cæteris à parte Lodharij ad illos venerũt, dicentes, quod Lodharius cognouisset se in Deum & illos deliquisse, nolletque amplius vt altercatio inter illos & Christianum populum esset. Si vellent aliquid illi supra tertiam partem regni propter nomen Imperatoris quod illi pater illorum cõcesserat, & propter dignitatẽ imperij quam auus regno Francorum adiecerat, augere facerent: Sin aliter, tertiam tantummodo partem totius absque Langobardia, Baioaria & Aquitania illi concederent, regeretque quisque illorum, Deo fauente, portionem regni sui prout melius posset. frueretur alter alterius subsidio ac beneuolentia, concederent pacem & leges inuicem sibi subiectas, essetque inter illos, Deo auctore, pacta pax perpes. Quod cum Lodhuuicus & Karolus audissent & illis plebique vniuersæ perplacitum esset, in vnũ vna cum primoribus coëunt, & quid de talibus acturi essent, gratanti animo conferunt. Aiebant se hoc in exordio dissensionis voluisse, & quamquã peccatis interuenientibus proficuum esse non posset, sæpe hoc illi mandatum fuisse. In eo tamen omnipotẽti Deo gratias refere-

bant, cuius tādem ope adiuti hoc promeruerant, vt frater illorum qui semper pacem atque cōcordiam spreuerat, Deo largiente tunc illam petebat. Verumtamen solito more ad Episcopos sacerdotesque rem referunt, vt quocunque diuina auctoritas id vertere vellet, nutu ipsius libēti animo præsto adessent. Quibus cum vndique vt pax inter illos fieret melius videretur, consentiunt, legatos conuocant, postulata concedunt. Cumque in diuisione regni quatuor dies vel eo amplius morarentur, tandem visum est vt inter Renum & Mosam vsque ad exortum Mosæ, ac deinde ad exortum Saugonnæ, & sic per Saugonnam vsque ad Confluencum Rodani, & sic deinde per Rodanum vsque in mare Tyrrenum omnes videlicet Episcopatus Abbatias Comitatus fiscas* is alpib; * consistentia absque * * illi in parte regni tertia offerrent. Et si hanc recipere renuat, quid cuique debeatur, armis decernāt. Quod quidem quamquam vltra quod iustum ac congruum, vt quibusdam videbatur, inuentum fuerit, per Conradum, Abbonē, Adhelhardum & cæteros mādatum est. Ipsi vero interim donec qui missi fuerant reuerterentur, in eodem loco es-

ſe ſe decernunt, reſponſum Lodharij præſtolaturi. Qui cũ ad Lotharium veniſſent, repererunt illum paululum minus ſolito more animatum. Aiebat enim ſe non eſſe contentum in eo quod fratres ſui illi mandauerant,quia æqua portio non eſſet, querebaturque inſuper ſuorum qui ſe ſequuti ſunt cauſam, quod in præfata parte quæ illi offerebatur, non haberet vnde illis ea quæ amittebant,reſtituere poſſet. Quamobrem, ignoro qua fraude decepti, hi qui miſſi fuerant, augent illi ſupra definitam partem vſque in Carbonarias: Inſuper ſi hoc vſque ad tempus quod illis pariter cõueniret, reciperet, iurant illi; quod tunc fratres ſui iureiurando, prout æquius poſſent, regnum omne abſque Langobardia, Baioria & Aquitania in tribus partibus diuiderent, eſſetque ſuper his ſua electio, vt quam vellet harum acciperet,ac diebus vitæ ſuæ eandem illi concederẽt,in eo,quod ille illis ſimiliter faceret: & hæc omnia ſi aliter nõ crederet, ſacramento ſic ſe facturos promitterent. Iurat etiam Lodharius ſic ſe velle, ac ſua ex parte ſic perficere in eo quod fratres ſui vti miſſi illorum tunc illi iurauerant, adimpleſſent. Igitur mediante Iunio feria videlicet quinta propter

ciuitatem Madaſconis, in inſula quæ Anxilla dicitur, cum æquo numero priorum Lodharius, Lodhuuicus & karolus conueniunt, & hoc ſacramentum mutuo ſibi iurauerunt. Videlicet vt ab ea die & deinceps inuicem ſibi pacem conſeruare deberent, & ad placitum quod fideles illorum inibi ſtatuiſſent, regnum omne abſque Lãgobardia, Baioaria & Aquitania, cum ſacramento, prout æquius poſſent, in tribus partibus ſui diuiderẽt, electioque partium eiuſdem regni eſſet Lotharij: & quique illorum partem quam quiſque acciperet, cuique deinde omnibus diebus vitæ ſuæ conſeruare deberet, in eo, ſi aduerſus frĩ & ſuos frater ſuus ſimiliter faceret. Quo expleto, adhibitiſque verbis pacificis, pacifice diſcedunt, ad caſtra redeunt, in craſtinum de cæteris deliberaturi. Quamquam & ægre, vix tamen effectum eſt & vt vſque ad conuentum quod in kal. Octobris condixerant, pacifice quiſque in ſua portione qui vellet, eſſet. Et Lodhuuicus quidem Saxoniam, Karolus vero Aquitaniam ordinaturi adeunt. Lodharius autem iam, vt ſibi videbatur, de electione regni partium ſecurus, Arduennam venatum petit, omneſque primores ſuæ portionis populi qui

à ſe dum à regno abiret neceſſitate coacti deſciuerant, honoribus priuauit. Lodhuuicus etenim in Saxonia ſeditioſos qui ſe, vti pręfatum eſt, Stellinga nominauerant, nobiliter, legali tamen cede compeſcuit. karolus vero in Aquitaniam Pippinum fugauit: Quo latitante, nihil aliud notabile efficere valuit, præter quod VVarinum quendã ducem ceteroſque qui ſibi fidi videbantur, ob cuſtodiã eiuſdem patriæ inibi reliquit. Inſuper comes Toloſę è Pippini ſociis qui ad ſe perdendum miſſi fuerant, quoſdam in inſidiis cœpit, quoſdam ſtrauit. Idemque karolus ad placitũ quod cum Lodhuuico fratre ſuo VVarmatiam condixerat, iter direxit. Cumque Metis pridie kal. Octobris veniſſet, Lodharium in villa Teotonis reperit quo ante condictum placitum venerat, ac aliter quam ſtatuerat, reſidebat. Quamobrem his qui à patre Lodhuuici necnon & karoli propter diuiſionem regni Mettis reſidere debuerant, tutum minime videbatur, vt dum ſeniores ſui in VVormatia, & Lodharius in Teotonis-villa eſſent, illi Mettis regnum diuiderent. Diſtat enim VVarmatia Mettis leuuas plus minus LXX. Teotonis autem villa plus minus octo. Occurrebat etiam

quod

quod Lodharius in fratrum deceptione sæpe perfacilis prõptusq; extiterat. Ideoque suam salutem illi credere haudquaquam, absque qualibet securitate, audebant Ergo Karolus horum saluti consulens ad Lodharium dirigit: mandat, quoniam aliter quam conuenisset, venerat * & era si vellet vt missi fratris sui nec non & sui inibi vna cum suis remanerent, daret illi obsides vt de salute illorũ fidus esset. Sin aliter., mittere ille missos suos VVarmatiam ad illos, & illi quos vellet, obsides illi darent: Sin aliter, recederent à Mettis pari spatio. Sin etiam & hoc nollet, in meditullio qua vellet, missi eorum conuenissent. Non enim se tot nobilium virorum salutem neglegere debere, dicebat. Erant quidẽ octoginta electi ex omni multitudine, omni nobilitate præstantes, quorum interitus ni præcaueretur, maximam sibi fratrique suo posse inferre iacturam aiebat. Tum tandem pro commoditate omnium hinc inde visum est, vt Confluentum missi illorum * centum decim videlicet absque obsidibus conuenirent, inibique regnum prout æquius possent, diuiderent. Quo scilicet XIIII. Kal. Nouembris conuenientes ne forte quoddam scandalum inter homi-

nes illorum qualibet ex caufa oriretur, pars illorum quæ à Lodhuuico nec non & Karolo venerat, orientalem ripam Reni metantes, quæ autem à Lodhario, occiduam, cotidieque ob commune colloquium fanctum Caftorem petierunt. Cumque ad regni diuifionem hi qui à Lodhuuico & Karolo miffi fuerant variis querimoniis acceffiffent, quæfitum eft, fi quis illorum totius imperij noticiam ad liquidum haberet. Cum nullus reperiretur, quæfitum eft, cur miffi illorum in tranfacto fpatio non circumiiffent & illorum induftria inbreuiatum effet. Cum & hoc vt fieret Lodharium nolle reperiffet, aiebant impoffibile effe ignoranti quiddam æqualiter diuidere poffe. Nouiffime autem quæfitum eft, quoniam facramento illud prout æquius ac melius poffent, noffentque, diuidere deberent, fi hoc fincere iurare poffent, dum fcirent quod nemo ignoranter id facere valeret: & hoc quoque ad conferendum Epifcopis commiffum, qui hinc inde in bafilicam fancti Caftoris conuenientes à parte Lodharij aiebant, fi in facramento quilibet deliquiffet, hoc expiare poffe, ac per hoc melius effet vt hoc facerent, quam diutius tot rapinæ, incendia, homicidia,

adulteria Ecclesia Dei pateretur. At contra hi qui a parte Lodhuuici nec non & karoli erant, aiebant dum neutrum necesse esset, cur in Deum peccare deberent? Aiebant melius esse vt firmaretur pax inter illos, mitterentque pariter per vniuersum imperium, & inbreuiaretur, ac tum tandem iurare quod certum est absque periculo, æqualiterque diuidere posse censebant. sic quoque periurium cæteraque facinora deuitare niceca cupiditas impediret, posse firmabant. ac per hoc nec se lædere in sacramento velle, nec cuipiam vt faceret licentiam dare, testabantur. Qua dissentientes quique qua venerat, ad suos secesserunt. Hinc omnes in eadem domo conuenerunt à parte Lodharij, dicentes quod parati ad sacramentum & ad diuisionem vti iuratum fuerat, essent. At contra à parte Lodhuuici & karoli similiter se velle si possent, aiebant. Nouissime autem, quoniam neuter quod alter volebat, absque seniorum suorum auctoritate, assentire audebat, statuunt vt pax inter illos esset, donec scire possent quid seniores sui horum recipere vellent: & hoc fieri posse in Non. Nouemb. visum est, vsquequo pacis termino constituto, discedunt. Qua quidem

die terræ motus magnus per omnem pœne hanc Galliam factus est. Eademque die Angilbertus vir memorabilis Centulo translatus, & anno post decessum eius XXVIII. corpore absque aromatibus indissoluto repertus est. Fuit hic vir ortus eo in tempore haud ignotæ familiæ. Madhelgaudus autem * Richardus & hic, ex vna progenie fuere. Et apud magnũ Karolum merito magni habebantur. Qui ex eiusdẽ magni regis filia nomine Beretha Harnidum fratrem meum & me Nithardum genuit. Centulo opus mirificum in honore omnipotentis Dei sanctique Ricarij construxit. Familiam sibi commissam mirifice rexit. Hinc vita cum omni felicitate defuncta Centulo, in pace quieuit. His paucis de origine mea delibatis, ad historiæ seriem redire libet. Cum autem vt præfatum est reuersi quique regi suo quæ inuenerat, nunciasent, hinc inopia, hinc hieme instante, hinc etiam quod primores populi degustato semel periculo iterum prœlium nolebant, ac per hoc pax inter illos vsque in vigesimo die post missam sancti Iohannis firmaretur, assentiunt. Ad quam statuendam hinc inde primates populi Teotonis villã con-

fluunt, iurant, vt ipſi reges inter ſe interim mutuam pacem ſeruare deberent. Et vt nequaquam quolibet modo omitteretur, ni in eodem conuentu vt æquius poſſent, omne regnum diuiderent, eſſetque Lodharij, vti iuratum fuerat, partium electio eiuſdem regni. Hinc quique qua libuit, diſceſſit: & Lodharius Aquis hiematum petiit, Lodhuuicus Baioariam, Karolus autem vxorem ducturus Cariſiacum venit. Eodem tempore Mauri à Sigenulfo fratris Sigihardi ſibi cauſa ſubſidij inducti Beneuentum inuadunt. Eodē tempore Stellinga in Saxonia contra dominos ſuos rebellarunt, ſed prœlio commiſſo, nimia cæde proſtrati ſunt; ac ſic auctoritate interiit quod ſine auctoritate ſurgere præſumpſit. Accepit quidem Karolus vti præfatum eſt, in coniugio Hirmentrudem Vodonis & Ingeltrudis filiam & neptam Adelardi. Dilexerat autē pater eius ſuo in tempore hunc Adelardum adeo idem vellet in vniuerſo imperio, hoc pater faceret. Qui vtilitati publicæ minus proſpiciens placere cuique intendit. Hinc libertates, hinc publica in propriis vſibus diſtribuere ſuaſit, ac dum quod quique petebat vt fieret, effecit, rem publicam pe-

nitus annullauit. Quo quidem modo effectum est, vt in hac tẽpestate populũ qua vellet facile deuertere posset. Et hac de re Karolus præfatas nuptias maxime iniit, quia cum eo maximam partem plebis sibi vindicare posse putauit. Nuptiis quidem XVIIII. Kal. Ianuarij expletis, natalem Domini ad sanctum Quintinum celebre peregit. Valentianas quoque qui de fidelibus suis inter Mosam Sequanamque custodiæ remanere deberent, ordinauit. Idem vero partibus Aquitaniæ vna coniuge anno DCCCXLIII. incarnationis Domini in hieme iter direxit. Fuit autem eadem hiems præfrigida nimis ac diuturna. Langoribus insuper habundãs, nec non & agriculturæ pecorique apibusque satis incongrua. Hic quique colligat, qua dementia vtilitatem
* publicam neglegat priuatis ac propriis voluntatibus insaniat, dum ex vtrisque creatorem adeo offendat, vt etiam omnia elementa eius vesaniæ contraria reddat: Quodque hiscemodi exemplis pene adhuc omnibus notis perfacile probaturus accedam. Nam temporibus bonæ recordationis magni Karoli, qui euoluto iam pene anno XXX. decessit, quoniam hic populus vnam eandemque rectam ac per

hoc viam domini publicam incedebat, pax illis atque concordia vbique erat: At nunc è contra, quoniam quique semitam quam cupit, incedit, vbique dissensiones & rixæ sunt manifestæ. Tunc vbique habundantia atque lætitia, nunc vbique periuria atque mæsticia. Ipsa elementa tunc cuique regi congrua, nunc autem omnibus vbique contraria, vti scriptura diuino munere prolata testatur: Et pugnabit orbis terrarum contra insensatos. Per idem tempus Eclipsis Lunæ * XIII. kal. Aprilis contigit. Nix insuper multa eadem nocte cecidit, mæroremque omnibus, vti præfatum est, iusto Dei iudicio incussit. Id propterea, inquam quia hinc inde vbique rapinæ & omnigena mala sese inserebant, illinc aëris intemperies spem omnium bonorum eripiebat. * * al. xv.

QVÆ DESVNT SVPERIORI LIBRO NITARDI de portionibus Ludouici & Caroli, quamuis ex Appendice ad Aimoini historiam aliqua parte suppleri posse videantur, quia tamen, vt in huiusmodi propriis locorum nominibus fere solet, varia & incerta scriptura est, eam nos hic exhibere volumus quam in vetustiss. omnium, quæ quidem nobis videre contigit, exemplaribus Bellouacensi & nostro reperimus, seruata etiam quantum pagina ferre potuit, Bellouacensis in portione Ludouici scripturæ forma, & adiecta ex nostro scripturæ varietate.

Anno incarnationis dominicæ DCCCLXX. *regni Karoli* XXXIII. *Indict.* III. VI. *Id. Aug. fuit hæc diuisio regni facta in Procaspide super fluuium Mosam inter gloriosos reges Karolum & Hluduuicum.*

	Coloniam	Indam	Offonis villam	
	Treueris	S. Maximini	Megeni	
	Vtrech	Ephterniacum	Monasterium	
	Strastburch	Horream	Sancti Deodati	
	Basulam	Sancti Gangulfi	Bodonis monast.	
Silue-	Abbatiã * Sue-	Fauerniacum	* Stiuarium	*Stiua-*
stre	stre;	Polemniacum	Romerici mon-	*gium*
	Berch	Luxouium	tem	
	Niu monasteriũ	Luteram	Morbarch.	
	Castellum	Balmam		

Hic relictum est spacium quoddam purum: sequitur in altera pagina.

	Sancti Gregorij	Iustinam	
	Mauri monaster.	Vallem clusæ	
	Eboresheim	Castallum Carnones	
	Homouua	Heribodesheim	
	Masonis monast.	Abb. de Aquis	
	Homburc	Hoenchirche	
Stagni	Sancti * Stephani Strast-	Augustchirche	
	burch	Com. * Trestebant	*Teste-*
	Erenstein	Batua	*brant*
	Sancti Vrsi in Salodoro	* Hattuaris	*Hattua-*
Cirãdi	* Grandiuallem	Masau subterior de ista	*rias*
vallem	Altam petram	parte	

Item

Item Masau superior quod de ista parte est
Liugas quod de ista parte est
Districtum Aquense
Districtum * Tectis *Trectis*
* In Ripuarias Com. v. *Toripuarias*
Megenensium
Bedagouua
Nitchouua
Sara ij chouaia subterior
Blesitchouua
Selme
Albechouua
* Suetisium *Suentisium*
Calmontis
Sarachouua superior
Odornense quod Bernardus * habet *habuit*
Solocense
Basiniacum
Elischouue
VVarasch
Scudingum
Emaus
Basalchouua
In Elisatio Com. II.
Defrisia duas partes. De regno quod Hlotharius habuit, super istá diuisione propter pacis & caritatis custodiam superaddidimus istam adiectionem.

Ciuitatem Mettis cum abbatia Sácti Petri & S. Martini & Comitatu * Mosensi cú omnibus villis in eo consistentibus tam dominicatis quam & vassallorum. *Mosiese*

De Arduenna sicut flumen Vrta surgit inter Bislanc & Tumbas, ac decurrit in Mosam, & sicut recta via pergit in Bedensi, secundum quod communes * fideles nostri rectius inuenerunt excepto quod de * Condustro est ad partem Orientis trans Vrtam, & abbatias Prumiam & * Stabolata & omnibus villis dominicatis & vasallorum. *missi* *Códrusto* *Stabolau*

Quæ sequuntur descripsimus ex nostro.

HÆc est diuisio quam Karolus de eodem regno sibi accepit. Lugdunum Vesontium. Viennā. Tungris Tullum. Viridunum. Cameracum. Viuarias. * Vcetia. Montem falconis. Sancti Michaëlis. * Culdini monasterium. Sancta Maria in Bisinciono, Sancti Martini in eodem loco. Sancti Augentij, Sancti Marcelli. Sancti Laurentij Leudensi. Sennonem. Abb. Mellam. Molbarium. Laubias. Sancti * Gauderici, Sācti Saluij. Crispinno. Fossas. Marilias. * Hunulcurt. Sancti * Geruasij. Maalinas, Ledi. * Sumniacum. Antonium. Condatum. Merrebecchi. Ticliuinni. Luitosa. Calmontis. Sancta Maria in Deonant. Echa. Andana. * Vuasloi. Altum montem. Comitatum Texandrum. In Brachanto Comitatus IIII. Camaracensium, Hanioum, Lomensem. In Hasbanio Comitatus IIII. Masau superior quod de ista parte est. Liugas quod de ista parte Mosæ est & pertinet ad * Velsatum. Scarponinse. Viriduninse. Dulminse, Arlon. Vuaurense Comitatus duos. Mosminse, Castricium. Condrust. de Arduenna sicut flumen Vrta surgit inter Bislanc & Tumbas, ac decurrit ex hac parte in Mosam, & sicut recta via ex hac parte Occidentis pergit in Bedensi secundum quod missi nostri rectius inuenerint. Tullense, aliud Odornense quod Tetmarus habuit. Barrense, Portense, Salmoringum, Lugdunense, Viennense. Viuarias. Vcetium. De Frisia tertiam partem.

al. Vzotias
al. Suldum
al. Gildini
al. Laude-rici.
al. Gauge-rici
Hunul-furt. al.
al. Geruasi
Suniuacū
VVaslaos
al. Versatū

Quæ sequuntur, etsi ad Synodum Tullensem propriè spectât, quia tamen ad historiam eorum temporum non parum pertinere visa sunt, ex eius amplioribus actis quæ in Vetust. codic. extabant, excipere hicque adiicere voluimus.

LIBELLVS PROCLAMATIONIS DOMNI CAROLI REGIS ADVERSVS VVENILONEM ARCHIEPISCOPVM SENONVM ELECTIS IVDICIBVS REMIGIO LVGDVN. EIRARDO TVRON. VVELINONI, ROTHOMAGEN. ET RODVLPHO BITVRIGVM ARCHIEPISCOPIS IN SANCTA SYNODO XII. PROVINCIARVM APVD TVLLENSEM PARROCHIAM IN SVBVRBANO EIVSDEM VRBIS QVOD DICITVR SAPONARIAS, PROPRIA IPSIVS MANV PORRECTVS. ANNO INCARNAT. DOMIN. DCCCLIX. INDICT. VI. XVIII. KAL. IVL.

CAP. I.

QVIA, sicut dicit sanctus Gregorius & ex consuetudine Olitana cognoscitis, in Francorum regno reges ex genere prodeunt, mihi à domno

& genitore meo piæ memoriæ Ludouico Augusto pars regni inter fratres meos reges diuina diſpoſitione eſt tradita, in qua parte regni vacabat tunc paſtore Metropolis Senonum, quam, iuxta conſuetudinem prædeceſſorum meorũ regum, VVeniloni tunc clerico meo in capella mea mihi ſeruienti, qui more liberi clerici ſe mihi commendauerat & fidelitatem ſacramento promiſerat, conſenſu ſacrorum Epiſcoporum ipſius Metropolis ad gubernandam commiſi, & apud Epiſcopos, quantum ex me fuit, vt cum ibidem Archiepiſcopum ordinarent, obtinui.

II. Poſt hæc de diuiſione regni inter me & fratres meos ratio eſt exorta notiſſima, vnde partem diuiſionis cum mutuis noſtris ſcilicet noſtrorumque fidelium ſacramentis, ſicut etiam primores regni totius inuenerant, tenendam & gubernandam ſuſcepi. Quam diuiſionem inter me & fratres meos de cætero à me ſubſtantialiter tenendam, ſicut & alij qui ibi adfuerunt Epiſcopi, VVenilo mihi fratribuſque meis propria manu iurauit: pacem etiam & mutuum adiutorium inter me & præfatum fratrem Ludouicum VVenilo ſacramento firmauit.

III. Sed & poſt hoc, electione ſua aliorumque Epiſcoporum ac cæterorum fidelium regni noſtri voluntate, conſenſu & acclamatione cum aliis Archiepiſcopis & Epiſcopis VVenilo in diœceſi ſua apud Aurelianis ciuitatem in Baſilica ſanctæ Crucis me, ſecundum traditionem Eccleſiaſticã, regem conſecrauit, & in regni regimine chriſmate ſacro perunxit, & diademate atque regni ſceptro in regni ſolio ſublimauit. A qua conſecratione vel regni ſublimitate ſupplantari vel proiici à nullo debueram, ſaltem ſine audientia & iudicio Epiſcoporum quorum miniſterio in regem ſum conſecratus, & qui throni Dei ſunt dicti, in quibus Deus ſedet, & per quos ſua decernit iudicia; quorum paternis correptionibus & caſtigatoriis iudiciis me ſubdere fui paratus, & in præſenti ſum ſubditus.

IIII. Denique cũ ſeditiones in regno noſtro per homines irreuerentes cœperunt crebreſcere, cõſenſu Epiſcoporum ac cæterorum fidelium noſtrorum chirographũ inuicem conſcripſimus, qualiter ego erga eos cooperante domino agere vellem, & qualiter mihi conſilio & auxilio idem fideles noſtri ab inde poſtmodũ ſolatium ferre

debuiſſet. Cui ſcripto VVenilo Baiernam villam propria manu ſubſcripſit, ſicut in præſenti videre poteſtis.
V. Deinde cum contra paganos ad Inſulã loci qui Oſcellus dicitur, cũ fidelibus noſtris in terreno ac nauigio, ſicut ſcitis, perrexi quidam à nobis deficientes fuga lapſi ſunt. VVenilo autem ſe pro infirmitate ſua illuc ire non poſſe dicens, ad ſedem ſuã reuerſus eſt. Dum autem in procinctu eo infirmi degeremus, frater noſter Ludouicus, ſicut ſcitis, cum manu hoſtili & ſeditioſis hominibus ex regno ſuo regnũ noſtrum irrupit. Ad cuius colloquium, ſine mea voluntate atque licentia, Guenilo venit, quem ſupplantatorem meum eſſe cognouit, quod nemo Epiſcoporũ ex regno noſtro alius fecit.
VI. De cætero cum contra prędictum fratrem meum & inimicos meos ac vaſtatores Eccleſiæ & depopulatores regni qui cũ illo erant, cum fidelibus Dei ac noſtris perrexi, nec per ſeipſum, nec per debitum ſolatium quod anteceſſores mei reges & ego ipſe ex Eccleſia illi commiſſa habere ſolitus eram, aliquid adiutorij præbuit, præſertim cum hoc deuote ab illo petierim.
VII. Cum autem ratio & neceſſitas mihi

accidit de villa Brerna vt à prædicto fratre meo ſecederem, Et ipſe frater meus Ludouicus ad hoc rediit in partem regni mei, vt mihi meum nepotem ſubriperet & homines meos mihi ſubtraheret ac fideles meos vaſtanter imprimeret, Guenilo, cum quo potuit ſolatio, ad prædictum fratrẽ meum Ludouicum in meam contrarietatem venit, cum quo erant excommunicati iſtius regni & ſeditioſi, de quorum excommunicatione coepiſcoporum ſuorum litter..s accepit, & miſſas publicas fratri meo cum quo ipſi ſeditioſi erant, in palatio meo Attiniaco, & parrochia & prouincia alterius archiepiſcopi fidelis noſtri ſine ſua licentia ac coepiſcoporum conſenſu Guenilo excõmunicatis vel excommunicatorũ participibus celebrauit. Et in eo concilio atque conſilio fuit quo nepos meus Lotharius per mendacia * quantum ex deductoribus ſuis ſubriperetur, & debitum ac ſacramento promiſſum ſolatium ac adiutorium ex illo mihi ſubtraheret.

VIII. Prædicti nihilominus fratris mei cõſiliariis & publicis ac ſecretis tractatibus Guenilo cũ ſpecialibus familiaribus & inter priores eius familiariter cũ Epiſcopali iudicio, vt diximus, excommunicatis & iu-

dicio regni diiudicatis interfuit, quatenus partem regni quam idem frater meus & Guenilo mihi iurauerant, & in qua Guenilo me regem sacrauerat, sæpe fatus frater meus obtineret, & ego illam perderem.

IX. VVenilo in eo consilio & tractatu fuit vt Episcopi qui mihi fidei promissæ debitores erant, & consilium atque auxilium manu propria confirmatum ferre debuerant, deficerent & ad fratris mei Ludouici obsequium & subditionem se verterent.

X. De abbatia sanctæ Columbæ & rebus vel honoribus regni mei apud Ludouicũ fratrem meum præceptum obtinuit, & litteras ad missos qui eandem abbatiam reuocarent, Echardum & Theodoricum impetrauit.

Sed in eisdem litteris ad præfatos missos iussionem fratris mei Ludouici Guenilo obtinuit vt de muro castelli Meloduni, quod ius regiæ est potestatis, petras haberent licentiam prendere. vnde constat quę in plebe istius regni mihi à Deo collati cum studebat colere & satagebat tenere.

XI. Guenilo in eo consilio & tractatu cum præfatis excommunicatis fuit, vbi consideratum est quatenus illi homines qui mihi fideles erant & mihi sacramento fideli-

tatem

tatem promiſerant, ſiue nolentes ſiue volentes fratri meo Ludouico iurarent vt ei adiutorium ferrent qualiter regnum meũ contra me obtinere potuiſſet: & nõ ſolum conſilio Guenilo interfuit, ſed & ipſe hoc idem conſilium fratri meo Ludouico cõtra meam fidelitatẽ, quam mihi promiſit ſacramento, donauit.

XII. VVenilo per ſe & per familiares ſuos ſupradictos ſcilicet excõmunicatos apud fratrem meum Ludouicum obtinuit, vt vacans Epiſcopatus Baiocacenſis ſcilicet ciuitatis propinquo ſuo clerico meo nomine Tovtoldo qui mihi ſe commẽdauit, & fidelitatem ſacramento promiſit, donaretur, qui eundẽ epiſcopatum in mea infidelitate & contra fidelitatẽ mihi promiſſam cõſenſu Ludouici fratris mei accepit.

XIII. Tandem poſtquam mihi Deus vires recuperandi mei per ſolatium fidelium meorum contra fratrem meum donauit, perrexi prope de ciuitate Guenilonis qui me contra fratrem meum ad recuperandum regnum meum pergere ſciuit, & nullum adiutorium vel per ſe promiſſo ac ſubſcripto conſilio, vel per militiam quæ ex Eccleſia ſibi commiſſa ſolet exire, adiutorium aliquod præſtitit.

EX ACTIS EIVSDEM SYNODI.

SYNODVS vniuerſalis collecta ex Gallia & Germania in ſuburbio Tullenſi villa Saponarias, Remigius Lugdunenſium, VVenilo Rhotomagenſium, Erardus Turonum, Rodulphus Biturigum, Hincmarus Remorum, Guntharius Agripinenſium, Arduicus Veſontionis Metropolitani Epiſcopi cum multis aliis Epiſcopis Faſtcario, VVernario, Garurbrio, Felici, in Domino ſalutem. Quo plura emergunt in populo Dei noxia & Epiſcopali diligentia recidenda, ad hoc plures & frequentius neceſſe eſt conuenire pontifices, ne miniſterij ſacerdotalis nomen fruſtra comprobentur geſtare. Hac intentione confluximus ad memoratum locum vt fida collocutione quid nobis in tantis periculis & tribulationibus agendum ſit, ſollicite quæreremus, & ſancto ſpiritu demonſtrante inueniremus. Ad hanc conlocutionem vos, præſertim euocatos, non cucurriſſe moleſtius tulimus. Decuerat enim vt quorum eſt vnum officium, par ſtudium probaretur. Sacris in-

ſtituti canonibus non ignoramus Metropolitano veſtro cariſſimo fratri noſtro Erardo competentem reuerentiam vos debere, ita vt præter eius præſentiam aut conſenſum nullus in regione veſtra canonice poſſit ordinari Epiſcopus, nec vos generale aliquid ſine eius conſenſu poſſe ſancire. De qua reuerentia ſalubriter à vobis & à gente veſtra Metropolitano impendenda tempore * nomine * Placis & reuerentiſſimi Papæ Leonis & ſucceſſoris eius Benedicti ſcripta docuerunt, & refragantibus Apoſtolicæ auctoritati dignã excommunicationis protulerunt ſententiam. Monet etiam nos quod iis quos veſter metropolitanus cum aliis Epiſcopis propter diuerſa crimina excommunificauit, indifferenter vos cõmunicare competit. In Canonibus autẽ diuinitus inſtitutis ſocij excõmunicatorum, eorũdem ſententia feriuntur. Proinde monemus ſanctam nobiſque amabilem fraternitatem veſtram, vt ab his exceſſibus vlterius temperetis, & veſtra inſtantia, opitulante Dei gratia, gentẽ veſtram ad olim traditę diſciplinæ ac totius Eccleſiaſticæ religionis obſeruantiam inuitetis, & vnanimiter & cõſtanter abſque dilatione reducatis. Si qui-

dem etiam illi obſeruandum eſt ne damnatorum illicita ſocietate certam ſententiam damnationis incurrant. Quæ autem à nobis diligentiore tractatu reperta ſunt atque decreta, venerabilis coepiſcopi Erardi relatione diſcetis. Verum ſi, quod non optamus, ab eiuſdem Metropolitani ſollicitudine vlterius reſilieritis, & noſtris ex caritate manantibus exhortationibus vos conſtiterit reluctari, miniſterij neceſſitate canonicam in vos cogemur proferre ſententiam. Bene valete & orate pro nobis. Placuit vniuerſali concilio vt Salomoni, qui Britannorum tenet regionem, ſuggeratis vt quæ pro eius ſalute mandamus, obedienter audiat, ſi Deum vult habere propitium, & noſtræ vnanimitatis tenere conſortium. Vt permittat totius Britanniæ Epiſcopos debitam reuerentiam Metropolitano inferre. Vt facultates Eccleſiaſticas nec ipſe Deo auferat, nec aliis auferre permittat. Vt conſideret quanto animæ ſuæ periculo Britannorum dominationem inuaſerit, cum Domino noſtro regi Carolo fidelitatem prius iurauerit. Vt recordetur, gentem Britannorum Francis ab initio fuiſſe ſubiectam, & ſtatutum dependiſſe tributum, ac

per hoc non dedignetur ad nuper obmissam reuerti consuetudinē. Vt proprietates à parentibus relictas vel quolibet modo rationabiliter adquisitas, iustos possessores habere permittat. Nisi enim ab hac audacia & impietate se traxerit, & diuina penitudine deleuerit quod deliquit, nostræ auctoritatis affectu nobis admonentibus, cito ei Deus vsurpatam auferet potestatem & debitam inferet vltionem. Vt pro diuersis criminibus canonice excommunicatos ne recipiat, suadete, ostendentes diuino iudicio si id pręsumpsit aut pręsumpserit, pari eum vindicta constringi.

GESTA QVALITER DOMNVS KAROLVS FILIVS LVDOVICI IMP. FVIT FACTVS IMPERATOR ROMÆ, TEMPORE IOANNIS APOSTOLICI, ANNO INC. DOMINI DCCCLXXVI. INDICT. X.

Sermo Domini Apostolici Ioannis in Synodo Episcoporum.

OMNIBVS generationibus, immo cunctis mortalibus liquet qualiter omnipotens & creator vniuersorum Deus in Ecclesiæ suæ parte quæ gemebunda peregrinatur in terris, per generationes & generationes electos suos velut in cælorum ambitu sydera noua produxerit, vt quodammodo in eiusdem Ecclesiæ cælo fixa, diuino lumine radiantia merentium animos illustrarent, depulsis tetræ mœstitiæ tenebris & diuersarum angustiarum dissipata caligine. Inter quas tantum clarissimum sydus diebus nostris

ecce nobis Carolum Christianissimum principem superna prouidentia præscitum à se & præelectum ante mundi constitutionem & prædestinatum, non nisi copiosissima miseratione circa nostram salutem mota, secundum placitum suum, iuxta quod cõgruum erat in isto periculoso tempore, tribuit, nepotem videlicet illius quondam magni Caroli, qui Rẽpub. præliis auxit, victoriis dilatauit, sapientia decorauit. Qui cum omnes Ecclesias sublimasset, semper hoc ei erat in voto, semper in desiderio, sicut in gestis quæ de eo scripta sunt, legitur, vt sanctam Romanã Ecclesiam in antiquum statum & ordinem reformaret. Vnde & hanc multis honoribus extulit, multis munificentiis & liberalitatibus ampliauit, adeò vt amissas olim vrbes ei restituisset, & ex regni quoque sui parte alias non modicas contulisset. Sed pauca dicta sunt, nisi quæ circa religionis incrementum gessit magna & sublimia, memorentur. Religionis quippe statum inter diuersorum errorum & prauitatum vepres, incultum inuentum sacris litteris erudiuit, diuina pariter & humana scientia perornauit, erroribus expurgauit, ratis dogmatibus saginauit, atque intra

breuiſſimum tempus ita induſtrio pietatis ſtudio egit, vt nouus quodammodo videretur mundus, magnis luminaribus venuſtatus, & variis vernantibus floribus adornatus; cuius filius, diuæ ſcilicet recordationis Hludouicus Max. Imper. pater huius à Deo electi principis Caroli ſemper Auguſti, patrum ſolium adeo religione imitatus, pietate laudabiliter æmulatus eſt, vt & paterna diuini cultus vota & erga prælatum principalis Eccleſiæ liberalitatis inſignia pius natus ęquipararet & roboraret. Sed & vberioribus beneficiis & dapſilibus munificentiis, vt hæres gratiſſimus, ampliauit. Verum iſte huius præfulgidus filius Carolus videlicet, de quo nobis ſermo eſt, ſereniſſimus & trãquilliſſimus Imperator, qui nobis, vt prætulimus, in quos fines ſeculorum deuenerunt, quique caligoſi temporis ex quadam parte tetras ærumnas & miſerias ſuſtinebamus, tanquã ſplendidiſſimum aſtrum ab arce polorum illuxit, non ſolum monumenta progenitorum bonitatem electæ radicis ferens in ramo alacriter æquiperauit; verumetiam omne prorſus auitum ſtudium vicit, & vniuerſum paternum certamen in cauſa religionis atquę iuſtitiæ ſuperauit: eccleſias,

videlicet, Domini diuersis opibus ditans, sacerdotes eius honorans, hos ad vtramque Philosophiam informans, illos ad virtutes sectandas adhortans, viros peritos amplectens, religiosos venerans, inopes recreans, & ad omne bonum penitus subsecutus, & omne malum medullitus detestatus. Quapropter & nos, charissimi fratres, tot ac tantarum dilectionum eius atque virtutum audientes insignia, & laudabilium longè latéque diffusa morum eius intuentes indicia, pietatis illius affectus experti frequentissime ac multifarie viscera, non immerito intelleximus istum esse proculdubio qui a Deo cõstitutus esset saluator mundi, multo profecto præstantius ac decentius ita vocatus quam Ioseph, qui pene solam terram saluauit Ægypti. Vnde ab vniuersa sancta Romana plebe voce almæ illius Annæ sanctæ personam gestantis Ecclesiæ sterilis & fœcundæ, prophetico quodammodo spiritu temulento cotidie clamabatur, Dominus dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui: & iterum cum Dauid orat, rege pariter ac Propheta, Da, inquiens, potestatem siue imperium puero tuo, & saluum fac filium

ancillæ tuæ, sanctæ videlicet Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ. Vnde nos tantis indiciis diuinitus incumbentibus luce clarius agnitis, superni secreti cõsilium manifestè cognouimus: & quia pridem Apostolicæ memoriæ decessori nostro Papæ Nicolao idipsum iam inspiratione cælesti reuelatum fuisse comperimus, elegimus hunc merito & approbauimus vna cum annisu & voto omnium fratrum & coepiscoporum nostrorum atque aliorum S. Romanæ Ecclesiæ ministrorum amplique senatus, totiusque Romani populi gentisque togatæ, & secundum priscam consuetudinem, solemniter ad imperij Romani sceptra proueximus, & Augustali nomine decorauimus, vngentes eum oleo extrinsecus, vt interioris quoque spiritussancti vnctionis monstraremus virtutem, qua vnxit eum Dominus Deus suus præ consortibus suis, Christum hunc oleo lætitiæ delibutum extrinsecus faciens, & principem populi sui constituens, ad imitationem scilicet veri regis Christi filij sui Domini nostri: ita vt quod ipse possidet per naturam, iste consequeretur per gratiam. Deinde non hic perpetuus Augustus ad tanta fastigia se velut im-

probus intulit, non tanquam importunus fraude aliqua vel praua machinatione, aut inhianti ambitione ad Imperialé apicem aſpirauit. Abſit, neque enim ſibi honorem præſumptuoſè adſumpſit vt Imperator fieret, ſed tanquam deſideratus, optatus, poſtulatus à nobis & à Deo vocatus & honorificatus ad defendendam religionem & Chriſti vtique ſeruos tuendos humiliter atque obedienter acceſſit operaturus & roboraturus in Imperio ſummam pacem & tranquillitatem, & in Eccleſia Dei iuſtitiam & exaltationem. Niſi enim nos talem eius cognouiſſemus intentionem, nunquam animus fieret noſter tam prõptus ad ipſius promotionem, & hoc per ſacerdotum Dei manus & miniſtrorum eius officium, ſicut Dauid & Salomon & nonnulli alij Chriſtiani, quos nimirum non eſſe tangendos ſpirituſſanctus per Pſalmorum Cantica proteſtatur. Quapropter, fratres chariſſimi, vnanimes idipſum ſentientes benedicamus Domino, & totis cordis ac corporis vocibus collaudemus, qui, ſecundum quod pollicitus eſt, ſpernentes ſpreuit, & glorificantem ſe glorificauit, quique hunc tantum nobis talemque contulit, per quem mœ-

rentium consolatio, & paganorum contritio, & Christianorum proculdubio speretur cita redemptio: summamque maiestatem eius & pietatem votis continuis obsecremus, vt confirmet hoc in eo, imò & in nobis per eum quod operatus est in eo à templo sancto suo quod est in superna Hierusalem. Nosque quod iam in Romana Ecclesia, quæ est magistra mater & caput Ecclesiarum, auctore Domino famulatus nostri ministerio gessimus, preces benedictionis fundentes, & coronam imponentes sceptri & diadema imperij, etiam hic in sancta ac generali fraternitatis nostræ synodo ad quam Domino duce pro innumeris necessitatibus & vtilitatibus sanctę synodi Ecclesię conuenisse dinoscimur, iterato cordis affectibus & oris vocibus & manus subscriptionibus roboremus, nec sint, quod absit, in nobis schismata, quæ Apostolus medullitus execratur, nec animorum alicuius diuisionis & diuersitatis dissensio.

Responsio Episcoporum.

Ecce, beatissime & Apostolice domine Papa Iohannes, clarius videmus mentem apicis vestri gratia sancti spiritus illustratam, qui profecto quos repleuerit, arden-

tes pariter & loquentes facit. nisi enim ipse cor vestrum irradians tetigisset, nec ad tantæ dilectionis erga nos flagrantiam accenderet, nec ad tot mellifluos & salutares effectus, quibus nos proculdubio piè & assidue instruitis, proculdubio moueretur. Spiritalem autem filium vestrum dominum Imperatorem Carolum Christianissimum & mansuetissimum principem tanto iure cupimus & desideramus Augustalia Romani sceptri gubernacula inconcussa & immutilata, imo augmentata & ampliata fine tenus retinere, quanto liquidius non per hominem neque ab homine sublimatum, & ad tantum culmen potestatis euectum, superna gratia reuelãte, cognouimus, qui nimirum cordi sacratissimo Apostolatus vestri interius inspirauit, vt non vos prius eligeret, sed contra vos eum & eligeretis & diligeretis. Sed & nos, ô Domine & coangelice Papa, vestigia vestra sectantes, & salubria monita recipientes, quem amatis, amamus, quem dilexistis, diligimus, quem elegistis, elegimus, & quod in eo auctore omnium bonorum domino, siue diuina benedictione, siue sacra vnctione, siue coronæ imperialis impositione gessistis, viscerabili affectu

ſequimur & celebri laude proſequimur, & digna honorificentia veneramur, atque totius ſenſus noſtri niſibus ita permanere atq; pollere ſemper optamus. Sed & ſi neceſſitas fortaſſis exegerit, totis officij noſtri conatibus aduerſus aliter ſentientium molimina reſiſtere ſatagemus. Cum enim, ſecundum Apoſtolum, non ſit poteſtas niſi à Deo, & hæc præcipuè quæ tam pio collata eſt, haud dubium quin Domini ordinationi reſiſtat, qui iſti ordinationi quæ nobis miniſtrantibus cælitus facta eſt, obſtinata mente reſiſtit. Apoſtolico quippe culmini, docente ſancto Bonifacio Papa, nemo vnquam obices manus intulit, niſi qui de ſe voluit iudicari. Durum autem contra ſtimulum calcitrare, vel aduerſus impetus fluminis conari.

Item Summus Pontifex.

Quia igitur fratres chariſſimi inſpiratio diuina omnium noſtrũ corda in vnũ ſenſum & in vnũ eumdẽque deliberationis finem direxit, vt ſcilicet vnum ſentiamus & vnũ dicamus omnes, & non ſint in nobis ſchiſmata, quæ in præfato piiſſimo & tranquilliſſimo Imperatore ſpiritali filio noſtro Carolo, auctore domino, ſiue preces benedictionis ſuper caput eius infundẽdo, ſiue

ſacræ vnctionis oleo celſum ipſius verticem contingendo, ſiue coronam imperij conferendo geſſimus, ſententiæ prolatione, ſi vnanimi generalitati veſtræ videtur, & per manuum ſubſcriptionem etiam in præſenti ac venerabili ſynodo, ſicut iam hortati ſumus, iterato promulgemus & roboremus.

Sancta Synodus reſpondet.

Placet & valde placet in omnibus veſtra sereniſſima ſectari veſtigia, neque fas eſt vt à culmine Apoſtolatus veſtri in aliquo diſſentiamus, quem videlicet ipſe Chriſtus Dominus noſter omnium noſtrum, ad vicem ſuam, in terris eſſe voluit caput.

Tunc ſurgens ſummus pontifex ſententiam protulit, dicens:

Piiſſimi & ſereniſſimi ſpiritalis filij noſtri Caroli magni & pacifici Imper. ad imperialia ſceptra electionem & promotionẽ ante mũdi quidem ordinem diuinitus ordinatam, nuper autem, id eſt, præterita nona indictione per miniſterium noſtræ mediocritatis exhibitam, annuente Domino ex tunc & nunc & in perpetuum, firmam & ſtabilem decernimus permanſuram.

Responderunt omnes, PLACET, PLACET.

Item, Si quis tãtæ rei diuinitus actæ proculdubio institutionem superbia aut auaritia, vel certe aliquo pessimæ ambitionis instinctu perturbare aut violare temptauerit, cuiuscunque sit ordinis, dignitatis, aut professionis, tanquam Domini inimicus, & ordinationi eius tyrannide sæua resistens, & Ecclesiæ Dei hostis, totiusque pacis & Christianitatis dissipator, anathemate, vsque ad satisfactionem, teneatur omni tempore annexus.

Responderunt, FIAT, FIAT.

Item summus Pontifex.

Patratores & incitatores pessimi huius cõsilij, qui profecto cum ministri sint diaboli, sua quærunt non quæ Iesu Christi, & in Imperium subintroducere simultates & discordiam moliuntur, ac fraudulentia immittere schisma ad confundendam Ecclesiæ vnitatem regnique congruum statum & ordinem reique publicæ vtilitatem & tranquillitatem conantur, si deinceps in talibus inuenti fuerint, si quidem Ecclesiastici viri extiterint, tanquam viri schismatici & à capite dissidentes omni-

omnimodis deponâtur: Laici verò & monachi perpetuo anathemate feriantur.

Et responderunt omnes tertio, FIAT, FIAT, FIAT.

Subscripsit ergo Dominus Papa & cum eo Episcopi qui affuerunt.

Gloriosissimo & à Deo coronato magno & pacifico Imperatori domno nostro Karolo perpetuo Aug. Nos quidẽ omnes Episcopi, Abbates, Comites, ac reliqui qui nobiscum conuenerunt, Italici regni optimates, quorum nomina generaliter subter habentur inserta, perpetuã optamus prosperitatem & pacem. Iam quia diuina pietas vos beatorum principum Apostolorũ Petri & Pauli interuentione per vicarium ipsorum dominum videlicet Iohannem summum Pontificem & vniuersalem Papam spiritualemque patrem nostrum ad profectu sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumque omniũ inuitauit & ad Imperiale culmen sancti spiritus iudicio prouexit, Nos vnanimiter vos Protectorem, Dominum, ac Defensorem omnium nostrum elegimus, cui & gaudenter toto cordis affectu subdi gaudemus, & omnia quæ ad profectum totius sanctæ Dei Ecclesiæ nostro-

rumque omnium ſalutẽ decernetis & ſancietis, totis virib. annuente Chriſto, concordi mente & prompta voluntate obſeruare promittimus.

Anſpertus ſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus ſubſcripſi.
Iohannes S. Aretinæ Ecclſ. humilis Epiſcopus ſubſ.
Iohannes Eps S. Ticinenſis Eccleſ. ſubſ.
Benedictus Cremonenſis Epiſcopus ſubſ.
Teudulfus Tettonenſis Epiſcopus ſubſ.
Adalgaudus Vercellenſ. Epiſcopus ſubſ.
Azo Eporedienſis Epiſcopus ſubſ.
Gerardus exiguus in exigua Laudenſis Eccleſiæ Epiſcopus S.
Hililumus Aſtenſis Epiſcopus S.
Ratbornus ſedis Auguſtanæ Epiſcopus S.
Leodoinus Mutienſis Epiſcopus S.
Hildradus Albenſis Epiſcopus S.
Bodo humilis S. Aquenſis Eccl. Eps S.
Sabbatinus Ienuenſis Eccl. Epiſcopus S.
Filbertus Comenſis Epiſcopus.
Adelardus ſeruus ſeruorum Dei Veroneñ. Epiſcopus S.
Ego Paulus S. Eccleſiæ Placentiæ Eps.
Edo Andreas S. Florentinæ Ecclſ. Eps S.
Raginerius Abbas S.

Sigñ. Bosonis incliti ducis & sacri palatij archiministri atque Imperialis missi
Sigñ. Richardi Comitis
Sigñ. VValfridi Coḿ.
Sigñ. Liutfridi Coḿ.
Sigñ. Alberici Coḿ.
Sigñ. Supponis Coḿ.
Sigñ. Hardingi Coḿ.
Sigñ. Bodradi Coḿ. palatij
Sigñ. Cuniberti Coḿ.
Sigñ. Bernardi Coḿ.
Sigñ. Airbolei Coḿ.

Acta sunt hæc in palatio Ticinẽsi anno Domini DCCCLXXVII. *Regni domni Imp. Karoli Hludouuici Aug. piæ memoriæ filij in Frãcia* XXXVI. *Imperij primo, Indict.* VIIII.

SACRAMENTUM FIDELITATIS quod iurauerunt omnes Franci, Missis Domni Karoli regis secundum Capitula facta apud Attiniacum anno incarnationis Dominicæ DCCCLIIII. *mense Iunio.*

Ego ill'. Karolo Hludovvici filio ab ista die in ante fidelis ero secundum meum sauirum, sicut Francus homo per recte esse debet suo regi : Sic me Deus adiuuet & istæ reliquiæ.

Quod sacramentum iuratum est in mallo Remis V. *Non. Iulij eodem anno.*

*

Acta sunt hæc sequentia apud Carisiacũ palatiũ anno incarnationis domini DCCCLVIII. *Regni autem domni Karoli* XVIII. *Indictione* VI. XII. *Kal. April. in Dei nomine feliciter.*

Quantum sciero & potuero, Domino adiuuante, absque vlla dolositate aut seductione, & consilio & auxilio secundum meum ministerium & secundum meam personam, fidelis vobis adiutor ero vt illam potestatem quam in regio nomine & regno vobis Deus concessit, ad ipsius voluntatem & ad vestram ac fideliũ vestrorum saluationem cum debito & honore & vigore tenere & gubernare possitis, & pro vllo homine nõ me inde retraham quan-

tum mihi Deus intellectum & poſſibilitatem donauerit.

Et ego quantũ ſciero & rationabiliter potuero, Domino adiuuãte, vnumquemque veſtrum ſecundum ſuum ordinem & perſonam honorabo & ſaluabo & honoratum ac ſaluatum abſque vllo dolo ac dãnatione vel deceptione conſeruabo, & vnicuique competentem legem & iuſtitiam conſeruabo, & qui illam neceſſe habuerit & rationabiliter petierit, rationabilẽ miſericordiam exhibebo, ſicut fidelis Rex ſuos fideles per rectũ honorare & ſaluare & vnicuique competentem legem & iuſtitiam in vnoquoque ordine conſeruare & indigentibus ac rationabiliter petentibus rationabilem miſericordiã debet impendere. Et pro nullo homine ab hoc, quantum dimittit humana fragilitas, per ſtudium aut maliuolẽtiam vel alicuius indebitum hortamentum deuiabo, quantum Deus intellectum & poſſibilitatem donauerit. Et ſi per fragilitatẽ contra hoc mihi ſubreptum fuerit, cũ hoc recognouero, voluntarie illud emendare curabo. *

Anno incarnationis Dominicæ DCCCLXXIII. *Indictione quinta*, V. *Idus Sepemb. in placito*

generali apud Gundulfi villam Ingilberga Regina & legatis ſedis Apoſtolicæ Formoſo & Gaderico præſentibus, tempeſtate vrgente, Epiſcopi omnes ex regno glorioſi regis Karoli hanc profeßionem infraſcriptam & omnes laici hoc ſacramentum ſimiliter infraſcriptum iurauerunt.

Profeſsio Epiſcoporum.

Quantum ſciero & potuero, adiuuante Domino, conſilio & auxilio ſecundum meum miniſterium fidelis vobis adiutor ero, vt regnum quod vobis Deus donauit vel donauerit, ad ipſius voluntatem & ſanctæ Eccleſiæ & debitum Regium honorem veſtrum & veſtram fideliumque veſtrorum ſaluationem habere & obtinere & continere poſſitis.

Sacramentum Laicorum.

Quantum ſciero & potuero, adiuuante Domino, conſilio & auxilio fidelis vobis adiutor ero, vt regnum quod habetis ad Dei voluntatem & ſanctæ Eccleſiæ & veſtrum honorem atque ad veſtram ſaluationem continere poſſitis, & quod Deus adhuc vobis conceſſerit, adquirere & cõtra omnes homines defendere valeatis.

GENERALE OMNIVM FIDELIVM,

Sic promitto Ego quia de iſto die inan-

tea isti Seniori meo quandiu vixero fidelis & obediens & adiutor quantumcumque plus & melius sciero & potuero & consilio & auxilio secundum meum ministerium in omnibus ero absque fraude & malo ingenio & absque vlla dolositate vel seductione seu deceptione & absque respectu alicuius personæ : & neque per me, neque per missum, neque per literas, sed neque per emissam seu intromissam personam, vel quocumque modo ac significatione contra suum honorem & suam, Ecclesiæ atque regni illi commissi quietem & tranquillitatem atque soliditatem machinabo vel machinanti consentiam, neque vmquam aliquod scandalum mouebo quod illius præsenti vel futuræ saluti contrarium vel nociuum esse possit. Sic me Deus adiuuet z A. sv patrocinia.

FRAGMENTVM EX ANTIQVA MEMBRANA Flor. Cœnobij.

HVIVS Ludouici tempore gens Normannica quæ iam bis vagina suæ habitationis exempta piraticam totiés exercuerat, demum de morte patris eius vires

resumendo, intra terminos regni Franciæ libere paucis resistentibus intulit cladẽ malignitatis suæ: Et primum partes Neustriæ aggressa cędibus & rapinis tota conaminis sui peruersitate intenta, quæque vitæ humanæ commoda satagebat in suos vsus redigere. Peregissetque inchoata, nisi Hugo per Gallias Abbatis honore præditus strenue Rempublicam gubernans eorum temerarios compescuisset ausus. Qui hortatu Girboldi Autisioderensium Comitis, eosdem aggressus Normannos, tanta strage debaccatus est in illos, vt ex tanta populi numerositate, vix superfuerit qui belli euentum renũtiaret. Qua plaga humiliati, Gallias per aliquod spatium temporis quiescere permiserunt. Hic Ludouicus sortitus est prænomẽ Nihil, siue quod vix duobus annis regno potitus nihil strenue gessit, seu quod sanctimonialẽ quandam Kale monasterio puellarum abstractam coniugio copulãs suo, peccatum, quod nihil est, perpetrarit. Huius anno secũdo Idibus Octobris Eclipsis Lunæ fuit, cum esset quartadecima, & Eclipsis Solis est secuta eodẽ mense IIII. Kalend. Nouembris Luna XXVIII. vtroque sidere in XV. diebus deficiente,

*

Lvdovicvs post amministratū biēnio regnum anno ab incarnatione Domini DCCCLXXVIIII. diem obiit vltimum, relinquēs filium in cunis nomine Carolum, qui postea Simplex cognominatus est: cuius ætatem Frāciæ primores incongruam, vt erat, exercendæ dominationi arbitrati, maxime cum iam recidiui Normānorum nunciarentur motus, & Hugone Abbate iam defuncto nō esset qui eorū furori obsisteret, cōsilium de summis ineunt rebus. Supererant duo filij Roberti Andegauensis Comitis quem gladio Normannorum superius corruisse diximus. Senior Odo dicebatur, Robertus alter patrem nomine referens. Sed ex his maiorem natu Odonem Franci, licet reluctantem, tutorem pueri regnique elegere gubernatorem: qui mente benignus, & Reipublicæ hostes opprimendo strenue præfuit, & paruulum optime nutriuit, atque adolescenti & sua repetenti patienter regna refudit, à quo parte regni redonatus, quoad vixit tempore, hostibus terribilis eique semper extitit fidelis. Ab hac fraterni animi mansuetudine, in tantum frater eius aberrauit Robertus, vt eo defuncto, quia pars ei regiminis quam germanus ipsius tenuerat, non red-

hibebatur, palam tyrannidem inuaserit. Quam causam sæpius iam memorata effera gens Normannica sibi non obfuturam arbitrata, Duce Rainaldo, suarum repetit eradere reliquias rapinarum: sed Dei virtute perterrita, spe sua frustrata, fugiēs natiuum repudiauit solum. His temporibus Guillelmus Comes Aruernorum & Dux Aquitaniȩ Cluniacum fundauit Cenobiū. Sanctus Giraldus Aureliacum fundauit monasterium. Ebbo quidā princeps partium Biturigensium Dolense Cenobium ædificauit. Eo tempore cruentæ acies in cȩlo apparuerunt. Robertus vero affectatȩ tyrannidis potētiam palam cupiens exercere, à quibusdam Episcopis diademate regio se coronari, ac sceptro regni se insigniri partim blāditiis, partim minis extorsit. sed nequaquam huius præsumptionis lætos habuit exitus. Denique contra Regē Carolum exercitu moto, tandem in Suessionicis campis commisso ab vtrisque partibus prælio, à Regis eiusdem militibus in bello illo perimitur. Exercitus tamē ipsius victoriā obtinuit. Vnde defectionis illius socij nequaquam interitu ipsius sunt territi. Quin potius Herbertus Comes Virmādensium, infando scelere, dominum suum

Regemque totius Franciæ iam dictũ Carolum dolo captum, vinculis irretitum Paronnam direxit, tenebroſo recludendum domicilio. Huius tempore, anno videlicet dominicæ incarnationis DCCCCV. mediãte Maio v. feria apparuit ſtella circa ipſum Septentrionem à parte Circij emittens radium magnum verſus Euroauſtrum quaſi longiſſimam haſtam inter Leonem & Geminos trans Zodiacum: & viſa eſt ita fere XXIII. diebus.

Carolus autem clauſus ergaſtulo animã non corpus cuſtodia exemit, relinquẽs filium ex Eadgiua Anglorum Regis filia ſuſceptum nomine Ludouicũ. hic calamitatis paternæ inuolui metuens procella, ad Anglos-Saxones maternę affinitatis gratia inuitatus ſe contulit, vbi per multum tẽporis deguit. Igitur mortuo Carolo, & Roberto ab eius ducibus, vt dictũ eſt, in pugna Sueſſionica interfecto, & Ludouico Caroli filio fugiente ad Anglos, quia regni ſtatus in incertum agebatur, maxime cum Hugoni Roberti filio, qui poſtea probis actibus Magni nomen promeruit, puerilis obſiſteret ætas quo minus regium aſſumeret diadema, & Herberti cunctos haberet odium propter crudelitatem quam in dominum

ſuum Regem exercuerat, tandem Rodulphus magni & incliti Ducis Burgundionũ Ricardi filius regno ſublimatur totius Frāciæ, anno ab incarnatione Domini DCCCCXVII. qui ſtrenuus armis, conſilio prouidus, largus muneribus regnũ quod ſuſceperat, in maxima pace & tranquillitate tenuit. ſiquidē armis Danorum compeſcēs incurſus perpetuos, Gallias vſque adhuc ab eorum impetu facit manere quietas. Quippe cum per ſeptem annorũ ſpatia idem Dani, qui & Normāni, Neuſtriam & Aquitaniā deuaſtando, Auernum vſque proueniſsēt, idem Rex glorioſus Rodulphus ab Aquitanis in auxilium euocatus, cum exercitu valido feſtinus accurrit, cōmiſſoque prælio cũ iſdē Normānis in loco qui dicitur ad diſtricta, Deo ſe iuuante, pene vſque ad internecionem deleuit ipſos: qui vero euadere potuerunt, in oris Galliæ ſuper Oceanum conſederunt, in vrbibus ſcilicet quas ipſi primo impetu deſolauerant, eo tamen pacto, vt Chriſtiani fierent, permittente Rege: ſedemque ſuam vocauere à nomine ſuo Normanniam. Porro ipſi Danorum fuere genus. Iuxta quos habitationem habent Brittanni, qui pulſi à Britannica inſula dudum à Saxonibus, eandem regionem

quam modo incolunt, sibi vindicātes, appellauere à sua gente Britanniā, quæ prius Cornu Galliæ dicebatur. Hic quā seuerus in coërcendis sanctæ Dei Ecclesiæ prædonibus, quam largus in eleemosinis, quanto studio omnem ecclesiasticum ordinē excoluerit, amator totius pietatis & religionis, non est facile disserere. Hic post nonumdecimū Imperij sui annū, Incarn. vero dominicæ DCCCCXXXVI. obiit, sepultusque est Senonas in monasterio sanctæ Columbæ virginis, relinquens ibi suam coronam & capellam, altari, calicibus, filactiis, libris argēto & auro decoratis, & aliis insignem ornamentis. Eo decedente Ludouicus Caroli simplicis filius, quē superius ad Anglos transiisse diximus, ab Hugone magno, cuius superius meminimus, reuocatus specie tenus regno redditus est patrio. Hic laboriosa habuit tempora: contra quē Tetboldus Carnotensis Comes inimicitias exercens cepit, incarcerauit, diuque vinctū tenuit. Huius temporibus gēs Vngariorum vaginam suæ habitationis egressa, totā Galliā peruagata est, cædibus, rapinis, incendiis omnia deuastans. Cui cū nemo contra ire auderet, tandem, miseratione omnipotentis propitia, ad sua rediit,

abducens secum greges captiuorum. Hic Gerberbam sororem Ottonis Imperatoris in coniugium duxit * ex qua duos filios suscepit Lotharium & Carolũ. Karolus æuo iunior priuatus in suis ædibus senuit: Lotharius patri successit. Secundo Vngari Gallias incursant biennio exacto à prima eorum infestatione, & maxime Aquitaniã depopulati ad propria regrediuntur.

Ludouicus autem post amministratũ per XVIII. annos regnum, diem clausit vltimũ, anno Dominicæ incarn. DCCCCLIIII. quo anno filius eius Lotharius in Regẽ nobiliter Remis est eleuatus. Cuius anno tertio, videlicet dominicæ incarn. DCCCCLV. IIII. nonas Septẽb. Luna versa est in sanguinẽ, eodemque anno mense Iunio signum mirabile apparuit in cælo, Draco scilicet magn⁹ & sine capite. Sequuta statim est mors Hugonis principis Francorum, Burgundionum, Brittonum atque Normannorũ. Eodem anno eclipsis Solis facta est XV. kal. Ianuarij, & stellæ à prima hora vsque horã tertiã apparuerunt. Porro Lotharius per triginta annorũ curricula regno nobiliter amministrato veneno, vt dicitur, ab vxore potatus obiit anno incarn. domin. DCCCCLXXXV. cui successit Ludouicus filius eius,

huius prosapiæ Regalis Rex vltimus, qui apud Compēdium patre defuncto, sublimatur in regno. Hic adolescens immatura præuētus morte destitutum proprio herede Francorū principatum, vt pote expers coniugij, dereliquit: qui etiam, vt refertur, malefico periit potu. (Nōnulli adhuc puerum Blanchiam vel Blandinam accepisse vxorem tradunt.) *non est in vet.*

Decesit vero incarn. dom. DCCCCLXXXVII. & sepultus est Cōpendio in monasterio SS. Cornelij & Cypriani. patruus autē ipsius Carolus, quem priuatū senuisse supra prælibauimus, paternū volens obtinere regnum, incassum laborabat. nā eius voluntas nullum habuit effectum. Eo enim spreto, Francorum primates cōmuni consensu Hugonem, qui tunc ducatū Franciæ strenue gubernabat, magni Hugonis filiū cuius iam mentio facta est, Nouiomo sublimāt regio solio, eodem anno quo Ludouicus adolescens obiit: & vnctus est Hugo Remis v. Non. Iul. Carolus autem captus positus est in carcere in Siluanectēsi vrbe, vbi genuit Ludouicū & Carolū, qui mortuo patre pulsi à Francia ad Imperatorem Romanorum confugerūt. Ita Francorum Regū secunda deficiente linea, regnum in

tertiam eſt tranſlatũ, in qua primus extitit Robertus qui à Carolo, vt diximus, interfectus eſt: ſecũdus filius filij eius Hugo qui Magnus dictus eſt. Is Robertũ filium ſuũ ſibi cònſortem legit regni, & benedici fecit Remis Kal. Ian. Ipſe vero per decem annos continuo regno potitus eſt cum eodem filio Roberto, & defunctus eſt VIIII. kal. Nouẽb. ac ſepultus in æde S. Dionyſij iuxta patrẽ ſuum anno DCCCCXCVI. Huius tẽporibus floruerũt Fulbertus Carnotenſis & Abbo Floriacenſis. * *

Quæ ſequuntur in eadem membrana, pertinent ad Robertum regem & poſteros vſque ad annum MCX.

AQVITANICAE HISTORIAE
FRAGMENTVM
ex peruetuſta ſcida.

INterea Carolo Caluo de ſæculo migrãte, regnauit pro eo in Francia filius eius Ludouicus Balbus, nec vltra imperium accepit aliquis de regibus Frãciæ: Sed Baioarij & Alamanni ex gẽte eorum creauerunt ſibi regem Ottonem: Longobardi ſimiliter ex gẽte ſua regem Adalbertum, deinde Arduinum: Et Romani de Senatoribus ſuis eleuauerunt in regno Albericum, cuius frater Octauianus papa ordinatus eſt. Defun-

Defuncto rege Ludouico regnauit pro eo filius eius Carolus cognomento insipiens vel minor. quo tempore defuncto VVlgrino * mai & sepulto iuxta basilicam sancti Eparchij, quinto anno post eum Oliba Episcopus diem clausit, & Anatolus in loco eius pontifex ordinatus tertio anno vitam finiuit. VVlgrinus autem multis prœliis laborabat frequenter cum Normannis. Hac de causa ædificauit castrum Martiliacum & Matatium vt essent munimen contra paganos: misitque in Martiliacam Robertum Gisdebertum * * amicum suũ fidelissimum nomine Ranulfum, fecitque eum vicecomitem suum: Idemque Ranulfus habuit tres filios, Lambertum, Arnaldum, atque Odolricũ. VVlgrinus vero filiis suis reliquit, Alduino quidem Egolismam, VVillelmo vero Petragoricam & Aginnum, quam assumẽs vindicauerat propter sororẽ VVillelmi Tholosani quam in matrimonium acceperat. Tunc Franci coniurantes cõtra Carolum iuniorem eiiciunt eum de regno & Odonẽ ducem Aquitaniæ eleuant. Quo tempore Radulfus rex Burgundiæ cũ hoste fortissimo Lemouicinum appulit, & congregati sunt contra eũ innumerabiles hostes Nor-

mannorum, & commiſſo prælio in loco qui dicitur Ad deſtricios, vſq; ad internecionem deuaſtati ſunt pagani, & exinde fugientes, non vltra fiduciam præſumpſerũt veniendi in Aquitaniam. Radulfus autem gratus domino, pro cuius amore animam ſuam poſuerat re*cẽs cum magno triũpho regreſſus eſt. Et Normanni regreſſi ſedem ſibi in Rotomago conſtituunt cũ principe ſuo Ruino qui factus Chriſtianus * O B * in amentiam verſus Chriſtianos plures ante ſe decollare fecit, & item infinitum pōdus auri per Eccleſias diſtribuere iuſſit Chriſtianorum. Cuius filiam Adelmam Ranulfus comes Pictauiẽſis vxorem habuit, nullumque ex ea filium ſuſcepit: habuit autẽ ex alia coniuge filium nomine Eblum. Idẽ Ranulfus conſanguineus fuit ipſius VVillelmi comitis Aruernenſis, ſummamque amicitiam cum Ruino principe Normannorum habuit: qui Ranulfus pugnator fortiſſimus à rege Odone valde honorabatur, & dum regalem aulam aſſiduaretur, veneno nectus in extremis Sancto Geraldo ibi tunc præſenti paruulum filium ſuum Ebbum cõmiſit tutandũ: Alemanus autẽ filius Emenonis Sancia in coniugio copulata, Alduino & VVillelmo familiariſſimus

existens honore eorum, ac si frater, potiri videbatur: Qui à rege Odone vocatus ad palatium, prouectus est Pictauis Comes, regressusque à palatio Geraldus clam subductum filium Ranulfi à Pictauis VVillelmo Duci Aquitaniæ, Comiti Auernis credidit nutriendum cui propinquus erat. Eo tempore ipse VVillelmus cum non haberet prolem, Cluniacum monasterium in fundo proprio, quod est in Burgundia, nouiter fecit. Qui cum sororem suam in matrimonio desideraret coniungere Sancto Geraldo, nullatenus quiuit, quia celibem vitam semper ducens, cum sæpe ad copulam suaderetur amore filiorum, respondebat Sanctus Geraldus: Vtile est, inquit, mori sine filiis, quam relinquere malos hæredes. Erat etiam Ademarus Comes Pictauiensis amator Ecclesiæ: Cumque prolem nec ipse haberet, vna cum vxore sua Sancia de futuro seculo prospiciens sibi, cōcessit quędam ex iure proprio Ecclesiis Christi prædia: Sancto Carrofo quidem Voertam, sancto Martiali Moltonium, Sancto Ioanni Neiriacum, S. Hilario Corcolmum, S. Eparchio Gordouillam * de dolensi Cœnobio *

His diebus Otho Rex Baioariorum,

Longobardorum regnum sibi subegit. Simili modo defuncto Alberico, consensu Octauiani papæ, Romanorum Imperator promotus est. Quo defũcto, imperauit filius eius item Otho. Frãcorum vero rege * obeunte, regnauit pro eo Arnulphus filius eius pauco tempore & in * vi visus est. Iterum Carolus minor regnum suscepit, vnxitque eũ Arbertus Episcopus: contra quem iterum Francorum proceres conspirati, eum regno pellentes, Robertum ducem sibi constituerunt regem. Tũc inter se diuisi sunt Franci: sed maior pars Roberto fauebat. Carolus denique accito ab Ottone Imperatore auxilio, cũ multo exercitu, partim de Baioaria, partim de Francia, ingressus Franciã, conserto prælio Robertũ interfecit, regnũque recuperans, Vgoni filio Roberti ducatum permisit regendum. Carolo migrante, Ludouicus pro eo regnaui. Quo tempore Nicephorus Imperator Basilium & Constantinum paruulos educans Constantinopoli, Sarracenorum regnum inuasit & Antiochiam aliásque fortissimas ciuitates expugnans Christianis Græcis restituit, quem Imperatrix mater Basilij metuens ne super filios suos tyrannidem ageret, dolo

euocatum in basilica palatij, dum genibus curuatus in sabath. sancto Paschæ preces Domino funderet, gladio necare iussit: quod factum diu latuit, donec suspecti satrapæ Græcorum monumentum eius egerentes confossum corpus gladiis repererunt. Tunc Adamarus comes Pictauiensis defunctus est, & Pictauis iuxta basilicā S. Hilarij quarto nonas Aprilis sepultus. Guillelmus quoque Dux Auernis mortuus est, & filius Ranulfi Eblus Aruernis & Pictauis simul Comes promotus est * de filia Quini * Post mortē siquidem VVlgrini filius eius Alduinus triginta annis vixit. Hic muros ciuitatis Egolismæ restaurare cœpit. quo tempore Gunbaldo pontificatum agente repetentes Nortmanni crebras irruptiones per Pictauorum terminos exercebant. Vnde factum est vt monachi Sancti Carofi preciosum lignum crucis ad custodiendum Egolismam deferrēt, cum diuersis ornamentis Ecclesiæ, & cessante infestatione Nortmannica, Alduinus in ciuitate sua retinere temptauit omnibus diebus supradictum sanctum lignum nolens reddere commēdatum. Vnde per annos septem langore corporis multatus est ipse, & in populo suo ita fames vehemen-

tiſſima graſſata eſt, vt quod hactenus incompertum fuit, de vulgo vnus alterum ad deuorandum requireret, & multi alios ferro perimētes, carnibus, more luporum, humanibus veſcerentur. Quibus actus neceſſitatibus, vno ante mortem ſuam anno, remiſit Carrofum preciofum lignum per manus filij ſui VVillelmi cognomine ſectoris ferri cum capſa aurea quam ipſe cum gemmis conſtrui imperauerat. Vbi contulit Lubeliaco villam & mox ceſſauit plaga. Et ipſe poſt annum defunctus ſexto calendas Aprilis iuxtra patrem tumulatus eſt. Poſt cuius mortem ſecundo anno occiſi ſunt à Bernardo in vltionem Sanciæ ſororis ſuæ, quam occidere conati ſunt, Lambertus vicecomes Martiliacenſis & Arnaldus frater eius. VVillelmus autē ſector ferri honorem eorum reſtituit Odolricofratri eorum qui minor natu erat, fuitque ei ſuus vicecomes, ſicut pater eius Ranulfi fuerat vicecomes VVlgrinno. Hic denique Bernardus mortuo patre ſuo VVillelmo qui fuit frater Alduini ex VVlgrinno, comes Petragorienſis effectus eſt. VVillelmus vero ſector ferri Egoliſmæ principatum obtinuit. Ademarus tamen ſupradictus qui ſororem Bernardi San-

ciam vxorem habuit, decem annos superuixit Alduino. Sancia vero vitam terminãs ij. Nonas Aprilis inhumata est iuxta Basilicam beati Eparchij. Eo tempore Gunbaldus Episcopus decedens successorem habuit Fulcaldum. Tunc VVillelmus sector ferri & consanguineus eius Bernardus adgregato cõuentu nobilium, iterum restituerunt monachicum habitum in basilica beati Eparchij præficientes eidem monasterio Mainardum abbatem. Tunc domnus VVillelmus per testamentum cõcessit ad eũdem locum beati Eparchij hoc donum, Ecclesiam sancti Hilarij in Petragorico sitam in vicaria Piliacense: Ecclesiam Eugeniæ sitam in Santonico in vicaria Pedriacense: Curtem Fradoreuillam & villam Dairaco, villam Muiniaco, villam Romanoreuilla cum ipsa Ecclesia: Mansum vnum in Godoruilla: quod testamentum confirmare iussit, & firmauerunt manibus propriis, quorum nomina hæc sunt, Bernardus comes, Arnaldus filius Bernardi, Odolricus vicecomes, Ademarus vicecomes, Arnaldus filius VVillelmi, Ademarus filius VVillelmi. Sancto Martiali dedit similiter Cantieciacẽsem Ecclesiam, pariterque Matiauco Ecclesiam cum om-

nibus contiguis terris. Interea defuncto Eblo duce filij eius alter Comes, alter Episcopus factus est. Eblus enim annuente Ludouico rege pontifex Lemouicæ factus est. VVillelmus vero cognomento caput stuppet Auernis, Vellatis, Lemouicę & Pictauis Comes, prouectus dux Aquitaniæ extitit. Hic suo Germano Abbatiam sancti Hilarij ac Sancti Martini cum nonnullis aliis possessionibus in Pictauiensi solo præbuit. fuit idem Eblus bonus pastor Ecclesiæ: ædificauitque castellum Lemouicę, castellũ S. Hilarij & canonicos ibi disposuit, quia infestatione Normannorum idem locus à monachorũ prisca habitatione desciuerat. Restaurauit monasterium sancti Maxentij & castellum in circuitu perfecit. Restaurauit & monasteriũ sancti Michaelis ad heremum, & multa alia laudabilia in opere domini egit, qui defunctus sepultus est in basilica supradicti monasterij sancti Angeli. Tunc Ruino defuncto, filius eius VVillelmus pro eo principatum habuit & Christianus cum gente sua fuit: quo etiam defuncto Richardus filius eius in principatu Rotomagi succedẽs, Christianissimus factus ędificauit in Nortmanda, quæ antea vocabatur Marcha

Fräciæ, & Britanniæ, monasterium sancti Michaëlis de monte, vbi monachos posuit. Itemque monasterium Fescanum in honore summæ Trinitatis, vbi sepultus est ipse: Vbi & monachos misit. Francorum interea rege Ludouico vita exeũte, regnauit pro eo Lotharius filius eius ex Gerberga regina progenitus. Quo tempore Fulcaldus Episcopus Egolismensis, postquam præfuit duodecim annis, defunctus est, & successit in Episcopatu Ebulus, qui & ipse duodecim annis præfuit. VVillelmus denique sector ferri (qui hoc cognomẽ adeptus est quod loricatum Nortmannum in luctamine ense proprio nomine Corto durissimo per media pectoris & vẽtris secuit, vna tantum percussione) claudens diem sepultus est iuxta basilicam beati Eparchij, & per triginta annos pro eo principati sunt Bernardus comes, deinde filij eius Arnaldus cognomento Borracio, deinde VVilhelmus, Talerandus, deinde Ranulfius Pomparius, quem Arnaldus filius VVillelmi sectoris ferri bello prosternens, Comes Egolismæ in loco patris sui extitit. His temporibus Aimiricus non monachus, abbas sancti Martialis moritur, & in fine monachus extitit; Quia Rex Lu-

douicus timens eius tyrannidem, abbatiam Sancti Martialis ei commiserat, sacramentis tamen iurare fecit eum vt monachus futurus esset. Tunc Guillelmo duce apud sanctum Maxentium in monastico habitu defuncto ducem pro eo filium eius VVillelmum Aquitania habuit. Rex autem Lotharius terminans vitam, filium reliquit Ludouicũ qui vno tantum anno superuixit, & regnum pro eo accipere voluit Carolus patruus eius: sed non potuit, quia Deus meliorẽ elegit occulto iudicio. Nam Franci inito communi consilio eum abiiciunt, & Vgonem ducem filium Vgonis regem eligunt. Hac de causa Episcopus montis Laudunensis Ascelinus ebdomada maiore in qua est cæna Domini & parasceue & sabbatho ante pascha, velut Iudas Christũ tradidit, tradidit Carolum, qui Aurelianis in carcere trusus vsque ad mortem, ibi genuit filios Carolum & Ludouicum, & mortuus est. Et expulsi sunt filij eius à Frãcis, profectique sunt ad Imperatorẽ Romanorũ, & habitauerunt cũ eo. Eo tempore Ottone secũdo moriẽte, Oto filius eius tertius actu & nomine imperiũ asũpsit, qui Philosophiæ intentus & lucra Christi cogitans, vt ante tribunal iudicis duplicatũ talentũ redderet, Domini volũ-

tate populos Vngriæ vna cũ rege eorũ ad fidem Christi cõuertere meruit. Hic Gerbertũ Archiepiscopum Rauennæ propter summã Philosophiã summo amore excolens ordinauit eum Papã, vocauitque nomen eius Syluestrum: & præfectus Romæ Crescẽtius cum cõtra Otonem Imperium vellet arripere, tandẽ coactus in turre quæ vocatur Intercęlos diu euasit: sed expugnata ipsa turre captus & patibulo suspẽsus est. His diebus sanctus abbas Maiolus Cluniacensis migrauit ad Dominum. *

HLVDOVVICI II. LOTHARII IMP. F. HLVDOVVICI IMP. N.

Epitaphium hoc in Ecclesia Mediolanensi extare dicitur.

HIc cubat æterni Hludouicus Cæsar honoris,
Aequiparat cuius nulla Thalia decus.
Nam ne prima dies regno solioque vacaret,
Hesperiæ genito sceptra reliquit auus.
Quam sic pacifico, sic forti pectore rexit,
Vt puero breuitas vinceret acta senum.
Ingenium mirerne fidem cultusue sacrorum
Ambigo, virtutis, an pietatis opus.
Hinc vbi firma virum mundo produxerat ætas,
Imperij nomen subdita Roma dedit:
Et Saracenorum crebras perpessa secures
Libera tranquillam vexit vt ante togam.

Cæſar erat cœlo, populus non Cæſare dignus.
Compoſuere breui ſtamine fata dies.
Nunc obitum luges infelix Roma patroni,
Omne ſimul Latium, Gallia tota dehinc.
Parcite. nam viuus meruit tot præmia. gaudet
Spiritus in cœlis, corporis extat honos.

Lotharij Regis qui VI. Non. Mart. deceſſit, Epitaphium à Gerberto poſitum.

Cuius ad obſequium coiere Duces, bonus omnis
Quem coluit, ſate Cæſaribus monumẽta doloris
Cæſar Lothari prætendis luce ſecunda
Terrifici Martis quod erat conſpectus in aſtro.

Ducis Frederici

Francorum placito nomen tulit hic Frederici,
Quem proaui fudere Duces à ſanguine Regum:
Officiis meritiſque parem ſopor vltimus hauſit,
Mercurij cum celſa domus tibi Phœbẽ maneret.

Gerbergæ Reginæ Henrici Imp. filiæ, vxoris Ludouici regis Remis.

Francorum ſpecimen Frãcis memorabile nomen
Hoc regina ſacro Gerberga locatur in antro.
Grandis honor regni, cui vita monaſtica cordi.
** Hecera * Remigio ſua rerum contulit almo.*
Sol quintus Maij vidit quam crine reſolui.
Remigij meritis cui detur vita perennis.

* * Item.

Regum ſtirpe ſata, rebus ſpecieque beata,
Iure ſuperlata Francis Gerberga vocata.

DE ABBONE EX VETERI membrana monasterij Regulæ ordinis S. Benedicti ad Garumnam.

ABBO *Aurelianensi pago ortus patre Læto, matre Ermengardi, educatus in Floriacensi monasterio sub Guinholdo & Christiano cognatis suis, VVlfaldo Abbate S. Benedicti monasticum habitum induit. post scholæ præfectus, Parisios & Remos ad eos qui tum philosophiam profitebantur, venit. inde Aurelianos regressus Musicen didicit. Demum per annos* XV. *pastorali officio in Floriacensi cœnobio functus, Vasconiam petiit, vbi est monasterium quoddam* SQVIRS, *vt fertur, antiquitus, à modernis contrario nunc vocabulo Reula nominatum. Nulla quippe religionis norma aut rara saltem bonæ conuersationis vestigia huc vsque eo loco apparuere: Quin & malignorum factio, qui illis quos Abbo ad eundem locum miserat, iniurias irrogauerant, iam in id conspirauerat, vt ex qualibet occasione concitato tumultus, famulos ipsius tanta contumelia cædis afficerent, vt nec ipse vlterius eo ire auderet. Secunda feria qua S. Briccij agebatur festiuitas, monachũ quẽdam qui præcipuus eius factionis auctor erat, Abbo increpare cœpit quod sine licentia extra monasterium cibum sumere præsumpsisset. Su-*

bito audita vociferatio mulierum iuxta morem
Biahors *gẽtis, vbi seditio oritur aut cædes hominis interuenit, conclamantium. Causa hæc fuit. Frãcis & Vasconibus inuicem se conuitiis lacessentibus, vnus Francorum vltra modum impatiens conuicij domino suo illati, conuiciantem baculo inter ceruicem & scapulas ictum prostrauit. Seditione aucta Abbo tum temporis, compoti rationes discutiens, foras ab inferioris montis parte progreditur, vbi ab aduersæ partis satellite lancea in læuo latere percussus, à Guillelmo fratre sustentatus, & ad monasterium relatus inter suorum manus expirauit. Seditiosi nihilominus domum irrumpunt, Adelarium cubicularium Abbonis & alios quosdam vulnerant. Mane feriæ quartæ Abbo cum ipsis quibus indutus erat vestimentis, vt mos est interemptos sepeliri, inlotus lapideo sarcophago in interiore crypta ante ipsius S. Patris Benedicti altare tumulatur.*

Celebratur à monachis in eius honorem XV. *dies mensis Nouemb.*

Sigebertus Abbas Gemblacensis in Chronico ad annum Dom. M. III.

Abbo Floriacensis Abbas in Vasconia martyrizatur.

Idem in libro de scriptoribus Ecclesiasticis.

Abbo Abbas Floriacensis quantum valuerit in vtraque scientia, ostendit cum super Calculum Victorij commentatus est. martyr obiit.

Oliba siue Oliua Ausonensis Ecclesiæ Episcopus & Abbas almæ Riuipollentis Mariæ, Sanctique Michaëlis cœnobij confluentis, in Epistola qua agit de pace inter Episcopum & vicecomitem Narbonẽsem & colloquio inter VVifredũ, & VVillelmum Vgonemq; Comites.

Abbo, inquit, VVasconum gladiis coronã martyrij meruit Idib. Nouemb. die natalis S. Bricij.

Extant apud nos Abbonis Epistolæ plures ad Gregoriũ V. Pontificem, ad Robertum regẽ Francorum, ad Constantinum Miciacensem decanũ, Robertum Abbatẽ & Odilonẽ et alios. Extat & Apologeticus eiusdẽ vt Floriacẽsium rectoris ad Hugonem & Robertum reges. Est & ad ipsum Abbonẽ Abbatem Aymomi monachi præfatio in historiam Franc. libris quatuor descriptam. Sed hæc quomodo huic nostro Abboni præter nominũ similitudinem conueniãt non video. Nã et se Neustriã, id est, vt ego quidẽ existimo Parisiũ fuisse et Eccl. S. Germani Autisiodensis Lutetiæ seruisse significat, sub Odone Comite post rege, cuius tempora Floriacẽsis illius mortem annis plus minus centum præcesserũt. Et sane licet vterque putida Græcismi affectatione laboret, præcipue

vero hic noster codicello illo tertio ad Clericos, quem quod ad historiā nihil omnino pertineat, et vero vltra modū ineptus sit, libēter omisimus, tamen Floriacēsem aliquanto eruditiorem ipsius scripta testantur. Nobis hic potius ex Britannico eiusdem fere saeculi scriptore quaedam inserere liceat, quae & sequentium librorum argumentum continent & habent alia quaedam rerum nostrarum, quae, licet non omnino vera, talia tamen sunt vt veritatis eruendae prudentibus & intelligentibus ansam praebeant.

Io. Asser Epis. Stryreburnensis in vita Aelfredi Britannorum regis.

Anno domin. incarnationis DCCCLXXXVI. *saepe memoratus paganorum Normannorum siue Danorum exercitus iterum in Occidentalium Francorum regionem venit naues suas dirigens in flumen quod Signe dicitur.* Sequana *Rursum contra lōge nauigās Parisiam ciuitatem adiit, & ibi hiemauit & castrametatus est, intra † quam partem fluminis prope ad pontem vt trāsitum pontis ciuibus prohiberet: quia illa ciuitas in medio fluminis sita est in insula parua. Obsedit autem illam ciuitatem anno illo integro: Sed Deo misericorditer fauente & ciuibus viriliter se defendentibus, munitionem irrumpere non potuit.*

Et paulo post.

Anno

Anno Dominicæ incarn. DCCCLXXXVII. *ſupra memoratus paganorum exercitus Pariſiam ciuitatem derelinquens incolumem, eo quod aliter proficere ſibimet non poterat, claſſem ſuam ſub illo ponte rurſum contra Signe longe remigando tamdiu direxit donec ad hoſtium fluminis quod* * *Materre nominatur perueniret. Tunc* Matrona *Sigonam deſerentes in hoſtium Materre deueniunt non ſine labore vſque ad locum quod dicitur Caziei, id eſt villa regia, peruenerunt in quo loco hiemauerunt integro anno. Sequenti anno in hoſtium fluminis quod dicitur Iona intrauerunt non ſine magno regionis damno, & illic remorati ſunt anno vno. Eodem anno Karlus Francorum Rex viam vniuerſitatis adiit,* Karlus. *ſed* * *Earnulf filius fratris ſui ſexta antequam* Arnulfus. *defunctus eſſet, ebdoma illum regno expulerat: quo ſtatim defuncto* V. *Reges ordinati ſunt, & regnum in quinque partes conſciſum eſt: ſed tamen principalis ſedes regni ad Earnulf iuſte & merito prouenit, niſi ſolummodo quod in patruum ſuum indigne peccauit. Cæteri quoque quatuor reges fidelitatem & obedientiam Earnulfo ſicut dignum erat, promiſerunt. Nullus enim illorum quatuor regum hereditarius illius regni erat in paterna parte niſi Earnulf ſolus. Quinque itaque reges confeſtim Farlo moriente*

ordinati ſunt, ſed imperium penes Earnulf remanſit. Talis ergo regni illius diuiſio fuit. nam Earnulf Orientales regiones HReni fluminis, HRodulf quoque internam partem regni accepit. Oda etiam Occidentale regnum. Beorngan & Pida Languobardiam necnon & illas regiones quæ in illa parte montis ſunt. Nec tamen tanta & talia regna inter ſe pacifice ſeruauerunt. Nam bis pleno prælio inter ſe belligerauere, & illa regna perſæpe deuaſtauerunt inuicem, & vnuſquiſque alterum expulit de regno. Eodem quoque anno quo ille exercitus Pariſiam ciuitatem deſerens Caziei adiit, &c.

ABBONIS DE OBSIDIONE LVTETIÆ PARISIOR. A NORMANNIS *libri duo.* App. aim. 723.

SCIDVLA SINGVLARIS CERNVI ABBONIS DILECTO FRATRI GOZLINO.

CVNCTORVM Dei plaſmatū extimus & conlæuita indignus Abbo, ſinceræ omnemque terrigenā ſuperātis igne dilectionis amplexando fratri Gozlino quidquid in Chriſto vtriuſque App. aim. vitæ manet iocunditatis. Tuæ admodum 688. mihimet acceptiſſimæ germanitatis affectio ſibimet dudum deſtinari crebro popoſcit, vt bellorum Pariſiacæ polis, præcellentiſſimi quoque principis ab examine regni hucuſque Odonis, noſtro genitum labore codicellum didicit, tam contigui ſtudioſa ingenioli, quàm fraterni inſuper nō immemor flagri. Eandē itaque ob gratiam fauſtiſſime noueris, Germane, tibi

hancce dirigi pagellam, cum tam rara ne vnquam penes me frustretur petitio, tum solamine omnium apud lectorem amicissimi vt cara fine tenus vice illam mittentis fungatur: quin etiam à deuiis prudẽti dextera releuetur. Nunquam enim otio reficiendi ob scholarum pluralitatem cuius commoditati vbique locorũ vacauerim: Verum quî primùm fuerit prolata, constat adhuc sequens pagina membris semel tantũ mutatis, post quoque ceu quopiã Phœbo, tuo sagaci lustretur arbitrio. Denique huius eliminata directionis causa, æquum autumatur depromi geminas etiã opusculi inchoationes: Quarum siquidem prima fuerit causa exercitationis (Tunc etenim adhuc litteratoriæ tyrunculus disciplinæ, Maronis proscindebam æglogas): Altera verò mansuri aliarum tutoribus vrbium exempli. Cæterum tam tuæ, quàm reliquorum quidem lectorum almæ charitati non istud metricè cõplecti volumen quòd vates taxer, notũ fore molior. Nullatenus quippe hîc quæ penes summos reperiũtur figmenta poëtas. Atqui faunos ferasve nũquam tripudio carminis in ludum more Sileni conglomerauerim, neu rigidas motare cacumina quercus coëgerim, tum ve-

rò ſyluæ aueſque, mœnia quoque nunquã noſtris ſunt comitata veſtigiis, præ dulcedine cantionis: nec quouis modulamine Orco aliiſve manibus animas tartarea eripuerim caligine ritu Orphei. Planè etiam ſi quando affuerit velle, nuſquam tamen his actibus fauit poſſe. Ergo nec poſitor quidem nuncupor, nec figmenta hîc habentur. Sed noſtræ facultatis adſint præſidia. Porro Triadi noſtros credidi biblos viſu & auditu modo decuſatos: Quorum duo quidem tam præliis Pariſiacæ vrbis, Odonis quoque Regis, quàm profectò almi ac heroïs præſertim mei Germani eiuſdem ſedis olim egregij præſulis effulgent miraculis, alias tamen quibuſlibet inauditis: Qui autem ſupplet Trinitatem tertius horumce ignarus conſtat. Nam cleronomos tametſi anguſtum maneat ſitum, decentiſſimè ornat, tum ſcholaſticis ambientibus gloſas ſuis in commentis obnixè complacet, allegoria verò aliquantiſper cui eius indago libuerit, renitet, cui per ſemet quoniam mutis inhæret verbis, propria manu linguas ſuperieci. Pedes autem in omnibus opuſculi verſibus adeo delegerim, quo perrariſſimos forte ignorantia potiuſve obliuione liquerim claudos: qui

tamen periergia quæso industriaque legẽtis debitæ virtuti restituantur. Pentemimeris nempe seu cum catatriton trocheon eptemimeris rata similitudine per omnia currunt cæsuræ, quamquam bucolice ptomen perpauca. Communibus præterea bannitæ modis cum diæresi & episynalepha non densè vsus extiti. Igitur largiente diuino munere, suggessit hæccine mihi facultas. Quid plura? Catalecticus cunctus existit versus. Tum multa prorsus alia lectori seria parebunt indita. Nec tamen putetur hoc ob aliud factũ nisi materiam vel à tua, dulcissime frater, prudentia hauriendam, seu cuiuspiam alterius diserti, cum ad manus venerit, metrici. Dactilici quidem versiculi trimetri præpositi causam enucleãt sui, sed minimè exauditi: Verũ quod haud apud magistrum, saltem mereantur nancisci penes Germanum.

Gaudia quot radij Phœbo, tibi sint & honores,
Cum fine in finem, clam quoque fine Deo.

EXPLICIT PRÆFATIO.

VERSICVLI AD MAGISTRVM DACTILICI

O Pædagoge ſacer meritis
Aymoïne piis radians,
Digneque ſydereo decore:
Perrogitat matites liniens
Ore pedes digitoſque tuos
Cernuus Abbo tuus iugiter,
Sume botros, tibi quos tua fert
Vitis adhuc virides; rubeant
Imbre tuo radiiſque tuis.
Continuo ſeris atque fodis
Tu, celebrande, putas & eam,
Nuncque cupis niteat pluuiis
Alterius, iubare alterius,
Dulce cui tribuas rogo mel;
Nam tibi palmes & vua manet.
Floruit has mihi Pariſius
Nobilis vrbs; veneranda nimis
Bella precans ſua ferre tibi:
Agnita cuius vt orbe vago
Sepiat æthera palma volans
Doxaque regnet vbique micans,
Ore tuo gradiente ſuper.

INCIPIT LIBER PRIMVS DE BELLO PARISIACÆ VRBIS.

DIC alacris saluata Deo Lutætia sumo,
Sic dudum vocitata geris modo nomen ab vrbe
Isia, Danaum latæ media regionis,
Quæ portu fulget cunctis venerabiliori:
Hanc Argiua sitis celebrat perauara gazarum,
Quod nothum species metaplasmi modo nomen
O collega, tibi, Lutetia, pingit honeste.
Nomine Parisiusque nouo taxaris ab orbe,
Isiæ quasi par merito pollet tibi consors.
Nam medio Sequanæ recubãs, culti quoque regni.
Francigenum, temet statuis percelsa, canendo.
Sum polis vt regina micans omnes super vrbes
Quæ statione nites cunctis venerabiliori.
Quisque cupiscit opes Francorum, te veneratur,
Insula te gaudet, fluuius sua fert tibi giro
Brachia complexo muros, mulcentia circum
Dextra tui pontes habitant tentoria lymphæ.
castella. *Læuaque claudentes: horum hinc inde tutrices*
Cis vrbem speculare falas, citra quoque flumen.
Dic igitur, præpulchra polis, quod Danea munus
Libauit tibimet soboles Plutonis amica,

Tēpore quo præsul Domini & dulcißimus heros
Gozlinus temet pastorque benignus alebat? Gozlinus Episcopus Paris.
Hæc inquit, miror, narrare potest aliquisne?
Nonne tuis idem vidisti oculis? Refer ergo.
Vidi equidem, iußisque tuis parebo libenter;
Hæc tibi nempe litauerunt libamina sæui
Septies aërias centum præter iuniores Durcones
Quamplures numero naues numerante carentes,
Extat eas moris vulgo barcas nominare;
Queis adeo fartus Sequanæ gurges fuit altus,
Vsque duas modicumque super Leugas fugiendo,
Vt mirareris, fluuius cui se daret antro;
Nil parens; abies quoniam velauerat illum
Ac quercus vlmique simul, madidæ sed & alni.
Vrbem quo tetigere quidem Titane secundo,
Egregij Sigefredus adit pastoris ad aulam
Solo Rex verbo, sociis tamen imperitabat, Sigefredus Dux Normannorū.
Vertice flexo ad pontificem, sic inchoat ore:
O Gozline, tibi gregibusque tuis miserere
Ne pereas, nostris faueas dictis rogitamus:
Indulge siquidem tantum transire queamus
Hanc vrbē; tangemus eā nunquam, sed honores
Conseruare tuos conemur, Odonis & omnes Odo Comes Paris.
(Hic consul venerabatur, Rex atque futurus
Vrbis erat tutor, regni venturus & altor.) Karolus de Baguerra siue de Bouera qui et Crassus Rex Frāc.
Hæc contra Domini præsul fidißima iecit:
Vrbs mandata fuit Karolo nobis basileo,
Imperio cuius regitur totus prope cosmus

Post Dominũ, regem dominatoremque potentũ;
Excidium per eam regnum non quod patiatur,
Sed quòd saluetur per eam sedeatque serenum:
Vt nobis si fortè tibi commissa fuissent
Mœnia, quodque peregisses iustum tibi narras,
Quid fore sancires? Sigemfredus, Caput, infit,
Ensis honore meũ, canibus demũ quoque dignũ:
Toxica, ni tamen his precibus cedas, tibi tela
Nostra ministrabunt castella die veniente
Decedente famus pestẽ hoc peragẽtque quotannis.
Hæc ait, atque dehinc abiit sociosque coëgit.
Sic caput Aurora rapuit perdente duellum;
Nempe ruunt omnes ratibus, turri properantes,
Quam feriũt fundis acriter complẽtque sagittis.
Vrbs resonat, ciues trepidant, pontesque vacillãt.
Concurrunt omnes, turrique iuuamen adaugent.
Hîc Comites Odo, fraterque suus radiabant
Robertus, pariterque comes Ragenarius; illic
Pontificisque nepos Ebolus fortißimus Abba:
Hîc modicum præsul iaculo palpatus acuto.
Hîc eius iuuenis miles simili Fredericus
Est ictus gladio, miles periit, seniorque
Conualuit sese medicante Dei medicina.
Hîc vitæ multis extrema dedere; sed acres
Pluribus insigunt plagas, tandemque recedunt,
Exanimes Danos secum multos referentes.
Iam occidui medium vergebat ad vltima Tyle
Climatis australis quoq; Apollo secutus Olympo,

Nil prorsus species turris renitens erat adhuc
Perfectæ, fundamentis tantum bene structis
Ac modicum ductis sursum factisque fenestris
Gaudebat, belli sed eadem nocte peracti
Altius hæc circumductis creuit tabulatis.
Lignea sescuplæ siquidem superadditur arci.
Sol igitur Danique simul turrim resalutant,
Prœlia deuotis iaciunt immania valde:
Pila volant hinc inde, caditque per aera sanguis,
Commiscentur eis fundæ laceræque balistæ;
Nil terras interque polos aliud volitabat.
At turris nocturna gemit dardis terebrata,
Nox fuit eius enim genitrix, cecini quoq; supra.
Vrbs pauet, ac ciues strepitant & classica damnant.
Absque mora tremulæ cunctos succurrere turri
Christicolæ pugnant, belloque resistere curant.
Belligeros inter cunctos gemini radiabant
Plus aliis fortes, alter comes, alter & abba; Ebolus
Alter Odo victor, bellis inuictus ab vllis,
Confortando fatigatis vires reuocabat,
Lustrabat iugiter speculam perimens inimicos.
Qui verò cupiunt murum succidere musclis, Cuniculi
Addit eis oleum ceramque picemque ministrans
Mixta simul liquefacta foco feruentia valde,
Quæ Danis ceruice comas vruntque trahūtque.
Occidunt autem quosdam, quosdamque suadent
Amnis adire vada: Hoc vnà nostri resonabāt,

Hæc iterum gestisne tibi poni? redeuntne
Helluo sic alij? Similem mereantur honorem
Clibanus ob humile quantum speculæ sinuatus
Sæua per ora duit quamuis ignobile nomen.
Ima dehinc ardent eius discindere scisci:
En immane foramẽ, hians, maius quoque dictu.
Apparent penitus proceres iam nomine citi
Cristitosque videt cũctos, quibus atque videtur
Conspiciuntque viritim omnes non introeuntes:
Horror enim vetuit quod non audacia sumpsit.
Orbita mox à turre teres iaculatur in illos
Bis ternas arcens animas direxit Auerno,
Perque pedes tracti numerũ complent morientũ.
Tum foribus posuere Larem Vulcania cura. Ignis submissus
Hinc multare viros, rentes & perdere turrim.
Fit rogus horribilis fumusque teterrimus inde,
Nubila militibus miscet, succedit & vmbris
Scilicet arx piceis, hora veluti diuturna.
Nam tulit hæc minimè sufferre diu sibi notos:
Sed nostri Dominus miserescens vertere iussit
In sortem cæcam populi nebulam generantis.
Fortius ille furens Mauors regnare sategit.
Signifer en geminus concurrit ab vrbe benigna
Lancea bina gerens speculam conscendit, amictũ
Auribus immodis croceum formido Danorum;
Tunc centena quium pepulit cum sanguine vitã
Centeno catapulta nimis de corpore pernix.
Hospitiumque comas ducti lintresque reuisunt.

Vinitor, agricolæque ſimul cum vitibus omnes
Ac tellure ferunt crudeles mortis habenas.
Fräcia iam dominiſque dolet, famuliſque relicta
Heroe gaudebat nullo, lachrymiſque rigatur.
Nulla domus ſtabilis viuo regitur dominante,
Ah tellus opulenta, gazis nudatur opimis,
Sanguiuomis, laceris, atris, edacibus æquo
Vulneribus, prædis, necibus, flammis, laniatu,
Proſternunt, ſpoliant, perimũt, vrunt, populãtur
Dira cohors, funeſta phalanx, cætuſque ſeuerus.
Poſſe fauebat eis ac tutum velle quod ipſum
Omnia ſe viſum geſtabant ante cruentum,
Valles diffugiunt humiles, tumidi prius alpes
Arma ſimul diamant lucos cum corde fugaci:
Nemo patet, fugiunt omnes, heu, nemo reſiſtit.
Sic decus à regni pro poſſe tulere venuſti,
Sic celebris ſpecimen cymbis portant regionis.
Terribiles inter acies tamen àſtitit acta
Pariſius ridens media imperterrita tale.
Ergo bis octonis faciunt mirabile viſu
Monſtra rotis ignara modi compacta Triadi Carri XVI rotis LX. hominum capaces
Roboris ingentis ſuper argete quodque cubante
Domate ſublimi cooperto: Nam capiebant
Clauſtra ſinus archana vteri penetralia ventris
Sexaginta viros, vt adeſt rumor, galeatos.
Vnius obtinuere modum formæ ſatis amplæ.
Completis autem geminis, ternum peragendo
Mittitur arte fala vexare falarica binos

Artifices, neruis iaculata vno quoque plectro:
Sic nobis lethum primi meruere paratum.
Mox monade necata obiit sæuissima dias.
Mille struunt etiam celsis tentoria rebus
Tergoribus collo demptis tergoque iuuencûm;
Bis binos tressisue viros clypeare valebant:
Quæ pluteos calamus vocitat cratesve Latinus.
Nox nullam recipit requiem, nullumque soporē.
Veloces acuunt, reparant, cuduntque sagittas,
Expediunt clypeos, veteresque noui efficiuntur.
Cumque senis Phœbi fulgor iam scandit in almas
Quadrigas agilis, noctemque repellit opacam,
Atque suos oriens oculos demittit in vrbem;
En proles Satanæ subitò castris furibundi
Erumpunt trepidis nimium telis oneratæ:
Ad turrim properant, tenues vt apes sua regna
Distentis adeunt humeris casiaque thymoque,
Arboreisque simul vel amœni floribus agri:
Haud secus infœlix populus contendit ad arcem
Pressis fornicibus humeris ferroque tremente
dipeis *Ensibus arua tegunt Sequanā* dipeis, et in vrbē*
Plumbea mille volant fusa densissime mala,
Atque ferunt pontis validis speculas catapultis.
Mars hinc inde furit surgēs, regnatque superbus:
Totius Ecclesiæ conuexa boando metalla
Flebilibus vacuas supplent clamoribus auras.
Arx nutat, ciues trepidant, ingensque tubarum
Vox resonat, cūctosque pauor cū turribus intrat.
Hic

Hic proceres multi ſorteſque viri renitebant:
Antiſtes Gozlinus erat primas ſuper omnes,
Huic erat Eboluſque nepos Mauortius abba,
Hîc Rotbertus, Odo, Ragenarius, Vlto, Erilãgus
Hi comites cuncti, ſed nobilior fuit Odo,
Qui totidem Danos perimit, quot ſpecula mittit.

Gozlinus Epiſcopus; Ebulus abbas, Rotbert⁹, Odo, Ragenerius, Vtto; Erlangus:

Dimicat infœlix populus pugnatq; benignus:
Tres armauit atrox cuneos, quibus obtulit arci,
Maiorem, picto ponti geminoſque parone,
Hanc ſat opinati ſuperare hunc ſi potuiſſent.
Hæc multum patitur, multò maiora ſed ille:
Hæc depicta gemit vario ſub vulnere rubra,
Ille virum luget vires obituſque fluentes.
Sanguine nulla via vrbis adeſt intacta virorũ,
Proſpiciens turriſque nihil ſub ſe niſi picta
Scuta videt, tellus ab eis obtecta latebat:
Inde ſuper cernens lapides conſpexit acerbos,
Ac diras vt apes denſè tranare cateias,
Inter ſeſe aliud turrimque nihil metit æther.
Vox immenſa, metus maior, ſtrepituſque fit altus:
Hi bellant, iſti pugnant, reſonantibus armis
Prœlia Normanni exacuunt crudelia ſanè;
Nullus habet terra totidem qui viuere natus
Indutos gladiis pedites ſpectaret in vnum
Et tanta miraretur teſtudine picta,
Hae ſibi confecere polum vitam nutrientem
Quem nullum ſuperare caput cupiebat eorum:

Aſt infra capiunt tetræ necis arma frequenter.
Mille dabant pugnam pariter ſtantes in agone,
Mille ſimul turrim, quoniam contingere cuncti
Haud vnà poterant, turmis certare ſtudebant.
Arx ſpeculans nudis quoniam chelis inimicus
Ingeminat populus certamen, & ore patenti
Erectas taxos arcus conuertit in vncos.
Vnius hinc iaculum tranſmittitur os in apertũ,
Quem ſubito conans alius clypeare migrantem,
Nempe cibum guſtat primus quem repſerat ore.
Adueniens autem numerũ qui clauderet almum
Hos nitens geminos auferre latenter, & ipſe
Percuſſus phare tra turri veniam quoque poſcit.
Sub clypeis illos alij conduntque trahuntque:
Vnde furore nimis pingues bellum renouarunt,
Scuta cient planctus ſaxis ferientibus ipſa,
Sanguineaſque vomunt voces galeæ ſubeuntes.
Æthera crudeli lorica mucrone foratur.
Reſpicienſque ſuas & quos fundauerat artus
Omnipotens fabricas modicum Danis ſuperari,
Exhibuit noſtris vires animoſque valentes,
Impertitus eis ſenſus equidem tremebundos.
Tum pereunt miſeri pluresque vehuntur ad altos
Ponentes animas torquentibus arma faſelos.
Iam Titan celeres miſſos præmittere curat
Oceano pompare thoros otium quibus abdat,
Toruaque plebs quæ iam cecini tentoria turri
Texta tulit ſyluis flenti cæſiſque iuuencis,

Queis noctem quidam bello, quidamque sopore
Præteriere, quibus circumtriuere meatus
Penniuolas acies vibrari felle madentes
Militibus noctu eximiam cernentibus arcem.
Mane quidam flagrante nouãt certamina plenis
Arma trucum terris fixa testudine giro.
Certabant plures alij fossata studere
Quæ circa resident illam, sulcosque replere.
Hinc glebas specubus, frondesque dabant nemorosas,
Atque suo segetes etiam fœtu viduatas,
Prata simul, virgulta quoq; & vites sine gẽmis,
Hincq; senes tauros, pulchrasq; boues, vitulosq;
Postremũque necant, elegos, heu! quos retinebant
Captiuos, sulcisque cauis hæc cuncta ferebant.
Idque die tota stantes agitant in agone.
Hocce pius cernens præsul, clara lachrymando
Voce vocat Domini Saluatorisque parentem:
Alma redemptoris genitrix mundique salutis,
Stella maris fulgens, cunctis præclarior astris,
Cede tuas precibus clemens aures rogitantis,
Si tibi me libeat missas vnquam celebrare,
Impius atque ferox, sæuus, crudelis & atrox
Captiuos perimens laqueo necis irretiatur.
Arce repente volans telum deferre sategit
Antistes Gozlinus huic quod flendo precatur
Qui vinctos vinctus mortis dimisit habenis,
Atque miser sociis tendit clypeumque pedemque,

Os ſoluit, virtute ruit, ſulcoſque repleuit
Menſurās terram, ſpirans animam malè natam,
Captiuos iuxta tritos gladio nimis eius.
Vrbs in honore micat celſæ ſacrata Mariæ
Auxilio cuius fruimur vita modò tuti:
Hinc indicibiles illi ſi forte valemus,
Reddamus grates, placidas reboemus & odas,
Vox excelſa tonet, laudeſque ſonet, quia dignum:
Pulchra parens ſalue Domini, regina polorum,
Noſtra nites altrix, orbis conſtas dominatrix,
Quæ ſæuis manibus Danum gladioque minace
Soluere Lutetiæ plebem dignata fuiſti,
Lutetiæque ſatis poteras conferre ſalutem,
Quæ lubrico Saluatorem coſmo genuiſti.
Cælicoli cœtus, virtutes ac dominatus,
Primatuſque, poteſtateſque, throniqueque polorum:
O genitrix ſobolis ſummi Regis celebranda
Te gaudēt, recolunt, laudant, venerātur, adorāt.
O fœlix vteri thalamo quæ claudere mater
Quem cœli nequeunt, tellus, vaſtū mare, quiſti;
Atque tuum delecta patrem nobis peperiſti,
Luna micans Solem multo plus te renitentem
Fudiſti terris, & eas quo plena manebas
Inradiando genus noſtri lapſum reparaſti.
Ergo cui, Regina poli, componere quibo?
Sanctior es cunctis, ſexu felicior omni.
Cultorum miſerere tui iam nata potentis:
Gloria, laus & honor, radiāſque decus tibi sēper.

Sit benedicta Dei mater sceptris in Iesu.
Phœbus abit, noctisque redit caligo serenæ,
Excubiisque nequam turris sæpitur opimis.
Aurora girante polos girantur & arces.
Mortiferus siquidem telis quatientibus illas
Arrietes conflant, vnumque locant ab Eoo
In turrim; contemplatur Septemtrio celsa
In portas alium: tenuit contra latus eius
Ocque cidens ternum. magno cum pōdere nostri
Tigna parant, quorū calibis dēs summa peragrat,
Machina quo citius Danum quisset terebrari:
Conficiunt longis æque lignis geminatis
Mangana quæ proprio vulgi libitu vocitantur, Mangana
Saxa quibus iaciunt ingentia, seu iaculando
Allidunt humiles scænas gentis truculentæ. Iobias
Sæpe quidem cerebrum ceruice trahūt elegorum,
Vah, multosq; terūt Danos, plures quoq; peltas.
Immunis clypeus fractu nullus fuit ictus
Quem talis tetigit, non vllus morte misellus.
Ast infelices foueas supplere phalanges
Nequicquam tendunt, potuere replere nec vllam.
Nitebantur enim arietibus pessundare turrim:
Quos quoniam nequeunt æquis deducere campis,
Corripiunt ternas rabidi kimbas satis altas
Frondiuagis equidem syluis grauidare flagrātes,
Postremum Vulcanus eis imponitur ardens.
Flammiuomas oriens demittit eas pedentim,
Anguinisque trahebantur ripas secus ipsæ Funebus

Ad pontem, seu conspicuam comburere turrim,
Sylua vomit flammas, arent latices pelagique,
Terra gemit, virides herbæ moriuntur ab igni,
Lemnius atque potens Neptuno stat pede trito.
Regna poli furuus penetrat, nubesque peragrat.
Hinc tellus & ager lymphæ cœlique cremātur.
Vrbs luget, speculæque timēt, & mœnia deflent.
Heu quā magna oculis manāt lachrymosa beatis
Flumina: Dant pulchri iuuenes sed & alba senectus
Mœrentes gemitus, matresque iubas laniando
Terga dabāt siccæ, crinesque per arua reuoluunt,
Hæ colaphis nudata suis iam pectora tundunt,
At secuere genas aliæ lachrymis madefactas:
Tum trepidant ciues, cunctique vocāt celebrandum
Germanum: Miserere tuis, Germane, misellis
(Parisius præsul fuerat sanctißimus olim,
Illustrabat eam cuius venerabile corpus)
Mœnia Germani nomen recinunt: & in omni
Exclamat miles specula, primique virorum;
O famulis, Germane, tuis succurrere disce.
Littora seu liquidi laticis pelagus ciet altum,
Sydereosque thronos quibus emicat, vt iubar almus
Verberat innumeris Echo comitante boatus,
Germanū respōdet & vrbs vocitantibus ipsum.
Concurrunt matres pariter iuuenesque puellæ

Ad ſancti tumulum ſuffragia poſcere grata.
Infœlix & ob hoc populus ſubiit nimis alta
Gaudia, ſubſannans ciues Dominique cateruam.
Scuta dabant alapis reprobo riſu ſaturatis,
Argutoque tument horum diſtenta boatu
Gultura, & vrbanis plangentibus, aera magno
Implentur ſonitu, clamore minus nihil amplo:
Vox auditur in excelſis, & luctus in æthris.
At Deus omnipotens omnis fabricæ reparator
Orbis, adeſt precibus Sancti rogitatus, & ipſe
O, Germane, venis humili ſuccurrere plebi,
Auxilio lapidumque ſalire ſtruem ſuper altam
Flammiuomas puppes, pontem ne læderet vlla
Ipſe coegiſti: pontem ſuſtentat is agger.
Continuo Domini populus deſcendit ad ignes
Quos mergens in aquas, naues cepit ſibi victor.
Hicque Dei ſumpſit fœlix gaudere caterua,
Vnde prius ſumpſit gemitus magnoſque dolores.
Sic noſtris geritur bellumque, dieſque recedit,
Noxque falam gurdis mandat cuſtodibus ipſam.
Sole ſuas nondum claras ſubeunte quadrigas,
Sub lucem, reuehūt crates ſua ad oppida furtim,
Arrietes carcamuſas vulgo reſonatos carcamuſe
Dimiſere duos, pallos vetuit remouere
Quos noſtri capiunt gaudenter depeculantes,
Rexque Danos retulit Sigenfredus ſuper omnes,
Quē turris metuit proprios ſibi vellere ocellos.
Sicque iuuante Deo, durus Mauors requieuit.

Ianuarij ſuprema dies ſtatuit triduana,
Hæc finire ſequens ſtuduit certamina menſis.
Tertia lux huius fuerat belli recolendæ
Sancta genitricis tunc purificatio Chriſti
Quæ noſtræ tribuit plebi gaudere triumpho.
Præterea conſcendit equos auibus ociores
Infortuna cohors repetens partes Orientis,
Auſtria ſiue Frácia Orientalis *Francia quas nondum populatas triſtis alebat,*
Cuncta prius dimiſſa necans magalia poſcit
Rotbert-Trouſſi *Quæ Rotberto aderat pharetrato agnomine claro,*
Cuius erat miles tantum obſequio modo ſolus:
Vna domus retinebat eos. Miles ſeniori,
Normannos contemplor, ait, curſim venientes.
Rotbertuſque ſuum cupiens admittere ſcutum,
Nil vidit, quoniam populus ſuus abſtulit illud:
Quem Danicos iuſsit cuneos idem ſpeculari:
Enſe forum nudo petiit tamen obuius illis,
E quibus occidit geminos, & tertius ipſe
Incubuit morti, nullo ſibi ſubueniente.
Adalelmus nepos ex ſorore Odonis. *Vnde nepos eius nimium triſtans Adalælmus*
Conſulis intererat populo cui talia dixit.
Eia viri fortes clypeos ſumatis & arma,
Vlciſcique meum raptim properemus auunclum,
Hac inquit, villam petiit, congreſſus acerbis
Ilicet hos vicitque trucidauitque nefandos:
Normanno villam victor moriente repleuit.
Parones *Nil reliqui prohibente fuga retulere paroni.*
Hæc eadem Rotbertus erat nitens operari.

Post æquor residens almi niueam secus aulam Paratū S. Germani
Scandere Germani tentant crebrius vocitati
Ertus qua speciem constat lucere sepulchri.
Hic iacuit suimet iugiter venerabile corpus,
Nobiliusque monasterium cunctis fuit illud
Nustria quæ refouere sinu discebat in amplo. Neustria
Hinc propriis fuerit famulis gestatus in vrbem.
Ipse Danos quicumque dabant vestigia prato,
Militibus speculam cernentibus vrbis in eius
Rure sitam, fugiente mora tradit capiendos.
Ecclesiam cuius penetrans lacerare fenestras
Ictibus arboreis vnus vitreas lanionum:
Continuò amenti rabie confunditur atrox
Curribus Eumenidum piceis artatus ab almo,
Morsque sequens miserum perdit,pietate remota,
Hisque fatigatus causis inferna petiuit.
Mi Germane sacer,cura ne spiritus olim
Illa meus subeat cuius miracula canto.
Hæc & quæ supplere queā faueas,precor alme:
Summa patris summi natique,rogato,columba
Ore meo sedeat, mentem repleat pie domne,
Actibus atque sacris virtutum floribus ornet,
Expulsis sestrice sacra vitiis procul atris.
Torriculi scandens alius sublime cacumen
Mutat iter per quod subiit,gressus'quoque voluit
Ardua præcelsi nimium per culmina templi,
Ossa cui fregere sacri fastigia tecti.

Germani meritis vrgentibus. Hoc ſuper vrbis
Pergama ſtans venturus Odo Rex prodidit omni
Stipanti ſemet plebi, digito manifeſtans.
Ipſe Danum ſemet retulit vidiſſe cadentem.
Tertius aduenieus oculos direxit in amplum
Mauſoleum Sancti, nolens quos liquit ibidem.
Quod ſubiēs quartus ſuperis eſt demptus ab auris,
Obticuitque ſub occidua mox ſorte ſopitus.
Fortunate tui quintus, Germane, parentis
Accelerat reſerare thorum, primo ſed adempto
Percutit hinc ſaxo proprium pectus, patientem
A cathedra cogens animam decedere peſtis,
Quæ nolens baratri tetigit cœnacula tetri;
Illuſtrem ſobolis ſanctæ ſeruat genitorem
Dextera; læua ſacram prolis retinet genitricem.
Eſt Eleuterius pater, eſt Euſebia mater.
Proh dolor en medius cecidit pons nocte ſilēti-
Obſitus alluuiis tumida bacchantibus ira.
Nam ſparſim Sequana circumfudit ſua regna,
Exuuiiſque ſuis obtexerat æquora campûm.
Auſtralis geſtabat eum vertex, ſed & arcem
f.beati *Quæ tellure manet ſancti fundata * boati.*
Pons turri inhærens è regione S. Germani *Vrbis inhærebant dextris, alter ſed & altri.*
Mane quidem ſurgente Dani ſurgūt ſimul acres,
Atque rates ſubeunt, armis onerant clypeiſque,
Tranſque natant Sequanam, turrim cinguntque miſellam.
Multa dabant illi denſis certamina telis:

Vrbs tremuit, lituique boant, lachrymiſque rigantur
Mœnia, ruſque gemit, totum pelaguſq; remugit,
Aera circumeunt lapides & ſpicula mixtim;
Exclamant noſtri, clamantque Dani ſimul oẽs.
Terra tremit, noſtri lugent, lætantur & illi.
Dumque volunt, ciues nequeũt ſuccurrere turri
Atque viris bello deferre iuuamen anhelis,
Quos validè numero bellantes ſub duodeno
Rumfea vel formido Danum nõ terruit vnquã.
Difficile eſt dictu bellum, ſed nomina ſubſunt
Ermenfredus, Eriueus, Erilandus, Odaucer, XII. *turris cuſtodes*
Eruic, Arnoldus, Solius, Goſbertus, Vuido,
Ardradus, pariterque Eimardus, Gozſuinuſq;.
Seque neci plures ſociarunt ex inimicis.
Hi quoniam nequeunt animis curuarier atris,
Aeſtibus accingunt carpentum arentibus arcis
Ante fores gurdi miſerandæ gramine plenum.
Fulmineiſque velut Phœbo ſub rura procellis
Nox vacua cæli ſpecie confunditur alta,
Fas nullis ardente ſuum contemnere doma:
Haud ſecus, occuluit fumus ſpeculam catapultis
Immerſis aliquantiſper feruore tonante.
Quiſque rogi proprios flatus ne clade perirent
Accipitres loris permiſit abire ſolutis;
Quem dum iam cupiũt omnes extinguere, deſunt
Vaſa quibus poſſent latices haurire fluentes.
Namque Danum formidabant auſum fore nullũ

Aequora iam confessoris contingere gressu,
Pansa prius propter meritis miracula Sancti.
Haud modicam retinent solum nisi quippe lagendm
Quæ claram iaciendo focos Sequanā super altos
Seruantum fugit digitis dilapsa sub illos.
Ignis *Vulcano periit claudo Neptunus inermis.*
Larque super turrim saliit, contriuit & omnem.
Robora congeminant gemitus oppressa sub igni
Plus bello dominante rogo: Dimittitur illa
Militibus, pontis subeunt extrema relicta.
Prælia constituunt illic noua, sæuaque sæuis,
Donec ad alta caput flexit Phœbus vada ponti.
Pila dabat rupēsque simul celeresque cateias
Plebs inimica Deo, pransura Plutonis in vrna.
Sed quia conflictus talis superare nequibat,
Militibus clamare, fidem, cœpit, sed inanem
Ad nostram properare viri nolite timere.
Proh dolor alloquiis se se credunt male finctis
Sperantes pretio redimi potuisse sub amplo.
Non alias verè caperentur luce sub illa.
Heu nudi gladium subeunt gentis truculentæ
Et cœlo mittunt animas liuore fluente.
Martyrij palmam sumunt caramque coronam.
Mox reliquis vt visus adest gētilibus Erueus,
Rex quoniam facie splendēs formaque venustus
Creditur, atque sui donis grassante tuetur,
Protinus intuitu fuso cernendo sodales

Dilectos plecti, tanquam leo sanguine viso
Ipse furit, conansque manus vitare tenentum,
Vndique vi voluit semet ceu nexus, vt arma
Sumeret, vlcisci proprios socialeque vulnus
Obtentuque carens ipso sic insuperata
Limphantes potuit qua voce tonauit in aures,
Cædite me tensa ceruice: pecunia prorsus
Nulla meam. tractet vitam morientibus istis
Viuere quid sinitis? frustratur vestra cupido:
Quæ lux haud eius micuit sed crastina flatu
Quæ voces, quæ lingua, quod os edicere possunt
Bella tot his prato egregij commissa relati?
Quotq; necauerũt Normannos hic? quot et vrbi
Duxerunt secum viuos? Iam nullus eorum
Tunc audebat agrum Sancti conscendere latum
Quorum præterrore virûm certamina promo.
Corpora crudeles Sequanæ tradunt sine vita
Laus quorum iugiter nomẽque per ora virorum
Insignesque simul mortes & bella volabunt,
Sol radiis donec noctis pompare tenebras,
Luna diem stellæ pariter componere discant.
Prosternunt dehinc speculam de morte dolentem Turris euersa
Custodum: Cecidit telo quatiente Danorum
Signifer; hic artus misit flatumque Charoni.
Nemo meis super hoc dictis insurgere bello
Decertet: siquidem nemo nil verius vllus
Expediet, quoniam propriis obtutibus hausi:
Sic etiam nobis retulit qui interfuit ipse

Atque natando truces gladios euadere quiuit.
Tum Sequanam ſaliunt, Ligerimque petunt patriamque.
Has inter geminas peragrant prædam capientes
Quam regio ipſa meo pandet iuſſu dominante.
Interea ſperans Ebolus fortiſsimus Abba
Gentiles quod in hanc iſſent cuncti, prope ſolus
Arce ruit, dardumque ferens caſtella petiuit
Illorum, haſtamque vibrans proiecit in ipſa,
Non ſonipes retulit nobis hunc, nec tulit illuc.
Confeſtim ſocium nixus munimine, ſæua
Caſtra petit, muroſque ferit, quo lemnius adſit,
Ipſe iubet, pugnant noſtri, conſtantius illi:
Argutus nimium fremitus iam fumat ab illis,
Exiliuntque foras vulguſque fugant ſine tactu,
Extiterant plures quoniam nobis: tamen illis
Obuius hic Ebolus ſociique ſimul ſtetit heros.
Haud illum fuerant audentes tangere ferro
Quingentis etiamſi tunc ſubnixus adeſſet
Qualis & ipſe fuit, caſtris ſeſe daret vltro,
Aſt animas propria de ſede repelleret omnes.
At quia militibus caruit, ſic ludere ceſſat.
Nuſtia nobilior cunctis regionibus orbis,
Quæ vaſtè fueras procerũ genitrix dominantũ,
Ne pigeat capta turri producere quæſo
Quot vel quas hauſere Dani palmas tibi; nec non
Vbera quot pecorum mulſere tuum peragrando
Diſtentum variis tractum gazis: tamen olim;

Mi soboles, aliquis censere potest? etiamsi Vox Nostriæ
Affuerint cunctæ volucres, erumpere voces
Tot nequeunt hominum, quot equûm, pecudumque boumque Abbo Nenstrigena.
Sublegere mihi natos natasque suumque:
Flumina balatu agnorum, mea gramine læta,
Prata sonant denso mugitu tempe iuuencûm,
Ceruorumque nemus rauco clamore remugit,
Grunnitusque mei syluas scindebat agrorum.
Hæc mihi subduxere truces, si noscis & audis.
Hæc oculis equidem petij sistens super vrbis Vox positoris
Mœnia, nec visu claudebantur neque ritmo:
At quoniam cingi nequeunt pratis, nec ab agris,
*Efficitur * bostar Germani antistitis aula,* stabulum
Completur tauris, suculis, simisque capellis:
Longa trahunt illic suspiria, tumque dehiscunt
Corpora, flant dulces ventos cruciante dolore.
Adueniunt stabulatores ea ferre coquinæ
Nitentes, cum iam maneant epulæ innumeratis
Vermibus, Ecclesia quorum fœtore repleta
Exportant, Sequanæ referunt non nempe coquinæ,
Ecclesiamque piant bouibus, nec cæditur vltra.
Legisti prædas, etiam cognosce trophæa. Vox Nustriæ
Restitit oppida quinque capi suprema voluntas.
Carnoteno innumeros conflictus applicuerunt Carnotum
Allofili: verùm liquere cadauera mille
Hic quinquenta simul, rubet populante duello

Godefredus et Odo milites Odonis Comitis

Vna dies, istum voluit sic ludere ludum.
His ducibus Godefredo, nec non & Odone
Belligeri fuerant Vddonis consulis ambo.
Idem Odo præterea opposuit se sæpius illis
Et vicit iugiter victor: heu liquerat illum
Dextra manus bello quondam: cuius loca cinxit
Ferrea, pene vigore nihil infirmior ipsa.

Cenomāni

Nec satius quicquam sortiti apud hi Cinnomannos:
Haud equidem reliquæ cesserunt suauius vrbes.
Iam quia Apollo rogat, calamus requiem mereatur.

Terminatur primus: Orditur II. bellorum Parisiacæ polis codicellus.

Ainricus Saxo.

SVrgito Musa celer, lampas accendit Eoa
Climata, luciferā propera præuertere plantā.
Saxonia vir Ainricus fortisque potensque
Venit in auxilium Gozlini præsulis vrbis,
At tribuit victus illi letumque cruentis
Heu paucis: auxit vitam nostris, tulit amplam
His prædam. Sub nocte igitur quadā penetrauit
Castra Danûm, multos & equos illic sibi cepit.
Agmen Ainrico cedente nimis Lanionum,
Efficitur celsus nimium clamor fremitusque:
Deserit vnde quies nostros & mœnia vallant.
Immodicas voces flauere Dani morientes,
Immenso resonant ciues clangore pauentes

Vt ſolitum paterentur ab his ex more laborem.
Sic & Ainricus poſtremum caſtra reliquit,
Culpa tamen fugiente mora , defertur ad arcem
Pila miniſtrabant acidas referendo ſalutes
Ianua militibus reſeratur ; cominus acre
Vrgetur bellum , clypei labuntur & enſes.
Vita meos adamat dextros oditque ſiniſtros
Infeſtos adamat mors, vita gubernat amicos:
Inde ſopor repetit ciues, miſeroſque fugella.
Rege Sigemfedo, ſimul aſt Odone loquente
Protenus à ſpecula currentes agmine multo,
Ducere forte truces ſecum conantur Odonem
Qui primum feriendo falæ foſſata volatu
Tranſiliit propero clypeum geſtanſque cateiam. Dardum
More ſuo functus bello verſus ſtetit heros.
Exiliere viri domino ſuffragia dantes
Nobilibuſque ſtupent eius ſuper artibus omnes.
Conſpiciens Sigemfredus noſtros in agone
Eſſe feros, inquit ſociis: Hanc linquite ſedem
Hîc non ſtare diu noſtrũ manet, hinc ſed abire.
Ergo ſuas vt Ainricus receßit ad aulas
Germani teretis contemnunt littora Sancti S.Germanus Antiſiodor. S.Germanus Pariſien.
Equiuocique legunt, cuius factus bene veſcor
Circumeunt caſtris æquor , ſed & vndique vallo
Clauditur en dominuſq; meus quaſi carcere latro Pratum S. Germani.
Ipſe nihil peccans, murus circumdedit eius
Eccleſiam noſtro celſam cogente reatu.

Denique Rex dictus, denas capiens argenti
Sex libras nitidi a nobis causa redeundi,
Normannus se se cunctis comitantibus, optat
Mel dulcis fluuij limphis cōferre marinis,
Qualiter osque freti, caudā Sequanæ rapit albā,
Aequoreūque caput pennis quatitur Sequaninis
Ostentare, sed his autem notentibus, infit.
Eia Dani muros vrbis lustrate potentes
Pergama circumquaque viri vestite valentes
Et scapulas artu validisque onerate sagittis
Quisq; ferat lapides, sed et vndiq; tela ministret.
Hoc etiam bellum conabor & ipse videre.
Quo sermone quiescenti, surgunt simul omnes,
Inque sulas penetrant vrbis sedes quibus extat.
Mænia circumeunt trucibus gladiis onerati
Digreßique foras nostri circumdare turres.
Occidunt Reges geminos, pluresque aliorum
valde amant. *Fallacesque fugam diamat, verique triumphum.*
Amnis in auxilium nobis Sequanæ fuit altus
Quos sorbens penitus mersit transmisit Auerno.
Sigemfredus ouans, ridens morientibus, inquit:
Nunc vallate viri pinnas, vrbem cupitote,
Mensurate metris ædes quas hîc habitetis.
Inde suis, Abeamus, ait: tempus venit, ecce,
Quo gratum fuerit nobis istinc abiisse.
Mox hilaris Sequanā liquit pro munere sumpto.
Sic alij facerent eadem si tunc meruissent:
Quis sentire potest patula quod subditur aure?

Terra gemat, pontuſque, polum, latus quoque mundus.
Gozlinus Domini præſul mitiſſimus heros
Aſtra petit, Domino migrãs rutilans velut ipſa,
Noſtra manens turris, clypeus, nec non bis-açuta
Rumphea, fortis & arcus erat, fortiſque ſagitta:
Heu cũctis oculos fontes terebrãt lachrymarum
Atque pauore dolor contritis viſcera ſcindit
Tempeſtate ſub hac Hugo princeps obit Abba
Eurardo Senones viduantur præſule docto.
Gaudia tunc hoſtes adipiſcuntur ſua læti;
Qui vigiles madidæ per opaca ſilentia noctis
Germanum nitida clarum vidiſſe figura
Se perhibent, metaſque ſui luſtraſſe locelli,
Lumine geſtantem rutilanti ſæpe laternam.
Quo Sancti redolent artus forſan tumulati.
Inſtabant eius feſtæ ſolemnia lucis
Obiurgantur & hi caſtellanis, quia ſacra
Non celebrãt, alto inde ruunt cũ mẽte cachinno:
Mergitibus plauſtrũ per rura mouent grauidatũ,
Cuſpide terga boum verſo nimium ſtimulantes.
Protinus his propriæ claudis ſine crimine cauſæ.
Connectunt alios pluresque de hinc alioſque
Certabant elegi ſcapulis cornuque iuuenci.*
Iamque lauaut proprias rubeo de sãguine coſtas,
Nonque valent axem terris diſiungere fixum,
Attonitique ſtupent, domni miracula noſtri.
Soluuntur tauri ſtimuluſque ferox requieuit:

Gozlini Epiſcopi Paris. mors

Mors Hugonis Abbatis

Mors Eurardi Senonen. Archiepiſcopi, qui Odoranno Euuardus dicitur.

Garbis

* miſeri

Lux segetis recidiua rotas spolijs vacuauit
clodum Atque suis * dodum reuocauit motibus axem.
Effugiens horum quidam iussus iugulari
Tẽpla subintroiit sancti, tenuit quoque bustum:
Pellitur inde miser profuga pietate necandus.
Væ miseris multant elegum, multantur & ipsi
Quod munus dederant socio simili pietate
Germani meritis natum cuncti meruerunt
Cœlitus afflicti nimium pro talibus ausis.
Vnde saterdotes statuere locum venerantes
Qui missas cursusque sacros illic celebrassent.
Tunc omnes cuiquam prohibent hinc tollere quicquam.
Quod violans vnus proprio deferre cubili
Ecclesiæ tegmen studuit; sub quo manifestè
Effigies eius repetita fuit puerilem
Scilicet euentu nulli similante minuta,
Nota quibus fuerat pridem, nec noscitur vllo
Oppido, miror vbi venæ neruique laterent,
Ossaque fugerunt pariter fugiente medulla
Viscera speluncæ tenuis foueam petiere.
Maior habebatur magnis mirabile factum
Is qui nuncque minor pueris moriens patet esse
Vitaque cũ gemitu fugit indignata sub vmbras.
Visus adest cuidam Domini sanctissimus idem
Pectore carpenti requiem per nubila noctis
Marcelli sancti precibus, nec non Clodoaldi
Accipiẽs liquidam manibus benedicere lymphã.

Vnde rigans vrbem graditur per mœnia circum.
Huicque viro propriũ prõpſit nomẽ, ſed et vrbi
Spem ſpondens, faciem liquit ſe conſpicientem.
Nobilis hac et in vrbe fuit vir carne liqueſcẽs,
Deficiens etiam flatas metuebat obire
Caſtellumque capi Normannis, tempore in ipſo
Attulit huic ciues ſomnus ſe linquere velle,
Vrbs armis quoniam cunctis deſerta manebat.
Clericus inde venuſtatis miræ aſtitit illi
Ore loquens placido, rutilans vultuque ſereno:
Quid metuis? ſurgens tremulos depone timores,
Oblitaque fuga quamplures cerne paratos
Ad bellum. ſurgens alacer, muros videt omnes
Vallatos cuneis iuuenum galeis oneratum,
Voxque tonat, tutoribus his defenditur hæc vrbs
Aſt ego ſum Germanus, ait, huius quoque præſul.
Confortare, nihil formidabis, quoniam nunc
Faucibus haud ſceleratorũ graſſabitur hæc vrbs.
Affatur ſanctus, redamatque virum caro flatus;
Affatur fœlix, fugitque virum mala peſtis,
Alloquitur ſanctus lecto ſurrexit egrotus;
Almis faminibus ſoſpes procedit egrotus;
Explicuit viſa noctis quod viderat ipſe.
Luce dehinc quadam, dum geſtabatur & almi
Militibus propriis corpus per mœnia circum,
Vrbanis ſeptum ſectantibus omnipotentem
Pro rogitando Deum votis ſub voce canora,
Cæditur allofilo de portatoribus vnus.

Nomine Gozbertus calclo: percussor in vmbras
Tartareas fugit moriens, icto patiente
Nil super hoc lapidis iactu, Sancto auxiliante.
Interea cædis validæ corrupta procellis
Vrbs patitur gladium exterius lethi quoq; pestis
Eheu nobilium plebes penitus laniabat,
Interius nec erat nobis tellus obeuntum
Quæ præbere sepulturam membris potuisset
Cominus, vlla dies nec erat quæ non generasset
Vrbanos interque suburbanos truculentos
Bella, nec vlla abiit prope quæ non interfectos
Pestiferos secum duxisset ad antra gehennæ.
Rex igitur venturus Odo transmittitur inde
Francorum Karolo suprafato basileo,
Quatenus auxilio celeri succurreret vrbi.
Post nullus procerum remanet nisi Martius Abba
Sæpe supra cuius memoratio scripta relucet.
Ipse equites ex more Danum vestire coegit
Sex solos redeunte die quadam, super arua
Transque volant illi Sequanam camposque per-agrant
Ex variis plenos armis sæuoque sopore
Normanosque necant totidẽ fuerant quot et ipsi,
Nascitur hinc strepitus castris: horum resonante
Voce truces carpunt clypeos nostrique carinam.
Nostra Dionysii tondebant littora Sancti
Pecora, quæ duxere sibi crebro speculata:
Verùm illis Ebolus iugiter fuit obuius Abba,

Qui quorum comitem quadam ſtrauit vice telo,
Vnde Dani linquũt ripam referuntque cadauer.
Mox Ebolus ſenos equites dimiſit ab arce.
Quattuor hi ternoſque necant certamine diro.
Nocte quidẽ ciues crebrius pecorum ſub opaca
Cuſtodes adeunt, quoſdamque fugant, alioſque
Attribuunt iugulis, hoc egeruntque frequenter
Indicioque tulere Danos vrbi ſine flatu,
Atque ſimul viuos vt ſic credi potuiſſent.
Inque ſulam penetrãt ſolito quadam vice ritu
Mœnia quæ reſident vrbis ſæui trecenti:
Protinus enſe quiũm bino ſtrauere nouenos,
Vulnera depoſuere quibus triginta, nec extat
Poſſe datum quarti lumen ſpectare diei.
Congreßi noſtrûm gemini, qui morte fruentes
Egregia ſanctos vexere pedes ſuper aſtra.
Nam ſenior Segebertus erat, iunior Segeuertus.
Forte deinde tribus cuneis cinctus galearum
Armipotens montis ſuper Odo cacumina Martis Montmartis
Enituit, cuius clypeos nouus inradiauit
Sol croceo Oceani thalamo vaſtipede ſpreto.
Hunc prius Elios adamans quam rura ſalutat:
Quem viſu capiunt ciues, & amore ſub alto.
Aſt hoſtes prohibere fores turris cupientes
Tranſiliunt Sequanã, vallantes littora circum.
Reddidit Oddo tamen caſtellanis equitando
Se medios inter ſæuos, Ebolo reſerante
Hinc portas, cunctique ſtupent hoc nobile factũ.

Hinc eius socios retro statim redeuntes
Ferreus insequitur hostis post terga meando:
Plus geminus etiam leugis inter fuit illis
Dictus Adalælmus superis pridem comes idem
Dia, suis inquit, satius pergamus in illos
Quã nos hîc illi inueniãt. Adalælmus hæc inquit.
Pestiferi petiere fugam, nostrique trophæum.
Scuta tonãt, dardique volãt, & corpora Danum
Cõsulis arua tegunt, gladio regnante Adalælmi.
Non dimisit eos donec repedare coegit
Ad fluuiũ, post hac & ouãs victorque reuersus.

Ainrici Saxonis mors *En & Ainricus superis crebro vocitatus*
Obsidione volens illos vallare, necatur,
Inque suos nitens Sequanam transire, Danorum
Sirinc Rex Danorum submersus cũ L. suorum. *Rex Sinric, geminis ratibus spretus, penetrauit*
Cum sociis ternam quinquagenis, patiturque
Naufragium; medio fluuij fundum petiturus
Quo fixit comitesque simul tentoria morti.
Hic sua castra prius Sequanæ contingere fundum
Quo surgens oritur, dixit, quam linquere regnum
Francorum, fecit Domino tribuente quod inquit.

Denique cum medius Titane incenditur Orbis
Cũque sitit tellus, pecorique libet magis vmbra,
Sibilat & gratus syluas zephyrus peramœnas,
Pergama letiferis stipantur ab hostibus vrbis
Quæ passim patiebantur certamen, & vnum
Bellabant muri, speculæ, pontes quoque cuncti;
Pugnabat pelagus contra tellus magis ampla.

Claſsica valde tonant, menſis diſcedere ciues
Eus, clamant litui, conuiuia temnite cuncti.
Vbs terrore ſimul ciues, inuaditur omnis
Nullus in vrbe locus fuerat qui bella lateret
Pila falas, laceræque tegunt nimium catapultæ
Arua velut pluuiæ, plumbi nec non onerosi
Poma dabant peltis gemitus & grandia ſaxa
Hæc nobis illi tribuebant præmia ſemper.
At contra lapides rapidos pariterque baliſtas
Direxere feris noſtri, celereſque ſagittas.
His aer feritur hinc inde volantibus amplum.
Non inter cælos aliud tranabat & arua.
Mars magis atq; magis regnat tumiduſq; ſuperbit
Virgo Dei Genouefa caput defertur ad vrbis S. Genoueſæ corpus.
Quo ſtatim meritis eius noſtri ſuperarunt.
Indę fugauerunt etiam pinnis procul illos.
Robore qui multus fuerat, ſed corpore paruus
Geſſerit hoc miles quinis comitatus ab armis
Gerboldus, nuſquam cuius petiit catapultæ
Sanguinei roſtrum ſiccam ſine fluminis vnda.
Partibus ex aliis longè ſurgunt acriora
Prælia, plangores clypeique cient galeæque
Stridores. noſtri bellant, ſed fortius illi.
Defecere fatigati bello quoque dextri.
Proh dolor, alta nimis flentes lamenta trahebãt:
Cana ſenecta gemit multum, florenſque iuuenta:
Plorabãt monachi, lachrymatur clericus omnis,
Aera voce tonant, luctus ſed & æthra faceſsit.

Hi treſtes animos vrbem metuendo reuelant
Hoſte capi, cœlo læti torquere cachinnos
Mœnia vociſonos rentes lucrare ſeueri.
Fœmineuſque iubas ſexus lugens lacerando
Verrebat terras proprio de crine ſoluto:
E heu! nuda ſuis quatiebant pectora pugnis
Vnque gulis facies ſecuerunt triſtia & ora.
Voce rogant lachrymoſa omnes, Germane beate,
Auxiliare tuis, alioquin nunc moriemur,
O pie, nunc ſuccurre citus, ſuccurre, perimus.
Germanum reboat tellus, nec non fluuiuſque,
Littora, & omne nemus pariter circũ reſonabat,
O Germane ſacer nobis miſerere, rogamus.
Signa, *Templorum campana boant mœrentia clamant:*
Vocibus his et humus tremuit flumẽque remugit.
Vrbs extrema verens inſtantis carpere lucis
Omnia lamentis lachrymans ſpargebat amaris.
Omnibus en Germanus adeſt recolẽdus in orbe
Corpore ſubſidioque ſimul, nil vota moratus,
Quo maiora tenebantur certamina Martis,
Signiferoſque Danum lucrari à morte coegit.
Atque de hinc alios per plures protenus vrbe,
Ponte ſimul pellens illos, quem maxima turris
Ante ſuos domnum ſpeculans congaudet ocellos
Vnde fatigati vires reuocant ſibi fortes
Atque reſiſtere decertant bellando proteruis,
Qui turrim repetunt, pontem vel mœnia liquũt.
Mille ſimul ſpeculæ ſtabant, omnes quia pugnæ

Multa non vna poterant numero prohibente.
Dilabuntur humi vario traiecta mucrone
Viscera, quo pluuiæ cælo ratibusque feruntur.
Iam capiente iubar migrás sub marmora Tetis
Oceano, foribus turris submittitur altus
Valde focus: flammæ præcelsa cacumina turris
Cingebant, armis pugnant ignique sinistri.
Linquitur arx dextris, valuasque iubent aperire
Optantes prorsus pretiosam scandere mortem,
Plus, quam fallacum fidei committere semet.
Nemo stetit supra speculam solus nisi sæpe
Iam sancti famulus dicti, lignum crucis almæ
In flammas retinens, oculis hæc vidit, & inquit
Densus enim fumus nimium velauerat illam.
Tum portis igitur reseratis, aridus ense
Portu ni madido moritur VVlcanus inermis,
Subtilem que fugam petiere cadauera torui
Multa reportantes secum, Mauorsque quieuit.
Hæc virtute crucis sanctæ victoria nostris
Ceditur, & meritis Germani antistitis almi,
Quem reuehunt ad basilicā Stephani quoq; testis
Gaudentes populi præcelsa voce boantes,
Voce Deum te laudamus Dominumque fatemur.
Vrbis erat præsul clarus, tutamen & vrbis
Mæstitiam alterutrim nactæ sic lætitiamque.
Funditus his animo versus tanquam mare Coro, Karolus Rex
Cernere, Francigenis inquit, properate, sub vrbē
Sexcentis statum nostris suggestibus aptum.

Talia me coram fures? Iussis opus addunt.

Fräci DC. Dum tamen hos trames reuehit primatis ad aulã
Sectantur, glomerant cuneos post terga nefandi
Committunt, superãt, cedunt, fugiunt, moriũtur.
Templa fugax cœtus penetrat confinia nuris
Victorum, gemini quandam (mirabile narro)

Franci gemini Theodericus & Aledrãnus audacissimi

Ecclesiam irrũpunt, farsam de morte relinquũt.
Post & equos saltu repetũt paribusque cohærẽt.
Sicternis Sequanã Martisque cacumina, stratis
Sexcenti copulant ex milibus hinc remeantque.
Namque triũphantes fratrũ prompsit geminorũ.
Fama fuisse Theoderici procerũ ast Aledramni.

En princeps de quo canitur, circundatus armis

Rex Carolus

Omnigenis cœlum veluti splendoribus astreis
Induperator adest Carolus comitatus opimo
Diuersi populo labij tentoria figens

Mõtmarte

Sub Martis pedibus mõtis speculamque secundũ;
Redditur Ecclesiæque diu pastor viduatæ

Anschericus Episc. Paris.

Nobilis egregiusque sacræ pompatus honore
Totius Anschericus virtutis germine clarus.
Annuiturque feris licitum Senones adeundi
Septies argenti libris causa redeundi

DCC. argẽti libræ Normãnis datæ

Martis mense datis centum sua ad impia regna.
Tunc glaciabantur torpentis sæcla Nouembris.
Sic Karolus rediit moriturus fine propinquo.

Nomina tunc ensem quorum perpessa fuisti

alũni nobilis Neustriæ

Nec vocitare prius, pigra ô Burgundia bello,
Nustria præcluibus thalamum nisi comeret altis

Iam tibi consilio facilis, verùm modò iam scis.
Inde reuertentes prato sua castra reponunt Pratum S. Germani
Iam dicto, templum Sancti velut ante colentes.
Quattuor hic dominusque mei Germanus in vsũ
Contractos nimium membris priscum reuocauit;
Motibus atque suis admouerat organa fibris
Subducto genibus dudum pedibusque parato
Iure suo, extinctisque funestris vnius orbi
Restituit radios Solis spectare micantes.
Beßino huc adiens inter sæuos comitatu
Læsa nihil quoddam meritis sed tuta beati
Fœmina post quædã meruit lumen quoque cæca.
Cuius adaccubitat puteus vestigia, cuius Puteus capelle sancti Germani.
Qui potabit aquas, extemplò febre laborans
Auxilio Sancti fidens capiet medicinam.
His panem cupiens quædam componere, iußit
*Vt sibi * scotta Danûm deferri, namque sacerdos*
Templa tuẽs puteũ vendebat egris pretio amplo.
Depositus flammæ panis, mox ipse figuram
Sanguinis accepit rubeam. Post altera fortè
Scitur vi conans latices, hausisse cruorem.
Quis tanti peragrare potest miracula Sancti?
Ora mihi si mille aderant, totidem quoque linguæ
Vocibus explentes aer cœlumque boatu,
Gesta mei narrare patris numerumve nequißẽ.
Hic Germanus, hic est, qui passus adhuc renitere
Haud mũdo cunctis nimiũque stupenda peregit.

Fundere signa prius didicit genetricis in aluo,
Anteque virtutem celsam, quam cernere lucem.
Talia quis, lector, Sanctorum gesserit vnquam?
Cedo, sacer forsan, sodes, Baptista Iohannes.
Ergo meus similis Germanus huic habeatur.
Iste cadaueribus ternis vitam reuocauit
Restituens lapsis proprias sedes animabus.
Vox vrbis *Vrbs, age, Parisius, sub queis defensa fuisti*
Principibus? Me quis poterat defendere primas
Hic nisi Germanus virtus et amor meus omnis?
Post Regem regum sanctamque eius genitricem,
Rex meus ipse fuit, pastorque, comes quoque fortis,
Hic ensis bisacutus adest meus, hic catapulta,
Is clypeusque, patens murus, velox sed & arcus.
His quia sat syluæ resonant, philomela quiescat:
Plectra reuoluamus vocis post terga stuporum
Fœdere quo fragili fuerant infecta loquamur
Agmina Normannûm Francis è finibus, antra
Ad sua nolentum descendere, sed Sequanina
Immo fluenta cupiscentum tua rursus adire,
Quæ argentum sibimet retinendo noualia monstrent,
O Burgundia, non: simulata cupido latebat.
Quod sequitur cordi affuerat, sed hoc tamen ori.
Concipiunt igitur Thetis nitendo quadrigas
Munere clam gratum pontes transcendere iusto.
Ilicet Anscherici defertur Episcopi ad escas

Ast Ebali, ferclis inerant Titane secante
Lucifluam cernente poli gnomone figuram
Multiplici remo contundere pocula lymphæ,
Scandere gentiles vndas conclamat Eoas
Parisius. Surgit securus vterque ciborum,
Ama ciunt, ripasque legunt, pinnasque facessũt.
Hic Ebalus raptat chordam vibratque sagittam
Quam naucleru in ascellam per nauis hiatum
Præuius accepit, modicum terebroque foratum.
Sic auriga necis casus pelagique faselus.
Quin patitur, restant igitur cædũtque sub arcem
Acephali, quoniam Christum perdunt, caput ipsum.
At verò veniam deposcunt, obsidibusque
Iusiuranda parant, aliud non tangere littus
Ni Sequanæ gressumque referre citò, velut ante.
Nam nobis dederant tranquillum Matrona flumen
Quicquid alit, solito securum quod vocitamus. Securitas
Hoc nostris violare Danos ingens erat horror
Vnde forum fœdus pariter commune fiebat,
Vna domus, panis, potus, sedes, via, lectus.
Commixtũ sibimet populũ mirantur vtrumque.
Quod pactum Senones primum statuere migrãdo
Hactenus & seruauerunt, quoad vsque secundo
Mœnibus inuitis superos latices adipisci
Has meruere, dato. barcas per flumina raptant
Eheu catholicos secum per littora vitæ Normanni fœdifragi

Bisdenos siquidem aut necibus lorisve plicarũt.
Mox adhibent propriis vitam sine mandere castris
Vallatam geminis mortem sine tegmine prunas
Quæ nostri precibus sperarunt tuta tenere.
Securum frangunt, Senones temnunt, Matronamque
Aequoreo curru sulcant. Mandatur & vrbi:
Guttura millenis crepitãt planctu quoque bõbis.
Pax communis abit, fœdus pessumdatur omne.
Continuo cuncti toruos disquirere ciues
Vrbe, foro, currunt aliqui si forte paterent.
Normanni DC Lutetiæ occisi *Euax! inueniunt quinquen, plagisque trucidant*
His micuit præstans Ebolus Mauortius Abba
Ni cupidus, nimium lasciuus & omnibus aptus.
Nam pulchrè nituit studiis, quæ gramma ministrat.
Fœderis antistes causa permisit abire
Anschericus tentos, potius occidere debens.
Inde feri Meldis feriunt, vrbem quoque vallãt.
Mors Karoli Austrasii *Interea Karolus regno, vita quoque nudus,*
Viscera Opis Diuæ complectitur abdita tristis:
Lætus Odo Regis nomen, regni quoque numen,
Odo Nustricus rex *Francorum populo gratante fauenteque multo,*
Ilicet, atque manus sceptrũ diademaque vertex.
Francia lætatur quamuis is Nustricus esset.
Nam nullum similem sibimet genitum reperire.
Nec quia Dux illi Burgundia defuit, eius

Nustria ad insignis nati concurrit honorem.
Sic vno ternum congaudet ouamine regnum.
Præterea astutos petiit præceps Aquitanos,
Mox sibi subiectus, Francorum regna reuisit,
Mœnia Meldis adhuc Danis stipantibus vrbis,
Cu' præsul residens fuerat in ea Segemundus,
Præsulis Anscherici Tetbertus belliger heros
Germanus consul; minimè Delius neque Phœbe
Apportabat ei spatium, iuge sed sibi bellum
Vndique constat, eisque tamen per multa resistit.
Perdidit innumeros, quotiens ex agmine sæuo
Exiliens citra muros pessumdare tetros.
Flamina quot tulerat telis, orare nequibo.
Proh dolor, armipotens inter mortalia desit,
Arma ruens, nunquam sibi principe subueniẽte.
Exitiumque polis post hac cum præsule capto
Passa luit. Regi hinc fœlix micat omen Odoni.

Regni partes Neustria siue Francia, Burgũdia, Aquitania.

Segemundus Melden. Episcopus.

Tetbertus Comes Meldorum frater Anscherici Paris. Episc.

Meldæ captæ Ironia.

Denique Lutetiæ reuolant ad culmina tutæ.
Conuocat huc omnes proprios per regna morantes.
En, sine iam numero, numerum præstans Odo nectit.
Francigeni approperant alta cum fronte superbi.
Calliditate venus acieque Aquitania linguæ,
Consilioque fugæ Burgun adiere diones:
Sessio fit non longa satis frustrata triumpho.
Nescio quæ socios lusit Danosque cecidit

Aquitani Burgundiones.

Non paucos, modico quamuis, vt fama, popello.
Quo ventus veniens Ademarus nomine dictus,
Sclademarusque dehinc binos iugulis dedit, isq;
Deditus est idem primus primum duit vmbris.
Lutetiæ toruum postquam primo patuere,
Principium gladij tenuit finemque recepit.
Hoc super infidos, illum corpus super eius.
Rotberti fuerat pugnax comitis Sclademarus
Dispulerat galeas terror propriumque sub vrbem
Lunatas stadiis libitum peltas trecentis.
Præterea quadringentis à mille remotis
Anschericus Episcopus sexcentos Normannos prosternit. *Acephalos prostrauit humi peditum comitatus*
Agmine tercentum pastor, certamine acerbo,
Nobilis Anschericus pollens ex virginis ore.
Sic alacres spolium reuehunt ad mœnia multum
Vrbani, præstante Deo qui regnat ab alto.
Expediamus ab hinc dignos Odone triumphos,
Victoria Odonis XXIIII. Iun. *Falconem vocitant equitum quo milia vicit*
Dena nouemque dehinc montem peditumque profana.
Hoc illi vicibus peperit natale trophæum
Lux præcursoris Domini catecasta Iohannis.
Quippe latus vtrimque viris comptus clypeatis
Mille legebat iter, quando, tyronis ab ore
Venantis canibus lepores nemorosa per arua,
Panditur aduentare equites per milia sæuos.
Is scutumque simul recipit colloque pependit,
Armaque cum sociis stringit, penetrans inopina

Prælia; ſolamen cæleſte petit, rapit atque
Viſcera, deponunt alij clypeos, animaſque:
Terga parant reliqui regalibus in quibus armis
Ex pueris libuit ternis requieſcere Odonis,
Tunc dixit propriis; Iſtos fortaſſe ſequuntur;
Aſt alij idcirco pariter ſtatum glomerate:
Si fuerit verbum ſuper hoc, ne differat vllus
Adiecit, ſubeam tumulum ſpecularier ipſe.
Si vos perculerit clangor, nullum mora vincat.
Cornu ſuum poſcens, ſcopulum ſcandens, videt, ecce, Cornu Odonis
Armiſonos lento pedites incedere greſſu.
Tunc tuba cuius ab ore boans mox omnia late
Excitat, amfractuſque per aſtra per arua volabant,
Omnibus atque modis, ſolido fractoque ciebat.
Omne nemus reſponſa dabat voci famulando.
It tuba cum celeri bombo per cuncta elementa.
Nil mirum quoniam regale caput tonat, inquā.
Ergo ſui infrænāt currus, ſaltu quoque ſcandūt,
Allofilum in medium migrant, vnuſq;, ſecuris
Vibratu, pepulit vnum de vertice Regis
In humeros lapſum: Domini verum quia Chriſtū
Tundere præſumpſit, ventum de pectore iecit.
Hoſpite continuo iaculator principis enſe.
Pugna adolet, ponunt animas cū ſanguine gurdi, XVIIII. milia Normānorum cæſa ab Odone.
Infames traxere fugam, primaſque trophæum
Milia tot Phœbo ſtrauit ſpectante ſub vno,

Perpete tum gladio, donec à finibus illos
Francorum ſequitur, prohibet, verùm nihil illud
Ad ſuimet requiem iuuit: quia mox Aquitanos
Linquere ſe numenque ſui poſtponere nouit.

Aquitani rebellant contra Odonem.

Appetit ergo furens illos vaſtans populanſque
Arua modo et vulgus; quamuis concludere niſus
Vrbes aduerſus, minimum tamen aucta facultas
Forte ſed inſurrexit eis ſpreto ætheris arce
Sole ſub vndiuaga poſito teſtudine ponti

Ademarus Comes Odonis milites profligat.

Conſul Ademarus Regi copulatus eidem
Progenie cuius memini. Proſerpina dudum
Huic ceßit, cuneos dum profligauit Odonis.
Vmbra fugat ſtellas, Ademarus ab agmine vitas.
Dormit Odo, conſanguineus ſua proterit arma.
Aſtra micant, primas vigilat, ſed & auolat ipſa

Ademarus Pictauos Rotberto Comiti ab Odone rege donatos occupat.

Regia, mox conſanguinitas de ſanguine læta.
Talia cur ſiquidem recinam cum geſſerit olim:
Nam libuit Regi dare propugnacula fratri
Rotberto Pictauis, Ademaro tamen haud ſic.
Nempe ſibi cepit plus ſe quia diligit illo.

Vuillelmus Aruernorum Comes.

Inde Limouicas adiens, Aruernicaque arua,
Præualidas VVillelmi acies ſecum videt hoſtis,
Ni congreſſuras fluuius medio prohiberet.

Honores VVillelmi Hugoni Comiti Bituricẽſi ab Odone rege conceſſi.

Perdidit ergo ſuos illic VVillelmus honores
Hugoni regnante datos, qui Bituricenſis
Princeps extiterat conſul, quare fuit actum:
Hos inter geminos comites immane duellum:
Mille ſuper centum defleuerat inclitus archos

Claromontinsis VVillelmus Hugone necatos:
Iste minus numero secum maiore remotum.
Hic Hugo dũ tandẽ capitur mucrone VVillelmi,
Supplicat vt pietas eius succurreret illi.
Olli tam sero per verba measse respondit,
Ocius & dicto trans pectora lancea transit.
Hugonis intererant cuneis Rotgarius atque
Valde viri Stefanus fortes, per plura VVillelmi
Letha suis dantes, alter comes Vgoniusque
Ipse nepos, alter miles Stephanus nimis audax
Proh dolor! Hugo necem flesti, VVillelme trophæum.

Bellum inter VVillelmum & Hugonẽ in quo VVillelmus mille & centũ amisit Hugo centum cum seipso.

Nuncius interea regalem concutit aurem
Gallia quòd mentita sibi sit, portat in ore,
Gnati pressa iugo Karoli collum Lodouici
Qui vocitatus vt à cælo, prænomine Balbus.
Inde mouens callem Germanica quis sibi regna
Nauiter acciperet, temere disquirere vadit.
Clarus Odo castella petit, vincitque duelles,
Hince fugat Karolũ facie, cunctosque sequaces,
Delius vt pellit tenebras, vt Lucina athomos.
Admittit humiles dudum ceruice superbos.
Sermo quis effari poterit, quotiens fuga celsi
Arnulphi Induperatoris genitum tulit ense
Odonis Cendebaldum post terga tonante
Subsidium Caroli, virtus, spes hic in Odonem
Cuius ad obtutus audacia non tamen vnquam
Applicuit. Verum nihil id requiei fuit illi.

Karolus Ludouici Balbi filius.

Odo Karolum præsentia sua fugat.

Cendebaldus Arnulfi Imperatoris filius ab Odone fugatus.

En iterum misero gemitu loquor affore sævos
Allofilos, terram vastant populosque trucidat,
Circumeunt vrbes pedibus regnantis & ædes.
Ruricolas prendunt, nexant, & trans mare mittunt.
Rex audit nec curat Odo, per verba respondit,
O quam responsi facinus non ore dedisti
Tale tuo! Dæmon certè proprium tibi fuuit,
Nō tua mēs procurat oues Christo tibi missas:
Longius ille tuum forsan nec curet honorem.
Hæc vbi fata receperunt probitate neglecti,
Exultant hilares, barcas agitantque per omnes
Gallia queis amnes fruitur, terram pelagusque
In ditione tenent, totum tutore ferente.
Francia cur latitas? vires narra, peto, priscas,
Te maiora triumphasti quibus, atque iugasti
Regna tibi, propter vitium triplexque piaclum,
Quippe superciliū, Veneris quoque fœda venustas
Ac vestis pretiosæ elatio te tibi tollunt.
Aphrodite adeo saltem quo arcere parentes
Haud valeas lecto, monachas domino neque sacras:
Vel quid naturam, siquidem tibi sat mulieres
Despicis, occurrant? Agitamus fasque nefasque,
Aurea sublimem mordet tibi fibula vestem,
Efficis & calidam tyria carnem pretiosa:
Non præter chlamydem auratam cupis indusiari
Tegmine, decussata tuos gemmis nisi zona

Nulla fouet lumbos, aurique pedes nisi virgæ,
Non habitus humilis, non te valet abdere vestis:
Hæc facis, hæc aliæ faciunt gentes ita nullæ,
Hæc tria ni linquas, vires regnumque paternū,
Omne scelus super his Christi, cuius quoq; vates
Nasci testantur bibli: fuge Francia ab istis.
Psallere non tædet, desit tamen actus Odonis,
Nobilis is quanquam mulcet superas adhuc oras.
Flagito quo positor poßim per amœna polorum
Hoste canas lector gratarier atria victo.

Explicit secundus Parisiacæ vrbis bellorum, præsulisque Germani miraculorum Libellus.

RERVM MEMORABILIVM INDEX, IN QVO A LITTERA *numero subiuncta priorem partem libri designat.*

Bertha

VValbertus

FINIS.

Errata operarum grauiora quæ inter percurrendum occurrerunt, sic corriges.

Parte I.

Pag.10.lin.19.lege Fastrada. 18.l.5.concessus. 22.l.26.boũ pestilentia. 25.l.8. monasterij Nonantulæ. 26.l. 18.popularium. 28.l. 7.apud Ingilheim.& lin.12.excæcatus. 32.l.5.Ebo Remorũ. 34.l. 10.Augustodunense.36.l.1.Georgius. 45.lin.8.vltra Mosam.& lin. 12.Furonis. 50.lin.12.Hlutarius. 55.lin.pen.& vlt.iure,beneficij t. p.o.Imperatoris. 66.lin.20.Danorũ. 78.lin.5.forconsiliabo. 81.lin. 4. Aderant. 90.lin.vlt. Coloniæ ciuita. 107.lin.18. Regi reconc. 122.lin.15.coniugibus. 126.l.penult.minitans. 135. lin.vlt. Erambertum. 177.l.23.Rotgarij. 178.l.5. Odalrico. 186.l.12.Episcopium. 200.l.8.VVitberto. 209.l.4.Remẽsis. 210.lin.4.dele punctum. 213.lin.vlt.VVillelmum. 225.l.19.ignis. 295.lin.vlt.Hauvidam.

Parte II.

*Pag.4.lin.26.ad fratrem iam regẽ.9.l.16.Leodegarius. 32.l.13. Smescalco.92.l.2.*μνήμης. *vers. 22.* σύμμαχοι. *113.lin.17.superficie. 118.l.7.sepem. 120.l.13. Ambianensi. 133.l 12. Berengarium. 148.post lineam 16.inscribe Titulũ,* Præceptũ domni Ludouici Imp.de diuisione inter filios. *Quod sequitur, est ex alio exẽplari. 185.quæ continentur a linea 7.ad 14.desunt in quibusdam exemplaribus.ibid.lin.22.Sollemniacum.& lin.27.Anianæ. 186.lin. 17.al. imperia dum ei. 229.lin.23.[illegible]one.Imperator porro Compendio annua suscipiens dona, his comp[illegible]is, ad supradictam marchã tuendam auxilia destinauit, & vsque ad hiberni tempora, venationi,&c. 241. lin.2.Chonradum & Rod. 250.lin.8.patrem suum. 251.l.15. substitit. 256.lin.27.Gotselinus. 297.lin.6. adportionem. 328.lin. 21. supra Comitem. 354.lin. 25. in qua præf. 368.l.21. parte. 379.lin. 11.* VVENILONI. *390. lin. 4.* ROM. *392.l. 20. caliginosi. 401. quæ sequuntur post lineam 6. vt ex alio exemplari, separanda sunt à præcedentibus. 414.l.2.Gerbergam. 418.lin.26. Ademarus autem. 420.lin.21. regnauit. 431.lin. 23. Neustrium. lin.24.qui Autisiodorensis dicitur, Lut.*

Cætera, Lector, aut emendabis, aut feres.